

L'ACTIVITAT FESTIVA POPULAR EN
L'ERA DE LA MUNDIALITZACIÓ:
EL CAS DE CATALUNYA

TESI DOCTORAL

Doctorand: Montserrat Crespi i Vallbona

Directora: Anna Alabart i Vila

**Departament de Teoria Sociològica, Filosofia del Dret i Metodologia
de les Ciències Socials**

Universitat de Barcelona

Barcelona, setembre de 2002

Barcelona, 2002

*L'ACTIVITAT FESTIVA POPULAR
EN L'ERA DE LA MUNDIALITZACIÓ:
EL CAS DE CATALUNYA*

Per optar al títol de Doctora en Sociologia

Doctorand: Montserrat Crespi i Vallbona

Directora: Anna Alabart i Vila

Departament de Teoria Sociològica, Filosofia del Dret i Metodologia de
les Ciències Socials. Divisió II

Universitat de Barcelona

Doctorat: "Estructura i Canvi Social" (Bienni 1996-1998)

A l'Òscar.

I al petit o a la petita que aviat naixerà.

INDEX

Índex

	Pàg.
Presentació -----	11
1. <i>Objectius i hipòtesis de la investigació</i> -----	11
2. <i>Estructura del treball</i> -----	14
3. <i>Enfocs metodològics</i> -----	17
4. <i>Agraïments</i> -----	17
<u>Primera part. Anàlisi teòrica de la festa popular i tradicional</u>	
Capítol I. <i>La festa i la seva significació social</i> -----	23
1.1 <i>La festa i el sentiment de comunitat</i> -----	27
1.1.1 <i>De la festa familiar a la festa popular</i> -----	29
1.1.2 <i>La paradoxa de l'acció col·lectiva en la festa popular</i> ----	31
1.2 <i>La festa i el sentiment d'identitat cultural</i> -----	40
1.2.1 <i>Aproximació a una definició d'identitat cultural</i> -----	43
1.2.2 <i>Els components de la identitat cultural</i> -----	48
a) <i>El territori</i> -----	48
b) <i>La història</i> -----	50
c) <i>La llengua</i> -----	51
d) <i>El patrimoni</i> -----	53
1.3 <i>La mundialització i la interculturalitat</i> -----	55
1.3.1 <i>Els corrents migratoris i la diversitat cultural</i> -----	63
1.3.2 <i>El nou paradigma de la ciutadania</i> -----	69
1.4 <i>Síntesi del capítol</i> -----	72
Capítol II. <i>L'evolució de la festa</i> -----	75
2.1 <i>La festa és dinàmica?</i> -----	77
2.2 <i>Anàlisi dels mecanismes d'evolució i dinamisme de les festes populars</i> -----	84

2.2.1	Els espais festius -----	88
2.2.2	La concepció del temps en la festa -----	92
2.2.3	La significació i la funcionalitat de la festa -----	95
2.2.4	La participació festiva -----	102
2.3	<i>L'estat del benestar i els canvis en el temps lliure</i> -----	105
2.3.1	El concepte d'oci modern -----	108
2.3.2	Oci i turisme -----	111
2.4	<i>Síntesi del capítol</i> -----	124
 Capítol III. Els agents de la festa. Legitimació i instrumentalització ----		
	129	
3.1	<i>La festa com a institució i la seva legitimació</i> -----	131
3.2	<i>Els agents productors i distribuïdors de la identitat cultural</i> ----	136
3.3	<i>La instrumentalització de la festa</i> -----	138
3.4	<i>Els mass media: els mitjans de transmissió i divulgació de la reactivació de la cultura festiva popular</i> -----	148
3.5	<i>Síntesi del capítol</i> -----	152
 Capítol IV. Les festes populars a Catalunya -----		155
4.1	<i>La història</i> -----	157
	4.1.1 La Renaixença i la recuperació de la festa -----	157
	4.1.2 El franquisme i la transició -----	167
	4.1.3 La festa avui. El Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana i la "Festa Tradicional d'Interès Nacional" -----	171
4.2	<i>Les formes d'organització festiva</i> -----	175
4.3	<i>La multiculturalitat a Catalunya</i> -----	188
4.4	<i>El turisme a Catalunya</i> -----	191
4.5	<i>Els mass media catalans i les festes populars</i> -----	199
4.6	<i>Festes tradicionals i festes modernes: diferències</i> -----	204
4.7	<i>Síntesi del capítol</i> -----	209

Segona part. L'experiència catalana: renaixença i renovació de la festa popular i tradicional

Capítol V. Anàlisi empírica: la dinàmica entre 1979-2001 -----	215
5.1 <i>Hipòtesis del treball de camp</i> -----	217
5.2 <i>Metodologia</i> -----	221
5.3. <i>Anàlisi de les festes considerades:</i> -----	230
5.3.1 Les processons de Setmana Santa -----	235
a) Breu història -----	235
b) Anàlisi del treball de camp -----	238
5.3.2 Els carnestoltes -----	243
a) Breu història -----	243
b) Anàlisi del treball de camp -----	248
5.3.3 Els pessebres vivents -----	253
a) Breu història -----	253
b) Anàlisi del treball de camp -----	255
5.3.4 Les fires medievals -----	261
a) Breu història -----	261
b) Anàlisi del treball de camp -----	262
5.3.5 Els grups de foc: els diables -----	264
a) Breu història -----	264
b) Anàlisi del treball de camp -----	266
5.3.6 Els castells i castellers -----	269
a) Breu història -----	269
b) Anàlisi del treball de camp -----	271
5.3.7 Els gegants i geganters -----	276
a) Breu història -----	276
b) Anàlisi del treball de camp -----	278
5.3.8 Els esbarts -----	280
a) Breu història -----	280
b) Anàlisi del treball de camp -----	282

5.4	<i>El discurs dels entrevistats</i>	286
	a) El sentiment de comunitat i d'identitat. La mundialització	287
	b) L'acció col·lectiva: problemes i incentius	304
	c) El finançament de les entitats festives	315
	d) La professionalització del món festiu	320
	e) La difusió: els mitjans de comunicació i les TIC	323
	f) La instrumentalització política de la festa	327
	g) El turisme i la festa	330
5.5	<i>Síntesi del capítol</i>	340
 <u>Tercera part. Conclusions</u>		347
 Bibliografia		361
 Annex		373
1.	<i>Llistat de Festes Tradicionals d'Interès Nacional</i>	377
2.	<i>Model de qüestionari usat a les entrevistes telefòniques</i>	380
3.	<i>Els resultats de les enquestes telefòniques: quadres d'estudi</i>	381
4.	<i>Guió de les entrevistes personals</i>	412
5.	<i>Transcripció de les entrevistes personals</i>	412

PRESENTACIÓ

1. Objectius i hipòtesis de la investigació

De sempre, hi ha hagut dos àmbits d'estudi que han estat del meu interès: la festa popular, en la seva vessant tradicional, i l'activitat turística. Aquest interès en voler descobrir i conèixer el sentit festiu dels diferents municipis catalans no és exclusivament meu: és la motivació que impulsa un ampli segment de la demanda turística encisat per conèixer i experimentar quines són les essències culturals que determinen la idiosincràcia d'una comunitat. D'aquí doncs, la voluntat de fer convergir aquests dos àmbits d'estudi en un mateix treball.

La festa explica bona part dels desplaçaments de la gent. Però, no serà que el turisme també desperta en les comunitats la necessitat de celebrar més festes? Aquest és un element que com es veurà explica el creixent interès que hi ha avui en la societat per celebrar, recuperar i crear de bell nou manifestacions festives. Està clar que n'hi ha més: simbolisme, identitat, competència, interessos polítics i econòmics, dinàmica i relació de les persones i grups. Tot es conjunta en les festes populars i tradicionals. L'elaboració i sistematització de totes aquestes qüestions han permès el plantejament de les hipòtesis de treball, centrant l'observació en les festes catalanes i en el seu desenvolupament actual.

Els pobles sempre s'han sentit representats per les seves festes i sempre s'han expressat a través d'aquestes, perquè en totes elles es mostra l'especificitat de la seva cultura local.¹ La festa sempre ha actuat com un símbol, donada la seva capacitat d'expressar una relació entre estructura social i valors. Com a símbol té la capacitat de transformar i condensar les creences i valors en emocions i sentiments, de manera intensa i viva. En aquest sentit, la festa és eterna, universal, present en tots els pobles; tanmateix, la festa interpreta l'estructura

---

¹ Al segle XIV a Catalunya, per exemple, la gent s'identificava i provava que era d'una ciutat o d'un poble dient que allà hi havia passat les festes principals. La festa, doncs, sense cap mena de dubte, confereix identitat individual i col·lectiva.

del grup i n'expressa la seva identitat des de dues vessants, la pròpiament social i la cultural. La identitat social, pel factor de cohesió, enfortint interrelacions humanes, creant-ne de noves, consolidant l'espai referencial que ofereix al grup; i la identitat cultural, donat que plegats participen d'uns referents festius i d'un llegat propi i diferenciat, que s'expressa d'acord amb la idiosincràcia de cada col·lectivitat, de cada poble.

Durant el franquisme, el món de la festa a Catalunya va patir un notable desencís, fruit de la repressió i de les condicions socials, econòmiques, polítiques i culturals, en les que es trobava immersa. Però, en acostar-se la fi d'aquesta etapa històrica, el canvi va ser espectacular. Segurament reactiu. La societat catalana va recuperar i reivindicar els seus drets polítics i nacionals, i simultàniament també, els seus referents culturals, i per tant, festius. Entitats ciutadanes, comissions de cultura, grups de recerca, ajuntaments democràtics (a partir del 1979) i la pròpia Generalitat de Catalunya, varen ser els agents promotors que varen iniciar o fomentar aquest procés de recuperació de les festes populars i tradicionals.

En aquesta fase de recuperació es va donar rellevància als tipus de festa que havien sobreviscut a l'etapa franquista, tot estenent-la i donant-li nou sentit; més endavant se n'han recuperat d'altres que estaven gairebé o totalment desaparegudes; d'altres festes varen anar canviant significat i contingut, evolucionant paral·lelament a la societat; i per últim, se n'han anat creant moltes de noves, a vegades sobre el record d'alguna festa desapareguda feia temps, a vegades creades senzillament del no-res, a proposta d'algun grup d'una localitat que ha buscat en la festa un referent més per afermar la seva personalitat cultural.

Així, les festes populars tradicionals s'han revitalitzat arreu de Catalunya en els darrers anys, sent un dels sectors de la cultura que mou més agents, participants i visitants. Celebracions i trobades, mercats i fires es multipliquen

per tot el nostre territori. Això fa que ens preguntem, **quins són els motors d'aquesta revitalització?** i, també, **quin és el sentit que les festes tenen a les nostres societats?**

La hipòtesi general, a partir de la qual pretenem donar resposta a les qüestions anteriors, és que, encara que hi ha múltiples variables que incideixen en la revitalització d'antigues i noves versions festives, totes aquestes es poden sintetitzar en tres tipus de causes: **les ideologicoculturals, les econòmiques i les polítiques**. Són també aquestes causes les que ens poden ajudar a entendre el sentit actual de les festes.

El plantejament anterior ens porta a formular de manera més concreta les hipòtesis, desdoblant-ne i matisant-ne la formulació, de manera que després sigui possible, al llarg de tot el treball de tesi, comprovar (o refutar) teòricament i empíricament les corresponents asseveracions.

A partir de les causes ideologicoculturals concretem quatre hipòtesis:

1. La festa popular tradicional constitueix, també avui, l'expressió d'un sentiment comunitari i d'identificació cultural.
2. Aquest sentiment comunitari i identitari, que es desenvolupa avui dins del marc de la mundialització, implica, alhora, una síntesi i una oposició entre el que és global i el que és local.
3. Les festes populars són, dialècticament, expressió de les estructures socials pròpies d'un país i dels canvis que s'hi han experimentat. És, en aquest sentit, que la festa (l'activitat festiva) és dinàmica des d'un enfoc conceptual. En el món actual, la dinàmica que més permet observar-ho és la variació que s'ha produït en l'activitat festiva.
4. La dinàmica de les festes, els canvis experimentats, es manifesta en quatre aspectes concrets: a) els espais de les festes; b) la concepció del temps; c) la significació i funcionalitat de la festa i d) les formes de participació. I, en aquests punts, les festes actuals difereixen de les d'altres èpoques.

Atenent les causes econòmiques, les hipòtesis són:

5. La festa, avui, a més de ser un factor de cohesió social, és un mitjà de màrketng social, econòmic i polític, essent els dos darrers elements els que més s'accentuen amb la modernitat.
6. La revitalització de les festes no és aliena a la major disponibilitat de temps d'oci que caracteritza les societats modernes, com tampoc ho és al fenomen de la massificació del turisme. Ambdues circumstàncies han incentivat la dinamització i recuperació de les festes populars. Catalunya resulta ser competitiva dins del món del turisme per la seva específica identitat cultural i festiva.

I, des de les raons polítiques, es poden afegir tres hipòtesis més:

7. La festa té uns interessos polítics i està molt subjecte a determinades projeccions polítiques-ideològiques de cada administració. En aquesta projecció hi ha dos elements importants a remarcar que cal formular com dues hipòtesis addicionals més:
8. Determinats àmbits de la cultura festiva popular són convertits en referents simbòlics de la identitat nacional i elevats a la categoria de mites. Són aquests els que en major grau registren la manipulació i la instrumentalització per part de les administracions i partits polítics.
9. El paper dels mitjans de comunicació en el foment i reforçament d'aquestes identifications i assignacions és clau per a la creació del mite.

2. Estructura del treball

Els capítols que segueixen a aquesta **Presentació** van destinats a desenvolupar els conceptes i a explorar les hipòtesis explicitades. En la primera part del treball, des d'una perspectiva teòrica; en la segona part, des de les dades

aportades pel treball de camp consistent en enquestes realitzades a associacions i entitats, i amb entrevistes qualitatives fetes a responsables de les entitats i a polítics locals. Així, en la **primera part**:

El capítol I. *La festa i la seva significació social* es desdobla en tres punts, que corresponen a les hipòtesis primera i segona. El primer punt se centra en la importància del sentiment de comunitat: planteja la festa com a activitat humana, considerant que l'ésser humà, a més de ser *homo faber* (un home que fa instruments i treballa), és *homo ludens*² (home que juga) i, anant més enllà, *homo festus*³ (home que, junt amb els altres, organitza i participa en festes). Centrant l'atenció en les festes comunitàries populars s'entra en la discussió de les constriccions que aquesta, com a *acció col·lectiva* que és, ha de suportar. El segon punt es dedica a analitzar la *institucionalització* d'aquestes festes comunitàries populars i a l'estudi del *sentiment d'identitat i els seus components (territori, història, llengua i patrimoni)*. El tercer punt introdueix la qüestió de la *mundialització i interculturalitat* imperants en la nostra societat.

El capítol II. *L'evolució de la festa*, correspon a les hipòtesis tercera, quarta, cinquena i sisena. Explica primer *l'evolució de la festa* com a síntesi dialèctica de les estructures del passat i dels canvis que el país ha experimentat, centrant després l'estudi en l'observació i descripció d'aquells *aspectes en els quals els canvis es concreten*: a) els espais de les festes; b) la concepció del temps; c) la significació i funcionalitat de la festa i d) les formes de participació. També s'analitza la importància de l'oci i del turisme en l'evolució i el caràcter dinàmic de la festa.

El capítol III. *Els agents de la festa. Legitimació i instrumentalització*, desenrotlla bàsicament les hipòtesis 7, 8 i 9 a escala teòrica. S'apunta aquí, la

---

² HUIZINGA, Johan, 1996, (1ª impressió 1954), *Homo Ludens*. Madrid. Alianza.

³ I amb l'existència d'aquest *homo festus* retornariem el sentit a totes les activitats sacres dels pobles, que Huizinga amb el seu *homo ludens* va reduir a purs jocs. PIEPER, Josef, 1974, (1ª impressió 1963), *Una teoria de la festa*. Madrid. Rialp. Pàg. 20.

influència que els mitjans de comunicació de massa tenen en la difusió i la execució de la renovació festiva popular.

El capítol IV. *Les festes populars a Catalunya*, presenta la situació de la festa a Catalunya. Primer es fa una anàlisi històrica de l'activitat festiva des de la Renaixença ençà. També es tracten les *formes d'organització* que han servit de base a l'activitat festiva; així com la multiculturalitat present al territori català; la importància del turisme en la nostra societat; i el paper que els *mitjans de comunicació* han jugat en la difusió de les festes populars i tradicionals arreu de Catalunya. Per últim, es pretén mostrar les diferències entre les festes tradicionals i les modernes. Cal dir que l'anàlisi històrica de l'activitat festiva a Catalunya des de la Renaixença fins als nostres dies, no constitueixen cap part de la columna que vertebrava la tesi, però ens ha semblat interessant incloure-ho, donat que permet situar-nos abans d'abordar l'anàlisi empírica.

La ***segona part*** és l'exposició del treball de camp realitzat. Té com a principal objectiu la comprovació empírica de les hipòtesis plantejades tot observant els *mecanismes* que en la pràctica han funcionat. La història recent i el testimoni directe dels agents que hi intervenen constitueixen els elements bàsics per aquesta part de la tesi. A més, s'ha afegit un apartat per comentar breument la història de cadascuna de les festes que s'han estudiat. Aquesta és una part merament informativa.

I finalment, les ***conclusions*** que, sense ànim d'avançar-les ara, sí volem deixar constància d'alguns aspectes que més ens han sobtat. Avui, en un món en el que predominen els valors materialistes, encara hi són presents –i en l'anàlisi feta ha quedat palès– el *sentiment de comunitat i d'identitat* com els primers motors de dinamització de la cultura festiva popular i tradicional catalana. Però, també el *turisme* es presenta com un dels elements *esperonadors de la festa*: degut a un “efecte imitació”, resorgeixen o s'inventen noves festes per tal d'augmentar els atractius diferenciats dels municipis.

3. Enfocs metodològics

Pel que fa a la metodologia, la complexitat del treball ha requerit la utilització de metodologies diverses:

a) Per la *Primera part*, un tractament analític de la bibliografia existent (llibres i revistes) per poder determinar acuradament l'estat de la qüestió. Les lectures han permès recollir informació sobre els aspectes que en principi consideràvem com a fonamentals i ens han suggerit noves idees.

b) Per la *Segona part*, a més de la informació bibliogràfica, s'ha fet un treball de camp. Centrant l'anàlisi en quatre festes tradicionals (processons de Setmana Santa, Carnestoltes, pessebres vivents i fires medievals) i quatre grups festius (diables, castells, gegants i esbarts) s'ha obtingut informació a partir d'una enquesta i d'entrevistes en profunditat. Els detalls del procés metodològic s'exposen a l'inici de la Segona Part.

4. Agraïments

Tot estudi és fruit de la col·laboració i participació de diferents persones i entitats. Per això, desitjo expressar el meu sincer agraïment a totes aquestes persones i entitats que, d'una manera o altra, han permès que el present treball d'investigació es pogués realitzar.

Per començar, segur que si no hagués estat gegantera de la Colla de Gegants del Barri de Santa Anna de Vic, aquesta investigació i anàlisi documental vinculada a l'àmbit de les festes populars i tradicionals catalanes no s'haguera dut a terme. Els anys compartits amb els meus companys geganters, les trobades i cercaviles de les diferents festes majors celebrades arreu dels municipis varen fer que

aquest món festiu tingués per a mi una especial rellevància. La tesi va, d'alguna manera, dedicada a aquell record.

Molt especialment, vull deixar constància del meu deute amb la Dra. Anna Alabart, la directora de la tesi, per les directrius i el temps que m'ha esmerçat. Li agraeixo les seves suggerències en quant als objectius centrals de la investigació, les seves valuoses idees i aportacions a l'hora de planificar, organitzar i estructurar cadascuna de les parts d'aquest treball, i la seva rigurosa revisió de l'obra completa. I sobretot, li vull agrair el seu entusiasme i paciència davant les meves consultes i angoixes.

També desitjo fer explícit el meu agraïment al Dr. Salvador Giner per les seves consideracions respecte a l'estudi realitzat; així com al Dr. Lluís Bonet i al Dr. Jordi Juan pels comentaris aportats. En la mateixa línia, li agraeixo al Dr. Salvador Aguilar les seves suggerències en quant a l'acció col·lectiva. També vull agrair les orientacions bibliogràfiques del Dr. Ferran Estrada, així com les reflexions que en els moments inicials de gestació d'aquesta tesi em va proporcionar el Dr. Josep Martí.

Per a l'anàlisi empírica, he comptat amb la col·laboració en primer lloc del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, i en particular del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana. Especialment, amb les orientacions de Jan Grau, conegut arreu pel seu ampli coneixement del món de la cultura popular i tradicional a Catalunya. Igualment important ha estat l'aportació del Departament d'Indústria, Comerç i Turisme que em va facilitar les dades relatives a la influència de la demanda turística de Catalunya. I a la Direcció de Serveis de Promoció Turística i Qualitat de Vida de l'Ajuntament de Barcelona per la seva disposició en proporcionar-me l'estudi relatiu a la valoració que fa el turista que visita la ciutat de Barcelona en relació a l'especificitat cultural i identitària pròpia del poble català. I finalment, subratllar i agrair la col·laboració i el temps que m'han dedicat els castellers,

geganters, dansaires, confreres, actuants de pessebres vivents, en definitiva tota la gent que es troba immersa en l'àmbit de les festes populars, formant part tant d'entitats culturals com de l'administració, i que en el treball de camp molt generosa i desinteressadament m'han atès, fent-me tot de consideracions, aportacions, suggerències i explicacions, amb les que m'ha estat possible realitzar i concloure aquest estudi.

En darrer lloc, vull agrair al Servei de Llengua de la Universitat de Barcelona les correccions d'ortografia i sintaxi que han fet d'aquest treball.

En un altre ordre, han estat rellevants els comentaris i suggeriments que es van derivar de la presentació d'un resum d'aquesta tesi com una comunicació en el *IX Congreso de Antropología* (Setembre, 2002). I també cal que agraeixi als avaluadors anònims de la revista *Estudios Turísticos* (*Secretaría General de Turismo, Ministerio de Economía*) per les seves consideracions per l'article presentat. Finalment, esmentar l'Editorial Síntesis, ja que algunes parts de la tesi formen part del llibre *Patrimonio Cultural en España*.

Per acabar, vull dedicar aquest treball a l'Óscar, pels seus consells i per la seva constant comprensió en aquells moments de més preocupació. Als meus pares i a la meva germana Mercè, per les seves atencions i la confiança dipositada en mi. També a la Margarita i en Josep, els meus companys del Departament de Turisme, al qual jo pertanyo com a professora de Cicles Formatius de Grau Superior de la família d'Hoteleria i Turisme, a l'Institut Municipal d'Educació (Ajuntament de Barcelona). I finalment, a la resta de familiars i amics, que han sapigut entendre pacientment tots els meus neguits.

PRIMERA PART.
ANÀLISI DE LA FESTA POPULAR I TRADICIONAL

CAPÍTOL I. La festa i la seva significació social

1. La festa i la seva significació social

La festa neix de la pròpia naturalesa social de l'ésser humà. És l'expressió de l'*homo ludens* que, en actuar col·lectivament, es converteix en *homo festus*. Únicament mitjançant la vivència col·lectiva es construeix la festa. I, la festa és, per a tots els qui hi participen, un element de cohesió, de reconeixement, de pertinença a un grup social que té uns interessos i uns objectius comuns.

La celebració de la festa satisfà les necessitats humanes de benestar personal, tant de caire privat (és a dir corporal, material i espiritual) com de caire públic (és a dir, interpersonal i moral) d'una forma autotèlica. La festa, tot i ser un acte col·lectiu de consciència, ens dóna la possibilitat d'expressar-nos lliurement, de deshinbir-nos, de deixar enrera les pautes socials de cada dia, de gaudir irresponsablement.⁴ La festa és, com escriu Bataille,⁵ *la institució* que millor desafia el model antropològic de l'*homo economicus*, atès que senzillament busca la felicitat i no pas satisfer interessos egoïstes o utilitaris. En la mateixa línia, Durkheim⁶ remarca la solidaritat social que es deriva de la celebració col·lectiva de la festa.

---

⁴ La festa, tot i ser un aconeteixement ritual i col·lectiu, deixa lloc a l'espontaneïtat. Precisa de tres ingredients bàsics: en primer lloc, alguna transgressió o desobediència de l'ordre social habitual (o si més no, la suspensió momentània de les normes quotidianes, amb la possibilitat de poder transgredir el *statu quo* imposat); en segon lloc, l'espectacle fictici o la representació al·lègorica i ritual; i per últim, l'opció a caure en la paradoxa (és a dir, en l'absurd de l'humor sense sentit). La festa, de la mateixa manera que ens allibera, emancipant la nostra identitat personal, també ens vincula, creant llaços comunitaris de solidaritat i d'entusiasme col·lectiu.

⁵ (1975), *Teoría de la Religión*. Madrid. Taurus.

⁶ (1982), *Las formas elementales de la vida religiosa*. Madrid. Akal. Qualsevol individu ha sentit i sent la necessitat d'agrupar-se, de transcendir les relacions estrictes del marc de la família i del territori més immediat (barri, poble, ciutat) per unir-se a altres persones amb les que comparteix uns interessos similars i, no només per protegir aquests interessos, sinó per assegurar-ne el desenvolupament contra les associacions rivals, i també, per associar-se pel plaer de fer un tot amb molts d'altres, per no sentir-se perdut enmig d'adversaris, pel plaer de l'intercanvi, és a dir, en definitiva, per poder dur a terme junts una mateixa vida moral. Les persones s'agrupen per no restar al marge del que s'esdevé en la societat. S'associen per posar a disposició de la societat la seva capacitat creadora, la capacitat transformadora que porten dins.

Pot ser cal insistir en l'aspecte institucional de la festa. Tal com explica Searle,⁷ tota la realitat ha estat "socialment construïda". Tot el nostre entorn està definit per un conjunt de funcions socials que l'home ha "inventat". La majoria de les característiques que tenen les coses es deuen als homes. Són fruit d'acords humans que es recolzen en hàbits i costums i, només poden entendre's en relació a les actituds i als fenòmens mentals d'aquests. L'asseveració és especialment certa en el cas dels fets institucionals⁸ que depenen directament dels acords en relació a desitjos, creences i necessitats cognitives dels éssers humans. I, la festa és, sens dubte, un dels millors exemples de fet institucional: sense comunitat no hi ha festa. La festa és un patrimoni del grup, n'expressa les relacions i els valors i, alhora, es converteix en un motor de cohesió social, donat el seu caràcter participatiu, comunitari i fomentador de noves interrelacions humanes. Per això la festa es concep com una eina social de relació del grup; com una eina d'equilibri i reconeixement del propi individu dins la seva comunitat. Tot allò que és empíricament captable en una festa, des de la fixació d'un determinat dia en el calendari, fins a l'estructura concreta d'un sacrifici, de les cerimònies, de les processons, tot és, sense cap mena de dubte, una invenció de la interacció humana, la construcció de la realitat social.

Una pregunta assalta després d'aquestes consideracions: avui, la festa continua tenint les mateixes funcions i característiques?. Pensem que la resposta ha de ser positiva. Malgrat l'evolució experimentada per l'activitat festiva popular -que es tractarà en el capítol II- i que ha comportat una desacralització i fins i tot una certa desnaturalització, les festes continuen sent un motiu de relació i de *diversió comunitària*. La funció socialitzadora de la festa, que s'oposa a l'individualisme, a l'aïllament, a la indiferència i a l'anonimat imperants en la societat actual, té avui tant o més sentit que en el passat. Com també el té -i així es posa de manifest en les entrevistes fetes als *agents* de les festes, com es veurà a la segona

---

⁷ SEARLE, John, 1997, *La construcción de la realidad social*. Barcelona. Paidós Ibérica.

⁸ Diferenciats dels fets bruts o no institucionals, els quals són completament independents dels desitjos, creences i necessitats cognitives dels éssers humans.

part de la tesi- el que amb la festa es cerqui la interacció social donant forma a reclamacions territorials, simbòliques i identitàries.

En el si de les societats modernes presenciem nous moviments socials postradicionals⁹ que refusen alguns dels trets de la modernitat (com pot ser el seu ordre industrial, la fredor, la impersonalitat, la injustícia social, el relativisme moral, el consumisme, l'individualisme, la competitivitat, l'estandarització) i proposen la recerca de la comunitat perduda, el retorn a la tradició, als “valors sòl·lids inqüestionables” d'una *communitas* simbòlica, entorn a la nació (moviments nacionalistes), a l'entorn d'una religió religiosa, a l'entorn d'unes idees de justícia o d'igualtat. A nivell social, suposa la movilització dels individus envers el compromís i la implicació en el procés de la pròpia identitat sociocultural,¹⁰ com membres de comunitats definides per uns determinats hàbits, creences, idees, valors, costums, ritus festius i tradicions. D'aquí la paradoxa d'Andrés de Francisco que considera que les societats modernes estan més carregades de tradició i de passat que no pas cap altra societat dita “tradicional”.¹¹

1.1 La festa i el sentiment de comunitat

Un dels primers científics socials que va preguntar-se sobre la cohesió social en les societats complexes va ser Ferdinand Tönnies, analitzant la comunitat i l'associació com les dues formes d'estructuració social possibles, fruit de la

---

⁹ Que s'expressen en la forma d'un *romanticisme postmaterialista*, segons manifesta Tiryakian i comenta BERIAIN, Josexo, 1996, *La integración en las sociedades modernas*. Barcelona. Anthropos. Pàgs. 110-111.

¹⁰ El que en termes de Benedict Anderson seria la *producció de comunitats imaginades*.

¹¹ DE FRANCISCO, Andrés, 1971, *Sociología y cambio social*. Barcelona. Ariel. Pàg. 81 i ss). A més, considera que si la capacitat tecnològica actual de fixar externament la informació cultural (mitjançant l'escriptura, els discos, els CDROM's, els vídeos DVD, les pàgines web) es manté o creix, llavors aquesta paradoxa aixamplarà els seus límits i els seus continguts, encara més, pel fet que contra més moderna esdevingui una societat, més gran serà la tradició que serà capaç de trasmetre entre els seus ciutadans i alhora posseirà molta més informació cultural.

voluntat natural o essencial i de la *voluntat racional-instrumental*.¹² Les relacions comunitàries estan fetes de lligams afectius, personals, clànics, familiars, tribals, nacionals, basades en un sentiment de pertinença al mateix grup;¹³ mentre que les relacions associatives són instrumentals, estratègiques, tàctiques, basades en assolir certs objectius o interessos específics. La convivència íntima, privada, excloent sol ser entesa com a vida en comunitat; mentre que la vida pública fa referència a la societat o associació.¹⁴ Amb tot, i com constata el mateix Tönnies, la relació entre els termes comunitat i associació és sempre dialèctica i complexa. A més, cal tenir present que la societat-cultura configuren un món, una forma (societat) i un contingut (cultura) d'interacció social d'un "nosaltres". Els individus pertanyen a la seva societat perquè participen de la seva estructura de significacions socials –de les seves normes, dels seus valors, dels seus mites, de les seves idees, dels seus projectes, de les seves tradicions- i perquè (sabent-ho o no) comparteixen la voluntat de pertànyer a la seva societat, procurant preservar-ne la seva existència.¹⁵ El pas previ a aquesta consciència i identitat col·lectives es troba, segons Bourdieu, en l'*habitus*, és a dir, en l'inconscient col·lectiu de classe que es manifesta com un conjunt de disposicions per actuar, pensar, percebre i sentir. En l'actualitat, la comunitat s'estableix al voltant d'un "nosaltres arquetípic" que conforma una específica

---

¹² Les dues formes principals d'expressió de la conducta humana i de la consciència que presenta Tönnies són: la voluntat natural o essencial (quan la passió, la fe i el desig dominen els components més racionants i especulatius de la consciència) i la voluntat racional-instrumental (on hi predomina la deliberació, el càlcul, la manipulació i l'avaluació crítica de les situacions), per bé que afirma que la conducta no és mai ni totalment apassionada i buida de tot càlcul, ni instrumental, racional i manipulativa, desconnectada del món de les passions, de les creences i dels valors, i així, ambdues formes s'impliquen dialècticament en el procés de desenvolupament cultural i històric. Aquesta classificació de la conducta també serà analitzada per Pareto, diferenciant entre acció racional (que ell anomena "lògica") i irracional (acció "no lògica"). Weber, Durkheim, Simmel, Parsons, Olson també treballaran en la recerca teòrica de l'acció social. TÖNNIES, Ferdinand, 1984, *Comunitat i associació*. Barcelona. Edicions 62. Pàgs. 12-13. Pròleg de Lluís Flaquer i Salvador Giner.

¹³ En aquest sentit, en el pròleg, L. Flaquer i S. Giner diferencien la comunitat de base territorial (proposant parlar de "comunitat local") i la comunitat en termes relacionals, per la qualitat o el caràcter de les relacions humanes que la formen (proposant el concepte de "comunitat moral", diferenciant els grups primaris, en els que es produeix una interacció directa dels seus membres, i les altres comunitats morals, en les que no es dona aquesta circumstància). TÖNNIES, F. (1984: 21)

¹⁴ TÖNNIES, F. (1984: 34).

¹⁵ L'emblematisme (l'emblema totèmic d'una comunitat) de Durkheim és l'essència de l'autoconstitució de la societat.

articulació d'allò social, amb l'apropiació i invenció selectiva d'una tradició cultural, que es produeix en un *locus* concret. Dins del món social de les comunitats simbòliques, les organitzacions i els subsistemes socials es configuren amb un caràcter dual, alhora exclusiu i inclusiu (a dins/a fora), on la prosecució d'uns interessos racionals comuns esdevenen les orientacions bàsiques i inherents de qualsevol acció humana, sempre dins uns paràmetres d'interacció estratègica i sovint de càlculs de cost-benefici.¹⁶

1.1.1 De la festa familiar a la festa popular

La festa té el seu origen en la llar familiar. Quan ultrapassa la seva dimensió domèstica i particular, i és celebrada per la resta de la comunitat, aquesta esdevé popular i generalitzada.

En l'origen de les cultures clàssiques, les celebracions festives (religioses) tenien la seva raó de ser en el culte particular als avantpassats de la família. Els seus morts van constituir els primers déus (familiars) i les seves tombes (dins de la pròpia casa familiar), els temples on hi tenien lloc els cultes i les cerimònies festives pertinents (aquests déus ex-vius necessitaven ofrenes i oracions, en tant que intercedien des del més enllà pels seus parents vius). Es tractava d'un culte sense Església; era un culte en la intimitat, donat que cada família tenia les seves pròpies creences i les seves pròpies festes (quan es moria algú, quan es casaven, quan naixien...), les seves fòrmules de pregar i els seus himnes.

Per tant, l'*oikos*, el *domus* era l'espai festiu per excel·lència. Disposava de la llar que amb el manteniment del foc personificava al déu de cada família; es tractava de l'altar en el que el *pater-familias* verificava totes les cerimònies de

---

¹⁶ Seguint els plantejaments teòrics de l'elecció racional i utilitarista-funcional d'Elster, Axelrod, Olson o Coleman, ja que en un sentit teòric, l'individu es comporta racionalment perseguint el propi interès i la satisfacció individual, cercant sempre maximitzar els beneficis. La pràctica pot

culte domèstic: l'ofrena d'aliments, l'adoració i les pregàries de protecció i de refugi. A més, en un lloc concret de la casa s'enterraven tots els familiars morts, que esdevenien, a partir de llavors, déus familiars. Així, cada família antiga (*gens* primitiva) tenia el seu culte, les seves festes religioses i el seu temple comú (la casa familiar que s'heretava de pare a fill).¹⁷

Aquesta religió domèstica esdevé religió pública i oficial en el moment que diverses famílies varen decidir unir-se per fundar un nucli més gran: en aquest moment va néixer la *fatria* grega o la *curia* romana, cadascuna de les quals tenia el seu déu protector i el seu altar. Unions de *fatries* i de *curies* varen crear les *tribus*, seguint un procediment semblant: una religió, un déu (un avantpassat divinitzat) i un cap de tribu. I finalment, el dia que diverses tribus varen tenir la necessitat imperiosa d'unir-se es va crear la ciutat, amb un déu i un culte comuns a tots els ciutadans.¹⁸

En un primer moment, aquests rituals festius específics de cada ciutat servien per invocar els déus protectors d'aquesta.¹⁹ A mesura que els ritus varen madurar, les festes es varen fer més nombroses i complexes, en tant que la seva renovació anual configurava al calendari. A les cerimònies de contingut religiós (de la fundació de la ciutat, de l'espai sagrat de la ciutat, etc.), s'hi varen afegir les que estaven vinculades amb l'activitat agrícola de la població.

---

ser diferent. AGUILAR, Salvador, 2000, *Los movimientos sociales y el cambio social: ¿una lógica o varias lógicas de la acción colectiva?*. Barcelona. Universitat de Barcelona.

¹⁷ FUSTEL DE COULANGES, M., 1966 (3^a ed.), *La ciudad antigua*. Barcelona. Emecé. Pàgs 12-17. Pròleg de Fernando Márquez Miranda. D'aquesta manera, la casa tenia un caràcter sagrat, degut a l'existència immutable d'una llar i d'una sepultura inalienable i permanent. La terra va esdevenir un bé de la família, i tant la religió com les lleis de l'Estat la protegien.

¹⁸ FUSTEL DE COULANGES (1966: 26-32).

¹⁹ Cal recordar que no existia un déu universal. Cada ciutat adorava el seu propi déu, com abans aquests havien estat quelcom propi de la família. FUSTEL DE COULANGES (1966: 26-32).

1.1.2 La paradoxa de l'acció col·lectiva en la festa popular

La festa popular té necessitat i és fruit de la interacció i la col·laboració de les persones, que per activa o per passiva, contribueixen a què una manifestació lúdica pugui dur-se a terme. La participació té a veure amb la possibilitat que hi hagi gent que l'organitzi, però també requereix gent que visqui la festa, que la celebri sense necessitat d'haver-la dissenyat prèviament, sense formar part dels grups que, programàticament, la componen. En aquest sentit, la festa és *acció col·lectiva*. I el bé que produeix és un *bé de naturalesa pública* (ja que un cop produït no es pot privar a ningú del seu ús, tant si ha participat com si no en la seva producció).

Un bé públic pur es caracteritza per reunir dos atributs principals:²⁰

A) *Impossibilitat d'exclusió*. Quan s'ha creat un bé públic, tothom té dret al seu ús. Ningú pot excloure a una altra persona del seu ús. Això, està clar, únicament quan es tracta d'un bé públic pur. En molts casos, l'exclusió és possible, però molt costosa. Si l'exclusió fos fàcil, ens trobaríem davant d'un bé privat.

B) *Substractibilitat*. El consum d'una unitat de bé públic per part d'un individu no disminueix la quantitat de bé públic disponible per als altres. Novament, això sols succeeix en els casos extrems. Per poder parlar de bé públic, n'hi ha prou amb què la substractibilitat sigui baixa.

D'acord amb aquests dos requisits, la festa popular és un bé públic. També ho és si hi apliquem els criteris de no alienable (que el separen dels béns privats). El segon criteri porta a la impossibilitat de que aquells que la produeixen en puguin obtenir tots els beneficis derivats. Té externalitats que beneficien a una comunitat molt més àmplia. Aquesta darrera característica fa que pugui aparèixer la figura del *free rider*: la festa es farà tant si jo participo com si no.

---

²⁰ TAYLOR, 1987, *The Possibility of Cooperation*. Cambridge. University Press.

Tinc temptacions -fortes- de quedar-me a casa. Després, si m'interessa, ja aniré a la festa.

La teoria de l'acció col·lectiva que persegueix béns públics ha estat estudiada per Mancur Olson. Però, com de seguida es veurà, la teoria de l'Olson és sols en part aplicable a la festa. La raó és que, com explica Salvador Aguilar,²¹ no hi ha una, sinó vàries lògiques de l'acció col·lectiva. La tractada per l'Olson és aquella que està orientada per criteris de racionalitat econòmica i en la qual tots els actors tenen un interès propi a defensar. Per tant, només regeix per un determinat àmbit (les associacions econòmiques) i sempre que es tracti d'organitzacions formals, de gran dimensió i productores de béns públics.²² Aguilar, doncs, planteja l'existència de més d'una acció col·lectiva.²³

Si, com s'acaba d'afirmar, la festa popular no està dins la categoria d'acció col·lectiva teoritzada per l'Olson, anem a veure quins aspectes, però, són comuns i quins divergents.

a) *Les característiques del grup.* Mancur Olson ha analitzat la paradoxa de l'acció col·lectiva en estudiar el comportament dels individus que formen part de grans grups,²⁴ i segons la qual, en els grans grups humans, la racionalitat individual porta aquells a no actuar a favor dels interessos de grup. Donat que l'acció i l'esforç de les accions individuals beneficien a tots els membres que integren un determinat grup o categoria, tant si s'hi ha treballat com si no, sorgeix la idea o el comportament de fer i de dir que "ja ho durà a terme l'altre" o "jo no cal que faci res". Si tots tenen aquesta postura, l'acció col·lectiva no arribarà a realitzar-

---

²¹ Article citat (2000). L'autor recull les diferents propostes que fan d'altres autors en relació a la pluralitat d'accions col·lectives.

²² L'èxit d'aquestes associacions dependrà, entre d'altres, de la proporció del recolzament i de participació de la resta de membres del grup al líder (que està en aquestes associacions clarament identificat). AGUILAR, (2000: 10).

²³ Considera tres tipus d'acció col·lectiva: a) La denominada acció col·lectiva de masses. b) L'acció dels tipus estructurals de moviment (distingint entre moviments generals, específics i expressius). Y c) Les accions pròpies dels moviments socials (distingint entre moviments primitius, clàssics, nous, novíssims i antisistèmics en la perifèria contemporània). AGUILAR, (2000: 4-5).

se. En principi, i d'acord amb els criteris de racionalitat, per què s'ha d'actuar si encara que no es faci res, igualment es podrà gaudir d'un bé que és públic?. Els incentius per col·laborar i actuar voluntàriament recolzant l'acció són molt pocs. És millor no assumir els costos de l'acció.²⁵ D'aquesta manera, cap dels membres individuals no té incentius per dedicar esforç, ni temps, ni diners a pensar en l'organització i/o en les activitats que s'haurien de dur a terme en interès de tot el grup. Apareix així la figura del gorrer, del paràsit, del *free rider* que viu de l'esforç dels altres i que només defensa l'interès públic quan això li suposa maximitzar el seu interès privat.²⁶

b) *Els interessos que motiven l'acció col·lectiva.* Els interessos que defensen les associacions que analitza M. Olson estan vinculats a la idea de serveis bàsics o de béns públics o col·lectius que es proporcionen a tots els membres d'un determinat grup o categoria.²⁷ De tota manera, el recolzament dels individus a la tasca i a les accions d'aquestes associacions es deu, en tot cas, a l'existència dels incentius selectius.

c) *Els incentius selectius.* Aquest comportament parasitari és del tot racional, parlant en termes individualistes, però beneficia poc a la col·lectivitat; a

---

²⁴ Sempre que, com diu l'autor, aquests grups estiguin compostats per individus racionals.

²⁵ Despeses econòmiques, de temps, de ganes, d'idees.

²⁶ No obstant, Albert Hirschman observa que moltes vegades, les persones, sense coaccions ideològiques ni polítiques, anteposen els seus interessos privats en benefici de la col·lectivitat, donada la seva intensa participació i entrega en la comunitat. I aquesta és per Hirschman una altra manera de mostrar una racionalitat. En termes neoclàssics, el càlcul racional implica la maximització del benefici per unitat de cost, podent diferenciar clarament quins són els beneficis i quins són els costos. Aleshores allò que és racional, és reduir al màxim els costos per poder incrementar al màxim els beneficis. Per Hirschman, això només és possible en el comportament instrumental privat, ja que en el comportament públic expressiu, sovint els costos es confonen o s'identifiquen amb els beneficis. D'aquesta manera, veiem que el comportament públic expressiu, i per tant la festa, exigeix sempre una participació pública, en la qual hom s'hi ha d'entregar al màxim, per tal que amb aquest increment dels seus costos de participació, pugui encara beneficiar-se'n més. És així doncs, com les celebracions i representacions de les festes tenen la supremacia del comunitari interès públic sobre els particulars interessos privats, individuals i egoistes. HIRSCHMAN, Albert, 1977, *Salida, voz y lealtad*. México. Fondo de Cultura Económica.

²⁷ Bàsicament, es centren en la distribució de la riquesa i l'increment de la renda. Així, per exemple, l'augment salarial que aconsegueix un sindicat s'aplica a tots els treballadors de la categoria corresponent; o quan una organització agrària aconsegueix augmentar el preu d'un

l'extrem, arriba a anar contra els objectius que van generar el grup. D'aquí, que totes les organitzacions i grups socials, per tal de poder-hi sobreviure,²⁸ estableixen mecanismes institucionals, requisits o condicions, per evitar el parasitisme dels seus membres. Així, les organitzacions que ofereixen béns col·lectius es doten de mecanismes correctors. Son els anomenats *incentius selectius*, que beneficien de forma desigual als individus, segons contribueixin o no a proporcionar aquest bé col·lectiu.²⁹ Un incís amb els incentius selectius de caràcter social: són molt poderosos i gens cars. El prestigi que dona la participació, l'autoestima per la feina que es reconeix ben feta, etc. són alguns dels incentius socials positius; la marginació o el menysteniment, per part del grup, d'un membre poc actiu són exemples d'incentius socials negatius. No obstant, la seva aplicació només està disponible i és exitosa en determinades situacions. En primer lloc, quan es tracta de grups petits, més que no pas en grups nombrosos.³⁰ En aquest darrer cas, calen altres incentius perquè tingui

---

article, ho fa per a tots els productors... M. OLSON, 1986 (1ª ed. 1982), *Auge y decadencia de las naciones*. Barcelona. Ariel. Pàg. 35.

²⁸ El clàssic exemple d'Olson han estat els sindicats, com organització col·lectiva dels interessos dels treballadors, que utilitzen la vaga com instrument coactiu de pressió. A cada treballador li interessa racional i parasitàriament que siguin els demés els que facin vaga, menys ell, el qual podrà beneficiar-se de l'èxit de la vaga dels seus companys sense que li hagi calgut esforçar-se, arriscar-se o perdre-hi res per la seva part. Però, l'èxit de la vaga dependrà que no existeixin esquirols racionals i d'aquí la necessitat de hi hagi piquets que garanteixin la vaga.

²⁹ Aquests incentius selectius poden ser positius o negatius. Els incentius selectius positius són els guanys o premis que reben únicament els membres que formen part d'aquell grup i participen activament en les seves consecucions i fites; i els incentius selectius negatius són la pèrdua o el càstig imposat a aquells individus que no ajuden a proporcionar el bé col·lectiu que es persegueix. Els incentius positius són els que més fàcilment permeten poder reclutar a individus perquè puguin participar activament en els esforços i en les actuacions que hagi de realitzar el grup per assolir un determinat objectiu. Aquests incentius selectius positius esdevenen elements de privilegi, de prestigi, d'exclusivitat per aquells membres del grup que hi participen.

³⁰ És evident que és molt més fàcil organitzar i activar ràpidament un grup petit per tal que dugui a terme una determinada acció col·lectiva, que no pas un grup nombrós, deixant de banda els costos d'arrancada que apareixen a l'hora de crear tota organització o nova estructura de col·laboració, pel temor i la resistència que suposa tot allò que és desconegut, d'entrada. Per aquesta darrera raó, part de l'acció col·lectiva que es pot assolir a través de la negociació en petits grups no es podrà aconseguir fins que hagi passat un temps prudent i es donin unes circumstàncies favorables. En el cas dels grups nombrosos, si aquests formen federacions de petits grups que siguin capaços de mantenir una interacció social, aquests incentius selectius també poden arribar a ser viables, tot i que presenten moltes més dificultats que quan es tracta d'un grup petit. En el cas dels grups petits, anomenats també grups privilegiats, es pot donar la situació que els membres hagin de negociar entre ells per poder decidir quina determinada acció col·lectiva han de dur a terme, la qual els beneficiarà individual i mútuament. D'aquesta manera, l'acció de cadascun té un efecte perceptible sobre els interessos i sobre el curs de l'acció

lloc una acció col·lectiva. I han de ser necessàriament, de caràcter positiu ja que per els grans grups, la pressió social no activa no té efectes.

En relació als incentius selectius, l'Olson planteja un altre aspecte, a més de la grandària del grup, que és l'heterogeneïtat social dels grups o categories que es beneficien del bé col·lectiu. Efectivament, l'observació quotidiana ens mostra que la majoria dels grups socialment interactius són bastant homogenis, i moltes persones refusen establir una interacció social àmplia amb individus als quals els atribueixen un *status* inferior o unes preferències o gustos molt diferents als seus. Per aquest motiu, i atès que algunes de les categories d'individus que es podran beneficiar del bé col·lectiu són socialment heterogènies, la interacció social necessària per tal que aquesta actuï com a incentiu selectiu, a vegades, no es pot dur a la pràctica. No és aquest, però, el cas de les persones que formen part dels grups festius. Els seus membres poden ser enormement heterogenis, tenir interessos (econòmics o polítics) ben diferents, però el propi objectiu del grup els uneix: tenen uns ideals, unes motivacions i uns interessos molt similars, amb la qual cosa, si no garanteix la seva homogeneïtat social, si que, en canvi, els proporciona una motivació col·lectiva.

Així, doncs, en quant a la *cultura festiva popular i tradicional*, estem davant d'una *acció col·lectiva específica* que persegueix interessos altruistes, en benefici de molta gent. Presenta uns objectius clarament establerts i focalitzats, amb una organització definida, amb un líder reconegut i acceptat, amb una consciència reglada del grup, del *nosaltres*, on els aspectes culturals i ideològics confereixen molta personalitat al grup.

---

que els altres duguin a terme, i així, tots tenen un incentiu per actuar estratègica i conjuntament. A més a més, si els costos de la negociació són escassos, els membres del grup tindran l'incentiu de continuar negociant entre ells per tal de maximitzar els guanys globals de l'acció col·lectiva del grup, és a dir, per assolir un *resultat òptim de grup*. Com comenta M. Olson, aquest resultat òptim del grup s'equipara amb el que els economistes anomenen "òptim de Pareto" pel grup.

I, en l'organització de la festa –com es veurà a la segona part amb les entrevistes–, també ens trobem en què un grup concret d'individus fan la feina i la resta, que manifesta una actitud passiva de *free rider*, es congratula de la feina feta pels altres.³¹ Fins i tot, en alguns casos, arriba a considerar-la com a mèrit propi. Però, alhora, hi ha una altra actitud: la que considera les relacions de grup o l'activitat festiva com realment incentivadores de l'acció col·lectiva.

L'acció col·lectiva festiva té la capacitat de premiar la participació de l'executant amb el privilegi de ser admès en la seva celebració i en el seu reducte social.³² Totes les societats celebren festes per premiar la cooperació lleial dels seus actors amb privilegis exclusius que confereixen i minimitzen qualsevol temptació d'actuació parasitària, ja que els premien amb la pertinença, la integració, l'estima, el prestigi i el reconeixement dins d'aquell grup determinat. D'aquesta manera, els individus s'integren socialment i simbòlicament, a través dels *performance* festius de reafirmació col·lectiva i de reconeixement personal, segons els interessos particulars, evidenciant el caràcter inclusiu d'aquestes pràctiques comunitàries. Això és especialment cert en els grups petits, on tothom es coneix.

Per tant, sens cap dubte, el que és fa palès en la societat actual és, que la gent, en el seu comportament públic, cerca constantment el companyerisme, l'apreci i el respecte d'aquells amb els que habitualment acostuma a tractar i a relacionar-se, el reconeixement i l'interès dels demés membres del seu grup social, la integració i participació en un grup social cohesionat i de caràcter exclusiu. La gent vol defugir de l'aïllament i la marginació socials, de la soletat, i per contra, envoltar-se constantment d'altres persones amb les quals poder compartir uns

---

³¹ L'existència de molts gorrers en la festa desespera als organitzadors, ja que la participació i la constància en l'acció col·lectiva festiva és altament necessària perquè la manifestació es pugui celebrar. Hi ha una *massa crítica*, un mínim de quantitat de gent que es precisa per tal de poder tirar endavant la festa.

³² Així, per exemple, al segle XVIII existia aquest caràcter restringit i exclusiu de les festes, i sovint en els balls de societat no s'hi podia accedir si no era amb una invitació que es comprava a la mateixa entitat.

pensaments, uns sentiments, uns ideals, unes activitats.³³ Per tant, el rebuig i el defuig aplicats a aquells que no comparteixen les obligacions de l'acció col·lectiva, esdevenen un incentiu selectiu de gran importància. Ser *free rider* en el món festiu té, doncs, un cost important.

D'altra banda, aquest reconeixement social també s'obté amb l'èxit de públic que assisteix a la festa, ja sigui veí de la localitat o turista. El desig dels executors que allò que realitzen sigui contemplat i apreciat pels espectadors és una part essencial de la majoria de les activitats festives. El prestigi social d'executar un ball, un entremès o qualsevol altra activitat festiva permet als actors gaudir d'una estima i d'un respecte col·lectiu enormement gratificant.

Hi ha, a més, un altre mecanisme que és necessari considerar. Les organitzacions humanes, a més de la seva dinàmica interna, en generen també una d'externa. Per començar, hi ha entitats i organitzacions –les que tenen com a objectiu la festa no són una excepció– que “tendeixen ponts”; d'altres, en canvi, són terriblement tancades en sí mateixes (excloents). Això s'explica perquè existeixen dues dinàmiques oposades, una dialèctica entre col·laboració/separació entre organitzacions. Fins i tot, en aquelles que no són tancades, és el resultat de la col·laboració i la competència, com a dues forces que actuen en el mecanisme festiu. El sistema d'oposició a l'altra, afavoreix l'existència del grup. Així, la competència i rivalitat entre grups o faccions per tal d'organitzar determinades activitats festives és una força. Si bé la festa pot generar o reforçar vincles de solidaritat interna o externa, també pot servir per reforçar o generar antagonismes socials, potenciant l'ostentació, la competència, la rivalitat, l'oposició i l'enfrontament. Aquesta rivalitat i competència respon per tant a la dialèctica entre integració/separació; identitat/foraneïtat;

---

³³ Pensem que l'actor altruïsta i voluntari que participa de la festa sempre té un cost material (o bé en diners o bé en temps –i ja sabem avui que “el temps és diner”–), i aquest fet va en contra de la lògica econòmica convencional que busca dedicar més temps a l'activitat que li aporta més ingressos monetaris. No obstant, s'opta per un altre tipus d'ingressos, els de caire afectiu, formatiu, social, cultural.

inclusió/exclusió; nosaltres/ells³⁴ fins al punt de convertir-se en un altre incentiu selectiu.

La idea és aplicable a la festa: els participants aconseguixen la seva cohesió i identitat internes, a costa dels membres exclosos de l'organització, esdevenint associacions depredatòries o parasitàries: és el dilema del gorrer a escala ja no individual sinó grupal, com un intent de beneficiar-se de la comunitat sense contribuir en els seus costos. Olson ho ha titllat de **coalicions colusives**. La possibilitat de constituir una coalició colusiva és també un incentiu selectiu que aconsella la participació individual en els grups capaços de corporativitzar-se. Les seves consecucions es faran a costa de tots aquells individus exclosos d'aquesta coalició colusiva;³⁵ busquen el seu propi benefici (festiu³⁶) a través de les persones que són alienes al seu grup (i a la seva festa). Per dir-ho d'una altra manera, part del seu benefici ha estat costejat pel conjunt de la societat³⁷ ja que els guanys són produïts pels que són exclosos de l'organització (i de la festa) i només se n'apropien uns quants privilegiats (que estan admesos en l'organització i en la festa).

En quant als interessos que motiven la gent a participar del grup i de l'activitat festiva, cal assenyalar també la insociabilitat. Com diu Carmelo Lisón,³⁸ les festes actuen de columnes de suport, alhora que són un reflex i una conseqüència de l'estructura sociocultural i de l'organització local. En aquest cas, la festa –els seus rituals i els seus símbols-,³⁹ tenen una destacat paper cohesionador, integrador i conferidor d'identitat i pertinença per als individus,

---

³⁴ Tal i com manifesten PRAT, Joan i CONTRERAS, Jesús, 1984, *Les festes populars*. Barcelona. Col. Coneguem Catalunya. Els Llibres de la Frontera. Pàg. 85.

³⁵ Pensem en els grups de castellers, diables, geganters, bastoners, grallers, els quals esdevenen associacions exclusives, restringides, selectives, privilegiades i excloients pels membres que en participen, gràcies a que hi ha d'altres persones que no en formen part.

³⁶ El benefici festiu consistiria en divertir-se i gaudir en la pròpia celebració de la festa, a més de tenir la certesa i la seguretat de pertànyer i sentir-se integrat en un grup social, tenir una identitat i una estima col·lectiva.

³⁷ En aquest conjunt de la societat hi trobem els habitants espectadors de les activitats festives que es celebren en el seu poble, els turistes, els observadors curiosos i accidentals, les autoritats governamentals, sense tots els quals, d'altra banda, la festa no tindria cap raó de ser.

³⁸ 1973, *Ensayos de Antropología social*. Madrid. Ayuso.

i, ahora, tenen l'interès de perpetuar, estrènyer, enfortir i assegurar tots aquests lligams. La festa és aquell moment extraordinari en la vida social, marcat per l'expansió social, la intensitat de les relacions interpersonals, i l'augment de la dinàmica col·lectiva d'alegria i d'entusiasme.

Per tot, doncs, la festa és un *bé públic*. I ho és pel fet que de la seva realització se'n beneficien els seus protagonistes titulars, els organitzadors, els quals hi han invertit temps, treball, esforç, diners i d'altres recursos; però també se'n beneficien els demés, els espectadors locals i forasters que gaudeixen de la festa. Però, no és un bé públic pur. Sovint presenta certes característiques que ens fan parlar d'un bé semipúblic. Això es dona quan s'estableix un *preu polític o simbòlic* per poder fruir de l'espectacle. I aquest preu es fixa per raons de capacitat (quan la festa té lloc en un espai tancat i el seu aforament està limitat), de cost per a la realització (és el cas de la pirotècnia dels diables, per exemple) i perquè es pensa que allò que no val res no es valora el suficient. Aquestes mesures o polítiques restrictives permeten que el bé-festa es pugui conservar, i no s'acabi malmetent; contribueixen a garantir-ne la seva *sostenibilitat*.

La festa no s'esgota per sí mateixa. Com molts béns i serveis genera *externalitats*. De la festa, se'n deriven *externalitats* positives (com els beneficis que en treu un restaurant o una botiga de *souvenirs*, la promoció de la localitat, la visita al museu) o negatives (quan la música i el soroll no deixen dormir als veïns, l'aglomeració de cotxes i de persones en un espai reduït, fins el punt de poder-la fer desaparèixer).⁴⁰

---

³⁹ Com el joc, tota festa implica cercar noves formes d'interacció social.

⁴⁰ Aquest aspecte està molt més tractat al Capítol II, *L'evolució de la festa*, apartat 2.3. "L'estat del benestar i els canvis en el temps lliure".

1.2 El sentiment d'identitat cultural

La cultura es definida per Beckow (1982) com un entramat d'idees que es posen de manifest mitjançant els actes i els artefactes que l'ésser humà produeix i transmet amb la finalitat de conèixer i d'adaptar-se a l'entorn en el que ha de viure i procrear-se.⁴¹ Així, el fet cultural és un element que diferencia els pobles perquè és la manifestació de la seva identitat concreta. El llenguatge comú que fa possible que les persones es coneguin, s'entenguin i intercanviïn experiències. Es tracta d'un miratge capaç d'invocar tota mena d'arguments per legitimar-se i fer-se inqüestionable: coartades històriques, religioses, econòmiques, mitològiques, lingüístiques, festives.⁴² De tota manera, atès que les identitats són el resultat de la interrelació entre grups humans autoidentificats, les cultures no són totalitats que viuen en la quietud; sinó que es troben en un permanent procés de revisió, reconfiguració, evolució i dinamisme, a càrrec d'uns agents productors cada cop més diversificats⁴³ –com es veurà en el capítol III-.

Com ja s'ha esmentat en l'apartat precedent, els costums i els hàbits de la societat han estat els que han engendrat i construït les institucions i la realitat social en la que avui ens trobem immersos. Una realitat social que no hagués estat possible si no fós perquè l'home va prendre consciència de sí mateix, desenvolupant la seva anomenada *mirada interior*.⁴⁴ Arrel d'això veiem que els éssers humans no poden sobreviure en cap lloc de la terra, al marge de la

---

⁴¹ El concepte de cultura és objecte de debat. La concepció de cultura coneguda com ideacional, proposada inicialment per Karl Popper i Clifford Geertz, sosté que la cultura té a veure amb idees i amb la transmissió d'aquestes d'un individu a un altre. Per tant, ni l'acte ni l'artefacte, la seva conseqüència, són en sí mateixos cultura, sinó manifestacions de cultura. BALLART, Josep, 1997, *El patrimonio histórico y arqueológico: valor y uso*. Barcelona. Ariel. Pàg. 15.

⁴² Per als quebequesos o per als catalans, la llengua és un tret d'identitat innegociable. No obstant, a Irlanda, Escòcia, Bretanya o al País Basc, la pèrdua gairebé efectiva de la llengua vernacle no ha impedit l'aparició d'un moviment independentista que utilitza majoritàriament la llengua de la nació que consideren opressora.

⁴³ El sistema educatiu és un d'aquests agents, juntament amb el sistema ideològic-polític, el sistema religiós, el sistema econòmic, el sistema comercial i les institucions culturals, tant si responen a entitats públiques com a iniciatives privades.

⁴⁴ HUMPHREY, Nicholas, 1993, *Mirada interior*. Madrid. Alianza Editorial.

societat; els éssers humans som éssers socials. La identitat cultural és una **construcció social** i també una **proposta d'acció**⁴⁵ ja que un grup humà no es diferencia dels altres perquè tingui uns trets culturals particulars, sinó perquè ha adoptat de forma conscient, uns trets singularitzats per diferenciar-se. I la consciència de diferenciació que es crea correspon a un conjunt de valors, legitimats socialment per l'autoritat dels avantpassats o de la història. La identitat, doncs, es produeix en un pla purament relacional.

Ara bé, aquesta construcció de la realitat social es deu a què som nosaltres, els observadors de qualsevol fenomen natural i social, els que els hi **assignem una funció**, amb la qual cosa podem afirmar que les funcions vénen imposades o assignades per les persones, mai són intrínseques, sinó relatives a l'usuari. Aquestes funcions poden ser *agentives*⁴⁶ i *no agentives*.⁴⁷ Les funcions agentives precisen que els usuaris confereixin un ús determinat als diferents fenòmens⁴⁸ de manera continuada en el temps; dins d'aquestes funcions hi ha una especificitat, i és el cas de l'**assignació d'intencionalitat**⁴⁹ a un fenomen determinat, és a dir, fer que quelcom simbolitzi, representi o valgui per a un determinat ús.⁵⁰ D'aquesta manera, els fets socials únicament es poden entendre tenint present la intencionalitat col·lectiva⁵¹ que se'ls dona. Dins dels fets socials, hi ha una subclasse especial que són els *fets institucionals*, fets que tenen

---

⁴⁵ Una producció i una proposta d'acció que reinterpreten permanentment el passat i que s'adapten a les contínues ruptures i canvis que configuren realment el procés històric. No obstant, però, i malgrat aquestes diferents formulacions i transformacions loco-temporals, la seva matriu i fonament culturals persisteixen perquè perduren les estructures constituents de la identitat sobre les quals es desenvolupen moviments i moments de significació cultural. LISÓN TOLOSANA, Carmelo, 1997, *Las máscaras de la identidad*. Barcelona. Ariel. Pàg. 11.

⁴⁶ També anomenades funcions que es manifesten.

⁴⁷ També anomenades funcions latents.

⁴⁸ Una cadira serveix per asseure's o una banyera té la funció de què la gent pugui rentar-se.

⁴⁹ Quan aquest plantejament teòric l'apliquem a la festa, està clar que aquesta és una construcció de la societat (esdevenint un fet institucional), a les quals se les hi ha conferit una determinada funció/status, que avui dia rau en la conservació, divulgació, representació i promoció de la identitat cultural del poble català, reconeguda i acceptada per tota la col·lectivitat. Si ningú cregués que aquestes activitats festives representen una identitat cultural concreta (funció d'status), aleshores no serien considerades festes, ni existirien com a tals.

⁵⁰ En el cas de les funcions no agentives, aquests fenòmens segueixen acomplint la seva funció sense que es demani cap esforç a l'usuari, tractant-se de funcions naturals. Per exemple, el cor, que bombeja la sang sense necessitat que l'usuari li assigni aquesta funció.

a veure amb les institucions humanes,⁵² i que tracten dels fets socials i culturals del món, en tant que són fets nous creats per l'acord humà. Mentre que els anomenats fets bruts⁵³ existeixen independentment de qualsevol institució humana, els fets institucionals per tal de poder existir necessiten de les institucions humanes i de les **regles constitutives**.⁵⁴ La imposició col·lectiva d'una funció a un fet, convertint-lo en un fet institucional, és la imposició d'un *status*, col·lectivament reconegut i present de manera continuada en el temps, al qual s'hi vincula una funció.⁵⁵

Tanmateix, un fet institucional no pot existir aïllat, sinó que la seva existència es deu a un conjunt de relacions sistemàtiques amb d'altres fets;⁵⁶ la gent, els objectes i els aconteixements interactuen en relacions sistemàtiques (per exemple, Estats, matrimonis, corporacions empresarials, universitats, exèrcits) permetent que els fets institucionals existeixin.⁵⁷ És d'aquesta manera com l'home ha desenvolupat un seguit de capacitats i potencialitats que li permeten desenrotllar-se correctament dins de la seva societat. I és així, com l'home ha construït un seguit de fets institucionals que socialment ha reconegut i acceptat com a elements constitutius d'una determinada identitat cultural. Les festes populars i tradicionals són una de les seves manifestacions (o concrecions).

---

⁵¹ L'exemple que ens posa J. SEARLE (1997: 44), per parlar d'un fet social, és el fet que dues persones surtin juntes a passejar.

⁵² De nou, l'exemple que ens posa J. SEARLE (1997: 44), és prou clar. El fet que un tros de paper sigui considerat un bitllet de vint dolars és un fet institucional. I suposa que hi ha un reconeixement, una acceptació, és a dir, una intencionalitat col·lectiva que ha imposat una funció d'*status* a un determinat fet, el qual abans no tenia.

⁵³ Els fets bruts fan referència als elements i trets físics i biològics. La seva existència no requereix de les institucions humanes, tot i que precisa de la institució del llenguatge per tal de poder ser enunciat.

⁵⁴ La fórmula que constitueix els fets institucionals de la cultura humana és "X val com Y en el context C", és a dir, a l'estructura dels fets institucionals se li imposa una funció d'*status* Y al terme X, que no la compleix en virtut de la seva condició física.

⁵⁵ En aquest cas, es parla de les funcions agentives d'*status*. Així, el contingut d'Y ve imposat a l'element X per acceptació col·lectiva (reconeixements, creences).

⁵⁶ Per exemple, per tal que algú tingui diners, cal que existeixi en la societat un sistema monetari. L'*status* Y pot imposar-se a diferents categories ontològiques de fenòmens: gent (per exemple, presidents de reunions, esposes, sacerdots, professors); objectes (com sentències, bitllets de cinc dolars, carnets de conduir); i, aconteixements (eleccions, casaments, guerres).

La identitat no té res de natura sinó que es crea i es manté com una realitat sentida i viscuda a través de les *performances*,⁵⁸ és a dir, a través de la participació i del sentir en les festes tradicionals i populars d'un poble. I aquests fets culturals són els que representen el conjunt de *patterns of meaning* que configuren una particular visió del món i estructurin la dimensió identitària d'una comunitat.⁵⁹ Així, el patrimoni del passat és el que necessàriament confereix el sentit d'identitat, la sensació de pertinença, gràcies al fet que posa en evidència el caràcter ininterromput del pas del temps i la noció de continuïtat.

1.2.1 Aproximació a una definició d'identitat cultural⁶⁰

Tota afirmació d'identitat cultural suposa allunyar-se en el temps i cercar l'origen dels elements que pròpiament la configuren. I és precisament aquesta llunyania en el temps la que la condueix a la seva atemporalitat, contribuint a dibuixar el caràcter simbòlic de la seva significació.⁶¹ La fusió de la geografia i de la història, aquest inseparable maridatge de l'espai amb la continuïtat temporal, construeix i consolida els punts fonamentals i imprescindibles, els mites específics i profunds en els quals es basa tota la poètica de l'etnicitat: apareix el simbòlic i privilegiat *genius loci*.⁶²

---

⁵⁷ D'aquesta manera, sovint l'*status* Y s'imposa a individus i a grups en virtut de les relacions que de manera preinstitucional es donen entre ells. SEARLE, John (1997: 109-110).

⁵⁸ NOYES, D., "Dins la sang. *Performance* i memòria en la identitat catalana després del franquisme" a la *Revista d'Etnologia de Catalunya*. Núm 13 Novembre, 1998. Pàgs 78-85. El paradigma del *performance* ha estat el dominant en els estudis acadèmics del folklore als EEUU, dels que destaquen els de Bauman i Briggs (1990).

⁵⁹ Segons manifesten Parsons, Weber, Geertz, Berger i Castoriadis, citats per BERIAIN, Jostetxo (1996: 28).

⁶⁰ Com es veurà, tenim present tant la *visió vertical*, que entén la cultura segons el predomini de poder, autoritat, desigualtat i conflicte; com la *visió horitzontal*, que cospa el caràcter participatiu, integrador, els valors, les imatges i significacions de la cultura. La interrelació de les dues concepcions ens apropa a la *concepció multidimensional* de la cultura de GINER, Salvador; FLAQUER, Lluís; BUSQUET, Jordi i BULTÀ, Núria, 1996, *La cultura catalana: el sagrat i el profà*. Barcelona. Edicions 62. Pàg. 12-23.

⁶¹ SANMARTÍN, Ricardo, 1993, *Identidad y creación. Horizontes culturales e interpretación antropológica*. Barcelona. Editorial Humanidades.

⁶² LISÓN TOLOSANA (1997: 14).

La identitat cultural fa referència a un sistema de continguts, de creences, d'idees i pensaments, de valors, de normes, de coneixements, d'intencions i de desitjos explícits i conscients, d'emocions i passions, d'il·lusions i motius inconscients. És un híbrid d'ideologia i passió, de política i d'ecologia, d'acció i de succés, d'història i de metafísica, d'atzar, present en una comunitat espacial (generalment local, regional o nacional⁶³) i en un moment històric determinats. És sempre el resultat de la interacció d'un ampli ventall d'institucions i concebut com a un fet dinàmic, tot i que, amb un raonable nivell de fixació i perdurabilitat en el temps.

En aquest sentit, Joan Josep Pujadas,⁶⁴ afirma que la identitat consisteix essencialment en la búsqueda de la idea de continuïtat dels grups socials, a través de les discontinuïtats, dels encreuaments i dels canvis de rumb, en forma d'una confrontació dialèctica constant entre el bagatge sociocultural i simbòlic, identificat pel grup com a genuï, i les circumstàncies globals *objectives* que emmarquen, constreñeixen o delimiten la reproducció del propi grup. Aquesta confrontació dialèctica és la que marca el camí i el ritme en l'elaboració constant que el grup social fa de la seva pròpia imatge, així com del seu paper en el context societatari més ampli. La identitat cultural fa referència a una identitat simbòlica, oberta i relacional. En termes de Josetxo Beriain, es tracta d'una *identitat diferida* o *didentidad*,⁶⁵ la qual articula una interpretació mòbil d'imatges simbòliques, que troben el seu sentit en la tradició cultural conviscuda per l'home al llarg del temps en el seu espai existencial.

Cada identitat cultural, a través dels seus continguts, ja siguin generals o específics, implícits o explícits, configura una manera de comprendre el món, d'actuar i de sentir; unes formes de vida genèricament compartides que

---

⁶³ Tot i que també poden haver-hi concepcions identitàries més àmplies, com per exemple, el cas de la comunitat occidental.

⁶⁴ 1993, *Etnicidad. Identidad cultural de los pueblos*. Madrid. Eudema. Pàg. 63.

⁶⁵ 1998, *La identidad colectiva: vascos y navarros*. Haranburu Editor. Consejo Social de la Universidad Pública de Navarra. Pàg. 11.

s'expressen en sabers, comportaments i institucions. És per mitjà d'aquestes formes de vida genèricament compartides que cada membre del grup es reconeix i s'identifica amb la resta de persones alienes. El contingut propi de cada col·lectivitat cultural, amb el seu sistema de creences, actituds i comportaments, és traslladat a cada individu de la comunitat pel sòl fet de pertànyer-hi.

I finalment, el concepte d'identitat cultural, entès com una expressió ideològica en el sentit que respon a unes idees i a uns valors previs, és subsidiària de determinats interessos i hegemònies socials, d'aquells que la propugnen i la comparteixen, i d'aquí la seva possible instrumentalització.⁶⁶ De tota manera, aquesta concepció inseparable de la cultura i de la política, o de la cultura i de l'economia, o de la cultura i la societat va necessàriament acompanyada de factors ideològic-morals i de símbols, cerimònies i rituals.⁶⁷

En la pràctica, la identitat és la resposta que cada col·lectivitat dóna a una qüestió eminentment política: "Qui som nosaltres?". La *identitat cultural del nosaltres* és una representació elaborada política, econòmica i socialment per tal d'articular a una col·lectivitat un tractament diferenciat al *vosaltres* i/o a l'*ells*. Així, la tradició cultural, que implica maneres de pensar i cànons de comportament, consisteix en el fonament de la coexistència del grup i dificulta l'entrada de corrents estranys i externs.⁶⁸ Crea la consciència col·lectiva d'un grup, d'una societat. Tota col·lectivitat es construeix al voltant d'una "relació nosaltres", al voltant d'una autoimatge col·lectiva, al voltant d'una autoconcepció que delimita una identitat social enfront a un entorn; però aquesta autorepresentació només existeix enmig d'altres autorepresentacions,⁶⁹

---

⁶⁶ Com veurem en el capítol III *Els agents de la festa. Legitimació i instrumentalització*.

⁶⁷ Tota societat precisa tenir una idea sobre sí mateixa, simbolitzada en tòtems, banderes, monuments, festes particulars, dates en el calendari, etc.

⁶⁸ El ritual defineix simbòlicament al grup, l'unifica, l'integra i el solidifica, al mateix temps que el separa, el diferencia i l'exclou d'un altre grup. Tota explosió simbòlico-ritual, tota organització cerimonial compartida i viscuda és una afirmació de pertinença i d'exclusió d'un *nosaltres* en front a un *vosaltres* o un *ells*.

⁶⁹ Qualsevol grup que vulgui crear una identitat sociocultural ha d'aixecar fronteres, ha de distribuir i classificar a persones i ha d'establir límits morals. Sense fronteres no hi ha cultures;

contraposades a elles. Eric Hobsbawn (1988) ja ho va manifestar: “...sense els altres no hi ha necessitat de definir-nos a nosaltres mateixos”.⁷⁰ Quan una societat, un règim polític o un fonamentalisme religiós estableix fronteres, no fa més que enaltir allò que és propi, la seva identitat, la seva etnicitat, els seus costums, els seus valors i els seus codis *versus* l’alteritat, el diferent, el foraster, l’estrany.⁷¹

La identitat cultural, quan és aplicada a un grup, acostuma a subratllar els trets distintius culturals externs, institucionals, històrics i objectius, atribuïts molt sovint a l’anomenat caràcter nacional. Un caràcter nacional que s’ha elaborat gràcies a un romanticisme ideològic i per una amalgama de sentiments, metàfores, il·lusions, tradicions, estereotips i idees rebudes del passat. D’aquesta manera, la ingenieria cultural construeix, essencialitza, tergiversa, idealitza, mitifica i sacralitza la poètica de la identitat nacional fusionant allò fàctic amb allò ideal i allò canviant amb allò permanent.

Els homes neixen, viuen i passen ràpidament. L’escenari local, el poble, la comunitat, el grup ètnic, la regió o la nació és el que manifesta característiques de permanència i d’intemporalitat.⁷² El grup, la nació tenen una existència vertical; és a dir, el seu *modus* d’existència ve definit per una successió temporal i una pluralitat generacional esglaonada, mantenint una definida identitat a través del canvi. És aquest solapament i concentració plural del passat i del

---

cada cultura marca, enfront l’altra els límits d’allò que és acceptable i d’allò que és intel·ligible, de l’ordre, d’allò desitjable i de l’interioritat. Només les barreres geofísiques o simbòliques que ens separen fan possible l’especificitat de la convivència interior. Per això, a qualsevol societat indoeuropea antiga trobem que la principal activitat era la guerra, com a conseqüència de les discriminacions i separacions que implicaven aquestes barreres geogràfiques i aquestes classificacions. Així, les armes, el carruatge de guerra, la conquesta, el botí, l’heroïcitat, les narracions de mites i la simbologia guerrera varen configurar i alimentar un important *corpus mysticum* i ideològic, amb un clar component combatiu i heròic.

⁷⁰ Citat per BERIAIN, Josexo (1998: 15).

⁷¹ Per tant, les identitats culturals es construeixen socialment al llarg de la història. El procés de formació de la identitat s’articula al voltant de l’autoconcepció del grup, al voltant de la idea que la societat té de sí mateixa i en relació a les seves condicions i límits de tipus ètnic, organitzatiu, militar, territorial, idiomàtic, històric que varien en el procés d’evolució de les diferents societats. BERIAIN, Josexo, (1998: 23).

⁷² És el conjunt, i no la minúscula part, el que reflexa i perpetua el passat, alhora que es projecta en el futur.

present, alhora que la projecció cap el futur, el que construeix una identitat cultural que es perpetua indefinidament en el temps. Certament, la identitat grupal constitueix una mena de *corpus mysticum*.⁷³ a l'hora de dibuixar el mapa cultural de la identitat específica de qualsevol comunitat o de qualsevol grup ètnic, es coincideix en subratllar *llocs sagrats* i en descriure *cicles civicolitúrgics* on es dramatitzen diferents actuacions, ritus i commemoracions dels seus prohoms, els quals han estat sacralitzats per la pertinent tradició. A qualsevol forma cultural d'identitat en actiu trobem tòtems, tabús, sants, herois, santuaris, processons, aplecs, banderes, símbols, festes i celebracions.⁷⁴ Tots aquests elements tenen la virtut d'identificar, de fer pertànyer, de fer néixer vincles de solidaritat i d'identitat en una comunitat.

Aleshores, la simbiosi entre l'individu i la nació, entre la identitat ontologicopersonal amb l'ètnicocomunitària és una evidència, un fet, una realitat objectiva.

Per això, per explicar els motius pels quals les societats avançades de finals del segle XX i començaments del segle XXI continuen celebrant i commemorant unes festivitats que, des de fa molts anys, li són quasi totalment alienes, cal que reculem fins a la Grècia Antiga, quan es creïa que qui bevia de la font "Lethe" (l'oblit) moria definitivament. Els difunts eren aquells que havien perdut la memòria. Segons aquesta teoria clàssica, la voluntat de recordar, de rememorar el passat, ja siguin etapes mítiques o heròiques, o les més romàntiques i properes, ens fa ser homes vius en una societat viva. D'aquí, doncs, malgrat l'anacronia que avui pugui suposar celebrar els cicles festius d'un sistema de vida que ja no és ben bé el nostre, ens hi sentim completament vinculats, plenament lligats, per bé que la ciència, la tecnologia, el relativisme i l'escepticisme siguin els trets identificadors de les societats actuals.

---

⁷³ LISÓN TOLOSANA (1997: 13).

⁷⁴ Tot això ens evidencia la dimensió transcendent i sagrada de la identitat: el *corpus mysticum* simbòlic, irracional i màgic forma part d'una manera de pensar, de ser i d'actuar que engloba a la totalitat d'un poble. És evident però que mai tots els membres d'un grup manifesten o

1.2.2 Els components de la identitat cultural

Cal remarcar que els components o factors que configuren la identitat cultural d'una col·lectivitat formen un tot integrat i únic, presentant una gran interrelació o acció recíproca, i que només per a l'anàlisi té sentit separar.

Els factors que s'analitzen són: el territori, la història, la llengua, el patrimoni (tant natural com cultural) i, dins d'aquest, la festa. Tots ells han estat configurats en el passat i han arribat als nostres dies, evolucionant, canviant, variant-ne alguns aspectes. Veiem aquests elements bàsics que configuren la identitat cultural d'un poble:

a) El territori

Tota col·lectivitat humana necessita un espai concret on desplegar plenament la seva activitat, i és per això que la majoria dels autors consideren el territori com un element indispensable per a la gestació i l'existència d'una identitat cultural. A més, el medi físic actua com un agent bàsic en la configuració d'una col·lectivitat.⁷⁵ La terra no és només concebuda com una realitat material, desposseïda de qualsevol vibració, sinó que s'accepta que desprèn energia, en capta, en duu adherida pel pas dels anys, dels segles i dels homes. Per Montesquieu, el clima –que varia d'acord amb la geografia– és el factor fonamental en l'afaiçonament del grup humà.⁷⁶ També explica que la varietat

---

exhibeixen uns idèntics trets ètnics, i molt menys encara, la seva vivència i el seu contingut seran iguals o similars.

⁷⁵ Per Hegel, per exemple, als pobles costaners, el mar els ha originat una forma especial de vida que els ha instat a desenvolupar el comerç, i també de retruc, a tenir un esperit obert a l'intercanvi cultural. MALARET, Albert, 1998, *Supervivència nacional i dret a l'autodeterminació*. Barcelona. Columna Assaig. Pàg. 31.

⁷⁶ Un clima fred, dèia, produeix homes vigorosos, actius, dotats d'un gran coratge, francaesa i autocofiança, conjuntament amb la consciència de superioritat. En canvi, els pobles que habiten

de les societats humanes, la dels seus respectius governs i de les seves lleis, no només es deuen al transcurs del temps, sinó també a la varietat dels espais que elles ocupen. Històricament doncs, les muntanyes originen creences estables, ja que dificulten l'intercanvi d'idees i coneixements:⁷⁷ una terra aspra, infecunda produirà uns homes agressius que es llançaran sobre els que els envolten a la recerca de recursos per sobreviure o per contra, serà un poble indolent i marginat, quan no dominat per altres.⁷⁸

En definitiva, el territori és el reducte on es congrien tots els factors que actuen sobre la identitat cultural d'un poble, forjant-la i transformant-la. És una reserva de possibilitats i un potencial. Sovint la configuració del territori: muntanyes, rius, illes, marcarà les fronteres on la comunitat es desenvolupa. Aplicat aquest principi a l'Estat espanyol veiem que:

“El contrast entre la varietat catalana i la monotonia castellana ens sembla tenir major significació. Ha creat vocacions econòmiques molt diferents, tipus d'homes realment distints. D'una banda, el gust per l'aïllament, la sobrietat ferotge, completats per una tendència conqueridora i aventurera; de l'altra, una recerca de guany moderat, de benestar individual i familiar, d'iniciativa a curt termini, d'aventura comercial més que no pas d'aventura guerrera. D'una banda, la grandesa i la desmesura, compensades per excessos de realisme i alguna ironia en l'autocrítica; de l'altra, un bon sentit –el seny- que pot tocar a la mediocritat, però eficaç; una ingenuïtat, que permet sobtats impulsos creadors i tanmateix alguns genials impulsos individuals.”⁷⁹

---

les zones càlides són més tímids, emotius, inconstants i mandrosos, incapaços de cap noble empresa i molt orgullosos. Per recalcar el contrast entre la sensibilitat i la imaginació dels habitants dels països càlids i la dels països freds afirma que caldria escorxar un moscovita per donar-li sentiments i que un esperit orgullós meridional tendeix a la mandra. Aquesta descripció destaca la pressió del clima sobre l'esperit o caràcter d'un poble, i el d'aquest sobre les seves lleis, així com les conseqüències afortunades o noscives d'aquest caràcter en la conducta col·lectiva. MALARET, Albert (1998: 31-32).

⁷⁷ Per això, a l'isolament ideològic d'un poble se l'ha denominat tibetització.

⁷⁸ Spengler en va fer la base de la seva teoria.

⁷⁹ VILAR, Pierre, 1986, *Catalunya dins l'Espanya moderna*. Barcelona. Ed. Curial. Vol I, 3ª edició. Pàg. 246.

I finalment, la idea de territori es confon i es relaciona amb la de la terra natal, evocadora del món on l'home i la dona neixen, creixen, s'arrelen i, evidentment, s'identifiquen.

b) La història

La història forja els pobles mitjançant dues vies: a) el passat historiable, o sigui, tot allò que els ha deixat una empremta i que modela el present, i b) la memòria històrica del poble. Tot aquell grup que presenta una idèntica i llarga trajectòria històrica, significa que ha resolt molts problemes i dificultats en comú, els quals han afavorit la seva cohesió. Una identitat de poble ha de suposar una gran solidaritat constituïda pel sentiment dels sacrificis que s'han fet i dels que s'està disposat a fer en profit de la col·lectivitat.⁸⁰ Un poble, contra més recorda el seu passat, les arrels dels seus membres seran més profundes i hi haurà més garantia de preservar la seva personalitat, tant la col·lectiva com la individual.

El passat historiable d'un país, les experiències i proves comunes constitueixen un patrimoni polític, econòmic, cultural i social que ha anat moldejant un caràcter i unes actituds dels habitants. Tota aquesta herència perfila i inspira les direccions i les possibilitats del grup, així com les seves realitzacions viables.

La memòria històrica d'un país oprimat obliga i justifica la seva reivindicació a la pròpia identitat i a no restar dominat. Els membres d'una nació, sobretot els més sensibles, no acostumen a oblidar ni la independència anterior, ni les èpoques glorioses, ni les de submissió que impregnen el present.

Per als tradicionalistes, la història és l'ingredient fonamental de la identitat cultural d'un poble, la seva saba i el seu nord. Aquest impacte del passat sobre

---

⁸⁰ Segons René FEDOU, "la majoria dels pensadors de l'edat mitjana "clàssica" opinen que no hi ha comunitat perfecta sense un origen comú". 1971, *L'État au Moyen Âge*. Presses Universitaires de France. Pàg. 180.

el present explica que la història nacional (la memòria col·lectiva) tendeixi a ser selectiva.⁸¹ Per això el poble no pot decidir lliurement i plenament sobre el seu destí, el qual és transindividual i transgeneracional; i en el que sovint s'hi expressa una enyorança del passat i una condemna del present.⁸²

D'altra banda, els fets històrics són únics i, en general, no són repetitius. Expliquen el present, forneixen una orientació, un marc, però no predeterminen, ja que el pes del passat varia a cada moment, d'acord amb el ritme dels canvis polítics, socials, tecnològics i científics. Sens dubte, el passat sempre irriga el present.⁸³ “Amb les formes de vida amb què hem crescut i que han encunyat la nostra identitat, assumim classes molt distintes de responsabilitat històrica (...) ja que nosaltres volem seguir les tradicions en què hem crescut”.⁸⁴

c) La llengua

La llengua també és un factor d'identificació ètnica i d'unificació ja que crea vincles diferencials i afectius, i per això, sovint és irrenunciable. Els mots tenen una denotació i una connotació diferent en cada llengua, i no oblidem que “la repercussió que han tingut les llengües, una vegada constituïdes, sobre la

---

⁸¹ Es magnifiquen les gestes honorables i es bandegen totes aquelles que són indignes i/o negatives. Existeix una tendència a la mitificació del passat explicable perquè revela la imatge que es fa el poble del futur a què aspira arribar. Per això es consagra el mite, que en aquest sentit, esdevé funcional.

⁸² A aquesta concepció se li ha objectat que cal evitar que una nació estigui integrada més pels seus personatges morts que pels vius; que el passat sigui més savi que el present i que pugui governar el futur. Així és com magnificant i explotant les glòries passades i la tradició s'estableix la perfecta premissa d'actuació per a un règim autocràtic i totalitari, sobretot si es manipula, es selecciona o es reinterpreta la història amb un propòsit polític o amb una finalitat d'assegurar la fidelitat a l'ètnia. MALARET, Albert (1998: 36-39).

⁸³ El poble madur és el que harmonitza les vivències de les seves glòries pretèrites amb els anhels de superació constant i uns horitzons que potencien els seus membres, de manera espiritual i material; sobretot a aquell que sap preservar el llegat rebut tot millorant-lo i fertilitzant-lo d'acord amb els valors, exigències i aspiracions del present. El poble caduc és el que, per afany de seguretat o per no haver superat la seva fase infantil, segueix les vies fressades del passat oblidant que la innovació i la creativitat són riques i donen plenitud de vida. MALARET, Albert (1998: 36-39).

història de cada poble, és immensa”,⁸⁵ la qual cosa evidencia la importància clau d’aquest component de la identitat cultural d’un poble.

L’home adquireix la llengua natal i posteriorment l’enllaça amb els seus records més vius i afectes de la infància. La llengua acostuma a ser la manifestació de l’esperit que més estima i amb la qual se sent identificat amb tots aquells que la parlen igual i diferent d’aquells que en parlen una altra. Per això, moltes vegades s’ha sentit a dir que “cada nació pensa com parla i parla com pensa”.⁸⁶ I per això, també en moltes ocasions, s’ha dit que la Torre de Babel va ser l’inici de la llibertat cultural. Les manifestacions culturals en la llengua pròpia es viuen com quelcom d’un mateix, les quals generen ressonàncies afectives que desemboquen en una consciència i lleialtat lingüístiques. Parlar la mateixa llengua, en general, implica formar part d’una mateixa comunitat. Des del romanticisme alemany s’ha dit i repetit que qui perd la seva llengua perd la seva identitat, és mutilat, esdevé un esguerrat físic i espiritual, ja que és per mitjà de la llengua que hom esdevé conscient de la seva peculiaritat cultural. A més, com diu S. Giner:⁸⁷

“(…) la llengua constitueix el suport o vehicle a través del qual s’expressen un conjunt de símbols, imatges, idees, concepcions del món i formes de vida característics, que suposadament es diferencien d’altres comunitats i que confereixen un segell específic al nostre tarannà comú”.

---

⁸⁴ Segons indica Jurgen Habermas a MALARET, Albert (1998: 36-39).

⁸⁵ Segons indica Jacob Burckhardt a MALARET, Albert (1998: 40).

⁸⁶ Segons indica Enric Prat de la Riba a MALARET, Albert (1998: 40). De fet, fou Edward Sapir (1931) qui va observar que la llengua té paraules i expressions que no tenen un equivalent o traducció exacta a d’altres llengües. Les paraules tenen una denotació i una connotació diferent en cada llengua, degut a què aquestes estan associades a unes determinades emocions. D’aquesta forma, els plantejaments de Sapir mantenen la idea que las persones perceben el món d’una manera o d’una altra, segons la llengua que parlen.

d) El patrimoni

Antigament, i segons les tradicions de les societats llatines, el *patrimoni* feia referència als béns hereditaris que passaven de pares a fills, i que aquests alhora transmetien als seus descendents, per tal de preservar-ne el llinatge. Tenia, per tant, una connotació d'àmbit familiar. Avui, hi ha una definició acceptada del què és *patrimoni* proposada per la Unesco, la qual acceptem, sense deixar però de banda aquest seu sentit inicial. Segons aquest organisme internacional, el patrimoni fa referència “...als objectes tangibles i als sabers que hem rebut heretats del passat i que, una vegada fets servir, admirats, tocats i recomposats en el present que vivim, transmetem a les generacions futures”.

Genèricament,⁸⁸ el ***patrimoni cultural*** engloba la literatura, l'art, els monuments, els museus, l'arquitectura religiosa, civil o militar emblemàtica, la música, les celebracions festives, els costums, la gastronomia, les llegendes, els rituals, és a dir, tot un conjunt d'elements simbòlics que ajuden a configurar una determinada identitat cultural del territori en el qual es troben ubicats, pel fet que han estat legitimats socialment.⁸⁹ Podem dir també, que el patrimoni cultural fa esment a aquella informació que no ha estat transmesa genèticament. O, com va dir Malinowski és l'“herència social”,⁹⁰ és a dir, la informació cultural transmesa i adquirida per un aprenentatge social, en el que el seu codi bàsic és el llenguatge artificial que fa possible la comunicació verbal i no verbal. I per

---

⁸⁷ GINER, Salvador et al. (1996: 42-43).

⁸⁸ Cal tenir molt present però, que d'altres perspectives epistemològiques, molt reduccionistes, consideren que el patrimoni cultural està compost per: monuments, grups d'edificis i llocs que tenen un valor històric, estètic, arqueològic, científic, etnològic o antropològic. A més, la ***Convenció sobre la protecció del patrimoni mundial cultural i natural*** de la Unesco de 1972 fixava uns criteris de selecció perquè un bé cultural pogués ser inclòs com a obra pertanyent al patrimoni mundial. Uns criteris acceptats internacionalment i relacionats amb:

- el fet de ser un testimoni d'una tradició cultural, destacat per la seva singularitat i excepcionalitat,
- el fet de ser fruit d'un geni creatiu,
- i el fet d'estar associat directa o tangiblement amb esdeveniments i tradicions vives, amb idees o creences o amb obres artístiques o literàries.

⁸⁹ Els fets, les llegendes, els llocs, les històries, els relats, els herois, els personatges han accedit a la vàlua i importància cultural a través d'una imaginativa narració etiològica, i un cop formalitzats i institucionalitzats, assoleixen el nivell de símbols.

tant, poder conservar tota aquesta informació generada en el passat permet que la tradició no es perdi.

De tota manera, l'ambigüitat del concepte "patrimoni cultural" sovint és fa palesa en dos fets. En primer lloc, pel fet d'abastar, com ja hem assenyalat, camps "culturals" amplíssims i en *constant evolució*. I en segon lloc, perquè aquest concepte varia gairebé sempre en funció del subjecte que l'usa. Al llarg del segle XX s'ha posat en crisi el concepte tradicional i les utilitats del patrimoni cultural. De la preocupació per l'objecte, presentat de forma estàtica i tipològica, generador de col·leccions, s'ha passat a donar importància al significat social o natural dels béns culturals.⁹¹ El patrimoni és un bé que ens ha estat llegat per generacions passades. És un bé que està a les nostres mans, de les quals en depèn la seva conservació, ús cultural, aprenentatge i delectació. Per tant, el patrimoni té un caràcter simbòlic, donada la seva capacitat de representar una identitat cultural. El seu caràcter simbòlic es deu a la capacitat per expressar d'una forma sintètica i emocionalment efectiva una relació entre idees i valors. D'aquesta manera, el patrimoni es converteix en un pont amb el passat, ja que "ens dóna marcs de referència perquè puguem reconèixer l'entorn i també ens puguem reconèixer a nosaltres mateixos".⁹²

El patrimoni cultural és doncs, com un cos viu que no respon exclusivament al passat, sinó que conviu amb el nostre concepte de contemporaneïtat, nodrint-se de les innovacions i avenços que proposa la modernització. Per això, el patrimoni cultural es transforma, hi ha elements que s'innoven total o parcialment, i d'altres cauen en desús o adquireixen noves funcions i significats. D'aquí, que en l'accepció actual, el patrimoni cultural d'un indret determinat esdevé un element bàsic de la identitat d'aquest poble, com ja hem esmentat. La

---

⁹⁰ Andrés DE FRANCISCO (1971: 81).

⁹¹ Així, en l'actualitat, i més concretament a partir dels anys vuitanta, el concepte de patrimoni vist com un monument, suport de la memòria col·lectiva d'un passat històric i artístic, ha passat a considerar-se com una representació simbòlica de la identitat comunitària, com un factor que ofereix la cohesió i l'espai referencial d'un grup. PRATS, Llorenç, 1997, *Antropología y patrimonio*. Barcelona. Ariel. Pàg. 22.

⁹² Josep BALLART (1997: 43).

legitimació i sacralització del patrimoni com a element d'identitat cultural s'inicia en el període del romanticisme, context en el que varen impulsar-se els nacionalismes.⁹³

1.3 La mundialització i la interculturalitat

La mundialització o la homogeneïtzació de la cultura⁹⁴ (la *global village*⁹⁵) i també de la *world polity*⁹⁶ i de la *world economy*⁹⁷, és el fenomen de canvi social més important que s'està donant en el sí de les societats modernes actuals⁹⁸ i es pot percebre com un procés que mena cap a la desaparició de les fronteres i l'afebliment de les institucions tradicionals, deixant de ser les societats o les cultures illes, conjunts independents.⁹⁹ Les identitats culturals tradicionals del planeta estant tendint a configurar-se com el resultat de l'encontre entre el pòsit de les cultures autòctones i els elements transnacionals emanats des de les cultures dels països amb més poder polític i econòmic i difosos pels mitjans de comunicació. La mundialització suposa que unes

---

⁹³ Per aquest motiu, Dominique Poulot va afirmar que "a tot Europa, el segle XIX constitueix una edat d'or del patrimoni nacional". Citat a PRATS, Llorenç (1997: 25).

⁹⁴ També anomenat per Ritzer, la "macdonaldització" de la cultura, que no suposa tan sols una imposició de les pautes americanitzants, sinó també occidentals, i suposa una progressiva creació d'una cultura planetària homogènia entorn a uns gustos i estils de vida. LAMO DE ESPINOSA, Emilio (editor), 1995, *Culturas, estados, ciudadanos. Una aproximación al multiculturalismo en Europa*. Madrid. Alianza. Pàgs. 72 i 87.

⁹⁵ Tal com McLuhan ho ha designat, per evidenciar la transformació que a escala planetària se succeix arran de les noves tecnologies, capaces de convertir el món en un mocador on les interrelacions de tot ordre (econòmic, cultural, polític) no deixen en cap moment d'augmentar, i per tant converteixen el món en una aldea global.

⁹⁶ Ja que podem parlar d'una territorialització de "zones d'influència" significativa dins la perspectiva planetària.

⁹⁷ També ens trobem davant d'un creixement econòmic global i planetari, que no opera sota les coordenades estat-nació.

⁹⁸ Tot i que hi ha qui considera que aquest fenomen de mundialització no té res de nou, sinó que va començar quan Cristòfor Colom va descobrir el Nou Món o molt abans, fa 2500 anys, quan Anaximandre de Milet va crear el primer mapa del món (un cercle pla en representació de la Terra, envoltat d'aigües i de dofins al centre). Deixant de banda aquestes consideracions, el que sí és cert és que en el passat mai va existir un centre com el que avui trobem que fós capaç d'influir a tot el planeta.

⁹⁹ En aquest sentit, el filòleg Josep Murgades compara l'històric procés de romanització amb l'actual procés de mundialització, posant de relleu l'amenaça que aquest darrer procés suposa

determinades cultures nacionals preeminents esdevinguin globals, i en conseqüència siguin hegemòniques a escala mundial. És a dir, un determinat nivell de **transculturalització** està afectant totes les identitats culturals tradicionals. Aquesta cultura pretesament universal, anomenada *transnacional* ve imposada pels models economicistes conduïts basicament per estratègies de mercat homogeneïtzadores, deixant poc espai al lliure desenvolupament de les diferents comunitats culturals i lingüístiques.¹⁰⁰ Així, algunes identitats culturals autòctones estan sent condemnades a la categoria de bé de museu, assumint els valors de la cultura dominant. Per contra, en d'altres indrets del món s'està manifestant una tendència encaminada a la reconstrucció de realitats identitàries més tancades, com a eina de reafirmació de la comunitat nacional, donat que en el seu si està també creixent el procés de diversificació cultural i identitària.

La convivència i/o coexistència de persones amb diferents bagatges culturals i provinents de diferents espais geogràfics és la pauta dominant de les societats postmodernes. La característica principal d'aquest multiculturalisme o **interculturalitat** és el fet que cadascún d'aquests ciutadans conserven les seves adhesions i identitats, evitant assimilar altres pautes culturals o integrar-se en la societat receptora.¹⁰¹ D'aquí, l'èxit de les identitats múltiples i de la celebració de la varietat.¹⁰²

---

de pèrdua de les identitats nacionals, i en concret, de les llengües minoritàries. "Globalización Interferida", article publicat a La Vanguardia el 12 de novembre de 2000.

¹⁰⁰ BONET, Lluís (coord.), 1995 *Diversitat cultural i polítiques culturals a Europa*. Barcelona. Fundació Jaume Bofill. Pàg. 9-15. Amb tot, el grau d'integració (la capacitat d'exportació o el nivell de penetració de productes foranis) de cada país en estratègies i mercats transnacionals és diferent, depenent de condicionants socio-culturals i lingüístics, així com del grau de desenvolupament i capacitat econòmica i tecnològica de cada sector cultural. En aquest sentit, els països anglòfons de dimensió reduïda estan més exposats a la penetració de la producció internacional.

¹⁰¹ Lluny de postures assimilacionistes (*melting-pot*) es potencien els models multiculturalistes, donat que cada comunitat local està senzillament interessada en reafirmar-se com a poble i grup ètnic diferenciat.

¹⁰² De fet, aquest interès per mantenir la sobirania política i cultural dels diferents estats i nacions és la principal causa que la Unió Europea no acabi mai de fer-se realitat. L'èxit de la Unió Europea dependrà, com diu Smith, de la capacitat de desenvolupar una identitat europea, amb tots els seus "mites, valors, símbols i memòries comunes extretes de la reserva de l'herència comuna". Citat per J. Llobera a LAMO DE ESPINOSA, Emilio (1995: 145-147). Per

Tot i que, geofísicament el món encara continua dividit en aproximadament uns 200 estats, mai, fins ara, aquestes societats havien estat tan interrelacionades i eren tan interdependents, mitjançant vincles o contactes de dimensions globals. Uns vincles que inclouen diferents tipus de fluxes: els de béns i serveis,¹⁰³ els d'informació¹⁰⁴ i els migratoris.¹⁰⁵ És per això, també, que mai hi havia hagut tantes societats que poguessin considerar-se multiculturals. Les formes de vida i els hàbits de consum tendeixen a ser cada cop més homogenis, a escala global.

Aquests vincles globals han fet que totes les cultures del món s'assemblin una mica més, si més no, en els aspectes més superficials: s'han adaptat a tots aquests fluxes i les seves cultures han adquirit un caràcter més obert, més flexible, més **cosmopolita**. Segons Ulf Hannerz,¹⁰⁶ en aquestes societats hi ha:

“(...) una certa disposició a la diversitat (...), a la coexistència de diverses cultures en la mateixa experiència individual (...), a relacionar-se amb l'altre (...), a obrir-se a les experiències culturals divergents (...), a buscar el contrast en lloc de la uniformitat (...) i a anar endavant, trobant un forat per escoltar, observar, intuir i reflexionar“.

---

tant, Balibar ja diu que la Unió Europea intenta construir-se com un estat-nació, basant-se en la construcció d'una cultura europea i en la ideologia d'una resistència cultural d'Europa en relació a la resta del món. Citat per M. Martiniello a LAMO DE ESPINOSA, Emilio (1995: 232).

¹⁰³Arreu del món, i com no s'havia esdevingut mai fins ara, l'intercanvi de béns i serveis (com serien, cotxes, programes de televisió, samarretes) entre els països ha augmentat molt considerablement.

¹⁰⁴ Les comunicacions globals han comportat un rellevant fluxe de la informació. Fa un segle, les comunicacions internacionals es basaven en el correu (que es transportava en vaixells, diligències, trens) i també, però més ocasionalment, amb el telègraf. Avui les comunicacions via satèl·lit permeten que moltes persones que viuen en extrems oposats de la terra, puguin veure i escoltar els mateixos aconteixements, al mateix temps i en el mateix moment que s'estan succeïnt. Avui és del tot impossible quedar-se al marge de qualsevol tipus d'informació.

¹⁰⁵ Les migracions extra-regionals han generat un important fluxe de persones. El coneixement i la informació relativa a d'altres societats motiva i dona moltes més facilitats a la gent per poder emigrar a d'altres països, (a més tenint present l'actual porositat de les fronteres), per tal de buscar una millor qualitat de vida, una millor integració social, un millor poder adquisitiu, una millor formació professional i cultural, en definitiva un millor futur, al qual aquestes persones en els seus països originaris, és molt més difícil que hi puguin optar.

No obstant, aquesta civilització global està limitada, entre d'altres factors, pel fet que les persones adopten els trets culturals d'altres societats, però d'una manera distorsionada i a través dels seus propis referents culturals. D'aquesta manera, hi ha autors¹⁰⁷ que parlen del procés de **glocalització**, és a dir, de les maneres diferents que cada societat, segons els seus propis trets culturals, reben les manifestacions i els trets culturals que tenen una dimensió global.

Però això no significa que la mundialització hagi de suposar un procés d'uniformització social i cultural, ni que comporti la destrucció de les cultures de caire local.¹⁰⁸ De fet, en reacció a aquesta tendència uniformitzadora de la mundialització, s'estan desenvolupant dues postures. D'una banda, la **fragmentació interna de la cultura occidental**. I de l'altra, la creixent afirmació de les **cultures històriques**, les quals revitalitzen els seus trets i valors específics, al costat de la cultura homogènia mundial, sotmeses com estan a un procés d'autoafirmació creixent. La mundialització té com a conseqüència, doncs, la reafirmació d'identitats particulars i locals. La progressiva abstracció i uniformització de les societats i de les cultures, així com la progressiva desterritorialització de les comunitats històriques impliquen que els diferents actors socials busquin espais concrets en els que hi puguin trobar un sentit, una identitat i una pertinença determinades, com a reacció oposada a aquesta

---

¹⁰⁶ Citat per MACIONIS, John J & PLUMMER, Ken, 1999, *Sociología*. Madrid. Prentice Hall Iberia SRL. Pàg. 121.

¹⁰⁷ D'entre aquests autors, destaquem M. Featherstone, J. Hall i M. Neitz, citats a MACIONIS, John J & PLUMMER, Ken (1999: 121).

¹⁰⁸ Com recorda Antoni ARIÑO, 1999, "Como lágrimas en la lluvia. El estatus de la tradición en la modernidad avanzada" a *Globalización, riesgo, reflexividad*. Madrid. Centro de Investigaciones Sociológicas. Pàg. 167-188, pels teòrics de la segona modernitat o modernitat reflexiva, la globalització (o postmodernitat) senzillament radicalitza la modernitat, i d'aquí la *tesis de la destradicionalització*. És a dir, mentre que la primera modernitat es caracteritza per la pervivència de la tradició en moltes esferes de la vida social i en la seva reutilització per la legitimació política i identitària; a la segona modernitat, la lògica racionalitzadora, individualitzadora i globalitzadora ho penetra tot i la tradició queda reclosa a una pervivència residual i perifèrica. Però malgrat tot, aquesta situació no es dona ja que la importància i eferescència dels localismes i els múltiples discursos que legitimen la tradició invaliden aquestes postures. La globalització provoca formes de protesta i reaccions a la modernitat apel·lant a la tradició: des dels fonamentalismes religiosos, els neo-residents rurals i el renéixer de l'astrologia, la bruixeria, l'esoterisme; a la patrimonialització de la cultura i a l'aparició de nous ritus i tradicions (festes, gastronomia, artesanía) pel seu consum mediàtic i turístic i per la legitimació d'identitats col·lectives.

cultura global.¹⁰⁹ Manel Castells¹¹⁰ evidencia que ens trobem en una societat cada cop més **global-local**, donat que la pròpia inèrcia de la mundialització comporta que les petites cultures locals es resisteixin a desaparèixer i així, vetllin per revitalitzar-se, per mantenir-se, per propagar-se, encetant un fenomen social de resistència davant els processos d'homogeneïtzació cultural.¹¹¹

Certament, això és el que s'està esdevenint en molts espais territorials europeus, on es presencia un **revival** de la cultura autòctona i local, des de diferents vessants i amb diferents postulats i interessos socials, econòmics o polítics. Darrerament, en aquests països de l'Europa occidental ha aparegut un tipus de **nacionalisme reactiu**,¹¹² suposadament fruit de la presència creixent d'immigració no europea (de base greco-romana-cristiana), la qual presenta molt sovint una gran disparitat pel que fa als costums i pràctiques religioses, a la llengua, a la cultura i als nivells i estils de vida. Aquestes poblacions són

---

¹⁰⁹ Josep R. Llobera prefereix utilitzar el concepte *civilització global*, en lloc de cultura global, donat que tota cultura és essencialment nacional, i per tant seria més correcte parlar d'un ampli repertori de productes culturals a nivell mundial que tenim a la nostra disposició. LAMO DE ESPINOSA, Emilio (1995: 143). En molta més mesura que en el passat, avui podem veure que hi ha molts trets o pràctiques culturals que sembla que estiguin presents a qualsevol racó del món. Tot passejant pels carrers de Seül, Kuala Lumpur, Madras, El Caire o Casablanca hom s'adona que moltíssima gent vesteix de la mateixa manera, escolta la mateixa música, veu els mateixos anuncis publicitaris i les mateixes pel·lícules cinematogràfiques i es comunica en anglés. En aquest sentit, s'afirma que està naixent una civilització global, que té un clar suport amb les noves tecnologies de la informació i de la comunicació. L'augment de la interacció entre les diverses cultures del món ha provocat una uniformitat creixent pel que fa a gustos, valors i actituds.

¹¹⁰ (1997), *La era de la informació. Economía, sociedad y cultura*. 3 Volums. Madrid. Alianza Editorial.

¹¹¹ Fugint del monoconreu (tal i com ho va anomenar Lévi-Strauss). DELGADO, Manuel a "Mundialització i pluralitat" publicat a la *Revista d'Etnologia de Catalunya*. Núm 16 Abril 2000. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana. Pàg 142-143.

¹¹² Bàsicament, aquest nou fenomen nacionalista es concreta per una preocupació vers **l'autonomia cultural i el sentiment comunitari**. INGLEHART, Ronald, 1998, *Modernización y postmodernización. El cambio cultural, económico y político en 43 sociedades*. (161). Madrid. CIS. Pàg. 401. Paradoxalment, la *revifalla identitària* d'algunes nacions i sectors socials determinats pot tenir alguns derivats negatius, com seria el cas de les cultures nacionals històriques que menystenen les cultures immigrants i neguen la diversitat cultural en el seu sí. És el cas també, dels Estats que fan tot el possible per aïllar-se de la mundialització, però que mantenen totes les desigualtats culturals dins del seu territori. Es tracta d'una defensa del microcosmos local, enfront del macrocosmos global, lligat a la pròpia història particular. Veure també Lluís BONET (1995: 29 i següents).

percebudes per la població autòctona com *enemics interiors*,¹¹³ com una amenaça potencial o real a les pròpies conquestes socials, econòmiques, culturals, identitàries i nacionals. Amb tot, la por a perdre la identitat nacional és un fet real als diferents estats i nacions d'arreu del món occidental amb alts índex d'immigració. Tot plegat, suposa, doncs, la presència i rellevància, cada cop més gran, de models culturals alternatius de caire local i tradicional.¹¹⁴

La mundialització, d'altra banda, ens remet a dues realitats: en primer lloc, al caràcter global de l'economia i a les enormes modificacions que això ha representat en els països diferents. En segon lloc, a l'impacte radical de les noves tecnologies de la informació i de la comunicació, que poden fer global i hegemònic allò que abans era només local. Aquesta universalitat de les xarxes informàtiques ens aporten la possibilitat interactiva d'escoltar, de mirar i d'intervenir des de qualsevol indret del planeta, contribuint a desenvolupar així l'anomenada *tecnocultura*. Així, la indústria de la cultura adquireix una especificitat pròpia i una gran transcendència per la conformació de la identitat cultural d'un poble.¹¹⁵

La mundialització és la conseqüència de la necessitat de comerciar entre països i que deriva de la possibilitat que permet la *nova economia*, en termes que canvia les coordenades espacials, d'intercanvi d'informació a nivell mundial, de manera fàcil i a un cost barat.¹¹⁶ El caràcter global dels mercats que ha suposat

---

¹¹³ Com ho manifesta Marco Martiniello a LAMO DE ESPINOSA, Emilio (1995: 226).

¹¹⁴ Val a dir que la diversitat cultural europea és reconeguda per tothom com un valor que cal protegir, segons s'indica en l'article 128 del Tractat de la Unió. BONET, Lluís (1995:10).

¹¹⁵ Si bé bàsicament el procés d'internacionalització se centra en la indústria audiovisual i fonogràfica, ja que els productes més artesanals no acostumen a interessar tant al capital internacional, i necessiten del suport públic per poder sobreviure, cal recordar que a mesura que el producte té un valor supralocal o permet l'obtenció de sinergies comercials, s'observa una major presència exterior. BONET, Lluís (1995:13). La importància de la Fira d'Espectacles d'Arrel Tradicional que se celebra a Manresa des de l'any 1998 neix amb aquest esperit: amb l'objectiu de posar a l'abast dels organitzadors i promotors culturals les diferents activitats culturals festives tradicionals i populars catalanes.

¹¹⁶ En una primera interpretació, la nova economia s'associa amb el que s'ha esdevingut als EEUU des del 1993: un creixement sostingut de la producció i de l'ocupació, sense tensions inflacionistes, en un context d'alça de la borsa de valors i, en especial, de la cotització de les accions denominades tecnològiques (tot plegat gràcies a la globalització dels mercats, recolzada per polítiques liberalitzadores; el desenvolupament tecnològic; la reducció de les despeses de

les noves tecnologies de la informació i la comunicació suposen un canvi profund ja que s'eleva la productivitat de tots els factors i per tant és possible produir més béns i serveis i crear més renda, sense que sigui necessari aportar més recursos.¹¹⁷ Suposa doncs, l'acceptació creixent del paper del mercat com element clau per la millora del benestar i la qualitat de vida.

La revolució de les tecnologies de la informació i la comunicació (*high tech*) han fet possible la superació de dues barreres que dificultaven la comunicació interhumana: les barreres del temps i de l'espai. Per tant, la globalització, tal com el seu nom indica, fa referència al globus (terraqui) sencer i ens posa de manifest que hi ha religions globals, mitjans de comunicació mundials, desigualtats mundials, ciutats globals, centres financers mundials i estructures de poder que sorgeixen a nivell global. Ens allunyem de l'era "estat-nació" i ens endinsem en un nou període on els diferents països estan estretament lligats els uns amb els altres i on les fronteres són gairebé imperceptibles.¹¹⁸ Es deixa

---

comunicació i transport; i la internacionalització financera). És com si les fluctuacions econòmiques haguessin desaparegut i després d'aquest augi econòmic EEUU no hagués de patir en els propers anys un nou cicle de recessió, tal i com s'ha esdevingut sempre en les velles economies tradicionals. De fet, Antonio Argandoña, professor de l'IESE, considera que els cicles econòmics no han mort, ja que l'economia continua essent sensible a les oscil·lacions de la demanda, dels tipus d'interès, de les polítiques macroeconòmiques, de la situació financera i del pessimisme, tal i com ho manifesta en l'article "También los atletas cogen la gripe" escrit a La Vanguardia del 14 de gener del 2001.

Però des d'una perspectiva més general, l'anomenada nova economia pot identificar-se amb el ràpid desenvolupament i aplicació de les noves tecnologies de la informació, que estan deixant enrera una economia basada en la producció industrial de béns per passar a una economia suportada per la provisió de serveis que descansen en el coneixement, les idees i en la informació; una nova economia basada ja no en l'ús del capital físic, sinó en la utilització del capital humà, és a dir, en l'habilitat per controlar i manipular la informació. Els elements bàsics d'aquesta nova economia són: un elevat nivell d'educació, especialment, científic-tècnica; un ràpid desenvolupament de la informàtica i de les tecnologies de la comunicació; uns mercats de capitals que incentivin la inversió en capital risc; i, finalment, un esperit de liberalització, de globalització i un caràcter emprenedor en la societat en general. En essència, aquests són els ingredients de la revolució tecnològica que caracteritzarà el segle XXI. MOCHÓN, Francisco, 2000, *Economía. Teoría y política*. Madrid. McGraw-Hill. Pàg. 698.

¹¹⁷ En l'actualitat es reconeix que la competència és un factor d'innovació i canvi i de creació empresarial.

¹¹⁸ El concepte clàssic de sobirania nacional en el terreny polític i econòmic s'afebleix amb els processos de mundialització creixent propiciats per la revolució tecnològica sense precedents que ha incrementat la interdependència entre les zones més diverses del planeta. D'aquesta manera, qualsevol nació (principalment sense Estat) adquirirà significació sociopolítica si aconsegueix dues condicions: a) d'un costat, **viabilitat econòmica** (participant en organitzacions transnacionals), i b) de l'altra, **capacitat de produir una identitat nacional** (basada en la cultura

enrera la **identitat territorial** per donar relleu a la **identitat cultural**: es pronostica que el segle XXI serà un segle de la cultura planetària,¹¹⁹ un segle de creixent significació de la cultura; mentre que a les civilitzacions del passat, allò que tenia més valor era el territori. Aquesta tendència comporta que els països globalitzats tinguin el seu repte de futur en potenciar les seves cultures nacionals, assignant partides importants a les despeses pressupostàries.¹²⁰ Aquest fet, de nou ens evidencia que malgrat la uniformitat cultural avanci a un ritme accelerat en l'àmbit mundial, cosa que comportarà que ben aviat tots els habitants de la Terra siguem semblants, els **localismes** reviuem, es dinamitzen, es promouen.¹²¹

En cap cas, Catalunya s'escapa d'aquest procés mundialitzador, i d'aquesta manera es presencia el desig de ressaltar la diferència, la qual cosa impulsa la recuperació, reinterpretació i, fins i tot, la invenció de festes populars i tradicionals.¹²²

---

pròpia, un bé escàs i valuós, amenaçat per la homogeneïtzació fruit de l'impacte dels *mass media*, primer en llengua castellana, llavors en l'anglesa), tal i com afirma Montserrat Guibernau al llibre IX, "Cultura, educació i ciència", capítol 1, Nacionalisme, cultura i societat a Catalunya, dins de GINER, et al., 1998, *La societat catalana*. Barcelona. Institut d'Estadística de Catalunya. Pàg. 800.

¹¹⁹ La cultura és el tresor més important d'una societat, d'un poble. La gent no pot viure sense cultura, donat que la cultura és una forma de viure de l'ésser humà. La posició que ocupa un poble en el món, l'acceptació i el respecte que inspira, depenen del valor de la seva cultura, de la influència que exerceix, de la seva força de radiació, de la manera en la que és protegida i que es cuiden el seu esperit i els seus béns materials, de la forma com es vetlla per la seva modernitat i evolució o dinamisme. Aquesta activitat relacionada amb el desenvolupament i conservació de la cultura d'un poble és l'essència del patriotisme dels nostres temps.

¹²⁰ A més, no es consideren inversions fetes a fons perdut, donat que tots aquells diners que s'han gastat en cultura han repercutit en beneficis pel país.

¹²¹ Tal i com manifesta el periodista polac Ryszard Kapuscinski en el seu article "*El mundo global en cada aldea*", editat a El País, el 28 de gener del 2001. En aquest sentit, afegeix que les cultures de l'islam i del budisme distingeixen la globalització tecnològica de la globalització cultural; aquestes cultures accepten les innovacions tècniques, però no accepten les conseqüències culturals que aquestes comporten.

¹²² Com veurem al capítol IV, Les festes populars a Catalunya, apartat 4.1. "La història", el primer moment històric de recuperació, creació, invenció, interpretació i reinterpretació de festes populars i tradicionals va esdevenir-se durant el segle XIX, amb la formalització del pensament nacionalista (La Renaixença), i el segon moment històric va tenir lloc amb la transició democràtica del franquisme. Avui, presenciem el tercer.

1.3.1 Els corrents migratoris i la diversitat cultural

Des de la perspectiva cristiana, hi ha una maledicció bíblica que justifica la diversitat cultural. El Llibre del Gènesi, a l'Antic Testament, relata que en la construcció de la ciutat i de la Torre de Babel, Déu va impedir que els humans poguessin ser tan poderosos com Ell, multiplicant les seves llengües i fent-les inintel·ligibles les unes amb les altres. Aquest fet va suposar que els homes es dispersessin arreu del planeta, evitant la intercomunicació i col·laboració, i obstaculitzant l'avenç i el progrés de la civilització. Déu va organitzar el món distribuint la totalitat del territori entre diverses cultures i ètnies amb clares fronteres; en paraules de Tilly:¹²³

“La societat és una entitat separada; el món com un tot es divideix en “societats” diferents cada una amb la seva cultura, govern, economia i solidaritat, més o menys autònoma”.

És quelcom indiscutible que el present i el futur de les societats no es pugui deslligar de la trobada generalitzada entre diverses cultures, i per tant, el multiculturalisme o la diversitat cultural són conseqüència inevitable del procés globalitzador que viu avui la humanitat sencera.¹²⁴ Dins el marc de les metròpolis primer, i expandint-se després arreu del territori, veiem com es barregen o s'interseccionen tota mena de continguts ètnics, ideològics i

---

¹²³ Esmentat per LAMO DE ESPINOSA, Emilio (1995: 20-21).

¹²⁴ Certament, no tots els autors, com per exemple Ramon FOLCH, comparteixen la idea que la mundialització sigui un fet que afecti a tot el món per igual. Parla de la política de la dualitat, donades les enormes diferències que existeixen actualment entre les comunitats poderoses i les marginals. Aquesta asimetria planetària, aquests alts nivells d'inequitat, de desigualtat entre els pobles potenciat pels actuals models socials, polítics, econòmics (insostenibles), fan que sigui possible afirmar que la mundialització és una falàcia, ja que és un fenomen que no afecta a tota la societat mundial per igual, sinó d'una manera molt parcial. A més, genera cada cop més distància entre els països rics i els pobres, quedant-se aquests darrers cada cop més marginats i allunyats del desenvolupament econòmic. I, fins i tot, en el sí de les societats riques, hi ha cada cop més desigualtats entre les rentes i les riqueses dels conciutadans. D'altra banda, els països pobres, en realitat tot l'anomenat Tercer Món, manté una actitud hostil enfront la globalització, la qual defineixen com una nova colonització. Congrés “L'educació és la clau. Barcelona, pel coneixement i la convivència”, que tingué lloc a Barcelona del 7 al 10 d'abril de 1999.

religiosos arreu de les societats occidentals globals,¹²⁵ esdevenint nuclis *heterogenètics*, és a dir, conseqüència de diferents processos basats en la pluralitat i la fragmentació.

Entre els protagonistes del mosaic cultural de les societats trobem, en un lloc destacat, els que han vingut a instal·lar-s'hi arrossegats pels moviments migratoris que han fet créixer i prosperar les ciutats i les han alimentat del cosmopolitisme que les caracteritza. Es tracta de gent provinent del camp i, en bona mesura, de societats que, fins no fa massa, inspiraven la curiositat pel seu exotisme o llunyania.¹²⁶ A cop d'ull, sembla que si l'immigrant ha arribat a les societats occidentals, no ho ha fet només per les condicions de vida que sofria al seu país d'origen, o per fenòmens associats a l'explosió demogràfica, sinó també, per les exigències del mercat de treball dels països desenvolupats, sobretot en períodes d'expansió econòmica, essent una mà d'obra barata, disposada a ocupar llocs laborals que els propis habitants no accepten. Dit d'una altra manera, si l'immigrant hi ha vingut és perquè hi ha estat convocat o convidat i, evidentment, perquè ha pensat que aquí trobaria més possibilitats. La combinació de l'efecte expulsió i l'efecte atracció és, doncs, molt clara.

No obstant, la inserció social de les poblacions immigrants per la via del mercat laboral no sempre es dóna, i això les obliga a autoorganitzar-se per defensar-se i ajudar-se, fet que és vist amb recel i por per les poblacions receptores.¹²⁷ La reconstrucció de la seva comunitat d'origen dins la societat receptora permet a l'immigrant gaudir d'un estatus social de normalitat, arribant a conformar un

---

¹²⁵ Un exemple molt clar el trobem en un anunci antiracista alemany que deia: "El teu Crist és jueu, el teu cotxe és japonès, la teva pizza és italiana, la teva democràcia és grega, el teu cafè és brasiler, les teves vacances són marroquines, la teva numeració és àrbiga, les teves lletres són llatines,... I encara goses dir que el teu veí és estranger?"

¹²⁶ És fàcil comprovar aquesta evidència: taxistes eritreus a Toronto, cambriers ucraïans a Nova York, sastres cingalesos a Londres, metges libanesos a Milà, repartidors de butà pakistanesos a Barcelona, etc.

¹²⁷ Aquestes pors i recels suposen per Kolakowski una major tolerància i pluralisme de les societats occidentals vers les societats immigrants, però com una forma d'amagar la més absoluta indiferència vers aquestes. Alfonso Pérez-Agote dins de LAMO DE ESPINOSA (1995: 91). Tanmateix, l'alternativa a l'*heterofòbia* és l'*heterofília* o la *xenofília*, que consisteix en una crida

grup originari (*core group*¹²⁸), al qual s'hi aniran adherint les properes onades d'immigrants. L'immigrant és un explorador que analitza la conducta dels que pren per indígenes i els quals mira d'imitar perquè l'acceptin com un més, sense renunciar del tot a ser qui era. Ara bé, com explorador de terres que desconeix, és també un colonitzador, una mena de contrabandista de productes culturals que té la fita de modificar les condicions que ha trobat en arribar. L'immigrant que sovint es vist com a ésser acultural per antonomàsia és, també, un ésser culturitzador. D'aquí la por i el recel que desprèn a la comunitat autòctona, tot i el paraigües de respecte i tolerància.

D'altra banda, la diferenciació cultural només és un obstacle aparent per a la integració dels immigrants en una societat. Els microclimes culturals que els immigrants tendeixen a crear allà on s'estableixen, i on es reorganitzen elements més o menys distorsionants de la seva tradició d'origen, no són un inconvenient per a la seva inserció, ja que un cop aconseguen compatibilitzar-se amb la nova situació i manera de fer, esdevenen instruments d'adaptació. En un **pla psicològic**, els sentiments de diferenciació permeten estratègicament que les persones i els grups puguin neutralitzar les tendències desestructuradores pròpies de les societats urbanoindustrials. I en el **pla sociològic**, el manteniment –i fins i tot l'enduriment– i una certa fidelitat a les pròpies pautes culturals i formes de sociabilitat que els immigrants s'enduen allà on van, els permet controlar millor les noves situacions socials a les que s'han d'adaptar.

Aquesta nova situació genera postures ambivalents: d'una banda, hi ha entitats que vetllen pels interessos, drets i deures d'aquest col·lectiu d'immigrants; i de l'altra, hi ha grups que manifesten una clara oposició i actituds de refús vers aquests col·lectius, considerant-los una amenaça per a la supervivència de la cultura autòctona, i fins i tot, per al conjunt global de la mateixa cultura

---

a favor del dret a la diferència cultural; una diferència cultural que s'ha de veure com el resultat –i no la causa– de les exigències que la societat i el pensament imposen a la realitat.

¹²⁸ Com diu A. Pérez-Agote dins de LAMO DE ESPINOSA, Emilio (1995: 96).

occidental.¹²⁹ En determinades situacions es presencia un cert **racisme cultural**¹³⁰ en defensar el dret a preservar una puresa cultural inexistente, marginant, excloent, expulsant o impedit l'accés dels pressumptes agents contaminadors. Això és conseqüència de la preocupació obsessiva del racisme cultural per mantenir la integritat i l'homogeneïtat del que es considera un patrimoni cultural específic del grup, allò que li pertany d'una manera exclusiva i que li cal protegir. Aquest risc constant del que sovint es presenta com una mena d'*etnocidi cultural*, pot provenir d'instàncies polítiques superiors –un Estat opressor o un govern massa negligent amb les “essències pàtries”-, o pot provenir de vies per les quals penetren subtilment influències “estrangeritzants”, com els *mitjans de comunicació*¹³¹ o el cinema. Però, sobre tot, el perill prové d'aquells que han vingut de fóra i que són considerats “inassimilables” per la pretesa cultura amfitriona: és a dir, els immigrants que, sovint, són presentats com un autèntic exèrcit d'ocupació.¹³²

Amb tot, quan els immigrants assentats en un espai territorial determinat, aconsegueixen ser-ne inclosos socialment¹³³ s'evidencien dues tendències: en primer lloc, l'assimilació o integració dins la cultura dominant; i en segon lloc,

---

¹²⁹ Hi ha autors, com ara Hungtinton o Enszerberger que estan convençuts que Europa ha d'afrontar l'amenaça cultural extraeuropea, i que aquesta “lluïta” per a la preservació de la cultura d'Occident constituirà indubtablement “*la guerra del segle XXI*”. MACIONIS, J. & PLUMMER, K. (1999: 338).

¹³⁰ El racisme cultural dona per fet que una certa identitat col·lectiva porta implícites unes característiques innates, de les quals els membres individuals són portadors hereditaris, i que formem part d'un programa similar al genètic o biològic. En la seva expressió més trivial, aquesta és la noció que invita, per exemple, a creure que els gitans porten el ball “a la sang”, o els negres el sentit del ritme, o a afirmar que els italians són apassionats, els francesos romàntics, els alemanys cap quadrats, els catalans agarrats o els mexicans mandrosos.

¹³¹ Segurament, els mitjans de comunicació han tingut molt a veure en la conformació de l'opinió de refús, de discriminació i fins i tot, en alguns casos, de racisme vers els immigrants extracomunitaris, donat que sovint s'ha associat immigració amb delinqüència; o s'han presentat com els causants de la desocupació i l'atur nacional, degut a la clara competència que suposen en el mercat de treball; o s'han exposat els fluxes migratoris com si es tractessin d'invasions de persones econòmicament desfavorides i culturalment perilloso.

¹³² El racisme cultural diferencialista desenvolupa una actitud envers els estranys que només és contradictòria en aparença. D'una banda, els rebutja ja que desconfia d'ells i els percep com una font de perill i amenaça que altera la integritat cultural de la nació. Però curiosament, al mateix temps, els necessita, en la mesura que la seva presència li permet construir i refermar la seva singularitat cultural.

¹³³ És a dir, quan aconsegueixen els drets de propietat, de contracte i de treball en l'economia capitalista i els drets de ciutadà i de client en els serveis de l'administració burocràtica.

el manteniment, la protecció i el desenvolupament de la seva pròpia cultura, la qual cosa originarà la necessitat de promoure una coexistència de la *thick culture*¹³⁴ en el sí d'una *thin multicultural citizenship*,¹³⁵ segons els termes de Will Kymlicka.¹³⁶ En aquest sentit, Michael Walzer¹³⁷ parla de la *hyphenation* o identitat dual present en les actuals societats modernes. El refús o la oposició als valors culturals existents en una societat genera la **contracultura**, és a dir, la presència de *manifestacions culturals que serveixen per mostrar un refús a la cultura i als valors dominants*. Aquest refús es pot materialitzar amb la forma de vestir, de saludar o en d'altres conductes¹³⁸ i són elements de resistència a la integració, presents en les dues societats, tant a la immigrant com a la receptora.

Al costat de les expressions de diversitat cultural de les comunitats provinents de l'exterior, es generen *processos d'heterogeneïtzació específicament urbans*. D'aquesta manera, introduïm el concepte de **subcultura**¹³⁹ que fa referència a les manifestacions culturals que distingeixen a un segment de la població, cadascun dels quals presenta un estil propi d'entendre l'experiència urbana, així com unes estratègies de visibilització.¹⁴⁰

---

¹³⁴ La *thick culture* fan referència a la identitat cultural pròpia de cada comunitat.

¹³⁵ I la *thin multicultural citizenship* fa referència a les identitats estatals i supraestatals (identitat política) que conviuen amb una certa posició dominant amb la resta d'identitats culturals d'altres comunitats establertes en aquell espai estatal concret. I aquesta és la realitat de la identitat col·lectiva de les societats modernes, diferenciada de la identitat col·lectiva de les societats primeres, en les qual aquesta estava basada en un conjunt de lligams primordials donats, com l'ètnia, el llenguatge o el territori.

¹³⁶ Citat a BERIAIN, Josetxo (1998: 25).

¹³⁷ Citat a BERIAIN, Josetxo (1998: 36).

¹³⁸ Un exemple clar de contracultura en la història mundial és el moviment juvenil *hippie* iniciat als anys seixanta, el qual s'oposava a certs valors dominants de la societat, com la competitivitat, l'individualisme i el materialisme de la societat de consum. Ho materialitzaren vestint-se amb texans, portant els cabells llargs, consumint drogues i utilitzant el símbol de la pau per saludar-se. Un altre exemple de contracultura més recent és el moviment *okupa*.

¹³⁹ Els resultats d'aquesta dinàmica identitària endògena són unes noves etnicitats, que s'han organitzat entorn de la música (els heavies, els punks, els rockers, els mods), de la sexualitat, de la ideologia política, de l'edat, de les modes, de l'esport (el *hooliganisme* és la manifestació més vehement) o de la festa (tradicional, moderna). D'aquí, parlem de la subcultura dels "rasta", de la subcultura gai, de la subcultura dels alts executius.

¹⁴⁰ Qualsevol grup humà amb una certa consciència de la seva particularitat necessita espectacularitzar-se, és a dir, posar en escena periòdica o permanentment el que creu que el distingeix. Aquests signes que fan palès la seva voluntat d'expressar una condició diferenciada serien, entre d'altres:

- La seva singularitat fenotípica (blancs, negres, orientals, amerindis).

Així, les societats actuals han esdevingut grans *collages*, amb estils de viure i de pensar diferents, amb interessos i valors singulars, obligats a compartir un mateix espai.¹⁴¹ Amb tot, l'individu experimenta la necessitat de formar una comunitat més restringida que les grans concentracions humanes de l'Estat o de la ciutat, aquesta necessitat de constituir un *nosaltres* s'aguditza quan les interconnexions i els frecs amb altres grups es fan més freqüents, més intensos i en el marc d'un territori cada vegada més reduït, de manera que la voluntat de diferenciar-se, contràriament al que es pensa sovint, no prové d'un excés d'aïllament, sinó del que es viu com un excés de contacte amb d'altres grups. En aquestes circumstàncies, la dialèctica del *nosaltres-ells* exigeix l'acceleració dels processos de selecció o d'invenió de símbols que fonamentin les autodefinicions, amb la finalitat d'assegurar un mínim de segmentació, de particularitats dels seus components.¹⁴² Com sabem, tota identitat es manifesta en contra d'algú, més que no pas a favor d'algú; hom s'identifica per tal de separar-se, ubicar-se i classificar-se. Avui, com a conseqüència d'aquests fets,

-
- També els trets del pentinat i/o del vestuari (els uniformes professionals; els vestits exòtics dels immigrants asiàtics, àrabs o negro-africans; els senyals confessionals –com és el cas de les kipes jueves, els xadors i vels musulmans, els crucifix i medalles catòliques-; els hàbits religiosos; els detalls d'adscripció sexual, com ara l'arracada a la dreta dels gais, etc.
  - També, la llengua, l'argot i els diferents accents idiomàtics a l'hora de comunicar i expressar-se.
  - Els espais públics exclusius per a les seves reunions i poder així encarnar-s'hi com a col·lectiu. Es tracta, per exemple, en el cas de les etnicitats tradicionals, d'ocupacions festives de places o parcs per fer-hi celebracions i/o demostracions folklòriques que remetien a la tradició cultural considerada autòctona del país o de la regió d'origen.
  - Els èxits esportius també afavoreixen efusions públiques on s'apleguen els que tenen un equip de futbol o de bàsquet com a element de cohesió identitària. I el mateix es pot aplicar a les concentracions on l'adscripció religiosa o política suscita un sentiment de comunitat.

¹⁴¹ Claude Lévi-Strauss (1952) a *Race et histoire* ja ho deïa: "És el fet de la diversitat el que cal salvar, i no pas el contingut històric que cada època li ha donat i que cap època no pot perpetuar més enllà de si mateixa (...). La diversitat de les cultures és al darrera nostre, al nostre voltant, davant nostre. L'única exigència que podem fer valer, pel que fa a la diversitat, és que es realitzi sota unes formes, cadascuna de les quals contribueixi a augmentar la generositat de les altres."

¹⁴² Cal tenir present que quan una cultura, ètnia o nació intenta afirmar el seu predomini en un territori, tot alegant drets històrics, mandats divins o qualsevol altre argument, es troba amb la dialèctica que l'altra ètnia o cultura també evidenciarà els seus trets diferencials. Qualsevol afirmació monopolista d'identitat (ja sigui cultural, religiosa, nacional) córre el perill de produir afirmacions compensatòries de tota mena. Pensem per exemple amb la "Fira d'Abril" que es celebra a diferents indrets de Catalunya per la comunitat d'andalusos que aquí resideixen, o bé la Festa del Xai que celebra la comunitat musulmana. Contrareacció o afirmació?.

ens trobem en una fase de reivindicació generalitzada per part de tots els pobles, de llurs propis valors culturals i identitaris.¹⁴³

La nació doncs, es converteix en un nou objecte de culte, com un nou déu secularitzat de la modernitat, que utilitza tot un seguit de símbols, creences, rituals, celebracions i monuments que esdevenen una nova *religió civil*, en tant que elements sagrats i institucionalitzats per la col·lectivitat,¹⁴⁴ a través d'un consens social generalitzat i plenament compartit i acceptat, tot i que són distints als tradicionals.¹⁴⁵ En paraules de S. Giner,¹⁴⁶ veiem que en les cultures contemporànies el sagrat no cedeix pas al profà.

1.3.2 El nou paradigma de la ciutadania

Aquesta pluralitat d'estils de fer, de pensar i de dir notablement present a les ciutats ha comportat friccions inevitables de convivència entre les diferents identitats i residents, plantejant la necessitat d'una nova ordenació ciutadana, de l'existència d'un *nou paradigma de la ciutadania*.¹⁴⁷ Una nova concepció de ciutadà més obert, cosmopolita i plural, esdevenint un nexa de trobada i d'integració dels diferents comportaments i pràctiques culturals, que han sorgit fruit de la nova economia. Els motius que expliquen el sorgiment del nou paradigma de la ciutadania són:

---

¹⁴³ Com l'anomenat "panafricanisme" o la "negritut" o el fonamentalisme islàmic, o la renovació i revitalització de les manifestacions festives populars i tradicionals catalanes.

¹⁴⁴ Tal i com manifesta Robert N. Bellah, citat a BERIAIN, Josep (1998: 40). Tot i que com més endavant esmenta l'autor més endavant (1998: 139), és J.J. Rousseau, qui al 1963, parla per primer cop de religió civil, com a conjunt de rituals, elements sagrats que uneixen els ciutadans i els determina els sentiments de sociabilitat.

¹⁴⁵ Herman Lübbe afegeix que aquesta nova religió civil que representa un conjunt de mites, símbols, arquetips i creences constitutius d'una identificació col·lectiva, uneix i vincula l'individu a la seva societat. Citat a BERIAIN, Josep (1998: 47).

¹⁴⁶ GINER, Salvador et al. (1996: 25).

¹⁴⁷ Aquest nou paradigma de la ciutadania va ser presentat per Roberto Carneiro en la seva conferència "Els reptes de l'educació en el segle XXI", en el Congrés "L'educació és la clau. Barcelona, pel coneixement i la convivència", que tingué lloc a Barcelona del 7 al 10 d'abril de 1999.

1. **La societat de la informació i el fenomen de la mundialització.** La nova societat de la informació fa necessari que els ciutadans adoptin una actitud més crítica i previnguda davant dels mitjans de comunicació de masses.

2. **La multiculturalitat.** La homogeneïtzació o monocultura ha fet un pas enrera i ha donat peu a la diversitat, a la multiculturalitat, la qual cosa ha implicat que no només es puguin manifestar les majories, sinó que també hi puguin dir la seva les cultures minoritàries o dominades.¹⁴⁸ Aquest fet de la *civitas* moderna fa també necessari la cohesió i tolerància de tota la comunitat, responent a aquesta diversitat multicultural, multilingua, multiètnica i interreligiosa, que és la nova pauta.

3. **L'exclusió social i la neomisèria.** La misèria no es cap fet novedós a les societats actuals; només que avui presenta nous matissos socials, econòmics i culturals degut al nou context urbà. La pobresa no només significa manca de diners, sinó també comporta estar apartat de la societat i de la política, l'exclusió múltiple:¹⁴⁹ és la neomisèria que implica un empobriment successiu, que és generativa i arrossega tota la família, essent molt difícil poder-ne reeixir. L'educació és l'única via de solució per frenar la neomisèria.

4. **La desintegració de les instàncies de socialització.** El desenvolupament de les persones es garanteix a través de les institucions socials: escoles, esglésies, centres d'acollida, associacions cíviqes, societats filantròpiques continua essent necessari. El capitalisme ha destruït els valors dels ciutadans, com la solidaritat i la participació, i ha preuat i valorat l'egoisme individualista i el valor de l'èxit personal. Per damunt dels valors de la

---

¹⁴⁸ De fet, Roberto Carneiro parla de tribalisme.

¹⁴⁹ Veure Tesi Doctoral de Rosa Mur, ja que la pobresa és multidimensional: implica a més d'exclusió econòmica, altres tipus d'exclusió com la política, la social o la cultural. *L'exclusió multidimensional de la pobresa*. Universitat de Barcelona, 2002.

convivència hi primen aquests nous valors imposats per la *competitivitat de la jungla*.

5. **La concentració demogràfica i la pèrdua de la qualitat de vida**¹⁵⁰. Les previsions demogràfiques preveuen que dintre de 30 anys, les ciutats es duplicaran, cosa que confirma que l'home és un ésser necessàriament urbà, i que els pobles rurals cauran en un cert desús. Les megaciutats hauran d'enginyar mecanismes per potenciar-se, progressar i desenvolupar-se, resolent la decadència urbana que genera una manca de qualitat de vida en el seu sí, degut a l'existència d'un gran volum de persones aglomerades en un reduït espai, als alts índexs d'atur, als creixents odis i conflictes ètnics, a l'augment de l'impacte negatiu de l'home en relació al medi ambient.

Carneiro considera que amb la presència d'aquests trets del nou paradigma de la ciutadania s'aconseguirà societats que evitaran l'exclusió i potenciaran la socialització, dinamitzant, revitalitzant i fent renèixer la comunitat ciutadana i la seva cohesió social global, mantenint sense excepció cada grup ètnic i tot el seu patrimoni cultural identitari. La festa hi pot tenir molt a dir. La festa és un motor de cohesió social, donat el seu caràcter participatiu, comunitari i creador de noves interrelacions humanes. Per això, la festa és conceb com una eina social, ja que es planteja i s'ubica dins d'un grup de persones; però també és una eina per l'equilibri i el reconeixement per al propi individu, dins de la seva comunitat.

---

¹⁵⁰ No obstant, les noves teories de la urbanització parlen del fenomen de la *relocalització*, en el que la població tendeix a la desconcentració de les grans urbs per anar a viure a espais més petits i propers a aquestes grans ciutats, amb més qualitat de vida. MASCARILLA, Òscar, 2000, *Habitatge, localització residencial i contraurbanització: una anàlisi des de la teoria econòmica*. Tesi Doctoral. Universitat de Barcelona.

1.4 Síntesi del capítol

La festa és un fenomen social que confereix lligams de cohesió, integració i pertinença de l'individu en el sí d'una comunitat, en un *locus* concret. En aquest sentit, la festa té un comportament autotèlic: satisfà les necessitats humanes de benestar i realització personal, tant de caire material (alliberament dels constreyniments de la vida sociolaboral), com públic (facilita la interrelació i comunicació de l'individu amb d'altra gent).

No obstant, la festa, fruit de l'acció col·lectiva que és, no s'escapa dels seus problemes inherents (*free rider*), resolts amb incentius selectius positius (de privilegi, prestigi, inclusió i exclusivitat) o negatius (rebuig i exclusió).

Per tant, la recerca de solidaritat, de reconeixement social, de pertinença i de comunitat actuen com un mecanisme de mà invisible o conseqüència no intencional generant la revifalla de les festes tradicionals i populars. Per tant, la festa manté la funció socialitzadora (com a reacció necessària enfront els nous valors i actituds de la postmodernitat) i afegeix la funció simbolicoidentitària (com a demanda de retorn dels valors inqüestionables de la tradició).

La festa que produeix aquesta acció col·lectiva del grup festiu és un *bé de naturalesa pública* perquè reuneix els requisits d'impossibilitat d'exclusió i de substractibilitat. A més, també del bé festa se'n deriven externalitats.

La identitat cultural es concep com un *corpus mysticum* atemporal, simbòlic, dinàmic i subsidiari d'interessos i hegemònies socials, que configura i garanteix la consciència i identitat individual i grupal del nosaltres *versus* els altres. La festa així ho exemplifica. És un fet institucional: la seva realitat és fruit d'un constructe social, de l'assignació d'una funcionalitat. La seva acceptació i continuïtat (tradició) es legitima i institucionalitza per una col·lectivitat.

La mundialització és el fenomen de canvi social més important en el si de les societats postmodernes que interrelaciona als països en els àmbits social, polític, econòmic i cultural. Suposa un determinat nivell de transculturació (amb diferents processos de glocalització) i de interculturalitat. La conseqüència immediata és la generalització d'una dualitat global-local; la necessitat de constituir la concepció del *nosaltres* en relació a l'alteritat. Aquest *revival* dels localismes està lligat a la identitat o nacionalisme cultural en detriment del nacionalisme territorial: la nació construeix un cos místic (religió civil) que legitima de nou la comunitat.

CAPÍTOL II. L'evolució de la festa

2.1 La festa és dinàmica?

La societat actual, caracteritzada pel benestar econòmic, la indústria del lleure, el consum i el turisme, ha estat determinant en l'extensió del concepte inicial del mot *festa* i en la multiplicació del seu ús i del seu significat.¹⁵¹ Per aquestes raons, molts estudiosos opinen que la festa en el seu sentit originari ha desaparegut, tot i que les nombroses manifestacions lúdiques col·lectives populars que tenen lloc arreu del territori, evidencien que encara es continua commemorant i rememorant alguna cosa, any rere any. Lògicament, el que avui vivim en les festes no és el mateix que fa cent o cinc-cents anys, perquè la festa és dinàmica, és un patrimoni viu, es troba en constant canvi, es transforma i s'emmotlla segons les idees de cada localitat, de cada estrat generacional, i fins i tot, de cada individu. Les festes populars són part integrant de la cultura i de la societat i, per tant, són un reflex de la seva història i de la seva evolució: avui, els ha calgut adequar-se al moment present i a l'escala de valors general compartida per la ciutadania, donant resposta i solució als canvis socials estructurals, ja que els fets culturals no són monolítics ni invariables.¹⁵²

Però, com s'han produït, reproduït i canviat les festes? Jon Elster¹⁵³ considera que hi ha un seguit de *mecanismes causals* que serveixen per explicar complexos

---

¹⁵¹ La *festa* és un mot que, en els darrers anys del segle XX i començaments del XXI, ha multiplicat enormement les seves accepcions. Avui parlem de la Festa de Nadal, de la Festa Major, de la festa de l'esport, de la festa de la música, de la festa que vam fer en una discoteca el cap de setmana passat, de la festa xinesa a Port Aventura, de la festa dels gremis de pagesos, de la festa del barri, de la festa de final de curs a l'escola, de la festa de l'escuma, de la festa del club Super 3, de la festa de la cervesa que organitza el bar de la cantonada, de la festa universitària dels estudiants de telecomunicacions de la UB. Vivim en una festa quasi perpètua en el sentit més banal de la paraula. La *festa* té com a accepció àmplia un sentit lúdic, que és el que la gran majoria de persones coneixen i practiquen. En la festa, els subjectes sacien la seva set de comunicació, prenen consciència de la seva identitat personal i cultural i es relacionen amb els altres d'una manera més "permissiva". El temps festiu és un temps d'excés, de beure, de menjar, de dormir poc, d'hedonisme i també de més llibertats.

¹⁵² GINER, Salvador et al. (1996: 16-23). Aquest caràcter *innovador* de la festa, representa una part essencial de tot fet cultural, juntament amb la dimensió de *comunió i domini*, analitzats en el Capítol I, La festa i la seva significació social, apartat 1.2.1. "Aproximació a una definició d'identitat cultural".

¹⁵³ ELSTER, Jon, 1990, *Tuercas y tornillos. Una introducción a los conceptos básicos de las ciencias sociales*. Barcelona. Gedisa.

fenòmens parcials, ja siguin fets o aconteixements,¹⁵⁴ amb els quals es pot captar l'aspecte dinàmic de l'explicació causal d'un fenomen social. Mentre que les lleis per la seva naturalesa són generals i no pateixen excepcions, contràriament, els mecanismes no tenen cap pretensió de generalitat.¹⁵⁵

Una manera simple d'explicar les raons que han causat una acció és veure-ho com el producte final de dues operacions successives de filtració. El primer filtre és el compost per totes les *restriccions* físiques, econòmiques, legals i psicològiques que enfronten l'individu. Les accions coherents que es puguin dur a terme amb aquestes restriccions formen el seu *conjunt d'oportunitat*. El segon filtre és aquell mecanisme que determina quina de les accions que es troben dins el conjunt d'oportunitat, tindrà lloc realment. Els principals mecanismes a tenir presents en aquest segon filtre, són l'*elecció racional* (ja sigui motivada o no per qüestions econòmiques o polítiques, que cerquen únicament el resultat) i les *normes socials* (per contra l'acció guiada per les normes socials no està orientada cap a la consecució d'uns resultats¹⁵⁶). Per tant, dins d'aquesta perspectiva, les accions són explicades per les oportunitats i els desitjos, o el que és el mateix, segons allò que la gent pot fer i allò que desitja fer. No obstant, de vegades, les restriccions són tan riguroses que no queda espai per al segon filtre, reduint-se a una la probabilitat.¹⁵⁷

---

¹⁵⁴Aquests mecanismes inclouen una gran quantitat de fets a primera vista paradoxals, en situació d'elecció racional, en condicions d'incertesa, de selecció natural o de pacte social. Aquests mecanismes es caracteritzen per considerar que a l'hora d'explicar els fenòmens socials no s'ha de citar només la causa, sinó que a més, s'ha de veure quin és el mecanisme causal que l'ha dut a terme, és a dir, s'ha de veure perquè va succeir-se, com es va succeir aquell aconteixement, com s'ha desenvolupat el *procés*.

¹⁵⁵ Com manifesta Elster, "quan hem identificat un mecanisme pel qual "p" condueix a "q", el coneixement ha progressat perquè hem afegit un nou ítem al nostre repertori de maneres per les quals succeixen les coses".

¹⁵⁶ Per tal que existeixin, les normes socials han de ser compartides per d'altres persones, i en part sostingudes, i per tant, *internalitzades* (ELSTER (1990:120)) per la seva aprovació o desaprovació. No obstant, aquestes normes són sovint utilitzades pels individus per tal de racionalitzar el seu propi interès, esdevenint eines de manipulació per la consecució d'una fita determinada, com podria ser evitar els retrets o, per contra, obtenir l'admiració de l'altra gent, i per tant refermar-se en la identitat s'un determinat grup social.

¹⁵⁷ La majoria dels científics socials creuen que la gent difereix en els seus desitjos tant com en les seves oportunitats. Les oportunitats són més bàsiques que els desitjos donat que són més fàcils d'observar (no només pel científic social sinó també pels altres individus de la societat) i

Els desitjos i les oportunitats poden actuar independentment o poden afectar-se mútuament, ja sigui perquè les oportunitats modelen els desitjos, o a la inversa, quan les oportunitats són modelades pels desitjos de la persona.¹⁵⁸ En qualsevol cas, en una acció de raó d'oportunitats i desitjos, cal tenir present que les oportunitats són objectives i externes a una persona, però els desitjos són subjectius i interns. I el que explica l'acció són els desitjos de la persona juntament amb les seves creences en relació a les oportunitats. Atès que les creences poden ser errades, la distinció no és trivial. La persona pot ser que no tingui consciència de certes oportunitats i així no elegeixi el mitjà millor disponible per dur a terme el seu desig. Contràriament, si erròniament creu que certes opcions no factibles són factibles, l'acció pot tenir resultats desastrosos.

L'elecció racional es pot assimilar a una acció *instrumental*, donat que aquesta elecció està guiada pel resultat de l'acció, i per tant, la gent actuarà en funció de quin sigui el mitjà millor, més útil i més eficaç per assolir una fita concreta. D'aquí, que l'individu categoritzi el conjunt d'oportunitats que disposa (és a dir, realitza un *ordenament de preferències*), segons la seva creença d'utilitat i de funcionalitat de cadascuna d'elles. Aquesta és la *teoria dels jocs* o la *teoria de les decisions interdependents*.¹⁵⁹ Però, la racionalitat no suposa tampoc cap garantia d'èxit.

A part del mecanisme de l'elecció racional, n'hi un altre que és el procés de selecció natural i social d'allò que és millor, que està restringit a les alternatives que l'atzar ens presenta, i que va acompanyat del reforç o enfortiment del

---

tenen més possibilitat d'influir en la conducta. (Sol ser més fàcil canviar les circumstàncies i les oportunitats de la gent que la seva manera de pensar o de desitjar).

¹⁵⁸ Aquest darrer cas presenta dues raons per les quals la gent pot mostrar aquesta conducta autolimitadora. En primer lloc, degut a la debilitat de la voluntat, ja que la gent no sempre confia en què actuarà racionalment. I en segon lloc, la interacció estratègica i racional, ja que de vegades un pot millorar els seus resultats eliminant certes opcions del conjunt d'oportunitats.

¹⁵⁹ El dilema del presoner és el més conegut de tots els jocs, on cada membre té una estratègia dominant, la qual esdevé la millor resposta a tots els moviments de l'opositor.

resultat que ens és presentat.¹⁶⁰ El reforç proporciona un altre mecanisme pel qual les conseqüències no intencionals poden explicar la persistència de la conducta que les causa.¹⁶¹

Avui, la celebració de les festes populars i tradicionals no constitueixen cap ritus de fertilitat agrícola, o una diada d'acció de gràcies per la collita, o el fet d'agrair a un sant haver finalitzat una desgràcia, etc., sinó que hi ha tot un seguit de mecanismes causals que comporten que hi hagi certs canvis i evolució dels motius, de les formes i en alguns casos, de les dates de les festes populars, atès que aquestes no constitueixen cap realitat estàtica o fossilitzada, sinó que són una realitat viva i dinàmica, que pateixen transformacions i modificacions al llarg del temps històric i, sempre, amb una rigurosa coherència amb els nous grups socials que apareixen, amb els propis símbols que aquests generen, és a dir, estretament lligades a la quotidianitat econòmica, social, política, cultural i ideològica actuals (l'estructura social que les condicionen com en les intencions dels seus actors¹⁶²).

Mentre que el patrimoni arqueològic o artístic força sovint queda fossilitzat i tancat en uns recintes o controlat per unes administracions; el patrimoni festiu és radicalment diferent: no es pot estancar, no es pot estotjar en un museu i deixa de tenir sentit si les persones no el renoven constantment. La capacitat d'integració de nous elements en la festa serà el que periòdicament anirà

---

¹⁶⁰ Com ja ens hem referit en e Capítol I La festa i la seva significació social, a l'apartat 1.1.2. "La paradoxa de l'acció col·lectiva en la festa popular".

¹⁶¹ Les persones continuaran fidels a les associacions i grups culturals, donades les seves raons i actituds autotèliques, i d'aquesta manera permetran la continuïtat i el manteniment de conseqüències no intencionals, que en aquest cas seria el desenvolupament i preservació de les festes populars i tradicionals. La funció de cohesió i d'integració social de les festes va acompanyada de la selecció i del reforç que fan els individus per pertànyer a un grup, a una poble, a una comunitat concrets. La cooperació i la coordinació d'aquests individus en diferents institucions socials pot sorgir mitjançant l'acció descentralitzada i no forçada (aquesta es deu a un seguit de motivacions individuals, com és el cas del propi interès, l'altruisme, les normes socials o una combinació d'aquests elements), comportant una situació d'equilibri entre la voluntat de l'individu i la consecució d'un resultat mutu (tot i que aquest és el problema de l'acció col·lectiva, ja que és difícil fer que la gent cooperi pel seu benefici mutu. ELSTER (1990: 125-134). I en qualsevol cas, l'estratègia dominant de l'individu és poder pertànyer i integrar-se en un grup social, independentment del què faci la resta de la societat.

¹⁶² GINER, Salvador et al. (1996: 18).

redefinint la idea que és un patrimoni viu. El que se'n deriva d'aquest dinamisme és, entre d'altres: *la discussió entre tradició i innovació* o *entre tradició i modernitat*,¹⁶³ *la massificació de les festes*¹⁶⁴ i *la professionalització dels seus col·lectius col·laboradors*.

La discussió entre tradició i innovació fa referència al procés d'evolució constant que pateixen totes les manifestacions festives. Com ja hem esmentat, les festes no són fenòmens tancats, immòbils, fixos o absolutament definits; sinó que cada època i cada generació han aportat el seu propi toc, els seus propis neguits, els seus gustos, les seves modes, i així han transformat i han fet evolucionar la festa. És obvi considerar que tota tradició és fruit d'una evolució i avui no coneixem cap tradició –ens hagi arribat viva o a través d'estudis folklòrics– que es presenti encara segons el seu model originari o primigeni. Les festes populars, fins i tot les més meticulosament codificades, sofreixen modificacions contínues. Aleshores, què s'esdevé quan un grup celebra una determinada manifestació popular i folklòrica? Significa que la festa té el seu origen en una tradició històrica i es reviu seguint les pautes de la darrera evolució o aportant nous elements, i per tant, innovant i canviant-ne coses.¹⁶⁵ En cap cas, es continua dins la realitat de la cultura festiva popular que li donà origen. Al llarg de la història, els humans hem generat diferents manifestacions

---

¹⁶³ És a dir, els que segueixen la teoria de la supervivència (o “adaptació”) de les festes tradicionals, i els partidaris de la teoria del canvi de significació de les festes tradicionals. Com Caro Baroja, assumim que les festes tradicionals sobreviuen avui, tenint presents els diferents canvis de significat inherents a l'evolució de la societat que les celebra. Quan el cicle productiu es transforma, la pràctica ritual es readapta i transforma el seu sentit: els rituals de conjura i rogació es converteixen en rituals de caire lúdic i estètic.

¹⁶⁴ En parlarem més endavant en el Capítol II, *L'evolució de la festa*, en l'apartat 2.3.2. “Oci i turisme” i en el Capítol III, *Els agents de la festa. Legitimació i instrumentalització*, en l'apartat 3.3. “La instrumentalització de la festa”.

¹⁶⁵ D'aquí que hi hagi estudiosos que qüestionin que la cultura popular i tradicional tingui res de tradicional, de passat, ja que consideren que és de fet, contemporània, donat que moltes festes que es celebren en els nostres dies són fruit de la invenció actual, més que de la recuperació. A més, la distinció entre el món rural i el món urbà en aquestes darreres dècades ha desaparegut plenament, tant pel que fa a la facilitat de la comunicació vial com a la difusió d'uns models culturals idèntics des dels mitjans de comunicació audiovisuals, sense oblidar la constant despoblació de les comarques més rurals i allunyades dels nuclis urbans més poblats. Hi ha manifestacions que fa un temps eren part significativa de la cultura popular i que ara ho són molt residualment: són senzillament testimonis històrics d'unes pràctiques abans vigents.

lúdiques, i constantment aquestes s'han transformat, i fins i tot, han desaparegut¹⁶⁶ i tornat a reaparèixer.

La dialèctica tradició-modernitat, ha portat a Josep Martí¹⁶⁷ a diferenciar **folklore**¹⁶⁸ de **folklorisme**. L'autor considera que bona part de les manifestacions de l'anomenada cultura tradicional van esdevenir un instrument de la societat urbana, a les quals se'ls va assignar uns usos estètics, comercials i ideològics, sovint molt distants dels seus orígens. D'aquesta manera, el folklore esdevé folklorisme.¹⁶⁹ Així, s'entén per folklorisme la conscienciació i especial interès per part de la societat vers l'existència de les festes tradicionals i populars, a les que, a més, s'han acompanyat d'un seguit de valors i funcionalitats¹⁷⁰ per tal que puguin sobreviure, ser valorades positivament i integrar-se de manera dinàmica en el conjunt festiu. El folklorisme s'ha convertit en un fenomen sociocultural de difusió ràpida i creixent en la societat occidental postmoderna, esdevenint pràcticament universal.¹⁷¹

¹⁶⁶ Un exemple n'és l'èxit social dels castells, fet que contrasta amb el poc relleu que les sardanes presenten avui dia.

¹⁶⁷ MARTÍ, Josep, 1996, *El folklorismo: uso y abuso de la tradición*. Barcelona. Ronsel.

¹⁶⁸ S'entén per folklore aquell àmbit de l'espectre sociocultural, que a l'Europa de finals del segle XIX va començar a desaparèixer, donant pas a un nou model de societat marcat per la cultura urbana. A l'Estat espanyol, la progressiva desaparició del llegat cultural de tipus tradicional, va anar acompanyada de la creixent importància dels constructes culturals identitaris dels propis "regionalismes", principalment a Catalunya, al País Basc i a Galícia, la qual cosa va comportar un interès generalitzat pel seu particular folklore, que es va manifestar amb la voluntat de descobrir-lo, de conservar-lo, de divulgar-lo i, fins i tot, d'instrumentalitzar-lo amb finalitats socials, ideològiques i/o polítiques. Com veurem en el Capítol VI Les festes a populars a Catalunya, a l'apartat 4.1. "La història" que analitza els fets històrics que fan referència a les reivindicacions polítiques identitàries, el relleu del folklore ha estat molt present entre els erudits i especialistes catalans des de mitjans del segle XIX, els quals varen esforçar-se enormement per recopilar tot el llegat cultural pairal que amb el pas dels anys i amb la vinguda del progrés tendia a difuminar-se.

¹⁶⁹ Aquest terme va ser introduït per l'alemany Hans Moser al 1962 a l'article titulat "Vom Folklorismus in unserer Zeit" a *Kzeitschrift für Volkskunde*. MARTÍ, J. (1996: 20).

¹⁷⁰ D'entre aquests valors, destaca la importància creixent de la indústria turística, el fenomen modern de l'home ocista, la mundialització i interculturalitat o les necessitats autotèliques i de pertinença a un grup dels individus, així com la necessitat d'una identitat cultural (enfront una realitat social multicultural) i les reivindicacions nacionalistes polítiques que d'aquesta se'n deriven. A la Segona Part, es pretén poder demostrar com tots aquests condicionants originen la Renovació Festiva Popular a Catalunya; són el motiu de la recuperació de tantes festes desaparegudes i fins i tot, de la invenció de les festes de nova creació.

¹⁷¹ Actualment el desig de revitalitzar tradicions perdudes el trobem tant entre el poble Inuit d'Alaska com entre els Shuar equatorians o entre els aborígens autòctons d'Austràlia. MARTÍ, J. (1996: 14). És en aquest sentit que destaca l'exposició *Esperits de l'Aigua. Art d'Alaska i la*

D'altra banda, un dels condicionants de l'àmbit festiu és la idea de continuïtat que perceben els seus manifestants. Però la idea de continuïtat present en el folklore, contrasta amb la discontinuïtat que implica el folklorisme, ja que aquest acostuma a oferir-nos la realitat d'una altra època o d'unes altres contrades, malgrat estar estretament lligat a tots els referents simbòlics i culturals. A més, el folklorisme porta implícitament la manipulació i/o utilització de les manifestacions de la cultura tradicional, ja sigui de la música, de la indumentària, de l'arquitectura, de la literatura, dels hàbits culinaris, de les pròpies **celebracions festives**. Aquesta manipulació els suposa una certa transformació, per tal que puguin adaptar-se als gustos i necessitats de la societat actual.¹⁷² En aquest sentit, es parla de l'**obliteració** de les festes, és a dir de la mutació d'aquestes per tal de fer-les compatibles i vigents a la visió del món predominant.¹⁷³

La transformació es centra bàsicament en l'**espai**, el **temps**, la **funció** i **significat** i la **participació** que acostuma a allunyar-se dels orígens que varen veure néixer aquestes manifestacions festives tradicionals, les quals tenien lloc en una realitat i un context sociocultural concrets. Per tant, a qualsevol manifestació folklorística hi coexisteixen dues realitats ben diferenciades: d'una banda, el món tradicional al qual fa referència el folklorisme; i de l'altra, el moment present en el que té lloc aquesta al·lusió al passat. Així, mentre que el folklore és una vivència, el folklorisme és la experiència de reviuere aquesta vivència.

Colúmbia Britànica, celebrada a la Fundació Cultural de La Caixa, des del mes d'octubre del 1999 fins al 9 de gener del 2000, amb l'ànim de manifestar aquesta recuperació cultural que els pobles indígenes de la costa nord-oest d'Amèrica del Nord estan duient a terme. El cas més conegut és el del nom actual de *inuit* per adreçar-se als esquimals, paraula que deriva dels termes atapascans que signifiquen "menjadors de carn crua".

¹⁷² En aquest sentit, MARTÍ, J. (1996: 20), ho exemplifica amb les danses que celebren els nacionalistes de la Bretanya francesa. Aquestes danses, avui dia, tenen una connotació de clara reivindicació política i d'identitat nacionalista, mentre que temps enrera tenien un significat ben diferent, ja que aquests balls servien simplement per divertir i entretenir als habitants d'aquesta regió. Per tant, aquest producte folkloric de la cultura tradicional bretona s'ha vist obligat a patir una transformació funcional, espacial i temporal per poder sobreviure i integrar-se en l'actual context del folklore de la societat bretona. I això és el **folklorisme**.

¹⁷³ En relació al terme "obliteració", em remeto a l'obra de CARDINI, Franco, 1984, *Días sagrados*. Barcelona. Argos Vergara.

Per Martí, l'experiència de reviure aquesta vivència pot donar-se en tres nivells diferents: en primer lloc, a nivell d'idees, actituds i valors;¹⁷⁴ en segon lloc, a nivell del producte, és a dir, totes aquelles unitats formals o realitzacions concretes que podem constatar en el folklore.¹⁷⁵ I per últim, el nivell d'actualització que en un moment i lloc determinats es fa d'aquell producte tradicional, a manera de record inesborrable dels temps passats.

2.2 Anàlisi dels mecanismes d'evolució i dinamisme de les festes populars

En la societat actual, entesa com a postindustrial¹⁷⁶ o postmoderna, coexisteixen festes percebudes socialment com *tradicionals* amb festes dites *modernes*. Segons els plantejaments de la sociologia del coneixement de Peter Berger i Thomas Luckmann,¹⁷⁷ veiem que tant la concepció de la festa tradicional entesa com temps sagrat,¹⁷⁸ de recreació del cosmos¹⁷⁹ o de rememoració d'un passat idíl·lic, com la concepció de la festa *moderna*,¹⁸⁰ ambdues es caracteritzen per l'apropiació privada del temps (caps de setmana i vacances).¹⁸¹ Les festes

---

¹⁷⁴ És el concepte global de base ideacional de l'autor.

¹⁷⁵ Aquestes produccions fan referència tant a les que procedeixen de la cultura material (un gerro, un instrument musical, una construcció camperola) com les produccions pròpies de la tradició oral (una llegenda, una cançó, una oració) o qualsevol altra tipus de realització pròpia de la "cultura popular tradicional" (un ball, una manifestació festiva).

¹⁷⁶ En aquest concepte de "societat postindustrial", em cenyiré al que va exposar Alain Touraine, "on la font principal de conflicte ja no és l'apropiació de l'excedent econòmic, sinó el control del poder per prendre decisions, influir i manipular". Per dir-ho amb d'altres paraules, disposar i controlar la informació són les pautes predominants de la nostra societat. D'aquí la frase popular: "La informació és el poder". Aquesta cita ha estat extreta de GIDDENS, Anthony, 1973, *The class structure of the advanced societies*. Madrid. Ed. castellana d'Alianza, 1993. Pàgs. 304-305.

¹⁷⁷ BERGER, Peter & LUCKMANN, Thomas, 1984, *La construcción social de la realidad*. Buenos Aires. Amorrortu.

¹⁷⁸ ELIADE, Mircea, 1998, *Lo sagrado y lo profano*. Barcelona. Paidós Orientalia.

¹⁷⁹ Encara que sigui només el cosmos social, o fins i tot, l'individual.

¹⁸⁰ A Catalunya trobaríem un d'aquests casos en el "Doctor Music Festival" (tot i que en l'edició del 2000 es va celebrar a Astúries).

¹⁸¹ Tal i com manifesta CARDÚS, Salvador, 1985, *Saber el temps. El calendari i la seva significació en la societat moderna*. Barcelona. Altafulla.

tradicionals actuals recuperen el passat, festejant, celebrant i divulgant de nou aquells vells símbols, però dins d'un altre espai (del temple a l'estadi o poliesportiu, per exemple), dins d'un altre temps, dins d'una altra realitat contextual i amb una altra funció i significat. La festa moderna fa referència a festes creades de bell nou, que no tenen absolutament res a veure amb anteriors edicions de festes tradicionals del passat, i que s'adiuen a les noves creences, modes i/o ideologies de la societat actual. Amb tot, els dos tipus de festes coexisteixen i es complementen.¹⁸²

En termes de teories legitimadores, més que veure una oposició entre la tradició i la modernitat, trobem que les festes expressen una oposició entre diferents maneres d'institucionalitzar i/o legitimar identitats col·lectives, ja siguin nacionals o locals. Aquestes teories, tal i com expliquen Berger i Luckmann, apareixen quan una festa s'ha institucionalitzat¹⁸³ i cal traslladar el coneixement d'aquesta institució a la generació següent com a dada objectiva. I si aquesta és la clau que explica el sentit de les festes, no és estrany que alguns, com Manuel Delgado, sostinguin que els signes d'identitat culturals i socials que intenten imposar artificiosament i de manera dissimulada diferents poders polítics tinguin a veure amb les festes tradicionals. Es tracta de l'anomenada "qüestió nacional" de la cultura popular. L'ús i instrumentalització que se'n fa de les festes populars, veurem que, en alguns casos, és evident.¹⁸⁴ Tant Adorno com Gross critiquen que amb la modernitat, la tradició s'ha enviat a les escombraries de la història o bé s'ha comercialitzat o instrumentalitzat.¹⁸⁵

---

¹⁸² Com diu Antoni ARIÑO (1999: 167-188), els elements heretats socioculturalment que tenen una càrrega de tradicionalitat són aquells que tenen una força vivificadora o simbolisme pel present. D'altra banda, la tradició precisa de legitimació, de justificació, és a dir, només s'identifica amb tradició aquells processos que s'han institucionalitzat, formalitzat, justificat i que han prèsc consciència. I a més, la concepció de tradició, degut a l'estructura plural de la societat i el caràcter innovador de tot procés de reproducció, presenta problemes de fidelitat i continuïtat o estabilitat d'allò tramès en cada generació o acte d'entrega. Els subjectes no tenen els mateixos sistemes de valors i a més no acostumen a definir les situacions de la mateixa manera. Per tant, sempre es transforma allò tramès.

¹⁸³ Entenem que una institució és un conjunt de tipificacions recíproques, com veurem en el Capítol III, Els agents de la festa. Legitimació i instrumentalització.

¹⁸⁴ En l'esmentat capítol següent en parlem més àmpliament.

Tanmateix, l'aparició i desaparició de les festes no respon a cap fenomen insòlit, ni aleatori. Van lligades als canvis d'estructura social, de les ideologies i valors dominants. És obvi que qualsevol canvi en l'estructura de la societat, ja sigui a nivell global o a nivell particular (com per exemple, un canvi en les ideologies, un canvi del règim polític, l'evolució cultural i tecnològica, el temps de l'oci, l'activitat turística), pot incidir en la creació, en el manteniment i en el contingut de les celebracions festives col·lectives. També en la seva desaparició. De la mateixa manera, un canvi en l'escala de valors generals (dels mites, la secularització, els conceptes d'igualtat i de llibertat individuals) també incidirà sobre la festa i la seva expressió. Recordem que les festes d'arrel cristiana, en ser recuperades durant la transició democràtica, varen necessitar d'un discurs legitimador que primava les seves suposades arrels "paganes". S'havia entrat en una època de secularització, de pluralització i de privatització.¹⁸⁶ D'aquesta manera, recentment, la majoria de festes percebudes socialment com tradicionals, exalten valors com la natura, l'autenticitat, el retrobament de la interrelació enfront de la despersonalització de la vida quotidiana. Valors que Klaus Offe situa en el centre de la ideologia dels nous moviments socials.

D'altra banda, els valors postmoderns donen màxima prioritat a l'autorealització personal de l'individu, per damunt de la realització familiar.¹⁸⁷

---

¹⁸⁵ Com cita Antoni ARIÑO (1999: 167-188).

¹⁸⁶ El procés de *secularització* es reflecteix en la pèrdua de pes social i cultural de la religió; en l'erosió del control social per part de l'Església; en la davallada de les pràctiques i manifestacions públiques i privades de la religiositat; en la substitució de les explicacions i actituds religioses per les científiques i racionals. Aquest procés de secularització va acompanyat del fenomen de *pluralització*, de proliferació de confessions religioses i creences de tota mena que competeixen dintre d'una societat determinada: la religió perd la posició de monopoli i passa a una situació de lliure mercat, donant peu al ascepticisme i a la indiferència, a la reclusió de l'individu a la seva *esfera privada*. Tal com ho exposa Pere Negre i Juan M. García al llibre III, "Cultura, educació i ciència", capítol 4, *La religió dels catalans*, a GINER, et al. (1998: 839-863).

¹⁸⁷ El concepte de la família tradicional és avui un ideal dépassat. La dona a casa, cuidant els nens i fent les feines de la llar és quelcom poc freqüent. La dona s'ha format i s'ha incorporat al treball i ja no té massa temps per cuidar-se de la casa i dels nens; d'altra banda, els adults cada cop es casen més tard (per què? perquè ara s'estudia més que abans, i la vida és tan cara que és molt difícil poder-se comprar un pis, pagar una hipoteca, celebrar un casament, són molts diners, amb la qual cosa cada cop més fills amb 30 anys viuen a l'ombra econòmica i a la llar dels seus pares). No s'independitzen i si es casen, o bé no tenen fills o cada cop en tenen menys; amb l'agranant, que cada cop hi ha més parelles desestructurades o gent que s'incorpora als

La postmodernització implica un canvi en les estratègies de supervivència de l'individu: ens trobem davant d'una fragmentació de les esferes de valor tradicionals (a-nomia), davant un modern politeisme sense déus (Berger),¹⁸⁸ que ens condueix a centrar la identitat col·lectiva en l'anomenada religió civil¹⁸⁹ i el patriotisme constitucional,¹⁹⁰ que esdevenen nous sistemes de legitimació.¹⁹¹ Aquest patriotisme constitucional proporciona una unitat, una identitat col·lectiva moderna, una forma d'integració, conformant la comunitat simbòlica de la nació.

Per això, Andrés de Francisco considera que a les societats modernes, la tradició i el passat exerceixen cada cop menys pressió damunt dels individus, perquè, segons l'autor, cal tenir present el matís que ens diferencia la *pila cultural* de la *cultura compartida*.¹⁹² Certament, allò que es conserva o s'ha de mantenir és el coneixement de la cultura i de tots aquells elements que configuren la identitat d'una comunitat. D'aquesta manera, les societats actuals combinen allò que és vell amb allò que és nou.¹⁹³ Émile Durkheim, a "Las formas elementales de la vida religiosa"¹⁹⁴ ja ho va sentenciar:

índex dels solters. Per tant, el concepte de la família tradicional és, avui dia, una irrealitat, fruit del declivi de les normes religioses i de la progressiva secularització i racionalització. SIMMEL, Georg, 1986, *El individuo y la libertad*. Barcelona. Península. Pàgs. 247 i ss.

¹⁸⁸ Aquest politeisme sense déus ni profetes es caracteritza per un ampli pluralisme de valors personals, professionals i economicistes.

¹⁸⁹ Com ja hem vist en el Capítol I, la festa i la seva significació social, la religió civil projecta un *kosmos kairos*, una llar-món, un univers simbòlic d'identificació col·lectiva que garanteix l'ordre i assegura el vincle constitutiu entre individu i societat. BERIAIN, J. (1996: 311).

¹⁹⁰ El patriotisme constitucional representa un conjunt de regles de caràcter procedimental que asseguren la convivència i la integració socials, en un context de societat que engloba una unió de cultures, ètnies i classes socioeconòmiques. BERIAIN, J. (1996: 311-312).

¹⁹¹ BERIAIN, J. (1996: 12).

¹⁹² S'entén per **pila cultural** la suma o totalitat d'informació cultural que està distribuïda entre els membres d'un grup social o de la societat, però que no té cap raó per estar disponible en el cervell de cada individu. Per contra, la **cultura compartida**, està disponible en tots els membres del grup social o de la societat. Al llarg de la història de l'evolució de la humanitat ha anat creixent la pila cultural en detriment de la cultura compartida. A. DE FRANCISCO (1997).

¹⁹³ Un cas concret, seria la República Popular de Xina, on els antics principis confucionistes coexisteixen amb el pensament socialista contemporani. O bé a Mèxic i, de fet bona part de l'Amèrica Llatina, on la població participa en rituals cristians originats molts segles enrera, i alhora lluita per aconseguir un desenvolupament econòmic.

¹⁹⁴ Pàg. 394.

“(...) doncs una societat no està constituïda tan sols per la massa d'individus que la componen, pel territori que ocupen, per les coses que utilitzen, pels actes que realitzen, sinó, abans que res, per la idea que té de sí mateixa.”.

L'interès de la societat actual en descobrir les arrels i els valors culturals identitaris propis duu a molts pobles a posar en pràctica tradicions i costums que mai no havien estat celebrats en el passat. Aquest fet anirà lligat a la moda folklòrica actual, en la que com més valor folklòric¹⁹⁵ o tradicional tingui la manifestació festiva, més interès despertarà i més actuarà com a motor de la seva possible reactivació. Aquesta recuperació, invenció i creació de la festa va acompanyada d'elements tradicionals que estan descontextualitzats i recontextualitzats de nou en l'espai, en el temps, en la funcionalitat i significació i en la participació. D'aquesta manera, el canvi en el contingut de les festes es reflecteix en els seus àmbits estructurals:

- Els espais de celebració.
- La concepció del temps.
- La significació i funcionalitat.
- La participació.

2.2.1 Els espais festius

Tota festa per poder-se celebrar necessita d'un espai o marc físic per tal que es puguin establir llaços personals i col·lectius, els quals permetin vincular i interactuar els seus participants. El poder del sagrat només es particularitza i es concreta en un territori i un espai determinats, des d'on irradia la seva protecció.¹⁹⁶ Com s'ha vist en el Capítol I, a l'antiguitat, quan la festa

---

¹⁹⁵ El valor folklòric d'una manifestació cultural li confereix la seva antiguitat, la seva genuïnitat, la seva ruralitat, la seva etnicitat i el seu exotisme. MARTÍ, Josep (1996: 69-70).

¹⁹⁶ Antoni ARIÑO, 1986, *Festes, rituals i creences*. Temes d'Etnografia Valenciana (IV). València. Edicions Alfons el Magnànim, IVEI. Pàg. 185.

s'identificava amb la religió, la **casa** era l'espai festiu per excel·lència. Quan aquesta religió domèstica esdevé religió pública i oficial, el **temple** es converteix en espai de les cerimònies religioses. El cristianisme conserva el temple, l'**església** (*ekklesia*), com la seu del culte religiós i com espai sagrat de les cerimònies festives del poble.¹⁹⁷ Quan la societat es secularitza, i els valors humanístics competeixen amb els estrictament religiosos, l'espai festiu per excel·lència esdevé l'atri, la plaça major, el **carrer**.

Avui, es dona un pluri-ús dels espais, especialment d'aquells que són públics com la plaça de l'església o de l'ajuntament o la plaça major, el teatre, els parcs, els poliesportius, el carrer. Es tracta d'espais susceptibles d'esdevenir espais festius públics, limitats i definits. Dit d'una altra manera: el ritus i l'espectacle popular es concentren en un ús festiu de l'espai quotidià; un espai, polivalent, ja que no és construït específicament ni exclusivament per a les manifestacions festives; un espai públic, destinat als encontres socials d'una comunitat; un espai mai pròpiament escènic, sinó només designat com a teatral en el moment oportú.¹⁹⁸ A més, aquest espai, per tal de poder esdevenir festiu, precisa d'una preparació, d'una ornamentació i engalanament del seu marc, i fins i tot d'una

---

¹⁹⁷ Recordem que la festa acostuma a ser hereva de la teatralitat que, a la baixa Edat Mitjana, l'Església usava per explicar els seus dogmes cristians: les representacions sobre el naixement i la mort de Crist, embrions dels actuals Pastorets i Passions. Aviat es varen convertir en celebracions comunitàries amb molta participació, en les que els espectadors aplaudien, es queixaven, s'emocionaven o es deixaven impressionar per aquella dimensió espectacular que havia adquirit la festa, primer a l'interior dels temples. Després als atris de les esglésies.

¹⁹⁸ A la processó de la Dansa de la Mort de Verges, tot l'entramat urbà de la població es converteix en el marc teatral on s'escenifica la Passió més austera, arcaica i impressionant dels Països Catalans, la qual combina l'escenari fix amb el processional. A la plaça Major s'eleva un gran cadafal on es representen els passatges inicials del drama, fins a la sentència de Pilat. En aquest punt s'inicia una processó veritablement teatral a través de la xarxa viària. No és un Via Crucis silenciós, sinó que al llarg de tot el camí es produeixen distintes escenes dramàtiques que inclouen diàlegs. L'acció culmina en un final doble que presenta simultàniament la conclusió narrativa i el seu paral·lel simbòlic: mentre que a la plaça de l'església es procedeix a la crucifixió que acabarà amb el pietós davallament, en l'actualitat, la cèlebre Dansa de la Mort penetra al temple i es postra davant del sagrari. Una utilització similar de l'espai urbà, la trobem en el tricentenari Via Crucis vivent de Sant Hilari de Sacalm o en la Passió d'Ulldecona. No oblidem que la ocupació de l'espai comunitari (plaça, carrer, calvari, temple) afavoreix la directa participació festiva de la festa.

neteja,¹⁹⁹ donat que interromp la quotidianitat, i per això cal transfigurar-lo. La plaça i el tradicional envelat²⁰⁰ representen per a la majoria dels pobles, el veritable símbol espacial de la festa major. Aquests esdevenen els llocs d'interrelació i de retrobament amb la gent, d'esbarjo comunitari, d'alliberament de les tensions professionals quotidianes tant necessaris en la vida estressant i en l'anonimat present de les societats actuals.²⁰¹

D'altra banda, atès que les festes de caràcter religiós precisaven d'una renovació anual, varen coexistir en el calendari festiu de la comunitat, juntament amb les festes agrícoles. Mica en mica, però ja de forma clara a partir del segle XIV, es diferenciaren dos espais festius territorials que tindran dues dinàmiques festives distintes (que encara perduren en els nostres dies): les **ciutats** (amb predomini d'espectacles festius) i el **camp** (amb predomini dels cicles festius lligats a les estacions). Aquests espais varen conformar dues maneres de fer i de celebrar la festa, adaptades al seu entorn i medi econòmic immediat: a la ciutat, el comerç i la indústria; i al camp, l'agricultura. Mentre que per a l'home del camp, la festa quedava relacionada a les estacions i al clima; per a l'home de la ciutat, s'adèia als condicionants socials. D'aquesta manera, i seguint els postulats romàntics, les essències tradicionals d'un poble sembla clar que es conserven més clarament en les zones rurals.

Així, no es fa estrany que l'objecte de la renovació festiva popular actual es centri en la recerca de la tradició, en la búsqueda del passat, de les arrels identitàries i d'integració sociocultural, que des de la Renaixença s'han

---

¹⁹⁹ Segons Mary Douglas (citada a PRAT, J. I. CONTRERAS, J. (1984: 107)), la neteja física s'engloba en el paradigma per a la purificació ritual, és a dir, representa el nou llindar sagrat de la festa, talment com si es tractés d'una descontaminació de la vida quotidiana i rutinària.

²⁰⁰ Pels catalans, l'envelat és quelcom molt nostre, molt familiar. Com diu Xavier SEMPRONIO: "Mai ens havíem entretingut a reflexionar que l'envelat és una producció típicament nostra, sense parió al món per la seva concepció i la seva gosadia estructural". *Barcelona era una festa*. Barcelona. Selecta. 1980, pàg. 18.

Avui en dia, es mantenen vius i actius molts envelats en molts pobles i ciutats, i fins i tot a barris de les grans ciutats (per exemple, l'envelat que el Barri de Sant Antoni de Barcelona construeix en motiu de la seva festa major), però en d'altres indrets, aquest ha estat substituït per les pistes esportives, ja siguin cobertes o no.

²⁰¹ En l'apartat 2.2.4 on analitzem la participació, ampliarem aquest aspecte.

considerats lligats a les comunitats principalment rurals.²⁰² Atès que la tendència dels últims temps és la progressiva uniformització de les cultures, concentrant-se a les grans urbs,²⁰³ podríem pensar que les zones rurals i agràries continuen essent les comunitats que encara mantenen uns trets diferencials ètnics i culturals com si fossin més genuïns, més antics, més autèntics.²⁰⁴ Podríem pensar que novament la ruralitat continua essent un dels millors garants de la genuïtat del fet folklòric. I de fet, en bona mesura és així.

Avui, també considerem que la transformació de l'espai té lloc quan traslладem una manifestació cultural concreta d'un poble determinat a un altre que no havia estat o no era el seu entorn habitual o autòcton. Això sols és possible quan es comparteixen els continguts simbòlics i els transfons ideacionals d'aquestes activitats festives: més enllà dels pobles que mantenen unes mateixes pautes culturals no s'estendrà l'atenció per una manifestació festiva concreta. Aquesta descontextualització progressiva dels modes de vida particulars dins els quals es van originar i van adquirir el seu particular significat determinades festes comportant que sorgeixin imitacions arreu és conegut com el fenomen del *mercenarisme*, segons B. Moya.²⁰⁵

---

²⁰² No obstant, tal i com exposa Hans Naumann (citada per MARTÍ, Josep (1996: 41)) en la seva teoria de la degradació cultural, el poble no crea res, sinó que es limita a reproduir i a rebre allò que sorgeix en els estrats socialment superiors. Aleshores, aquesta teoria suposa rebatre les exposicions romàntiques que han vist en el poble rural i agrari l'autèntic creador de la cultura popular. I en qualsevol cas, actualment s'opta per considerar que constantment hi ha hagut un traspàs d'influències i contactes entre la cultura desenvolupada pel poble i la cultivada per les classes socials més cultes.

²⁰³ No podem oblidar, que la industrialització i el desenvolupament del capitalisme a Catalunya, i de fet arreu de l'Estat espanyol, iniciat a mitjans dels anys cinquanta, varen suposar una progressiva homogeneïtzació o uniformització dels models de consum de la societat (la manera de menjar, de vestir, d'equipar la llar) i dels models de comportament i de relació dels individus en diferents llocs i àmbits (com podria ser, la incorporació de la dona al treball, la generalització de l'accés a l'educació escolar, la valoració i utilització del lleure), fet que pot implicar pensar que la societat es caracteritzava per haver adquirit uns trets socials i culturals molt similars i homogenis.

²⁰⁴ Aquests són els trets que atorguen valor folklòric a un element o activitat festius.

²⁰⁵ És el cas típic de les colles de diables, de castellers i de geganters que a banda de tenir el seu propi aplec o trobada, són presents en les activitats i cercaviles de les festes de la majoria de les

2.2.2 La concepció del temps en la festa

La festa té lloc sempre dins d'unes dates fixes, en un temps ritualitzat. De la mateixa manera que l'espai (la geografia), el temps (el calendari popular) constitueix una estructura simbòlica, un quadre mental que emmarca i organitza activitats i rituals, vida quotidiana i temps festiu.²⁰⁶ La majoria de les festes són cícliques, és a dir, es repeteixen periòdicament i així s'indica en els calendaris. I en la mesura que ho són, permeten exercir eficaçment la seva funció reproductora de l'ordre social,²⁰⁷ com un dispositiu cultural d'ordenació cronològica. Els col·lectius celebren festes i les esperen.

La concepció del temps i la visió del món van íntimament lligades. Les festes també reflecteixen aquest aspecte. Les festes cíviques i religioses posen en relleu les condicions de vida d'un poble, els seus moments més vitals i els més àlgids. Es festegen uns dies concrets d'acord amb les condicions d'activitat dels habitants d'una regió (marineres, terrassanes, pastorívoles); o bé, es fa memòria de les gestes històriques o mitològiques que han contribuït a la formació del *nosaltres* col·lectiu.

Des del punt de vista de l'estructuració del temps, força autors²⁰⁸ atribueixen afinitats entre la societat preindustrial i la visió del temps cíclica, i entre la societat moderna i la visió del temps linial. Els membres de la societat atribueixen significació a les festes en funció de la representació del temps que els sigui comú.

Quan el **temps** es considera **cíclic**, es poden establir dos tipus de festa. D'una banda, relacionada amb els **cicles estacionals**. La producció agrària i ramadera

---

poblacions. Com comenta Jesús Contreras, llibre IX, "Cultura, educació i ciència", capítol 3, La cultura tradicional a la Catalunya d'avui, dins de GINER, et al. (1998: 826).

²⁰⁶ Antoni ARIÑO, (1986: 153).

²⁰⁷ Com veurem en l'apartat següent, que parla de la funcionalitat de la festa, i tal i com Leach considera, aquesta ordenació del temps, i en conseqüència de la vida social, és una de les funcions més importants de les festes. Citat per J. Contreras al llibre IX, "Cultura, educació i ciència", capítol 3, La cultura tradicional a la Catalunya d'avui, dins de GINER, et al. (1998: 830).

de les societats euromediterrànies assenyalen els començaments i finals de cicle com a fites significatives. Les festes van associades a la sega i a la verema; al consum dels darrers productes emmagatzemats durant la tardor quan l'hivern s'acaba i el cicle primaveral recomença; a la matança del porc. Aquestes fites, en estar associades al mode de producció i a la disponibilitat de béns, són percebudes com a inevitables. D'altra banda hi ha les festes lligades a possibles **catàstrofes**: sequeres, glaçades a destemps, etc. Per evitar-ho, cal congriar-se amb la divinitat. Representen la relació entre els homes i la voluble voluntat dels déus,²⁰⁹ que cal tòrcer mitjançant ofrenes. En els fonaments de la festa, hi trobem, doncs, un significat ambivalent de joia i desgràcia; de celebració i d'allunyament de la mort; de profà i sagrat. La creença en un ordre còsmic que no es pot explicar sense tenir en compte la visió del món com a lloc on el sagrat i el profà estan íntimament relacionats és present en la festa.

Els processos de modernització de la societat occidental i el consumisme que es deriva del nou ordre capitalista han estructurat una nova concepció i repartiment del temps. En contrast amb l'època precapitalista, on el temps de treball es trobava en funció de les necessitats de la producció agrària (és a dir, implicava llargs períodes d'inactivitat) o artesanal (en la qual el treball estava relacionat amb unes necessitats de subsistència i no pas amb el criteri de maximització del benefici), en el capitalisme el temps de treball esdevé linial. Tots els esforços van dirigits a maximitzar-lo, a estirar-lo, a fer-lo rendir. El temps de descans es minimitza i es converteix en residual. **El temps esdevé diner** i es compta com una successió de minuts, dies, setmanes, mesos, anys. És com una **línia contínua**, segmentada pels períodes de descans necessaris per a la recuperació de la força de treball, cosa que distorsiona la dicotomia

---

²⁰⁸ Entre ells, assenyalem a Salvador CARDÚS (1985) o Franco CARDINI (1984).

²⁰⁹ SAHLINS, Marshall, 1983, *Economía de la Edad de Piedra*. Madrid. Akal, posa en qüestió el mite de l'economia "primitiva" basada en l'escassetat dels recursos. Encara que acceptem la tesi d'una relativa opulència de les societats preindustrials basada en una limitació cultural del desig, això no posa en qüestió la necessitat de posar ordre i d'atorgar sentit, amb els mitjans que calgui, a l'existència. Pel que fa a la religió, pot ser vista com a sistema cultural capaç de donar sentit a l'ordenació de la societat, als models de conducta (rols socials) establerts i de retruc a l'ordenació del cosmos, o com a sistema "tecnològic" (ritual) capaç de reordenar allò que, per les raons que siguin, ha entrat transitòria o permanentment en crisi.

tradicional entre temps profà ordinari i temps sagrat festiu. És un temps homogeni i mecànic; la campana del poble ha deixat pas al rellotge. El temps s'ha secularitzat i la dicotomia s'estableix entre el tipus d'activitat: productiu i d'oci.

Aquest fenomen, junt amb la progressiva complexització de la divisió del treball i de la diferenciació institucional que crea, acaba reduint el calendari a un conjunt de calendaris institucionals, que tenen sentit només dins els àmbits respectius d'activitat (calendari escolar, universitari, dels empleats de la banca, dels miners, dels mariners).²¹⁰

La diferenciació del temps característica de la industrialització i la modernitat s'ha allunyat dels cicles naturals, i ha passat a dependre de l'activitat productiva. El resultat ha estat l'existència de tres periodificacions que se solapen: el cicle diari de cada jornada laboral, la qual disposa de petis espais de temps lliure repartits al llarg del dia; el cicle setmanal que es centra en el descans del cap de setmana, el qual suposa un munt de possibilitats d'activitats relacionades amb l'oci; i, per últim, el cicle estacional, centrat bàsicament en les vacances de l'estiu, i les vacances de Nadal i de Setmana Santa, que cada vegada van prenent més cos, i que serien, junt amb els dies no feiners, els que més s'apropen al temps festiu tradicional.²¹¹

2.2.3 La significació i la funcionalitat de la festa

---

²¹⁰ CARDÚS, Salvador (1985: 108-113) parla de l'existència d'un "calendari invisible" referint-se al procés de dotar de sentit que, privadament, cadascú ha de fer amb el "seu" temps. No és una idea equivocada, tot i que el mateix autor ja apunta que el "bricolatge" de construcció s'acaba comprant a través dels mitjans de comunicació, amb poques possibilitats d'autoconstrucció veritable en la majoria dels casos. En el fons, el que es compra és una manera de realitzar el temps de vacança, "d'oci", que esdevé una manera subtil de consum il·lusòriament lliure més que no pas una manera d'atorgar sentit a l'existència.

²¹¹ De tota manera, aquesta concepció lineal del temps contrasta i conviu amb la realitat orgànica de la vida biològica i la realitat social de la vida cultural, que tenen una dimensió cíclica del temps. Tal com diu VICENS, Jesús, 2001, en l'article inedit "El problema del tiempo en la estructura social".

Tradicionalment, qualsevol festa precisa d'un mòbil, d'una excusa per poder-se celebrar: reclamar el favor o la protecció dels déus, honorar a un sant, suplicar una bona collita, felicitar a una parella de nuvis, espantar els mals esperits, sobornar als déus per tal que siguin propicis en la fertilitat.²¹² I aquest objectiu explícit o aquesta funcionalitat manifestada donen sentit a la celebració de la festa.²¹³ Aquestes significacions són, originàriament, mitològiques, purament llegendàries.²¹⁴ El sentit real i últim de tota festa és la *vinculació i interrelació dels individus en la seva comunitat*.

També avui la festa posseeix funcions tàcites latents, sovint ignorades o amagades, les quals es deixen entreveure entre tots els agents i actors implicats en ella, segons siguin els executants, el públic participant, els beneficiaris econòmics (com els promotors, els empresaris, els comerciants, els botiguers, els proveïdors, els intermediaris), o fins i tot, els observadors externs (com és el cas dels espectadors curiosos, els turistes indocumentats, els crítics escèptics, les autoritats competents). En aquest sentit, es parla de la *funció reproductora* i de la *funció reestructuradora* de l'ordre social que tenen les festes. Fins i tot la mateixa transgressió ritual de l'ordre, té com a objectiu reproduir-lo i reestructurar-lo. El paper de les festes tradicionals en relació al manteniment o subversió de l'ordre, ha estat estudiat i reconegut per la majoria d'antropòlegs de Durkheim ençà, que han vist en la festa la funció de refermament dels llaços de cohesió

---

²¹² Així, el ritual festiu és una acció total on intervenen paraules, gestos, instruments, materials i moviments corporals que tenen com a finalitat l'afirmació humana positiva i enèrgica enfront als misteris de la vida, l'enfermetat, el mal i la mort. Amb el ritual es pretén retornar la normalitat, el plaer, la salut, el viure en harmonia i en moralitat col·lectives. A més a més, la plasmació cerimoniosa del ritual presenta una visió molt dinàmica i actualitzada a través d'una acció local composta amb la paraula vernàcula i amb gesticulacions pròpies de l'indret. Alonso Fernández de Palencia ja deia al 1490, en el seu "Universal vocabulario en latín y en romance", que tot ritus és una cerimonia religiosa que desplega per un costat una vessant local i costumista, i per l'altra, un *exemplum* o paradigma. LISÓN TOLOSANA (1997: 47 i ss).

²¹³ Val a dir que Franco Cardini distingeix entre *festes amb nucli únic*, *festes polinucleades* i *festes anucleades o sense nucli articulador*, depenent de si el cor de la festa i el seu sentit simbòlic venen donats per una tradició eclesiàstica o camperola, per la confluència o simbiosi de diverses tradicions o finalment, per la manca d'un sentit predominant que procedeixi d'una tradició determinanda. Ho esmenta A. ARIÑO, (1986: 157).

²¹⁴ La mitificació i ritualització de fets misteriosos i obscurs que fan referència a l'origen i a la fi de la humanitat, fets d'altra banda difícils d'entendre i d'expressar, son presents en totes les cultures, en tots els temps i espais, amb manifestacions enormement variades.

comunitària, i la justificació i legitimació de l'ordre, tant social com còsmic, i han esdevingut puntals tant de l'ordre social com de la necessitat psicològica individual de reforçar les creences amb explicacions plausibles sobre el món.²¹⁵

Leach²¹⁶ entén les festes com unes portes que obren i tanquen els llindars que comuniquen els compartiments estancs en els que es divideix estructuralment la vida social. Les festes obren i tanquen els anys, obren i tanquen les estacions, obren i tanquen els cicles del treball, obren i tanquen els cursos institucionals, obren i tanquen els ritus de passatge que permeten l'accés de la infància a l'adolescència, de la joventut a l'edat adulta, de la llibertat soltera a l'aliança conjugal. I són també, les portes que obren o tanquen el pas d'unes classes socials a unes altres, d'unes edats a unes altres, d'unes ètnies a unes altres, d'uns barris a uns altres, d'un sexe a l'altre i d'una comunitat a les demés.²¹⁷ Aleshores, les festes tenen la clau de les relacions i de les comunicacions socials.²¹⁸ Com assenyala C. Lisón,²¹⁹ no existeix cap comunitat que pugui subsistir aïllada, ja que els seus membres es troben existencialment i

---

²¹⁵ Per a una cultura mítica, les històries que relaten els mites varen succeir-se abans del coneixement de la història, en una "Edat d'Or" on van tenir lloc esdeveniments meravellosos que van configurar el món tal i com és ara. Per tant, la història és imperfecta en relació al temps primigeni, i cal reactualitzar periòdicament aquest temps mític per tal que les coses tornin al seu lloc. Cal fer mitjançant el ritual -la festa-, un acte recreador (no rememorador): el ritual es percep realment com un retorn a l'origen, com una suspensió de les condicions ordinàries de l'existència, com a un *tempus terribile* on les forces del sagrat, i a vegades els esperits dels avantpassats, volten pel món profà i el vivifiquen. En definitiva, la percepció del temps cíclica que dimana dels mites implica alhora la creença en l'etern retorn i la percepció del món com a un lloc on periòdicament el sagrat hi té un paper primordial.

²¹⁶ Citat a PRAT, J. i CONTRERAS, J. (1984: 110 i ss).

²¹⁷ Les festes operen com a poderosos símbols locals definint aquell que és membre d'una comunitat i aquell que no ho és, aquells que estan inclosos i els que estan exclosos. Les festes aïllen a unes comunitats d'altres i reforcen el sentiment d'identitat del jo/nosaltres-local, posant de relleu els llaços comunitaris que lliguen els membres del poble enfront de les comunitats alienes. És en el sí de la comunitat que és possible generar una cultura específica. Totes les festes comunitàries tenen elements identitaris esdevinguts patrimonials. A vegades, com en el ball de gitanes o en alguns carnivals, el de Torà, per exemple, on es fan dos grups, un de seriós i ben vestit (el bonic i la bonica), mentre que l'alteritat es representa per un vestit diferent, o pel brut i la bruta, amb gestos exagerats, etc.

²¹⁸ La festa és l'activitat pròpia de la comunitat. Es troba en l'àmbit privat i familiar, que celebra col·lectivament els traspessos rituals, els naixements, els aparellaments i les morts. I es troba en l'àmbit públic, celebrant-se en tota mena d'agrupacions, ja sigui per àmbits territorials (com en els veïns d'un carrer), per afinitats ideològiques (com en els membres d'una parròquia), per vinculacions institucionals (com en els mestres, els pares i els alumnes d'una escola) o per aficions comunes (en els practicants d'un esport).

²¹⁹ (1977), *Invitación a la antropología cultural de España*. La Coruña. Adara.

necessàriament envoltats, individualment i col·lectivament, amb d'altres comunitats.

En els inicis, la festa estava immersa en l'esfera de la religió. Qualsevol pas de la vida individual o col·lectiva, qualsevol canvi en el curs de l'any, qualsevol signe o fenomen meteorològic era interpretat d'acord amb les creences religioses: l'establiment d'una festa, el seu nom, el lloc i el moment propicis, així com els ritus de les cerimònies, el menjar, el sacrifici, el vestuari, les danses i, fins i tot, molts elements que avui ens semblen allunyats de la religió.²²⁰ Certament, però, a cada canvi religiós i cultural presenciats al llarg de la història, s'han produït transformacions de determinats trets festius i la pèrdua del significat que tenien en el període anterior.

Així, quan la fe cristiana va irrompre en el món, es va produir entre els creients un rebuig cap a una colla d'elements tradicionalment vinculats amb la religiositat natural, i entre ells, les festes.²²¹ A desgrat d'això, ben aviat el cristianisme va anar acceptant les celebracions festives, que si bé en un primer moment tenien un sentit exclusivament espiritual i místic,²²² poc a poc, van anar adquirint i assimilant trets característics de les primigènies festes religioses paganes, còsmiques, naturalistes i populars, basades en el ritmes cíclics de la natura²²³ i, finalment, es varen admetre elements de les festivitats cíviques o profanes.²²⁴

---

²²⁰ Recordem que la religió oficial i pública és hereva de la religió domèstica que venerava els avantpassats morts, esdevenint déus protectors per la família, el culte als quals s'havia de succeir de pare a fill per sempre més. La importància de la descendència era doncs extrema; la família s'havia de perllongar indefinidament, ja que era la garantia que els déus familiars tindrien assegurat el seu culte en el temps, així com la celebració dels banquets fúneraris. FUSTEL DE COULANGES (1966: 26-32).

²²¹ És significatiu en aquest sentit, un text de la carta de Sant Pau als cristians de Colosses, en el que l'apòstol els diu: "Que ningú no us imposi prescripcions sobre menjar i beure o sobre festes, com és ara el dissabte o la lluna nova. Totes aquestes coses comparades amb Crist, són com una ombra comparada amb la realitat que ha de venir" (Colossencs 2,16-17).

²²² Pel fet que el cristianisme és essencialment una religió profètica i històrica, les festes únicament commemoraven esdeveniments pertanyents a la història anomenada de salvació.

²²³ Pel fet que les poblacions agrícoles, ramaderes, marineres construeixen el seu propi any o calendari lligat a les tasques que els són pròpies. Les fires i els mercats en són un bon exemple: el moviment del bestiar assenyala, per exemple, a la primavera i a la tardor, la conveniència de fer fires i mercats; la sembra i la collita també mouen els interessos econòmics de les fires i els

Avui, en el sí de les societats avançades, molts dels elements religiosos primitius presents en les festes estan esdevenint una simple manifestació de rememoració folklòrica.²²⁵ El procés de secularització que porta aparellat la modernitat, acompanyat també dels mites de progrés, de llibertat, de maximització econòmica, d'igualtat d'oportunitats i de benestar o qualitat de vida, es basa en la creença de fer factible un creixement material sense límits, que asseguri a tothom abundositat durant tota la vida. Aleshores, mentre que la festa tradicional té sentit com a mode de recreació ritual del món,²²⁶ la festa moderna té sentit com exaltació dels valors que acompanyen els mites centrals de l'actual societat.²²⁷ Si en la celebració de les festes tradicionals s'hi pot observar una voluntat de cohesió, integració i identificació comunitària,²²⁸

---

mercats. Lles festes i les romeries també n'estan supeditades a aquest cicle agrícola i ramader. Així, les festes tenen dos punts culminants: a l'hivern, quan no hi ha pràcticament feines agrícoles, i a la darrerria d'estiu, quan la collita ja és als graners.

²²⁴ Per això, s'ha produït un paral·lelisme entre les celebracions pagano-naturalistes vinculades al ritme estacional i les festes cristianes que gaudeixen de més ressonància popular: els solsticis d'hivern i d'estiu es corresponen amb les Festes de Nadal i de Sant Joan; els equinoccis de primavera i de tardor encaixen amb la Pasqua Florida i amb les Festes de Sant Mateu, Sant Miquel o d'altres d'equivalents situades a finals del mes de setembre.

²²⁵ Avui dia, assistim a un període històric de secularització i dessacralització de la festa, tot i tenint present que la majoria tenen un origen i un significat essencialment religiosos. L'essència religiosa de la majoria de les manifestacions festives populars està força soterrada, és molt tènua, molt difosa, molt imperceptible en l'actualitat, aflorant altres motivacions, de caràcter més "laïc" i interessat (com per exemple: gaudir del temps de l'oci, fer turisme, oportunitat de guanyar uns diners, propaganda electoral, difusió d'una identitat social i cultural, divulgació de la catalanitat). Actualment, els actes religiosos de les nostres festes es poden classificar en quatre categories principals. Primerament, hi ha festes pròpies del calendari litúrgic, com ara les dedicades a commemorar la vida, la mort i la resurrecció de Crist. En segon lloc, hi ha les festes anuals establertes per l'Església: la Immaculada, el Corpus, etc. Després vénen una colla de festes que no són més que la traducció cristiana d'altres festes anteriors o exteriors al cristianisme, com per exemple Sant Antoni, la Diada dels Difunts, la de l'Arbre de Maig, Sant Josep Obrer. I finalment, hi ha tot un reguitzell de festes i actes religiosos que acompanyen la vida de les persones: casaments, batejos o enterraments, entre d'altres.

²²⁶ Malgrat insistim que bona part de les cerimònies rituals tradicionals actuals no comporten de manera clara i explícita la connotació religiosa que les va marcar en la seva aparició.

²²⁷ Aquesta distinció entre festa tradicional i festa moderna està detallada en el punt 4.6 del Capítol IV Les festes populars a Catalunya. No obstant, no s'hi expliciten exemples com la importància que es dona a les cerimònies d'exaltació dels genis del progrés, ja siguin Premis Nobel o graduacions universitàries; o tampoc la fal·lera pels festivals de música a grans places i estadis esportius, on l'exaltació dels avenços tècnics (els watts de so i llum, la sensació d'espectacle "integral") ens transporta vers una idealització del futur i a una alegria constant dels sentits.

²²⁸ Aquest punt ha estat presentat en el Capítol I, La festa i la seva significació social. Cal tenir present que la rígida separació de rols entre els que participen activament i aquells que gaudeixen d'espectadors mirant com transcòrrer la festa i, a més, entre els autòctons i els foranis,

mitjançant la recreació del món sagrat, hereu del passat; en canvi, en bona mesura, en les festes modernes hi ha una exaltació de les virtuts de l'individualisme. Sembla per tant, que la festa moderna, des del punt de vista de la funció social, tindria poc a oferir. En tot cas, la festa moderna s'adiu a la funció biològica, que serveix per reparar el desgast quotidià d'energies físiques i mentals. De tota manera, en qualsevol d'ambdues festes s'hi percebeixen les funcions psicològiques, catàrtiques i d'alliberament individuals, permetent una inversió dels valors establerts i dels capteniments consuetudinaris.²²⁹ Les festes constitueixen camins de desfogament ritualitzat de tots aquells desigs insatisfets o actes plaents no portats a terme els dies de cada dia, i alhora, en tant que són col·lectives, reconstitueixen de nou l'estabilitat i ordre social.²³⁰ Són la contraposició al temps de treball, suposant una ruptura acotada de les inhibicions grupals o individuals. Aquesta és doncs, la funció de la festa avui.

Certament, els valors postmoderns que conformen el politeisme funcional (Weber) o un món de vida racionalitzada (Habermas), basats en l'autovaloració, la inseguretats, l'autoproducció, l'autoreferència, la frustració i la soletat han fet trontollar el sentiment de comunitat. Tanmateix, l'individu precisa d'una vinculació emocional i de cohesió social que s'assoleix entorn a una imatge simbòlica, a un tòtem emblemàtic. Les festes, la participació dels individus en les celebracions i rituals festius, garanteixen el manteniment d'aquest sentiment de formar part d'una comunitat, d'un grup. Així doncs, la funció social de la

---

cohesiona cada cop més els grups d'individus, donant-los-hi una identitat de grup pròpia que els diferencia perfectament de la resta. Així, les festes tradicionals permetran la cohesió i pertinença d'un individu a un grup, definit per una determinada estètica, per unes afinitats ideològiques..., cohesió que serà més difícil de trobar en les festes modernes.

²²⁹ D'aquí, l'expressió generalitzada "un dia és un dia".

²³⁰ La festa, donat que és defineix com l'element públic del comportament expressiu, s'associa a la llibertat i a la individualitat, es vincula a l'autoafirmació de la pròpia identitat personal, festivament emancipada. Participar en una festa, suposa alliberar-se, desencadenar-se i despendre's de qualsevol lligam anterior o de qualsevol element repressiu o de qualsevol coacció moral, com el poder que exerceix l'ordre social, la família, la feina, els quals cada dia imposen i exigeixen uns codis normatius disciplinaris de comportament. És la transgressió o desobediència necessària de l'ordre social habitual.

festa que se celebra en els nostres dies en les festes populars no ha desaparegut.²³¹

A més, avui, descobrim, en analitzar les festes, que aquestes tenen noves funcions i significats: són aquelles que tenen a veure amb la voluntat de la seva realització. Una voluntat política, nacionalista o identitària, turística i econòmica que poc o res tenen a veure amb les raons originàries, per les quals se celebraven.

De fet, a partir dels anys 80 del segle XX, la festa popular i tradicional²³² ha esdevingut un recurs d'interès **turístic**, un reclam de **nacionalisme** i de **projecció política**, el lloc idoni per la recerca de les "autenticitats" culturals del poble i, per tant, el nucli que reforça i cohesiona la identitat cultural i social d'un grup d'individus o de tota una comunitat en forma d'**espectacle-mercaderia**, atorgant fama i personalitat diferenciada a la localitat, immortalitzant el seu nom i la seva especificitat; conferint possibilitats d'oci a la població local i forastera; captació de vots electorals; etc. Per tant, els valors purament utilitaris, formals i simbòlics de la festa²³³ arriben a ser valorats econòmicament; tenen un valor de mercat, de canvi.²³⁴

---

²³¹ Com hem vist en el Capítol I, La festa i la seva significació social.

²³² No és tant el cas de la festa moderna.

²³³ La festa manté les tres categories de valor que les persones li atorguen: el *valor d'utilitat* -ja que el seu ús satisfà necessitats o produeix benestar-, el *valor formal* -l'estètica i l'emotivitat de la festa atrauen l'atenció de l'individu- i el *valor simbòlic* -suposa una herència del passat i d'aquí la seva significació simbòlica-. J. BALLART (1997, 87-92) . Mentre que la dimensió formal o estètica de l'espectacle festiu, així com la dimensió d'utilitat o emocional tenen un caràcter individual, la dimensió simbòlica té un caràcter més aviat col·lectiu, pels sentiments d'identitat i de comunitat que porta implícits. Aquesta dimensió de la festa és la que més fàcilment pot ser instrumentalitzada o manipulada ideològicament.

²³⁴ El valor de canvi d'un objecte es concreta en la quantitat de diner que algú està disposat a pagar per poder-lo disfrutar. Tot i que l'exemple més clar d'aquest tipus de valoració és troba en aquells béns del patrimoni que es troben, per exemple en un museu, i a l'obra d'art se li assigna un preu perquè el públic pagui l'entrada per gaudir-ne; una festa també suposa, en algunes ocasions -cal dir que la majoria de les representacions són gratuïtes-, un cost en diner per poder-hi participar, no només com a espectador, sinó també com a actuant. Cal recordar que es valora més, allò que té un cost de producció i que és escàs.

Tanmateix, aquesta funció d'espectacle-mercaderia no està exempta de la **funcionalitat simbolicoidentitària** en la mesura que converteix rituals festius tradicionals i locals en símbols i referents d'abast territorial més ampli.²³⁵ També la vessant **competitiva**, la rivalitat "esportiva" que es genera entre determinades associacions i grups festius, refermant els vincles *nosaltres versus ells*,²³⁶ característic de la festa tradicional es manté en les festes d'avui.

Està clar que, els continguts, les formes, els símbols i les funcions de les festes tradicionals han evolucionat per adaptar-se a les noves necessitats econòmiques, polítiques, ideologicoculturals i socials. Però, continuen associades a un context que els dóna significat dins de la comunitat. És precisament aquest aspecte el que confereix caràcter patrimonial.²³⁷ Així, aquella dansa que abans servia com a ritual per al canvi d'autoritats festives o la successió dels capdavaners d'una confraria, avui és un signe d'identitat de la població; la dansa ha canviat la funció, però el seu sentit social s'ha mantingut.²³⁸

---

²³⁵ Tanmateix, Ll. Prats, citat per Jesús Contreras en el llibre IX, "Cultura, educació i ciència", capítol 3, La cultura tradicional a la Catalunya d'avui, dins de GINER, et al. (1998: 821), considera que "les tradicions no existeixen fins que no són creades o seleccionades per actuar com a referents simbòlics de les identitats, com a miralls que reflecteixen les idees i els valors que tenim sobre nosaltres mateixos". Altrament, Pearce (1992) esmenta que l'essència de l'extraordinari poder que té el patrimoni cultural –les festes en particular– rau en la seva facilitat per transportar una porció del passat en el present, i també pel fet que aporta interpretacions i reinterpretacions simbòliques. Citat per J. BALLART (1997, 91).

²³⁶ Jesús Contreras, llibre IX, "Cultura, educació i ciència", capítol 3, La cultura tradicional a la Catalunya d'avui, dins de GINER, et al. (1998: 826-830).

²³⁷ Per exemple, això s'esdevé en la Festa dels Traginers de Balsareny, la qual rememora amb tot detall aquest ofici tan important abans dels vehicles de motor. Fins i tot, es recorden els àpats que es prenien en un altre temps. La gent del lloc vol ensenyar als seus fills i als seus néts que formava part del patrimoni del treball quotidià de temps enrera, tot enriquit i transformat en una festa. I en aquest ritual festiu, no es pretén només atraure visitants, sinó que els descendents del poble de Balsareny s'enganxin, s'afegeixin a la festa. Un altre exemple seria la baixada dels rais pel Segre, ja que també és un moment gloriós pels antics raiers, que assimilat als esports d'aventura i risc també pot engrescar al jovent a afegir-se a la festa tradicional.

²³⁸ Mentre que a la Catalunya històrica les activitats i els balls tradicionals eren celebrats per la gent del poble el mateix dia de la festa i en un espai concret, a la tradició cultural de la Catalunya actual destaquen les activitats i els balls amb un nombre fix d'executants que, a les ordres del cap de colla s'entrenen, competeixen i actuen vestits de cerimònia i amb distintius propis, en tota mena de celebracions i trobades festives d'arreu del país. Aquests exercicis competitiu, d'espectacle i de cercavila s'efectuen per associacions o colles, sovint rivals, esdevenint interpretacions escenificades, representacions, recreacions d'aquelles festes vives del passat.

2.2.4 La participació festiva

D'una banda, la festa mostra l'estructura social de la comunitat que la celebra: les diferències d'estament o de classe; les diferències per grups d'edats, d'estat civil o per raó de sexe; el pes de les institucions, ja siguin religioses o laiques; i en darrer lloc, les dinàmiques d'integració i de marginació. Les festes són com un mirall on s'hi reflecteix la segmentació social de les comunitats.²³⁹ Els grups es manifesten encarregant-se d'unes activitats i portant-les a terme o rivalitzant i competint en altres. Amb tot, els canvis que sacsegen la societat també repreccuteixen en les organitzacions de les festes.²⁴⁰

Per posar un exemple: determinades manifestacions festives eren executades solament per homes.²⁴¹ Aquest és un pilar que actualment s'està enderrocant, ja que activitats que des de fa segles han estat patrimoni d'uns o altres, avui ja no està tant clar que hagin de continuar sent així. Les joves generacions estan trencant molts dels estereotips que condicionaven la pertinença a una colla: per exemple, la participació de noies i dones en la construcció d'un castell, en un

---

²³⁹ Un dels exemples festius en els que més clarament es reflexa aquesta relació entre l'organització social i les seves jerarquies, privilegis i preeminències és en la celebració de les processons, tal i com comenta Antoni ARIÑO, (1986: 405 i següents).

²⁴⁰ De nou, les processons ens són un bon exemple, seguint el que exposa A. ARIÑO (1986: 405 i següents). Aquestes, a València, es mantenen de forma inalterable des de finals del segle XIV fins a 1835. A partir d'aleshores, es reorganitza la seva composició social, desapareixent-ne la participació de les comunitats religioses i dels gremis, i incorporant-se-hi els militars, les corporacions benèfico-religioses, els buròcrates i els nous poders (burgesia). De tota manera, el que no varia en cap cas, és la disposició jeràrquica i el caràcter corporatiu que l'assistència a la processó té (ningú, vells i nous participants, es troba a la processó a títol personal i subjectiu, sinó en tant que membres d'institucions). Es continua exclouent al *poble* i als portadors dels valors emergents de la racionalitat moderna: progrés, evolució, racionalisme.

²⁴¹ El masclisme festiu és hereu de l'Antiguitat. El *pater-familias* era la figura cabdal en la llar familiar; era el que homenatjava als avantpassats, el que recitava l'himne i presentava l'ofrena. Era el representant dels seus ascendents i el gèrmen dels seus descendents; era, per tant, el cap únic i suprem de la religió domèstica. La dona encara que prenia part en els actes religiosos, ho feia en un pla secundari. De fet, la dona, en casar-se, canviava de religió, de déus, de ritus: deixava d'assistir als actes religiosos del seu pare, per participar en els del seu marit. La transmissió de tot el llegat religiós es feia de pare a fill. El parentiu només s'establí per línia paterna, i el lligam de la sang no era suficient per establir cap parentiu, sinó que també calia el lligam del culte. FUSTEL DE COULANGES (1966: 18-26).

ball de bastons, en una desfilada de gegants o en un correfoc avui són fets comuns, habituals i inqüestionables. Homes i dones hi participen indistintament. Tampoc les diferències de procedència, de pràctica religiosa o de color de la pell són un impediment per a poder-hi participar activament.²⁴²

D'altra banda, fenòmens com la mobilitat social, la urbanització i les transformacions tecnològiques de la vida diària actuals han comportat l'afebliment quan no la pèrdua de la comunitat. Avui, una de les màximes pretensions de l'individu és la de conservar la seva autonomia, el seu individualisme.²⁴³ La ciutat dona pas a una vida nerviosa, originada pel ràpid i constant intercanvi d'impactes interns i externs que l'individu ha d'afrontar. Contrasta amb la calma i tranquil·litat que frueixen (o també millor dit, fruïen) els habitants dels pobles rurals. La solitud, la impersonalitat, l'aïllament i el caràcter intel·lectualista i econòmic-monetarista dels urbanites es contraposa al sentiment, al manteniment dels costums i a les relacions personals directes de les comunitats petites. La consciència col·lectiva que se centrava al voltant d'un imaginari sagrat (mana, karma, Yahvé, Brahman, manitu, orenda, wakan), entorn el qual girava el món extern o naturalesa, la comunitat social i la psique, desapareix o es fragmenta a la gran ciutat.²⁴⁴ La incomunicació, l'estrés, la desconfiança o l'individualisme extrem són els trets més característics dels urbanites. Trets que encara avui, els diferencien dels habitants dels pobles petits, a on, precisament per la seva reduïda grandària, els ha estat possible crear un important cercle de relacions socials, tancat i difícilment accessible per la resta de cercles, fins i tot dels colindants. Un cercle de relacions que té com a desavantatge la constricció i reducció dels moviments i peculiaritats dels seus

---

²⁴² Sense anar més lluny, l'enxaneta de la Colla Castellera dels Bordegassos de Vilanova i la Geltrú és un nen de color o el cap de colla de la Colla Castellera de Santa Coloma de Gramanet és un jove magribí, entre d'altres.

²⁴³ G. SIMMEL (1986: 247 i ss).

²⁴⁴ Que en termes de Daniel Bell seria d'una gran profanització en perdre la religió el seu monopoli cosmovisional, i passar de l'ocultament de la teodicea al sorgiment de les sociodicees, on els nous imperatius necessaris són seleccionar i elegir entre diferents possibilitats. Citat a BERIAIN, Josexo (1996: 48-49).

membres, provocant un alt índex de control per la tradició imperant.²⁴⁵ En la mesura que el grup creix, aquesta opressió es relaxa, les delimitacions i prejudicis es suavitzen i els individus adquireixen més llibertat d'acció.²⁴⁶

Davant d'aquesta situació, l'associacionisme i la festa esdevenen els elements essencials per corregir l'individualisme i la indiferència de les relacions socials de les grans ciutats: la participació dels individus en les festes i els costums socials de la seva comunitat, els garanteix la integració simbòlica, funcional i moral²⁴⁷ en el si de la societat i en un context mític i ritual que els vincula i implica. La interacció comunicativa entre els habitants de les societats tradicionals (la *perfecta communitas*) ha esdevingut en les *unitas multiplex* de les societats modernes i postradicionals, una interacció distanciada i abstracta entre el temps i l'espai, i els seus participants. En cap cas, però, sense l'acció col·lectiva dels individus que cerquen el bé col·lectiu de les celebracions i manifestacions festives, aquestes no poden tenir lloc. I lògicament, sense les potencialitats màgiques²⁴⁸ o símbols mítics (el tòtem, la bandera, i d'altres), que actuen de nuclis de creativitat psicosocial, aglutinant les vivències i les potencialitats de la col·lectivitat, no es produiria la "relació-nosaltres", la

---

²⁴⁵ Tal i com exemplifiquen PRAT, J. i CONTRERAS, J. (1984: 129), la vida quotidiana en un poble petit suposa una càrrega de petites friccions, incomprensions i conflictes entre els seus membres, ja sigui a nivell personal, familiar o comunitari. La gent acostuma a callar i a mantenir les aparences, respectant les jerarquies, ja siguin familiars, eclesiàstiques o comunitàries. Però en el moment que arriba una celebració festiva, tot canvia, tot esdevé permisible i comprensible. El Carnestoltes és el paradigma d'aquesta funció alliberadora, catàrtica i de reequilibri social.

²⁴⁶ Fustel de Coulanges (1966) arriba a afirmar que en les antigues comunitats com la grega, la llibertat no existia.

²⁴⁷ Aquesta trilogia d'integracions s'obté de BERIAIN, Joxetxo (1996: 118-125). No obstant, no existeix una simultaneïtat en aquests processos d'integració, sinó que una coexistència i coordinació d'aquests varis processos d'integració (funcional, moral i simbòlic). La integració funcional fa referència a la orientació i a la coordinació funcional de les accions externes en el món objectiu. (Els mercats i el poder usat administrativament són mecanismes sistèmicament dissenyats per aconseguir la integració funcional de les societats). La integració moral fa referència a l'equilibri entre pretensions conflictives i el benestar i integritat dels afectats per determinades decisions; estableix un equilibri entre els drets i els deures dels individus socials. I la integració simbòlica es refereix a la interpretació de les necessitats, a la formació dels valors, als objectius i plans vitals i a la formació de les identitats individuals i col·lectives; és a dir, a la "construcció conjunta del sentit". La integració simbòlica es manifesta *performativament* en festes, jocs i rituals de reafirmació col·lectiva i afavoreix dos tipus de reconeixement. D'una banda, les relacions positives incondicionals amb components específicament afectius: simpatia, amistat, atracció eròtica, amor. De l'altra, les relacions d'estima, de distinció, d'honor, de dignitat, de respecte, de reputació personal.

consciència de la pròpia comunitat, una identitat diferenciada de les altres identitats. Així, entenem la revifalla de la cultura festiva popular i tradicional, com un procés vinculat, i a vegades reactiu, al sentiment de comunitat de la gent que desemboca en la consecució d'un bé col·lectiu i públic: en l'organització i celebració de diferents activitats festives.

2.3 L'estat del benestar i els canvis en el temps lliure

Un dels aspectes més importants de les societats modernes capitalistes ha estat l'evolució del què es coneix com l'*estat del benestar*. En un sentit restringit, l'estat del benestar implica "la intervenció de l'estat en el sistema de la seguretat social i dels serveis socials".²⁴⁹ Però, en un sentit més ampli, l'estat del benestar inclou l'assumpció, com a responsabilitat de la societat, d'un marc institucional adient que vetlla per la qualitat de vida de tots els seus membres. Això vol dir que l'estat ha d'intervenir en aquelles qüestions que per la seva relació amb el benestar dels individus són massa valuoses com per confiar-les al mercat o fins i tot al voluntariat.²⁵⁰ Avui, doncs, l'estructura operativa de l'estat del benestar abasta un compromís amb la plena ocupació, la redistribució de la renda, el foment de la igualtat d'oportunitats i tot un conjunt de polítiques relacionades amb la seguretat social, l'educació, la salut, la família o l'habitatge. Els estats del benestar tenen, per tant, l'objectiu de *millorar la qualitat de vida dels ciutadans* d'una societat i reduir-ne les desigualtats.

La millora de la qualitat de vida dels habitants que caracteritza les societats occidentals ha donat lloc a l'aparició de la *societat del temps del lleure*. Tots plegats, tenim més temps del que teníem abans per gaudir d'altres activitats

---

²⁴⁸ Segons la conceptualització de Marcel Mauss, citat a BERIAIN, J. (1996: 17).

²⁴⁹ COCHRANE, Alan & CLARKE, John, 1993, *Comparing Welfare States: Britain in International Context*. Sage. Pàg. 4.

²⁵⁰ HORTALÀ, Joan, 1999, *Teoria econòmica*. Madrid. McGraw-Hill. Pàg. 16.

que no són únicament treballar. En la societat avançada, l'estil de vida dels seus habitants ha canviat: l'oci s'ha convertit en l'eix central.

En els nostres dies, el concepte de *temps*, l'ús que se'n fa, la manera com s'estructura el seu repartiment, està patint un canvi molt brusc. La industrialització va introduir una ètica del treball que va comportar una tènue diferenciació entre temps de treball i temps lliure. El treball va esdevenir un valor social fonamental, que es concretava, però, en valor individualitzat. L'era postindustrial planteja obertament la relació basada en un equilibri entre el treball i l'oci, en la mesura que als països rics, les empreses són capaces de generar major riquesa amb menor nombre d'hores de treball. D'aquesta manera, el temps lliure esdevé element fonamental, que apareix com a necessitat a cobrir dins la societat del benestar.²⁵¹

L'era tecnològica, últim estadi fins avui de l'era postindustrial, amb l'augment de la productivitat que ha generat, comporta que hi hagi cada cop molt més temps lliure, i que a més, aquest comparteixi amb el treball, el seu protagonisme fins al punt de permetre'ns parlar de l'era de l'oci.²⁵²

Més encara, l'oci es converteix en bé de primera necessitat que, no sols ocupa el temps lliure, sinó que també genera un estil de vida. Un estil de vida que condiona la quotidianeïtat. Identificant-se amb la recerca de la llibertat i de la felicitat personals, amb l'enriquiment personal i amb la realització de l'individu, arriba a substituir el treball com a referent social, esdevenint una compensació

---

²⁵¹ SEMPERE, Quim, 1992, *L'explosió de les necessitats*. Barcelona. Edicions 62.

²⁵² Si bé Marta Masats, al llibre III, "Cultura, educació i ciència", capítol 7, El lleure a Catalunya, dins de GINER et al. (1998: 914), considera que la societat actual no tendeix cap a la civilització del lleure perquè cada cop hi ha més lleure no desitjat o lleure forçat, perquè augmenta el nombre d'absents del mercat de treball i de l'ocupació estable. En les societats postindustrials, el lleure és un bé escàs que es distribueix de manera directament proporcional amb un altre bé escàs, el treball. L'oci, doncs, és també desigualment repartit. La dualització i la segmentació del mercat de treball també pot implicar un lleure dual: un segment de població que gaudeixi d'un lleure diversificat, consumista, car i usuari dels equipaments repartits en el territori; i un altre segment de població que tingui un lleure passiu, quiet, estancat, exclòs del consumisme lúdic i sense possibilitat de diversificar-ne les activitats.

de les frustracions diàries. El temps lliure acaba per convertir-se en dret cívic, en dret bàsic, reconegut per les institucions polítiques, socials i econòmiques.²⁵³

La democratització de l'oci ha implicat el reconeixement del dret i la possibilitat de tothom a participar activament en l'oci.²⁵⁴ A més, ha comportat el fenomen de la *radicalització democràtica de l'oci*,²⁵⁵ és a dir, la creació de noves ofertes específiques dirigides a una nova demanda, tradicionalment atesa des de l'assistència social. Es tracta de segments de demanda molt específics: els nens, la tercera edat i els discapacitats. Així, definitivament aquest model ocista s'ha imposat en les nostres societats, fent que l'*homo ociosus* busqui nous objectius, noves motivacions, per satisfer durant el seu temps lliure.

És en aquest context que cal estudiar la cultura i les festes populars i tradicionals. Són, està clar, una possible ocupació del temps lliure que es disposa. La festa suposa el trencament amb la feina, la ruptura de normes i codis de comportament, la immersió en una experiència caòtica i lliberadora. Tot això desemboca en una teràpia regenadora per a la comunitat celebrant, per la funció lúdica col·lectiva i individual de tota festa.

Alhora, el nou període, basat en l'ocupació del temps lliure, es converteix en una font inesgotable d'oportunitats de negoci. Negocis que es basen en la reestructuració d'activitats tradicionals i negocis que responen a activitats recentment pautades.

---

²⁵³ Marta Masats al llibre III, "Cultura, educació i ciència", capítol 7, *El lleure a Catalunya*, dins de GINER et al. (1998: 913). I també, GORBEÑA y col., 1997, "El derecho al ocio de las personas con discapacidad", a *Documentos de Estudios de Ocio*, N° 4. Bilbao. Universidad de Deusto. Pàg. 13.

²⁵⁴ De fet, és a partir de la Segona Guerra Mundial, i especialment a partir dels anys cinquanta, que la possibilitat de gaudir dels diferents àmbits de l'oci, restringit fins aleshores a una petita elit social, s'obre al públic en general. El fenomen de la democratització de l'oci, entès com el de facilitar l'accés a tothom, permet que l'oci comenci a ser una vivència, un bé de consum per a segments amplis de la població, una mercaderia que es nutreix de la indústria.

²⁵⁵ GOYTIA, A., "Nuevos públicos y nuevas audiencias de ocio" a *Estudios de gestión turística*. Barcelona. Esade. Núm. 5 febrer 1999. Pàg. 25.

Per això, no és gens estrany que considerem el turisme i l'oci dos motors de reactivació de la cultura festiva popular. Dins la perspectiva del creixement econòmic i de la millora de les condicions de vida i de l'augment del temps de lleure dels habitants d'un territori, el patrimoni cultural i etnològic s'entén com un bé capaç de crear riquesa, dins la tendència de terciarització de l'actual model socioeconòmic de la *nova economia*. El patrimoni cultural i festiu, i qualsevol herència del passat han esdevingut un necessari punt de referència turístic i ocístic, com si fos un refugi compensatori²⁵⁶ a l'estandarització de la modernitat.

2.3.1 El concepte d'oci modern

L'oci, en el context de les societats industrials avançades (de mercat o planificades), fa referència al conjunt d'activitats lliurement seleccionades per l'individu d'acord amb les seves preferències, desenrotllades en l'àmbit no laboral. Aquestes activitats, generalment no lucratives, s'han estès a tots els sectors i capes socials.²⁵⁷

Com s'ha vist, l'oci, en el sentit modern va lligat a la Revolució Industrial. I això és així perquè en d'altres moments històrics l'oci ha tingut una concepció diferent de la que actualment se'n té. Per exemple, la "*skhole*" grega era una forma de conèixer, no utilitària, sinó moral, espiritual, intel·lectual i contemplativa que era practicada per una elit que gaudia d'aquesta possibilitat gràcies al règim d'esclavitud i clientelisme que imperaven en l'època i en la que el treball manual era considerat degradant. L' "*otium*" romà servia per renovar

---

²⁵⁶ Tal i com comenta Jean-Claude Duclos en el pròleg de l'obra de Llorenç PRATS (1997).

²⁵⁷ PUIG, Núria i ZARAGOZA, Àngel, 1994, *Lectures en sociologia de l'oci i de l'esport*. Publicacions Universitat de Barcelona. Pàg. 13-14. Aquesta concepció ens apropa a la definició de Dumazedier del lleure: "conjunt d'ocupacions a què pot entregar-se l'individu amb plena llibertat, sigui per expansionar-se, per divertir-se, o per desenvolupar la seva activitat social voluntària, la seva informació, la seva formació desinteressada, després d'haver-se alliberat de totes les obligacions professionals, familiars i socials", citat per Marta Masats al llibre III, "Cultura, educació i ciència", capítol 7, El lleure a Catalunya, dins de GINER et al. (1998: 900).

les forces pel treball. L'oci cavalleresc de l'Edat Mitjana era eminentment classista: el treball era considerat una activitat pròpia de les classes baixes. El caràcter agrícola i religiós de la societat estava determinat pel cicle de la naturalesa. Les variacions climàtiques i l'Església condicionaven les festivitats (l'oci), el calendari. El puritarisme anglès va conferir un valor ètic i religiós al treball, considerant que la inactivitat era el pitjor dels vicis. Aquesta mentalitat es va mantenir fins al segle XIX, però no a tot arreu. A Espanya, el treball remunerat va continuar essent vist com a activitat plebeia. A mesura que la classe treballadora va tenir consciència de la seva situació social, es va agrupar en associacions per tal d'iniciar moviments reivindicatius perseguint la reducció de la jornada laboral (les 40 hores setmanals), la setmana dels cinc dies, l'augment dels salaris i les vacances pagades. Aquest va ser l'origen del sorgiment d'un nou tipus d'oci, que és des del punt de vista (conceptual) el propi de la nostra societat actual.

El temps lliure és, doncs, un producte del desenvolupament industrial, ja que abans no hi havia una separació clara entre el temps de treball i el temps lliure. Fins a la revolució industrial, la vida de les persones era un *continuum* entre temps de treball i temps d'oci, on cadascú –camperols, comerciants, cortesans o artistes- s'organitzava segons les seves tasques en cada moment; no hi havien obligacions preestablertes de producció. El temps el marcaven els elements naturals –la pluja, el vent, les mareas, la sortida del sol, el crepuscle- i els costums civils i religiosos –les celebracions festives senyoriales o reials, el rezar dels monjos-. Les persones condicionaven la seva vida a aquests ritmes i per això, el concepte i el contingut de la separació del temps entre el treball i l'oci és inconcebible abans de la industrialització.

L'era industrial va trencar amb el concepte cíclic del temps. La producció ja no té res a veure amb els cicles naturals: es pot treballar de nit; ja no importa que plovi o faci vent. A partir d'aquest moment, el temps esdevé quelcom linial.

Apareix exclusivament lligat a la producció, al ritme de les màquines i al rellotge. El patró, l'empresari, decideix què s'ha de fer a cada minut.

A l'actualitat, les societats avançades coneixen una altra realitat. La urbanització s'ha estès; el nombre de persones que treballa en l'agricultura és mínim i la qui ho fa en els serveis és màxim; s'ha informatitzat la societat; les comunicacions han reduït les distàncies; la riquesa col·lectiva ha augmentat i ha possibilitat que l'oci sigui accessible a gairebé totes les capes socials. Així, a les acaballes del segle XX i començaments del segle XXI, el comportament de la població mundial que viu en el món desenvolupat s'adapta a tots aquests canvis: disposa de més temps lliure²⁵⁸ i té un ampli escenari de possibilitats per gaudir-ne.

Com manifesta Fernandez Fuster,²⁵⁹ *oci* és una paraula que (en francès és "*loisir*", la qual prové del llatí "*licere*") significa estar permès -referint-se al temps de lliure disposició i fora de les ocupacions habituals-. Conseqüentment, el sentit d'aquesta paraula no és només oci, sinó també repòs, comoditat i la realització de qualsevol activitat que res tingui a veure amb un treball remunerat (entreteniment, jocs, pràctica d'esports, relacions familiars, relacions socials, activitats culturals i turisme).

---

²⁵⁸ Bàsicament són quatre les raons que han afavorit la major disponibilitat de temps d'oci en els nostres dies:

a) Perquè augmenta la població potencialment ociosa (la població que no es dedica a l'activitat remunerada), donat que creix l'expectativa de vida en les persones, els joves s'incorporen cada cop més tard al món del treball i la gent es jubila a una edat cada cop més anticipada. Aquests jubilats disposen de moltes hores per dedicar-les a l'oci, i gràcies a les "pensions" tenen un nivell adquisitiu que els hi ho permet fer.

b) Perquè creix el nombre de persones que estan disposades a gaudir de més hores lliures, tot i que això els comporti una reducció salarial, els condicioni els horaris laborals o els faci renunciar a un millor lloc de treball per obtenir una millor qualitat de vida. (Val a dir, que estudis recents d'Esade sobre els tipus d'oci europeus demostren que són bàsicament els alemanys i els francesos els que prioritzen l'oci i la qualitat de vida a la remuneració social. X Simposi Internacional de Turisme i Oci, que tingué lloc a Barcelona, el 8 i 9 de febrer del 2001).

c) Perquè el treball és cada cop més escàs, donat que amb la nova economia (les noves tècniques de treball, els nous mitjans d'organització i de productivitat i la cibernètica) és possible obtenir la mateixa o major productivitat amb una necessitat menor d'esforç o d'hores de treball. Les jornades laborals, doncs, s'han anat reduint paulatinament.

d) I perquè els desplaçaments han relativitzat les distàncies.

Segons el concepte de productivitat del temps de Gil Calvo, l'oci és una despesa improductiva, una mena de "luxe", de "consum improductiu", però que alhora comporta un benefici intel·lectual, social, d'equilibri, de prestigi, és a dir, es tracta d'una "inversió productiva". En aquest sentit, Manuel Cuenca²⁶⁰ presenta cinc dimensions que l'oci que permeten satisfer i enriquir a la persona: en primer lloc, la dimensió lúdica de l'oci, la qual se'ns planteja com una diversió i un descans. És la vivència de l'oci relacionada amb el trencament amb el treball i amb els afers quotidians. La persona busca, senzillament, la recuperació de les seves energies físiques i mentals. En segon lloc, la dimensió ecològica de l'oci que destaca la importància de l'ambient físic, social o psicològic de la naturalesa, com a referents per la vivència de l'oci. En tercer lloc, la dimensió creativa de l'oci implica un desenvolupament i perfeccionament de la persona. En quart lloc, la dimensió festiva de l'oci és la que condueix a la cohesió i a la vivència d'allò extraordinari a partir de l'oci comunitari i festiu. I per últim, la dimensió solidària de l'oci fa referència al cabdal de solidaritat que es genera a partir de les vivències de determinades activitats d'oci, que permeten trobar-se amb d'altres persones que coincideixen amb els mateixos gustos, establir i ampliar les relacions d'amistat, trobar-se amb un mateix.

2.3.2 Oci i turisme

El turisme²⁶¹ és un fenomen social que ja fa temps ha deixat enrere el seu caràcter elitista²⁶² i ha esdevingut una activitat practicada per una part

---

²⁵⁹ Aquest autor analitza el concepte de l'oci i la seva relació amb el turisme en el seu llibre, 1985, *Introducción a la teoría y técnica del turismo*. Madrid. Alianza.

²⁶⁰ CUENCA, Manuel, 1995, *Turismo y tiempo libre. Actividades, Métodos y Organización*. Bilbao. Universidad de Deusto. Pàgs. 59-61.

²⁶¹ Genèricament, el turisme s'entén com un desplaçament temporal fora de la nostra residència habitual, per motius d'oci; com una afició al viatge, o una necessitat interior o una curiositat de les persones per veure terres, cultures i gents diferents.

²⁶² Tal com ho va manifestar l'Organització Mundial del Turisme en la Declaració de Manila el 1980: "sembla oportú i necessari analitzar el fet turístic en funció fonamentalment de l'amplitud que ha assolit en obtenir els treballadors el dret a les vacances pagades i passar d'un pla limitat

important de la societat actual i de manera habitual.²⁶³ Manifesta un creixement constant²⁶⁴ (la *turistització*²⁶⁵ mundial és un fet) i constitueix una important font de riquesa econòmica i sociocultural.

A partir dels anys vuitanta (del segle XX), l'oci percep un canvi qualitatiu: quan més enllà del consum de productes es pretén gaudir d'una vivència, d'una experiència plena, enriquidora, complaent i personalitzada.²⁶⁶ Un seguit de canvis i transformacions profundes degut tant a l'increment del benestar, com a les modificacions del comportament i del sistema de vida de les societats modernes, repercuteixen en els hàbits turístics tradicionals. És la millora de les possibilitats econòmiques, de la qualitat de vida, un major nivell educatiu, l'increment del temps d'oci, la facilitat dels mitjans de comunicació i de transport, el canvi de mentalitat, de sensibilitat i dels interessos dels turistes (vers els aspectes ecològics i culturals), i, tot això, acompanyat d'una certa saturació de l'oferta turística tradicional de sol i platja, els factors que han generat una major valoració del patrimoni i dels recursos culturals, per part de la demanda turística. Emprant les mateixes paraules de l'Organització Mundial

---

d'un plaer elitista al pla general de la vida social i econòmica de grans capes de la societat". Elitisme, d'altra banda, que era conegut com *oci aristocràtic*, com diu GOYTIA (1999: 24).

²⁶³ L'estructura de l'oci de l'home del nou mil·lenni ha canviat els hàbits vacacionals, deixant enrera una única possibilitat de fer vacances a l'estiu i augmentant i diversificant cada cop més les vacances, essent-ne una més llarga, exòtica i cara; i l'altra, més curta, propera i no tant cara; a més, els ponts i els caps de setmana també han esdevingut més freqüentment susceptibles per sortir, viatjar i fer excursions; i per últim, s'ha dedicat una franja diària i periòdica a la pràctica de l'oci. Aquests fets, representen un important canvi d'hàbits, una manera radicalment diferent de consumir oci al llarg de tot l'any. L'oci cada cop es legitima més en la societat, ocupant un lloc important en la jerarquia de valors dels individus.

²⁶⁴ El turisme continua creixent de manera constant, més o menys exhaustivament, ja que any rera any es va incrementant el nombre de turistes mundials. Segons l'Organització Mundial de Turisme, la taxa de creixement anual de turisme internacional és d'un 4'3% (tenint en compte que el turisme interior no hi està comptabilitzat). A més, el turisme és una de les activitats que millor suporta els efectes negatius de les crisis econòmiques nacionals (o de caire més puntual) o internacionals (o de caire més global) que hi puguin haver.

²⁶⁵ Nomenclatura aportada per Josep Francesc Valls en el VIII Simposi Internacional de Turisme. Barcelona, 2000.

²⁶⁶ L'exemple més clar el trobem en l'àmbit del turisme. D'aquesta manera, tot i que el turista de masses continua sent un dels segments prioritaris, ja no podem parlar d'un grup homogeni. Diferents autors analitzen la fragmentació de la demanda des de diferents terminologies i l'aparició de diferents tipologies de turisme especialitzat i per tant, personalitzat. D'aquesta manera, Aulianna PONN parla de nous turistes de masses; Stanley C. PLOG diferencia entre turistes psicocèntrics i aloccèntrics. COHEN, PEARCE i YIANNAKIS-GIBSON són d'altres autors que també han realitzat estudis sobre aquest tema i n'han proposat diferents tipologies.

del Turisme (OMT), en la seva anàlisi de l'oci democràtic en l'àmbit del turisme, direm que: "el desig de viure les vacances implica un acte de reflexió, un recurs a la imaginació, una elecció lliure, la recerca de la ruptura de les normes habituals de la vida, la tendència a allò que és original i insòlit". Aquesta concepció coincideix amb la consolidació d'una demanda turística, cada cop més exigent i informada. Per tant, el turista ja no vol ser un *bronzer idiot*, cada cop és més actiu i cultivat,²⁶⁷ més expert i independent. Exigeix serveis de qualitat i alts índexs d'autenticitat ambiental i cultural.²⁶⁸ Manifestant una preocupació per les arrels socioculturals i antropològiques de la comunitat que visita, s'allunya del paquet turístic estandaritzat²⁶⁹ i prefereix el viatge organitzat a *mida*.²⁷⁰ La concepció d'anar a *passar* uns dies de vacances es deixa enrere, i es parla d'anar a *viure* uns dies de vacances.²⁷¹ Aquests viatgers han adquirit l'anomenada cultura de turista,²⁷² el viatge es concep com una vivència o experiència altament gratificant, en la que ha de poder reafirmar la seva autoestima i ha de poder obtenir elements per a la seva complaença, autorealització i aprenentatge personal; es tracta d'una inversió productiva pels beneficis intel·lectuals, morals i socials que s'hi vinculen,²⁷³ responent perfectament al nou model qualitatiu d'*homo ociosus*. Així doncs, ha quedat

---

²⁶⁷ La qual cosa ha comportat el naixement del turisme verd o l'ecoturisme, i la recerca incansable de noves experiències, amb la conseqüent aparició dels esports d'aventura; el *city break*, el turisme *last minute*, el turisme cultural..., tal i com veurem a continuació.

²⁶⁸ El turista busca vivències amb més components d'autenticitat i espiritualitat, com a rebuig de la banalització i l'estandarització de la resta de la seva vida quotidiana i rutinària.

²⁶⁹ És l'anomenat model turístic fordista, centrat gairebé només amb unes vacances uniformades i homogènies de sol i platja.

²⁷⁰ Segurament el rebuig a la massificació ve donat per l'individualisme defensat pel postmodernisme.

²⁷¹ Demanen una vessant més activa i participativa del viatge turístic, i això es tradueix en la voluntat de convida i integrar-se en la comunitat que s'ha optat per a viure-hi les seves vacances o el seu temps d'oci.

²⁷² Aquesta anomenada cultura de turista és present en una tipologia de turisme de qualitat, que s'allunya del turisme *hooligan*, que no té cap interès per la cultura del país o destí que visita, que és passiu i, fins i tot, negatiu en les qüestions identitàries i valors culturals de la localitat on es troba.

²⁷³ Com es veurà en el model teòric i seguint els estudis de David THROSBY (1994, *The Production and Consumption of the Arts: A view of Cultural Economics*) en relació a l'anàlisi econòmica de la cultura, observem que la funció d'utilitat de la festa també és una funció creixent. A mesura que es consumeix més cultura i més festa, més utilitat se n'obté. Per això, la festa (la cultura) és entesa com un *bé addictiu positiu* (utilitat marginal creixent), ja que el seu consum comporta coneixements i formació que enriqueixen a l'individu. Encara que, la utilitat i

enrere el turisme de les tres "S"²⁷⁴ i s'ha donat pas a la nova era del turisme (NET), basada en les tres "E": entreteniment, emoció i educació (Valls, 1996).

Tot això explica que, des d'un punt de vista econòmic i turístic, el patrimoni cultural hagi donat origen a l'aparició d'un nou sector, i hagi passat de ser considerat una càrrega pressupostària, a transformar-se en un motor de desenvolupament econòmic i social. El valor del patrimoni cultural té doncs una nova visió: l'econòmica. Així, s'analitza des de la perspectiva dels béns tangibles i intangibles que pot generar (Throsby, 1997).

Per això, ja en els seus inicis, al voltant del 1960, moltes poblacions receptores de turisme de sol i platja, van començar a oferir moltes activitats d'entreteniment, com serien les discoteques, els primers festivals de música, els espectacles teatrals i les festes i celebracions tradicionals al carrer. Aquestes festes o tradicions, ja aleshores es van restaurar o, fins i tot, inventar per tal de poder entretenir als turistes. Arribada la consolidació i la maduresa turística de les destinacions, el patrimoni cultural esdevé un element essencial de captivació de turisme, una especificitat del destí, un atractiu competitiu.²⁷⁵ És la resposta a la excessiva competència de l'oferta i les noves expectatives de la demanda, amb la qual cosa sorgeixen noves modalitats o tendències turístiques: el *turisme cultural* i el *turisme rural*, en són una mostra.

---

el consum per cada individu és particular, diferent, ja que depèn de la formació i l'experiència prèvies; tot i així, la utilitat per unitat consumida creix.

²⁷⁴ Sun, sex and sand.

²⁷⁵ Val a dir, que la recuperació del patrimoni cultural ha estat un fenomen molt generalitzat a Europa, des del 1970, quan també es pren consciència de la importància dels valors del medi ambient. Així, es va estendre el convenciment que el medi natural i el patrimoni cultural eren recursos escassos d'un valor excepcional, que s'havien de posar a disposició de la societat sencera i, en conseqüència, la seva responsabilitat social havia de ser pública, per tal de ser administrats correctament, sota tres premisses: conservar, estudiar i difondre aquests béns patrimonials. Mentre els diferents països nord-europeus es varen centrar en la restauració i rehabilitació del patrimoni històric i artístic (monuments, edificis...), el Sur, i en concret Catalunya, es va basar, sobre tot, en la seva tradició festiva, un tret d'originalitat que s'havia perdut en d'altres llocs. (La democràcia política hi va tenir, lògicament, molt a veure). Avui, la continuïtat d'aquest procés ha incentivat la creació de museus etnològics, la recuperació i conservació de l'arquitectura industrial i tradicional i la revifalla de l'artesania tradicional.

Cadascuna d'aquestes modalitats està associada al patrimoni cultural i al patrimoni natural, respectivament. No obstant, darrerament i cada cop més, aquestes dues tipologies en certa manera tan diferenciades, es tracten conjuntament. En aquest sentit, es reconeixen els valors de concepte com el "Paisatge Cultural".²⁷⁶ Per tant, parlarem bàsicament del turisme cultural.

Encara que el concepte de *turisme cultural* és de recent aparició, històricament, el seu origen rau en l'antic viatger del segle XIX, el "*societas landi*" de l'alta aristocràcia britànica, noble i benestant, que tenia per costum emprendre un *Grand Tour* per l'Europa continental, el qual incloïa estades a les principals ciutats europees i llocs arqueològics, rics en bagatge cultural, com Paris, Florència, Roma, Sant Petersburg, Madrid. Aquest viatge tenia l'objectiu de formar i enriquir al viatger amb nous coneixements culturals i també, que aquests adquirissin bons modals, així com una maduresa personal.²⁷⁷

En els nostres dies, definim el *turisme cultural* com una tendència turística nascuda a la dècada dels vuitanta del segle XX, on la principal motivació del viatger està centrada en la visita de llocs, que destaquen per la seva riquesa patrimonial, principalment monumental i artística, i pels costums, les tradicions i la idiosincràcia de la seva gent. Es tracta d'un turisme doncs, que consumeix única i exclusivament cultura. No obstant, trobar aquest tipus particular de turisme és força difícil, i d'aquí que sigui més coherent utilitzar el concepte de *turisme amb component cultural*, el qual abarca diferents tipologies de mercat amb característiques i motivacions molt diverses, però sempre convergint, amb

---

²⁷⁶ Un clar exemple és la declaració de Patrimoni de la Humanitat per la Unesco del Paisatge Cultural d'Aranjuez (l'any 2001) i el Paisatge Cultural del Romànic de la Vall de Bohí (2000).

²⁷⁷ De fet, a començaments del segle XIX, l'erudit Quatremère de Quincy va proclamar el caràcter històric de qualsevol obra d'art –tant les obres mestres com les obres menors– i la necessitat de radicar les obres d'art en el seu context originari per no perdre la seva significació històrica-artística. Aquests arguments, que descobrien el valor de la salvaguarda *in situ* del patrimoni històric-artístic com a mostra del geni dels pobles, evidenciaven la voluntat de la seva projecció en el futur i el seu aprofitament (enriquiment) pedagògic i turístic. Així, aquest Grand Tour que varen emprendre viatgers il·lustres com Goethe, Soane i Ruskin, entre molts d'altres, progressivament es va convertir en un fenomen creixentment popular. A finals del segle XIX, ja podem començar a parlar d'un turisme massiu d'elit en algunes destinacions com Venècia, Nàpols o Roma.

més o menys mesura, en la utilització de béns o espais o costums culturals.²⁷⁸ Així, aquest turisme de component cultural inclou des del tradicional *touring*²⁷⁹ fins al turisme cultural, en sentit estricte. Tant en un cas com en l'altre, l'anomenat síndrome d'Stendhal²⁸⁰ continua essent-hi força present.

És evident que quan parlem del turisme amb component cultural (des de la vessant del *touring* o del turisme estrictament cultural), el patrimoni històric, cultural i etnològic que té un país, un territori o una ciutat esdeven la motivació principal i el recurs turístic de primera magnitud.²⁸¹ Aleshores, més que mai, les festes populars i tradicionals autòctones esdevenen un recurs turístic de cabdal importància, i per tant, bona part dels viatgers que practiquen turisme cultural estan interessats en la participació, aprofundiment o descobriment de les manifestacions lúdiques col·lectives que en aquell indret concret s'hi celebren.

---

²⁷⁸ SILBERBERG (1995) fa una altra diferenciació de la motivació cultural dels turistes, a través d'una sèrie de cercles concèntrics, en relació al grau d'interès que té la cultura en els desplaçaments vacacionals dels individus. Citat per I. Montero, D. Gutiérrez y R. Díaz, 2001, "La cultura como componente de la oferta de los destinos turísticos maduros" a la Revista de Estudios Turísticos, núm 150. Secretaría General de Turismo. Pàg. 43-44.

²⁷⁹ El *touring* és el turisme itinerant, de circuit, que es centra en descobrir el màxim d'aspectes diferencials (cultura, gastronomia, natura, idiosincràcia) que un país, territori o ciutat presenten.

²⁸⁰ El **síndrome d'Stendhal**, anomenat així per la psiquiatra florentina Graziella Magherini, 1996 (2ª edició), a *La sindrome di Stendhal*. Florència. Ponte alle Grazie, fa referència a un profund trastorn psicològic provocat per la contemplació d'una obra d'art. Els símptomes poden incloure vertigen, pèrdua del sentit d'identitat i d'orientació, depressió i fins i tot esgotament físic. Es tracta, en definitiva, d'haver rebut una dosi excessiva de cultura, per la qual cosa és recomanable consumir-la amb moderació.

I aquest síndrome té el seu origen en l'experiència del novel·lista francès Stendhal (Marie-Henry Beyle, 1783-1842), freqüent visitant d'Itàlia, el qual en visitar Florència el 1817, i havent visitat l'església de Santa Croce, molt conegut va dir: "Vaig ser pres d'una mena d'èxtasi davant la idea de ser a Florència i en companyia dels grans homes, les tombes dels quals acabava de veure. Absort en la contemplació de la bellesa sublim, la veia aprop, la tocava per dir-ho així. Vaig arribar a aquest estat d'emoció en el qual les sensacions delicioses que procura l'art s'assemblen a sentiments apassionats. En deixar la Santa Croce, s'acceleraren els batecs del meu cor; vaig sentir que perdia la vida, quan caminava tenia por de caure rodó".

²⁸¹ La Carta del Turisme Cultural signada a Brusel·les el 1976 per diferents organismes internacionals, en resposta a la iniciativa d'ICONOS (Consejo Internacional de Monumentos y Sitios), va suposar una gran influència dels monuments i de descobriment de determinats indrets en el turisme cultural. De tota manera, val a recordar que a l'Estat espanyol, el maridatge entre turisme i cultura es va iniciar a començaments del segle XX, amb la instauració de la Xarxa de Paradors Nacionals de Turisme.

Aquest interès per la cultura²⁸² i la nostàlgia del passat i de l' "autenticitat"²⁸³ present en la societat actual porten a redescobrir les diferències culturals i festives dels pobles. El turista cultural cerca allò que és singular i el pot sorprendre; cerca la diferència. El patrimoni cultural és part d'aquesta diferència que evoca imatges primigènies, autèntiques. A més, lògicament, com hem vist, aquests recursos constitueixen l'oferta agregada i especialitzada del producte turístic d'una localitat.

És evident doncs, que el manteniment de les tradicions i del folklore són un dels aliats més importants pel turisme. I és precisament gràcies al turisme que determinats pobles s'han convertit en centres de peregrinació amb motiu de les seves festes i de les seves tradicions, contribuint al seu desenvolupament i progrés social i econòmic.²⁸⁴ Els béns que integren aquest patrimoni són utilitzats com a recursos que complementen l'oferta de serveis i que afegeixen noves ofertes de caire cultural, lúdic i recreatiu a la població. Així, moltes festes populars i tradicionals s'utilitzen com "marques" personalitzades, com a senyals d'identitat d'un lloc, com a instruments de màrqueting orientats a donar a conèixer i a atraure recursos exteriors, al servei per tant d'un creixement econòmic controlat i sostenible. El patrimoni genera un valor afegit d'imatge, d'efecte diferenciador enfront els competidors. Fins i tot, els destins insulars o de costa –abans centrats en el producte de *sol i platja*- reorienten les seves estratègies per captar nous segments de mercat, amb productes de turisme cultural. A més, contribueix a *desestacionalitzar* la demanda. L'allargament de la temporada turística mitjançant el patrimoni, té

---

²⁸² A part de qüestionar i contradir insistentment les conseqüències de la globalització: és a dir, d'homogeneïtzació i uniformització de la cultura.

²⁸³ Aquest interès pel passat i les relíquies està associat a la recerca de l'autenticitat, tant present en la societat actual, que vol veure i tocar coses vertaderes que trascendeixen perquè vénen de lluny, són escasses, simbolitzen uns temps passats i no caduquen mai la seva funció d'utilitat-inutilitat. J. BALLART, (1997: 245-246). Tot plegat, a més, se sustenta en la voluntat d'evadir-se de la pressió diària de la vida moderna, social i temporalment controlada. VICENS, Jesús, 2001 "El problema del tiempo en la estructura social".

²⁸⁴ Arreu del món tenim exemples d'aquest fet. És el turisme que visita el Marroc, el que ha permès conscienciar la societat marroquí i fer que s'intentin salvar els antics poblats de tova (els *qsar* i les *qasba*) de les valls i els oasis del sur del país. Un altre cas, és el de Luang Prabang, una

extraordinàries possibilitats.²⁸⁵ Es tracta d'un nou producte turístic complementari que té molta força i que ha estat identificat com *turisme amb identitat*.

Tot i que la dinàmica és relativament recent, en consonància amb l'escenari descrit, i davant la necessitat d'organitzar els atractius patrimonials en recursos turístics, cada cop més prospera l'interès de les administracions públiques (centrals, autonòmiques i locals) i també del sector privat (empreses d'allotjament, agències receptives i oferta complementària), per recuperar el patrimoni festiu popular, revaloritzar-lo i integrar-lo com una part més d'un producte turístic atractiu i rendible. Això, implica la necessitat que els diferents entes i gestors turístics, coautors de la *imatge exterior del destí*, elegeixin els factors diferencials que determinaran el posicionament específic de la localitat, i consensuïn el paquet d'accions a emetre en el mercat emissor.

Un parell d'exemples:

- a) La Secretaria General de Turismo ha desenvolupat el "Plan de Impulso al Turismo Cultural e Idiomatico" (2001-2003),²⁸⁶ amb 40 mesures per potenciar i augmentar la quota de mercat dels destins espanyols dins del segment vacacional cultural, mitjançant la diversificació i creació de productes, i la dinamització de la demanda.
- b) El Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana ha promogut des de l'any 2001 la creació de l'Associació per a la Difusió de la Cultura Popular en el Sector Turístic, amb l'objectiu de crear imatge de marca i

---

ciutat de Laos que havia estat l'antiga capital reial, i que darrerament està recuperant la seva cultura tradicional i el seu patrimoni arquitectònic, gràcies a l'estímul que impulsa el turisme.

²⁸⁵ Una iniciativa relacionada amb el turisme cultural es la de *Capital Europea de la Cultura*. La idea va néixer de la ministra grega de cultura, Melina Mercouri, l'any 1983 per facilitar la unió entre els pobles dels països membres de l'aleshores Mercat Comú Europeu, i crear una imatge d'una cultura europea en el seu conjunt. La primera Capital Europea de la Cultura va ser Atenes al 1985. Des d'aleshores, la iniciativa ha anat rotant entre tots els països membres de la Unió Europea i cada any l'honor ha recaigut en una ciutat diferent. A mesura que la iniciativa s'ha anat desenvolupant, ha permès augmentar la vida cultural i la inversió econòmica de la ciutat, així com la seva imatge externa.

desestacionalitzar la demanda. Aquest projecte entra dins la dinàmica del que s'anomena *Espai Temàtic Patrimonial*²⁸⁷ i té la pretensió de donar a conèixer i potenciar els costums, les formes de vida, les festes tradicionals, la música, la dansa, l'imaginari col·lectiu... de Catalunya.

L'interès per atraure fluxes de turisme a les diferents destinacions està sent capitalitzat principalment per les Comunitats Autònomes. El fet que gaudeixin de competències plenament transferides en la matèria, ho justifica. Oferir uns recursos caracteritzats per la singularitat s'ha convertit en el comú denominador d'un esforç sense precedents en les Administracions autonòmiques i locals.

En síntesi, veiem que l'explicació d'aquesta coincidència s'ha de buscar, entre d'altres raons, en la ruptura de la temporalitat, la multiplicació i l'escurçament dels viatges vacacionals, i l'augi del nou emissor català i espanyol; a més, de la búsqueda del reequilibri econòmic territorial, especialment en matèria de producció i de treball, en zones que estan mancades d'altres atractius. En aquest punt, la *sostenibilitat*, l'equilibri entre l'activitat turística i la conservació del patrimoni cultural, cobra una especial rellevància, degut a l'alt nivell d'exigència d'aquest segment de la demanda en relació a l'estat de l'entorn i a la necessitat de no acabar amb "la gallina dels ous d'or".

En quant a les *externalitats*, cal dir que reconduir el patrimoni en ús turístic necessita, apart de restaurar-lo, conservar-lo i interpretar-lo, facilitar el seu consum i la seva activitat al visitant/foraster. Per tant, és precís considerar tres criteris bàsics en la gestió del patrimoni cultural: *accessibilitat*, *equiparació* i *sostenibilitat*. L'accessibilitat real i universal s'ha de garantir en el pla físic i psicosocial per a qualsevol persona. El criteri d'equiparació secunda la creació

---

²⁸⁶ Arrel de l'estudi que el mateix ent va elaborar en relació al turisme cultural a Espanya. (Estudio sobre la significación del turismo cultural en España y sus potencialidades, 2000).

²⁸⁷ L'Espai Temàtic Patrimonial representa el conjunt d'iniciatives relacionades amb la potenciació del turisme cultural, seguint un model de Desenvolupament Turístic Sostenible, és

de les condicions suficients (mitjans i recursos) i el manteniment de l'equilibri entre el lliure exercici individual del dret a l'oci (a partir del desenvolupament d'una iniciativa turística o una pràctica cultural) i la garantia del dret col·lectiu de poder gaudir del patrimoni. La sostenibilitat referma que els criteris anteriorment esmentats vertebrin un escenari que es mantingui en el temps i en l'espai.

Per tant, la revalorització del patrimoni cultural és positiva, en tant que el turisme és una activitat que permet dotar de funcions a recursos patrimonials que corren greus riscos de deteriorament, degut al seu desús i abandonament. Aquestes funcions productives del patrimoni, sobre tot l'artístic, permeten que aquest s'incorpori en la cadena de valor i sigui rentable la seva conservació. I permet també salvar festes de la seva desaparició i regenerar el món festiu, amb l'aparició de noves celebracions.

Altrament, en quant als efectes colindants o externalitats positives, l'atracció de visitants a una destinació pel seu patrimoni cultural provoca alhora la revitalització de nombrosos espais i sectors com l'hosteleria, la restauració, els transports, la construcció i el comerç. Aquets sectors econòmics es beneficien directament de les inversions previstes, com també ho fa la població que hi resideix. L'augment de l'activitat econòmica en la localitat, suposa un efecte multiplicador per l'economia local i un augment del capítol d'ingressos en les arques municipals, lligats a aquestes activitats. Es crea una important expansió del sector de la indústria turística i de les empreses auxiliars (sector immobiliari, la construcció, el comerç –botigues de queviures, de souvenirs-) i nous filons d'ocupació (artesans, propietaris o gestors de residències-cases de pagès, guies dels museus locals o dels ecomuseus, arqueòlegs industrials,²⁸⁸ tècnics i empreses d'esports d'aventura); i també, una recuperació d'oficis o

---

a dir, de respecte mediambiental, patrimonial i social, i esdevenint un motor per a la rehabilitació i conservació del turisme.

²⁸⁸ Per exemple, recuperant diferents eines, màquines o tècniques que antigament s'utilitzaven en la indústria i que ara ja han caigut en desús, són obsolets, però que es busquen i es restauren

activitats artesanals,²⁸⁹ costums i festes tradicionals que restaven més o menys oblidades. Aquest és l'efecte multiplicador i dinamitzador del turisme; un vehicle de recuperació, revitalització i afermament de la identitat cultural.²⁹⁰ En darrer lloc, a nivell estratègic, la imatge del destí es regenera i es projecta amb un perfil més modern i actualitzat, reforçant-se com un nou pol d'atracció econòmica i reconduint el seu posicionament competitiu.

De tota manera, l'ús del patrimoni com a recurs turístic no està exempt de polèmica ni de dificultats. No es pot negar el risc que suposa per la conservació del patrimoni el seu consum turístic. El patrimoni cultural és un recurs molt sensible, ja que hi ha multitud de factors, tant físics com socials, que poden malmetre de forma irreparable els diferents béns i conjunts. I això, encara és més delicat i més complexe de preveure i controlar amb el cas del patrimoni immaterial. La presència descontrolada del turisme pot arribar a transformar de manera irreversible el valor simbòlic que representa per les comunitats amfitriones la celebració d'una determinada festa. Les conseqüències immediates són la pèrdua d'identitat cultural i d'autenticitat, convertint la cultura tradicional en una mena de representació teatral (J. Grande, 2001).²⁹¹

Però hi ha més riscos i conseqüències, en quant a:

a) L'accés i comportament dels visitants (falta de respecte; escombraries; consum massiu dels llocs, monuments i acontereiments turístics).

---

per tal que es mantinguin en la memòria col·lectiva i es mostrin en museus o exposicions. El Solsonès o el Berguedà en són un bon exemple.

²⁸⁹ Aquest relleu del turisme verd en les economies dels pobles rurals es fa palès arreu. Per exemple, a Taramundi (Astúries), el turisme rural ha permès conservar activament un ofici tradicional, com és l'artesanía del ferro (ganivets, tisores, navalles), i molt sovint, la demanda d'aquests productes supera l'oferta, i d'aquí que s'hagin incrementat notablement les rentes d'aquesta petita localitat.

Tanmateix, a Taramundi, el turisme rural també ha permès recuperar i impulsar de nou una activitat artesanal que havia quedat en desús, és el cas de l'artesanía tèxtil.

²⁹⁰ Com va concloure Paz RISUEÑO VILLANUEVA en la seva ponència "Turismo rural, rentabilidad del ocio en el turismo rural", presentada al VI Congreso Mundial de Ocio a Bilbao, juliol 200.

²⁹¹ "Análisis de la oferta de turismo cultural en España" a la revista Estudios Turísticos, núm. 150. Secretaría General de Turismo. Pàgs. 15-40.

- b) Acceleració de l'abús físic dels llocs patrimonials (erosió de paviments, murs, acabats i jardins; concentració d'humitats en els interiors).
- c) Impacte i transformació del paisatge urbà (casetes i quioscos, aparcaments, botigues, hotels; camins i carreteres; clavegueram i aigua potable; filats d'il·luminació i telefon; senyalització).
- d) Museografia i presentació excessiva o exagerada; reconstruccions i/o restauracions poc apropiades.
- e) Deteriorament progressiu del patrimoni històric i cultural (produït per la sobrepressió de fluxos turístics).
- f) Deteriorament de la qualitat espiritual i estètica del lloc (congestió, aglomeracions excessives, contaminació visual i acústica).
- g) Pèrdua paulatina de l'eficiència econòmica i social del municipi turístic (increment d'ineficiències, inflació, encariment, expulsió de residents a la perifèria).
- h) Pèrdua de l'atractiu turístic pels visitants exteriors (degut a la degradació de la qualitat patrimonial, ambiental, sensorial i sociocultural).
- i) Pèrdua de la qualitat de vida dels seus habitants.
- j) Disolució de la identitat cultural local.
- k) I minva de les hisendes locals i de la seva capacitat per atendre a les seves activitats habituals (degut a l'increment de les inversions públiques per paliar les degradacions produïdes).

D'aquí, doncs, que la sostenibilitat en el consum i la utilitat del patrimoni cultural sigui una premissa en qualsevol projecte d'ús turístic.

Tanmateix, és necessari no oblidar que en qualsevol cicle de desenvolupament turístic d'un destí existeixen tres fases. La *fase inicial* d'expansió que persegueix el desenvolupament turístic d'un destí. La *fase de maduresa* que té lloc quan el desenvolupament turístic ja s'ha aconseguit, i la seva intensitat no provoca una crisi en el conjunt del sistema urbà de la localitat. I, la *fase de potencial declivi* que apareix quan l'augi del turisme desborda la capacitat d'assimilació del sistema

urbà, degut a un creixement turístic excessiu o excessivament ràpid o incompatible amb el marc preexistent. Els efectes del desbordament (o saturació) turístic que s'aprecien ja s'han esmentat anteriorment.

Per això, es planteja la necessitat de considerar de forma *integrada* i a llarg termini l'evolució del turisme, sobre tot en les destinacions culturals, i d'introduir una gestió orientada a aprofitar les seves possibilitats i a minimitzar els seus impactes no desitjables. L'actuació turística integrada requereix d'una banda, la definició d'estratègies i concerts interadministratius, i de l'altra, la definició d'una estratègia de ciutat en claus de sostenibilitat i qualitat de vida local.

Aquesta *gestió sostenible* té diferents objectius en cada fase de desenvolupament turístic. En la fase inicial dominen les actuacions orientades a valoritzar l'oferta i atraure la demanda. En la fase de maduresa tenen importància les accions sobre l'oferta i la demanda orientades a la permanent qualificació, innovació, racionalització, diversificació i compatibilització, evitant qualsevol tendència a sobrepassar certs límits. L'equilibri en relació a la gestió dels fluxes turístics-patrimoni cultural-medi urbà-entorn local és el màxim objectiu.

En la fase de declivi per desbordament és precís abordar mesures sobre l'oferta i la demanda orientades principalment a recuperar un equilibri compatible amb els seus límits. En el pla conceptual i des de la sostenibilitat del desenvolupament turístic local, es troben una sèrie de *límits de canvi acceptable* o de capacitat de càrrega *-carrying capacity-* (és a dir, el número de visitants màxim que pot admetre un destí sense fer malbé les altres funcions) *en relació al deteriorament patrimonial, físic i ambiental, a la pèrdua d'atractiu turístic i a la vulnerabilitat del desenvolupament socioeconòmic i cultural local*. Abans de procedir al tancament temporal o definitiu de determinats béns culturals per sobrecàrrega turística, és oportú arbitrar mesures toves de control dels fluxes

turístics, com aplicar el sistema de reserves anticipades de visites (dia i hora), cobrament de drets d'entrada i quota anual de visitants.

En síntesi, pels efectes multiplicadors, per les sinergies que produeix i per la rapidesa amb la què s'estenen els seus efectes al conjunt de les activitats d'una localitat, el turisme és un fenomen transversal que afecta de diferent manera als diversos agents locals. El consum turístic cultural adquireix doncs, un gran relleu com a font de riquesa pels fluxos econòmics que genera, i com a símbol d'identitat d'una societat.

2.4 Síntesi del capítol

La festa és un patrimoni viu que innova i s'emmotlla constantment als nous canvis i condicionants de l'estructura social, política, econòmica i ideològica. Aquesta dimensió dinàmica de la festa genera tres àmbits de discussió: la dialèctica entre tradició i modernitat; l'espectacularització i massificació de les festes; i la professionalització dels agents i dels actors.

La dicotomia tradició-modernitat ha portat a J. Martí a diferenciar folklore de folklorisme. Mentre que el folklore fa referència a la tradició, és a dir, a "aquell acte de transmissió espontani del qual no se n'és conscient perquè no és racionalitzat, i que conserva continguts culturals de forma dinàmica"; el folklorisme es refereix a l'ús i interès del folklore com a un instrument legitimador de postulats comercials, polítics, ideològics i estètics.

L'interès folklorístic de la societat actual respon a la necessitat de descobrir les arrels i els valors culturals identitaris, i es concreta majoritàriament en la recuperació, invenció i interpretació d'aquelles festes que tenen un valor folklòric o tradicional més accentuat (genuïtat, atemporalitat, antiguitat, ruralitat, autenticitat).

La transformació de la festa per adaptar-se al nou context socioeconòmic es coneix amb el nom d'*obliteració* i es concreta en la contextualització dels quatre àmbits estructurals de la festa: l'espai, el temps, la funció i significat, i la participació.

Pel que fa a l'espai, destaca el fet de desterritorialització o descontextualització de certs fets festius locals, que ha comportat l'aparició del merceranisme (B. Moya).

Pel que fa al temps, la majoria de les festes són cícliques, és a dir, es repeteixen periòdicament. D'aquí que la festa reflecteix la concepció del temps i la visió del món que es té. No obstant, la visió cíclica del temps ha deixat pas a la visió del temps linial, fruit dels processos de modernització i del consumisme de la societat capitalista occidental. El temps esdevé una línia contínua, segmentada pels diferents períodes de descans necessaris per a la recuperació de la força de treball. S'estableix la dicotomia entre temps productiu i temps d'oci.

Pel que fa a la funcionalitat i significació de la festa, cal esmentar la *funció reproductora* i *reestructuradora* de l'ordre social que té la festa, de justificació i legitimitació de l'ordre, tant social com còsmic. En la societat actual es consolida la *funció autotèlica*, per la possibilitat que té l'individu de transgredir l'ordre social, d'invertir els valors, els codis normatius del comportament i els capteniments consuetudinaris; la *funció social* de cohesió comunitària; i la *funció competitiva* entre determinades associacions i grups festius, refermant els vincles *nosaltres versus ells*. Però han sorgit altres funcionalitats: en forma d'*espectacle-mercaderia*, des dels àmbits econòmics i polítics; i la *funcionalitat simbolicoidentitària*.

Pel que fa a la participació, la festa mostra l'estructura social de la comunitat que la celebra. A més, la festa i l'associacionisme esdevenen els elements essencials per corregir l'individualisme i la indiferència de les relacions socials,

garantint la integració simbòlica, funcional i moral en el si de la societat i en un context mític i ritual que els vincula i implica. Així, la revifalla de la cultura festiva popular i tradicional es configura com un procés vinculat, i a vegades reactiu, al sentiment de comunitat de la gent que desemboca en la consecució d'un bé col·lectiu i públic: en l'organització i celebració de diferents activitats festives.

L'oci es converteix en un bé de primera necessitat que, no sols ocupa el temps lliure, sinó que també genera un estil de vida. Un estil de vida que s'identifica amb la recerca de la llibertat i de la felicitat personals, amb l'enriquiment personal i la realització de l'individu, complementant el treball com a únic referent social i esdevenint una compensació de les frustracions diàries. El temps pren valor econòmic (no monetari), perquè és escàs.

Segons el concepte de productivitat del temps de Gil Calvo, l'oci comporta un benefici intel·lectual, social, d'equilibri, de prestigi, és a dir, es tracta d'una "inversió productiva". En aquest sentit, es tenen en compte les cinc dimensions d'oci de M. Cuenca: la dimensió lúdica (descans, relacionat amb el trencament amb el treball); la dimensió ecològica; la dimensió creativa (implica un desenvolupament i perfeccionament de la persona); la dimensió festiva; i la dimensió solidària. Així, *l'homo ociosus* s'ha imposat en les nostres societats, buscant nous objectius, noves motivacions, per satisfer durant el seu temps lliure.

El turisme n'és el paradigma. Deixa enrera el seu caràcter elitista i esdevé una activitat practicada de manera habitual, continuada al llarg de tot l'any i consolidada; manifesta un creixement constant i constitueix una important font de riquesa econòmica i sociocultural. El patrimoni festiu popular i tradicional esdevé un tret essencial de captivació de turisme, una especificitat del destí, una marca personalitzada, un instrument de màrqueting i de posicionament (o reposicionament) competitiu; una important activitat d'oci que pretén tant el

descans i la diversió (dimensions lúdica i festiva) com el perfeccionament i el desenvolupament de la persona (dimensió creativa) i la participació i relació social (dimensió solidària) gaudint d'una vivència, d'una experiència plena, enriquidora, complaent i personalitzada (turisme amb identitat). Així, es respon al nou paradigma del turisme.

Les diferents administracions amb competències turístiques han capitalitzat el procés de difusió del patrimoni cultural i festiu peculiar del seu espai territorial. La *sostenibilitat* o l'equilibri entre l'explotació de l'activitat turística i la conservació del patrimoni cultural és molt important per no malmetre el bé i alhora, facilitar-ne la seva interpretació i el seu consum. Els fluxos econòmics que genera el turisme i el símbol d'identitat que la cultura (la festa) representa per una societat fan necessària aquesta gestió integrada i sostenible.

Aquest turisme amb identitat es basa en els components culturals. La principal motivació del viatger es centra en la visita de llocs que destaquen per la seva riquesa patrimonial, principalment monumental i artística, i pels costums, les festes i tradicions i la idiosincràcia de la seva gent. Aquest interès per la cultura porta a protegir i redescobrir les diferències culturals i les peculiaritats identitàries dels pobles.

**CAPÍTOL III. Els agents de la festa.
Legitimació i instrumentalització**

3.1 La festa com a institució i la seva legitimació

La mateixa existència de la institució implica per Berger i Luckmann,²⁹² historicitat i control. Historicitat en la mesura que les institucions són producte d'un determinat desenvolupament històric. Control (social) en la mesura que la tipificació institucional ens diu què està bé i què no està bé per a una determinada institució.

Per tant, com a institució que són, les festes populars i tradicionals generen una ortodòxia pròpia que és difícil de poder transgredir: presenten un conjunt estructurat de signes, senyals, indicadors i símbols perfectament integrats en un codi comunicatiu que constitueix un llenguatge, les regles del qual funcionen inconscientment²⁹³ i amb intencionalitat col·lectiva.²⁹⁴ Normatives, protocols o ordenacions estan destinats a deixar ben clar qui seu davant i qui darrera, qui paga i qui no cobra, per on es passa i per on no, quina música acompanya què i quan es toca una determinada melodia.²⁹⁵ Les normatives de la festa no són exclusives de les institucions públiques; les entitats culturals que participen en l'organització tenen molt a veure en les qüestions protocol·làries, com per exemple en l'ordre de les processons i els seguicis populars.²⁹⁶ D'aquesta manera, tothom espera d'un enxaneta que s'enfilí castell amunt i el coroni, però ningú no espera aquest comportament de l'espectador. Aquest darrer, té l'opció de mirar i d'aplaudir en un moment predeterminat (quan el castell es carrega),

---

²⁹² BERGER & LUCKMANN (1984) .

²⁹³ Com manifesta Leach (citat a J. PRAT i J.CONTRERAS (1984: 112 i seg.)).

²⁹⁴ Tal i com manifesta John SEARLE (1997: 32 i seg.).

²⁹⁵ Des de molt antic, el món festiu s'ha dotat de reglaments. Un exemple documentat el trobem en les Ordinacions de Santa Tecla a Tarragona (1370) o en la regulació de les festes de Tura d'Olot (1859). Tanmateix, resulta força paradoxal que una festa que reivindica un relaxament de l'ordre social (i fins i tot un canvi) com és el Carnestoltes, estigui rígidament estructurada.

²⁹⁶ Aquests protocols, per part de les institucions i de les entitats i comissions ciutadanes responsables de la festa, comporten una valoració positiva de tota la celebració i dels seus elements. En alguns casos, els protocols asseguren que ni els elements de la festa ni la festa mateixa podran sortir de la localitat o, fins i tot, d'una determinada zona de la localitat, cosa que evita la seva celebració fora del seu context original i que a la llarga acaba per desritualitzar i desvaloritzar la festa.

o d'ajudar a fer pinya en un moment també predeterminat (quan actua la colla de la qual és seguidor o simplement quan comença a alçar-se un castell). El capteniment de l'espectador,²⁹⁷ tot i tenir un cert marge de variabilitat, està codificat fins al punt que qualsevol que conegui la tipificació institucional dels castells pot extreure molta informació relativa a aquest espectador en qüestió, i descobrir si es tracta d'un neòfit o un experimentat en la matèria.

La festa adquireix el seu sentit només quan esdevé *institució*, és a dir, quan existeixen un conjunt de **tipificacions recíproques** (de "rols") que permeten als actors que hi prenen part saber quin ha de ser el seu comportament i, alhora, saber quin capteniment poden esperar dels altres, dels espectadors. Només institucionalitzant-se, la festa es pot traslladar de generació en generació sense sofrir més alteracions que les necessàries per mantenir plausiblement el seu sentit i el seu significat simbòlic. Només institucionalitzant-se, pot engegar-se el procés pel qual esdevé alhora realitat objectiva (donada per descomptat²⁹⁸) i subjectiva (percebuda com a inevitable) per a la majoria. La ritualització de la festa permet legitimar-la, ja que les pràctiques que hom realitza en els períodes festius són referits als models de comportament social consonants amb la cosmovisió dominant. D'aquesta manera, s'entén que les festes existeixen des de temps immemorials i per tant, formen part del cos cultural d'una comunitat fins a l'extrem que són una part de significativa importància d'allò que hom anomena *identitat col·lectiva*, i d'aquí que arribin a reificar-se. Per això, a la festa patrimoni hi trobem sempre la successió d'uns actes que es repeteixen any rere

---

²⁹⁷ El comportament expressiu dels espectadors participants en una celebració festiva està exògenament determinat per la influència interpersonal que exerceix la festa. (En una festa, les accions i decisions racionals autodeterminades endògenament coexisteixen amb les accions fruit de decisions exògenes i imprevisibles). Cal tenir doncs, present que quan s'està davant d'una experiència festiva no són subjectes autònoms, sinó que estem interpersonalment subjectats a la festa, tots els espectadors estem vinculats per la seva heteronomia expressiva. Comportar-se festivament consisteix en influir expressivament als demés (beneficiant-los) i també deixar-se influir i impressionar per aquests (assolint uns beneficis personals). Conceptualment, estem referint-nos a les *externalitats* de M. Olson, de les quals n'hem parlat en el Capítol I, La festa i la seva significació social.

²⁹⁸ Considerem que la realitat objectiva és aquella que està formada pel conjunt de fenòmens que els actors implicats consideren existents independentment de la seva voluntat, i la realitat donada per descomptat, és aquella en la relació amb la qual s'apliquen pautes de conducta automatitzades.

any, els quals constitueixen la seva estructura bàsica i són reconeguts per la comunitat celebrant. En els rituals²⁹⁹ festius, les formes de conducta normals i consuetudinàries tendeixen a deixar pas a d'altres formes comportamentals col·lectives, fortament institucionalitzades i ritualitzades.

La festa no és, doncs, una activitat menys disciplinada que el treball. Pot ser-ho fins i tot més.³⁰⁰ La diferència entre els dos tipus de disciplina és que la primera, lligada al treball, s'obeeix per deure (perquè ens és exigida per un poder extern, a partir d'un contracte); i la segona, la festiva, s'obeeix de manera voluntària, sense cap contracte explícit, alegrement, amb plaer i entusiasme, a partir d'un poder democràtic. Aquestes diferències disciplinàries es deuen al comportament instrumental que suposa anar a treballar i el comportament expressiu que implica participar en una festa.

Aleshores, la institució de la festa esdevé *coneixement de recepta*.³⁰¹ Com a recepta, és exterior a l'individu, capaç d'imposar-se-li coactivament, representant un entramat de significacions recíproques. I quan, aquest coneixement objectiu, tipificat es trasllada als membres de la generació següent, que gairebé no han tingut res a veure en la gènesi d'aquella institució, aquest se'ls apareix com quelcom fet i transcendent. El procés cíclic i dialèctic d'exteriorització (acció humana sobre l'entorn), objectivació (assoliment del caràcter de realitat donada com a construcció de l'acció humana) i interiorització (reintroducció del món social a la consciència gràcies a la

---

²⁹⁹ MAUSS, Marcel, 1970, *Lo sagrado y lo profano*. Barcelona. Barral. Pàgs 137 i seg. L'autor explica que els ritus són "aquells actes realitzats segons una forma adoptada per la col·lectivitat o per una autoritat".

³⁰⁰ Pensem per un moment, amb la rigurosa etiqueta ritual que tota litúrgia religiosa exigeix.

³⁰¹ El concepte "coneixement de recepta" designa aquell tipus de coneixement que es limita a una competència "pragmàtica" en els quefers quotidians. (BERGER & LUCKMANN (1984: 66)). Sabem que l'aspirina és eficaç pel mal de cap, però no sabem perquè. El metge sap quins són els efectes de l'àcid acetilsalicílic, però probablement no en coneix l'estructura molecular. I així, successivament.

socialització) queda tancat i garanteix l'ordre de les coses, tot i que òbviament permet alteracions de sentit per mantenir la plausibilitat de la institució.³⁰²

En el moment que una festa esdevé una tradició, és a dir, quan una nova generació ha de ser socialitzada en aquesta institució, a aquesta li cal una legitimació, una manera de poder ser explicada i justificada. La legitimació, segons Berger i Luckmann, produeix uns significats nous (“de segon ordre”) i fa objectivament assequibles i subjectivament plausibles els significats originaris (“primer ordre”) objectivats per la institucionalització. D'acord amb el tipus d'institució que calgui objectivar i fer plausible, tindran lloc diferents nivells de legitimació, els quals seran més adients a unes o altres institucions en funció de la importància social que se'ls atorgui.

- En un *primer nivell de legitimació* “preteòrica”, hi ha transmissió d'un sistema d'objectificacions a través del llenguatge.³⁰³ En el cas que ens ocupa, si diem: “Avui és festa” estem automàticament legitimant els comportaments adients per a aquell dia, en contraposició als dels “dies laborables de la resta de la setmana”.
- El *segon nivell de legitimació* conté proposicions teòriques rudimentàries, de l'estil d'esquemes explicatius que relacionen conjunts de significats, pragmàtics i relacionats amb accions concretes. Alguns proverbis, adagis i llegendes sintetitzen aquest conjunt de significats, apropant-los al llenguatge i expressió popular: “Per Nadal cada ovella al seu corral”, conté la màxima moral que, alhora és legitimació teòrica del comportament desitjable.

---

³⁰² Així, per exemple, el Ball de Plaça de Terrassa, que és un ball dansat per la corporació municipal el dia gran de la Festa Major, originàriament era un ball de festeig que es dansava el dia de Corpus. El 1958, l'Ajuntament franquista va traslladar-ne la data de celebració per tal que fós més accessible a tot el poble, i aquest significat convenientment democratitzat ha arribat als nostres dies com si fós quelcom existent des de molt de temps enrera.

³⁰³ En paraules de Berger i Luckmann (1984: 69) “si un nen s'assabenta que un altre nen és el seu cosí, (...) de forma immediata i automàtica (es) legitima el comportament que cal adoptar amb els cosins, el qual s'aprèn al mateix temps que la paraula”.

- El *tercer nivell de legitimació* conté teories explícites mitjançant les quals un sector institucional es legitima a partir d'un cos específic de coneixements, que proporcionen un marc de referència global per al seu comportament institucionalitzat. D'aquesta manera, la legitimació s'anirà convertint en "teoria pura". En el cas de les festes, el fet que hi hagi experts en cultura popular ens fa arribar a la conclusió que s'ha desenvolupat una ortodòxia teòrica que segurament condiciona el desenvolupament pràctic de determinades festes.
- El *quart nivell de legitimació*, el dels universos simbòlics, és un corpus de tradició teòrica que integra diversos àmbits de significació i engloba l'ordre institucional en una totalitat simbòlica.³⁰⁴ La legitimació, pel fet de fer-se a través d'una referència simbòlica, queda radicalment fora de l'experiència quotidiana i al mateix temps engloba tots els sectors de l'ordre institucional.

La preservació dels sistemes de legitimació és realment necessària. I més, en una societat complexa, on la competència de diferents sectors institucionals pot modificar constantment la percepció de la realitat "donada per descomptat". Tota creació d'un constructe social precisa d'una legitimació, d'una acceptació de la col·lectivitat³⁰⁵ ja que representa contextualitzar de nou una realitat existent. Recuperar i/o inventar una festa implica ubicar-la en un nou context, distint a l'originari i per tal d'arrelar-la i perpetuar-la en el temps, es necessita convertir en una "construcció social" i obtenir un consens que la legítimi.

---

³⁰⁴ Per a Berger i Luckman, un símbol és "un tema significatiu englobat en una realitat però que en fa referència a una altra". Per exemple, es pot executar una dansa guerrera que simbolitza agressivitat sense calguer estar gens agressius. El símbol trascendeix l'aquí i l'ara i fa que sigui comunicable aquesta experiència humana.

³⁰⁵ I tota invenció d'una realitat social suposa una manipulació, tal i com concreten Hobsbawm & Ranger, citat a Ll. PRATS (1997: 20).

3.2 Els agents productors i distribuïdors de la identitat cultural

La festa per arribar a convertir-se en bé-patrimoni ha de ser potenciada, activada per algú (individual o col·lectiu), seguint uns criteris o uns interessos determinats.³⁰⁶ Les raons implícites que serveixen per activar³⁰⁷ un determinat repertori cultural estan quasi bé sempre relacionades amb l'estructura social i la seva funció essencial, que com s'ha vist, és la de legitimar simbòlicament els discursos d'identitat. Si la festa és construïda a partir de l'estructura social ens caldrà analitzar els principals components d'aquesta, doncs ells seran els anomenats **agents festius**, considerant com a tals, els agents endògens de cada comunitat, els agents turístics i els agents mediàtics. Els primers són, evidentment, els més importants, sense ells la festa no es podria realitzar. Però els altres, són els que en garanteixen la continuïtat en un món com el nostre.

1. *Les agrupacions socials* voluntàries de l'entorn proper: les entitats ciutadanes les comissions culturals, les associacions de veïns, les germandats o confraries. Aquests col·lectius tenen una funció molt important en la producció, transmissió i herència del patrimoni cultural i festiu d'una comunitat. El seu caràcter essencialment voluntari, les situa en un lloc de privilegi com a productores i generadores de cultura.
2. *L'Estat* i les diferents institucions polítiques han protagonitzat la funció més important de font moderna d'identitat. És l'aparell que més n'ha produït i el que ha administrat les regles del joc per ubicar totes les altres identitats. A

---

³⁰⁶ Tots aquests condicionants són els que fan que en considerar al patrimoni festiu un constructe social, la seva concreció no sigui, per definició, un fenomen universal, ja que aquest no es produeix en totes les societats humanes, ni en tots els períodes històrics; i donat a més, que és un artifici ideat per les finalitats d'algú, les quals poden canviar en el transcurs del temps, i adir-se a uns nous criteris i a unes noves circumstàncies. Ll. PRATS (1997: 20).

³⁰⁷ L'activació dels repertoris patrimonials la solen fer els poders públics, en la majoria dels casos, el poder polític o entitats o associacions que compten amb el plàcet (i la subvenció) de les institucions públiques. Aquesta activació també pot dur-se a terme per contrapoders, com va esdevenir-se amb la que va promoure l'oposició al franquisme, tot i que sol ser l'excepció en situacions de normalitat social i política.

més, les institucions polítiques democràtiques tenen el dret i el deure d'intervenir en la vida cultural festiva i dinamitzar-la.

3. La *institució familiar* ha estat i és també l'agent productor i difusor més important d'una identitat cultural concreta. Serà durant la infantesa quan es prendrà consciència de pertànyer al grup familiar d'orientació, amb el qual s'identificarà amb més o menys grau la resta dels dies.
4. Un altre agent, en certa mesura lligat a l'anterior, és el conjunt del *sistema educatiu*. A l'escola se li reconeix la capacitat de transmissió del patrimoni cultural comú, amb tots els coneixements, valors i símbols que tendeixen a consolidar el sentiment de pertinença a la col·lectivitat. Valors i creences majoritàriament heretats de la tradició i amb un grau divers de reelaboració coetània, responent a l'exigència del moment històric que travessa cada societat.³⁰⁸
5. L'*església*. Tot i que en les societats occidentals avançades ha retrocedit el seu protagonisme com a agent productor i transmissor de l'herència cultural d'un poble, continuen essent un agent important.
6. L'aparició del *temps de lleure*, lligat a la mobilitat, als viatges, als desplaçaments i a l'interès de la societat a gaudir del *turisme cultural*, han incidit molt notablement en la valoració, recuperació o invenció i difusió de les festes populars, de les arts i els oficis artesanals, dels costums quotidians, atorgant a aquest llegat cultural un caràcter més lúdic.

---

³⁰⁸ Recordem que durant el període franquista, l'educació estava en mans de la iniciativa privada i religiosa, suposant un monopoli de l'educació "nacional y catòlica". Amb l'inici del període democràtic, el panorama canvia, ja que la política curricular del sistema educatiu espanyol intenta incorporar la pluralitat cultural del seu territori. En aquest sentit, la diferenciació cultural existent a Catalunya, ha portat a la Generalitat a establir la llengua catalana (des del 1983) com el principal mitjà per forjar i distingir l'especificitat de la idiosincràcia cultural, les tradicions, la història i els valors catalans, oposant-se a la centralització del sistema educatiu.

7. Els mitjans de comunicació han esdevingut, des de fa cent anys, destacats productors i sobretot transmissors i difusors de noves modes i corrents socials d'identitat cultural.³⁰⁹ Proporcionen rols i identitat, i creen conformitat, de manera que legitimen simbòlicament l'estructura productiva i reproductiva de la societat postindustrial.³¹⁰

3.3 La instrumentalització de les festes populars

La instrumentalització de les activitats populars, incloses les festes, per part dels polítics o dels agents econòmics no és pas un fet recent.³¹¹ La *institució de l'evergetisme*³¹² de la cultura helenística, ha passat avui dia de mans privades a mans públiques, atès que en les societats postmodernes, l'Administració vetlla constantment perquè la seva comunitat pugui gaudir de i amb les festes que aquesta li ofereix. D'aquí, l'extraordinària importància política que desencadena l'evergetisme:³¹³ s'aconsegueix que el ciutadà no només hagi d'estar subjecte al poder,³¹⁴ sinó que a més vulgui estar-hi, de manera espontània i voluntària.³¹⁵

³⁰⁹ Fins i tot, alguns mitjans de comunicació, com és el cas de la televisió, són més eficaços que el propi sistema educatiu a l'hora de transmetre missatges culturals.

³¹⁰ ARIÑO, Antonio, 1997, *Sociología de la cultura*. Barcelona. Ariel. Pàg. 165.

³¹¹ Val a dir, que per A. ARIÑO (1986: 498-499), la festa és instrumentalitzada en el moment inicial en què s'advoca al sant patró del poble perquè vetlli per la salut de les persones i dels animals del poble, així com per la fertilitat dels camps. La religió instrumental busca sobretot l'eficàcia i l'operativitat de la resposta divina en una situació precària. S'efectua una *transacció*: el benefici que s'espera obtenir del patronatge és agraït amb una festa anual.

³¹² L'evergetisme fa referència a l'activitat benefactora dels hel·lènics potentats que feien el bé entre els seus conciudadans oferint-los-hi la construcció de places, monuments, parcs, temples i tota mena d'edificis públics, però sobretot, organitzant-los-hi festes públiques, com els jocs, les carreres, el circ o les representacions teatrals. Aquests patricis locals aspiraven a fer carrera política en el sí de la seva comunitat (senadors, cònsuls), i la possibilitat de ser elegits per ocupar aquests càrrecs públics augmentava contra més evergetisme o mecenatge haguessin exercit.

Aquest evergetisme hel·lènic va arribar també, a formar part de la vida diària dels patricis de l'Imperi Romà. En aquest, el personatge que va esdevenir l'evergeta de més renom va ser el propi emperador, el qual cada any havia de complaure amb festes, funcions teatrals, jocs i espectacles del circ als seus súbdits. Aquesta és la privatització de l'Estat socialdemòcrata del benestar, exercit de mecenes particular.

³¹³ Tal i com ja va apuntar VEYNE, Paul, 1976, *Le pain et le cirque*. Parid. Seuil.

³¹⁴ Hobbes i Weber de fet, ens recorden que no hi ha cap possibilitat d'ordre social si el poder és absent, donat que el poder és l'únic que és capaç d'imposar la igualtat jurídica de tots els ciutadans. L'ordre social regula la reciprocitat entre iguals i el poder polític regula la subjecció dels individus a una autoritat central i sobirana.

Així, la utilització instrumental i estratègica que es fa d'aquests elements simbòlics per part de diferents agents i actors socials, de cara a la consecució dels seus interessos de classe (ambicions polítiques, propagandes electorals, obtenció de vots, promoció i màrketing socioturístic d'un espai, imatge externa d'un país, interessos econòmics i lucratiu) es converteix pròpiament en un motor d'etnicitat.³¹⁶ I és aquest motor d'etnicitat el que suposa de retruc presenciar una revifalla de la cultura festiva popular.³¹⁷ Fins i tot, legalment es sanciona aquest interès.³¹⁸

La instrumentalització de les formes simbòliques es deu, d'alguna manera de forma implícita, per les seves pròpies característiques. Són *intencionals*, és a dir, són expressions d'un subjecte (o subjectes) celebrant al qual s'orienten. Són *convencionals* i *normatives*, ja que segueixen uns codis, regles i convencions socials. Són *estructurals* perquè es constitueixen mitjançant una estructura articulada. Són *contextuals*, pel fet que s'insereixen en contextos i processos

---

³¹⁵ És a dir, el *panem et circenses*: el pa per captar instrumentalment, i el circ per seduir expressivament. Teoria presentada per Juvenal, comentada per GIL CALVO, Enrique, 1991, *Estado de fiesta*. Madrid. Espasa-Calpe. Pàgs 169 i seg.

³¹⁶ Com diu Antoni ARIÑO, (1999: 167-188), els grups socials agafen del passat aquells fragments que més bé els serveixen per legitimar el seu procés de construcció de la identitat. Aquest interès per legitimar identitats col·lectives es denominat *arqueologia*, concepte que manifesta aquesta voluntat de cercar un fonament, un agafador.

³¹⁷ Sobre tot a Catalunya, com manifesta J. Pujadas i Comas d'Argemir, citat per Ll. PRATS (1997: 24).

³¹⁸ En aquest sentit, el preàmbul de la Llei de Patrimoni Cultural Català (9/93 de 30 de setembre) diu que "el patrimoni cultural és un dels testimonis fonamentals de la trajectòria històrica i d'identitat d'una col·lectivitat nacional. Els béns que l'integren constitueixen una herència insubstituïble, que cal transmetre en les millors condicions a les generacions futures". L'article 1.3. de la mateixa llei considera que "també formen part del patrimoni cultural català els béns immaterials integrants de la cultura popular i tradicional". El preàmbul de la Ley del Patrimonio Histórico Español (16/85 de 25 de juny) considera que "el patrimonio histórico español es una riqueza colectiva que contiene las expresiones más dignas de aprecio en la aportación histórica de los españoles a la cultura universal. Su valor lo proporciona la estima que, como elemento de identidad cultural, merece a la sensibilidad de los ciudadanos, porque los bienes que lo integran se han convertido en patrimoniales debido exclusivamente a la acción social que cumplen". Deixant de banda les particulars connotacions lingüístiques que defineixen la "identitat" en el cas català com a element diferenciador de la resta de col·lectivitats de l'Estat espanyol i en el cas espanyol com a element diferenciador davant la "cultura universal", en ambdós casos s'accepta que la consideració d'un fet com a patrimonial o no depèn del valor que se li atorga socialment. És a dir, la llei ve a legitimar, en el sentit de Berger i Luckman, una institució preexistent.

sociohistòrics, on es produeixen, transmeten i reben. I finalment, són *objectes de valoració*: valoració simbòlica perquè produeixen sentit existencial i identitat social, i valoració econòmica, ja que com a mercaderia, poden ser intercanviades en el mercat.³¹⁹ Sobre tot aquest darrer tret, dona peu als agents socials a apropiar-se dels símbols i utilitzar-los per legitimar els seus interessos particulars.³²⁰ Però això, no significa que les formes simbòliques siguin, *per se*, ideològiques. Són ambigües, obertes i contextuals; d'aquí que puguin ser instrumentalitzades.

Pel que fa a l'ús polític:

La festa en el seu nivell col·lectiu més global es posa al servei de l'ordre polític, ja sigui en l'estructura estatal, autonòmica o local, esdevenint un instrument en el que es pretén que l'individu s'identifiqui amb l'espai polític en el que es troba immers. La festa adopta un discurs polititzat: com manifesta Huntington,³²¹ la cultura està esdevenint un poderós factor de solidaritat política nacional. En les societats actuals avançades, la consciència de pertànyer a un territori i a una comunitat concrets pren cada cop més relleu entre les persones, com ho demostra la importància que els valors culturals nacionals i identitaris estan adquirint.³²²

---

³¹⁹ ARIÑO, (1997: 82 i seg.).

³²⁰ La ideologia és una possibilitat opcional de tots els sistemes simbòlics: poden ser utilitzats al servei de la dominació (el poder), ja que es postula que aquesta no pot funcionar només mitjançant la violència física, sinó que també requereix mecanismes d'ocultació i formes ideològiques de consentiment. D'aquí, l'ús de la "violència simbòlica" de Bourdieu. ARIÑO, (1997: 126-129). La cultura (el coneixement) i el poder no són fenòmens aïllats: tota forma de poder comporta/produeix coneixement i tota forma de coneixement comporta/produeix poder. Els grups dominants produeixen una identitat cultural pública i la difonen amb l'objectiu de legitimar i perpetuar la seva dominació. ARIÑO, (1997: 144).

³²¹ Citat per Emilio LAMO DE ESPINOSA (1995: 47 i seg.).

³²² Tot plegat reforçat per la creixent mundialització de les societats modernes, que està transformant les **fronteres culturals** externes en **internes**, bàsicament a causa de les fortes onades migratòries i la influència dels *mass media*. Així, en un mateix espai hi apareixen microfronteres quotidianes. El món s'ha transformat en un gegantí espai multicultural, on les cultures s'han desterritorialitzat i on l'assimilació o l'absorció cultural no hi tenen cabuda, sinó que es presenta una clara coexistència en el mateix espai social i geogràfic d'individus que pertanyen i practiquen activitats culturals i tradicions diverses, és a dir l'existència de

No només el multiculturalisme ha fet que les festes es nodrissin d'un discurs polític o ideològic, sinó també la temença davant la creixent importància que els plantejaments dels partits centralistes estan adquirint.³²³ D'aquesta manera, els postulats de la política cultural dels diferents governs reaccionen augmentant el seu interès per les manifestacions culturals tradicionals i populars pròpies, soterrant així, les seves veritables fites. Com afirma Olson, tot i que ell es refereix a l'acció col·lectiva racional pròpia dels grans grups d'interès econòmic, la mobilització a l'encalç de bens públics s'aconsegueix sempre a través d'*incentius selectius* –diners, vots, influències, prestigi, poder- o per *coerció* -física, moral, simbòlica-.

Aleshores, no es fa estrany a ningú que en l'actualitat la relació entre identitat cultural i poder polític sigui cada cop més estreta i important: “La cultura té una relació crucial amb l'autoritat política”.³²⁴ I per això tampoc és estrany que Dorothy Noyes³²⁵ consideri que les representacions culturals actuals sovint es confonguin amb les representacions polítiques. Les administracions adopten una política cultural i festiva, on es barreja la intenció de difondre el patrimoni com a font de coneixement i de lleure, i l'objectiu de legitimació del seu discurs ideologicopolític.³²⁶ La festa té tanta influència política que s'ha institucionalitzat com un braç més de l'autoritat pública. De fet, sempre ha estat

---

l'anomenant *melting-pot* (barreja de diferents cultures). Capítol I, La festa i la seva significació social, apartat 1.3. *La mundialització i la interculturalitat*.

³²³ Un exemple seria la majoria absoluta que el Partit Popular va aconseguir en les eleccions generals de l'Estat espanyol el propassat 13 de març del 2000; o el notable relleu de vots que va assolir a la Comunitat de Catalunya.

³²⁴ Ronald INGLEHART (1998: 68). L'autor afegeix que els sistemes de valors representen un paper important en totes les societats, donat que proporcionen la base cultural per la legitimació dels sistemes econòmics i polítics. La interacció dels sistemes de valors amb els factors econòmics i polítics externs configuren el canvi social.

³²⁵ Tal com manifesta a l'article citat (1998: 78-85) de la *Revista d'Etnologia de Catalunya*.

³²⁶ Per exemple, no deixa de ser simptomàtic que el govern reformista del PSOE commemorés amb actes i exposicions temporals el centenari de la mort de Carles III, rei que per a molts historiadors concentra els esforços modernitzadors dels governs del set-cents; que el govern del PP hagi desplegat una forta campanya per commemorar el centenari de Felip II, monarca que ofereix unes altres connotacions, ben diferents a les de l'anterior Borbó il·lustrat; o que el govern de CIU busqués en la campanya “Catalunya té 1000 anys” afirmar un determinat discurs nacionalista.

així al llarg de la història i arreu del planeta.³²⁷ Els nous vincles comunitaris vénen donats per l'afecció als esports, la militància política, el nacionalisme, els quals s'expressen amb el símbol, el ritual i la festa.³²⁸

Cal afegir, a més, que si la modernitat és l'època en la qual la legitimitat de la política emana del sentiment de pertinença a una comunitat i territori concrets i delimitats, els mecanismes de socialització política són els que permeten difondre la idea i el sentiment d'identitat i pertinença a les persones a un determinat territori, a través d'unes determinades pautes culturals. La politització dels sentiments de pertinença i d'identitat permeten reclamar i projectar la construcció d'un espai propi, d'una nació.³²⁹ L'ús del poder polític i la defensa dels valors culturals esdevenen els eixos fonamentals dels partits polítics actuals, amb l'objectiu de guanyar el reconeixement de la societat. Com el diner, el poder està basat en expectatives, és a dir, en contextos i ocasions en els que s'esperen unes certes obligacions per part de les altres unitats.

Així, la cultura no és només el conjunt de valors, actituds, creences, tècniques i habilitats de la gent d'una societat determinada, sinó que constitueix una estratègia de supervivència, de legitimació i de recolzament dels sistemes econòmics i polítics (la família, el mercat i l'estat).³³⁰ La consagració d'allò profà i el reencantament del món és un fenomen típic no de la modernitat, sinó de la modernitat avançada. De fet, aquesta és la funció més important que desenvolupa la cultura en les societats actuals avançades.³³¹ (Recordem que aquest paper legitimador també era present en les societats preindustrials sota

---

³²⁷Trobem exemples en les famoses i luxoses festes asiàtiques, o en les llegendàries celebracions helenístiques, en el circ i jocs romans, les suntuoses festes barroques de l'absolutisme estamental, els acontereiments espectaculars dels jocs olímpics, de les capitals culturals o de les exposicions universals.

³²⁸ ARIÑO, Antonio, 1992, *La ciudad ritual: la fiesta de las Fallas*. Barcelona. Anthropos.

³²⁹ Aquesta és la idea de W. Connor que la societat política i el grup ènic han de coincidir (popularment anomenat "principi de les nacionalitats" i més recentment "dret de les nacions per autodeterminar-se"), desenvolupat a principis del segle XIX. L'emancipació grega de la dominació otomana al 1835 i les revolucions de 1848, són les primeres manifestacions que es citen. PÉREZ-AGOTE, Alfonso dins E. LAMO DE ESPINOSA (1995: 86-87).

³³⁰ INGLEHART (1998: 68-70), apart lògicament de la coerció externa, és molt més segur i barat basar-se en les normes i els valors interioritzats del sistema cultural.

la forma de la religió³³²). La supervivència de les institucions polítiques depèn del què pensa i sent la gent. Avui, amb la festa es pretén controlar els pensaments i els sentiments dels electors. Així, el poder utilitza les celebracions festives públiques per poder-se expressar i comunicar amb la seva societat. Però, aquest poder ha d'assumir que la seva comunicació serà de naturalesa paradoxal, tant pels seus resultats, com per les seves intencions prèvies: tant se val com es comuniqui, què es digui o es faci, la interpretació d'aquests fets sovint es farà amb clau maquiavèlica (segones intencions amagades, desinformacions tergiversadores, manipulacions secretes, falàcies i mentides). No hi ha manera de poder-se escapar d'aquest dilema. La teoria del *panem et circenses* desqualifica les festes del poder, que es caracteritzen per ser manipuladores, transgressores, maquiavèliques i purament instrumentals, en el sentit que s'utilitzen els seus efectes gratificants per seduir als ciutadans súbdits, aconseguint la seva obediència calmada i el seu sotmetiment més sumís.³³³ No obstant, i seguint el plantejament de Gellner,³³⁴ les festes polítiques tenen un efecte expressiu, fent prevaldre la solidaritat, la cohesió i la integració socials, sense oblidar els interessos i anhels ocults que tenen totes les administracions públiques i autoritats governamentals a l'hora de decidir-se a promoure, revitalitzar i celebrar una festa, que són potenciar el relleu de la identitat nacional i la fidelitat política del poble. Com diu Ariño (1992:305-306), la ciutat secular i moderna és una ciutat ritual, ja que com la ciutat antiga, aquesta també cultiva els seus tòtems i emblemes, els seus blasons i senyals

---

³³¹ Tal com manifesten Habermas, Inglehart, Gellner, Gil Calvo, Giner, entre d'altres autors.

³³² A l'Antic Egipte i Sumeria, a l'Europa Mitjaval i a l'imperi azteca, era el clero qui governava perquè havia aconseguit que el poble ho assimilés mitjançant una interpretació i interiorització de les normes i pautes culturals i socials que hi regien. INGLEHART (1998: 72).

³³³ De fet, aquesta és la lògica de l'Estat intervencionista en moltes qüestions socials, com comenta VEYNE (1976). Però Veyne, com Gellner, també considera que a més del poder instrumental de les festes polítiques, aquestes tenen també un poder expressiu.

³³⁴ La versió moderna de la teoria del *panem et circenses* és plantejada per Ernest Gellner, que considera que el poder de l'Estat utilitza dos canals per poder-se comunicar amb la seva societat. D'una banda, el sistema polític (govern, parlament, partits polítics), el qual és un canal de comunicació exclusivament instrumental, destinat a aconseguir acords contractuals que satisfacin els interessos particulars de totes les parts afectades. De l'altra, el sistema monàrquic (la corona, l'aristocràcia, la premsa del cor, les festes) són un canal de comunicació exclusivament expressiu, destinat a buscar compromisos morals, lleialtats col·lectives, fidelitats populars i identitats nacionals.

d'identitat, els quals funcionen com a litúrgies laïques o civils de la identitat col·lectiva, creant consens i unanimitat.³³⁵

L'exemple més palpable del creixent nacionalisme català de les darreries del segle XX,³³⁶ basat en la recerca dels continguts culturals i simbòlics d'identificació col·lectiva per la seva societat, ha comportat deixar a banda la sardana³³⁷ i a centrar-se en l'espectacular món dels castells i castellers. A partir de l'eclosió mediàtica del fet casteller (1992), aquest ha esdevingut una activitat tradicional convertida en espectacle de masses, i per tant, en una activitat moderna. En aquest cas, els prohoms de Convergència i Unió i d'Esquerra Republicana de Catalunya han començat a adaptar els símbols d'identitat catalana als nous temps i han començat a exaltar les virtuts de les colles castelleres,³³⁸ com a medi de reivindicació dels postulats nacionalistes i com a mesura d'integració davant la creixent diversitat cultural, presentant-la com una activitat popular de caire tradicional, plenament hegemònica i identificadora del tarannà i manera de fer del poble català.³³⁹ Amb molt d'èxit

---

³³⁵ I afegeix, que el fonament del vincle social en un món secular segueix essent d'ordre transcendent, el qual es tradueix en ritus i símbols. La religió civil implica un culte laïc a la *nació*, on la seva teologia s'expressa a través de les litúrgies i les creences, mitjançant els rituals. Pàg. 323-327.

³³⁶ El nacionalisme polític català de CIU s'ha basat en la recuperació, normalització i normativització del català, la recuperació dels costums i trets culturals específics, en la importància del territori i en la consecució d'uns drets propis.

³³⁷ La sardana va suposar a començaments del segle XX la dansa simbòlica i identitària de tots els catalans. Es va popularitzar de tal manera que era considerada com una vertadera necessitat social (per tal d'apartar l'interès de la gent de les influències forànies dels balls moderns i exòtics, els quals suposadament desfiguraven l'autèntic caràcter català). Gràcies a la seva instrumentalització política, la sardana com a fenomen viu, va arrelar i es va estendre territorialment, des del seu originari Empordà, arreu de la geografia catalana. I de fet, el component simbòlic que acompanyava a la sardana li va impossibilitar estendre's per les terres aragoneses o valencianes. MARTÍ, Josep (1996: 53).

³³⁸ Cal recordar que cap colla castellera existent més al nord de Vilafranca del Penedès va actuar en actes patrocinats per la Generalitat abans del 1992, ja que estaven "vinculades" als postulats socialistes.

³³⁹ Per contra, les sardanes d'uns anys ençà han conegut un procés de marginalització, donat que per un ampli sector de la població són vistes com a carrinclones (potser perquè la majoria dels sardanistes superen els cinquanta anys), i que els mitjans de comunicació no se'n fan massa, o gens, ressò. La Generalitat no ha potenciat tampoc la revitalització d'aquesta dansa simbòlica.

En un altre nivell, trobem l'obsessió per part dels organitzadors de la "Feria de Abril" (que de Barberà del Vallès, va passar a celebrar-se a Santa Coloma de Gramanet, llavors a Sant Adrià del Besòs, i l'última edició s'ha celebrat a la Mar Bella de Barcelona) de convertir-la en un espectacle cada cop més massiu i mediàtic, i no només com a punt de trobada dels andalusos

ha calat en el si de la societat: en moltes localitats on no hi havia existit la tradició hi han aparegut colles de castellers.³⁴⁰

Pel que fa a l'ús mercantilista:

La instrumentalització econòmica també és present en les manifestacions lúdiques col·lectives. En resposta al benefici econòmic, els poders públics i altres entitats (com els mitjans de comunicació, les fundacions, les entitats mercantils) han suggerit, i fins i tot en alguns casos seleccionat, els elements culturals que havien de ser considerats valors patrimonials.³⁴¹ Generalment, aquests missatges vénen reforçats per les imatges tòpiques i esteotipades que ja disposa el país des d'un bon començament, enfortint-les i remarcant-les fins

---

que viuen a Catalunya, sinó de tota la població catalana. A més, cal tenir present, que en aquesta fira, els dirigents de totes les forces polítiques hi fan una passejada "obligada".

³⁴⁰ Per exemple, a la ciutat de Vic, la qual no ha tingut mai cap tradició castellera, des del 1998 presenta dues colles (fruit d'una escissió), la Colla dels Sagals d'Osona i els Nyerros de la Plana. El barri de Gràcia de Barcelona també té una colla castellera des del 1998. I a Lleida, etc.

³⁴¹ La Revolució Burgesa ja va actuar sobre l'estructura del calendari festiu transformant-lo des d'una perspectiva cultural i econòmica: va reduir el temps dedicat a la festa i en va homogeneïtzar la seva distribució per inculcar a la classe treballadora hàbits de treball i poder extraure majors beneficis mitjançant l'increment del número total d'hores anuals treballades. Des d'aquesta visió productivista, la festa només és acceptada per la seva utilitat: bé perquè serveix pel descans i reposició de forces i disminueix les tensions socials, bé perquè, avui, s'ha descobert que la festa "turística" constitueix un producte que es consumeix (la festa com a mercaderia pot ser instrumentalitzada com a consum de masses). ARIÑO, (1992: 44-45). Així, el 1927, la Societat Valenciana de Foment de Turisme, i el seu òrgan d'expressió, la revista "Valencia Atracción", van organitzar el primer tren fallero procedent de Madrid. L'objectiu era convertir les Falles en la festa més important de la ciutat, no només per causar l'admiració dels forasters, sinó també per propiciar que fessin propaganda del clima. Aquest fet implicava que tota la ciutat s'hi volqués i que s'assimilessin els símbols de la identitat col·lectiva: les Falles esdevenen el nucli axial, estereotip d'identitat o nexa d'unió dels valencians emigrats i de tot el conjunt de població valenciana. Ja no es tracta només de la Festa Major de València, sinó de la "festa grossa" de tot un país, de tota una cultura. Aquest pas de les Falles d'ascendir d'una festa menor a Festa Major –que implica a tota la ciutat- i a festa d'identitat ètnica –que pretén explicar la identitat valenciana- li ha transformat la seva funcionalitat social: del joc satíric i expressió de la identitat veïnal, s'ha passat a l'exaltació de les glòries i els valors autòctons d'una *communitas* comuna de tots els valencians (caràcter apologètic). Amb tot, cal dir que els falleros apareixen com a partidaris d'un "regionalisme fraternalista" que refusa el centralisme i el separatisme, afermant l'existència d'una especificitat cultural valenciana, però abogant per la nacionalitat única de tots els espanyols: València només es concep "en" i "a partir d'" Espanya; Espanya és la "pàtria gran" i València, la "pàtrica xica", la "terreta". ARIÑO, (1992:156 i seg.).

proporcionar imatges visuals de reclam turístic que es difonen arreu del món.³⁴² En la mesura en què s'obtenen els objectius turístics,³⁴³ el bé patrimonial s'inscriu en el circuit de consum, es **turistifica**.

L'especialització i la complementarietat d'un destí turístic ja madur³⁴⁴ passa per la seva aposta pel patrimoni cultural. Aquest condueix també a la valoració de les celebracions festives populars i tradicionals. Les festes són un important reclam, que *per se* permeten captar turisme i dinamitzar econòmicament un poble, atès que en molts casos esdevenen un valor afegit a aquest destí turístic. L'exhibició de la cultura tradicional i festiva popularitza els signes d'identitat d'aquella destinació turística, fent participar, fent conviure i fent integrar al turista al lloc que visita i en el que gaudeix de les seves vacances. Aquest producte és conegut amb el nom de **turisme amb identitat**, practicat sobretot en les noves tendències del turisme, el cultural i el rural. Moltes destinacions característiques de muntanya o de platja, de turisme urbà o d'itineraris, han reactivat el seu patrimoni cultural i etnològic (han reestructurat el museu local, han inaugurat un ecomuseu, han senyalitzat i restaurat els monuments i altres instal·lacions, han arranjat els parcs naturals, han revaloritzat els jaciments arqueològics, han inventat i dissenyat representacions festives, han promogut la recuperació d'arts i oficis artesanals, han potenciat mercats i exposicions temporals) permetent augmentar el seu atractiu i la seva demanda, redefinint la seva oferta, per cercar un turisme de més qualitat.³⁴⁵

---

³⁴² Precisament, una de les fotografies publicitàries que utilitza Turisme de Catalunya per reclamar l'atenció dels turistes és una imatge de la representació de les festes de la Patum de Berga.

³⁴³ Aquests objectius, a grans trets, es limiten a una rendibilitat econòmica directa o indirecta. I és aquesta rendibilitat, aquestes dades de consum, les que confirmen, recolzen i donen suport a la importància de l'activitat turística cultural, per tal que, tant des del sector públic com des del privat es treballi per a l'activació i valoració del patrimoni cultural d'un indret qualsevol.

³⁴⁴ Com és el cas de Catalunya, que ja ha consolidat la seva activitat turística.

³⁴⁵ Des dels seus inicis, el turisme va permetre a Catalunya la recuperació i invenció de festes i tradicions al carrer, com seria el cas de les cantades d'havaneres, per exemple). Per tant, avui, encara amb més força, i des de la perspectiva de *turisme amb identitat*, les festes i les tradicions populars a Catalunya s'estan recuperant, restaurant, reinventant o recelebrant.

De la festa es projecta la imatge i la posta en escena d'una representació que interessa perquè és beneficiosa econòmica, comercial i turísticament parlant, atès que, en definitiva, permet augmentar el nombre de ventes, el nombre de visitants i turistes i el nombre de negocis. El problema sorgeix quan d'una banda, aquesta peregrinació esdevé massiva i comporta una saturació de l'espai; i de l'altra, quan la festa es converteix en simple espectacle turístic i comercial, perdent la seva essència i autenticitat.³⁴⁶

Però, al cap i a la fi, la festa avui és també negoci. Al costat dels que es diverteixen celebrant una festa, hi ha també aquells que s'hi guanyen la vida, des dels músics als firaires, arribant al sector de la restauració i l'allotjament, als artesans. D'aquesta manera, la reactivació de les festes populars, ja siguin més ancestrals o de més recent creació, no es mesuren només per la seva qualitat, sinó també –i potser sobretot- pel consum i el negoci que se'n fa, és a dir pel nombre de visitants i de participants que en gaudeixen.³⁴⁷ (La Fira d'Espectacles d'Arrel Tradicional que des de fa quatre anys se celebra a Manresa, ens evidencia no només el relleu de la cultura festiva popular i tradicional a Catalunya, sinó també la seva vocació de negoci).

Aleshores, és del tot coherent concloure dient que *tota versió d'una identitat*, s'expressi com s'expressi, és *ideològica*, ja que respon a uns determinats valors, creences i idees, però també *subsidiària* dels interessos i fites, d'aquells que la propugnen i la comparteixen.

---

³⁴⁶ Recordem que les festes tenen una funcionalitat o una simbologia de caràcter identitària en relació a la comunitat que la celebra, i en reactivar-les seguint criteris **purament** comercials o turístics, es fuig necessàriament de la seva dimensió comunitària, de pertinença, cohesionadora i configuradora d'identitat. Contràriament, comporten una desnaturalització, una deformació o una manipulació del patrimoni etnològic i cultural d'un poble.

³⁴⁷ Els temuts índex d'audiència dels locutors de ràdio o dels presentadors de televisió han arribat a les festes populars i tradicionals, com arguments cabdals per a decidir la seva celebració o oblit.

3.4 Els mass media: els mitjans de transmissió i divulgació de la reactivació de la cultura festiva popular

El segle XX s'ha convertit en el segle dels mitjans de comunicació, els quals actuen com a importants grups de pressió, fins el punt que han esdevingut el principal instrument de creació i/o de canvi d'opinions de persones i institucions. El desenvolupament de la indústria cultural es desplega entorn als mitjans de comunicació de masses (diaris, fulletons, ràdio, pel·lícules, televisió, internet), que contribueixen a democratitzar i homogeneïtzar els gustos i els valors socials. Han modificat radicalment les formes de relació personal i han introduït nous llenguatges i nous comportaments socials. Veure la televisió és potser l'activitat d'oci més comuna a la majoria de les llars de la societat actual. Però no és l'únic mitjà de comunicació de masses que té un destacat paper socialitzador,³⁴⁸ sinó que n'hi ha molts més: els diaris, les revistes, els opuscles turístics, els CD-Roms, el cinema, la ràdio i l'Internet.³⁴⁹ En aquest sentit, el sociòleg Manel Castells (1997) ha argumentat que “les noves tecnologies de la informació estan transformant la manera en què produïm, dirigim, vivim i morim”. Perquè és evident que a mesura que la tecnologia ens aporta nous vehicles per comunicar-nos i informar-nos, la vida social canvia. De fet, els desenvolupaments més importants de la cultura i de les consciències humanes estan lligats als canvis en les nostres formes de comunicar-nos; des de l'evolució de les paraules i llenguatges primitius, i fins el món modern de l'electrònica, passant per l'escriptura i l'impremta.³⁵⁰

---

³⁴⁸ Entenem per socialització, el conjunt d'experiències que tenen lloc al llarg de la vida d'un individu, les quals li permeten desenvolupar-se i aprendre les pautes culturals de la societat en la qual viu.

³⁴⁹ Les autopistes de la informació constitueixen una revolució que afecta tots els àmbits de l'activitat humana. Internet, que pren el nom de l'abreviació d'INTERNational NETWORK (traduït literalment, Xarxa Internacional), és el començament d'aquesta revolució. Les dades estableixen que avui més de 40 milions de persones de tot el món utilitzen diàriament internet en la seva activitat professional o privada. El creixement del nombre d'usuaris, en conjunt, es duplica cada any. I en països en què la xarxa s'ha introduït més recentment, fins i tot es triplica. La difusió i l'abast que de qualsevol cosa es pot fer és enormement considerable. Tot allò que era local i es reduïa a un espai territorial molt concret ha passat a formar part d'un àmbit mundial.

³⁵⁰ De fet, hi ha sis etapes de desenvolupament de la comunicació humana:

Les teories funcionalistes³⁵¹ dels mitjans de comunicació de masses han analitzat les maneres en les quals aquests han servit per integrar la societat, i de fet, se'ls considera com una part del sistema social, donades la informació, l'educació, l'entreteniment i la diversió que poden aportar. Per tot això, els mitjans de comunicació exerceixen la funció de transmissió de la cultura i d'herència d'una societat, i d'aquesta manera s'han convertit en uns importants **agents de socialització**. És evident doncs, que els mitjans de comunicació són una important eina de difusió i de divulgació de la cultura festiva i popular d'una societat.

De manera crítica, podem considerar, tal com ho fa el filòsof marxista francès Louis Althusser, que els mitjans de comunicació reproduïen les ideologies dominants, degut a que esdevenen aparells ideològics de l'Estat, ja que tot i ser-ne majoritàriament independents, reben finançament públic, i degut a què

-
- 1) L'era dels signes, en la qual no hi havia ni parla, ni escriptura, només sons i gestos corporals.
  - 2) L'era de la parla, la qual era present en les cultures orals, període en el qual la cultura depenia, en gran mesura, de la capacitat de recordar i explicar històries que passaven de generació en generació.
  - 3) L'era de l'escriptura, la qual comença a aparèixer fa uns 5000 anys, amb els sumeris i els egipcis. Inicialment eren pictogrames i jeroglífics, damunt un suport de fang, i més tard, en papirs. Així van sorgir els alfabetos o els codis d'escriptura, amb la qual la transmissió de la història i de la cultura va ser molt més senzilla, tot i que aquesta no estava a l'abast de tothom, sinó que era un privilegi reservat a uns quants escollits. Per exemple, els mandarins xinesos, els escribes egipcis o els clergues de l'Edat Mitjana, els quals només tenien accés als manuscrits.
  - 4) L'era de la impremta, la qual va aparèixer entorn el 1450 a Occident, tot i que a Xina, 800 anys abans ja la coneixien. La invenció de la impremta va ser realment una revolució, ja que va permetre que un gran nombre de persones poguessin ser alfabetitzades, i no només aquella reduïda elit de l'era anterior, i que la cultura fos emmagatzemada i transmesa més fàcilment.
  - 5) L'era de l'electrònica, en la qual sorgeixen els mitjans de comunicació elèctrics i electrònics, des de finals del segle XIX. També s'inventa la fotografia.
  - 6) L'era de la informació, amb els ordinadors, la tecnologia digital, l'alta tecnologia de la informació i de la comunicació. El creixement de les comunicacions per cable i satèl·lit, durant els anys 80, han canviat el fins aleshores panorama local de la comunicació. I durant els 90, la transmissió digital de tota mena de dades ens ha conduït a la gran autopista de la informació mundial, entre Nordamèrica, Europa i l'est asiàtic.

³⁵¹ Van ser molt famoses als anys cinquanta, però ara han perdut el seu pes, donat que les funcions descriptives (la funció de vigilància; la funció d'adjudicació de status; la funció de pressió per l'aplicació de normes socials; la funció de transmissió de la cultura; i la funció de

d'aquesta manera ofereixen un servei universal als ciutadans, les seves programacions i els seus continguts estan sotmesos a un control "ocult". El fet de ser consumidors de mitjans i d'estar influïts pel contingut dels missatges d'aquests mitjans,³⁵² els quals ens impacten o afecten constantment, ens condueix a parlar dels efectes mediàtics. D'aquí, que podem afirmar que els *mass media* són també agents creadors i dinamitzadors de cultura, pel fet que contribueixen a la consecució de modes i corrents culturals determinades. És evident que en fer-se ressò d'una festa popular, els mitjans de comunicació ajuden a augmentar el coneixement i la participació de públic en aquesta. I de retruc (voluntària o involuntàriament), ajuden a crear la consciència i la necessitat de reactivar més festes populars, més trets d'identitat nacional (i/o nacionalista) i cultural.

Per popularitzar els actes festius d'una localitat, avui en dia, és imprescindible relacionar-se amb les persones que influeixen en els mitjans de comunicació i amb els missatges mediàtics. La necessitat de donar notícia i ressò de les festes populars i tradicionals és evident, ja que no només és una garantia pel seu èxit i continuïtat, sinó que també és una manera de contribuir a augmentar-ne la participació de públic visitant per la moda que generen.

La divulgació, intercanvi d'experiències i la promoció de les manifestacions populars és del tot necessària perquè allò que no es coneix no motiva, no "enganxa". I la imatge és fonamental per interessar el públic. Tot allò que esdevé poc cuidat, ranci, lluny de les tendències actuals, perd interès. D'aquesta manera, els promotors i activistes de les manifestacions festives populars i tradicionals intenten evitar que aquestes esdevinguin repetitives, avorrides i presentin una imatge anacrònica o passada de moda. Per tot, intenten introduir constantment innovacions, retocs, canvis, en definitiva, obren les possibilitats d'evolució, de modernitat, sempre a partir d'un respecte amb la tradició.

---

narcotitzant) que donaven dels mitjans de comunicació de masses, no aprofundien massa en el coneixement del fenomen.

D'aquesta manera, adequant-se a les modes imperants, converteixen el seu producte atractiu, un reclam per la societat mediatitzada.

Sovint des de la societat civil, s'ha vist la cultura popular i tradicional com una cultura de segona categoria, i aconseguir modificar aquest concepte és possible a partir d'una correcta difusió de les diferents activitats. La responsabilitat d'aquesta difusió té diversos nivells d'afectació: el dels propis agents o actors, el de les federacions o coordinadores que aglutinen cada sector de la cultura popular i tradicional, i en segon lloc, el dels mitjans de comunicació social i el de les administracions públiques.

En aquestes condicions, i com ja s'ha apuntat, es corre el perill que la festa es converteixi majoritàriament en un espectacle de masses, ja que les estratègies ja no són definides ni depenen dels organitzadors ni dels que hi participen, sinó, en bona mesura, dels intermediaris que controlen el mercat.³⁵³ En termes materials, els "amos" de la nova festa ja no són ni els que la paguen ni els que la celebren, sinó els qui la cobren, és a dir, els agents invisibles intermediaris de tot el procés, entre els quals cap comptar-hi els mitjans de comunicació de masses.

I la prova més evident d'aquesta situació, és aquest reviscolament i èxit que estan tenint actualment les festes tradicionals, les quals es converteixen fonamentalment en un espectacle a mans d'interessos turístics i polítics. Per això, s'afirma que els mitjans de comunicació han propiciat el naixement de la "cultura popular de masses", substituïnt la vella cultura de caire tradicional.³⁵⁴

---

³⁵² L'"etnografia de les audiències" estudia com el públic usuari dels mitjans de comunicació interpreta i es deixa influenciar per les informacions que d'aquests reben.

³⁵³ A part lògicament, de les institucions governamentals que, com ja hem assenyalat, dissenyen les festes i les tradicions entorn les seves pròpies projeccions, aspiracions i ideologies, incentivant, certament però, la reactivació, reconeixement, invenció i difusió de moltes festes populars en vies de desaparició.

³⁵⁴ GINER et al. (1996: 68-69).

3.5 Síntesi del capítol

La festa adquireix sentit quan esdevé institució. Institucionalitzant-se es converteix en realitat objectiva (donada per descomptat) i interioritzada o legitimada (gràcies a la socialització) per la majoria. Recuperar o inventar una festa implica ubicar-la en un nou context, temporal o espacial, distint a l'originari, i arrelar-la i perpetuar-la en el temps, amb el consens social que la legítimi.

La producció i difusió de la identitat cultural està vinculada als anomenats agents tradicionals. Concretament, les *agrupacions socials* voluntàries, les *institucions polítiques*, la *institució familiar*, el *sistema educatiu*, les *esglésies* (malgrat el seu actual retrocés); el *temps de lleure* i el *turisme amb identitat*, i els *mitjans de comunicació*.

Cada vegada més, aquesta tasca de reactivar el patrimoni festiu recau en mans de l'administració pública, que amb el suport dels *mitjans de comunicació*, dinamitza manifestacions lúdiques seguint una lògica comercial i de legitimació dels discursos ideologicopolítics, emmascarats en la lògica de les representacions simbólico-identitàries. Per tant, els rituals expressius (les festes) són utilitzats pel poder polític i econòmic per obtenir-ne els seus objectius. Així, qualsevol *versió d'una identitat és ideològica*, ja que respon a uns determinats valors, creences i idees, i també *subsidiària* dels interessos i fites, d'aquells que la propugnen i la comparteixen. El paradigma català és el fet casteller.

En aquest context, un dels processos més significatius que té lloc en els sistemes polítics occidentals és el sorgiment de moviments nacionalistes en el si dels països desenvolupats: al costat del multiculturalisme extern, reneixen les velles cultures autòctones regionals o nacionals internes. Actualment doncs, la relació entre identitat cultural i poder polític és cada cop més estreta i important. La politització dels sentiments de pertinença i d'identitat permeten reclamar i

projectar la construcció d'un espai propi, d'una nació. No obstant això, la teoria del *panem et circenses* desqualifica les festes del poder, que es caracteritzen per ser manipuladores i purament instrumentals.

També la festa es mercantilitza. I en la mesura en què s'obtenen els objectius turístics, el bé patrimonial festiu s'inscriu en el circuit de consum, es comercialitza, esdevé espectacle. Aquest és el risc que corre la reactivació de les festes quan segueix objectius purament comercials, comportant una saturació de l'espai.

I finalment, els mitjans de comunicació de massa. Actuen com importants agents de socialització, instruments de creació d'opinions, modes i corrents culturals. També pel que fa al turisme. Evidentment constitueixen una remarcable eina de divulgació de les festes populars i tradicionals d'una societat, no només com un referent pel seu èxit i continuïtat, sinó augmentant-ne la participació de públic visitant pels efectes mediàtics que generen. En aquestes condicions, cap la possibilitat que la festa es converteixi majoritàriament en espectacle a mans d'interessos comercials i polítics; els que prenen les decisions ja no són els organitzadors ni els que hi participen, sinó, en bona mesura, els intermediaris que controlen el mercat.

CAPÍTOL IV. Les festes populars a Catalunya

4.1 La història

La cultura ha estat sempre molt valorada a Catalunya, entesa com una eina de progrés i de redreçament social i nacional. Un sentiment que no ha estat només monopoli d'una sola classe, ni solament un instrument de domini, sinó una convicció profundament arrelada en tots els estaments socials i que ha donat cohesió a la comunitat catalana. A continuació, fem un repàs històric de la importància de la festa popular a Catalunya, des de mitjans del segle XIX ençà.

4.1.1 La Renaixença i la recuperació de la festa

A Catalunya, l'estudi de la tradició popular comença a arrelar a partir d'uns canvis socioculturals comuns a bona part dels països europeus d'Occident: el període romàntic del segle XIX. Prenen un sentit patriòtic, nacionalista i de configuració de la personalitat d'un poble, que el va caracteritzar i li va donar una fesomia pròpia.

A remolc d'aquesta estètica romàntica i de les idees populistes, nacionalistes i pannacionalistes, sorgides de la Revolució Francesa i de les guerres napoleòniques, es va generar una voluminosa producció literària que prenia com a tema i com a punt de referència, determinats elements de la cultura tradicional (s'imitava la "poesia popular", es "reconstruïen" les epopeïes nacionals, es recreaven rondalles i llegendes), però al mateix temps, aquests elements, o d'altres, eren recollits i estudiats, dins una perspectiva historicista, prefigurant la disciplina del folklore,³⁵⁵ la disciplina que tindria per objectiu

---

³⁵⁵ "El neologisme "folk-ore" va ser encunyat per l'"antiquari" britànic Willian John Thoms, en una carta publicada el 22 d'agost de 1846 a la revista londinenca *The Athaeneum*, sota el pseudònim d'Ambrose Merton, per englobar aquells aspectes de la cultura tradicional que fins aleshores havien estat estudiats sota denominacions com "antiguitats populars" o "literatura popular", segons les diverses tradicions nacionals. L'acceptació d'aquest neologisme no va ser ni fàcil ni immediata, però finalment es va acabar imposant arreu d'Europa, en gran part segurament, a causa de l'exemple organitzatiu de la Folklore Society de Londres, a partir del

estudiar la cultura tradicional de les societats complexes. El camp d'estudi del folklore no era estrictament nou, però la nova denominació permetia englobar diverses manifestacions culturals, sempre que expressessin, a criteri dels estudiosos, el saber tradicional ("lore") del poble ("folk"); també permetia reunir en un mateix àmbit d'estudi disciplinari, estudiosos de procedències molt diverses, fomentant entre ells una consciència unitària; i finalment, amb aquesta nova disciplina s'imposava de manera definitiva una estratègia de recerca positivista, el *collecting materials*.³⁵⁶

Aquest folklore europeu es va articular al voltant de dos grans paradigmes teòrics: l'historicisme romàntic³⁵⁷ i l'evolucionisme,³⁵⁸ presentant ambdós una orientació històrica, que anys més tard denunciaria Arnold Van Gennep com la "malaltia que es pot anomenar mania històrica, segons la qual tot allò que és actual no compta més que en relació al passat".³⁵⁹ El terme *folklore* no va ser oficialment acceptat a Catalunya fins a l'any 1885, quan els afeccionats de les

---

1878, i de la llarga preeminència de les teories evolucionistes en aquest camp." PRATS, Llorenç, 1988, *El mite de la tradició popular*. Barcelona. Edicions 62. Pàg. 15.

³⁵⁶ No obstant, per Jesús Contreras, llibre IX, "Cultura, educació i ciència", capítol 3, La cultura tradicional a la Catalunya d'avui, dins de GINER, et al. (1998: 821-822), "(...) els estudis dels folkloristes presenten un seguit de limitacions: en primer lloc, el folklore només presenta interès per la descripció de fenòmens, objectes i comportaments sense pretendre explicar-los; en segon lloc, manca un sentit totalitzador de la cultura, essent nombrosos, per exemple els treballs sobre danses, cants, música, instruments i jocs, però són poc freqüents els que presenten tots aquests elements amb una visió integradora, que en mostri les connexions i interrelacions com a exponents del complex cultural festiu; en tercer lloc, es freqüent de llegir descripcions de festes, totalment deslligades del context que els ha donat origen, per la qual cosa es fa difícil llur real comprensió i valoració; en quart lloc, podríem assenyalar, una tendència força generalitzada que ha consistit en una clara preferència a descriure les festes més singulars i estranyes en detriment de les més comunes, la qual cosa no significa que aquestes últimes siguin menys populars i celebrades que les altres; en cinquè lloc, quan els folkloristes s'han posat a teoritzar, s'han preocupat de dir **on, com i des de quan** se celebren les festes populars, però s'han oblidat de fer constar el per què d'aquestes celebracions".

³⁵⁷ El folklore romàntic es centrava en l'estudi de la literatura popular i bàsicament elaborava col·leccions d'interès estrictament estètic i ideològic, amb una nul·la rellevància científica, determinant el caràcter diferencial de cada poble, històricament conformat.

³⁵⁸ El folklore evolucionista, prenent la història com el seu marc teòric, estava interessat en els costums i les creences que havien sobreviscut i s'havien mantingut per la força de la tradició, malgrat no tenir el sentit pràctic originari, constituint proves i exemples permanents de l'estadi cultural del qual es procedia i del qual s'havia evolucionat, des d'estadis ètnics més simples a d'altres de més complexes.

³⁵⁹ Ll. PRATS, (1988: 25).

societats excursionistes³⁶⁰ varen adoptar plenament aquesta perspectiva disciplinària en l'estudi de la cultura tradicional, tant pel que fa a les exigències positivistes de la recerca com a la delimitació del seu camp d'estudi.

Malgrat l'orientació científica que semblava que presentaven els estudis sobre la cultura tradicional a Catalunya, qualificant el folklore de "ciència social", el cert és que les preocupacions d'aquells erudits giraven més entorn el caràcter catalanista del projecte, basats en la idea de reivindicar el dret a la diferència.³⁶¹ Conseqüentment, la tradició popular va esdevenir un objecte d'estudi i un element a protegir (com a element bàsic en la construcció de la identitat nacional) i a recuperar (l'èxode de la població del camp vers la ciutat feia perillar la supervivència de les formes tradicionals de la vida rural i dificultava la legitimació d'aquestes com a constitutives del "tarannà" nacional).

Aleshores, amb el moviment de la **Renaixença** es va engegar i desenvolupar aquest projecte cultural i polític, en l'elaboració d'una imatge típica de la "tradició popular", la qual va esdevenir un dels pilars simbòlics fonamentals del catalanisme.³⁶² La mitificació de la Renaixença està estretament lligada a la idea de la recuperació de la consciència de la identitat catalana, pretesament perduda o somorta, durant l'època de la Decadència.³⁶³ Als ulls de la història, la

---

³⁶⁰ A l'ampara de l'excursionisme varen prendre impuls les primeres exploracions espeleològiques, va sorgir la dedicació incipient a les prospeccions prehistòriques arqueològiques, es varen fer les primeres investigacions sobre l'art romànic, varen aparèixer les primeres iniciatives per formar una biblioteca, i es va preparar el terreny per tal de constituir el futur Servei de Catalogació de Monuments. Aquesta tasca de l'excursionisme prefigurava el que més endavant havia de ser l'obra cultural de la Mancomunitat Catalana. Certament, d'entre 1907 i 1936, la cultura catalana va aconseguir una etapa de normalització i de institucionalització gràcies a la Mancomunitat i als organismes que va crear, especialment l'Institut d'Estudis Catalans. Aquesta era una institució que es dedicava a la investigació científica.

³⁶¹ Per tal d'evitar l'assimilació al nacionalisme espanyol.

³⁶² PRATS, Llorenç (1988: 7). Aquesta instrumentalització ideològica del folklore a Catalunya, com ens diu el mateix autor, no ha estat encara massa estudiada a Catalunya.

³⁶³ I d'aquesta manera, PI DE CABANYES, Oriol, 1984, *Apunts d'Història de la Renaixença*. Barcelona. Ed. Del Mall. Pàg. 29, definia la Renaixença de la següent manera:

"Amb el nom de *Renaixença* hom entén el moviment que, d'acord amb el profund canvi estructural iniciat dins la societat catalana a la segona meitat del segle XVIII, reelabora i enforteix la consciència diferencial dels membres d'aquesta societat al llarg de tot el segle XIX i d'una manera progressivament dinàmica. En el benentès

Renaixença apareix com un moviment ideològic, de ressorgiment de la llengua i la literatura, de caràcter catalanista, ruralista,³⁶⁴ catòlic i conservador (seguint els passos del romanticisme historicista) que propugna una determinada definició³⁶⁵ i representació simbòlica de la idea de Catalunya i del ésser català (és a dir, de la identitat ètnica) que esdevindrà hegemònica a la Catalunya del segle XIX. Es va iniciar al 1833, però de fet va ser a partir del 1859 quan el moviment es va popularitzar i consagrar, gràcies sobretot a la celebració dels Jocs Florals³⁶⁶ i a les diferents entitats privades que, a partir d'aquesta data, es van crear arreu de Catalunya.

Aquesta recuperació va venir de les mans, per una banda dels estudiosos del folklore, i per l'altra, de les instàncies formals del poder local.³⁶⁷ No obstant, aquesta municipalització no era gens nova, ja que en molts casos es remuntava a l'Edat Mitjana.³⁶⁸ El capitalisme, doncs, va transformar profundament la festa urbana, però no en va suposar la seva desaparició.³⁶⁹

---

que aquesta represa de la consciència de la pròpia identitat no afecta solament la llengua i la literatura sinó tots els fenòmens culturals que es reproduïxen i s'interrelacionen en el si d'aquest procés”.

³⁶⁴ La Renaixença va proclamar i exaltar els valors de la terra, de la natura, de les seves gents, de tot allò relacionat amb el món rural i la cultura tradicional que en aquest estava contingut. Calia cercar el *mite de la Catalunya pairal*, on suposadament es trobaven les essències històriques del poble català, donada la decadència que s'estava vivint en l'àmbit urbà.

³⁶⁵ Prats parla de definició i no de “redescobriments”, “restauració”, “recuperació” perquè considera, i amb raó, que la consciència ètnica no és només contextual, sinó que també és relativa als interessos que la vehiculen. PRATS, Llorenç (1988: 33).

³⁶⁶ Antoni de Bofarull, Victor Balaguer i Jordi Rubió i Ors varen recuperar la tradició dels Jocs Florals, certamen literari medieval que va tenir lloc a entre el 1324 i el 1484 a Tolosa de Llenguadoc, i varen celebrar novament una edició d'aquesta festa el 1859 a Barcelona. A partir d'aquest moment, els Jocs Florals es varen estendre per tot el territori de parla catalana, i malgrat les crítiques que varen rebre en els seus inicis, varen aconseguir els propòsits d'acostar el públic a la literatura culta en català, de fer de plataforma de nous escriptors i, alhora de promoure en els joves el cultiu de la llengua i la literatura catalanes.

³⁶⁷ I d'aquí que es parli del procés de municipalització de la festa, segons comenta Joan Lluís Marfany en la seva ponència “Notes per a l'estudi de les festes a les terres catalanes” dins l'obra *La festa a Catalunya. La festa com a vehicle de sociabilitat i d'expressió política*. (1997: 31 i seg.). En el poder municipal d'aquests moments, hi tenia molt de relleu la burgesia capitalista.

³⁶⁸ Durant el segle XIV, l'Església va instaurar la festa del Corpus Christi o festa de lloança al cos de Crist, amb la qual pretenia combatre la creixent laïcització d'una societat enfonsada per crisis econòmiques, guerres i pestes. Més endavant, els poders municipals van crear les festes majors a imatge i semblança de la festa del Corpus. Així van contribuir al fet que les festes majors esdevinguessin les celebracions de les comunitats locals, que servien, a part de refermar el poder i l'estructura social, per afermar els vincles d'identitat després del domini musulmà. L'atribució de virtuts curatives a les advocacions patronals locals va ser l'excusa i el pretext per

La representació simbòlica del món rural va comportar als folkloristes de la Renaixença un vessant descriptiu (una visió mítica del món rural i de la cultura tradicional), un vessant normatiu (uns valors que emanen idealment de la visió anterior) i uns símbols que interrelacionen i expressen ambdós pols d'una manera sintètica i emotiva. En aquest model doncs, és evident que el món rural s'oposés al món urbà; així com la cultura tradicional amb les modes estrangeritzants. A més, cal recordar que els intel·lectuals renaixentistes escrivien per a un públic predominantment urbà, i d'aquesta manera, mitjançant la separació del món rural del context quotidià i profà dels receptors, en mantenien i en reforçaven la sacralitat. A la vegada, la procedència majoritàriament rural de la població urbana, permetia establir una relació de

---

al disseny de les festes; aviat, però va intervenir l'Església per controlar, regular i prohibir determinades actituds que, segons ells, poc s'adeien a l'esperit inicial. I és que, a la segona meitat del segle XV, la funció lúdica de les celebracions sobrepassava la funció catequitzadora que les havia inspirat.

Cent anys més tard, la Contrareforma catòlica –erigida al voltant del Concili de Trento (1545-1564)–, va emfatitzar el caire purament religiós dels actes públics organitzats per l'Església, a l'interior dels temples. Però aquesta va ser incapaç d'extirpar les manifestacions festives de carrer, molt populars, gestionades pels mateixos municipis o per corporacions gremials. I en conseqüència, va optar per incrementar el caire exhibicionista i impactant de la processó del Corpus i de les festes majors i, alhora, va reforçar el caire humà de Déu, enfront del Déu interior dels reformistes protestants.

El Decret de Nova Planta de 1716, a més de les abolicions de les Constitucions de Catalunya i de la imposició de les lleis de Castella, va suposar la uniformització del calendari festiu per part de la monarquia espanyola i un atac flagrant a les peculiaritats del nostre país.

En el darrer terç del segle XVIII, l'esperit il·lustrat dels intel·lectuals europeus va penetrar en el nostre país. Els diferents governs il·lustrats, juntament amb la voluntat de lluitar contra l'endarreriment que vivia el país en molts aspectes, també varen fer una política d'atac, de vegades més teòrica que pràctica, a tot allò que tingués un flaire ancestral, autòcton o d'identitat local i comunitària. La prohibició de la celebració del Carnaval al carrer el 1774, a la ciutat de Barcelona, és una mostra palpable d'aquesta filosofia il·lustrada.

Durant el segle XIX aquest esperit il·lustrat va continuar present, i els costums locals continuaven essent desprestigiats i menyspreats, perquè encara evidenciaven ser mostres vives de l'Antic Règim.

El triomf de les tropes del general Franco en la Guerra Civil de 1936-39 va suposar un fort atac contra els elements més identitaris de Catalunya, conservats, sobretot, en les manifestacions festives. Majoritàriament, el que varen fer les autoritats feixistes i falangistes va ser revestir de simbologia nacionalcatòlica totes les activitats festives, remarcant el seu caire folkloritzant –en un sentit pejoratiu de la paraula– i integrant-les en una gran unitat espanyola, adquirint la màxima esplendor en les *demonstraciones sindicales del primero de mayo*.

³⁶⁹ Enmig del món del proletariat de la fàbrica, sorgeix una voluntat de construir una societat aliena a la industrialització. S'enyoren els temps en què es vivia en una sociabilitat puntuada per la festa, on s'expressen les solidaritats i la cultura. FONTANA, Josep, "La fi de l'Antic Règim i la industrialització. (1787-1868)" dins de VILAR, Pierre, 1988, *Història de Catalunya*. Vol. V. Barcelona. Edicions 62. Pàg 372 i seg.

Així que tot plegat va permetre que sorgissin entre d'altres, dues tradicions avui, autènticament populars: la sardana i els castells.

filiació entre ambdós móns i enfortir així la significació emotiva dels símbols i valors extrets del món rural. Així, els “vicis” de la ciutat podien ser presentats com a desviacions de les “essències prístines”.³⁷⁰

Aquesta mitificació del món rural pren la forma característica d'un *beatus ille* on els dos elements que el conformen, la naturalesa i l'activitat humana esdevenen constantment idealitzats. L'actitud dels homes de la Renaixença enfront la ciutat i el progrés era, en general, ambivalent. Cap d'ells discutia la necessitat de la indústria, ni el benefici que representava pel país la vitalitat cultural i econòmica de Barcelona, on gairebé tots hi vivien i hi treballaven, sinó que estaven preocupats per les conseqüències culturals i socials que d'aquests fets se'n derivaven. Les innovacions produïdes per les “modes”, pel “corrent del segle” no eren tingudes mai en consideració, en la mesura que no formaven part de l'“ànima catalana”, i enfront d'elles, es mantenien actituds força bel·ligerants.³⁷¹

Per posar exemples: la *masia* va esdevenir l'element dominant d'aquest subsistema simbòlic, com si es tractés d'un veritable temple, fins arribar al punt de sacralitzar tot el contingut (l'escó, la taula, l'escudella, el porró, la llar de foc i les seves llargues vetllades al seu voltant) d'aquesta casa. Per extensió, aquest model ideològic del pairalisme, presentava els valors de la religió catòlica, de la

---

³⁷⁰ PRATS, Llorenç (1988: 170). Val a recordar també, que a partir de la segona meitat del segle XIX, varen començar a proliferar els envelats i els teatres, constituint la producció de la “festa moderna”, la qual prenia una dimensió d'independència del tutelatge de l'Estat i de l'Església (com manifesta Pere Solà en el seu estudi “El paper de l'associacionisme d'esbarjo a Catalunya a les primeres dècades de l'Estat lliberal (1833-1874) pel que fa a la “producció” de la festa moderna” dins l'obra *La festa a Catalunya. La festa com a vehicle de sociabilitat i d'expressió política*. (1997: 175-190) o de privatització de la festa (segons Joan Lluís Marfany, també en l'obra amunt esmentada, pàg. 19-50). Al mateix temps però, es plorava per la pèrdua dels vells costums, balls i moixigangues, i es lamentava que els pagesos i les pageses abandonessin els seus vestits tradicionals i les seves danses davant la moda dels nous abituallaments de les ciutats o l'*schottisch* que es ballava als envelats.

³⁷¹ Amadeu Vives, per exemple, tenia paraules duríssimes per a la música forània que s'imposava en els cafès, tot dient: “S'haurien de destruir tantes músiques, tants pianos i orquestres, que fan que la joventut es deleiti en sensacions dolentes, i gaudeixi, bressi i es banyi en plaers purament nerviosos, que paren en desitjos i acaben en fets”, proposant el retorn a la música tradicional, “tan encarnada amb la nostra sang i amb la nostra ànima”. Ll. PRATS (1988: 185).

pàtria, de l'esperit feiner,³⁷² el seny, el tarannà pactista, el sentit de continuïtat³⁷³ i de tradició familiar pairal com una organització social idíl·lica i connatural a l'ànima del poble català, i així va esdevenir un dels pilars bàsics del catalanisme conservador, dels intel·lectuals del segle XIX, eferrissats buscadors de l'essència de la cultura popular i tradicional catalanes.

A més, tota la búsqueda dels elements simbòlics de la cultura tradicional catalana va portar als folkloristes a recuperar la **llengua** viva –a diferència dels textos antics- i incontaminada –de les ciutats-, el **costumari**,³⁷⁴ la **música**³⁷⁵ (i per tant les cançons tradicionals³⁷⁶), les **festes**, la **història** (com els herois, les ruïnes, les llegendes) i determinats elements de la **literatura i poesia populars** (procedents de l'antiga època gloriosa medieval).³⁷⁷ Només es recuperava,³⁷⁸

³⁷² Aquest esperit feiner ha promogut, segons Vicens Vives, una classe socialment important: la *menestralia*. GINER, Salvador et al, (1996: 96).

³⁷³ “Catalunya és, substancialment, tradicionalista, si per tradicionalista entenem, no una doctrina, sinó una forma de vida; això és, una manera de respectar el passat com a tal i voler que perduri... La tradició només és un obstacle quan no hi ha continuïtat”. Ferrater Mora, citat a GINER, Salvador et al, (1996: 94).

³⁷⁴ Per aquests motius, Manuel Milà i Fontanals reclama la necessitat d'honar el vestit provincial i sobretot, la barretina, la sardana o els castellers.

³⁷⁵ Pels volts del 1830, Marià Aguiló i Fuster començava a anotar cançons de la seva Mallorca nadiua. També Pau Piferrer va elaborar tot un recull de cançons populars catalanes, tot i que la seva obra va ser desenvolupada totalment en castellà. Manuel Milà i Fontanals també és un dels altres autors destacats en la recopilació de la literatura popular catalana. Després d'aquests pioners, el moviment de la Renaixença es va consolidar, apareixent noves generacions d'autors que també varen vetllar fermament per la recuperació de la cultura popular i tradicional catalana. Es tracta de: Francesc Pelai Briz, Francesc de Sales Maspons i Labrós, Maria de Bellloch (pseudònim de Pilar Maspons i Labrós), entre d'altres destacats folkloristes.

³⁷⁶ És d'aquesta manera com el romanç històric de “Els Segadors” és acollit com a l'himne nacional de Catalunya.

³⁷⁷ No obstant, cal recordar que hi havia determinades manifestacions del costumari o expressions dialectals o determinades formes de la literatura oral en un llenguatge groller eren marginades o obertament bescantades, en tant que no encaixaven o s'oposaven al model ideològic pairal elaborat sota els paràmetres de la Renaixença. Algunes manifestacions festives, com és el cas dels castellers, varen ser arraconats. Un altre exemple clar és l'apreciació que fa Sebastià Farnés arran del Carnestoltes, el qual manifesta que no cal lamentar la creixent desaparició d'aquesta festa supervivent del món pagà, la qual esdevé un veritable sarcasme per una societat cristiana. A més, afegeix, que cal contribuir amb tota l'energia que es pugui perquè els costums que han sorgit amb plena harmonia amb l'esperit cristià arrelin profundament en el sí de la societat catalana. Llorenç PRATS (1998: 185).

³⁷⁸ La por dels folkloristes a la desaparició o pèrdua de la tradició els va dur a recollir allò que els vells explicaven als joves, menystenint el que feia la joventut coetània a les urbs i a centrar la condició i la vàlua d'allò tradicional en el passat. Cal tenir present que els estudiosos del folklore de l'època no disposaven de textos ni fonts escrites per tal de conèixer les festes que celebrava el poble, a diferència, per exemple, dels folkloristes anglesos. A Catalunya, hom s'havia de refiar de les anotacions esquemàtiques i ingènues dels llibres de memòries

conservava o, si calia, reinventava, aquells costums que eren consonants amb el model prescriptiu, amb l'ethos que els homes del Renaixement anaven construint per assentar la pròpia identitat catalana.³⁷⁹

La Renaixença doncs, institucionalitza una determinada manera d'entendre la identitat catalana, la qual esdevindrà hegemònica,³⁸⁰ instaurant uns símbols que, amb més o menys alteració de sentit i contingut al llarg del temps, són els que ens han arribat als nostres dies, i encara continuen vigents.³⁸¹

La Renaixença va cedir pas a dos nous moviments, el Modernisme i el Noucentisme (1906-1923), els quals varen pretendre recordar els senyals d'identitat catalans en el terreny de la cultura d'elit, sense qüestionar en cap cas, els elements constitutius de l' "ànima catalana", ni els signes selectivament recuperats de la tradició popular que la simbolitzaven. El primer, centrat en postulats neoromàntics, s'interessava per la recuperació de mites, com ara el del Comte Arnau. El segon apostava pel retorn del classicisme i per rescatar aspectes que eren considerats positius dins de la cultura urbana.³⁸²

---

confeccionats per nissagues de pagesos i conservats en arxius de masos, i del testimoni del Baró de Maldà. Tal i com manifesta Joan Lluís Marfany dins l'obra: *La festa a Catalunya. La festa com a vehicle de sociabilitat i d'expressió política* (1997: 20-21).

³⁷⁹ Moltes d'aquestes manifestacions i expressions culturals de la Catalunya pairal ens han arribat incòlumes als nostres dies, i encara actualment, des d'instàncies oficials, es prenen com a senyals d'identitat del poble català, la qual cosa ens evidencia, com corrobora Prats, la importància de les qüestions folklòriques per la convivència i futur del conjunt del poble català. Llorenç PRATS (1998: 199).

³⁸⁰ Ll. PRATS (1988: 33). Val a recordar que els principals folkloristes de l'època varen ser, entre d'altres, Cels Gomis Mestre, Francesc de Sales Maspons Labrós, Marià Aguiló, Antoni Maria Alcover, Pau Bertran Bros, Francesc Pelagi Briz, Maria de Bell-lloch, Sebastià Farnés Badó, Manuel Milà i Fontanals, Mossèn Cinto Verdaguer, Carles Aribau, Serafi Pitarra, Rossend Serra Pagès. Entrant el segle XX, varen aparèixer en aquesta escena Aureli Capmany (gendre de Sebastià Farnés), Joan Amades i Ramon Violant Simorra, que varen continuar el conreu del folklore i de l'etnografia durant el període immediatament posterior a la Guerra Civil espanyola. Habitualment però, s'ha considerat que Milà i Fontanals va ser l'iniciador del redescobriment del folklore a Catalunya amb un llibre titulat *Observaciones sobre la poseía popular, con muestra de romances catalanes inéditos*, publicat al 1853.

³⁸¹ Cal insistir que el Romanticisme català aboga per l'amor a la història i als costums del passat, i el respecte a la religió. Vacil·la "entre la innovació i el conservadorisme, entre la voluntat i la recerca de camins nous, que responguin a les necessitats de la societat catalana, i la por a la transformació d'aquesta societat, a la qual es voldria veure encaixada en una imatge tradicional mítica -pairal-. FONTANA, Josep (1988: 418 i seg.).

³⁸² D'aquesta manera, al costat de les festes folklòriques existien un conjunt d'espectacles cívics, un recurs molt típic durant la Restauració i especialment en aquest segle XX, amb la voluntat de

D'aquesta manera, els quadres polítics de l'època³⁸³ van optar per legitimar i emblematitzar el catalanisme a nivell ideològic, centrant-se en les postures folkloritzants de la Renaixença, basades en els costums rurals i en els aspectes miticohistòrics, i no pas amb elements genuïnament moderns, urbans i civils, com ho feien els nous estats liberals, francès i espanyol, per exemple. D'aquesta manera, la gènesi i la estabilització de la festa i de la simbologia del catalanisme modern³⁸⁴ –el Pi de les Tres Branques,³⁸⁵ l'Onze de Setembre,³⁸⁶ Montserrat i Sant Jordi,³⁸⁷ la Senyera,³⁸⁸ els Segadors³⁸⁹ i la Sardana³⁹⁰–, s'estableixen en el curs dels primers quinze anys del segle XX. Amb el pas del temps, aquests

---

fundar unes disposicions de respecte a l'autoordre i a l'estat-nació, que s'estaven gestant coetàniament. Es tracta, com veurem al següent apartat 4.2. "Les formes d'organització festiva", de: la festa del bon mot –o del bell dir–, la festa de l'arbre, la festa de la vellesa...

³⁸³ Com per exemple, Prat de la Riba.

³⁸⁴ I sense entrar en la polèmica de si aquest catalanisme va ser un invent o una constant, una creació burgesa o una manifestació de lluita popular, es constata que a començaments de segle es varen forjar alguns dels senyals d'identitat social i nacional, quan el moviment nacional, per una banda, i el moviment obrer, per l'altra, estaven en ple procés de formació política.

³⁸⁵ La trobada al Pi de les Tres Branques fou una diada commemorativa catalanista introduïda per la Unió Catalanista l'any 1904.

³⁸⁶ La diada va ser celebrada per primer cop, l'any 1901, per uns quants militants d'Unió Catalanista.

³⁸⁷ A l'època, ni les tradicions de la religiositat popular ni els mateixos sants varen quedar fora de la política, com ho demostra el reconeixement de Sant Jordi com a sant nacional després d'haver vençut, en popularitat, a Santa Eulàlia. Així, Sant Jordi es va consolidar com a senyal d'identitat cristiano-catalanista. Al mateix temps, Montserrat s'establia com a lloc sagrat de la nació catalana.

³⁸⁸ La millor prova de l'acceptació massiva de la senyera catalana va ser la seva proliferació en l'àmbit del comerç i de la publicitat.

³⁸⁹ El cant dels Segadors (considerat, entre d'altres, un "fúnebre canto llano") va foragitar altres cants patriòtics (com la traducció de "La Marsellesa" feta per Clavé) amb textos de caràcter més solidaritzants, i va acabar imposant-se com a l'himne del poble català. Tal com comenta Klaus-Jürgen NAGEL en l'estudi "Festes i costums i el seu ús polític" dins l'obra *La festa a Catalunya. La festa com a vehicle de sociabilitat i d'expressió política*, (1997: 211-220).

³⁹⁰ Sense la difusió irresistible dels balls de saló –polques, valsos, masurques– en detriment del contrapàs i d'altres danses tradicionals, no s'explicaria el naixement de la sardana (considerada per alguns una "fúnebre danza ampurdanesa") o la introducció i revitalització de la popularíssima passió per l'esport d'aixecar torres humanes. La primera Mercè de l'any 1902, malgrat ser un invent cambonià per compensar el comerç de la ciutat pel fet d'haver renunciat a les festes de la coronació, va oferir un dels exemples més coneguts de catalanització d'una manifestació cultural regional: la sardana. L'anella dels sardanistes era "un símbol de germanor entre pobres y rics, entre obrers y capitalistes", que per un nacionalista podia fer de la comunitat nacional una realitat tangible i experimentable. Tal com comenta Klaus-Jürgen NAGEL en l'estudi "Festes i costums i el seu ús polític" dins l'obra *La festa a Catalunya. La festa com a vehicle de sociabilitat i d'expressió política*, (1997: 211-220).

senyals d'identitat catalans varen entrar en diàleg amb altres factors creadors d'identitat: la cultura de consum massiu, el cinema, l'esport com a espectacle.

Quan toreros, ciclistes, artistes,³⁹¹ futbolistes,³⁹² màquines, dandis són els nous ídols que comencen a convocar a considerables multituds, les festes tradicionals camperoles i de la vida autènticament comunitària comença a devallar.³⁹³ Per això, va resultar cabdal l'arribada als pobles dels nous aparells de mediació cultural: el cinematògraf,³⁹⁴ la ràdio,³⁹⁵ el manubri de curros i el gramòfon, facilitant que la gent es posés a la pell els nous ídols -de consum i narcisisme d'espècie- i que en visquessin les seves inquietuds. D'aquesta manera, els nous balls i les noves cançons varen resultar més atractius per als joves que les velles i desfassades danses. El progrés suposa molts canvis sociològics i culturals per a la comunitat catalana i entre ells, la recessió de la cultura festiva tradicional.³⁹⁶

Davant d'aquest panorama de penetració de gèneres forans i moderns, els folkloristes varen apel·lar -enmig de tot un exercici de refabricació de la història i de generació d'una mitologia patriòtica i religiosa- a la reconstrucció de la

---

³⁹¹ Els i les artistes de la sarsuela, de l'opereta, del cuplet, del flamenc conformen en bona mesura un nou subcamp de producció cultural, fruit de l'ordenació burgesa de la societat. Bourdieu n'ha dit "el subcamp de producció cultural". Per exemple, el Paral·lel de Barcelona i les seves immediacions eren coneguts com el "Montmartre" barceloní.

³⁹² Fins i tot, en molts pobles, el jovent va formar un equip de futbol local, per influència dels nous ídols d'aquest esport, que són els mítics jugadors del Barça d'aquella dècada dels anys 1920.

³⁹³ Tal com afirma Joaquim CAPDEVILA en la seva comunicació "La cultura camperola de la festa. Notes d'una substitució" dins l'obra *La festa a Catalunya. La festa com a vehicle de sociabilitat i d'expressió política*. (1997: 75 i seg.).

³⁹⁴ Els pobles més grans varen començar a fer sessions periòdiques de cinema, després del ball, les quals varen atraure a espectadors de tots els pobles veïns.

³⁹⁵ Les primeres cases que varen tenir ràdio varen esdevenir els punts habituals de trobada de la gent on s'hi escoltaven relats fulletonescos, cançons, partits de futbol, etc.

³⁹⁶ Un altre exemple el trobaríem en els balls que les entitats associatives civils (ateneus, cafès, casinos) celebraven pel seu públic, on en els dies de festes assenyalades el piano era substituït per un conjunt musical, que podia ser un grup de gralles, un quintet o un sextet, una orquestrina o una orquestra. Durant les primeres dècades del segle XX les gralles eren usuals, però forçats per les noves modes i els nous gustos, aquests grups s'anaren transformant en formacions més modernes i menys tradicionals. I doncs, en aquests moments la formació instrumental tradicional deixava pas als instruments musicals més universals del món occidental, i inclús se n'americanitzaven els noms. A partir dels anys 1930 arribava la moda del jazz, i així si als anys 1910 trobàvem les gralles dels "Pepets" o dels "Sabaterets", als anys 1930 sonaven els saxos dels "The Nightingale Boys" (Els Nois Rossinyols) d'Igualada o els "The Melody Boys" de Sarrià.

Catalunya tradicional, reelaborant i relançant de nou la cultura popular.³⁹⁷ Els folkloristes, des de la Renaixença fins a Joan Amades, no van entendre la festa com un patrimoni en constant regeneració. Això els allunya encara més de les noves dinàmiques d'oci.

La Dictadura de Primo de Rivera (1923-1930) va introduir un parèntesi en la vida de les institucions públiques catalanes, constituint un entrebanc en el desenvolupament de la vida intel·lectual i també associativa. Contràriament, la Generalitat, durant la Segona República (1931-1936), va afavorir les accions destinades a incrementar la cultura catalana en tots els àmbits; i per tant, hi va haver un augment d'associacions de tot tipus que varen intervenir activament en la vida cultural, fins i tot durant la major part de la Guerra Civil (1936-39).

4.1.2 El franquisme i la transició

Òbviament, el franquisme va estroncar d'arrel totes aquestes manifestacions culturals, socials i polítiques promogudes inicialment per la Renaixença. El règim polític que es va instal·lar a l'Estat espanyol a partir de l'any 1939, va concentrar bona part dels seus esforços a fer arribar a tots els ciutadans un missatge que insistia en una història i en una cultura que era comuna a tots els espanyols, per tal d'evitar així, qualsevol tipus d'enfrontament o qualsevol idea de país fraccionat amb multiplicitat de nacions.³⁹⁸ D'aquesta manera, els *fets diferenciats* que existien a la comunitat basca, catalana, etc., com ara la llengua, la història diferenciada, les tradicions, el patrimoni cultural, la consciència de comunitat distinta, es van considerar qüestions merament accidentals, més o

---

³⁹⁷ Així, de les mans de diferents autors varen reaparèixer goigs, oracions, himnes i cobles religiosos, romanços de diferents tipus, corrandes, cançons de ronda, cançons de pandero, nades, sardanes. Són el que s'anomenen *ripropstes*. I així, varen sorgir propostes d'orfeons, cors de Clavé catalanitzats, festes de purificació de la llengua i excursions patriòtiques amb un especial interès per l'arqueologia i el folklore.

³⁹⁸ I de fet, ja coneixem com el franquisme instrumentalitzava les *fiestas nacionales* per legitimar el seu sistema polític i per dominar la població, amb la grandiloqüència, les desfilades i les

menys anecdòtiques, que en cap cas podien malmetre la realitat d'una sòlida i digna nació espanyola, una realitat que estava per damunt de qualsevol símbol d'identitat local.³⁹⁹

De tota manera, alguns anys abans de la mort del general Franco es va iniciar una tímida recuperació de les festes populars, sent més generalitzada i explosiva amb la transició democràtica, moment en el que més clarament la societat catalana va manifestar el seu rebuig al procés d'homogeneïtat i d'uniformitat cultural⁴⁰⁰ que s'havia dut a terme durant el període franquista. A més, també va manifestar la necessitat de fugir de la repressió i de la persecució cultural viscuda, aconseguint recuperar la llengua catalana, la sardana, la senyera i les festes populars, elements que eren símbols identitaris d'un poble i una nacionalitat diferenciada.⁴⁰¹

A l'any 1975, doncs, s'obre un període de transició cap a la democràcia que permet normalitzar la situació de la cultura catalana,⁴⁰² i, juntament amb la

---

grans exhibicions festives. Recordem les actuacions dels nostres esbarts, encoberts sota el paràmetre dels "Coros y Danzas de la Sección Femenina".

³⁹⁹ El franquisme va tornar a ressuscitar el centralisme espanyol, que veïa en el particularisme un fenomen insolidari que podia posar en perill aquella realitat superior i dignificada que era la "Nación Española". Amb la repressió política i lingüística imposada pel general Franco i amb la supressió de l'Estatut d'Autonomia, l'oficialitat de la llengua catalana desapareixia, la senyera era prohibida, totes les institucions públiques eren suprimides i es va considerar il·legal qualsevol actuació pública relacionada amb la llengua i amb la cultura catalanes. A més, a Euskadi, fins i tot es va arribar a prohibir l'ús de determinats instruments musicals, segurament com a reacció als moviments socials democràtics i en especial al moviment veïnal, que van fer bandera de la recuperació de tots aquests elements.

⁴⁰⁰ La imatge d'homogeneïtat de la "cultura i folklore espanyols" es va promoure arreu de la societat a través de TVE i d'altres mitjans de la comunicació, de cara a atraure turistes que permetessin fer sortir a Espanya de l'autarquia econòmica imposada, intentant desenvolupar la creença que només existien aquelles manifestacions folklòriques i que eren genuïnes de tota la comunitat espanyola. No podem oblidar que els *mass media* a l'Estat espanyol franquista sempre varen anar lligats als continguts que definia la ideologia i l'aparell polític-administratiu, sota l'amenaça i el control exercits per la censura i la repressió.

⁴⁰¹ Val la pena recordar que la política cultural apareix a Europa a partir de la II Guerra Mundial, sota la influència de diferents organismes internacionals (UNESCO, Consell d'Europa), assentant-se en quatre principis: a) el reconeixement del dret de tota persona a desenvolupar la seva personalitat participant en la vida cultural de la comunitat; b) la cultura com el reforç de la independència i de la identitat personal i col·lectiva; c) la necessitat de potenciar la democràcia cultural; i d) de la defensa de la identitat cultural dels pobles enfront de la homogeneïtzació. Ll. BONET et al. (1995:35-36).

⁴⁰² D'aquí, que al 1977 es va organitzar el II *Congrés de Cultura Catalana*, per tal de defensar i promocionar la cultura catalana (el primer s'havia celebrat al 1964). Paral·lelament, es restableix

posterior constitució dels ajuntaments democràtics i el restabliment de les institucions catalanes, la cultura popular viu una eclosió espectacular.⁴⁰³ Així, les festes tradicionals, els aplecs, la història, les llegendes, les fires d'artesanía, la faràndula, la xaranga, els monuments, els museus, les biblioteques populars, es van recuperar i es van convertir en símbols d'identitat local, per tal de deixar enrere el buit, la deixadesa i la desídia de l'administració anterior. D'altra banda, algunes d'aquestes festes van deixar el seu àmbit local per convertir-se en referents, en signes de la identitat cultural de Catalunya en general, procés conegut amb el nom de *simbolització*.⁴⁰⁴ La cultura tradicional va ser l'eina que va mobilitzar la cultura i l'autonomia local després dels anys de la dictadura franquista i de la immigració castellanoparlant que havia arribat a Catalunya, dins un context polític demòcrata i catalanista. Així, es comença a parlar d'un corrent *propatrimonialista*, que propaga un sentiment i un desig bastant general a la societat, de conèixer i exaltar tots aquells elements que es consideren valors patrimonials, culturals i identitaris de Catalunya.⁴⁰⁵ La complicitat de la cultura amb les qüestions polítiques i econòmiques ja no es pot aturar; el maridatge entre la *dinàmica del mercat* (mercat econòmic de béns i serveis i mercat polític d'atracció de vots de l'electorat) i la *dinàmica identitària* de

---

la Generalitat de Catalunya i s'aprova l'Estatut d'Autonomia el 1979, que considera com a llengua pròpia el català.

⁴⁰³ Durant el franquisme es va afavorir la immigració com a mesura tàctica de contribució a la castellanització de la societat catalana. No deixa de ser simptomàtic que els anys 1970, un 49% de la població de Barcelona i els seus voltants era d'origen no català. Lògicament, una de les principals tasques de la Generalitat de Catalunya, un cop reinstaurada, fou la de catalanitzar el país. Montserrat Guibernau, llibre IX, "Cultura, educació i ciència", capítol 1, *Nacionalisme, cultura i societat a Catalunya*, dins de GINER, et al. (1998: 797).

⁴⁰⁴ La revalorització i reivindicació d'elements que formen part de la cultura en sentit ampli i que no tenen una especial significació ètnica, com a conseqüència del seu desplaçament local esdevenen símbols i signes ètnics, tal i com diu Frigolé, citat per Jesús Contreras, llibre IX, "Cultura, educació i ciència", capítol 3, *La cultura tradicional a la Catalunya d'avui*, dins de GINER, et al. (1998: 823-824). Alguns exemples d'aquestes festes són la Patum de Berga, la Festa del Pi de Centelles, la Festa Major del Barri de Gràcia de Barcelona. Aquesta simbolització ha portat també a proliferar arreu del territori català de colles castelleres, el famós mercaderisme de Moya, esmentat en el Capítol II, *L'evolució de la festa*, apartat 2.2.1. "Els espais festius".

⁴⁰⁵ No podem però obviar que els anys del franquisme havien generat dues postures oposades ben arrelades a Catalunya: els espanyolistes i els catalanistes. És en aquest context, en el que s'emmarca el *Manifiesto de los 2300*, que va aparèixer publicat al diari de Madrid *Diario 16*, el 12 de març de 1981, signat per 2300 intel·lectuals que evindeciaven el retrocès de la llengua castellana en el sí de la comunitat catalana. El fet que el Manifest no fructifera, com tampoc el cop d'Estat del 23-F, va permetre gestar un entorn propici per a refermar la cultura catalana.

la festa ja no té fi.⁴⁰⁶ La cultura és un camp codiciat pels actors polítics (estats, regionals o locals) pels beneficis que els generen les potencialitats mediàtiques i simbòliques.⁴⁰⁷

Aquest esmentat interès per la cultura festiva popular i tradicional es produeix des de postulats essencialistes⁴⁰⁸ (donant èmfasi a la dimensió simbòlica-comunitària, idealitzant la nació catalana com allò que sobreviu quan tota la resta desapareix) fins arribar a la instrumentalització⁴⁰⁹ amb la instauració del govern de la Generalitat.

Així, les associacions i l'Administració autonòmica inicien la recuperació i normalització de la identitat cultural a Catalunya, des de dos fronts d'actuació: la llengua (un vehicle important d'afirmació de la identitat d'un país) i la cultura (bàsicament la popular i tradicional, ja que sempre ha anat lligada a la identitat d'una comunitat i d'un territori). Per tant, la consciència nacional es fonamenta, en bona mesura, en aquesta especificitat lingüística i cultural, sent el factor que provoca l'interès per la conservació d'aquesta especificitat.⁴¹⁰

---

⁴⁰⁶ La lògica política de la recuperació de festes i tradicions abans prohibides s'emmarca en la vàlua d'identitat que aquestes contenen; mentre que la lògica econòmica de la recuperació es centra en tot allò que és susceptible de convertir-se en mercaderia pels turistes exteriors i interiors (els urbanites catalans). Com ens recorda Jesús Contreras, llibre IX, "Cultura, educació i ciència", capítol 3, La cultura tradicional a la Catalunya d'avui, dins de GINER, et al. (1998: 825-832).

⁴⁰⁷ D'altra banda, les diferents institucions de la Unió Europea sempre han defugit d'una "política cultural europea" i prefereixen parlar d'una "acció comunitària" en el "sector cultural", afavorint la "cooperació" interestatal. Ll. BONET et al. (1995:40-48).

⁴⁰⁸ També conegut com cultura "heroica", o en termes weberians, "carisma". GINER et al. (1996: 215).

⁴⁰⁹ També conegut com cultura "institucionalitzada", o en termes weberians, "rutina". GINER et al. (1996: 215).

⁴¹⁰ Ll. BONET et al. (1995:53-54).

4.1.3 La festa avui. El Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana i La “Festa Tradicional d’Interès Nacional”

Durant els anys vuitanta i noranta del segle XX, l’administració s’ha anat decantant cap a una progressiva gerencialització de la cultura catalana:⁴¹¹ això suposa tractar la cultura com un camp més del sector públic, regit per criteris de racionalitat i d’eficàcia administrativa (com si es tractés talment d’una mercaderia); suposa deixar de ser el ciment constitutiu de la *Gemeinschaft* (comunitat) per esdevenir el *pool* de recursos culturals de la *Gesellschaft* (societat); passar del sagrat al profà.⁴¹² La cultura es concep com a fet legitimador de la política de les institucions públiques duta a terme; una política que fomenta una cultura de massa espectacular, lúdica i superficial.

No obstant, l’essencialisme, la interpretació de la cultura com a mite, apareix sempre que cal. Tal com diu Giner,⁴¹³ “en el món d’avui tant l’essencialisme com el gerencialisme són necessaris i inevitables”. D’aquí, la declaració de *Festa d’Interès Nacional* i la creació del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana.

El Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana (CPCPTC)

La creació del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional,⁴¹⁴ que depèn del Departament de Cultura del govern de la Generalitat de Catalunya

---

⁴¹¹ De fet, la fallida del Pacte Cultural proposat per Joan Rigol (1984-85), aleshores conseller de cultura de la Generalitat de Catalunya, va suposar deixar enrera les postures essencialistes i apropar-se a les gerencialistes. GINER et al. (1996: 134 i seg.).

⁴¹² Salvador GINER et al. (1996: 203 i seg.).

⁴¹³ (1996), op. cit., pàg. 216.

⁴¹⁴ Els inicis del CPCPTC es troben en l’ordre del 3 d’octubre del 1983 per la qual es va crear el Centre de Documentació i Recerca de la Cultura Tradicional i Popular (a càrrec del conseller de cultura d’aleshores, Max Caner) que pertanyia a la Direcció de Difusió Cultural i també estava vinculat al Servei de Cultura Tradicional, el qual tenia les tasques de recerca i promoció de la

no fa més que evidenciar de nou, el relleu que té el folklorisme en la nostra societat i entorn polític, consolidant el traspàs de certes competències i funcions del Ministerio de Cultura al govern català.⁴¹⁵ La seva finalitat és promoure la recerca i l'estudi sobre la cultura popular i tradicional catalana, de fomentar-ne el manteniment i la difusió i de donar suport a la vida associativa i a les activitats de dinamització cultural.⁴¹⁶ En aquest sentit, el CPCPTC vetlla que les festes tradicionals d'interès nacional mantinguin els valors que en van justificar la seva declaració.

Així mateix, d'aquest CPCPTC en depèn la biblioteca, especialitzada en publicacions de la cultura popular i tradicional, amb més de 6000 volums, bona part dels quals procedeixen del fons bibliogràfic de les històriques biblioteques de Joan Amades i de Jaume Vilalta, més les obres contemporànies que recent i constanment es van incorporant.

La relació entre les associacions culturals i l'administració pública no pot ser única i exclusivament la subvenció econòmica, sinó que hi ha d'haver una mútua implicació, per tal que es pugui col·laborar correctament en la promoció, difusió i dinamització de la cultura popular i tradicional. En aquest sentit, sembla evident la necessitat d'aquest Centre de Promoció de la Cultura Popular

---

cultura popular i tradicional, com a conseqüència del I Congrés de la Cultura Popular que es va celebrar el 1982. Per la Llei 2/1993, de 5 de març, de Foment i Protecció de la Cultura Popular i Tradicional de l'Associacionisme Cultural (a càrrec del conseller de cultura d'aleshores, Joan Guitart) aquest Centre de Documentació i Recerca de la Cultura Tradicional i Popular es converteix en el Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana. Aquesta mateixa llei va crear el Consell de la Cultura Popular i Tradicional, com a màxim òrgan consultiu del Departament de Cultura en les matèries que són objecte d'aquesta llei: en primer lloc, la recuperació, l'inventari, la protecció, la difusió i el foment de la cultura popular i tradicional catalana; en segon lloc, el suport i l'impuls a la dinamització cultural; i per últim, el desenvolupament de l'associacionisme cultural.

⁴¹⁵ Val a dir, que "la legislació no determina de forma clara la delimitació de funcions entre governs, de manera que en el decurs d'aquests anys s'han produït força conflictes de competència. L'actual sistema constitucional disposa que la cultura no pot ser assignada de forma exclusiva a cap nivell de govern en particular i per tant, és possible la concurrència de diferents administracions en la provisió d'un mateix servei". Ll. BONET et al. (1995: 56).

⁴¹⁶ Això implica, en principi, que la cultura s'entén com un servei destinat al conjunt de la població i que no es redueix a criteris de mercat. Lògicament, aquest intervencionisme suposa una forta dependència dels ajuts públics per part dels agents culturals, comportant el perill de "funcionarització" de la cultura. Ll. BONET et al. (1995: 55).

i Tradicional Catalana, donat que exerceix un paper dinamitzador amb actuacions puntuals, en l'àmbit local i comarcal, mantenint una estreta col·laboració amb els diferents agents locals. Encara que les festes creen un sentiment d'identitat cultural a la comunitat, desenvolupada essencialment a esquenes o al marge de l'autoritat governamental, el que sí fa aquesta autoritat és aprofitar la capacitat festiva de generar sentiments d'adhesió per obtenir-ne una legitimitat en profit propi: guanyar-se la simpatia i el recolzament dels seus ciutadans. Aquesta és una de les raons per les quals la Generalitat subvenciona moltes festes i intenta monitoritzar-les amb els seus especialistes, els seus folkloristes i els seus animadors socioculturals. Moltes administracions municipals catalanes compten amb autèntics equips d'enginyers de festes, la missió dels quals és la "d'inventar-se" noves celebracions, capaces de generar efectes adequats als seus interessos. Des del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana, del Departament de Cultura de la Generalitat es donen a conèixer les activitats que, en els seus àmbits competencials, porten a terme les entitats i associacions que treballen en cada un dels àmbits de la cultura popular i tradicional.

La "Festa Tradicional d'Interès Nacional"

Les diferents legislacions de l'Estat espanyol (tant nacional com autonòmiques) dediquen una especial atenció a la cultura tradicional.⁴¹⁷ Dins d'aquest context se situa el fet que el dia 30 de setembre de 1983, el Govern de la Generalitat de Catalunya aprovés el Decret 413/1983,⁴¹⁸ mitjançant el qual es regulava la

---

⁴¹⁷ La Unesco, l'any 2001, també ha reforçat la imatge d'aquest ric patrimoni instaurant la declaració de *Peces Mestres del Patrimoni Oral i Immateral de la Humanitat*, amb la ferma voluntat de defensar la cultura popular i tradicional.

⁴¹⁸ Aquest Decret va ser publicat al *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm 373, del 19 d'octubre del 1983. Aquest decret va ser derogat per la Llei 2/1993, de 5 de març, de foment i protecció de la cultura popular i tradicional de l'associacionisme cultural, per la qual les festes d'interès nacional passaven a ser regulades per les disposicions d'aquesta llei, publicada al DOGC núm. 1719. Actualment, però aquestes festes d'interès nacional estan regulades pel Decret 319/1994, publicat al DOGC núm. 1985, de 14 de desembre de 1994, en el que s'estableix i detalla les condicions que han de reunir les celebracions objecte de declaració.

declaració de celebracions de la cultura tradicional catalana com a **festes tradicionals d'interès nacional**.

Segons el Decret, aquesta qualificació la poden obtenir, a petició pròpia o per iniciativa del mateix Govern, les “manifestacions culturals consistents en una representació concreta, que tinguin una continuïtat secular, unes dates de celebració periòdica i un local o escenari determinats”. En qualsevol cas, totes aquestes festes són emblemàtiques per a la comunitat que les celebra, altament valorades, integradores i participatives.

En aquest Decret (319/1994)⁴¹⁹ s'hi troben els requisits necessaris que aquestes celebracions han de complir per tal de ser declarades festes tradicionals d'interès nacional. Aquest nou Decret, entre d'altres punts, estableix i detalla les condicions que ha de reunir una celebració objecte de declaració: continuïtat històrica acreditada i respectuosa amb la tradició; valors culturals propis i característics de l'àmbit on se celebra; arrelament a la col·lectivitat que la celebra; celebració en espais determinats; personatges o elements propis que responguin a una estructura o siguin equivalents a un simbolisme característic del fet que origina la festa, i existència d'una entitat pública o privada que en garanteixi la continuïtat.

Actualment, existeixen 22 festes tradicionals declarades d'interès nacional⁴²⁰ i responen a aquest interès social, però sobretot polític, per a la protecció i conservació de totes aquelles celebracions festives de la cultura tradicional i popular catalana d'especial arrelament i rellevància.

---

⁴¹⁹ De fet però, el preàmbul d'aquest Decret es torna a trobar en l'article 6 de la Llei 2/1993, de 5 de març, de *foment i protecció de la cultura popular i tradicional i de l'associacionisme cultural*. Aquesta llei preveu els paràmetres d'actuació de les administracions públiques en aquesta matèria que, en qualsevol cas, han de ser tendents a conservar, protegir, fomentar, ensenyar i difondre la cultura popular i tradicional i l'associacionisme cultural. Així mateix, es disposa la possibilitat de declarar d'interès nacional béns mobles i immobles i festes que integren el patrimoni etnològic de Catalunya. D'altra banda, també es preveu la figura de l'associació d'interès cultural. Ll. BONET et al. (1995: 66).

⁴²⁰ Aquestes 22 Festes d'Interès Nacional estan referenciades a l'Annex.

Aquesta declaració de la Festa Tradicional d'Interès Nacional té un clar precedent en la denominació honorífica de *Fiesta de Interés Turístico*, que el Ministerio de Información y Turismo va promulgar en l'Ordre del 30 de setembre de 1964, donat que la diversitat de festes i manifestacions de caràcter religiós, cultural i sobre tot popular despertaven un gran interès i atractiu pel turisme que venia a l'Espanya franquista. Es va concedir aquesta denominació a més de 50 festes,⁴²¹ entre les que destaquem el Corpus Christi de Sitges, Sant Jordi i la Festa Major de Nostra Senyora de la Mercè de Barcelona. En aquest cas, el govern franquista pretenia donar més relleu a un dels recursos turístics que atreïen a visitants. Per contra, la Generalitat de Catalunya, pretén donar relleu a un dels principals recursos d'identitat catalana: les festes populars i tradicionals.

4.2 Les formes d'organització festiva

Durant llargs períodes de la història, l'actuació de la societat civil ha estat marcada per la necessitat de supervivència de Catalunya com a nació, amb una cultura singularitzada i diferenciada de la resta. I aquesta necessitat ha estat un estímul per a la creació d'entitats. Algunes d'aquestes entitats han tingut com objectiu l'organització de manifestacions festives populars;⁴²² per d'altres, la festa ha estat una de tantes activitats.

El fet d'organitzar i gestionar una festa popular implica la realització d'un conjunt de tasques i, evidentment, requereix l'existència d'uns individus que es responsabilitzin de dur-les a terme. En l'actualitat és freqüent que les

---

⁴²¹ També es concedí aquest títol a la Setmana Santa de Sevilla, Màlaga i Zamora; el Corpus Christi de Toledo; les Fiestas Lustrales de Santa Cruz de la Palma; els Misteris d'Elx; la Festa del Pilar de Saragossa; les Falles de València; San Fermín de Pamplona; el Rocío d'Huelva; la Feria de Abril de Sevilla; el Carnaval de Càdis; les Hogueras de San Juan a Alacant; la Vendímia de Jerez; la festa dels Moros i Cristians d'Alcoi; Arapa das bestas a San Lorenzo (Pontevedra); el descens del Sella a Astúries; el Pero-Palo a Villanueva de la Vera (Caceres).

comissions de festes de les entitats públiques o privades encarreguin tot allò que constitueix la infraestructura d'una celebració festiva. Antigament aquestes funcions de responsabilitat havien recaigut en individus o en grups d'individus anomenats pabordes i pabordesses; priors i prioeres; majorals i majorales; majordoms i majordomes; confreres majors, abats, obrers majors i obreres, administradors, elois, tonis. Malgrat aquesta diversitat de càrrecs i títols, que es conserven encara avui, gairebé tots ells fan referència a les dues grans formes organitzatives i associatives del món pre-industrial: les *confraries*,⁴²³ de caire religiós, i els *gremisk*,⁴²⁴ d'origen professional. En efecte, si pabordes, priors, majorals, majordoms eren denominacions amb què es coneixien els càrrecs d'alguns confreres dirigents, els elois i tonis eren membres, no necessàriament jeràrquics, dels gremis de metal·lúrgics i traginers respectivament. En aquest sentit, doncs, els títols i els càrrecs esmentats ens revelen les estretes relacions de les celebracions festives amb el món religiós d'una banda, i amb el món artesanal, de l'altra (o bé amb tots dos, ja que durant segles, confraries i gremis varen ser conceptes sinònims); i també la pròpia jerarquia social (solien estar encapçalats pels hereus o fadristerns de les cases més riques, i sempre sota l'aixopluc de les parròquies). Les germandats o confraries es van mantenir en la societat medieval (donat que la cultura festiva de les societats occidentals està estretament relacionada a aquestes pràctiques rituals d'associacions d'homes, joves o adults⁴²⁵), passant per la societat industrial⁴²⁶ i fins arribar avui dia.⁴²⁷

---

⁴²² Des de l'associacionisme s'il·lusiona a la gent a desenvolupar la seva capacitat d'aprofundir en els costums i les tradicions esdevenint un motor de revitalització i dinamització de la cultura festiva popular i tradicional.

⁴²³ Les confraries o congregacions són un moviment associatiu de caràcter bàsicament popular basat en la pràctica religiosa, però ple d'elements i celebracions en què el poble era el principal protagonista i el principal destinatari, i per això mateix es van anar transformant en tradicionals.

⁴²⁴ Els gremis són corporacions de caràcter estrictament professional i laboral que en algunes ocasions també prenien el nom de confraria.

⁴²⁵ Històricament, en la civilització romana ja existien els *collegia* o confraries de ciutadans adults que, en absència de les dones, es reunien per compartir menjar i beguda, tot conversant de sexe, d'esports (bàsicament del circ i dels jocs), de teatre i de política. Aquesta pauta del masculinisme festiu va anar lligada a una altra associació típicament llatina, que és el clientilisme, és a dir, el foment de les relacions entre els patrons i els clients, les quals constituïen el teixit articulador dels interessos de la societat civil romana.

⁴²⁶ No obstant, cal recordar que la Reforma protestant i, sobretot, la revolució industrial varen tirar per terra bona part d'aquesta herència festiva, malgrat que hi haguessin força reductes,

Durant el segle XIX, la industrialització va transformar profundament la societat catalana, on al costat d'una naixent burgesia urbana prenia cos una classe obrera⁴²⁸ cada vegada més conscienciada socialment, centrada en la defensa de les condicions humanes de treball, d'un habitatge digne, en l'educació i la cultura. I d'aquesta manera, les noves formes d'associacions burgeses i menestrals⁴²⁹ es desenvolupen des de 1833 en un nou marc, econòmic i institucional, com els centres,⁴³⁰ els ateneus,⁴³¹ els casals,⁴³² els cercles,⁴³³ els clubs, les unions, els casinos.⁴³⁴

També les festes reflecteixen els canvis ocorreguts: la industrialització i la consecució de l'estat liberal i modern fan perdre protagonisme al calendari festiu eclesiàstic. Paral·lelament apareixen festes burgeses,⁴³⁵ pròpies de les ciutats, refugiades en els seus espais exclusius, multiplicant-se i consolidant-se

---

com són els poblets rurals aïllats de la influència de les urbs industrialitzades, que varen poder mantenir i conservar les seves festes populars tradicionals.

⁴²⁷ Avui encara trobem els gremis per oficis, propis del corporativisme, i la societat estamentista; i també, les confraries, d'advocació religiosa, sovint adscrites a grups d'edats i gènere –escolans, fadrins, fadrines, casats, quintos–.

⁴²⁸ Al marge de la tutela directa de l'Església varen sorgir les penyes populars amb finalitats culturals i recreatives, apareixent els primers *locals socials*, on es reunien per preparar festes patronals, carnavals i altres celebracions socials.

⁴²⁹ No obstant, aquestes institucions autosuficients i autònomes presentaven un vici inherent: el tancament, el conservadorisme, la inhibició a cercar altres perspectives, el rebuig d'idees noves, d'experiències, de corrents i de valors vinguts de fora. D'aquí, l'envelliment i ancoratge en èpoques passades que han patit algunes entitats.

⁴³⁰ Els centres intenten fomentar certes activitats recreatives, alhora que difonen un ideal polític, social o religiós.

⁴³¹ Els ateneus prenen com a model les associacions elitistes angleses i franceses de l'època, però a Catalunya esdevenen progressistes, en el sentit que tenen com a objectiu elevar i promoure el nivell cultural dels obrers, així com d'afavorir el sorgiment d'una cultura obrera.

⁴³² Els casals són una entitat popular, molt específica dels Països Catalans, que tenen una voluntat cultural i recreativa amb un marcat caire religiós, donat que gairebé sempre depenen d'una parròquia.

⁴³³ Els cercles neixen a partir de les reunions de la petita i mitjana burgesia i pretenen participar en la vida pública, amb la voluntat de fomentar el coneixement d'un aspecte cultural concret: la llengua o l'edició d'un llibre.

⁴³⁴ Els casinos esdevenen societats recreativoculturals, inicialment per a una ciutadania burgesa, tot i que a partir del 1868 varen democratitzar-se o universalitzar-se, convertint-se en societats de menestrals, enquadrant les diferents fraccions locals que es formen a nivell municipal segons una o altra tendència sociopolítica.

⁴³⁵ Anomenades també festes cíviques, com les fires, les festes de l'arbre, les festes del "Bon mot", les festes de la vellesa, etc. Aquestes noves formes festives laïques o seculars, sovint varen acabar més o menys legitimades eclesiàsticament o beneïdes.

nous espais de sociabilitat i d'expressió festiva. Aquests espais esdevenen llocs habituals de reunió a les hores d'oci i acullen periòdicament representacions teatrals i parateatrals, contribuint a la producció de la festa moderna. Però les autoritats liberals no van permetre que les festes populars es perdessin, ans el contrari, i així estimulaven la commemoració i celebració d'aquestes festes. I d'aquí la proliferació de les colles geganteres, dels carnavals o els castells.

És la Renaixença, l'època que es pot considerar determinant en l'aparició i en l'impuls de les associacions populars, afavorit durant el període del Sexenni democràtic (1868-1874), moments en què l'interès per la cultura i l'associacionisme estaven íntimament units. Moltes associacions que es van formar en aquest període van tenir com a eix troncal en els seus discursos i activitats un cert *coneixement científic* de la cultura popular i festiva catalana. Un dels exemples més clars en va ser l'excursionisme català, que va constituir l'eix institucional més constant que va tenir l'estudi de la cultura tradicional,⁴³⁶ durant el segle XIX i fins a la Guerra Civil.

El 1876 i el 1878, es van fundar a Catalunya les primeres societats excursionistes que, lluny de constituir únicament entitats esportives, van néixer amb una clara vocació cultural i catalanista. Es pretenia que per mitjà de les excursions, s'aconseguís un coneixement científic del país en tots els aspectes, per tal que es fonamentés entre tota la societat una notable estima envers la imatge de Catalunya que els erúdots de la Renaixença havien anat gestant. La primera d'aquestes associacions prenia el nom d'Associació Catalana d'Excursions Científiques,⁴³⁷ i la segona, Associació d'Excursions Catalana.⁴³⁸ Aquesta

---

⁴³⁶ Per exemple, podem recordar que fou des del món excursionista d'on va sorgir la iniciativa de crear museus municipals i comarcals, recollint des de la indumentària fins a les restes arqueològiques o les fonts documentals del poble català.

⁴³⁷ L'Associació Catalanista d'Excursions Científiques, fundada al 1876, va contribuir al salvament d'una part del tresor arqueològic i artístic del país. CARBONELL, Jordi, 1991, "L'aportació de les associacions al nostre art contemporani" dins: *Associacions. Cultura i societat civil a Catalunya*. Tarragona. Col. L'Agulla, núm. 9. El Mèdol. Pàg. 119.

⁴³⁸ El 1878, després d'una escissió, es va fundar l'Associació Catalana d'Excursions, grup disident que va iniciar la subscripció per a la reconstrucció de la portalada del monestir de Ripoll. J. CARBONELL (1991: 119).

darrera era la que explícitament incloïa entre els seus objectius l'estudi de la cultura tradicional.⁴³⁹ En el si d'aquesta associació, es va crear a l'any 1885, la primera entitat catalana dedicada a la recerca folklòrica, Folklore Català.⁴⁴⁰ El 1890, les dues primeres societats excursionistes es van reunificar en una nova entitat, el Centre Excursionista de Catalunya, el qual naixia amb un fort esperit de continuïtat i amb la voluntat de:

“Recórrer les comarcas de Catalunya á fi de conéxer, estudiar y conservar tot lo que hi oferescan de notable la naturalesa, la historia, l'art y la literatura en totas llurs manifestacions axís com la llengua, las tradicions, las costums de sos habitants, valentse del excursionisme pera divulgar llur conexement y fomentar l'estimació que merexen”.⁴⁴¹

El paper dels ateneus i dels centres culturals també són claus per entendre, primer, el desvetllament, i després, l'empenta assolida per la voluntat pedagògica de culturalització d'àmplies capes de la població, donades les limitacions de l'oferta governamental. Una culturalització entesa en el sentit més ampli, ja que abraçava des de l'ensenyament als elements socials bàsics que els havien de permetre desenvolupar-se en la vida, prenent consciència, allunyant-se de la ignorància i analitzant els problemes de la seva societat. D'aquesta manera, els ateneus van afavorir la difusió i el conreu de la llengua i la literatura catalanes, gràcies als locals i biblioteques que varen posar a l'abast

---

⁴³⁹ Al primer article del seu *Reglament* hi deïa que la nova societat tenia per objecte “recórrer el territori de Catalunya i comarques veïnes per a estudiar-ne i fer-ne conèixer les belleses naturals i artístiques, les tradicions, monuments i antiguitats, les costums típiques, cants populars i particularitats del llenguatge”. Ll. PRATS (1988: 103-104).

⁴⁴⁰ Pau Bertran i Bros fou el precursor de la fundació d'aquesta entitat des del seu article “La filosofia de la filosa” que apareixia a principis de l'any 1885 a *La Il·lustració Catalana*. En aquest article, Bertran feia un repàs de l'evolució dels estudis folklòrics a Catalunya, a Espanya i a Europa, reivindicant l'interès de l'estudi de la cultura tradicional, i proposant la substitució de la recerca individual, que imperava aleshores, per una recerca col·lectiva, mitjançant la constitució d'una associació, per a la qual va proposar el nom de Folklore Català, manllevat evidentment del Folklore Andaluz que el 1881 havia fundat a Sevilla Antonio Machado Álvarez.

⁴⁴¹ Segons la ponència “Vinculació de les societats excursionistes als primers esports de muntanya” d'Elisabet ANDREU en el II Congrés de Cultura Popular i Tradicional Catalana.

del poble.⁴⁴² Aquestes entitats van esdevenir els focus de catalanització i culturalització de la societat.

A més, els ateneus responien a un clar moviment plural. Per això, en quasi totes les localitats catalanes van sorgir diverses iniciatives que es van concretar en la fundació de dos o més centres ateneístics, degut a les divergències de classe (entre els menestrals i els burgesos), o bé a les divergències ideològiques (entre els progressistes i els moderats). No obstant això, moltes vegades, van acabar fonent-se en una sola entitat interideològica i interclassista, on el nexa d'unió era l'afany culturalista i des d'una opció progressista, ja que estaven oberts a tothom. Els objectius bàsics eren el teatre i el cant coral,⁴⁴³ els quals marcaven les principals actuacions dels ateneus en l'època.

L'activitat de totes aquestes entitats es manté, amb moments de major i menor esplendor, sense gaire canvis i amb força normalitat fins a començaments del segle XX. La Guerra Civil ho va paralitzar tot, i la conseqüència va ser la desaparició o el soterrament de moltes associacions.

El nou règim polític que va instaurar el General Francisco Franco no va acceptar el caire cultural del què havien fet gala l'excursionisme i els ateneus, i els va sotmetre a la disciplina de la "Delegación Nacional de Deportes de la Falange Española, Tradicionalista y de la J.O.N.S." la qual va nomenar un "Delegado de Excursionismo, Esquí y Campamento de Cataluña".⁴⁴⁴ Degut a l'enquadrament

---

⁴⁴² Els anomenats ateneus "obers" o "populars", a més dels actes que duïen a terme per difondre la cultura i la política catalana, varen crear escoles primàries i d'arts i oficis, per omplir aquest buit provocat per les institucions públiques. PELEGRÍ, Iolanda: "El paper de les associacions en l'evolució literària i lingüística" dins: *Associacions. Cultura i Societat Civil a Catalunya*. (1991: 82).

⁴⁴³ Un dels trets essencials del panorama cultural de Catalunya és la importància transcendent – musical i cívica– del **cant coral**. Gràcies a ell, amplis sectors de la nostra societat han esdevingut partícips actius d'una faceta musical concreta, la qual, alhora, ha estat en molts moments de la història una eina d'afirmació nacional. A més a més, cal tenir present que el procés de la Renaixença, amb tot el seu esforç vertebrador i de conscienciament nacional i cultural, es va desencadenar des d'una èlit intel·lectual, i el seu efecte només va arribar a les capes baixes de la societat, gràcies a l'impacte i l'extensió de les societats corals.

⁴⁴⁴ A finals del 1939 aquesta Delegació es va convertir en la "Federación de Montañismo y Esquí de los Pirineos Orientales (Delegación de la Federación Española)", responnent a la concepció

de les normes estatals a les quals estaven sotmeses, aquestes entitats catalanes es van recloure en elles mateixes, fins i tot utilitzant cases particulars i, de manera clandestina⁴⁴⁵ i conscient, van mantenir tot el llegat cultural i festiu popular⁴⁴⁶ per poder-lo retornar als seus conciutadans un cop s'hagués acabat la dictadura de Franco i es tornés a implantar la democràcia. Val a recordar que la ciutadania associava *corrupció amb franquisme* i *honestetat amb democràcia*.⁴⁴⁷

Les circumstàncies polítiques, molt més obertes, que van sorgir a partir de la dècada dels seixanta, van permetre que en molts pobles i ciutats apareguessin col·lectius de joves organitzats⁴⁴⁸ que van orientar bona part del seu lleure a dur a terme activitats relacionades amb la recuperació i el coneixement del seu patrimoni festiu més proper. En aquest sentit, cal recordar la feina que va dur a terme el moviment escolta, sota l'aixopluc de l'Església, que va apropar molt de jovent cap a un coneixement real del seu territori i de la gent que hi vivia. I sense proposar-s'ho, van donar a conèixer com les formes de vida de base rural de les poblacions rurals anaven davallant, davant la clara industrialització de les ciutats i els canvis de costums urbans. També es van començar a organitzar les primeres classes de català, en un clar intent de reivindicar la nostra

---

unitària característica del règim polític; però la importància del nostre excursionisme i el del País Basc els va obligar a crear per aquests indrets unes "Jefaturas" regionals a base d'uns delegats amb atribucions purament burocràtiques.

⁴⁴⁵ La tasca clandestina del capellà berguedà Josep Armengou i Feliu és prou coneguda, mitjançant la coral de l'església i el moviment escolta havia ensenyat gramàtica catalana i història de Catalunya.

⁴⁴⁶ Tot i que, per Nadal, per exemple, l'esperit associatiu de la comunitat catalana va permetre reprendre les tradicionals representacions dels Pastorets a partir del 1939, en plena repressió de postguerra, i en castellà (tot i que en molts llocs, la representació es feia en català). I les confraries varen ser de les primeres a reactivar les seves activitats, i aprofitant les circumstàncies, varen reincorporar el català en les seves publicacions (com ho evidencien els documents de les confraries de Sant Vicenç dels Horts 1944, Ripoll 1950, Girona 1954). VILÀ, Joaquim: "La vocació de les agrupacions amateurs de teatre" dins: *Associacions. Cultura i societat civil a Catalunya*. (1991: 144).

⁴⁴⁷ GINER, Salvador en el llibre II, "Els orígens de la Catalunya moderna" dins de GINER et al. (1998: 43-84). Per això, com recorda Montserrat Guibernau en la mateixa obra, llibre IX, "Cultura, educació i ciència", capítol 1, Nacionalisme, cultura i societat a Catalunya, pàg. 791-803, el crit que va caracteritzar el moviment unitari democràtic dels darrers anys de la dictadura va ser: "llibertat, amnistia i estatut d'autonomia".

⁴⁴⁸ Per exemplificar-ho, recordem el sorgiment de colles castelleres a Barcelona, Vilanova o Sitges, la majoria dels casos amb un tarannà conscientment progressista i amb membres capdavanters, els quals posteriorment han ocupat càrrecs públics de responsabilitat.

identitat per mitjà de la llengua, es van publicar alguns llibres⁴⁴⁹ i es van començar a sentir les primeres veus cantant en català. La *Nova Cançó* va esdevenir un fenomen d'extraordinària importància que va transmetre a la societat en general, les inquietuds i reivindicacions d'una generació de catalans que volia recuperar la seva identitat cultural.⁴⁵⁰ A més, a recer de les comunitats cristianes i amb la seva complicitat, els Pastorets nadalencs i les Passions, van servir, ben aviat, per reintroduir també la llengua catalana dins l'àmbit públic.

Aquestes inquietuds també van tenir ressò en l'àmbit patrimonial i es van traduir en accions simbòliques en determinats edificis arquitectònics emblemàtics de la vila o ciutat, com ara una església, un castell, un pont, per tal de fer arribar a la resta de conciutadans la necessitat d'estimar els elements patrimonials que configuraven la seva història.⁴⁵¹ Aquesta tendència estructural dels anys seixanta es caracteritza per ser constant, regular i sostinguda, sense alts i baixos destacables, duta a terme essencialment per la classe mitjana.⁴⁵²

Un cop superada l'etapa fosca del franquisme, el moviment associatiu de caràcter cultural va viure un moment de transformació. La dinàmica dels nous temps democràtics amb grans dosis de convivència multicultural, van fer que

---

⁴⁴⁹ Tal i com diu Salvador Giner en el llibre II, "Els orígens de la Catalunya moderna" dins de GINER et al.(1998: 73), Òmnium Cultural, fundació que nasqué al 1961 amb l'objectiu de donar suport a diverses tasques culturals, va patrocinar cursos de llengua catalana, fires de llibres, etc. A més, la poesia política críptica va aconseguir burlar l'obtusa vigilància dels censors a finals de 1949 quan Salvador Espriu va publicar *Primera història d'Esther*; Edicions 62 que va publicar la *Gran Enciclopèdia Catalana*; també destaquen obres de debat minoritari i per minories com *Les formes de la vida catalana* (1955) de Josep Ferrater i Mora, *Notícia de Catalunya* (1954) de Jaume Vicens Vives o *Nosaltres, els valencians* (1962) de Joan Fuster.

⁴⁵⁰ Tot i que STRUBELL, Toni, 1997, *El cansament del catalanisme*. Barcelona. La Campana, manifesta que en el conjunt de la Nova Cançó no s'hi troben massa al·lusions explícitament nacionalistes, però en tot cas, varen aconseguir que la llengua catalana fos coneguda i apreciada.

⁴⁵¹ De tota manera, cal assenyalar que hi havia una tendència general a considerar només patrimoni aquells elements que tenien un caràcter monumental, circumstància que reduïa a molts edificis a ser ignorats i contemplats sense cap mena d'interès.

⁴⁵² Com recorda S. GINER et al. (1996: 52-53), "(...) un bon sector de famílies de l'alta burgesia que, acceptant resignadament el triomf franquista o havent-hi contribuït, després de la guerra començaren a parlar en castellà als seus fills, alhora que abominaren de qualsevulla vel·leitat "separatista" incloent-hi el regionalisme, com no fos el purament folklòric admès pel règim".

l'associacionisme no hagués de suplir serveis, sinó que pogués ocupar una posició de col·laboració i complementarietat amb les institucions públiques, per tal de garantir conjuntament l'accés de tots els ciutadans a la cultura festiva popular.⁴⁵³ Així, l'apatia i impotència associativa de l'època franquista va esclatar durant la democràcia amb tot un seguit d'entitats, associacions, moviments culturals i socials amb l'interès de recuperar els símbols i la cultura de Catalunya.⁴⁵⁴

En aquest context, les **associacions de veïns** van arrelar, especialment en els barris de les poblacions que formaven la conurbació metropolitana de Barcelona i d'altres ciutats grans. Les primeres associacions de veïns van sorgir en els barris obrers i populars; comptaven amb una important presència de ciutadans provinents de la immigració.⁴⁵⁵ Els seus objectius eren i són

---

Mentre que la classe alta va seguir una posició ideològica moderada, de regionalisme; la classe mitjana tenia el catalanisme com a credo polític principal. GINER, Salvador en el llibre II, "Els orígens de la Catalunya moderna" dins de GINER et al.(1998: 43-84).

⁴⁵³ Un exemple seria l'Associació Enllaç que era una entitat que des del 1973 lluitava per la recuperació i la promoció de la cultura popular catalana, i el 23 de gener 1977 va aplegar els grups d'esplai, les associacions de veïns i els centres culturals de Barcelona per tal d'actuar conjuntament en el coneixement i l'ús de la llengua catalana i la recuperació de les festes populars i tradicionals de Catalunya. Neixia així, la Coordinadora d'Espectacles Infantils als Barris, la futura Roda.

⁴⁵⁴ S'enceta un període de **democratització de la cultura**, en el sentit que la cultura és un bé, la possessió i fruïció de la qual atorga un prestigi social. Democratitzar-la significa posar-la a l'abast del gran públic, i per tant, permetre que allò, abans reservat a unes determinades èlits intel·lectuals i socials, en pugués gaudir tothom. La cultura esdevé un bé públic. Mica en mica, com es veurà, es busca l'alternativa a la democratització cultural: la **democràcia cultural**. La democràcia cultural, contràriament, insisteix més en el procés que no en el resultat, més en la producció que no en el consum, més en l'activitat creativa i en els actors, que no en els receptors o espectadors. Es tracta d'una altra concepció de la cultura, entesa com a realització col·lectiva, com a recerca i experimentació, com a participació, com a comunicació activa entre creadors i poble. Optar per la democràcia cultural vol dir propiciar l'activitat de persones i de grups, i oferir-los-hi recursos i mitjans, tallers de formació i experiències,... Acostar la creació cultural a la comunitat, suposa afavorir la tasca de les entitats culturals i del lleure, facilitar-los-hi l'accés als mitjans de comunicació i, per últim, dotar al territori i a la comunitat d'equipaments i d'infraestructura. Vol crear una alternativa a la cultura de masses, al consumisme cultural i a la privatització de la cultura –afavorida pel lloguer de vídeos i per l'internet-, i fomentar la participació i cohesió sociocultural de la comunitat.

⁴⁵⁵ Cal tenir present que l'allau immigratòria de Barcelona i altres ciutats i pobles, des de la dècada del 1950, es va haver d'encabir en barris especials, nous, de vegades construïts sense serveis ni bones comunicacions, on gairebé només hi vivien ells. No hi havia la tradició de barri, ni entitats culturals, esportives o religioses. Eren *ghetos* producte del franquisme. Aquestes comunitats immigrants varen plantejar el problema de la integració en la cultura catalana, pel fet que aleshores s'estava duent un reviscolament de les tradicions i les festes populars del món rural, i aquest "cinturó roig" al voltant de Barcelona podia "amençar la gesta".

bàsicament cívics, més que culturals, formatius o recreatius, amb una actuació dirigida més cap enfora que no cap endins, ja que reivindiquen i lluiten en defensa dels drets i llibertats dels ciutadans, per assolir unes millors condicions i qualitat de vida, per equipaments públics, per l'existència de serveis col·lectius. No obstant això, moltes de les seves activitats estan relacionades amb aspectes culturals. Van ser les associacions de veïns les que van aconseguir consolidar les "festes majors" de barri, com a expressió d'una voluntat d'identitat col·lectiva enfront d'un urbanisme que provoca condicions de vida massificadores i marginadores en relació a la seva macro-ciutat.⁴⁵⁶

Amb la democràcia també apareixen els centres cívics, fruit de les noves propostes d'animació i dinamització cultural fomentades pels ajuntaments. Aquests prenen com a model els *centri civici* italians i les *maisons de culture*, promogudes a França per André Malraux als anys seixanta. L'aposta d'aquestes entitats ha estat la d'estendre progressivament l'oferta de lleure educatiu, amb un clar afany de servei cultural, en sintonia amb les necessitats i demandes copsades en el seu entorn social immediat: d'una banda, aquest lleure s'ha ampliat en l'àmbit de les edats, ja que acull des d'infants a gent gran;⁴⁵⁷ i, de l'altra, hi ha hagut una extensió temporal de l'activitat, passant per exemple en els esplais, dels exclusius caps de setmana a la inclusió excepcional de l'esplai diari. Tanmateix, cal dir que la praxi dels centres cívics durant tots aquests anys ha fet descobrir visions qualitativament noves en la dinamització cultural: desenvolupant unes tècniques d'animació i gestió sociocultural, abans inexistents, han generat l'aparició d'uns agents, els animadors socioculturals, amb un perfil professional definit dins del camp de l'anomenada "pedagogia social". Paral·lelament, apareix, el concepte d'*animació cultural*, que es configura perfectament dins els plantejaments del *welfare state* o estat del benestar. Així, la

---

⁴⁵⁶ La Roda n'és un exemple, ja que a través d'espectacles de carrer i festes populars va començar a difondre la llengua, els costums, la cultura catalana als nou vinguts, sobretot dels gueto-dormitori. Encara ara, està fent aquesta tasca de construir Catalunya a través de la cultura popular. MANENT, Albert, 1998, en el pròleg de *La Roda. 20 anys als barris, 20 anys amb els infants i els joves*. Barcelona. Departament de Benestar Social, Direcció General d'Acció Cívica.

⁴⁵⁷ Adient-se als canvis en el temps lliure d'aquest període, tal com s'ha vist en el Capítol II, L'evolució de la festa, apartat 2.3. "L'estat del benestar i els canvis en el temps lliure".

postmodernitat ha conduït a la societat civil a la professionalització,⁴⁵⁸ sectorització i especialització de l'acció cultural.⁴⁵⁹ Aquets professionals de la "dinamització cultural" esdevindran sovint des de l'Administració local (i autonòmica), els organitzadors i àdhuc pensadors de les festes.

Així, actualment, algunes de les entitats culturals i recreatives que van nèixer a mitjans del segle XIX, amb les seves pròpies seccions culturals i recreatives, perviuen i conviuen al costat de les col·lectivitats d'àmbit territorial, de barris i carrers, amb les seves associacions de veïns i comissions de festes. També conviuen amb col·lectius clau en el desplegament de les manifestacions festives de la cultura popular d'arrel tradicional, com són les colles de dracs, de diables, de geganters, de castellers, de bastoners, de grallers, de moixigangues, de falcons, de sardanistes, de trabucaires, de caramellaires, de campaners, d'esbarts; juntament amb altres conjunts de caràcter professional o semiprofessional (cobles, bandes de música, formacions de música tradicional i grups d'havaneres, o orfeons i corals) que combinen en el seu si actuant amateurs amb directors i tècnics professionalitzats. També s'hi ha d'incloure les persones que representen els pastorets i les passions, els muntatges de

---

⁴⁵⁸ El naixement de moltes mostres de la cultura popular festiva s'estructura, ja en l'època medieval i en els inicis de la moderna, al voltant dels gremis i confraries, els quals costejaven les despeses que els grups de sonadors, d'entremesos i de balls comportaven les festes que es celebraven. I d'aquí, podem pensar que ja existien actuant, músics o portants d'elements de la cultura popular que s'havien professionalitzat, alguns com a professió continuada, d'altres com a ocupació parcial, que omplia èpoques de l'any o que ajudava a completar el sou. Fent un salt històric, i situant-nos al segle XIX, anotem l'existència de grups de cultura popular semiprofessionals, pel que fa als castellers i als balls parlats. No obstant això, cal recordar que la professionalització dels elements de la cultura popular s'aparta de l'essència d'aquesta especificitat cultural, i els apropa a la cultura de masses.

⁴⁵⁹ En aquest sentit, ha prè molt importància el desenvolupament del **mecenatge cultural** (pensem que les administracions d'arreu dels països de la Unió Europea tendeixen a invertir en cultura, donat que aquesta representa poder adquirir poder, prestigi, reconeixement, vots electorals, projecció dels candidats a les eleccions, en el sí de llur comunitat ciutadana) que ha estat afavorit per la **lleï de mecenatge i del patrocini**. Amb aquesta lleï i la Llei 2/1993, del 5 de març, del foment i protecció de la cultura popular i tradicional i de l'associacionisme cultural que inclou la declaració d'interès cultural per a les entitats que ho demanin, ens trobem davant dues disposicions que promouen i impulsen la dinamització cultural i les noves legalitzacions d'associacions.

pessebres i viacrucis vivents, als quals s'afegeixen les penyes⁴⁶⁰ i comparses⁴⁶¹ d'estructura més elemental i de caràcter més puntual. I per últim, d'altres entitats que també prenen part de la cultura popular, com són les agrupacions de pessebristes figuratius o diorames, puntaires, estelaires i els grups voluntaris del veïnat que guarneixen els carrers, paren catifes de flors o organitzen balls d'envelat i jocs de cucanya.

Val a dir que el ventall festiu actual s'allunya de l'associacionisme ideologitzat dels anys 1970 i començaments dels vuitanta. Tot i que perduren perspectives romàntiques, inspirades en l'*essencialisme més nostrat*, fruit de la fal·lera de trobar elements d'identitat col·lectiva després de llargues èpoques d'ostracisme,⁴⁶² el nou associacionisme presenta una enorme diversitat i complexitat per la seva configuració social i cultural. Es caracteritza a més, per ser bàsicament *lúdic i festiu* (la gent hi assisteix per poder-se divertir); d'una *trajectòria constant i engrescadora* (donant motius suficientment atractius perquè es tinguin ganes de continuar anant-hi); i *integrador* (tothom, del gènere, edat o complexió física que sigui, hi desenvolupa una tasca necessària). Els castells, els diables o els gegants acompleixen aquestes condicions amb escreix.

A part de tot aquest associacionisme cultural festiu, la nostra societat també compta amb d'altres entitats i col·lectius, alguns dels quals ja hem esmentat, com: els centres cívics i els casals de cultura, els esplais, els agrupaments escoltes, els grups de joves, les associacions de pares i mares d'alumnes, les cases regionals,⁴⁶³ els centres excursionistes tots els quals competeixen per

---

⁴⁶⁰ Penyes, com les que les colles d'amics (principalment joves, però també de gent més gran) construeixen quan celebren les festes majors als pobles de les comarques lleidatanes properes a la Franja.

⁴⁶¹ Per celebrar les rues del Carnestoltes.

⁴⁶² Aquest essencialisme es caracteritza per concebre la nació catalana com a un ens ahistòric, gairebé atemporal, forjat d'una vegada per totes a l'inici de la nostra història com a poble. D'aquí, la necessitat de preservar-la sigui com sigui. Els essencialistes se senten víctimes d'atacs envers la seva identitat nacional i per això es veuen obligats a defensar-se. GINER et al., (1996: 61-62).

⁴⁶³ Les cases regionals evidencien aquesta capacitat que tenen les societats de crear espais propis, i concretament aquelles de cultures arribades d'altres indrets de l'Estat, com ens ho exemplifiquen les "casas regionales" de les diferents Comunitats Autònomes instal·lades a

obtenir el suport d'institucions, organitzacions i empreses patrocinadores. L'oportunitat de rebre ajuts i subvencions de qualsevol administració pública o entitat privada ha conduït a molts col·lectius festius a haver de constituir-se en associació,⁴⁶⁴ per tal de tenir una legalització estatutària.⁴⁶⁵ Aquesta nova línia d'actuació dona suport a les associacions i entitats a través d'ajuts puntuals o de convenis més o menys estables,⁴⁶⁶ la qual cosa provoca el risc de que les associacions en depenguin per a la seva continuïtat.

D'altra banda, tant per motius d'organització i promoció com per mantenir una interlocució i coordinació conjunta amb les administracions públiques, força entitats s'han constituït en federacions d'abast nacional, per vetllar i per conservar l'enriquiment, la diversitat i la singularitat de la cultura festiva popular. A més, les diferents colles i associacions culturals i festives tendeixen a coordinar-se en l'àmbit local o comarcal, per a l'organització, dinamització i difusió de les festes i dels seus particulars àmbits festius.⁴⁶⁷ Les federacions i

---

Catalunya. Aquestes cases regionals són una demostració palpable que la cultura popular és viva i que pren consciència de la necessitat de treballar en el procés de la seva inclusió i integració en el context cultural del país al qual s'acullen, sense perdre però, els seus propis trets d'identitat.

⁴⁶⁴ Aquest és el cas sobretot de les associacions que disposen de locals propis o que han acumulat algun tipus de patrimoni.

⁴⁶⁵ No obstant això, cal ser conscients que fins a l'arribada de la democràcia, el folklore no necessitava de cap fórmula associativa per poder sobreviure; per tant, han estat els ajuts i les subvencions, els factors que han empès a moltes associacions hereves de la cultura popular a la seva regularització. Aleshores, sembla que amb l'esclat de les llibertats democràtiques s'han creat un munt de noves associacions culturals, però el fet és que aquestes ja hi eren abans però "sense papers". Per tant, no és que de cop i volta hagin aparegut noves entitats, sinó que bona part d'aquestes existien sense tenir per escrit els seus estatuts.

⁴⁶⁶ Però, cal tenir present, que aquesta política de subvencions presenta reticències de fons que la fan insuficient o sovint inadequada, donat que domina la tendència d'oferir ajuts cenyits a projectes definits des de les administracions i segons unes condicions establertes i uns interessos molt particulars, ja que és ben sabut que "quí paga, mana". Òbviament es corre el risc de condicionar iniciatives, a esquivar la capacitat creativa, a rebaixar expectatives, a fi d'adequar-se a les directrius fixades en les convocatòries de subvencions o en l'establiment de convenis, per raons i manipulacions de caràcter polític i econòmic: aquests ideòlegs impulsors i patrocinadors de les festes utilitzen, sense cap mena de dubte, aquestes manifestacions lúdiques col·lectives pel seu propi benefici polític (poder, vots, projecció electoralista) o econòmic (difusió d'una imatge de poble festiu i dinàmic que atrau a visitants, potenciació de negocis lucratiu relacionats amb l'àmbit festiu).

⁴⁶⁷ Per exemple, des de l'Agrupació de Colles de Geganters de Catalunya es promou per aquest 2001 el Primer Concurs Nacional de Fotografia del Fet Geganter, amb la intenció que tingui una continuïtat anual, com a reconeixement al treball silenciós dels centenars de persones que fotografien els gegants i els capgrossos. Un altre exemple el tenim amb la Coordinadora de

entitats coordinadores que treballen, tant a nivell comarcal com nacional en els seus respectius camps d'activitat, faciliten l'intercanvi d'experiències i les col·laboracions, de manera que unifiquen esforços i iniciatives d'un sector concret de les manifestacions festives. També canalitzen objectius comuns, tasques de promoció, de recollida de documentació. Hi ha doncs, una doble trama organitzativa: per especialitats i per territori, que des de l'Administració es promou i s'hi dóna suport.

4.3 La multiculturalitat a Catalunya

La primera migració fortament destacable a la Catalunya del segle XX va ser la dels “murcians”, als anys 20. El principal iman el va constituir la construcció del metro i l'Exposició Internacional de 1881, primer, i del 1929 després. Els immigrants es van establir als barris suburbials, sovint a l'entorn de les línies de ferrocarril, on la ciutat guanyava terreny al camp; en barriades de nova creació pensades per a ells, com les de les Cases Barates aixecades a la perifèria barcelonina;⁴⁶⁸ o als municipis a l'entorn de Barcelona: Santa Coloma, L'Hospitalet... La segona onada migratòria del segle fou la de la Postguerra. Inclou els anys de fam⁴⁶⁹ quan l'assentament més freqüent va ser el del “barraquisme” i les dècades dels anys cinquanta i seixanta. És l'etapa anomenada dels “andalusos”, ja que aquests van ser-ne els més nombrosos. El barraquisme constituïa veritables ciutats, amb carrers, cases i habitants amuntegats. Els nuclis més famosos varen ser els del Carmel, del Camp de la Bota, de Pequín, de Somorrostro o Can Tunis a la muntanya de Montjuïc dins de Barcelona. Però també n'hi va haver a la majoria de ciutats industrials. El trasllat de tota aquesta gent a el que es va anomenar “habitatges socials” va ser

---

Bestiari del Baix Llobregat que invita els autors de música a participar en el Primer Concurs de Música de Percussió per a Grups de Foc del Baix Llobregat, per tal que els compositors facin la seva aportació a la cultura musical popular.

⁴⁶⁸ El barri més emblemàtic va ser el de la Torrassa de l'Hospitalet de Llobregat, on es va cristal·litzar la cèlebre frase “Cataluña termina aquí, aquí empieza Murcia”.

⁴⁶⁹ La gent d'aleshores s'autodefinia així: “Yo llegué cuando los años del hambre”.

lent, desagradable, injust i dolorós. Es va planificar per raons de “pau social”, quan ja la situació era alarmant, i poc van tenir a veure amb el dret a un habitatge digne.⁴⁷⁰ Aquest pas de la barraca –barraquisme horitzontal- a l’habitatge social –barraquisme vertical- va convertir els barris suburbials o perifèrics en autèntics formiguers, que de mica en mica es van anar consolidant com a barris, és a dir, amb consciència de grup, amb personalitat, amb teixit social, amb lluites reivindicatives i amb aspiracions cíviqües, socials, culturals, sanitàries, educatives i/o polítiques. Les associacions de veïns -com s’ha vist a l’apartat anterior- en van ser el corol·lari.

La incorporació de l’Estat espanyol al 1986 a la Unió Europea⁴⁷¹ va suposar el recolzament definitiu al procés de modernització de la societat espanyola, i la seva inclusió al club dels països desenvolupats, democràtics i rics, la qual cosa li va comportar automàticament un augment de la seva taxa d’immigració estrangera, i en conseqüència a Catalunya. D’una banda, arriben immigrants procedents dels països membres de la Unió Europea, professionals vinculats a empreses multinacionals, estudiants i jubilats. De l’altra, els immigrants dels anomenats països del tercer món, que vénen per millorar la seva situació econòmica. Aquest darrer col·lectiu està format per una barreja de migració temporal i permanent, i una gran heterogeneïtat de llocs de procedència. Majoritàriament, treballen en sectors d’activitats que no són ocupats pels nacionals –ni tan sols quan es troben en l’atur-, degut a la duresa de les condicions d’aquests treballs (servei domèstic, agricultura, construcció, serveis de neteja) i els baixos salaris. Es tracta d’una mà d’obra barata i flexible que beneficia a l’economia catalana, sobretot en aquells sectors que operen cíclicament o que entren en recessió, com és el conegut cas de l’agricultura. És la darrera onada immigratòria a Catalunya, anomenada la “nova immigració” o la

---

⁴⁷⁰ Alguns d’aquests disbarats van ser, per exemple, els barris del Turó de la Peira, Sant Damià i Sant Cosme del Prat, la Mina a Sant Adrià del Besòs, Ciutat Badia del Vallès, la Font dels Capellans a Manresa, o els barris de Can Clos i del Polvorí a Barcelona, aixecats a corre-cuita per desallotjar els barraquistes de la Diagonal, que enlletgien la ciutat de cara als assistents al XXX Congrés Eucarístic Internacional. Avui, les cases del Polvorí, afectades d’aluminosi, estan pràcticament totes enderrocades, i la barriada de Can Clos ha sigut totalment remodelada.

⁴⁷¹ Aleshores anomenada Comunitat Europea.

“immigració dels estrangers”, la que per la seva diferència ètnica, religiosa, lingüística i els seus costums socials i tradicionals té un relleu excepcional.⁴⁷²

La majoria d'aquestes persones constitueixen la primera generació d'immigrants, és a dir, que van arribar amb la intenció de treballar i d'enviar alguns diners a la família que van deixar en els seus països d'origen. Aleshores, bona part d'aquest col·lectiu està format per persones soles, majoritàriament homes (en el cas dels immigrants procedents d'Àfrica i Àsia) o de dones (en el cas de les immigrants que provenen d'Amèrica Llatina o Filipines). No obstant això, tot i que a un ritme molt lent, s'està produint un procés de reagrupació familiar en el si d'aquests col·lectius, i la segona generació, és a dir, els fills d'aquests immigrants que molts d'ells ja han nascut a Catalunya, comencen a fer-se presents en els col·legis, els bars, els espais públics i socials de la comunitat de veïns.

L'evolució de la immigració i de la població de nacionalitat estrangera a Catalunya genera un munt de repercussions sobre el nombre i característiques de la població global, comportant canvis en les perspectives demogràfiques, principalment degut al creixent reagrupament familiar i a la creixent feminització de la immigració relacionada amb la demanda del sector serveis. Val a dir que, a més, l'actual sistema de regularització i la Llei d'Estrangeria han tingut un “efecte crida” comportant que molta gent anticipés el seu projecte migratori abans no s'endurissin les mesures i es restringissin l'arribada i les condicions de vida dels migrants a l'Estat espanyol.

---

⁴⁷² La taxa de migració a Catalunya, segons les dades de *l'Anuario Social de España. 2000*, de la Fundació “La Caixa”, i tenint present el padró de l'1 de gener de 1998, és de 23'77%. Aquesta taxa inclou la immigració interior i la exterior, així com l'emigració interior. Les dades més rellevants són el nombre d'immigrants estrangers que han arribat a Catalunya i que trobem legalitzats, que és un total de 15631 persones (10364 a la província de Barcelona, 2501 a Girona, 882 a Lleida i 1884 a Tarragona). Cal tenir molt present, que resideixen o malviuen a casa nostra un munt d'immigrants més que no es troben registrats en lloc. Recorda Montserrat Guibernau al llibre IX, “Cultura, educació i ciència”, capítol 1, *Nacionalisme, cultura i societat a Catalunya*, dins de GINER, et al. (1998: 800), Catalunya acull cada any uns 4000 immigrants procedents

4.4 El turisme a Catalunya

El ritme de creixement del sector turístic i de lleure a Catalunya està col·laborant en la consolidació del seu lideratge en el país, constituint una de les aportacions sectorials del PIB més elevades. Els efectes dinamitzadors i multiplicadors del turisme hi tenen molt a veure, i d'aquí que esdevingui l'activitat motor de l'economia catalana.

A més, les divises que s'ingressen pel turisme constitueixen una aportació fonamental per l'equilibri del sector exterior de l'economia estatal.⁴⁷³ Així doncs, el turisme contribueix en el creixement econòmic (PIB), en l'equilibri de la balança de pagaments, en la creació de llocs de treball i en l'atur. Recordem, que segons dades de l'any 1999, la importància econòmica del turisme a Catalunya, tenint en compte els efectes directes i indirectes, es trobava entre el 10 i el 15% del PIB global⁴⁷⁴ i el 16% de la població activa del país.

En aquest sentit, Catalunya ocupa una posició verdaderament privilegiada dins del sector turístic mundial,⁴⁷⁵ essent la primera zona turística de l'Estat espanyol,⁴⁷⁶ amb una quota de mercat que oscil·la entre el 25-30% del total. De tota manera, per tal d'assolir la consolidació i maduresa turístiques es requereix

---

principalment del magrib i de l'Amèrica del Sud. Catalunya acull cada any uns 4000 immigrants.

⁴⁷³ El fet que la subbalança de pagaments turística a l'Estat espanyol sempre acostumi a presentar superhàvit, permet que sigui possible paliar el dèficit de la balança de pagaments comercial, i principalment de l'àrea de les importacions, en la qual sempre hi ha hagut moltes mancances, sobre tot de petroli i de tecnologia.

⁴⁷⁴ Com es va manifestar al Congrés de Turisme de Catalunya, celebrat a Tarragona els dies 20-21 de febrer del 2001, no tots els estudis presenten les mateixes dades, i per tal de delimitar-ho caldria basar-se en els estudis dels comptes satèl·lit, que oferiran una visió més global i real de l'impacte del turisme a les economies dels països. Així, per exemple, l'Ajuntament de Barcelona s'ha proposat elaborar un compte satèl·lit del turisme per analitzar només les partides econòmiques relatives a aquesta activitat, i també Andalusia amb el seu projecte SAETA, pretén elaborar un compte satèl·lit del turisme regional.

⁴⁷⁵ Segons les dades del 1999 Catalunya es situava entre els tretze primers països receptors de turisme, amb més de dotze milions de turistes estrangers i 4'7 milions de visitants nacionals (inclosos visitants de la resta de l'Estat espanyol i de Catalunya).

⁴⁷⁶ Juntament amb les CC.AA. de les Balears, Canaries i Andalusia.

l'especialització. La cultura festiva popular i tradicional contribueix a aportar aquestes quotes d'especificitat necessàries en mercats de competència monopolística o de monopolis parcials, de manera que com més diferenciat sigui el producte, més atractiu esdevindrà aquest sempre que resulti exitosament divulgat el seu coneixement, ja sigui per el boca a boca o per una campanya publicitària institucional.

En els quadres següents es mostra l'evolució del turisme estranger a Catalunya, comparativament respecte el conjunt de l'Estat espanyol des del 1980⁴⁷⁷ fins al 2000. S'evidencia que una mitjana del 28'23% de la demanda turística internacional opta per passar les seves vacances a Catalunya. Cal remarcar que els principals països emissors de turisme cap a Catalunya, són europeus. I d'entre aquests, França és el més significatiu. Les vacances i l'oci són el motiu primer pel qual els europeus es desplacen fins al territori català,⁴⁷⁸ concretament en un 79'55%. Habitualment, les destinacions escollides pels turistes estrangers són les zones costaneres. Pel que fa a l'estacionalitat del turisme exterior a Catalunya, s'observa que la concentració continua essent en la temporada d'estiu, en concret els mesos de juliol i agost. En conseqüència, les marques turístiques⁴⁷⁹ més visitades són la Costa Brava i la Costa Daurada. No obstant això, l'any 2000, la ciutat de Barcelona (marca turística, Barcelonès) va esdevenir la destinació capdavantera. Aquest fet remarca que el turisme

---

⁴⁷⁷ A partir del 1981, l'aleshores Departament de Comerç i Turisme de la Generalitat de Catalunya comença a elaborar les primeres dades estadístiques relatives a la importància del turisme estranger a Catalunya.

⁴⁷⁸ Aquestes dades comencen a treballar-se a partir del 1995.

⁴⁷⁹ El 1994, des de la Direcció General de Turisme, es va definir una nova divisió geoturística del territori català: les marques turístiques. Concretament en són vuit i són les següents:

- Barcelona
- Catalunya Central (engloba les comarques de l'Anoia, Bages, Osona, Vallès Oriental i Vallès Occidental)
- Costa Brava (Alt Empordà, Baix Empordà, Gironès, Pla de l'Estany i La Selva)
- Costa Daurada (Alt Camp, Baix Camp, Baix Penedès, Baix Ebre, Conca de Barberà, Montsià, Priorat, Ribera d'Ebre, Tarragonès i Terra Alta)
- Costa de Garraf (Alt Penedès, Baix Llobregat i Garraf)
- Costa del Maresme (Maresme)
- Pirineus-Prepirineus (Alt Urgell, Berguedà, Alta Ribagorça, Cerdanya, Garrotxa, Pallars Jussà, Pallars Sobirà, Ripollès, Solsonès i Val d'Aran)
- Terres de Lleida (Segria, Urgell, Segarra, Garrigues, Noguera i Pla d'Urgell).

cultural està prenent cada cop més embranzida. Recordem que el 33% del turisme europeu practica aquesta darrera modalitat.

TURISME ESTRANGER: EVOLUCIÓ A CATALUNYA I A ESPANYA

	1980	1985	1990	1995	2000
Turisme a Espanya	38.026.000	43.235.400	52.044.156	62.495.200	74.400.000
Turisme a Catalunya	11.829.987	11.950.266	14.809.634	16.420.506	20.582.239
% CAT/ESP	31'11%	27'64%	28'46%	26'27%	27'66%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Instituto de Estudios Turísticos i el Departament d'Indústria, Comerç i Turisme de la Generalitat de Catalunya.

TURISME ESTRANGER A CATALUNYA: EVOLUCIÓ DELS MOTIUS

	1995		2000		Variació %
	Absoluts	%	Absoluts	%	
Oci / vacances	12.988.620	79'1	16.465.791	80	0'1
Negocis, fires i congressos	1.346.481	8'2	1.852.428	9	0'8
Visites familiars i amics	1.510.686	9'2	1.852.428	9	-0'2
Altres motius	574.718	3'5	411.645	2	-1'5
TOTAL	16.420.506	100	20.582.239	100	

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament d'Indústria, Comerç i Turisme de la Generalitat de Catalunya.

TURISME ESTRANGER A CATALUNYA: EVOLUCIÓ DE L'ESTACIONALITAT

	1980		1990		2000	
	Absoluts	%	Absoluts	%	Absoluts	%
Gener	300.750	2'5	500.443	3'4	808.535	3'9
Febrer	328.110	2'8	566.942	3'8	1.061.557	5'1
Març	503.672	4'3	765.110	5'1	1.091.735	5'3
Abril	603.444	5'1	1.293.270	8'7	1.871.040	9'1
Maig	786.624	6'6	991.543	6'7	1.615.717	7'8
Juny	1.129.848	9'6	1.337.715	9	1.880.990	9'1
Juliol	3.175.136	26'8	2.877.104	19'4	3.151.027	15'3
Agost	2.750.655	23'3	2.719.323	18'4	3.208.469	15'6
Setembre	1.063.799	9	1.478.594	9'9	1.894.813	9'2
Octubre	502.332	4'2	986.979	6'6	1.614.371	7'8
Novembre	335.323	2'8	624.458	4'2	1.051.003	5'1
Desembre	350.294	3	668.153	4'5	1.332.982	6'5
TOTAL	11.829.987	100	14.809.634	100	20.582.239	100

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament d'Indústria, Comerç i Turisme de la Generalitat de Catalunya.

Pel que fa al turisme nacional o intern, des del 1993 es comença a estudiar el comportament de la població catalana envers el turisme. Al 1994 es completen les dades amb els viatges que els habitants de la resta de les Comunitats Autònomes realitzen a Catalunya.

També cal tenir en compte els catalans, que tenen una molt notable tendència a viatjar dins de Catalunya (una mitja del 64'5%), sent les zones costaneres les més privilegiades, bàsicament la Costa Brava i la Costa Daurada. D'aquí, se'n deriva que l'oci i les vacances esdevenen el seu principal motiu de desplaçament.

Pel que fa al turisme de la resta de l'Estat que visita Catalunya, cal remarcar que les principals Comunitats Autònomes emissores són les que ens voregen territorialment, és a dir, Aragó (amb una mitja de 13'85%) i la Comunitat Valenciana (16'85%), així com també Madrid (16'20%) i Andalusia (14'50%). Pel

que fa a l'estacionalitat, es tracta d'un turisme que es concentra als mesos d'estiu, sent Barcelona i la Costa Daurada, les marques turístiques preferentment escollides. Els dos principals motius que els duen a visitar Catalunya és el fruit del període de les vacances i d'oci (amb una mitja del 46'55%), i la visita als familiars i amics (24'85%). Cal esmentar que el retrocés del turisme de negocis és considerable (d'un 24'7% a l'any 1995 a un 15'6% l'any 2000).

A continuació presentem l'evolució de tots aquests comportaments:

EVOLUCIÓ DELS VIATGES DELS ESPANYOLS A CATALUNYA

	1995		2000		Variació %
	Absoluts	%	Absoluts	%	
Andalusia	589.007	15'2	670.533	13'8	-1'4
Aragó	426.823	11	808.937	16'7	5'7
Balears	157.877	4'1	188.669	3'9	-0'2
Comunitat Valenciana	660.591	17	813.142	16'7	-0'3
Madrid	657.093	16'9	754'390	15'5	-1'4
Navarra	143.792	3'7	206.296	4'2	0'5
País Basc	349.915	9	363.907	7'5	-1'5
D'altres (Nord)	517.263	13'3	613.290	12'6	-0'7
D'altres (Sud)	379.486	9'7	437.572	9	-0'7
TOTAL	3.881.847	100	4.856.737	100	

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament d'Indústria, Comerç i Turisme de la Generalitat de Catalunya.

D'altres (Nord) inclou les Comunitats Autònomes de: Astúries, Cantabria, Castella-Lleó, Galícia i La Rioja.

D'altres (Sud) inclou les Comunitats Autònomes de: Canaries, Castella-La Mancha, Extremadura i Murcia.

EVOLUCIÓ DEL TURISME ESPANYOL A CATALUNYA, EN FUNCIÓ DE LES MARQUES TURÍSTIQUES

	1995		2000		Variació %
	Absoluts	%	Absoluts	%	
Barcelona	1.952.569	50'3	2.055.701	42'3	-8
Catalunya Central	244.556	6'3	363.227	7'5	1'2
Costa Brava	298.902	7'7	439.178	9	1'3
Costa Daurada	857.888	22'1	1.228.842	25'3	3'2
Costa de Garraf	221.265	5'7	275.072	5'7	0
Costa del Maresme	77.637	2	172.501	3'6	1'6
Pirineus-Prepirineus	100.928	2'6	224.851	4'6	2
Terres de Lleida	128.101	3'3	97.364	2	-1'3
TOTAL	3.881.847	100	4.856.737	100	

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament d'Indústria, Comerç i Turisme de la Generalitat de Catalunya.

EVOLUCIÓ DELS MOTIUS DELS VIATGES DELS ESPANYOLS A CATALUNYA

	1995		2000		Variació %
	Absoluts	%	Absoluts	%	
Oci / vacances	1.708.013	44	2.385.783	49'1	5'1
Negocis, fires i congressos	958.816	24'7	758.566	15'6	-9'1
Visites familiars i amics	900.588	23'2	1.285.210	26'5	-3'3
Viatges d'estudis	100.928	2'6	86.972	1'8	-0'8
Altres motius	213.501	5'5	340.207	7	1'5
TOTAL	3.881.847	100	4.856.737	100	

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament d'Indústria, Comerç i Turisme de la Generalitat de Catalunya.

EVOLUCIÓ DELS VIATGES DELS CATALANS SEGONS LA DESTINACIÓ

	1995		2000		Variació %
	Absoluts	%	Absoluts	%	
Catalunya	14.630.774	57'4	15.183.723	71'3	13'9
Resta d'Espanya	7.315.387	28'7	4.563.001	21'4	-7'3
Estranger	3.542.992	13'9	1.534.846	7'4	-6'5
TOTAL	25.489.153	100	21.281.570	100	

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament d'Indústria, Comerç i Turisme de la Generalitat de Catalunya.

EVOLUCIÓ DEL TURISME DELS CATALANS A CATALUNYA, EN FUNCIÓ DE LES MARQUES TURÍSTIQUES

	1995		2000		Variació %
	Absoluts	%	Absoluts	%	
Barcelona	790.062	5'4	335.143	2'2	-3'2
Catalunya Central	1.155.831	7'9	1.971.978	13	5'1
Costa Brava	3.804.001	26	3.707.975	24'4	-1'6
Costa Daurada	2.721.324	18'6	4.472.667	29'5	10'9
Costa de Garraf	1.097.308	7'5	1.440.508	9'5	2
Costa del Maresme	1.199.723	8'2	1.000.119	6'6	-1'6
Pirineus-Prepirineus	3.321.186	22'7	1.533.971	10	-12'7
Terres de Lleida	541.338	3'7	721.362	4'8	1'1
TOTAL	14.630.774	100	15.183.723	100	

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament d'Indústria, Comerç i Turisme de la Generalitat de Catalunya.

EVOLUCIÓ DELS MOTIUS DELS VIATGES DELS CATALANS A CATALUNYA, QUE
NO ES DESPLACEN A LA SEGONA RESIDÈNCIA

	1995		2000		Variació %
	Absoluts	%	Absoluts	%	
Oci / vacances	7.418.349	61'6	6.996.920	76'3	14'7
Negocis, fires i congressos	891.165	7'4	355.836	3'9	-3'5
Visites familiars i amics	3.251.549	27	1.408.728	15'4	-11'6
Viatges d'estudis	96.342	0'8	114.400	1'2	0'4
Altres motius	385.569	3'2	297.960	3'2	0
TOTAL	12.042.774	100	9.173.844	100	

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament d'Indústria, Comerç i Turisme de la Generalitat de Catalunya.

Com hem constatat, les Administracions turístiques realitzen estudis relatius a la temporada turística, analitzant el perfil i el comportament de la demanda (entrades i sortides, motius del viatge, estada i durada d'aquest, edat, sexe, nacionalitat del turista, entre d'altres), l'oferta existent i les destinacions visitades. No obstant això, a Catalunya, no existeixen estudis relatius a la importància de l'especificitat de la cultura de país com a atractiu turístic, i si aquest té un interès rellevant o no per la gent a l'hora de desplaçar-se a un determinat indret per a passar-hi o viure-hi uns dies fent turisme.⁴⁸⁰ Tanmateix, l'Ajuntament de Barcelona, i concretament des de la Direcció de Serveis de Promoció Turística i Qualitat de Vida,⁴⁸¹ ha elaborat una anàlisi estadística relativa a l'especificitat cultural i identitària pròpia del poble català com a

⁴⁸⁰ Malgrat la campanya publicitària "Acércate" de Turisme de Catalunya que sí esmenta l'especificitat diferencial dels catalans vers la resta dels espanyols i incorpora motivacions culturals per visitar el Principat. Tanmateix, el Departament de Comerç, Consum i Turisme del País Basc, en les seves anàlisis de la temporada turística sí que hi apareix la variable *Cultura, patrimoni i tradicions*, entre d'altres, com a atractius turístics objectes d'estudi.

⁴⁸¹ Cal potser tenir present que la regidoria de Turisme de l'Ajuntament de Barcelona es troba a mans d'Esquerra Republicana de Catalunya.

recurs turístic,⁴⁸² centrat geogràficament a la ciutat de Barcelona, però que dria fer-ser extensiu a la resta de Catalunya. Les conclusions que se n'extreuen són que un 75'3% del turistes espanyols consideren que la pròpia cultura catalana és un recurs, un atractiu turístic que els incentiva a visitar la ciutat de Barcelona. D'altra banda, els estrangers valoren positivament (en un 85%) la identitat cultural catalana com a atractiu turístic. Si l'èxit turístic està estretament relacionat amb els elements que configuren la identitat cultural d'una destinació o comunitat, el turisme a Catalunya precisa diferenciar-se, singularitzar-se de la seva competència i de l'excessiva oferta present a la conca de la Mediterrània. Aquesta especificitat i atractiu pot trobar-se –almenys com un element important- en la seva cultura, en les seves festes populars i tradicionals.

4.5 Els mass media catalans i les festes populars i tradicionals

L'augment quantitatiu i qualitatiu de les manifestacions festives populars i tradicionals ha anat lligat a la facilitat comunicativa, tant mediàtica com de mobilitat; però és gràcies als mitjans de comunicació catalans⁴⁸³ que les festes populars i tradicionals han reviscolat i ho continuaran fent, donat que la informació les hi assegura públic. Si voleu comprovar-ho aneu a qualsevol manifestació festiva que hagi estat recentment comentada per la televisió o per un diari d'àmplia tirada: hi trobareu doble gent de l'habitual. A més, l'augment

---

⁴⁸² Aquest estudi s'ha centrat en una enquesta realitzada entre els visitants de Barcelona els mesos de novembre i desembre del 2000 i s'ha basat en quatre preguntes concretes dirigides a dos públics diferents: d'una banda, als turistes que provenien de la resta de Comunitats Autònomes de l'Estat espanyol i, de l'altra, als turistes que provenien de l'estranger. Aquestes dades, també les hem tingut presents, per acabar de perfilar la importància del binomi turisme-cultura festiva popular.

⁴⁸³ L'article 16 de l'Estatut d'Autonomia permet a la Generalitat de Catalunya constituir una estructura de mitjans de comunicació públics autonòmics. Així va néixer la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió. TV3 comença a emetre al 1983, amb un caràcter generalista; al 1989 apareix el Canal 33, de caràcter més cultural. Catalunya Ràdio, Catalunya Música i Catañunya Informació també tenen un pes molt rellevant. Manuel Parés al llibre III, "Cultura, educació i ciència", capítol 5, Les comunicacions de massa a Catalunya, dins de GINER et al. (1998: 865-880).

de públic forani té molt a veure en la creació i en la modificació de les manifestacions lúdiques col·lectives.⁴⁸⁴

I aquesta ha estat la tasca dels mass media catalans: donar a conèixer les festes populars arreu del territori català, fent que tota la població es fes ressò de la seva realitat cultural,⁴⁸⁵ sobre tot, gràcies a les emissions i els reportatges, bàsicament en l'àmbit del producte notícies i d'agenda cultural, que s'emeten des de les cadenes de televisió autonòmiques catalanes (TV3 i C33);⁴⁸⁶ des de la ràdio;⁴⁸⁷ i finalment amb els setmanaris dels diaris.⁴⁸⁸ De tota manera, cal recordar que el paper de TV3⁴⁸⁹ és clau pel desenvolupament de tots els sectors culturals i de la identitat cultural: és un aparador de les manifestacions culturals de les empreses i professionals, conforma un espai propi de comunicació i és un element bàsic en la constitució actual de l'imaginari col·lectiu dels catalans.⁴⁹⁰

El revés del que s'acaba d'exposar també és cert i acaba de corroborar la importància dels *mass media*. Allò que no motiva el suficient per dedicar-hi pàgines o espais de televisió té poca o nul·la presència. Els esbarts en són l'exemple més gràfic.

---

⁴⁸⁴ A ningú se li fa estrany com els balls de saló s'han estès darrerament per Catalunya com si es tractessin d'una taca d'oli. Els concursos de professionals i d'amateurs de balls de saló a la televisió; l'edició de llibres relatius a com fer els passos corresponents als diferents balls (tango, vals, pas doble, fox-trot, rock); la venda de discos, de cassettes o de compact disc amb un recull de música apta per a la pràctica de diferents balls de saló; les escoles de dansa popular i de balls de saló. Tot plegat, ha fet renèixer amb molta força l'interès de la gent, jove i no tant jove, per l'art de ballar, i de retruc, de gaudir dels balls (d'envelat) de la festa major. Els *mitjans de comunicació* han ajudat a difondre els balls de saló i a captar a nous adeptes i afeccionats.

⁴⁸⁵ De fet, Woody Allen ja deia que qui no surt als mitjans de comunicació, no existeix, i això encara és més evident en les nostres societats actuals tan mediatitzades.

⁴⁸⁶ Val a dir que reben el recolzament econòmic de la Generalitat de Catalunya, i que podríem tenir lectures partidistes paral·leles.

⁴⁸⁷ Entre d'altres, pels canals de Catalunya Radio i Catalunya Cultura.

⁴⁸⁸ Com per exemple, el que surt els divendres amb el títol "Què fem?" de La Vanguardia, o les seccions concretes i monogràfiques, com per exemple, la secció de "El Punt Casteller" del diari El Punt, amb l'agenda d'actuacions del cap de setmana a diferents poblacions de les colles castelleres, entre molts d'altres.

⁴⁸⁹ Televisió de Catalunya-TV3 va començar les seves emissions experimentals el 10 de setembre de 1983, i de forma diària a partir del 16 de gener de 1984. El 1988 es posa en marxa el segon canal autonòmic, el Canal 33. Ambdós canals depenen de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió, organisme públic de la Generalitat de Catalunya.

El que ha succeït amb els castellers és digne de comentari. Els castellers tenen totes les característiques per ser mediàtics: tenen un component de risc, d'espectacle, de color, de relació amb les autoritats locals. Per això, la revifalla i explosió de colles castelleres que trobem actualment arreu de la geografia catalana ha estat un fet que ha concorregut paral·lel a l'interès que han dipositat els mitjans de comunicació en aquesta manifestació de cultura popular. La potenciació mediàtica que se n'ha derivat, ha conduït a elevar els castells a un símbol nacional. Val a dir, que els anys 1970, varen aparèixer les primeres cròniques a diaris i ràdios nacionals (Ràdio r). Als anys 80, d'altres ràdios nacionals també se'n feren ressò, com Catalunya Ràdio i també la televisió (TVE). D'aquesta manera, la difusió dels castells a una zona que desconeixia aquesta tradició, com és el nord de Catalunya, començava a ser una realitat. I l'impuls final va venir als anys 90, quan els castells varen gaudir d'una extraordinària difusió mundial gràcies als Jocs Olímpics de Barcelona. A partir d'aquí, els mitjans de comunicació nacionals es fan més ressò que mai del fet casteller: el Canal 33 fa retransmissions en diferit de les diades més importants, amb un gran desplegament de mitjans i una alta qualitat d'imatge i de realització. TV3 fa informacions puntuals als telenotícies de les diades castelleres i de les gestes de les principals colles. Algunes ràdios d'àmbit nacional fan espais informatius d'agenda o de balanç de les jornades i també connexions en directe amb les places on hi ha grans diades. Aquest darrer és el cas de Catalunya Cultura (que forma part de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió) que retransmet les trobades i concursos de castellers. Com per exemple el XVIIIè concurs de castells que va tenir lloc a Tarragona el dia 8 d'octubre del 2000. En aquest context, resulta interessant que els professionals que duen a terme la informació castellera hagin constituït el Col·lectiu d'Informadors Castellers amb l'objectiu d'augmentar el rigor i la professionalització de la informació sobre els castells.

---

⁴⁹⁰ Ll. BONET et al. (1995: 60).

Els gegants i les processons constitueixen un altre exemple notable. Informacions corresponents a trobades de gegants i d'activitats geganteres s'ofereixen en molts programes de ràdio.⁴⁹¹ En quant a les processons de Setmana Santa, també són presents en els mitjans de comunicació. Més concretament, a l'any 2000, la Processó del Sant Enterrament del Divendres Sant de Tarragona es va retransmetre en directe a través de TVE, per a tot l'Estat.

També d'abast autonòmic és la col·lecció Quaderns de cultura popular,⁴⁹² que a partir de la Mercè i fins la vigília de Nadal del 2000, el diari el Periódico, en col·laboració amb el *Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana*, ha editat. Ha suposat una manera molt clara de donar a conèixer a la societat les tradicions festives populars catalanes, través de Quaderns i d'un conjunt de vuit figures imantades.⁴⁹³ La col·lecció de quaderns s'ha format per 14 volums que han recollit els aspectes més destacats de les festes populars: el seu origen, la seva evolució, els seus protagonistes, les seves cançons i balls, l'oferta gastronòmica, lúdica i cultural que les caracteritza, etc.

Una altra de les publicacions que el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya elabora és les guies d'informació cultural, en les que concretament en el dossier 108 Festes i Tradicions Catalanes fa un recull de les principals festes i tradicions més representatives del calendari festiu català. Des del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana, i dins l'àmbit del patrimoni etnològic, es publica la revista Recerca i Difusió de l'Etnologia Catalana (RDEC), que juntament amb l'Inventari del Patrimoni Etnològic de Catalunya (IPEC), fa un recull de les notícies, conferències, informacions,

---

⁴⁹¹ COM Ràdio, Catalunya Ràdio, RAC-1, RÀDIO-4 (RNE), ONDA RAMBLA, així com moltes ràdios d'àmbit més local, en són un bon exemple.

⁴⁹² Presenta 14 opuscles titulats respectivament: La festa; El fet casteller; Cantar, ballar i rondar; Les figures de la festa; El Carnaval; El foc a la festa; El teatre al carrer; La gastronomia; La sardana; Les festes tradicionals d'interès nacional; Històries de l'Imaginari. Quadern 1; Històries de l'Imaginari. Quadern 2; El cicle de l'any. Quadern 1; El cicle de l'any. Quadern 2.

⁴⁹³ La col·lecció d'imants està integrada per vuit peces que representen i al·ludeixen a personatges molt presents en totes les celebracions populars catalanes: el gegant, la geganta i el capgròs, els castellers, els dimonis del correfoc, el bastoner i dues figures del bestiar tradicional, l'àliga i el drac.

encontres i cursos, exposicions, convocatòries i ajuts, relacionats amb el món de la cultura popular i tradicional catalana.

Sabem que la difusió de la cultura popular i tradicional és necessària per tal de garantir la continuïtat d'aquesta i per tant, l'ús de *les noves tecnologies de la comunicació* augmenten aquestes possibilitats de divulgació, d'intercanvi de coneixements, de contrast d'experiències. En aquest sentit, l'Associació Carrutxa ha estat pionera en l'ús de les xarxes telemàtiques.⁴⁹⁴ Temps després, el 1994, Manuel Sanromà⁴⁹⁵ va posar en marxa el que durant més d'un any va ser l'única presència castellera a Internet. Tot i el seu caràcter experimental, aquesta web (<http://albiol.etse.urv.es>)⁴⁹⁶ ha estat visitada per centenars de persones de tot el món. A través de Lycos, qualsevol persona connectada a la xarxa que entrés la paraula clau castells, en qüestió de segons arribava a aquesta pàgina web. Més recentment aquesta ha estat referenciada en pàgines que resumeixen totes les webs de temàtica catalana, com ara la Infopista (<http://www.partal.com>)⁴⁹⁷. No només els castellers però, tenen les seves pàgines web, sinó també els geganters, les germandats o els diables, amb la qual cosa evidencien que es poden mantenir les tradicions tot estant al dia, és a dir, creant noves vies de comunicació a través de la xarxa Internet.

Cal tenir també present que la difusió de les festes populars i tradicionals de Catalunya han tingut un important impuls en l'edició de folletons i opuscles que els *patronats de turisme*, les diputacions provincials, els consells comarcals, les administracions locals o la Direcció General de Turisme han publicat sobre

---

⁴⁹⁴ Aquesta entitat cultural, creada al 1980 a Reus, està dedicada a l'estudi, investigació, difusió, dinamització i restitució del patrimoni etnològic (festes, danses, jocs populars, instruments tradicionals) i la participació en les diferents manifestacions de la cultura popular. D'aquesta manera, s'han concretat un gran nombre d'activitats, exposicions, jornades d'estudi i publicacions, com les publicacions periòdiques Fulls de Treball (1980-1994), i el butlletí Carrutxa, i des del 1999, han començat a publicar, juntament amb les entitats Solc del Lluçanès i Tramús del País Valencià, la Revista de Música i Cultura Popular Caramella. La pàgina web que ha confeccionat és: <http://etnocat.readyson.es/carrutxa>.

⁴⁹⁵ Membre de la Colla Jove dels Xiquets de Tarragona.

⁴⁹⁶ Aquesta pàgina web aporta informació sobre el món casteller i altres manifestacions de cultura popular i tradicional de Catalunya.

⁴⁹⁷ Actualment, aquesta web s'ha convertit en la vilaweb.com.

aquestes. Per la seva temàtica, les festes, constitueixen un element més de les sèries monogràfiques (gastronomia, itineraris, ofertes singulars) que eviten tractar de forma generalitzada o global el món del turisme. Els opuscles sobre les festes particulars en un àmbit territorial concret o d'abast de tota Catalunya, transformen els actes i celebracions festives en un estímul i recurs turístic cultural i lúdic, proporcionen una idea de la nostra manera de ser i difonen les tradicions i arrels.

4.6 Festes tradicionals i festes modernes: diferències

El calendari de festes populars catalanes és molt variat⁴⁹⁸ al llarg de tot l'any: inclou des de celebracions i rituals ancestrals fins a vistosos i animats espectacles festius de creació més moderna.

La morfologia física de Catalunya ofereix una ampla varietat de paisatges i de poblament humà, que ha permès forjar una gran diversitat de festes populars: celebracions agrícoles i ramaderes, festes de pescadors i mariners, festes en honor als patrons de les viles i ciutats. D'altra banda i gràcies al clima, gairebé

---

⁴⁹⁸ La configuració d'aquest calendari festiu segueix la tradició judeo-cristiana, la qual ha recollit la petja de les civilitzacions ibèrica, cèltica, grega, romana, visigòtica, àrab i carolíngia, amb la qual cosa el caràcter sagrat o significatiu dels diferents períodes festius s'han anat integrant i sincretitzant, en la majoria dels casos. Així, les Saturnals romanes, la festa de transgressió que marcava el canvi de l'any, es veuen obliteratedes en les festes de Nadal. Al seu torn, aquesta festa és en realitat un període que s'estén des del primer diumenge d'Advent fins a la Candelera. El sentit actual del Nadal religiós és igualment sagrat, però d'una sacralitat força diferent a la de l'ordre còsmic.

Igualment el Carnestoltes, tot i haver patit nombroses persecucions, no s'entén sense la Quaresma i sense el caràcter purificador i restaurador d'aquesta, que culmina amb el sacrifici ritual del Divendres Sant. I aquesta purificació, trista i lunar per les seves arrels hebrees, no té entre nosaltres massa a veure amb el seu sentit original.

La consolidació de l'Església com a poder terrenal alhora que sagrat afavoreix que sigui percebuda com a garant de l'ordre. I, en consolidar-se aquest fenomen i establir-se el cristianisme com a religió hegemònica a Europa, es consolida també el monopoli de l'Església com a intermediària de la relació amb allò sagrat, modificant el contingut festiu: bàsicament amb la progressiva cristianització dels diferents períodes sagrats, generant unes grans festes (Nadal, Setmana Santa, mes de Maria) i fomentant les advocacions a tal o qual Verge, o patró local (que força vegades seran una divinitat anterior convenientment cristianitzats) que donaran

tot l'any es poden celebrar festes. Aquest fet ha contribuït a multiplicar les festes i ha originat una gran diversitat d'expressions artístiques i socials. Algunes han quedat lligades a la temporalitat festiva religiosa : com a exemple, els cicles temàtics (dedicats a les vides dels sants i a fets del Nou Testament). D'altres festes populars s'apleguen en cicles temporals (la primavera amb l'arbre i les flors, l'estiu amb el foc, l'aigua i les festes majors). Tanmateix alguns cicles temàtics es fonen en d'altres de temporals. Així, el Nadal i el Carnaval pertanyen al cicle temporal de l'hivern, la Setmana Santa i la Pasqua s'identifiquen amb la de la primavera, i el cicle temàtic de l'Assumpció de la Verge Maria s'inclou dins dels cicle temporal de l'estiu.⁴⁹⁹

En un intent d'establir una tipologia de les **festes populars**⁵⁰⁰ les hem classificat segons dues categories, *tradicionals* i *modernes*:

---

lloc al sorgiment de les festes majors, que han arribat fins als nostres dies i que concebim com si fossin originàries de temps immemorials.

⁴⁹⁹ D'aquí, segons els postulats de Xavier Fàbregas, l'any festiu s'estructura en quatre grans cicles: el cicle del carnaval, el cicle de Setmana Santa, el cicle del Corpus i de les festes majors i el cicle de Nadal. FÀBREGAS, Xavier i BARCELÓ, Pau, 1976, *Cavallers, dracs i dimonis. Itinerari a través de les festes populars*. Barcelona. Publ. l'Abadia de Montserrat.

⁵⁰⁰ La diferenciació entre festes tradicionals i festes populars no és l'objectiu d'aquesta tesi. Però en qualsevol cas, podem recordar que Jaume Colomer (citat per Joan Prat i Jesús Contreras (1984: 10-12) considera que les festes tradicionals són "aquelles que hom celebra cada any d'una manera fixa i continuada, si bé amb el temps hom hi va fent modificacions. Per tal que una festa sigui viva ha d'anar evolucionant, i adequar-se cada any a les noves necessitats que van sorgint". En canvi, les festes populars inclou les festes tradicionals i també les que poden ser creades de bell nou. A més, una festa popular és aquella en la que els homes i les dones que viuen en una comunitat són protagonistes d'allò que s'hi fa, sempre fent-ho al seu gust. És a dir, per tal que una festa sigui popular ha de ser del poble i per al poble. D'aquesta manera, en queden excloses aquelles festes imposades com havia estat el 18 de juliol o "*Día del Caudillo*", o com és la festa del Pilar o "*Día de la Raza*". Aquestes darreres festes serien les anomenades festes oficials.

Les diferències entre les festes populars i les festes oficials es troben en un seguit d'elements: la igualtat domina en les primeres enfront de la desigualtat de les segones; l'anomia enfront dels rígids sistemes de nomenclatura; l'absència d'estatus, enfront de la rígida estratificació social; la cosa pròpia de la cosa externa; allò que és lliure enfront d'allò que és imposat; la reivindicació enfront del conformisme i del silenci; la llibertat d'expressió enfront de la censura i de la repressió; l'autoorganització en lloc de l'organització imposada i jerarquitzada; l'espontaneïtat enfront del convencionalisme o l'encarcarament; la identitat popular i d'una comunitat real, concreta i definida, davant del patriotisme abstracte i buit.

Aleshores, i seguint les consideracions de Prat i Contreras, una festa tradicional i una festa popular es confonen, donat que ambdues vénen fixades pel poble i són del poble, seguint uns costums i unes tradicions. Però el que sí és cert és que aquestes festes presenten unes grans diferències amb les festes anomenades oficials, o com veurem més endavant, festes socialment modernes o de caire públic.

A) Festes tradicionals

- 1) En primer lloc, les **festes vinculades a una localitat i comunitat**, que aplega a tots els estrats socials i té una voluntat interclassista i intergeneracional. Les més paradigmàtiques són les Festes Majors⁵⁰¹ vinculades al sant-patró del poble. Serveixen per definir i diferenciar una població respecte a d'altres. Són expressió de la comunitat concreta i mostrant i reforçant la seva identitat com a poble concret. La majoria de les festes majors es concentren a l'entorn de la Mare de Déu d'Agost (el dia 15) i de la Mare de Déu de Setembre (el dia 8) o dia de les marededéus trobades; però de fet, des de maig i fins a novembre se celebren festes majors, arreu dels pobles i viles de Catalunya. A més, hi ha moltes localitats que celebren una altra Festa Major a l'hivern o a la primavera, sovint en honor al copatró.

- 2) En segon lloc, les **festes vinculades amb el cicle de l'any**.⁵⁰² Es celebren arreu del territori (el Nadal, el Carnestoltes-la Quaresma i la Setmana Santa,

---

D'altra banda, la Unesco (1998) ha definit la cultura tradicional i popular com “el conjunt de creacions que emanen d'una comunitat fultural fundades en la tradició, expressades per un grup o per individus i que reconegudament responen a les expectatives de la comunitat en quant a expressió de la seva identitat cultural i social; i, en les normes i els valors que transmeten oralment, per imitació o d'altres maneres. Les seves formes comprenen, entre d'altres, la llengua, la dansa, els jocs, la mitologia, els ritus, els costums, la artesanía, l'arquitectura i d'altres arts.

⁵⁰¹ En aquestes festes rituals es recorda el caràcter èpic dels sants patrons del poble, que és en sí mateix un relat patrimonial de tots els avatars que lliguen la comunitat amb els orígens sagrats i la relació activada una i altra vegada per fets extraordinaris a favor de la comunitat. Com diu A. ARIÑO (1986: 123 i 282), “el patronatge sempre té una funció pràctica: constitueix una ajuda sobrenatural tant en les necessitats quotidianes com en les calamitats extraordinàries, tant en els accidents i crisis de caràcter privat, com en les necessitats públiques. El patró és alhora auxiliador i medicina preventiva, guareix i allibera, fa propícies les circumstàncies i les acompanya. Més enllà d'aquesta funció eminentment pràctica, l'estructura del patronatge contribueix a configurar la identitat col·lectiva i n'assegura el futur”. La tradició de recórrer a l'ajut i protecció dels sants intercessors, dels patrons i dels terapeutes davant les pestes, plagues, segueres i gelades, epidèmies, guerres i riudes, etc. es situen en la litúrgia romana de finals del segle V i començaments del segle VI. La festa major és doncs, el temps de l'acció de gràcies o de collita.

⁵⁰² Entenem per “cicle de l'any”, l'ordenament temporal construït en base al calendari tradicional (que responia a les necessitats dels ritmes de producció agrària i dels estacionals), que unia en un sol cosmos sagrat, les estructures temporals de l'activitat humana amb les estructures significatives de l'activitat. S. CARDÚS (1985: 103 i seg.).

el cicle dels difunts) i responen a una tradició religiosa cristiana. Reforcen els lligams de la comunitat i els nivells d'integració familiar.⁵⁰³

- 3) **Festes de bell nou, d'inspiració tradicional.** D'una banda, es tracta de **manifestacions festives de recent creació o de recent recuperació**, que mantenen elements propis de la "cultura popular i tradicional",⁵⁰⁴ i que en ocasions constitueixen per si mateixes una activitat festiva, sovint s'enquadren com a actes específics en les festes esmentades de les anteriors categories. Són les cercaviles o trobades de castellers, de gegants, de diables. També s'hi inclouen els aplecs o romiatges⁵⁰⁵ i les fires.⁵⁰⁶

I de l'altra, les **festes fruit de costums quotidians tradicionals i activitats o oficis artesanals** que es troben en perill de desaparèixer o que ja han desaparegut (i es recuperen per tradició oral) i que avui es converteixen en una festa popular i tradicional, amb aquesta pàtina de folklorisme. Es tracta, entre d'altres, de festes del batre, de celebracions de noces a la manera tradicional, de baixades de rais, de matances del porc.

⁵⁰³ L'exemple més corrent, és l'àpat necessàriament familiar del dia de Nadal i la dimensió més comunitària de la missa del gall o de la cavalcada dels reis.

⁵⁰⁴ L'ambigüïtat d'aquest terme és suficientment coneguda. De tota manera, em remeto a la seva aparició en el període de la Renaixença. Vegeu PRATS (1988: 182-188).

⁵⁰⁵ Els aplecs o romiatges fan referència a la jornada en què un santuari o ermita celebra la seva festa major, a la qual acostumen a anar-hi en peregrinació, els habitants del poble o pobles que pertanyen al seu radi d'influència. Malgrat que els aplecs tenen un evident aspecte religiós, la seva estructura predominantment lúdica i festiva, com a dia de reunió, de germanor i de solidaritat que transcórrer a l'aire lliure, ha motivat la profusió d'aplec a la primavera i a la tardor, ja que aquestes són les dues èpoques de l'any més agradables, climatològicament parlant. El caràcter lúdic i festiu dels aplecs ha generat un munt de costums, tradicions i manifestacions populars, com ara les rifes i subhastes d'ous, xais, pernills, tortells, etc., que continuen celebrant-se com un dels mitjans per cobrir parcialment les despeses de la festa; o bé, els balls i danses típiques; o també els àpats familiars o comunitaris d'arrossades, costellades o cargolades.

La recuperació que recentment estan experimentant els aplecs, es deu al despoblament de les zones rurals, fent que aquesta diada festiva permeti el retrobament dels emigrants que retornen per celebrar el dia de l'aplec d'aquella determinada església, que permet esdevenir un catalitzador del sentiment comunitari comarcal dels individus.

⁵⁰⁶ Les fires són llocs de trobada i d'intercanvi comercial, que trascendeixen els límits de la comarca i del país, de periodicitat anual o bianual, i sovint de més d'un dia de durada, que reuneix a nombrosos mercaders i compradors de tota mena i condició, la qual cosa afavoreix els intercanvis socials i culturals.

B) Festes modernes

Quan els diferents elements que conformen el conjunt de les festes tradicionals com els balls d'envelat, les cercaviles de bestiar o gegants, els focs artificials, els dinars col·lectius, els concerts, les cantades d'havaneres, etc., no constitueixen l'eix central de les celebracions festives, ens trobem davant símbols i manifestacions de les festes cíviques o modernes. Parlem bàsicament de festes o esdeveniments, considerats socialment moderns i de caire públic,⁵⁰⁷ com serien els concerts musicals, els jocs olímpics, les festes que han començat a tenir sentit en èpoques molt pròximes, com les vinculades a dades històriques (la Diada Nacional de Catalunya⁵⁰⁸). D'altres exemples clars són les fires d'espectacles temàtics, com per exemple la Fira del Teatre al Carrer de Tàrraga⁵⁰⁹ o el Mercat de Música Viva de Vic.⁵¹⁰ De tota manera, la classificació no sempre és fàcil. Per exemple, la Fira d'Espectacles d'Arrel Tradicional de Manresa;⁵¹¹ tal i com està organitzada es troba més a prop de les festes modernes, malgrat tingui elements populars tradicionals.

---

⁵⁰⁷ Aquestes festes, d'origen relativament recent, es varen iniciar després del trencament de la societat teocràtica, arrel de la revolució burgesa a França. Allí, el poble revolucionari, que majoritàriament habitava en ciutats i viles i treballava en tallers i fàbriques, lluny del camp i sense la seqüència pròpia dels treballs agrícoles i ramaders, va instituir noves festes, d'acord amb els seus interessos i desitjos. A Catalunya, es varen popularitzar per l'acció de forces progressistes, moltes vegades amb enfrontaments oberts amb l'Església.

⁵⁰⁸ Aquesta festivitat no ha tingut sempre un aire festiu, sinó que pocs anys enrera era celebrada només per uns pocs centenars de manifestants, que corrien pel carrer Major de Gràcia, perseguits ferotgement per la policia. En qualsevol cas, l'Onze de Setembre ha estat una festa que ha commemorat (i encara avui també ho fa) una data històrica, i que sempre ha permès reivindicar els seus drets nacionals.

⁵⁰⁹ La Fira del Teatre al Carrer de Tàrraga (1975), impulsada en els primers anys pel grup teatral Els Comediants, representa una concepció festiva i teatral nova, amb l'actuació simultània de diferents grups, que ocupen les places i els espais públics de la ciutat. El gran ressò mediàtic ha contribuït que en els darrers anys, aquesta fira s'hagi convertit en un referent important per a la presentació i contractació de nous espectacles de carrer i grups teatrals.

⁵¹⁰ El Mercat de Música Viva de Vic, que neix l'any 1988, s'ha consolidat com una festa popular i una plataforma important de presentació d'autors i d'intèrprets de música de tota mena.

⁵¹¹ La Fira d'Espectacles d'Arrel Tradicional de Manresa, iniciada l'any 1998 pel Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana, busca la innovació i la difusió dels espectacles d'arrel tradicional.

Dins aquest apartat, també s'ha decidit incloure-hi les **festes vinculades a cultures diferents de la catalana**, que perfectament arrelades al país, constitueixen un bon ventall de folklore,⁵¹² com seria el cas de les festes “rocieras” o de les fires d'abril andaluses; també de “la festa del xai” que celebra la comunitat musulmana que resideix a Catalunya; o l'Oktoberfest de la comunitat alemana.⁵¹³ Aquestes festes manifesten la nostàlgia dels immigrants que construeixen un entorn “virtual” en el lloc de migració, per celebrar-ne la festa. (Se'n destaca de nou el *performance* col·lectiu per a la identificació cultural).

4.7 Síntesi del capítol

En relació a la revifalla de les festes populars a Catalunya, aquesta té el seu primer moment en la Renaixença. Amb ella, Renaixença es propugna una determinada definició i representació simbòlica de la idea de Catalunya i de l'ésser català (és a dir, de la identitat ètnica) que esdevindrà hegemònica fins als nostres dies. El pairalisme presenta els valors de la religió catòlica, de la pàtria, de l'esperit feiner, del seny i la rauxa, del tarannà pactista, del sentit de continuïtat i de la tradició familiar com una organització social idíl·lica i connatural al poble català, esdevenint un dels pilars bàsics del catalanisme conservador, dels intel·lectuals del segle XIX, eferissats buscadors de l'essència de la cultura popular i tradicional catalanes. El franquisme va estroncar d'arrel totes aquestes manifestacions culturals promogudes inicialment per la Renaixença, reprenent-se amb força a partir de l'adveniment de la democràcia, convertint en referents, en signes de la identitat cultural de Catalunya en general, elements festius locals, procés conegut amb el nom de *simbolització*.

---

⁵¹² Entenem “folklore” com a tradició, és a dir, com a “aquell acte de transmissió espontani del qual no se n'és conscient perquè no és racionalitzat, i que conserva continguts culturals de forma dinàmica”, tal i com explica Josep MARTÍ (1996: 49-50).

⁵¹³ La importància que el turisme alemany té en aquest municipi ha portat als seus habitants i a l'administració local a desenvolupar i a celebrar una de les festes més pròpies i conegudes de la

S'inicia una complicitat de la cultura amb les qüestions polítiques i econòmiques que ja no es pot aturar; el maridatge entre la *dinàmica del mercat* (mercat econòmic de béns i serveis, mercat polític d'atracció de vots de l'electorat) i la *dinàmica identitària* de la festa. Ho exemplifiquen la declaració de *Festa Tradicional d'Interès Nacional* i la creació del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana.

Pel que fa a les formes d'organització festives catalanes, cal destacar que és en el període de la Renaixença quan apareixen les primeres associacions reivindicatives del món cultural (en què destaquen els centres excursionistes i els ateneus). Amb la democràcia, van aflorar moviments associatius festius de caire popular preocupats per fer fruit i sobretot per generar una dinàmica participativa en la vida cultural i festiva prohibida durant la Dictadura. El suport de les institucions públiques a les festes ha originat la professionalització dels seus agents i actors i ha generat el risc de la dependència de les subvencions per poder organitzar qualsevol activitat lúdica col·lectiva.

La Catalunya postmoderna tampoc s'escapa del fenomen de la immigració i la interculturalitat.

Així també, Catalunya ocupa una posició veritablement privilegiada dins del sector turístic mundial; de tota manera, la seva maduresa turística requereix de la cultura festiva popular i tradicional per assolir quotes de diferencialitat en mercats de competència monopolística o de monopolis parcials.

Els *mitjans de comunicació* catalans (tant en la seva vessant local, comarcal com nacional) han contribuït molt notablement en la difusió i execució de la renovació festiva popular.

---

cultura alemana, la festa de la cervesa que té lloc a Munic la darrera setmana de setembre, i així, per aquestes dates, es promou a Calella la celebració de l'Oktoberfest.

Per últim, la importància que les festes populars tenen en la societat actual catalana planteja la distinció entre festes tradicionals i festes modernes.

SEGONA PART.

**L'EXPERIÈNCIA CATALANA: RENAIXENÇA I
RENOVACIÓ DE LA FESTA POPULAR**

**CAPÍTOL V. Anàlisi empírica: la dinàmica entre
1979-2001**

5.1 Hipòtesis del treball de camp

A Catalunya, el patrimoni festiu té un valor especialment remarcable. La història del país hi té molt a veure. Si Catalunya no hagués perdut la seva sobirania nacional, no hagués acollit tanta població forana (intra-espanyola) durant els anys cinquanta i seixanta, i hagués tingut un procés de progressió cultural normalitzada, probablement no hauria estat tan evident la perpetuació i la tradicionalització d'uns costums tardomedievals que, amb el temps, s'han convertit en segells d'identitat pel nostre país.

Avui, resulta vigent aquest interès pel nostre folklore; d'aquí, la importància que tenen les festes tradicionals i populars i l'enorme revifalla que han experimentat en aquests darrers anys. Tot i que sembla una paradoxa, pel fet que la nostra és una societat plenament moderna, les festes tradicionals ni s'han eliminat, ni s'han reduït, ans tot el contrari, han incrementat el seu pes, tant de participants com de localitats que han incorporat en el seu calendari, festivitats que s'havien deixat de celebrar o han introduït de bell nou festivitats lligades al calendari tradicional. I tot plegat, en un moment de canvis socioeconòmics, on el benestar social, el temps del lleure, el turisme, la immigració, la mundialització, la tecnologia i la comunicació podrien fer recular la seva importància. A Catalunya es compleix l'afirmació que fa Salvador Giner quan escriu "(...), les societats més obertament orientades a la innovació –com ho són les occidentals– són sovint també tradicionalistes i sacralitzen llurs mites i símbols heretats".⁵¹⁴

Com ja hem vist, la primera recuperació de les festes populars i tradicionals va tenir lloc en el període de la Renaixença.⁵¹⁵ La introducció del capitalisme, la industrialització i la consecució de l'estat lliberal varen fer perillar les formes de

---

⁵¹⁴ Salvador GINER et al. (1996: 21).

⁵¹⁵ En el Capítol IV, Les festes populars a Catalunya.

vida i de celebració festives populars pairals i camperoles. Amb la Renaixença, Catalunya va cercar senyals d'identitat. Les va cercar en els testimonis dels historiadors i literats; les va cercar, sobre tot, en la seva tradició popular i en el seu patrimoni cultural i festiu.

Amb la democràcia es produeix un procés similar, i assistim a la segona revifalla de les manifestacions lúdiques populars, tot i que en aquest cas té com a marc una societat avançada, postmoderna, que es vol forjar una identitat cultural fugint de l'ostracisme franquista.

En l'actual era de la mundialització i la interculturalitat es presencia i reafirma de nou un renèixer dels localismes, en detriment de l'homogeneïtzació cultural.⁵¹⁶

D'aquí que les nostres hipòtesis sobre la **renovació festiva popular** a Catalunya incloguin un seguit de condicionants, de canvis estructurals i de canvis en els valors i actituds dels catalans. Aquestes hipòtesis es concreten des de tres vessants, alhora molt diferenciades, però també molt interconnectades, les quals esdevenen els autèntics factors o **motors de la reactivació festiva popular**. Es tracta de la *vessant ideologicocultural*, de la *vessant econòmica* i de la *vessant política*. Els seus agents promotors i gestors les utilitzen instrumental i estratègicament, de cara a la consecució dels seus propis interessos, atès que aquesta recuperació actual de les festes porta implícit una transformació de continguts i significacions, sovint força allunyades de les seves versions originàries. D'altra banda però, aquests usos o interessos que han permès recuperar-les són, no ho oblidem, els autèntics motors de reactivació, els quals a més, expliquen les manipulacions de referents i de continguts que pateixen regularment. És per això, que bona part de les reactivacions de les festes populars responen a decisions d'estratègies polítiques, socials, ideologicoculturals i econòmiques. Per tant, considerem que:

1. A la festa popular i tradicional, malgrat adquirir noves funcionalitats, hi continua prevalent l'expressió d'un sentiment comunitari, mecanisme de cohesió social, i el símbol d'identificació cultural catalana.

2. Aquest sentiment comunitari i identitari es desenvolupa d'una banda dins el marc de la mundialització o d'homogeneïtzació cultural; i de l'altra, de les nombroses i creixents onades d'immigració i de diversitat cultural. La conseqüència immediata és alhora, una síntesi i una oposició entre el que és global i el que és local.

3. La festa, a més de ser un factor de cohesió social, és un mitjà de màrketing social, econòmic i polític. D'aquesta manera, en el procés de renovació festiva popular hi intervenen, d'una banda, la iniciativa de la gent, que a través de diferents tipus d'entitats, està incentivant la celebració de festes populars i tradicionals catalanes des de dues òptiques diferenciades i alhora complementàries: des d'actituds autotèliques i des d'interessos personals. De l'altra, des de l'Administració autonòmica i local, des d'una òbvia postura d'interessos, ja siguin de caire econòmic (l'afany de lucre, la possibilitat de negoci, l'interès turístic i comercial per a la vila,⁵¹⁷ el màrketing i projecció de la ciutat, la imatge externa) com de caire polític (la rendibilitat electoral, la projecció pública dels polítics, el manteniment d'un determinat partit polític al govern), encoberts sota l'objectiu de vetllar pel llegat cultural popular identitari.

---

⁵¹⁶ El patrimoni festiu popular i tradicional català esdevé l'element diferenciador de la cultura dominant, majoritàriament produïda en castellà, i arrel de la difusió de l'internet, en anglès.

⁵¹⁷ Aquest interès dels polítics per la dimensió turística de les festes ja es feu palès a l'any 1919 quan es va celebrar a Barcelona el primer Congrés de Turisme de Catalunya (en el que ja es determinava que els ajuntaments contribuïssin a la conservació i el foment de les festes tradicionals populars). A més, el Decret-Llei 413/1983 (actualment Decret 319/1994), que el Govern de la Generalitat de Catalunya va aprovar en la que es regulava la declaració de celebracions de la cultura tradicional catalana com a **festes tradicionals d'interès nacional**, i que segueix les pautes de les lleis estatals que declaren a les *festes d'interès turístic nacional o internacional* (Orden Ministerial de 29 de septiembre de 1987 que regula las Declaraciones de Interés Turístico nacional e internacional, B.O.E. 257, 27 de octubre de 1987), en són tres exemples més que avalen aquesta importància. I en darrer lloc, cal esmentar que la Unesco, ha declarat el maig del 2001 la Festa o Misteri d'Elx Patrimoni de Transmissió Oral de la Humanitat.

4. Els nous valors i actituds que la postmodernitat ha comportat en el si de la societat catalana han implicat també canvis en les estructures de les entitats organitzadores de les festes populars. D'una banda, la problemàtica de l'acció col·lectiva s'ha fet present. D'altra banda, ningú s'escapa de la professionalització dels agents. Tampoc en el cas dels productors festius.

5. La festa té uns interessos polítics i està molt subjecte a determinades projeccions polítiques-ideològiques de cada administració. Així, certs àmbits festius catalans es converteixen en referents simbòlics generals i s'eleva a la categoria de mites nacionals. Són aquests els que en major grau registren la manipulació i la instrumentalització per part de les administracions i partits polítics. Aquest fet ha permès la renovació i augi dels castells, en detriment de la sardana, per exemple. Aquest ús estratègic s'observa sobretot en les festes tradicionals i populars; no tant amb les festes modernes.⁵¹⁸

6. Tanmateix, la revitalització de les festes no és aliena a la major disponibilitat de temps d'oci que caracteritza les societats modernes, i que condueix a la pràctica del turisme cultural. Ambdues circumstàncies han incentivat la dinamització i recuperació de les festes populars. Catalunya té en aquest aspecte, elements que la fan plenament competitiva, per la seva específica identitat cultural i festiva.

7. El paper dels mitjans de comunicació catalans en el foment i reforçament de les identifications i assignacions simbòliques és clau per a la legitimació i institucionalització de la festa popular i tradicional. Actualment hi ha una concepció de consum multitudinari i de mercaderia de la festa i es fa molt difícil poder trobar actes col·lectius locals que no siguin anunciats fora del seu nucli, i que no intentin tenir ressò o cridar l'atenció a gent de fora. La concepció de l'oci, la voluntat turística globalitzadora, la necessitat de sortir de l'hàbitat

---

⁵¹⁸ Aquest fet s'explica perquè les festes tradicionals estan vinculades al manteniment dels costums i les tradicions populars del passat, lligats a la identitat d'una comunitat i d'un territori.

quotidiana, les facilitats de la comunicació vial, les modes culturals mediàtiques, entre d'altres, mouen multituds de gent d'un cantó a l'altre i faciliten l'extensió de la festa.

5.2 Metodologia

Què s'observa i qui s'entrevista

A l'hora de dissenyar el treball de camp, que ha de servir per comprovar empíricament les hipòtesis apuntades al principi, dues han estat les decisions a prendre:

a) En primer lloc, i donada la multiplicitat de celebracions que tenen lloc a Catalunya, quines eren les festes i les organitzacions festives en les quals centràvem l'observació?

b) En segon lloc, quins eren els actors que consideràvem com a objecte d'estudi?

a) Per resoldre la primera qüestió s'han establert a la Primera Part una sèrie de criteris que lliguen amb la classificació de festes tradicionals i festes modernes⁵¹⁹ segons l'experiència dels darrers vint anys. La tipificació allà establerta ha guiat l'elecció que segueix:

- Festes que per les seves característiques de caire religiós s'han vingut fent amb solució de continuïtat, fins i tot durant el franquisme. Com a mostra, s'han triat les *Processons de Setmana Santa*. Són festes vinculades al cicle de l'any, que es celebren arreu del territori català i responen a una tradició religiosa cristiana, que s'han mantingut malgrat la secularització progressiva de la nostra societat.

- Festes que van anar lligades a la recuperació de les llibertats i als ajuntaments democràtics després de la repressió franquista: els *Carnestoltes*. Són festes vinculades al cicle de l'any, que se celebren arreu del territori català i responen a una tradició popular cristiana.

- Festes que són cada vegada més freqüents en l'agenda festiva catalana. Algunes són, fins i tot, de nova creació. S'han triat:
  - 1) Els *pessebres vivents* que s'inscriuen en l'àmbit de les festes populars i tradicionals de recent creació que se celebren anualment (i d'aquí la seva vinculació amb les festes del cicle de l'any, el nadalenc en aquest cas), en les que el poble-actuant reflecteix costums i tradicions catalanes, incloent-les en la representació.
  - 2) Les *fires medievals* que també s'inclouen en aquest bloc de festes de recent creació, però en lloc de respondre a una data concreta del calendari, que sigui fixe i unitària per tot el territori català, es determinen en funció de la voluntat i conveniències de cada municipi. Constitueixen un esforç per convertir costums quotidians i oficis i activitats artesanals (que tenen una presència molt residual o nula en la societat actual) en festes populars i tradicionals. En les fires medievals es pretén recordar i reproduir com era la vida de la societat catalana durant l'Edat Mitjana, una època històrica considerada com a gloriosa.

- Les manifestacions de grups festius, concretament de:
  - 1) Els *grups de diables*, de *castellers* i de *geganers* són segurament els exemples més contundents de l'augi social, l'èxit mediàtic i el valor simbòlic de la identitat cultural catalana. Això explica que avui siguin presents arreu del territori català. Està clar que es tracta de festes de recent recuperació. A més, aquests grups festius en la mesura que han anat prenent projecció i cos propi, han començat a celebrar les seves trobades "temàtiques", sense necessitat de formar únicament part de la

---

⁵¹⁹ Que trobem en el Capítol IV, Les festes populars a Catalunya, apartat 4.6. "Festes tradicionals

cercavila, seguici o processó com elements festius d'acompanyament de la Festa del Corpus i de la Festa Major, a les quals han estat des de sempre vinculades.

- 2) Manifestacions que són la mostra palpable de la crisi de moltes entitats i associacions culturals: els *esbarts*.

L'extensa quantitat de celebracions i col·lectius festius que té el folklore català feia necessari limitar-ho per tal de poder obtenir dades que permetessin corroborar el plantejament de la renovació festiva popular. No obstant això, cadascuna de les festes populars i tradicionals i associacions triades sintetitza, per dir-ho d'alguna manera, l'ampli ventall de possibilitats festives de Catalunya, recullint les diferents opcions: festes que es mantenen pel seu propi cicle de l'any, festes que es recuperen per motius diversos, festes que es creen de bell nou, festes que es fan ressò de costums, oficis i activitats artesanals, i per últim, festes que tenen "recolzament" polític i mediàtic i d'altres que n'estan mancades i per tant, condemnades a desaparèixer. En cap cas, hem volgut tractar les festes dels col·lectius immigrants perquè, ara per ara, ens volíem centrar en la cultura pròpiament d'arrels catalanes,⁵²⁰ i tampoc hem analitzat la importància de les festes modernes, perquè la nostra intenció expressa era l'estudi d'aquelles festes que presenten marcats ingredients tradicionals. Per tant, amb tota aquesta mostra per quotes es pretén poder apropar-nos a l'estudi del folklorisme en global, veient quines manifestacions resulten ser de més interès i han experimentat una reactivació més palesa en la societat catalana avançada actual.

b) Quant als actors, en relació a les festes i grups festius analitzats, s'ha considerat d'una banda els protagonistes reals de la festa; i de l'altra, els representants de l'administració pública, municipal i autonòmica. Així, s'han entrevistat persones vinculades al món festiu tradicional i popular: d'un costat, membres d'associacions de carnaval, geganters, castellers, dansaires d'esbarts,

---

i festes modernes. Diferències".

actuants del pessebre vivent, etc. I de l'altra, a tècnics de l'àrea de cultura, regidors i directius del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana.

Recull d'informació

Pel que fa al recull de la informació, després de la recerca inicial de documents i llistats, s'ha entrat en la fase de treball de camp. Dues han estat les tècniques utilitzades per recollir la informació que es requeria:

1) *Tècnica d'enquesta*. A partir de qüestionaris, i amb entrevista telefònica a informadors idonis de cada entitat (que podien ser els responsables o no d'aquesta). Els llistats utilitzats són els que facilita el Servei d'Informació Cultural del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Es varen fer un total de 263 enquestes. S'ha indagat sobre l'inici de la celebració d'una determinada festa, l'entitat organitzadora i els motius que han portat a celebrar-ne aquella festa.⁵²¹ Concretament s'han fet enquestes a representants dels grups organitzadors de les processons de Setmana Santa, els carnivals, els pessebres vivents i les fires mitjivals. Amb la informació recollida, s'ha elaborat una taula per cadascuna d'aquestes manifestacions festives. Les taules poden ser consultades a l'Annex.⁵²² En força ocasions els responsables de l'entitat havien canviat i traspassat al càrrec a d'altres persones, la qual cosa va incrementar aquest nombre inicial de trucades telefòniques. Trobar a aquestes persones responsables de l'organització de la festa va ser costós.⁵²³ En d'altres casos, la festa havia deixat de celebrar-se momentàniament (bàsicament per desavinences i cansament dels organitzadors i/o per dèficit

---

⁵²⁰ Malgrat que, com ja s'ha dit, aquesta sigui una síntesi de diferents cultures.

⁵²¹ Aquestes preguntes es troben sistematitzades en un qüestionari a l'Annex, pàg. 380.

⁵²² Pàgines 381 – 410 de l'Annex.

⁵²³ La majoria de telefons eren els seus particulars i gairebé sempre se'ls havia de trucar als migdies o a la nit, en les hores de descans de la jornada laboral.

econòmic), tot i que seguidament manifestaven la voluntat de reprendre'n la celebració.⁵²⁴

2) *Tècnica qualitativa*: d'una banda, entrevistes en profunditat fetes a entitats que directa o indirectament estan relacionades en la programació, organització o participació de pessebres vivents, carnivals, processons de Setmana Santa o fires medievals, que ens han permès acabar de perfilar els quadres que s'havien elaborat amb les enquestes telefòniques. De l'altra, també entrevistes en profunditat fetes a persones que tenen a veure amb les manifestacions festives,⁵²⁵ com són els esbarts, els geganters, els diables i els castellers. La metodologia, en aquests darrers elements festius ha estat únicament entrevistes perquè la dinàmica i significació dels grups així ha semblat requerir-ho. En ambdós casos, aquestes vint-i-dues entrevistes, que es troben reproduïdes literalment a l'Annex,⁵²⁶ s'han estructurat en dos blocs: en el primer, preguntes obertes relatives a la seva entitat (el seu naixement, els motius d'aquest inici, la participació de gent, el finançament i la difusió que tenen), i en el segon, preguntes d'opinió referents a les hipòtesis lligades a la renovació festiva popular que aquí s'han vingut defensant.

Per decidir el nombre d'entrevistes que es feien, s'ha utilitzat la tècnica de la "saturació": quan en les diferents entrevistes que s'han anat realitzant, ja no s'aportaven consideracions novadores, i el que exposaven era reiteratiu, s'han aturat les entrevistes.

En la mostra escollida s'ha procurat que hi hagués diversitat en relació amb aquelles variables que es consideraven rellevants per la recerca. En concret s'ha tingut en compte els següents aspectes: edat, sexe, relació professional amb l'organització festiva, grandaria urbanística dels indrets, qualificació turística,

---

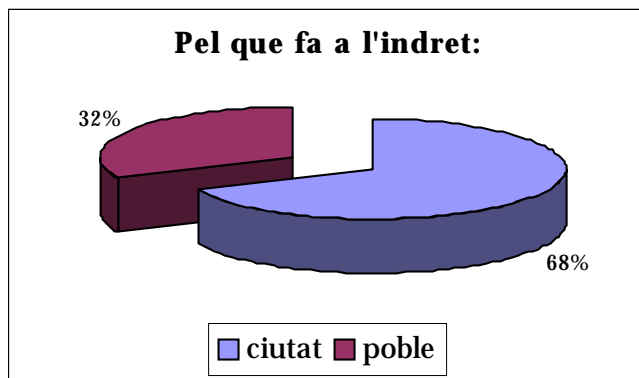
⁵²⁴ Aquests casos no es reflecteixen en les taules; senzillament deixen de comptar com a festes que se celebren.

⁵²⁵ Amb dades facilitades pel Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana.

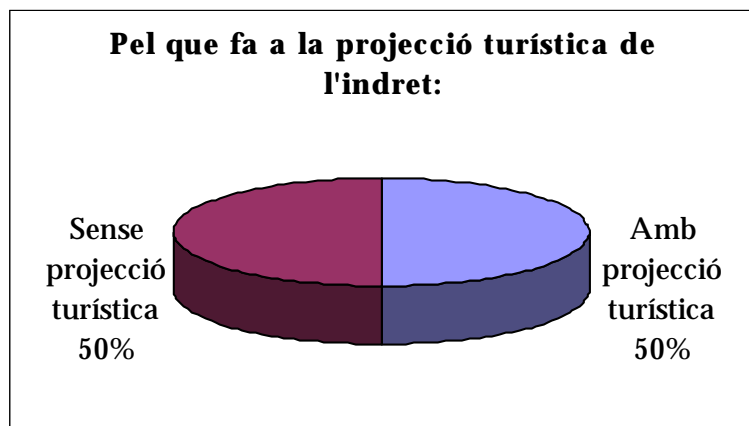
⁵²⁶ Des de la pàgina 412 fins a la 595 de l'Annex.

repartiment territorial. Així, la mostra escollida ha resultat tenir la següent distribució de característiques.

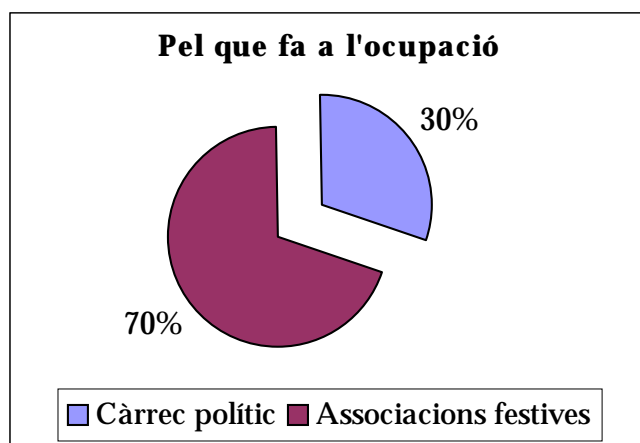
Pel que fa a la relació camp-ciutat, considerant com a tals les ciutats de 30.000 habitants. Es va intentar distribuir les entrevistes d'acord amb dues variables combinades: el nombre de municipis que hi ha a cada grup (poble-ciutat) i el nombre de veïns que hi habiten. D'aquí que el pes de les entitats amb seu a les ciutats hagi resultat superior al dels municipis petits.

- Un segon element que semblava rellevant és la projecció turística de l'indret. Es partia del supòsit que en ser el turisme motor d'activitats festives i, alhora condicionant d'aquestes, els discursos i motivacions dels actors de les activitats festives podien ser diferents. En aquest cas, i tenint en compte les hipòtesis que volem provar, es va decidir donar idèntic pes a entitats que podien tenir els objectius orientats a aspectes econòmics i turístics, com a aquells que tenen una orientació més lligada a la comunitat i a la tradició.

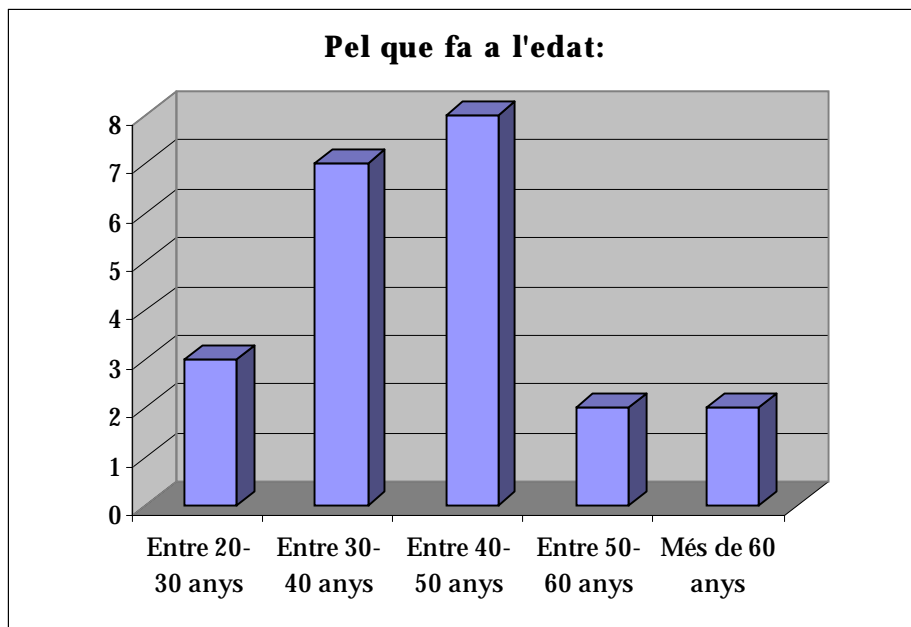

- Un altre element que es va tenir present és l'ocupació o professionalització de les diferents persones organitzadores de cadascuna de les manifestacions festives, objectiu d'estudi. Així, tant es va comptar amb les aportacions dels membres de les entitats com amb les persones que ocupen un càrrec en l'Administració pública, local o autonòmica. Els discursos d'uns o altres són força diferents; i tot i que tenen un pes més important les associacions festives, també ens interessava saber què en deien els polítics.

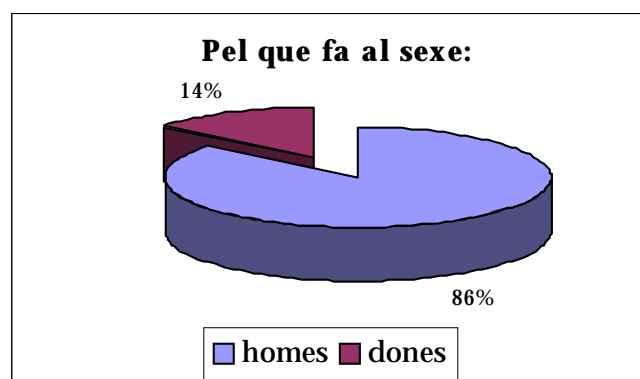

- L'edat, tot i considerar-se important, es va deixar com a variable no controlada. La distribució respon majoritàriament al traspàs de les responsabilitats (de cap de colla, de president) a les generacions més joves; per

això s'observa en la taula que les franges d'edat més joves són les que tenen més pes.

- Amb el sexe passa el mateix que amb l'edat. I aquí, se'ns reflecteix el repartiment de rols present avui a la nostra societat. Les dones tenen encara una presència poc destacable en les direccions de les entitats. Per contra, bona part d'aquestes dones entrevistades formen part de l'Administració (66%).

Tractament i anàlisi de la informació obtinguda

El material recollit s'ha analitzat fent una doble lectura: a partir de les enquestes telefòniques i a partir de les entrevistes en profunditat.

a) Enquestes telefòniques:

Per començar, s'han elaborat quadres amb la informació recollida de les enquestes als organitzadors de les Processons de Setmana Santa, Carnestoltes, Pessebres Vivents i Fires Medievales i transcripció de les entrevistes.

Després, s'ha procedit a l'anàlisi de cada una de les festes i dels grups festius (a nivell vertical). Aquesta anàlisi està precedida de tres quadres que engloben les Processons de Setmana Santa, els Carnestoltes, els Pessebres Vivents i les Fires Medievales, i que recullen la informació referent a l'inici de celebració de cadascuna d'aquestes festes, l'entitat que pròpiament les organitza i el motiu que explica l'origen d'aquesta. Aquests quadres-resum, en els que s'analitza comparativament l'evolució d'aquestes quatre festes populars, ha estat elaborat a partir de les taules específiques que apleguen aquesta informació per a cada àmbit festiu,⁵²⁷ tot i que les entrevistes també ens han servit per compilar dades.

Primer, parlem de les Processons de Setmana Santa, després dels Carnestoltes, dels Pessebres Vivents, de les Fires Medievales, tot seguit de l'explosió que viuen els Diables, els Castellers i els Geganters en els nostres dies i finalment, dels Esbarts.⁵²⁸ Es fa una descripció particularista de cadascuna d'aquestes

---

⁵²⁷ Com s'ha dit, es troben a l'Annex (pàg. 381-410).

⁵²⁸ Amb aquestes entitats, com s'ha dit, s'ha treballat a partir d'entrevistes a diferents caps de colla, geganters, castellers, dansaires, presidents d'agrupacions, càrrecs de l'Administració Autònoma, donat que ens ha estat impossible poder obtenir dades fidedignes de tots els esbarts, colles de diables, colles castelleres i colles de geganters que hi ha a Catalunya. Malgrat el Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana de la Generalitat disposa d'aquest recull de dades, aquestes no estan ni actualitzades, ni són complertes, la qual cosa ens dificultava l'operativitat de l'estudi. Certament, les agrupacions respectives de cada col·lectiu, podien facilitar-nos aquest cens, però no en tots els casos totes les entitats catalanes hi estaven associades, la qual cosa no resolvia res. D'altra banda, els propis geganters, dansaires, diables i

manifestacions, recollint els orígens històrics i l'anàlisi de les dades obtingudes en el treball de camp.

b) Entrevistes en profunditat:

A continuació, la informació es lliga en una anàlisi comparativa (a nivell horitzontal) que permet estudiar diferències i analogies entre les respostes dels entrevistats, observant què s'ha dit sobre cadascuna de les hipòtesis que al llarg de l'estudi hem plantejat. És a dir, analitzant un per un la importància de cadascun dels motors que nosaltres considerem que han conduït a aquesta revifalla, els seus problemes i les seves virtuds.

Així, tot aquest conjunt d'informació ha permès redactar dos apartats complementaris. El primer, referit a les característiques particulars de cada festa o grup festiu. El segon, sobre l'opinió i imatge dels agents en relació a la dinàmica festiva estudiada. Aquest darrer constitueix la tanca, i com a tal, la part essencial de l'estudi empíric. És a partir de les consideracions que permet fer, com es validen les hipòtesis de la tesi. Les conclusions elaborades no tenen una significació estadística, però sí tenen el valor del testimoni directe dels qui estan implicats en les manifestacions festives i d'apropar-nos al sentit que per ells tenen les festes, a les dificultats i satisfaccions que experimenten.

5.3 Anàlisi de les festes considerades

La informació es deriva de les 263 entrevistes telefòniques fetes pel sistema d'enquesta. En alguns casos puntuals, les entrevistes en profunditat han acabat també de perfilar l'anàlisi.

---

castellers ja ens aportaven la informació que ens interessava en relació a quan varen sorgir la majoria de colles, per quin motiu i a mans de qui.

Seguidament presentem tres quadres-resum, que pretenen oferir una visió conjunta que permeten establir una primera comparació de l'evolució de les Processons de Setmana Santa, dels Carnestoltes, dels Pessebres Vivents i de les Fires Medievales que se celebren a Catalunya.

El primer quadre, intitulat *L'inici de la festa*, en quatre períodes diferents (anterior a 1970, de 1970 a 1980, de 1980 a 1990 i de 1990 a 2000) ofereix informació sobre la quantitat d'aquestes festes que sorgeixen en cada un dels quatre períodes que s'han considerat.

El segon quadre, intitulat *Organitzadors de la festa*, tracta els col·lectius que han produït cadascuna d'aquestes festes.

I el tercer quadre, intitulat *Motius que han originat la festa*, recull sintèticament les raons que han dut als col·lectius organitzadors a celebrar, recuperar o inventar-se aquestes festes populars i tradicionals.

Quadre 1. L'Inici de la festa

Nombre d'observacions	Anterior a 1970	1970-1980	1980-1990	1990-2000
Processons de Setmana Santa (44) ⁵²⁹	63'82%	2'12%	21'27%	12'76%
Carnavals (107)	5'60%	30'84%	50'46%	13'08%
Pessebres Vivents (90)	4'4%	14'4%	32'22%	48'8%
Fires Medievals (22)	-	-	4'54%	95'45%

Font: Elaboració pròpia.

En aquesta taula, veiem que les festes més tradicionals, les Processons de Setmana Santa, van celebrar-se de nou tot just acabar la Guerra Civil espanyola. El component religiós hi va tenir molt a veure. Va ser amb l'arribada de la democràcia que els Carnavals van fer la seva explosió. A la dècada dels vuitanta i noranta es van configurar la majoria dels Pessebres Vivents (81'02%) que se celebren a Catalunya. I finalment, les Fires Medievals apareixen majoritàriament (95'45%) en la dècada dels noranta.

Quadre 2. Organitzadors de la festa

Nombre d'observacions	AMPA (Escola)	Entitat cultural	AMPA i Entitat cultural	Parroquia	Esplai/ Agrupament escolta	Parroquia i Agrupament Escolta o Esplai	Ajuntament	Ajuntament i entitat	Confraries	Parroquia i confraries
Processons de Setmana Santa (44)	-	-	-	14'89%	-	-	-	-	68'08%	17'02%
Carnavals (107)	-	33'64%	-	-	-	-	26'16%	40'18%	-	-
Pessebres Vivents (90)	12'2%	61%	2'2%	13'3%	4'4%	3'3%	1'1%	2'2%	-	-
Fires Medievals (22)	-	40'90 %	-	-	-	-	45'45%	13'63%	-	-

Font: Elaboració pròpia.

En aquesta taula, veiem que les Processons de Setmana Santa, mantenen una estructura gremial, i són les germandats i confraries (68'08%), les principals protagonistes de l'organització de la festa. Pel que fa als Carnestoltes i les Fires Medievals, el recolzament dels ajuntaments en l'organització és molt important (66'34% i 59'08%, respectivament). Fins i tot, en algunes ocasions esdevenen els únics organitzadors d'aquest esdeveniment festiu (26'16%). La propaganda i el marketing que n'obtenen, justifiquen l'acció. En

⁵²⁹ El nombre de Processons de Setmana Santa que se celebren a Catalunya òbviament és molt superior a aquestes 44 que aquí es reflecteixen. En preguntar al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya els motius pels quals només disposen informació d'aquestes 44 processons ens diuen que o bé només hi ha les processons que tenen un relleu notable; o bé aquelles que els diferents pobles han comunicat que se celebraven.

relació als Pessebres Vivents, aquests presenten una diversitat més gran en quant als seus organitzadors: tot i que les comissions ciutadanes (entitats culturals i cíviques) continuen dominant (61%), les parròquies, els esplais i les escoles també hi participen.

Quadre 3. Motius que han originat la festa

Nombre d'observacions	Dinamitzar culturalment el poble (trets culturals catalans)	Recuperació antics oficis, costums i tradicions	Interès econòmic i cultural	Turisme	Secularització popular i democràtica	Interès nostàlgic de la immigració espanyola
Processons de Setmana Santa (44)	70'21%	-	-	-	-	29'78%
Carnavals (107)	46'72%	-	-	1'86%	52'33%	-
Pessebres Vivents (90)	69'9%	29'9%	-	-	-	-
Fires Medievals (22)	22'73%	-	77'26%	-	-	-

Font: Elaboració pròpia.

En aquesta taula, es reflecteix com les Fires Medievals tenen una orientació bàsicament econòmica (77'26%); mentre que els Pessebres Vivents i les Processons de Setmana Santa, pretenen mantenir i dinamitzar el poble mitjançant els costums, les tradicions i els aspectes culturals que més propers són a la gent (69'9% i 70'21%, respectivament). Els Carnavals s'ajusten també a les motivacions (46'72%), però tenen un origen reivindicatiu-democràtic molt accentuat (52'33%). Pel que fa a les festes que les comunitats

immigrants celebren a Catalunya, n'hi ha òbviament més exemples, però com ja s'ha destacat, en aquest treball ens hem centrat en les festes "pròpiament" catalanes. Tot i així, com es veu, aflora el multiculturalisme propi de la nostra societat a les Processons de Setmana Santa (29'78%).

A continuació, analitzem cadascuna de les manifestacions lúdiques considerades, amb un apartat breu de referències històriques i un segon apartat d'anàlisi de la informació extreta del treball de camp realitzat:

5.3.1. Les Processons de Setmana Santa

a) Breu història:

Les manifestacions característiques de la religiositat popular que tenen lloc a Catalunya amb motiu de la celebració de la Setmana Santa són una de les festes més destacades del calendari litúrgic catòlic (que commemoren la passió i la mort de Crist), però depassen l'aspecte religiós convertint-se, a més, en un element fonamental de la tradició festiva popular catalana. D'aquí que les processons solemnes,⁵³⁰ els viacrucis,⁵³¹ els drames sacres i el teatre religiós⁵³² en són les celebracions més freqüents, majoritàriament vehiculades per les confraries. Es tracta d'un acte litúrgic: és a dir, oficial, públic i sagrat. En aquestes tradicions processionals s'utilitzen un seguit de símbols força comuns arreu, a través dels quals es transmet el patiment i la mort de Crist, com són el silenci o uns sons específics de tambor o bé d'uns altres sonadors tradicionals

---

⁵³⁰ En les quals hi ha diferents passos o imatges de la Passió, amb les quals s'escenifiquen l'empresonament, el judici, la crucifixió i l'enterrament de Jesucrist. Aquests passos acostumen a ser propietat de les confraries o congregacions que organitzen aquestes processons o hi prenen part. En localitats grans hi haurà més passos i en pobles petits hi trobarem només la imatge del Sant Crist o de la Dolorosa.

⁵³¹ Els dominics i els franciscans –segles XIII i XIV- varen propagar aquesta devoció, extenent-la per tots els pobles cristians. Suposa el seguiment de les catorze estacions que representen els episodis del camí que va fer Jesús amb la creu fins el Calvari, el qual pot tenir lloc dins l'església o pels carrers del poble, fins arribar a una ermita o paratge determinat o al puig anomenat Calvari que tenen moltes poblacions. La manifestació vespertina rep el nom de Processó del Sant Enterrament, de la Soletat o del Silenci.

⁵³² La representació del drama de la Passió en un escenari s'ha dut a terme a Olesa de Montserrat, Esparreguera, Cervera o Ulldecona. Però també s'ha representat en algunes processons, com la de Verges, el Dijous Sant, o en forma de viacrucis vivent, el Divendres Sant, a Sant Hilari Sacalm. També hi ha alguns cants de la Passió o de les Agonies pels carrers, tant dijous (a Castellar del Vallès i Monistrol de Montserrat) com divendres (a Sant Quirze de Besora i Torelló).

(matraques, carraus, etc.), els símbols tel·lúrics de la pols i la cendra, els impropèris (figures que representen objectes de la Passió: claus, cadenes, martells, corona d'espines) i les típiques vestes dels encaputxats processionals, amb els colors funeraris i de tristor (negre i morat), els soldats romans (també coneguts com manages, manaies, armats o estaferms) que van escortar Crist fins el Calvari, les banderes de les congregacions, els penitents i les imatges de la creu i el sepulcre.

El silenci que travessa tot l'itinerari processional és l'element més destacable de les Processons de Setmana Santa a Catalunya. Un silenci que convida al viatge interior, al recolliment, a la meditació, a pensar sobre la condició humana i sobre tot a recordar la figura protagonista de la processó. Després de la Vetlla Pasqual del Dissabte Sant es capgira tot el panorama de dol de la Setmana Santa per convertir-se en resurrecció i glòria: les caramelles,⁵³³ cançons de caire religiós, de felicitació o d'al·lusió a diferents personatges, en són la seva màxima expressió; així com també, les processons del Diumenge de Pasqua que reben el nom de l'Encontre o de l'Angelet⁵³⁴ i els aplecs a ermites i santuaris, amb les famoses rifes d'ous, entre d'altres productes, tot aprofitant el bon temps.

És a partir del segle VIII quan comencen a aparèixer, a França, associacions de fidels dedicades a fomentar les obres de caritat i el culte a un determinat sant o patró.⁵³⁵ Aquestes associacions prengueren normalment el nom de confraria, i

---

⁵³³ En les caramelles, grups d'infants o de grans recorren els carrers del poble, cantant cançons (originàriament relatives a l'arribada de la primavera i a la resurrecció de Crist, i avui, parodiant els aconteixements polítics i socials més rellevants de la seva comunitat) i recollint tot allò que la gent els dona (diners, pastissos, ous). Aquesta pràctica és especialment present en una ampla franja central del Principat, situada entre el Ripollès i l'Alt Urgell, al nord, i el Maresme i l'Alt Penedès-Baix Llobregat, al sud.

⁵³⁴ Aquestes processons són molt presents a les comarques meridionals, i consisteixen en dues processons, l'una amb la Mare de Déu endolada i l'altra amb la figura del Ressuscitat, que segueixen itineraris diferents i es troben en un punt on un àngel (que sol ser un nen o nena) canta la resurrecció i canvia el vel de la Mare de Déu. En algunes poblacions, com Calella o Olot, d'aquesta processó només en queda el cant de l'àngel.

⁵³⁵ Amb tot, com recorda A. ARIÑO (1986: 461-465), les processons tenen el seu origen i fonament en l'espiritualitat religiosa del segle XIII, pel desig d'honorar i desgrijar Jesús Sagramentat, afirmant la seva presència real en l'Eucaristia mitjançant una manifestació pública i solemne. Així, la processó es converteix en metàfora de la vida cristiana: és camí fet en comú,

de mica en mica s'estengueren a d'altres països, entre ells Catalunya. Aquí, les confraries, presents ja des del segle XI, van prendre un notable increment el segle XV, sobretot la del Roser i també la del Santíssim Sagrament o de la Minerva, que encara intervé en algunes processons de la festivitat del Corpus. A començaments del segle XVII, influenciat per la Contrareforma, pren gran importància la Confraria de la Sang.⁵³⁶ I és precisament aquesta confraria, la que treu al carrer les primeres grans processons de la Setmana Santa catalana, a començaments del segle XVII.⁵³⁷ És també durant el segle XVII quan s'estableix a Catalunya la Confraria dels Dolors.⁵³⁸ També els armats i estaferms, que precedeixen les processons i fan funcions de guàrdia d'honor de determinats misteris, apareixen per iniciativa de la Confraria dels Dolors a finals del segle XVII i, a la llarga constitueixen una nova associació o grup autònom, no necessàriament vinculat a cap confraria.

“La *Congregació de la Puríssima Sang...* és una confraria religiosa que està integrada dintre de l'església de Sant Jaume Apostol; es va iniciar al... *creuen que és des de l'Edat Mitja* perquè hi havia un antic convent a l'entrada del poble, i els frares d'aquells convents diuen que van ser els que *van iniciar la tradició aquí al poble de celebrar la Setmana Santa*, però document escrit, el primer document escrit que hi ha als arxius del poble és del 1888”.⁵³⁹

Aquestes i altres confraries representen un veritable embrió d'associacionisme popular, directament vinculat a la pràctica religiosa catòlica. La seva influència en la vida social és molt gran: no es limiten només a fomentar el culte a l'advocació que correspongui, sinó que assumeixen funcions de mutualisme

---

formant comunitat. En aquest camí en comunitat la principal característica és l'*ordre* i la *gradació jeràrquica* (que reproduceix la desigualtat social, religiosa i política).

⁵³⁶ Aquesta confraria (l'Arxiconfraria de la Puríssima Sang de Nostre Senyor Jesucrist) s'ha perpetuat en molts llocs fins als nostres dies, creada el 1416 a Perpinyà, establerta a Barcelona l'any 1547, va anar arrelant posteriorment a Girona, Montblanc, Olot, Reus, la Seu d'Urgell, Tarragona o Terrassa.

⁵³⁷ Per exemple, a la Seu d'Urgell, l'any 1603.

⁵³⁸ Concretament té la primera seu a l'església de Betlem de Barcelona, on és instituïda pel frare Epifani Sedó l'any 1663, amb el nom de Congregació de Nostra Senyora dels Dolors, i s'estén molt ràpidament per tot Catalunya (entre la segona meitat del segle XVII i començament del XVIII la trobem documentada a Besalú, Girona, Lleida, Mataró, Vic).

⁵³⁹ Carles Bono –Confraria de la Puríssima Sang de Riudoms–.

entre els seus confreres i fomenten la pràctica de la caritat. Igualment, assumeixen l'organització de les grans solemnitats del seu patró o advocació, amb la qual cosa generen una important quantitat d'activitats relacionades amb la festa: des de l'organització dels via crucis i de les processons, fins a la tasca d'encarregar les escultures que han de sortir en processó i que representen els diferents episodis de la passió. Aquests passos o misteris, així com altres elements processionals utilitzats per les confraries, van arribar a constituir un extraordinari patrimoni històric artístic iniciat en molts casos amb talles romàniques o gòtiques, i també un fons material de notable valor etnològic, que va anar ampliant-se amb el pas dels segles. Malauradament la major part d'aquest patrimoni, conjuntament amb les cases o esglésies que eren les seves confraries, van ser destruïts pels escamots de la FAI (Federació Anarquista Ibèrica) durant el 1936.

b) *Anàlisi del treball de camp.*

Tot just acabada la Guerra Civil i amb la vinguda del règim franquista, la majoria dels pobles i ciutats catalanes recuperen o reprenen les seves processons tradicionals durant la Setmana Santa (concretament, el 63'82% de les consultades, segons ens ho indica el quadre 1 *L'inici de la festa*), organitzades bé per iniciativa de la parròquia (en un 14'89%, tal i com ho manifesta el quadre 2 *Els organitzadors de la festa*) o bé per les confraries i germandats (en un 68'08%, segons el mateix quadre 2).

“A veure, just acabada la guerra, l'any 1939, un grup de joves, encapçalats per Martí Marias i Magriñà, varen tenir la idea de constituir una nova agrupació amb la finalitat de reunir les persones que, sense formar part de cap confraria coneguda, volguessin participar en la tradicional Processó de Setmana Santa de Tarragona. El 14 de desembre es va fer una reunió a la seu de Ràdio Tarragona per organitzar la “Hermandad de Nuestro Padre Jesús de la Pasión” i el 16 de gener de 1940 varen celebrar la Junta General Constitutiva. *El Divendres Sant de 1940 varem sortir per primer cop al Sant Enterrament* amb la participació de 78 Germans, i des d'aleshores, la nostra Confraria ha seguit la seva tradició ininterrompuda de participar en

el actes de la Setmana Gran, i des d'aleshores hem adquirit nous passos, hem recuperat la Processó del Dolor, la formació d'una pròpia banda de tambors, l'augment de la llista de confreres i aspirants, l'edició de l'opuscle de la nostra confraria,...”⁵⁴⁰

No obstant això, cap els anys seixanta del segle XX, les manifestacions religioses al carrer i també les grans celebracions litúrgiques a l'interior dels temples, entren força en crisi com a conseqüència dels notables canvis socioeconòmics que es comencen a experimentar a Catalunya, i arrel de les noves directrius donades per l'Església Catòlica en el Concili Vaticà II. Així, bona part de les processons i altres actes propis de la Setmana Santa tradicional, tant al carrer com a l'església, desapareixen en pocs anys. Les confraries no desapareixen, encara que la gran majoria resten inactives i unes quantes, les més arrelades, mantenen els seus actes al carrer, tot i que amb certes dificultats i desprestigi. Aquest és el cas d'algunes celebracions molt específiques i localitzades, com ara la Processó del Dijous Sant de Verges, que inclou la famosa Dansa de la Mort i l'escenificació itinerant de diversos passatges de la Passió, les Processons dels Dolors de Besalú, Bellpuig, Lleida i Tortosa, la Processó de Penitència de Sant Vicenç dels Horts, precedida també d'un auto sacramental sobre la Passió, les Processons del Sant Enterrament de Tarragona, de Reus (on es conserva també la Processó tradicionalment coneguda com “Les Tres Gràcies” organitzada per la Confraria de la Sang), de Girona, la Selva del Camp i d'altres de petites que tenen lloc en localitats de les comarques de Lleida i Tarragona. Amb la democràcia la commemoració de la Setmana Santa al carrer, adquireix una gran esplendor.

Cal afegir també, que des de l'arribada de la immigració espanyola ençà, en molts llocs amb elevats índex d'aquesta població i, sobretot a les ciutats del cinturó industrial de Barcelona, sorgeixen confraries i germandats d'andalusos, murcians, aragonesos que organitzen processons amb l'estil propi de la seva terra d'origen. La nostàlgia que tenen en viure lluny els empeny a organitzar-

---

⁵⁴⁰ Josep F. Ferrer –Germandat de Nostre Pare Jesús de la Passió de Tarragona-.

les. Aquesta és la situació del 29'78% de casos observats, tal com es mostra en el quadre 3 *Motius que han originat la festa*. Com a exemples concrets, processons iniciades per la Cofradía de los 15+1 de l'Hospitalet de Llobregat (1980) amb el Natzarè i la Macarena, o a Mataró (1986) amb la Hermandad de Jesús Captivo y Nuestra Señora de los Dolores, són avui notablement presents en la nostra societat, entre d'altres. Certament però, el seu model de processó és ben diferent del català i presenta unes particularitats pròpies: la presència dels *costaleros*, dels capataços, dels brodats, d'orfebreria, de ciris, de flors, de músiques, saetas, cants, aplaudiments i marxes. L'acceptació d'aquestes processons en els seus municipis no fa més que evidenciar que a Catalunya existeixen definitivament dues comunitats culturals de forma permanent.

El moment màxim de la revitalització de les confraries i de tota mena de grups, associacions i activitats relacionades amb la Setmana Santa i les seves manifestacions tradicionals, correspon als primers anys de la dècada dels vuitanta, coincidint en el temps amb una etapa d'activitat de l'associacionisme cultural i de la festa popular al carrer: és el moment en què el jovent i les dones s'incorporen a les processons. Com a prova, el 34'03% de les processons que apareixen a partir dels anys vuitanta, tal i com queda reflexat al quadre 1 *L'inici de la festa*. Des d'aleshores, veiem que totes les processons i manifestacions de la Setmana Santa, que van des del Dijous Sant fins a Diumenge de Pasqua, s'organitzen a partir d'associacions més o menys vinculades a una determinada parròquia, contribuint a salvaguardar aquest patrimoni festiu lligat a la tradició cristiana, i comptant amb una participació creixent del poble: el grup d'aspirants, la banda de timbals, la inclusió dels infants i dones, la restauració de les imatges.

“(…), hi ha coses que es toleren que abans no es toleraven i que són força boniques, com és la *participació de les dones a les processons i els crios*”.⁵⁴¹

Més enllà de les conviccions i de la fe religiosa que formen part del simbolisme de la celebració, i que vincula els confreres i els espectadors, les processos reneixen pel seu clar referent de col·lectivitat, pel profund sentiment d'identitat que representen. A més, aquest caràcter de manifestació col·lectiva, les converteix, cada vegada més, en un producte de fàcil comercialització turística:⁵⁴²

“ (A Tarragona) la Setmana Santa està denominada Festa Tradicional d'Interès Nacional per la Generalitat. Vull dir que Tarragona té la seva Setmana Santa, festes populars, Sant Magí, el 19 d'agost i Santa Tecla, el 23 de setembre, són dos festes populars que també estan denominades, i si a més hi afegim lo del darrer any, del Patrimoni de la Humanitat, jo diria que *Tarragona, turísticament parlant, crec que tenim molta cosa a oferir*, i crec que la gent n'és coneixedora, no només del sol de Salou, sinó que també gaudeix de la història romana. Per Setmana Santa, que és una de les coses que domino més, posem de tres mil a quatre mil cadires al carrer i cada any se lloguen totes. La gent cada any ve a veure *la Processó de Tarragona*, sense ganes de fer més de lo que realment és, *és la primera processó de Setmana Santa de Catalunya*, que després a nivell d'Espanya, tothom diu que podríem estar entre la quarta o la quinta, salvant Sevilla, salvant Valladolid, salvant Murcia potser o Màlaga, per la riquesa festiva. Per l'afluència de gent, ens vénen entre seixanta a vuitanta mil persones”.⁵⁴³

Les Processos de Setmana Santa acostumen a tenir la seva difusió a través de l'Església o a través del llibre de programació que publiquen les confraries; tot i que, la tradicionalitat d'aquestes festes és suficientment coneguda pel poble i que en anar lligada al cicle anyal ho facilita.

“Aquesta entitat *no es dona a conèixer al poble, perquè simplement està integrada al poble de tota la vida, tothom sap que quan arriba el*

---

⁵⁴¹ Carles Bono –Confraria de la Puríssima Sang de Riudoms–.

⁵⁴² Per exemple, els tor operators (TTOO) conjuntament amb els hotelers de Salou i de Cambrils inclouen en les seves excursions i activitats facultatives de Setmana Santa, la possibilitat que els seus clients turistes visitin la Processó del Sant Enterrament de Tarragona; i lluny de Catalunya, la Processó de les Palmes del Diumenge de Rams a Elx, declarada el 14 de juliol de 1988 Festa d'Interès Turístic Nacional, i el 22 de juliol de 1997 declarada Festa d'Interès Turístic Internacional, li ha suposat incrementar el nombre de visitants. Així mateix, tot “El Palmeral” de la mateixa ciutat ha estat declarat per la Unesco, Patrimoni de la Humanitat (tardor 2000).

⁵⁴³ Josep F. Ferrer –Germandat de Nostre Pare Jesús de la Passió de Tarragona–.

*Divendres Sant, la Confraria aquesta és la que fa tota la funció d'organitzar, dirigir, preparar tot el que són les processons i inclús els actes litúrgics. Dintre de l'església es fa l'Agonia i també sota la direcció de la Confraria".*⁵⁴⁴

*"Aquests llibres no els fem pagar, són de difusió dels actes que fem, qui som,... I de fet, són els enuncians els que paguen l'edició del llibre. I en donem als socis, en donem a la gent que ens presenta el llibre, que sempre procura buscar a una personalitat que et presenti el llibre. És tradició aquí a Tarragona que totes les confraries fan el seu llibre i es presenten en dies diferents, i que cada vegada busquen gent més coneguda. A nosaltres, ens ha presentat en Gomis, que és el padrí de la nostra confraria, en Puyals, periodistes de renom d'aquí de Tarragona. (A més) des del Patronat de Turisme es fan publicacions arreu de l'estat espanyol i ens fan difusió (de la Setmana Santa, en general)".*⁵⁴⁵

Pel que fa al finançament de les processons, aquest corre exclusivament a mans dels confreres i del que la congregació faci per aplegar diners. En algun cas, el consistori també hi contribueix:

*"Els socis paguen a l'any 2000 pessetes i els aspirants a ser confreres paguen 1000 pessetes. I, les confraries, un dels ingressos que tenim, a part dels socis, els d'alguna col·laboració institucional, el publicar aquests llibrets en els que hi ha anuncis de les cases comercials, i llavors les aportacions de les banderes. Nosaltres tenim una bandera d'aspirants i tenim la bandera dels congregants, i aquests dos personatges contribueixen econòmicament per poder portar la bandera".*⁵⁴⁶

*"Actualment dintre de la Confraria hi ha 896 confreres que paguen una quota voluntària, i a més a més, per organitzar la processó de la Setmana Santa hi ha una banda musical que la paga l'Ajuntament".*⁵⁴⁷

Menció apart reben els armats. La Trobada d'Armats que des del 1990 s'ha començat a celebrar anualment a un indret de Catalunya (cada any en un lloc diferent), ens indica, altra cop, la voluntat d'acostament i revifalla del món de la

⁵⁴⁴ Carles Bono –Confraria de la Puríssima Sang de Riudoms-.

⁵⁴⁵ Josep F. Ferrer –Germandat de Nostre Pare Jesús de la Passió de Tarragona-.

⁵⁴⁶ Josep F. Ferrer –Germandat de Nostre Pare Jesús de la Passió de Tarragona-.

⁵⁴⁷ Carles Bono –Confraria de la Puríssima Sang de Riudoms-.

cultura tradicional; i l'interès per mantenir vius els costums. El mateix sentit tenen les trobades monogràfiques del món geganter o casteller.

5.3.2. El Carnestoltes⁵⁴⁸

a) Breu història:

El Carnestoltes és una festa de tradició europea. Correspon al cicle hivernal i té com a base una munió de cerimònies, celebracions i jocs arcaïcs relacionats amb l'arribada de la primavera. Tanmateix està estretament lligat a pràctiques religioses pròpies del cristianisme. Corrobora l'afirmació de J. Pieper, quan escriu que "(...) hi ha festes mundanes, però no profanes, ja que una festa sense déus és un absurd".⁵⁴⁹ En aquest sentit, el Carnestoltes posseeix el seu caràcter festiu diví en el Dimecres de Cendra, ja que si es decidís suprimir-l'ho, de retruc i sense adonar-nos-en, s'hauria abolit el propi Carnestoltes. El Dimecres de Cendra és clarament un dia de l'any litúrgic cristià, i el Carnestoltes és una festa laica que té l'arrel en una tradició religiosa, atès que aquest període de gatzara i disbauxa que és el Carnestoltes, s'emmarca dins del Cicle Pasqual, que precedeix la seriositat de la Quaresma. Julio Caro Baroja⁵⁵⁰ ho descriu magistralment: "(...)és un tret comú a nombroses religions el fet d'establir o haver establert una mena d'ordre passional al llarg de l'any o de qualsevol altre període, amb dies d'alegria i gaubança, amb dies de plaer i dies de tristesa; fins i tot en dies en què és possible l'expressió col·lectiva d'enveges, còleres i

---

⁵⁴⁸ Pel que fa a la paraula que designa aquesta festa, cal diferenciar entre els termes Carnaval i Carnestoltes: el primer procedeix de la fusió dels vocables llatins *carrus navalis*, que fa referència a la celebració de festes agràries en aquet període de temps abans de la Quaresma, en les que s'acostumava a passejar per la ciutat una nau muntada dalt d'un carro. De tota manera, altres versions, consideren que el mot carnaval procedeix del llatí *carne[m] levare*, que vol dir "prohibir la carn", i el segon de *carnes tollitas*, amb el mateix significat. En qualsevol cas, el nom es refereix doncs, als últims dies que es podia menjar carn abans de la Quaresma, el gran període d'abstinència i de purificació cristiana.

⁵⁴⁹ PIEPER, Josef (1974: 44).

⁵⁵⁰ DD.AA., 1989, *Calendari de Festes de Catalunya, Andorra i la Franja*. Barcelona. Fundació Serveis de Cultura Popular i Alta Fulla. Pàg. 160.

enemistats. La religió cristiana ha permès que el calendari, el curs de l'any, s'ajusti a un ordre passional, repetint un cicle rera l'altre. L'alegria familiar del Nadal és o ha estat suplerta pel desembrindament del Carnaval, i aquest, per la tristesa obligada de la Setmana Santa (després de la repressió de la Quaresma)".

Els dies típicament carnestoltescos són els tres anteriors al Dimecres de Cendra. Malgrat tot, en un sentit més ampli, hom ha assenyalat altres dates com a començament de les alegries d'aquest període, entre elles, el Dijous Gras o Llarder (el dijous anterior al Dimecres de Cendra) al qual segueixen el divendres, dissabte, diumenge, dilluns i dimarts dits de Carnaval fins l'esmentat Dimecres de Cendra, que en algunes poblacions encara seria celebrat com el darrer dia de les llibertats de Carnaval, i en d'altres (tal com és desig de l'Església) com el primer de Quaresma; altres propostes, inclouen també la Candelera (2 de febrer); Sant Antoni (17 de gener); el dia de Reis (6 de gener); la diada dels Sants Innocents el 28 de desembre; o fins i tot, Nadal, d'acord amb la dita popular que fa: "De Nadal a Carnestoltes, set setmanes desimboltes".⁵⁵¹ El gran enemic del Carnestoltes és la Quaresma,⁵⁵² atès que en aquesta hi trobem presents tota mena de prohibicions.

---

⁵⁵¹ Recordem que des de l'Edat Mitjana, totes aquestes festes eren conegudes com "les llibertats o llicències de desembre", donades les seves reminiscències amb antigues celebracions paganes. En aquests dies hi havia una sèrie de misses bufes (o contra misses) consentides per l'alta clerecia.

⁵⁵² Mentre que el Carnestoltes es representa amb un ninot alegre i rodanxó, la Quaresma apareix representada com una vella xaruga, alta, desnerida i antipàtica, que té set cames, vestida de negre i que porta un bacallà a una mà i un cistell de verdures a l'altra. El simbolisme que es desprèn de la imatge popular reflecteix perfectament la seriositat, la tristesa, el recolliment, l'oració i el desdejuni presents en la Quaresma. Per contra, la representació simbòlica del carnaval hauria passat per diverses formes segons l'estadi de civilització en què es trobava l'home. Si l'home caçador el simbolitzava amb l'ós o el cervol o l'arbre fal·lus, hem de creure que aquest mateix home, en passar a l'estadi de les religions antropomorfes, va transmetre els poders màgic-simbòlics dels animals i vegetals sagrats a la figura humana: un ídol, que més tard (en un període racionalista) esdevindrà un simple ninot en forma humana anomenat carnestoltes o d'altres noms més escaients. És interessant de constatar com aquest ninot carnestoltec sempre és bastit sobre una perxa o un pal, com si se superposés el símbol antropomorf sobre l'altre més remot, l'arbre.

És una creença generalitzada des del Renaixement que el Carnaval té origen en les *Saturnalia*⁵⁵³ romanes. De tota manera, Caro Baroja⁵⁵⁴ també hi veu elements en les *Lupercalia*⁵⁵⁵ i les *Matronalia*,⁵⁵⁶ totes dues festes romanes d'inversió, celebrades entre febrer i començaments de març. En qualsevol cas, els carnavals suposaven uns ritus i espectacles còmics que es diferenciaven molt clarament dels cultes i de les cerimònies oficials de l'Església o dels Estats feudals. Oposat a les festes oficials, el Carnaval simbolitzava el triomf d'un nou ordre de coses on, abolides provisionalment les relacions jeràrquiques, els privilegis, les regles i els tabús, es generava un nou llenguatge públic, del gest i de la paraula, en el qual s'expressava la lògica del "món al revés", del "món capgirat", de viure en el país de "Xauxa". Encara avui, les paròdies, la permissivitat de costums i comportaments, el transvestisme, la disfressa, els coronaments i destronaments bufes, les rues, els balls de màscares, els sermons satírics i burlescos formen part de les llicències controlades i catàrtiques que tota societat necessita com a antídote de la seva rutina i quotidianitat, però que en definitiva serveixen per assegurar i garantir l'ordre establert.

---

⁵⁵³ Les *Saturnalia* eren festes molt celebrades pels esclaus i per les classes econòmicament dèbils. Durant els dies de festa, els esclaus prenen les prerrogatives dels amos, els papers s'invertien i es generalitzava la permissivitat en un seguit d'aspectes –especialment en l'ordre social i jeràrquic– inqüestionables al llarg de l'any. L'elecció del "rei saturnàlic" constituïa un element clau de la celebració.

⁵⁵⁴ Citat a *Calendari de Festes de Catalunya, Andorra i la Franja*, (1989: 161).

⁵⁵⁵ Les *Lupercalia* consistien, bàsicament, en un ritual de fecundació i protecció dels ramats en què la disfressa adquiria un paper molt important. Els sacerdots *luperques* –el mot venia de *lupus* "llop"– apallissaven les dones per assegurar-ne la fecunditat, i segons els escriptors clàssics, anaven pels carrers captenint-se com a posseïts. L'embriaguesa era el mitjà més corrent per aconseguir el clímax adequat, i també la disfressa, elements ambdós que perviuen en els nostres carnavals.

⁵⁵⁶ Les *Matronalia* eren les festes de les dones i una commemoració del rapte de les sàbines per part dels primers romans. Durant les *Matronalia*, les dones gaudien de plena llibertat, tenien els seus festeigs propis, dels quals els homes n'eren exclosos, i se'ls reconeixia el dret de prendre iniciatives –sexuals o agressives– contra els mascles. La inversió simbòlica de prerrogatives culturals implícites en les esmentades festes la trobem en el fet, freqüent en els carnavals actuals, de la inversió de sexes mitjançant la disfressa, com el "Ball de les Senyorettes" de Torelló i també en l'anomenat "Carnaval de dones" que celebren moltes poblacions del Baix Empordà. I també en la festa de Santa Àgata, el 5 de febrer, on les dones preparen i celebren la festa, i els homes van a treballar, preparen el menjar i sovint no poden anar a la festa.

Les primeres dades documentades d'aquesta festivitat es troben a l'Edat Mitjana.⁵⁵⁷ El 1714, l'ocupació dels Països Catalans per les tropes de Felip V va significar la prohibició de totes les celebracions del Carnestoltes a Catalunya, degut el risc que podien comportar aquestes festes que concentraven a tanta gent emmascarada. El 1797 es va reemprendre la possibilitat de celebrar el carnaval. De nou, aquest va viure un llarg parèntesi durant la dictadura de Franco, fins a la seva recuperació amb les llibertats democràtiques, moment en què la ciutadania estava realment il·lusionada en conquerir el carrer amb qualsevol iniciativa. L'empenta i el treball d'erúdots, antropòlegs i estudiosos de la cultura festiva popular va ser determinant perquè es pogués celebrar de nou el Carnaval, com moltes d'altres festes:

*“A l'època del 1978-79 hi havia uns moviments d'estudiants reivindicatius on calia ser progre i anar als balls i a les festes populars i arriba un moment que no en tenim prou només en anar-ho a veure, sinó que a més ho volem fer... i som de fet hereus del cercle d'estudis i de recuperació de les festes i la cultura popular que des de Barcelona estaven treballant, i que entre d'altres, estava format per Bienvue Moya, en Jordi Pablo, en Jesus Contreras que finançats per Caixa de Barcelona munten aquell seguit d'exposicions com “Ara ve Nadal”, “La porta de l'Estiu”, “Festes de la Primavera”, “La tardor”, etc. Hi havia molta tradició i comencem per recuperar festes, i recuperem, per exemple, la celebració popular de la nit de Sant Joan. S'havia produït un canvi, s'havia acabat de fer la Constitució, i necessitàvem saber d'on erem. I va ser quan, per exemple, es va fer la primera Trobada de Gegants a Matadepera, perquè la gent volia saber d'on erem, i conèixer les tradicions catalanes”.*⁵⁵⁸

Actualment, a Catalunya trobem una sèrie de festivitats que reben el nom de Carnaval, entre les quals hi ha una marcada diferència d'elements i celebracions. Pel que fa a l'anomenat carnaval agrari hi ha dues manifestacions molt populars: les **Santantonades** i el **Ball de l'Ós**. Les Santantonades són les representacions pròpies de les comarques dels Ports de Morella, el Maestrat, el

---

⁵⁵⁷ Joan Amades, al seu *Costumari Català* diu que les dades més antigues que es coneixen en relació amb la celebració de les festes de Carnaval a la ciutat de Barcelona daten de l'any 1333, i es tracta d'una “disposició que priva el costum de cavalcar disfressats i amb armes als estudiants i mestres d'escola de la ciutat i també interdeix de llançar taronges sota penes diferents”.

Matarranya i la Terra Alta. Els trets fonamentals d'aquesta festa són les benediccions d'animals, la construcció i crema d'una gran foguera anomenada *la barraca*, l'enfrontament de Sant Antoni, i en alguns indrets també de Sant Pau, contra els dimonis, i la representació del text de la vida del sant. El Ball de l'Ós és la particular aportació pirinenca al cicle del Carnaval.⁵⁵⁹ L'ós baixa a les poblacions de Prats de Molló i Sant Llorenç de Cerdans seguint la creença que el dia de la Candelera, el 2 de febrer, si hi ha lluna nova, ha arribat la fi de l'hivern.⁵⁶⁰

D'altra banda, l'estructura de la festa del carnaval urbà comença amb la seqüència de l'arribada i el pregó del ninot de Carnestoltes, el *rei dels poca-soltes*,⁵⁶¹ continua amb el seu sermó satíric i llicencios, els balls, el seu judici i la seva mort⁵⁶², la lectura del seu testament i el seu enterrament públic, el qual es pot compondre d'un seguici fúnebre conegut amb el nom de l'*enterrament de la sardina*. Aquest té lloc el Dimecres de Cendra. Pel conjunt d'aquests elements mantinguts, destaca el Carnaval de les poblacions de Vilanova i la Geltrú,⁵⁶³ el de Solsona,⁵⁶⁴ el de Sitges o Platja d'Aro,⁵⁶⁵ Palamós, Lloret de Mar i el de Terrassa.

---

⁵⁵⁸ Peter Rius –Ball de Diables de Reus–.

⁵⁵⁹ Existeixen celebracions semblants al país basc-navarrès, a Galícia, a Txèquia, a Grècia i totes elles tenen una relació estreta amb la captura de l'home salvatge del bosc, que ens remeten a un passat molt llunyà, del preneolític europeu.

⁵⁶⁰ Aquest ball o cacera de l'ós consistia en una representació en la que hi prenien part cinc persones, quatre óssos i un pastor. Els óssos anaven disfressats amb una pell de vedella i al cap hi duïen una màscara feta amb herba fresca, molt semblant a la que actualment encara es posen els plens de la Patum. El pastor duïa aquests quatre óssos amarrats amb una cadena; de tant en tant, s'aturaven i portaven a terme el ball, que acabava amb un eixordador bruel a quatre veus. MOYA, Bienve, 1996, *La festa a Catalunya. Àlbum de cultura popular i tradicional*. Barcelona. Cercle de Lectors. Pàg. 41 i seg.

⁵⁶¹ En aquest pregó, normalment satíric i burlesc, es revisa críticament la vida social i política de la vila, així com la vida més íntima i amagada dels seus convilatans. Amb el pregó es proclama i s'exalta un ideal de vida esbojarrat i de disbauxa.

⁵⁶² Normalment a la foguera.

⁵⁶³ A Vilanova, el Carnaval no va deixar mai de celebrar-se malgrat el parèntesi prohibicionista del règim franquista.

⁵⁶⁴ A Solsona, s'ha tornat a reviure el Carnaval agrari que pertocava per tradició a la ciutat, tot parodiant la Festa Major de la vila i fent una rèplica burlesca dels elements de la festa patronal.

⁵⁶⁵ A Sitges i a Platja d'Aro, no obstant, s'han incorporat elements del Carnaval Tropical i han esdevingut festes d'interès per a foranis i turistes.

Una de les característiques més rellevants del Carnestoltes és que es tracta d'una festa que es celebra al carrer, amb una mena de cercavila,⁵⁶⁶ aparentment caòtica, ostentosa i divertida, amb persones disfressades, seguint el so de músiques diverses –de timbals, gralles, bandes de cornetes i tambors, orquestres o música de grups actuals- i acompanyada, en algunes ocasions, de gegants, cap-grossos, nans i dracs. De rues carnavalesques n'hi ha de diferents tipus, i el seu grau de complexitat i d'ostentació depèn, sovint, de la possibilitat o no de desfilars en carrosses i comparses (la qual cosa depèn de la grandària de la població⁵⁶⁷). La presència de carrosses i comparses suposa organitzar concursos en els quals es premia a la més original i ostentosa. A més, l'existència d'aquestes carrosses i comparses suposa que hi hagi col·lectius de gent que es disfressen de comú acord per donar relleu als *sketches* o escenes que representen, i que han treballat durant moltes hores en la preparació de l'estructura de la carrossa, les disfresses, la coreografia i la música. Darrerament assistim també, a les batalles o llançament de diversos productes⁵⁶⁸ –confits, caramels (Vilanova i la Geltrú, Alcover), de tomàquets (Reus), de farina (Godall, Lleida, Mas de Barberans, Sallent)- i als vistosos balls de disfresses, provinents de la tradició italiana.

b) *Anàlisi del treball de camp.*

El Carnaval és la festa que més ha perdurat al llarg de la nostra civilització i la que més vegades ha estat capaç de resorgir de la pròpia cendra. Així, com s'ha dit, des de la mort del general Franco i amb la vinguda de la democràcia, les festes de Carnaval han revifat de manera espectacular.⁵⁶⁹ Si durant la Dictadura,

---

⁵⁶⁶ La qual rep diferents noms segons les localitats on es celebra: rues, desfilades, comparses, passades, cercaviles, baixades.

⁵⁶⁷ No s'acostuma a trobar en pobles petits o rurals, però sí que són presents en les ciutats petites i mitjanes, com Vilafranca del Penedès, Calafell, Sitges, Amposta, Agramunt, Lloret de Mar.

⁵⁶⁸ Aquest és un vestigi del vell Carnaval d'origen agrari, i es feia com una mena de conjuració de l'atzar i propiciació de la bona sort i de la primavera.

⁵⁶⁹ El 3 de febrer de 1937, una ordre datada a Burgos prohibia la celebració del Carnaval en tot l'anomenat "territori nacional". Aquesta ordre es va fer extensiva a tot l'Estat l'any 1939 amb el

aquesta festa havia estat objecte de tota mena de prohibicions, durant la transició va esdevenir una mena de símbol de la llibertat recuperada. Tal i com queda demostrat al quadre 1 (*L'inici de la festa*) el 81'30% dels carnavals a Catalunya apareixen a cavall dels anys 70 i 80, (lògicament a els anys 1979 i 1980 varen ser els més prolífics) quan els ajuntaments democràtics (en un 66'34% dels carnavals consultats, tal com es reflexa en el quadre 2 *Els organitzadors de la festa*) van llençar-se a un procés de recuperació i celebració de carnavals de tota mena. Val a dir que el carnaval proscrit durant quaranta anys va comportar que almenys dues generacions desconexessin les formes locals de la celebració, ajudades en aquesta pèrdua de memòria per la influència de les imatges televisives del Carnaval de Rio de Janeiro o d'altres celebracions americanes.⁵⁷⁰ L'oblit dels trets locals de la festa més la influència dels carnavals tropicals ha comportat que moltes celebracions es constitueixin amb l'aportació d'aquests trets foranis.

L'interès d'animar a la ciutadania a participar de les festes populars, de fer desfilades pel carrer amb tota mena de disfresses, d'organitzar grups i col·lectius suficientment motivats per construir carrosses, comparses i motius de mofa conjunta, han estat les causes que han mogut als Ajuntaments (en un 52'33%, com es reflexa en el quadre 3 *Motius que han originat la festa*) a propiciar i celebrar de nou el Carnaval a les diferents ciutats i pobles.

---

triomf de les tropes del general Franco. De tota manera i malgrat l'ordre militar i la vigilància de l'Església, passats uns quants anys, i tot depenent de l'humor de les autoritats locals i provincials, la majoria de les viles i ciutats mitjanes catalanes varen tornar a celebrar d'una manera més o menys clandestina les diades del Carnaval.

⁵⁷⁰ Aquestes celebracions de Carnavals Tropicals tenen el seu origen en els colonitzadors europeus d'aquests països que van assimilar les festivitats que per aquestes mateixes dates feien els indígenes de les noves terres, amb l'esperit i les imatges que els feien recordar el carnaval europeu. Així, va nèixer una festivitat mestissa que participa del bon clima i dels costums liberals i deshinbits de les cultures pròpies del tròpic. Avui, amb la influència dels àudiovisuals, s'han incorporat aquests costums exòtics dels carnavals americans, i la samba brasilera ha prèss el lloc a la música pròpia del carnaval. B. MOYA (1996: 39 i seg.).

“Amb la posta en marxa dels *ajuntaments democràtics*, hi havia l’*atmòsfera idònia per a la celebració de festes al carrer, amb la participació de tots. El Carnaval va ser la millor excusa*”.⁵⁷¹

A més, aquest era un sentiment que compartia la majoria de la gent d’aleshores:

“I jo recordo, que quan encara erem Carrutxa, un dels objectius que teníem és que la gent baixés de les voreres al carrer, perquè el carrer és de tots, i això venia perquè el Fraga havia dit que “la calle era suya” al 1976, després de la mort de Franco i amb el primer govern de l’Arias Navarro, on el Fraga Iribarne era Ministre d’Interior (...) *I la gent, pertant estava en un grup, però per actuar, per participar*”.⁵⁷²

Cal remarcar, que la participació ciutadana en les festes té una especial rellevància en la celebració dels carnivals, perquè sense la gent que munta i fa les carrosses, les comparses i/o les rues pel carrer, la festa tal i com s’entén a dia d’avui, no existiria:

“El que entenem del Carnaval de Sitges ara, amb tota la projecció que té, és de fa 26 anys, el Carnaval al carrer és de fa 26 anys, però el que és sortir, sortir al carrer per fer el Carnaval actual, amb rues, comparses és de fa 26 anys. I és de fet, el que volen les entitats. A Sitges, hi ha en aquest moment, doncs mira, la Societat Recreativa El Retiro, el Casino Prado Suburense, el Grup Independent del Carnaval, Poble Sec, Cases Noves i el Club Natació Sitges, i aquestes són les entitats que fan les comparses del Carnaval de Sitges. Són entitats que tenen activitat pròpia tot l’any, però que s’encarreguen del Carnaval, alguna més que altres, però totes hi participen. *L’Ajuntament, l’únic que posa és els diners, porta el control d’aquests diners, però qui organitza el Carnaval és les entitats*”.⁵⁷³

Certament, hi ha també entitats culturals i ciutadanes que promouen la recuperació o invenció del Carnaval a les seves viles (33’64%, segons es

⁵⁷¹ Aquestes són, en síntesi, les frases que més es van repetir durant les enquestes telefòniques realitzades als organitzadors dels Carnivals.

⁵⁷² Peter Rius –Ball de Diables de Reus-.

manifesta en el quadre 2 *Els organitzadors de la festa*) incentivades, com els consistoris, en dinamitzar culturalment la comunitat, fer-la més participativa, introduint de nou trets específics de la tradició i dels costums catalans (46'72%, segons també es manifesta en el quadre 3 *Motius que han originat la festa*), sobretot en aquelles zones de desarrelament de la població, donat que la majoria és immigrant⁵⁷⁴ o en nuclis residencials, on la majoria de la població no és autòctona. Cal remarcar, que en dues de les poblacions enquestades, Cambrils (potenciat per l'ajuntament) i Olot (incentivat pel Centre d'Iniciatives Turístiques), de les 107 analitzades, ens van afirmar que l'interès de la celebració del Carnaval era bàsicament per atraure turisme cultural i festiu. En el cas de Cambrils, fins i tot s'organitza un altre Carnaval a l'estiu per tal de promoure i donar alternatives d'entreteniment als turistes (sobretot estrangers) i introduir-los en les manifestacions populars locals. La intenció de la gent d'Olot es rivalitzar amb Palamós i Platja d'Aro, els Carnavals gironins més famosos, i prendre'ls-hi una mica el seu protagonisme.

El Carnaval, en ser una festa cíclica, acostuma a tenir una partida pròpia en els pressupostos de la programació festiva dels consistoris. Però això no vol dir que sigui únicament l'ajuntament el que financia tota l'organització d'un Carnestoltes. Les entitats culturals i ciutadanes hi posen els recursos que falten: els participants paguen les quotes corresponents pel muntatge de les comparses o carrosses i per les disfresses. O bé, organitzen altres activitats que els generin ingressos per poder sufragar les despeses que els genera la festa:

“Pensa que *nosaltres tenim un pressupost de Carnaval tancat*, de tots els actes que fem des de la rua com els externs..., un pressupost municipal que se n'anirà a uns 32 milions de pessetes. Res més. I el

---

⁵⁷³ Ignasi Deó Valera -Tinent d'Alcalde i Regidor de Participació Ciutadana, Esports i Festes de l'Ajuntament de Sitges-

⁵⁷⁴ La Roda d'Espectacles Infantils i Juvenils ha instaurat de bell nou, dotze Carnestoltes en zones de molta població immigrant, com és el Barri Ciutat Meridiana de Barcelona, el districte de Nou Barris de Barcelona, el Barri Font dels Capellans de Manresa, el Barri Besòs de Barcelona, el Barri Via Trajana de Barcelona, el Barri de la Prosperitat de Barcelona, el Barri Severo Ochoa de l'Hospitalet de Llobregat, el Barri Font de la Polvora de Girona, el Barri de Sant Roc de Badalona, el Barri Marianao de Sant Boi de Llobregat, les Planes (Sant Cugat) i el Barri Buenos Aires de Martorell.

Carnaval de Sitges costa molts més diners. Pensa que hi ha uns 4000 comparsers i la representació és una moguda important; les entitats es reparteixen, entre elles uns 15 milions de pessetes, aproximadament a repartir, no és ni molt menys el total, però és una ajuda important. *El que no podem suportar tampoc és nosaltres el 100%.*⁵⁷⁵

Fins i tot, hi ha vegades que les associacions i entitats han de preparar un autèntic pla de festivitats per recollir el que precisen per al carnaval:

“El que *vam fer és muntar uns Pastorets per recaptar diners. També, es va muntar un grup de teatre, i es va fer teatre, i més endavant, es va muntar una coral...* tot per anar fent diners. També, fa quatre anys que fem *un Pessebre Vivent que ens ajuda també amb els ingressos (...)* Els altres anys, sí que amb els premis s’havia pogut cobrir les despeses”.

576

I pel que fa a la difusió, els consistoris pròpiament són els que s’encarreguen de donar-ho a conèixer amb cartells, amb falques als mitjans de comunicació i anuncis als diaris locals i comarcals, tot i que pel tipus de festa que és, ja té promoció per sí sola, especialment quan es tracta d’aquelles poblacions que, com Sitges, tenen el Carnaval perfectament consolidat.

“No!. És curiós: és una cosa espontània. No hi ha hagut..., no l’hem promocionat, però pensa a més que, a veure, *evidentment des de l’oficina d’informació turística sí que s’ha promocionat i donat a conèixer, lògicament, però, nosaltres, per exemple, el cartell de carnaval el presentem una setmana abans o deu dies abans del Carnaval. No és com d’altres poblacions que el presenten el mes de desembre per portar-lo a fires (...)* *El fet de competir amb poblacions com Santa Cruz de Tenerife o Cádiz alguna cosa vol dir, no.*

Val a dir, que per exemple, enguany va venir el periodista Antoni Bassas, a fer el seu programa aquí a Sitges, el dimarts de Carnaval, per donar a conèixer Sitges i el nostre Carnaval, com *un dels més representatius i rellevants de Catalunya*”.⁵⁷⁷

⁵⁷⁵ Ignasi Deó Valera -Tinent d’Alcalde i Regidor de Participació Ciutadana, Esports i Festes de l’Ajuntament de Sitges-.

⁵⁷⁶ Valerià Pujol –Associació Cultural i Recreativa Carnestoltes de Premià de Dalt-.

⁵⁷⁷ Ignasi Deó Valera -Tinent d’Alcalde i Regidor de Participació Ciutadana, Esports i Festes de l’Ajuntament de Sitges-.

5.3.3. Els pessebres vivents ⁵⁷⁸

a) *Breu història:*

Sembla que l'origen de les representacions nadalanques cal buscar-lo en el drama litúrgic *Officium Pastorum*, tot i que quan aquesta teatralitat esdevé propera al poble és relativament recent i, de fet, es concreta en els Pastorets i en els Pessebres Vivents. En aquestes representacions teatrals religioses del cicle de Nadal de l'Edat Mitjana, perpetuades durant els segles XVI, XVII i XVIII, juntament amb els pessebres casolans, s'hi compaginava l'entrenament i el caràcter lúdic amb el pedagògic i formatiu. En els nostres dies, l'explosió dels Pessebres Vivents accentua bàsicament, com veurem, l'interès per la dimensió comunitària, la importància del manteniment de tradicions i costums populars que amb el temps van desapareixent i la valorització d'aspectes més artístics.⁵⁷⁹

Es considera que la tradició del pessebre amb figures va ser introduïda a Catalunya a través dels franciscans. Hi ha documentat un primer pessebre cap a l'any 1223,⁵⁸⁰ quan Sant Francesc d'Assís va voler celebrar un Nadal ben realista i, amb el permís papal, va instal·lar un pessebre amb palla dins d'una cova, posant una imatge del nen Jesus, i un bou i una somera vius a la seva vora. Aquesta iniciativa es va estendre ràpidament per arreu d'Itàlia, primer a les cases nobles i més endavant a les llars més modestes. Del 1585 existeix un inventari fet pel canonge Pere de Bonavia, que conté figures de fang, i la tradició familiar del pessebre era ja un fet al segle XVI. A Espanya, el pessebre es va introduir de la mà del monarca Carles III, que va importar-lo des de

---

⁵⁷⁸ Bona part de la informació ha estat extreta de la ponència que Salvador Cardús va presentar al II Congrés de Cultura Popular i Tradicional Catalana, que tingué lloc a Lloret de Mar, el 1996.

⁵⁷⁹ Es podria dir que es deixa de fer pessebres com a expressió d'una fe cristiana, per fer-los amb una perspectiva gairebé historicista o conservacionista per evitar perdre un patrimoni cultural tradicional.

⁵⁸⁰ Donat que el pessebrisme era i serà utilitzat com un valuós instrument pedagògic i catequètic.

Nàpols al segle XVIII. Així, es té notícia que el 1745 hi havia un venedor francès de figures de naixement a Barcelona, concretament al pòrtic de l'església de Santa Caterina, i es pot documentar que cap el 1786 ja existia una vigorosa fira de Santa Llúcia, amb tota la iconografia nadalenca que encara avui és tan habitual –naixement, palaus del rei Herodes, sants, pastorets, bous i mules-.

Pel que fa a la tradició dels Pessebres Vivents com a espectacle de vida humana en escenaris naturals, s'inicia amb el Pessebre Vivent d'Engordany –Andorra-, al 1956, de la mà d'Esteve Albert, un conegut artista iniciador i recuperador de tradicions en tots els àmbits. Segons Esteve Albert, la persona que va tenir la iniciativa de posar la primera llavor per convertir els Pessebres Vivents en una tradició a Catalunya és mossèn Gumersind de Palamós, que l'any 1958 va iniciar a Castell d'Aro la representació d'escenes evangèliques segons Sant Lluç (el naixement, el taller de Sant Josep de Natzaret, la fugida d'Egipte), juntament amb la representació de quadres de la vida quotidiana d'altres temps de pagesos i pastors. Immediatament a Corbera de Llobregat, concretament al 1962, aprofitant el bell paratge natural de la seva vila, va iniciar la mateixa tradició, començant així a donar ressò popular a aquest tipus d'espectacle. Pocs anys més tard sorgirien altres pessebres, aprofitant racons naturals o indrets urbans carismàtics i adients.⁵⁸¹ Des d'aleshores a ençà, han anat sorgint un gran nombre de pessebres vivents, fins arribar a la norantena que se celebren en els nostres dies.

S'acostuma a diferenciar els pessebres bíblics (o històrics) i els populars, però en qualsevol cas, tots segueixen un eix central i comú, que és el naixement de l'infant Jesús. Els primers s'ajusten als textos evangèlics i els reproduïxen d'una manera fidel, i els segons, reflecteixen a més, els costums i les formes de vida de la regió on es duen a terme, per la qual cosa inclouen un munt

---

⁵⁸¹ A Bàscara, Vilabertran, Santpedor, Prats de Rei, Santa Pau, Sant Guim de la Plana escenifiquen el pessebre vivent dins el nucli antic o medieval de la població. Sallent, Brunyola, Tona o la Pobla de Montornès el celebren entorn l'antic castell. Les Gunyoles o Picamoixons el celebren aprofitant el seu entorn natural.

d'anacronismes, que representen els costums, oficis rurals o activitats artesanals que o bé ja han desaparegut, o bé estan desapareixent.

b) Anàlisi del treball de camp:

Si analitzem amb detall el quadre 1 (*L'Inici de la festa*), veiem que gairebé el 50% dels pessebres que es celebren a Catalunya s'han originat de **bell nou** en la dècada dels anys noranta del segle passat (segle XX), promoguts gairebé en la pràctica totalitat (79'8%) per entitats cíviues i culturals⁵⁸². Com a fenomen creixent, els pessebres vivents esdevenen un espectacle, que és utilitzat per les Festes de Nadal, de moltes formes diferents i per una gran diversitat d'organitzadors. Sens dubte, l'església ha estat des de sempre la principal protagonista en l'organització dels pessebres vivents, però l'evolució social ha portat a què, darrerament, hagi reduït notablement el seu pes. Així, veiem que només un 13'3% dels pessebres (segons s'indica en el quadre 2 *Els organitzadors de la festa*) estan organitzats per la parròquia del poble amb l'únic objectiu de representar diferents quadres relatius al Naixement de Jesus, i amb la clara voluntat de transmetre als fidels un missatge religiós. En aquest mateix quadre, se'ns manifesta clarament com altres entitats han prè el relleu: a molts indrets, els centres escolars –amb la notable col·laboració de les AMPAs (14'4%)- i els agrupaments escoltes o esplais –alguns lligats a parròquies- (7'7%)-, celebren les diades de Nadal escenificant vivencialment diferents quadres del Naixement. D'altra banda, les escoles mostren un interès destacadament pedagògic i cultural en la celebració del pessebre vivent, afavorint que l'activitat o el sentiment nadalenc del pessebre arribi més fàcil i planerament als seus alumnes i al públic en general. Aleshores, cal dir que malgrat la secularització present en la societat catalana, les finalitats originàries del pessebre vivent continuen mantenint una certa presència. Altres objectius hi són també presents: educar-los en la nostra cultura i història.

---

⁵⁸² Com veiem en el quadre 2. *Els organitzadors de la festa*.

“Són els alumnes, que assessorats i coordinats pels mestres, representen algunes escenes del Naixement, *amb la intenció d’educar-los en aquests elements propis de la nostra història i cultura*”.⁵⁸³

“A la Missa del Gall, els *nens de l’esplai* guiats pels seus monitors fan una *petita representació del Naixement, dins de l’església*”.⁵⁸⁴

“Són els *fidels de la parròquia* que representen voluntàriament *diferents passatges bíblics del Naixement*”.⁵⁸⁵

Acostumar els nens a treballar per aconseguir les coses, en una línia socialitzadora molt pròpia del nostre país:

“Els pares i mares de l’escola vam pensar que els nens podrien representar diferents escenes del Naixement de Jesús, amb la finalitat de treure unes *peles per l’excursió de final de curs*. D’aquesta manera, el pessebre vivent esdevé com una *mesura educadora* pels nostres nens, perquè així veuen que *han de treballar per aconseguir les coses*”.⁵⁸⁶

Tot i que hi ha algunes escoles que representen els pessebres vivents exclusivament per al seu propi públic (pares, mestres i alumnes), com a festa de fi de classes abans de les vacances de Nadal,⁵⁸⁷ la majoria obren aquest acte a tot el poble.⁵⁸⁸ És una mostra clara de vincular el poble i els agents educatius a

⁵⁸³ Tal com em va dir la coordinadora del pessebre del Col·legi La Salle de Cassà de la Selva (Gironès), quan em va respondre al qüestionari telefònic.

⁵⁸⁴ Com m’explicava el mossèn de la Parroquia del Mercadal de Girona, en respondre’m al qüestionari telefònic, a la qual pertany el grup d’Esplai de la Parroquia del Mercadal.

⁵⁸⁵ Com em va comentar el mossèn Uriel de la Parroquia de Puigcerdà (Cerdanya), quan em va respondre al qüestionari telefònic.

⁵⁸⁶ Com em deia el president de l’AMPA del col·legi de primària Pompeu Fabra de Llançà (Alt Empordà), quan em va respondre al qüestionari telefònic.

⁵⁸⁷ Com seria el cas del pessebre vivent del Col·legi Públic l’Entorn a Porqueres (Pla de l’Estany), de l’Escola Malagrida d’Olot (La Garrotxa) o l’Escola Vall dels Àngels d’Anglès (La Selva).

⁵⁸⁸ És el cas de l’Escola Pia de Tàrraga (Urgell), el Col·legi Públic Mestre Andreu de Sant Joan de les Abadesses (Ripollès), el Col·legi de la Presentació de la Mare de Déu de Prats de Lluçanès (Osona), el Col·legi Pompeu Fabra de Llançà (Alt Empordà), el Col·legi La Salle de Cassà de la Selva (Gironès), el Col·legi Mare de Déu del Carme de Cardona (Bages) o l’Escola de Bossòst (Val d’Aran).

través de la festa. A més, és una interrelació que permet una ràpida i fàcil integració social i cultural dels infants i dels adults en el si de la seva comunitat.

“El Grup Carnestoltes té molt d’interès en fer coses per la mainada, que surti de casa i deixi l’ordinador i la televisió, i es relacioni amb els altres nanos, i agafin la confiança de ser actors, tant en el pessebre com en el carnaval, i perdin la por que la gent se’ls miri, i s’ho passi bé amb d’altra gent i deixi d’estar sol”.⁵⁸⁹

Per tant, és clar que l’organització de la majoria dels pessebres vivents tenen l’orientació de dinamitzar culturalment el poble, és a dir, responen a l’objectiu de recreació de grup i d’orientar la dinàmica social cap a una acció col·lectiva on intervé el poble sencer (69’9%), com ens ho mostren les dades del quadre 3 *Motius que han originat la festa*.

“Des de l’Associació es volia dinamitzar la participació dels veïns per fer coses junts, per conèixer-nos, per passar el temps,... i una de les maneres que se’ns va ocórrer va ser organitzant un pessebre vivent”.⁵⁹⁰

“Muntem el pessebre als Jardins del Centre Cívic, perquè aquesta va ser una oportunitat per entretenir-nos nosaltres i a més donar vida al poble, fer coses perquè la gent es mogui, participi en el poble i pel poble”.⁵⁹¹

“La nostra és una associació cultural que fem moltes coses pel poble, no només organitzem el pessebre vivent: tenim una secció d’armats, fem excursions a la muntanya, muntem la cavalcada dels reis, fem cursos de sardanes”.⁵⁹²

“El Grup Carnestoltes el que té molt clar que el que ens defineix és el Carnaval, però també organitzem la Festa dels Reis, també, ara fa uns sis anys que celebrem un Festival Infantil i fa quatre anys que fem un *Pessebre Vivent*. També vam intentar fer una colla de gegants.

⁵⁸⁹ Valerià Pujol –Associació Cultural i Recreativa Carnestoltes de Premià de Dalt.

⁵⁹⁰ Tal i com em va dir el president de l’Associació de Veïns de Torre Baró (Barcelonès), quan em va respondre al qüestionari telefònic.

⁵⁹¹ Tal i com em va afirmar la presidenta de la Societat Mestresses de Casa de Portbou (Alt Empordà), quan em va respondre al qüestionari telefònic.

⁵⁹² Tal i com em va dir el president de Joventut Sardanista de Martorelles (Vallès Oriental), quan em va respondre al qüestionari telefònic.

Els primers que vam fer eren de cartró i clar de seguida es varen fer mal bé, i hem intentat fer una colla de geganters, però...”⁵⁹³

Finalment, la **nostàlgia** és l'altre element clau que potencia la recuperació i organització dels pessebres vivents. Nostàlgia a allò que s'havia fet quan s'era petit; nostàlgia de les formes de treball, dels oficis i activitats artesanes (com és el cas de fusters, espartenyers, cistellaires, ceramistes, llenyataires, caçadors, carboners, filadors, elaboradors de vencills, de sabó, de forques o d'escombres); nostàlgia de mobiliari i d'estris i eines que van ser emprats com a mitjans de producció en altres èpoques; nostàlgia de formes de vestir i fins i tot de sentir; nostàlgia de diferents espais, masies, entorns que antigament havien tingut un ús i que darrerament es trobaven mig derruïts o oblidats. I, per sobre de tot, nostàlgia del grup comunitari, que es vol reviure o mantenir:

“Els caps de l'agrupament i els monitors, *per nostàlgia del pessebre vivent en el que quan erem petits participàvem, decidim dedicar temps i esforços per celebrar-lo de nou*”.⁵⁹⁴

“Fem 43 quadres, *amb la intenció de recuperar tots aquells oficis que de 100 anys cap aquí s'han anat perdent, així com la manera de vestir pròpia de Joanetes, de fa uns 80 anys cap aquí*.”⁵⁹⁵

“Entre tota la gent del poble, *hem anat recollint coses antigues del poble i hem recuperat el vell molí, la casa on es feia la verema per tot el poble*”.⁵⁹⁶

“Fins ara, tot el que era treballar amb els animal, els carros, tots els estris, fins fa vint o trenta anys es tenien bastant a mà i no se'ls hi donava massa importància ni valor, però ara ha arribat un moment que ha canviat tant la cosa que això ara està desapareixent i ara totes les cases que tenien carros i antiguitats s'estaven treient, i no se'ls hi donava valor, com que tens tanta cosa i en tanta quantitat no li dones valor, i així, mica en mica s'havia anat oblidant i arraconant tot, i *la gent gran li agrada recordar com treballaven abans i amb el Pessebre s'ha aconseguit recuperar aquesta manera de fer les coses abans, com es*

---

⁵⁹³ Valerià Pujol –Associació Cultural i Recreativa Carnestoltes de Premià de Dalt-.

⁵⁹⁴ Jordi Freixas –Agrupament Rocaguinarda de Taradell-.

⁵⁹⁵ Com deïa el president de l'Associació de Veïns i Jovent del poble de Joanetes (La Garrotxa).

⁵⁹⁶ Tal com em deïa el president de l'Associació Cultural El Cadub de La Galera (Montsià).

treballava, i no amb el sentit religiós, sinó perquè són oficis, estris, maneres de fer d'abans que no volíem que es perdessin.”⁵⁹⁷

“Sí, el Pessebre Vivent apareix perquè feia uns anys que s'havia deixat de fer els Pastorets, i creiem que s'havia de fer alguna cosa i bé, vam dir d'organitzar un Pessebre Vivent, la gent hi va col·laborar de seguida i ha arrelat força entre la gent del poble. *En el pessebre vivent intentem també recuperar antigues tradicions: el que fa pa artesanalment, el ceramista, el ferrer*”.⁵⁹⁸

“D'aquesta manera, *el jovent descobreix un món recentment desaparegut i els més grans recuperen el seu passat*.”⁵⁹⁹

Així, es representen diferents escenes o quadres relatius al naixement de Jesús, amb clares vinculacions i referències a la “tradició quotidiana catalana”, reconstruint-se situacions (la recreació d'un boter, d'un ferrador) que amb el temps han quedat relegades a l'oblit i que vénen a ser un museu vivent de treballs i tradicions dels nostres pobles. Val a dir, que aquests quadres, sovint són els que més desperten l'entusiasme del públic. Concretament doncs, el quadre 3 (*Motius que han originat la festa*) reflexa que hi ha un 29'9% de pessebres que manifesten un interès real per recuperar aquests antics oficis, habitualment, costums i tradicions catalanes per tal que no es perdin.

La participació de la gent en els pessebres vivents oscil·la entre 120 i 300 actors, aplegant a bona part dels veïns de la localitat, i en alguns casos, fins i tot de pobles del costat, com és el cas del Pessebre Vivent que es celebra a Sant Martí Vell (Gironès).

“I ara ja fem 60 escenes, quan vam començar allò va anar cada cop a més, semblava que no podia ser, i ara ja som 250 persones que hi participem en les escenes, posant, i a més hi ha gent que hi

⁵⁹⁷ Jordi Calderó –Associació Pessebre Vivent de Sudanell-.

⁵⁹⁸ Valerià Pujol –Associació Cultural i Recreativa Carnestoltes de Premià de Dalt-.

⁵⁹⁹ Tal com em deien els organitzadors del Pessebre Vivent d'Avinyonet de Puigventós, de Camarasa, del Masnou, de Flaçà, de Fornells de la Selva, de Joanetes, de l'Estany, de La Galera, de Llagostera, d'Olesa de Montserrat, de Rocafort de Vallbona, de Sant Guim de la Plana, de Sant Martí de Maldà, de Sant Martí Vell, de Santa Pau, de Tèrmens, de Vilanova i la Geltrú, de Vilavenut, entre d'altres, en el qüestionari telefònic.

colabora muntant-ho, que hi participa més indirectament, quan arriben els cotxes, aparcant, vull dir fent altres històries, n'hi ha que porten els vedells. *Ha sigut realment un continu de la gent d'anar-se animant.*"⁶⁰⁰

Amb tot, els interessos econòmics i la voluntat de donar a conèixer el poble també hi són presents. Sovint d'una forma més mancomunada que individual.

*"Tota festa és un reclam important, i tot poble li interessa fer festes per tal que hi vingui gent de fora, turisme, que deixen aquí les seves pessetes...I clar, el caliu de la vida festiva porta que el comerç i la restauració també es reactivi."*⁶⁰¹

*"Amb el Pessebre Vivent, hem donat a conèixer una mica Sudanell, i Sudanell és un poble molt petit, i además té una carretera que hi has d'anar exprés, no està situat prop de cap carretera nacional o que sigui transitable ni res, no!"*⁶⁰²

Els pessebres vivents tenen el seu funcionament assegurat donat que ells mateixos s'autofinancien. Les despeses del muntatge es cobreixen amb els diners que costa l'entrada, les parades que vénen productes artesanals, els petits àpats que es preparen (torrades amb butifarra). I pel que fa a la difusió, els propis organitzadors s'encarreguen de donar-ho a conèixer als mitjans de comunicació locals i comarcals, que juntament amb el propi ressò popular, són els mecanismes que han contribuït a què aquests espectacles hagin prèls la present magnitud i envergadura, fent créixer any rera any el nombre d'espectadors i de nous pessebres vivents; tot i que, pel que fa al relleu de la seva difusió i propaganda, tots els pessebres vivents associats a la Coordinadora de Pessebres Vivents de Catalunya gaudeixen d'una bona promoció, ja que aquesta entitat vetlla per fer cada cop més viu aquest patrimoni cultural i tradicional.

---

⁶⁰⁰ Jordi Calderó –Associació Pessebre Vivent de Sudanell-.

⁶⁰¹ Valerià Pujol –Associació Cultural i Recreativa Carnestoltes de Premià de Dalt-.

⁶⁰² Tal com em va dir Jordi Calderó –Associació Pessebre Vivent de Sudanell-.

5.3.4. Les fires medievals

a) *Breu història:*

Genèrica i tradicionalment, una fira ha estat (i és) un lloc d'encontre i d'intercanvi comercial, de periodicitat anual o bianual, d'ambient geogràfic molt ampli, i sovint de més d'un dia de durada, basada en l'exposició local d'un mercat molt assenyalat, més enllà dels habituals de cada setmana, en el que hom acostumava a divertir-s'hi tant com podia. D'aquí que una fira també s'inclogui en el conjunt de festes populars i tradicionals. Als Països Catalans, com a tot Europa, l'estructura dispersa dels pobles agraris i ramaders va fer necessària aquesta xarxa d'intercanvi comercial que representava les fires. Hi ha notícies de fires als comtats de Barcelona (Moià, Vilagrassa) i d'Urgell (Trepç), ja des de la segona meitat del segle XII, i molts comerciants catalans es desplaçaven a les del Llenguadoc, del País Valencià, d'Aragó, de Castella, del nord d'Itàlia per establir-hi negocis.

La fira, a més de ser un mercat que trascendeix els límits de la comarca i del país, es caracteritza per reunir en determinats indrets a nombrosos mercaders i compradors de tota mena i condició, la qual cosa afavoreix els intercanvis socials i culturals. La fira posava en comunicació pobles i persones, que durant l'any veien restringits els seus canals de comunicació. Mercaderies, costums, idees i modes circulaven de fira en fira. Actualment, no queda cap fira exclusivament ramadera. Moltes han desaparegut, d'altres s'han transformat (bàsicament especialitzant-se en productes concrets⁶⁰³) i d'altres han estat creades de bell nou amb objectius, interessos i formes diferents. En aquest darrer cas, hi trobem les actualment famoses fires de caire medieval, les quals ens aboquen a la societat d'aquella època, no només amb productes i activitats

---

⁶⁰³ Com la fira de la fruita a Lleida per Sant Miquel, plançons d'arbres o arbustos fruiters o ornamentals a Molins de Rei per la Candelera, perdius a Vilanova de Meià, espàrrecs a Viladecans.

de caire artesanal, sinó també amb l'habitualment dels firaires, l'escenografia general de l'entorn i les parades expositores. En la majoria dels casos responen a la voluntat d'introduir una tradició molt arrelada dels pobles del sud de França que des de sempre han manifestat un gran interès per recuperar les formes de vida i els costums de l'Edat Mitjana.

b) *Anàlisi del treball de camp.*

El 95'45% d'aquestes fires de caire medieval que estan proliferant arreu de Catalunya apareixen com un nou invent festiu a la dècada dels noranta del segle XX (quadre 1 *L'inici de la festa*), essent, en alguns casos, un element complementari de les activitats principals d'altres festes o constituint-se com a motiu únic i propi de la festa, en d'altres. En un 45'45% (com ho indica el quadre 2 *Els organitzadors de la festa*), són els ajuntaments els que promouen la celebració d'aquestes mercats medievals amb interessos clarament econòmics, turístics i comercials (77'26%, segons dades del quadre 3 *Motius que han originat la festa*), soterrat tot plegat en un cert interès cultural per donar a conèixer com s'esdevenia la vida diària durant l'Edat Mitjana a les nostres terres.

“El mercat medieval d'Òdena neix al 1996, com una activitat més al programa de les festes de Sant Joan, ja que *des de l'Ajuntament es veu com una possibilitat de portar una atmòsfera diferent al poble, i també per incentivar els negocis, la restauració, els comerços*”.⁶⁰⁴

D'altra banda, en un 40'90% (tal i com ens ho indica el quadre 2 *Els organitzadors de la festa*), són les entitats culturals i ciutadanes de la vila, les que promouen la realització de la fira medieval, amb la notable intencionalitat de dinamitzar culturalment el poble, fent que la gent s'involucri i participi en les activitats que s'organitzen en la seva comunitat (22'72% segons el quadre 3 *Motius que han originat la festa*).

---

⁶⁰⁴ Tal com em comentava el responsable de festes de l'Ajuntament d'Òdena.

Generalment, l'organització d'una fira medieval suposa la contractació d'una promotora cultural que s'encarrega absolutament de tot. El pagament a l'empresa cultural el fa només l'ajuntament, i en alguns casos, també amb la contribució explícita dels comerços del municipi.

“Sí, sí, de fet si ho analitzessim, probablement hi ha moltes festes que tenim per tradicionals de tota la vida que varen fer aquest camí en un altre moment. Com a Taradell amb la Festa de'n Tocasons, un altre invent, i que *si es va mantenint es convertirà en una festa institucionalitzada, tradicional i legitimada pel poble, si es va mantenint*”.⁶⁰⁵

“*Depenent del muntatge que facis al teu poble perquè aquest estigui orgullós de la festa i que a més aquest participi de la festa, és quan aquesta festa llavors es converteix en tradicional. Per exemple, el Mercat Medieval de Vic per tal que tingui continuïtat necessita que la gent s'hi involucri. Actualment els botiguers estan pagant molts diners per tal que aquest mercat medieval funcioni, donat que les diferents parades cobren per venir a fer el seu mercat, i aquí a Vic, de moment, el poble no munta la festa o el mercat medieval, sinó que la gent de Vic viu d'aquesta festa, en plan negoci. I a veure, pots crear una festa perquè la gent s'hi involucra, es disfressa,... i d'aquesta manera, aquesta festa es converteix en popular, en tradicional, la gent se la fa seva*”.⁶⁰⁶

Però activar i fer que aquests muntatges culturals-comercials calin en el si d'una localitat, se'ls facin seus com un tret diferencial més, depèn de com s'hi involucra al poble, de com amb el temps s'aconsegueix mantenir-lo i convertir-lo o no en un nou element simbòlic identitari. Així ho veuen els entrevistats:

“N'hi ha de bones de fires, la de Castelló d'Empúries està molt ben feta. Fan un sopar medieval en el que no hi ha res que no sigui autènticament medieval, i et fan menjar herbes del camp, herbes que es donaven als conills però que es veu que tendres són bones i la gent s'ho menjava abans. No hi veuràs un tomàquet per enlloc, bueno!. Fet amb una exquisidesa extraordinària, i on tothom, tothom no, els convidats poder no, però la gent del poble van tots disfressats

⁶⁰⁵ Joan Vidal i Gayolà -CPCPTC-.

⁶⁰⁶ Valentí Comas -Geganter del Barri de Santa Anna de Vic i Regidor d'Esports i Festes de l'Ajuntament de Vic-.

autènticament de medieval, començant per l'alcalde de mercader, i el que vulguis, no!"⁶⁰⁷

Pel que fa a la difusió, els cartells, les falques als mitjans de comunicació i anuncis als diaris locals, comarcals i també d'abast nacional, són els mecanismes més freqüents.

5.3.5. Els grups de foc: els diables

a) *Breu història:*

Els grups de foc inclouen el bestiari de foc,⁶⁰⁸ el ball de diables⁶⁰⁹ i les colles de foc.⁶¹⁰ Amb la revifalla de les festes tradicionals, la proliferació de les colles de diables i els nous models de festa, han comportat que el foc experimentés un protagonisme creixent, multiplicant-se els actes festius on la pirotècnia i els correfocs hi tenen un protagonisme rellevant. En els nostres dies és difícil assistir a una celebració popular on en un moment o altre no apareguin els diables.

⁶⁰⁷ Joan Vidal i Gayolà –CPCPTC-.

⁶⁰⁸ Es considera bestiari de foc les carcasses zoomòrfiques portades per una o més persones, des de les quals es disparen productes pirotècnics (carretilles, sortidors, volcans, bengales i fuets). D'entre l'ampli ventall d'animals mítics, el més representat i conegut a Catalunya, és el drac. Però també trobem víbries o dracs femenins, mulasses o mules salvatges, i d'entre el bestiari de nova creació, bous de foc, llagostes, fardatxos, pollastres, bocs...

Tot aquest bestiari, més els diables, els gegants, els nans o els capgrossos, reben el nom de Màscares de la festa. En un sentit ampli, aquestes signifiquen màscares de rostre. Però en un sentit més arcaic fan referència a les màscares o disfresses que fan servir les tribus primitives per executar les seves danses o cerimònies ritualitzades.

⁶⁰⁹ Es considera com a ball de diables el conjunt d'actuants que vesteixen indumentària identificable amb iconografia del diable i que empen productes pirotècnics disparats des d'una maça, forca o ceptrot, sempre mantinguts en posició vertical per sobre del cap de l'individu. Dins els balls de diables, cal tenir present els plens, on els actuants evolucionen en cercle, portant fuets al cap i al cul, convenientment protegits amb elements vegetals.

⁶¹⁰ Les colles de foc són un grup d'actuants que utilitza en les seves evolucions productes pirotècnics que no hagin de ser llançats amb tub o morter i que, en cas que siguin disparats des d'un estri, s'han de manipular de forma que no posin en perill la seguretat d'actuants, participants i espectadors. Aquestes formacions poden integrar, alhora, actuants a peu i animals de foc.

L'àmbit geogràfic en què trobem, històricament, el Ball de diables, el constitueixen les comarques del Camp de Tarragona (Alt Camp, Baix Camp i Tarragonès), el Penedès (Alt Penedès, Baix Penedès i Garraf), el Priorat, la Conca de Barberà i l'Anoia. Els orígens estan relacionats amb el simbolisme d'un seguit de personatges identificats amb els diables i bèsties llançant foc, que trobem arreu d'Europa.⁶¹¹

Les primeres notícies documentals de representacions de teatre popular en què apareixen els diables, les trobem a les relacions de les solemnitats urbanes⁶¹² de finals de l'Edat Mitjana. A la segona meitat del segle XV es constata una àmplia difusió d'aquest tipus d'entremesos per tot l'àmbit territorial català i en altres indrets de la Corona. La configuració d'aquests seguicis urbans (al Corpus o les solemnitats) correspon a un model de celebració que regula i estructura la festa: l'espai queda definit per un itinerari en el qual es mouen els personatges festius. En aquest moment assistim a la reconversió dels "divertiments del poble" (que ja han perdut la seva sacralitat inicial) en components teatrals d'una festa-espectacle; una festa en honor del poder (celestial o terrenal) que reaprofitava les manifestacions populars, fora del seu context inicial, i que són pagades pel poder econòmic, religiós o polític (gremi, església o vila). És en aquest moment quan les danses de processó, els gegants i altres figures, o els balls parlats s'incorporen a la festa.

---

⁶¹¹ Per exemple: els personatges i mascarades (*trangas* aragoneses, *barbacàs* gascons, *diablos* de Castella-La Manxa, *loaldunak* o *zanpantzar* de Navarra o *peliqueiros* de Galícia) que són presents, també en l'actualitat, a les festes de d'aquests diversos indrets; com les *botargues*, *diablets* i *diablers*, que als Països Catalans trobem en les festes de Sant Antoni al gener; les santantonades dels Ports i del Matarranya, a les antigues representacions de la *barraca de Sant Antoni* a les comarques de l'Ebre o avui a l'illa de Mallorca. Bona part de tots aquests exemples esmentats corresponen a màscares festives pròpies de celebracions del període hivernal, del Carnaval, que fins fa molt poc han conservat la seva funció ritual a la festa.

⁶¹² El *Llibre de les Solemnitats* de Barcelona ens aporta moltes notícies d'entremesos festius entre els quals trobem sovint la lluita entre el cel i l'infern. En l'organització del *Corpus* barceloní, els diables figuren ja el 1424, entre els components del seguici.

A Cervera els trobem el 1426, també al Corpus, dins el *joch de Llusiifer e los diables*. Des del 1436 apareix ben documentada la pirotència en l'entremès de l'infern de la ciutat de Tarragona. El

Així, el *ball de diables* ja s'esmenta al segle XVI. En aquell moment trobem ben referida la seva funció en els seguicis festius, en l'ús de la pirotècnia i en la indumentària. El ball de diables forma part del conjunt de manifestacions festives que integren el seguici de la processó de Corpus i de les solemnitats cíviques (per exemple, les entrades de personatges nobles a la vila) o religioses, amb una clara vinculació al món gremial. A la fi de l'època dels antics gremis, el ball es conserva, principalment, a les festes patronals.⁶¹³

També històricament, podem diferenciar dos grans models pel que fa a les característiques del ball. El primer, fa referència al ball de diables amb parlaments⁶¹⁴ que comporta l'existència de personatges definits com llucifer, la diablessa o l'àngel, els quals representen teatralment un text històric o uns versos satírics,⁶¹⁵ i el segon, al ball de diables sense parlaments.⁶¹⁶ Aquestes variants del ball corresponen a l'estructura i dinàmica de grups, la definició de personatges i la tècnica de confecció de la indumentària.

b) Anàlisi del treball de camp.

A la dècada dels anys seixanta del segle XX, els balls de diables es restringien a les poblacions de l'Arboç del Penedès, a Sant Quintí de Mediona, a Vilanova i la Geltrú i les Borges del Camp.⁶¹⁷ Per la celebració del *Primer Congrés de Cultura Tradicional i Popular* del 1982 es varen comptabilitzar el nombre de colles de diables existents a Catalunya, i en varen sortir vint-i-dues. A partir de l'espectacle *Dimonis*, del grup Els Comediants, a la Fira del Teatre al Carrer de

---

1448 tenim constància de la presència dels diables a Tortosa; de Sant Miquel i els diables, a Igualada el 1453.

⁶¹³ Com s'esdevé, a mitjan segle XIX, que el ball de diables és present a les festes majors del Camp de Tarragona i el Penedès.

⁶¹⁴ Que trobem principalment a les comarques del Penedès i part del Camp de Tarragona.

⁶¹⁵ La representació d'aquest quadre dramàtic (la vida d'un sant o la lluita entre el bé i el mal) té lloc a partir d'un joc escènic antiquíssim: de quan els joglars interpretaven uns actors-màscare que anomenaven diables.

⁶¹⁶ Que trobem principalment a les comarques del Baix Camp i Priorat.

⁶¹⁷ Localitats de les comarques del Baix Penedès, Alt Penedès, Garraf i Baix Camp.

Tàrrrega⁶¹⁸ l'any 1984, així com l'Aquellarre de Cervera al 1977, el Correfoc de Manresa,⁶¹⁹ el Raval Infernal⁶²⁰ de Terrasa al 1981 o la creació dels Correfocs l'any 1982 a les festes de la Mercè de Barcelona, sense deixar de banda la Patum de Berga,⁶²¹ és quan es produeix l'expansió dels grups de foc per tot Catalunya⁶²². Aquests grups teatrals varen suposar l'embranchida del foc i el carrer com a elements d'espectacularitat festius, així com la creació de noves colles de diables. En primer lloc, a la majoria dels barris de Barcelona i a la resta de ciutats de l'àrea metropolitana; més tard, a gairebé totes les poblacions del Principat; i darrerament, a algunes comarques del nord del País Valencià.

“El Ball de Diables que té la ciutat de Reus no deixa de ser de fet un dels grups d'acció de carrer que té Carrutxa, perquè des dels seus començaments aquesta associació estava interessada en els grups populars i les festes al carrer. També hi ha un altre factor que ens *influença molt* que és *la gent que està en grups d'animació*, que comencen amb la moguda dels diables i tal, però nosaltres no som hereus dels espectacles de Comediants, perquè aquests vénen molt després, tot i que tots hem begut de les mateixes fonts (...). El per què d'aquest nom (Ball de Diables) ja fa referència a la història, ja que a Reus hi havia un ball de diables des del 1604. A Tarragona van més enrera, i tenen el que es el primer grup de pòlvora amb finalitats festives de tot Europa i és un rebut de l'any 1463 on es diu que es pagui no sé quants sous i no sé quants diners a no sé qui pels coets pels diablens. En Jordi Beltran, per exemple, doncs ha sigut un dels fundadors del Ball de Diables de Tarragona. *Tots doncs, no només nosaltres, sinó Tarragona, Vilafranca hem volgut recuperar una tradició, la del Ball de Diables*”.⁶²³

Així doncs, al 1985 es podien comptabilitzar uns 45 grups de diables, i al 1997 varen superar els 260 grups de foc. Algunes d'aquestes noves formacions segueixen el model de ball de diables amb parlaments, i opten per fer els versos

⁶¹⁸ La primera edició d'aquesta festa és el 1980.

⁶¹⁹ Dins els actes de la Festa Major a l'agost.

⁶²⁰ El Raval Infernal és l'acte de foc més important de la Festa Major de la ciutat de Terrassa, recuperat amb la Tracta de Terrassa del 1981.

⁶²¹ A la Patum hi trobem una altra manera d'anomenar els diables de la festa: els “maces” i els “plens”, els elements actius del tirabol.

⁶²² Aquesta expansió es deu a la voluntat de recuperació d'un model festiu que al Principat havia quedat esmorteït i que reivindicava el carrer, el foc i la participació col·lectiva.

⁶²³ Peter Rius –del Ball de Diables de Reus–.

satírics en les seves festes; d'altres es decanten per la representació teatral de la lluita del cel i l'infern. En qualsevol cas, l'activitat principal de les noves colles és la participació en un seguici popular,⁶²⁴ una actuació de plaça o carretillada,⁶²⁵ un ball parlat, una cercavila de foc⁶²⁶ o un correfoc,⁶²⁷ amb el rol d'aclarir el carrer davant la cercavila o altres desfilades. El dinamisme, el color, el risc i el perill que produeixen el foc són els elements que acaben de configurar aquest interès que està desfermant darrerament participar en grups de diables.

“Inclús, hi ha coses que tenen més augi i d'altres menys. Per exemple, *fa deu-quinze anys, el món dels diables va fer un boom i a tots els barris van néixer colles de diables, fins i tot als barris perifèrics, i segurament és el cas de Nou Barris, jo no el conec en detall. O el Carmel, en barris on no hi havia cap tradició, perquè els diables és una activitat que enganxa molt en els joves. Això de la pólvora, el foc, el mig colocón que agafes amb la pólvora és un món que omple als joves*”.

628

En l'àmbit associatiu festiu dels diables també s'han creat agrupacions i coordinadores de les colles de diables del Principat, amb la clara intenció de promoure i protegir la cultura tradicional de foc de Catalunya. Amb l'ànim d'innovar constantment i poder captar nous diables, s'organitzen diferents activitats, com per exemple, la Coordinadora de Bestiari del Baix Llobregat que

⁶²⁴ Un seguici popular suposa la participació dels grups de foc en actes itinerants (processons, cercaviles d'acompanyament d'autoritats) juntament amb altres balls i entremesos.

⁶²⁵ Aquesta actuació es realitza en un espai limitat i que el públic observa des d'una distància prudencial. Pot ser el final d'una cercavila, el final de la representació del ball parlat, així com el ball o dansa d'un element de bestiari que tinguí coreografia o música pròpia.

⁶²⁶ Són cercaviles integrades únicament per grups de foc. Aquests tenen una funció de lluïment, ja que el públic adopta una actitud observadora.

⁶²⁷ Són cercaviles integrades únicament per grups de foc, que són precedides i acompanyades per un públic que majoritàriament manifesta la seva voluntat de ballar sota les espurnes. El correfoc és una creació que no va més enllà de l'any 1979 o 1980, i que neix amb la renovada festa major barcelonina de la Mercè. Abans d'aquesta data no n'existia ni la forma ni tampoc encara el nom, que va ser creat el segon any de la festa per tal de no repetir el títol amb què va celebrar-se per primer cop “Trobada de Dracs de Catalunya”. Amb el temps, aquest nom ha conformat una fórmula festiva que, sense deixar de relacionar-se amb formes preexistents, en la festa tradicional del Mediterrani, ha creat un ritual característic molt pròxim a la sensibilitat i a la manera de divertir-se actuals.

⁶²⁸ Segons Maribel Benito, responsable de Cultura al Districte de Nou Barris de Barcelona.

ha convocat per aquest 2001 el Primer Concurs de Música per a Grups de Foc. Tanmateix, des de la Generalitat de Catalunya, s'ha organitzat una exposició que sota el nom de "Les mil cares del foc", ha proposat un munt d'activitats i experiències per conèixer el món del foc en la festa, present arreu del món, i particularment a Catalunya. Un dels objectius que s'han establert és la de fer que la gent descobreixi una tradició simbòlica que li ha de permetre mantenir la seva identitat local en un món dominat per la globalització.

5.3.6. Castells i castellers

a) *Breu història:*

El món dels castells ha estat una activitat de la cultura popular, que no tant en els seus orígens, però sí en el seu desenvolupament actual, s'ha basat en l'esforç desinteressat d'una col·lectivitat, en un acte d'empenta, d'esforç i de col·laboració entre un grup nombrós de persones.⁶²⁹ Això de col·locar-se verticalment l'un damunt l'altre no és una cosa de fa quatre dies, ni és reservat només als castellers del nostre país, sinó que és un costum present de fa temps i en molts indrets;⁶³⁰ per exemple, als Pirineus, dècades enrere, el contrapàs de la pila era una dansa molt habitual.⁶³¹

⁶²⁹ En els seus inicis, els castellers eren homes del camp que a l'estiu "treballaven" de festa en festa. Acabada la temporada festiva, intentaven tornar a casa amb guanys o si més no, sense haver fet cap despesa en l'economia familiar. Des d'una concepció laboral moderna, es consideren semiprofessionals dels castells.

⁶³⁰ Ja la mitologia grega havia fet referència a castells aixecats pels titans i els gegants per tal d'escalar l'Olimp. I a Alemanya, al segle XIX, es mantenien exercicis de construccions humanes, i a començaments del segle XX, sobrevivia un costum semblant en algunes zones d'Itàlia.

I avui, al mercat de Marraqueix (Marroc) es poden veure piràmides gimnàstiques al mercat. I a Bombai (Índia), a l'agost, per les festes commemoratives dels naixement del déu Krishna, aixequen construccions humanes per mirar d'arribar a una olla penjada a força metres d'alçada.

⁶³¹ Consistia en una dansa amb diverses figures de rotllana i d'espiral en moviment, es cloïa amb una construcció humana de tres o de quatre pisos –la pila–, damunt la qual pujava un nen petit. De fet, la pila ha desaparegut de la munió de pobles dels dos Pallars, tot i que continua ben viva a Taüll (Alta Ribagorça). I al Baix Aragó (Cetina, Híjar), avui es continuen ballant diverses *dances* tradicionals, que inclouen construccions que reben el nom de *torres* i *castillos*.

De tota manera, els castells van començar a estructurar-se com a tals a Catalunya, a finals del segle XVIII i començaments del XIX. En la gènesi, hi ha alguns dels entremesos i balls de base medieval o siscentista que caracteritzaven el seguici festiu de la Catalunya Nova, i que varen evolucionar, sobretot de les moixigangues i el ball de valencians que acabaven les actuacions amb torretes de poca alçada. La segona meitat del segle XVIII, aquestes construccions humanes van anar agafant volada i van esdevenir cada cop més altes i importants, fins al punt que en algunes zones van acabar substituint el ball original. El 1805 existien a Valls dues agrupacions, les colles de Pagesos i de Menestrals.⁶³²

Tot el llarg del segle XIX es va anar definint l'àmbit que esdevindria tradicional del món casteller –des del Camp de Tarragona fins a la Conca de Barberà, el Penedès i l'Anoia- i va evolucionar la tècnica i el nivell de les construccions assolides. Durant el primer terç del segle XX, el fet casteller va entrar en decadència després de l'època daurada viscuda el segle passat. Els motius d'aquesta davallada van ser l'aparició de la fil·loxera al camp i l'emigració industrial cap a Barcelona, a part de l'eclosió d'un nou model festiu que s'adèia a les aspiracions de la burgesia, la nova classe en ascensió, i que poc tenia a veure amb la construcció de castells.

“A Tarragona es fan castells des de fa 200 anys pràcticament, des que van començar els castells que van arrelar al Camp de Tarragona, a Valls, però a Tarragona també. I el seu origen ve a ser una evolució d'una sèrie de balls medievals, hi havia balls de valencians: una sèrie de balls on uns puguen damunt dels altres, no!. Llavors hi ha hagut una evolució cap al que és colla de castells, que quan van néixer al segle XIX, eren organitzacions que es fomentaven en sectors de treball. Abans van néixer dues colles que eren els pagesos i els menestrals, i a Tarragona, els pescadors i els pagesos, també. Vull dir, era bastant normal en aquella època que les organitzacions tinguessin a veure amb els sectors de treball, no?. Això es va anar desenvolupant, i al llarg del segle XIX va tenir una època

---

⁶³² Valls fou el bressol de les primeres colles castelleres establertes, les que definiren amb més precisió el nou costum i, en les seves actuacions dins i fora de la seva ciutat, es diferenciava de valencians i moixigangues, fins al punt que durant força temps i en segons quins llocs, la denominació Xiquets de Valls va ser utilitzada com a sinònim de colla castellera, encara que es tractés d'una agrupació d'una altra població.

d'or, i a finals del segle XIX, que amb la industrialització, la fil·loxera, una sèrie de coses, fa que hi hagi un punt de bastant canvis de gent que canvia d'un lloc a l'altre, i el tema castells cau en decadència. I tarda moltíssim, moltíssim a recuperar-se".⁶³³

b) *Anàlisi del treball de camp.*

Veiem que el 1931 existien sis colles castelleres⁶³⁴ (dues colles a Valls, dues colles al Vendrell i dues colles a Tarragona⁶³⁵), reduint-se a tres colles el 1939 (una a cadascuna d'aquestes poblacions esmentades). El 1946 hi va tornar a haver dues colles a Valls i al 1950 a Tarragona. A més, aparegueren noves agrupacions: el 1948 els Castellers de Vilafranca i el 1958 els Minyons de l'Arborç. El 1960 eren vuit colles, sis el 1970, catorze el 1976, disset el 1980, trenta-dues el 1993, trenta-cinc el 1994 i al voltant d'una seixantena, actualment. Aquest creixement ha acabat sent més significatiu fora de la zona tradicional i històrica castellera, atès que moltes de les noves colles han sorgit a les comarques del Barcelonès, Baix Llobregat, Vallès Occidental, Vallès Oriental – l'àrea que va acollir bona part de les onades migratòries dels anys del franquisme- i ha fet el salt cap a la Catalunya Central i les Terres de Ponent, així com a les comarques gironines, la Catalunya Nord i l'illa de Mallorca.

La primera onada expansiva castellera va sorgir de mans de la gent de Valls, de Tarragona, de Vilafranca que havien fugit de les seves terres arran de la fil·loxera, i a les seves noves llars, volgueren tornar a celebrar les tradicions que els caracteritzaven. De nou, doncs, la **nostàlgia** porta la gent a recuperar les seves arrels culturals. Aquest és, per exemple, l'origen en relació a la Colla de Castellers de Barcelona:

“(…) no de la tradició que hi havia a la ciutat, perquè de tradició n'hi havia poca o gens, sinó que *era gent que havia vingut doncs, de Valls, de Tarragona, de Vilanova, de Vilafranca*, que en venir aquí, van

⁶³³ Pau Ricomà –Colla Jove Xiquets de Tarragona-.

⁶³⁴ Que ja existien des del 1926.

⁶³⁵ Colles centrades doncs, a les comarques de l'Alt Camp, Baix Penedès i Tarragonès.

voler aportar. Pensa que el primer cap de colla del 69, que és una persona que encara ve, havia sigut el primer enxaneta de la Colla de Vilafranca, el seu pare, que havia sigut cap de colla de la Colla del 58, havia sigut cap de colla de la Colla de Vilafranca. Tot era bàsicament gent que provenia de les zones tradicionals, *que en venir aquí va voler seguir fent castells, no!*. I això és també el que va passar amb les colles de començaments de segle. Ha sigut sempre una mica, pel que fa a la Colla de Barcelona, gent de fora que ho ha portat, gent amb una tradició d'allà d'on venia.

(...)O sigui, *hi ha hagut dos booms grans de creació de colles, la de finals del seixanta amb tot el moviment clandestí pel tema del franquisme i la de finals del setanta amb l'arribada de la Generalitat, i llavors el segon boom amb el ressò mediàtic dels Jocs Olímpics*".⁶³⁶

I efectivament, el darrer boom casteller ha anat paral·lel amb el boom mediàtic, el qual a partir dels Jocs Olímpics de Barcelona del 1992 s'ha fet ressò dels castells humans i n'ha informat i ha divulgat aquesta manifestació de la cultura popular arreu del territori català. Sense els mitjans de comunicació, l'anomenat fet casteller no existiria;⁶³⁷ però també el dirigisme polític i institucional ha conduït a la creació de moltes colles castelleres: els casos més coneguts són la Colla Castellera de Lleida, la de La Jonquera o la de Vic (encara que aquest última fruit de la pressió d'Òmnium Cultural). L'abast nacional del fet casteller és el de la construcció social del mite de les colles com a espais d'integració social i com a portadors d'un signe d'identitat nacional adaptat als temps. Quan la Generalitat "pressiona" a TV3 perquè faci retransmissions estables de les jornades castelleres, es perquè veu en aquestes colles un clar referent de país, dins un espai de modernitat. No hi ha doncs, una intervenció altruïsta preocupada per la bona salut del fet casteller, sinó un càlcul interessat pel rendiment social i polític de l'operació.

"Jo crec que hi ha un interès per promocionar aquest tipus de cultura, el tema dels castells, a nivell de ràdio, a nivell de televisió, a nivell del *boom* del 92 de les Olimpíades. A partir d'aquí a la Generalitat li va interessar engegar aquest tema. I sorprèn el ressò que tenim, a nivell de la ràdio, amb aquest tema, perquè ens fan una mica

⁶³⁶ Josep Farreny -Castellers de Barcelona-.

⁶³⁷ Com s'ha vist en el Capítol IV, Les festes populars a Catalunya, apartat 4.5. "Els *mass media* catalans i les festes populars".

el seguiment, ens tenen una mica més de carinyo, pel fet de ser de Lleida. Ens sentim molt recolzats pel món casteller”.⁶³⁸

Abans les colles castelleres, naixien amb l’empenta d’uns quants homes que s’aplegaven periòdicament per aixecar castells i que sols s’organitzaven temporalment i de manera molt elemental.⁶³⁹ Avui el fet casteller conserva només una part d’aquest esperit anàrquic i àcrata, atès que són de creació relativament recent, nascudes de l’escissió d’una colla més antiga, de la fusió d’altres o de nova creació, oscil·lant entre cent i cinc-cents membres actius, però que en qualsevol cas, totes estant inscrites en el Registre d’Associacions del Departament de Justícia de la Generalitat i en el d’Entitats del propi municipi, la qual cosa pressuposa l’aprovació d’uns estatuts que donen entitat jurídica i regulen el règim intern de la corresponent associació o colla.

Les diades assenyalades de les colles castelleres són la Festa Major pròpia de la localitat o aquelles en les que hi són convidades. No obstant això, totes les colles tenen la seva particular Festa Major o diada anual amb la qual donen per tancada la temporera castellera. Al voltant d’aquesta diada s’organitzen diferents actes culturals i recreatius: celebracions religioses; conferències, xerrades o taules rodones; concursos i exposicions artístiques –de poesia, dibuix, pintura, fotografia-; àpats de germanor; ball. A més, en el decurs de l’any, la seu de la colla esdevé lloc de trobada per a viure tot tipus de festes: el cap d’any, els Reis, els Carnestoltes, la mona de Pasqua, les revetlles, la Castanyada.

---

⁶³⁸ Marc Sala –Castellersde Lleida-.

⁶³⁹ Eren un grup d’amics, convilatans o forasters que eren cridats amb ocasió d’un fet extraordinari –una festa major o la visita d’un personatge il·lustrós i important, per exemple-, els quals es disposaven a aixecar castells, sense cap altra compensació que les almoines gratuïtes d’algunes entitats o del mateix poble. Des de mitjans de juliol a finals de setembre, aquests treballadors del camp abandonaven les seves cases i iniciaven el periple amb carro o a peu, anant de població en població, seguint el calendari festiu.

Per últim, hi ha una altra diada assenyalada per les colles castelleres, que és el concurs de castells.⁶⁴⁰ Els concursos de castells són competicions en els quals les colles participants es disputen un premi, que significa la preponderància en el món casteller. Els concursos, a diferència de les exhibicions habituals, són regulats per unes bases i una puntuació, que suposen una sistematització escrita de la pràctica normal de les colles a les places. Certament, els castells tenen aquesta vessant competitiva, de rigor, de risc, de perillositat que han captivat l'interés de la gent:

“Pel morbo, per veure si cau o no cau, aviam! si es faran mal, ai! pobres, sentir el comentari, *És que jo el meu fill no el portaria mai!*, però van a veure com els altres fills cauen a baix. Intervé molt el *morbo*, els aspectes de subversió, d'aviam si pot aconseguir-ho, aquests no han caigut, però en el moment que han caigut, el *patiment*. Fa que ens tregui l'adrenalina del cos, l'estress”.⁶⁴¹

A simple vista, ja es comprova que el nombre de colles castelleres ha augmentat considerablement, així com la quantitat de les actuacions realitzades i la qualitat dels castells. Gaudeixen d'una important influència social, sobre tot pel que fa a la vida associativa municipal, han esdevingut interlocutors habituals dels ajuntaments, disposen d'ajudes públiques relativament importants i els seus dirigents són persones que gaudeixen d'un cert *status*. D'altra banda, la resta de membres de la colla castellera, pel sol fet de pertànyer-hi, són socialment ben vistos. Els castells han deixat de ser una manifestació exclusiva de la classe treballadora, i han esdevingut una activitat on s'hi apleguen persones de tots els orígens socials i culturals. I per tant, no és gens difícil trobar castellers amb una elevada qualificació professional o acadèmica o amb una renda alta. Per aquests

---

⁶⁴⁰ El primer concurs de castells va tenir lloc a Barcelona, l'any 1902. El segon a Tarragona el 1932, el tercer, l'any següent també a Tarragona. El quart a Valls, el 1941. El cinquè al Vendrell, el 1945. El sisè a Reus, el 1948. El setè, a Tarragona, el 1952. Els dos següents varen continuar celebrant-se a Tarragona, el 1954 i el 1956. El desè a Can Jorba, el 1964, i li seguiren al mateix lloc dos més, el 1966 i 1967. A Vilafranca del Penedès, es va celebrar al 1968 el tretzè concurs, i també el catorzè, el 1969 i al 1970 el quinzè.

⁶⁴¹ Valentí Comas-Geganter del Barri de Santa Anna de Vic i Regidor d'Esports i Festes de l'Ajuntament de Vic.

motius, les colles castelleres tendeixen a ser percebudes com a espais d'integració intercultural, intergeneracional i interclassista.

No obstant això, els castellers entrevistats consideren que en aquests moments assistim a una certa davallada del fet casteller, donat el poc compromís i constància en la participació dels assajos, la qual cosa es tradueix en un descens de la qualitat dels castells d'exhibició que es fan a la plaça, es fan menys actuacions o sortides i fins i tot, en ocasions, acaben desapareixent les colles. Sense la gent, la festa no existeix, i incentivar a la gent perquè vinguin cada dia a assajar, a les sortides costa cada cop més:

“Jo crec que el boom dels castells va ser una combinació de Jocs Olímpics, de boom mediàtic i que tot això va comportar que s'apuntés molta gent a les colles i llavors òbviament pugés molt, això va passar el 94-95, però *des d'aleshores hi ha hagut una davallada...* Hi va haver un boom de colles però el que hi ha ara és *un descens alarmant de la gent que hi participa*. Cada vegada hi ha menys gent a les colles. Pensa que totes les colles tenen un primer moment molt bo, de creixement, de tirar cap a munt, però el que costa és mantenir-se, consolidar-se, que no fluctuï molt la gent, perquè clar *per fer bons castells, necessites assajar, i clar si la gent ara ve ara no, no pots fer bons castells a la plaça*. Però ara costa, costa una mica, com ja t'he dit. Hi ha molt poca participació, i les colles, tot i que n'hi ha moltes més que abans, surten cada cop menys, només per les actuacions més importants, i no desapareixen, però clar no són prou gent per poder assajar, i sense assajos, no pots fer grans actuacions. Costa incentivar a la gent, i mantenir que vingui. No sé com acabarà això!”.⁶⁴²

Per últim, cal destacar l'existència de la Coordinadora de les Colles Castelleres de Catalunya, que entre d'altres tasques i gestions, s'encarrega de negociar el percentatge que cada colla rebrà en les diades castelleres que es retransmeten per TV3 i, amb la Generalitat, negocia el pagament de les assegurances⁶⁴³.

5.3.7. Gegants i geganters

---

⁶⁴² Josep Farreny –Castellers de Barcelona-.

a) *Breu història:*

Els gegants són unes figures que tenen el seu llegendari origen en l'antiquíssim imaginari col·lectiu mediterrani⁶⁴⁴ i que estan documentats a Catalunya des del 1424,⁶⁴⁵ la qual cosa els converteix en un patrimoni tradicional i un dels signes d'identitat propis del Principat. Aquests inicis documentals situen els gegants dins un context i un significat religiós, i no serà fins el segle XIX, amb els canvis de pensament i la Renaixença, quan la gent descobrirà als gegants i als nans la seva capacitat d'expressió d'identitat local, guanyant també un sentit molt més lúdic i festiu. Fins aquell moment, la majoria de gegants estaven vinculats a la Processó de Corpus i pertanyien a parròquies, gremis o confraries, encara que participessin en els actes cívics i lúdics. És a partir del segle XIX, quan van començar a proliferar gegants municipals amb la intenció de donar protagonisme a les festes locals.⁶⁴⁶

Després de la Guerra Civil, l'Estat espanyol es va decantar per un catolicisme molt conservador, potenciant les manifestacions externes de l'església, entre

---

⁶⁴³ Són tres assegurances: la d'assistència mèdica, l'assegurança d'accident i la de responsabilitat civil enfront a tercers.

⁶⁴⁴ En la tradició grecoromana, els gegants (coneguts com a titans) són éssers anteriors als mateixos déus olímpics: germans de Cronos (el Temps) i fills de Gea (la Terra) es compten entre els primers pobladors del planeta, contra els quals va haver de lluitar Zeus per arribar a dominar-los i que va empresonar sota les muntanyes, on amb dolor s'han anat revolcant i han creat els volcans i els terratrèmols. Després de la seva derrota, els gegants-titans varen passar a formar part de l'imaginari humà, que els va transformar en rivals arquetípics de la raça o en fabulosos senyors de terres no descobertes. MOYA (1996: 68 i seg.).

En la tradició cèltica es construïen colossos de vímet i cistelleria, d'ús ritual en les cerimònies d'Any Nou i per la primavera, celebrant processons en les que els gegants eren cremats públicament, seguint el caràcter de ritus fertilitzants.

⁶⁴⁵ Concretament al Llibre de les Solemnitats de la Ciutat de Barcelona consta: "Lo rey David ab lo giant", justament amb un inventari dels elements que participaven en la processó de Corpus; un inventari que acomplia les funcions de protocol i que any rera any s'anava modificant en funció de les variacions que es produïen en la processó. De tota manera, se suposa que en la processó de Corpus, aquest gegant escenificava el combat entre el rei David i el gegant Goliat de l'Antic Testament. No obstant, Joan Amades dona l'any 1380 com a data més reculada de la menció a Catalunya d'uns gegants al "Llibre del Cerimonial". MOYA (1996: 68).

⁶⁴⁶ De tota manera, la data clau és el 1902 quan l'Ajuntament de Barcelona organitza el primer Concurs de Gegants Nanos i Monstros Tipichs, promogut per l'aleshores regidor de cultura Francesc Cambó, el fundador de la Lliga Regionalista, quan aquests prenen amb força la

elles les festes del Corpus, fent que els gegants assolissin un gran protagonisme en les processons. Molts dels gegants que havien sobreviscut a la Guerra Civil van veure la seva personalitat convertida en la dels reis Catòlics, “símbolo de la unidad de España”, tal com marcaven els cànons franquistes. Amb la desaparició de la Processó de Corpus, a finals dels anys seixanta, algunes figures varen quedar mig oblidades en golfes i sagristies, però moltes d’altres van mantenir el seu paper festiu participant en les altres manifestacions cíviques.

La figura del gegant és la magnificació d’un personatge, de dimensions exagerades per destacar-ne el significat (ja sigui religiós o llegendari),⁶⁴⁷ que es treu al carrer amb una funció de tòtem ambulat, de protector de la societat. A vegades, aquests gegants anaven (i van) acompanyats de nans i capgrossos,⁶⁴⁸ i acompanyaven les Processons de Corpus o les que s’organitzaven en honor d’un visitant il·lustre. Aquests eren els esdeveniments populars en els que tothom podia participar per mitjà dels gremis i de les confraries, que tenien cura de les figures festives.⁶⁴⁹

b) Anàlisi del treball de camp.

---

representació simbòlica d’una comunitat, d’un territori, la qual cosa va provocar la proliferació de gegants i de bestiari arreu en aquestes primeries del segle XX.

⁶⁴⁷ Val a dir però, que a mitjan segle XVI els gegants i el bestiari ja varen començar a perdre el seu sentit religiós, abandonant la seva personalitat bíblica per assumir-ne una altra de popular. Al segle XVI apareix per primera vegada la figura de la geganta, que aviat esdevindrà la Pubilla, tot marcant la moda de la ciutat, ja que anava vestida seguint l’últim figuri. (Això ha continuat així, fins a l’arribada de la faldilla curta). D’altra banda, el primer gegant conegut amb un nom propi és el moro Ferragut, que va participar l’any 1601 en la processó de Vilafranca del Penedès en ocasió de la canonització de sant Raimon de Penyafort.

⁶⁴⁸ És possible que els capgrossos es coneguessin antigament amb el nom de carasses. La primera documentació que parla de capgrossos data del segle XVIII, però podem suposar que ja n’hi havia molt abans. L’any 1464, per l’entrada del rei Pere IV a Barcelona, s’esmenten “hòmens vestits de juyeus, ab carasses de cabrit”.

⁶⁴⁹ En quant als geganters, encara en algunes ocasions trobem portadors dels gegants municipals que cobren de l’erari públic per realitzar la seva tasca festiva, tal i com sempre havia estat. Quan arriba la democràcia, i la festa esdevé més participativa i oberta a la ciutadania, neixen els portadors de gegants voluntaris.

Amb l'arribada de la democràcia es van recuperar molts gegants, acomplint una doble funció festiva dins les celebracions tradicionals: la de despertar el sentiment de festa i la de representar les poblacions d'on procedien. L'abundant proliferació gegantera ha comportat canvis evidents: de gegants de lloguer o privats duts per bastaixos o carregadors a sou, a gegants de propietat institucional portats, mantinguts i alimentats per la voluntat de la gent del poble i de les colles associatives.⁶⁵⁰

D'aquesta manera, avui el món dels gegants és indissociable dels geganters, donat que aquests han esdevingut un dels fenòmens associatius més importants de Catalunya, aproximadament a partir del 1982, any en el que van coincidir tres fets cabdals. En primer lloc, la celebració del Primer Congrés de Cultura Popular i Tradicional; en segon lloc, la Trobada Internacional a Matadepera,⁶⁵¹ i per últim, la cerimònia inaugural del Mundial de Futbol, els quals van donar als gegants una projecció internacional i molta difusió en els mitjans de comunicació. Des d'aleshores, moltes poblacions sense cap tradició s'han fet amb gegants nous (en un barri o en una escola) o bé n'han restaurat i recuperat de vells, arribant a superar els 2700 gegants i amb la presència de 542 colles geganteres. Com afirma Joan Vidal i Gayolà,⁶⁵² segurament aquest és un dels àmbits festius que més bé funcionen:

“Els geganters, per exemple, són, en general, de les colles que funcionen més bé per una raó, perquè *tots els que formen part de la colla gegantera actuen, tots són protagonistes i són grups reduïts*”.

Arran de l'explosió gegantera del 1982, dos anys més tard es va crear l'Agrupació de Colles de Geganters de Catalunya i la Coordinadora de Geganters i Grallers de Barcelona; i al 1986 es va crear la Coordinadora de Geganters i Grups de Grallers de les Comarques Meridionals de Catalunya i l'Agrupació de Bestiari Festiu de Catalunya. Totes aquestes coordinadores o

---

⁶⁵⁰ De fet el concepte COLLA DE GEGANTERS DE... neix en aquesta època.

⁶⁵¹ De nou, al 1992 es va celebrar la II Trobada Internacional de Gegants també a Matadepera.

agrupacions de colles són entitats de caire federatiu, formades per colles de geganters i de músics, amb l'objectiu de promoure la difusió del món geganter i dels capgrossos.⁶⁵³

Destaca el fet que el moviment geganter català ha traspassat les fronteres,⁶⁵⁴ i ha organitzat i participat en trobades convocades a l'Estat espanyol i a l'estranger, com en el Congrés Internacional de Gegants, celebrat a París al 1995, o en el Col·loqui Internacional sobre Gegants, Dracs i Bestiari, celebrat a Ath (Bèlgica) el 2000. Així també, a l'any 2000, l'Agrupació de Colles de Geganters de Catalunya va obtenir el Premi Nacional de Cultura Popular concedit anualment per la Generalitat de Catalunya, a aquelles persones i/o entitats que han destacat per la seva aportació envers el món de la cultura.

La principal activitat d'una colla acostuma a ser la trobada local o comarcal de gegants,⁶⁵⁵ en la qual es reuneixen un nombre indeterminat de gegants per fer la plantada, desfilars (o fer la cercavila) i ballar, amb motiu de la Festa Major. Darrerament, aquesta plantada de tots els gegants⁶⁵⁶ que fan la cercavila pels carrers del poble ha anat captivant cada cop més l'interès de la gent, conduint-nos a la nova dimensió que adquireix el món geganter: el naixement de la trobada monogràfica d'àmbit nacional, que cada any organitza una colla gegantera juntament amb l'Agrupació de Colles de Geganters de Catalunya,

---

⁶⁵² Del CPCPTC de la Generalitat de Catalunya.

⁶⁵³ Així, per exemple, destaca l'exposició Goliath (1998), l'exposició CAPS que aplega les figures de nans i capgrossos dut a terme per l'Agrupació de Colles de Geganters de Catalunya. Com també el Primer Concurs Nacional de Fotografia, dins les activitats que s'engloben en la Ciutat Gegantera de Sant Feliu de Llobregat (maig, 2001). A més, des de l'Agrupació, s'edita la revista trimestral GEGANTS i disposa d'una pàgina web, amb tot d'informació relacionada amb l'entitat, el calendari de sortides, etc.

⁶⁵⁴ Certament, les figures dels gegants estan esteses a molts altres indrets d'Europa, fins i tot amb alguna presència esporàdica a ultramar, degut principalment a artesans catalans o bé als casals catalans a l'estranger. GRAU, Jan i ABELLAN, Albert, 1996, *Gegants i nans*. Ponència del II Congrés de Cultura Popular i Tradicional Catalana.

⁶⁵⁵ Moltes d'aquestes trobades tenen el sistema de torna, en la que la colla gegantera amfitriona ha de retornar la visita a les altres colles per la seva festa major.

⁶⁵⁶ Aquesta plantada ha anat prenent cada cop més la funció d'una exposició de gegants per al públic assistent.

l'anomenada trobada a la "Ciutat Gegantera".⁶⁵⁷ Durant l'esdeveniment una colla passa a gestionar els gegants de l'Agrupació,⁶⁵⁸ alhora que representa el món geganter català fins a la trobada de l'any vinent. Potser les arrels d'aquesta trobada es situen en l'any 1902, en el que es va celebrar la primera gran concentració de gegants i bèsties a la Festa de la Mercè de Barcelona, considerada la festa major de Catalunya.⁶⁵⁹

5.3.8. Els esbarts

a) *Breu història:*

L'esbart és un grup o associació de gent que es dedica al conreu i a la difusió de la dansa tradicional catalana. Els esbarts pertanyen a l'arbre etnocoreogràfic de Catalunya, integrat per una gran diversitat de branques, com: el ball de bastons,

---

⁶⁵⁷ Des del 1985 fins al 2001, s'han celebrat 15 edicions d'aquesta festa. Sallent (1985), Tona (1986), Vilassar de Dalt (1987), Molins de rei (1988), Sant Deloni (1989), Manresa (1990), Sant Julià de Lòria (1991), Matadepera (1992), Reus (1993), Palamós (1994), Lleida (1995), Esplugues de llobregat (1997), Móra d'Ebre (1998), Vic (1999), Barberà del Vallès (2000), Sant Feliu de Llobregat (2001). Es preveu que al 2002, la trobada tindrà lloc a Sant Carles de la Ràpita.

⁶⁵⁸ Na Cultura i En Treball són els gegants de l'Agrupació, els quals la Ciutat Gegantera s'ha de comprometre a treure com a mínim en sis sortides al llarg de l'any i custodiar-los durant tot l'any. En el traspàs d'una Ciutat Gegantera a l'altra, un dels actes més emotius, destaca la interpretació del Ball Nou i del Ball d'Aniversari. Els gegants de l'Agrupació van néixer de la voluntat de tenir uns gegants representatius de tots els gegants de Catalunya. Per dissenyar-los es va convocar un concurs, que va guanyar la gegantera Griselda Karsunke, i Manel Casserres i Boix de Solsona els va construir. L'1 de maig de 1998 es varen estrenar a Montserrat.

⁶⁵⁹ El 1930, a Sabadell, es va organitzar la que es va considerar la segona trobada de gegants de la història. La festa es va organitzar per celebrar l'adquisició d'una parella de gegants per la ciutat. La tercera gran trobada després de la Guerra Civil va tenir lloc a Terrassa l'any 1950. El "Concurso Provincial de Gigantes" que es va organitzar per celebrar el centenari dels gegants vells de la ciutat, en Robesa i la Pepona, i per commemorar l'estrena d'una nova parella de gegants, en Ramonet i l'Estefania, va ser tot un esdeveniment per a l'època i fins i tot va ser filmat pel NO-DO. Un any després, Manresa organitzava un congrés de gegants amb motiu de l'estrena de la geganta pubilla. Tarragona celebrà el centenari dels segus gegants l'any 1951. Amb el nom de *Grandiosa concentración de gigantes*, reunia més de quaranta gegants a la plaça de toros. A finals dels anys cinquanta, Barcelona va començar a organitzar les cavalcades de gegants de les festes de la Mercè. Des d'aleshores van anar sovintejant les trobades de gegants, que es van incrementar a partir dels anys vuitanta.

el ball de diables, els balls parlats, les danses vives, els gegants i nans, el bestiari i els entremesos.

Durant el segle XIX, en el període de la Renaixença, els intel·lectuals de l'època es van esforçar en recuperar els antics balls populars, per tal de fer-los reviure i propagar-los, amb la intenció implícita de foragitar certes danses modernes, forasteres i de mal gust que tant de moda s'havien posat en aquells temps. No obstant això, en aquella època, la majoria de les danses ja no es ballaven, i per tant va caldre refiar-se de la memòria de la gent més gran que encara recordava haver-les ballat de joves. D'aquesta manera, van començar a aparèixer els primers esbarts dansaires.⁶⁶⁰ Durant la repressió franquista, molts esbarts van subsistir aixoplugats principalment sota el paraigües de l'Església, i d'altres es van transformar en les *Asociaciones de Coros y Danzas*. Es calcula que l'any 1936 hi havia prop de vuitanta esbarts escampats per tota la geografia catalana i un cop acabada la guerra, amb prou feines en quedaven deu i encara obligats a interpretar només danses autoritzades, a traduir-ne literalment el seu nom.

“Pensa que els esbarts han fet alguna cosa més que ballar. Han fet pressió perquè el país en un moment determinat. Pensa que la majoria dels esbarts es van crear a retosta d'alguna església, d'algun centre catòlic, i els capellans et deien: “Mira noi, aquí t'ho deixaran fer perquè contra mi no hi aniran”, i així fèiem una feina bastant reivindicadora

---

⁶⁶⁰ L'adopció d'aquest mot es deu al poeta Mn. Jacint Verdaguer. Un grup de literats de la ciutat de Vic, amics dels costums tradicionals i de les coses velles, van instaurar unes reunions que tenien lloc a la Font del Desmai, situada als afores de la ciutat; en aquestes reunions es comentaven les manifestacions literàries i artístiques de la Catalunya renaixent. Per iniciativa de Mn. Cinto, aquest cenacle va ser batejat amb el nom d'“Esbart de Vic”.

Així, el primer esbart que va aparèixer va ser l'Esbart de Dansaires de Vic, el juliol de 1902, al Teatre Principal de Vic, amb motiu de la festa major, que la ciutat celebra en honor a Sant Miquel dels Sants.

A Barcelona per les festes de la Mercè del 1902 hi va haver una gran concentració de grups de tot Catalunya que ballaven les danses dels seus pobles, danses encara vives ballades per la pròpia gent del poble que les sentia com a pròpies. Aquest interès per les danses tradicionals a Barcelona, va suposar que al 1905 es convoqués un premi al millor recull de danses populars catalanes.

En qualsevol cas, la primera vegada que es varen ballar danses tradicionals a Barcelona va ser al 1907 a la Plaça Reial (avui Plaça de Macià). Va ser força irregular: el públic es va posar entre els dansaires per ballar i en va destorbar l'exhibició de les danses. D'aquí en va sorgir la idea de crear un grup dedicat a ensenyar a ballar. D'aquesta manera va néixer el primer esbart dansaire de Barcelona, dirigit per Aureli Capmany, “Esbart de l'Associació de Lectura”, dins l'Associació de Lectura Catalana. Els components eren principalment de l'Orfeo Català.

perquè pensàvem i ballàvem en català quan aquest estava prohibit. Llavors, els capellans dintre els locals dels centres parroquials van deixar fundar molts esbarts. Molts pocs esbarts, un cop feta l'entrada els nacionals, jo et diria un 10%, varen enganxar-se a la història dels "Coros y Danzas", per no haver de plegar. Llavors, un cop acabada la moguda franquista, s'han canviat la camisa i s'han tornat a dir esbarts. Amb els "Coros y Danzas", la Sra. Pilar Primo de Rivera, que n'era la responsable, els feia anar "por ahí, para que la unidad de España no se rompiera".⁶⁶¹

Així, els esbarts van suposar una iniciativa resistent més, per salvar el llegat cultural de Catalunya durant la dictadura. Al 1946 es va crear l'Esbart Verdaguer, arran d'un grup d'intel·lectuals que van crear amb seu a Montserrat, la Comissió Abat Oliva que revalidava el ball en català, donada la repressió de la llengua i el cant en català. Això va representar l'inici d'una nova etapa pels esbarts, on l'objectiu ja no era salvar les danses de l'avior, sinó resistir a l'intent d'oblit de les arrels, els costums i la llengua catalana.

b) *Anàlisi del treball de camp.*

Avui, els esbarts s'han convertit en una mena de relíquies de la nostra cultura. No se sap massa bé quina és la importància o la necessitat d'un esbart, i sovint es mantenen per la nostàlgia dels temps passats i per la coherència dels seus fonaments de mantenir vives unes danses que el poble mica en mica va perdent i oblidant.

A més, els esbarts són elements festius que estan fortament ignorats per les institucions, tant d'àmbit local com autonòmic, quan organitzen festes majors, festivals de música i dansa, mostres de cultura popular a l'estranger. Tampoc disposen del recolzament mediàtic dels mitjans de comunicació. La política cultural del govern fomenta una cultura de massa espectacular, lúdica, on els

---

⁶⁶¹ Andreu Garcia -Agrupament Esbarts Dansaires de Catalunya-.

esbarts no hi tenen cabuda. D'aquesta manera, cada cop més es va perdent l'afició a formar part d'un esbart, com diuen els nostres entrevistats:

“Els castells han estat molt, molt ajudats pel mercantilisme de la competició, i les emissores de la televisió se'ls han fet seus, i les seccions fixes del diari també mentre que els *esbarts*, *com que no som tant competitius, estem abandonats de l'Administració*”.⁶⁶²

“Cal que les administracions, totes les administracions tinguin clar què volen fer amb la cultura del poble. La Generalitat de Catalunya ha de saber què és el que vol fer, a quins grups de cultura vol afavorir i a quins grups de cultura considera que no és cultura i els deixa. La nostra cultura és la que és i aquí hi intervenen els castellers, però no només els castellers, i *ara tot són els castellers*.”⁶⁶³

“I ara, poder, *en una festa major abans convidaran*, jo que sé, *als dimonis* perquè fan alterar, excitar més a la gent, *que no pas estar allà contemplant danses com un estaquirot*,... tot i que jo trobo que és realment molt maco veure dansar.”⁶⁶⁴

“Els *esbarts tenen molts problemes perquè la gent no els contracta*, i el problema és que *l'activitat de l'esbart ha de canviar radicalment*. Hi ha gent que ja hi està fent alguna cosa en aquest sentit, però hi ha d'haver un canvi total de plantejament perquè és que sinó no se'n podran ensortir econòmicament de cap manera. A part, de què hi ha coses que són molt carrinclones en el món dels esbarts i que més valdria que no actuessin, vull dir que fa més mal que bé, no?”.⁶⁶⁵

Arran del Congrés de Dansa Tradicional, celebrat al 1985, es va constituir l'Agrupament d'Esbarts Dansaires de Catalunya, amb la voluntat d'agrupar-se i dedicar-se a analitzar la dansa tradicional i les tendències que cal seguir. Avui, trobem que hi ha dues postures en el món dels esbarts: els *immobilistes* que manifesten un interès exclusiu per la música de l'avior i els *evolucionistes* o *progressistes* que manifesten un interès per incorporar noves propostes musicals, gestualitats, coreografies a la dansa tradicional, evolucionant paral·lelament a com ho fa la resta de la societat.

⁶⁶² Andreu Garcia -Agrupament d'Esbarts Dansaires de Catalunya-.

⁶⁶³ Felip Elosegui -Esbart Egarenc de Terrassa-.

⁶⁶⁴ Eva Relats -Esbart Dansaire Sant Genís de Taradell-.

“Arrel d’aquest congrés es va decidir fer l’Agrupament d’Esbarts, que es dediqués única i exclusivament a la dansa tradicional i integrés la creació d’avui, perquè el que avui és creació, d’aquí a un temps serà tradició. Nosaltres respectem molt aquesta gent tant immobiliista, però també acceptem la dualitat, mira fem una part de dansa de més tradició, amb la gestualitat, el vestuari i una part en la que hi ha un poti-poti de barreja de coses tipus contemporani i també tradicional, sobretot jugant amb músiques de tradició, però tocares amb instruments moderns, amb un sintetitzador i una bateria, i clar és qüestió de guanyar-nos la gent amb una barreja, de la música antiga i la contemporània”.⁶⁶⁶

D’altra banda, una altra de les preocupacions constants dels esbarts és la captació de participants, ja que dels 200 esbarts que existeixen, la majoria estan formats o per nens (més aviat nenes) o per gent gran:

“Hi ha molts esbarts infantils, i també molts esbarts de gent gran. Esbarts de gent de més de seixanta anys n’hi ha moltíssims, com a trenta i pico, que assagen dos cops a la setmana i que quasi cada mes actuen”.⁶⁶⁷

“Els esbarts tenen una “pega”: no hi ha nois. Avui en dia, inclús escoles de dansa amb molt de renom d’aquí a Terrassa, veus el programa de fi de curs i tot són noies. En aquests moments, nosaltres tenim 60 alumnes a l’escola de dansa, tres són nois. Tenim nou noies a la juvenil i cap noi. I tenim 13 noies en el Cos de Dansa i quatre nois, i d’aquests, tres vénen de l’Escola de Dansa. Nosaltres aquí, a l’Esbart Egarenc tenim un grup de dansaires veterans, d’antics dansaires, on jo hi ballo. Aquí s’ajunten, si no recordo malament, 35 parelles”⁶⁶⁸.

D’altra banda, el fet que la majoria dels dansaires siguin nenes comporta l’organització de diferents muntatges, gestualitats, arranaments i coreografies protagonitzats gairebé només per dones, intentant avançar constantment, sense que això suposi trencar amb la tradició, però sí fent un pas endavant de les postures més immobiliistes. Així, per exemple, l’Esbart Egarenc de Terrassa ha

⁶⁶⁵ Joan Vidal i Gayolà –CPCPTC de la Generalitat de Catalunya-.

⁶⁶⁶ Andreu Garcia –Agrupament d’Esbarts Dansaires de Catalunya-.

⁶⁶⁷ Andreu Garcia –Agrupament d’Esbarts Dansaires de Catalunya-.

⁶⁶⁸ Felip Elosegui –Esbart Egarenc de Terrassa-.

preparat una obra que es titula “Trama”, una dansa que representa un homenatge a la gent que va treballar a inicis del segle passat en la indústria del tèxtil, interpretada bàsicament per dones.

*“Forçosament s’han de crear espectacles, com “Trama” o d’altre tipus, en el qual hi intervinguin bàsicament noies, com en aquest amb 13 noies i 4 nois. I possiblement, d’aquí a uns anys, s’haurà de crear un altre tipus d’espectacle amb tot noies. (Trama) És un espectacle de caire..., no sabem si catalogar-lo com una dansa moderna o contemporània. Sí, és un espectacle modern, perquè és fet d’ara, que té arrels d’abans, té passos i té danses d’abans”.*⁶⁶⁹

*“A més, ara, nosaltres, l’esbart diguéssim, el grup major no té tampoc un grup prou consistent per poder-se anar a exhibir, perquè han quedat catorze noies, i hi ha quatre nois tant sols. Llavors això complica, i *has de fer uns ballets de tot noies* que queda molt antiestètic, bueno,... n’hi ha molt pocs que siguin de només noies i llavors has de muntar una altra manera de ballar, de dansar”.*⁶⁷⁰

Sembla doncs, que han sorgit en la nostra societat noves modes, nous símbols de catalanitat (com són els castellers o els diables), que juntament amb la gran possibilitat d’opcions d’oci més *atraients*, han propiciat que els nens, els nois prefereixin anar a jugar a futbol, posem per cas, que no anar a dansar. Els esbarts ja no tenen el ressò popular ni l’exclusivitat que tenien força anys enrera, i segurament aquesta seria la principal causa de la davallada masculina en els esbarts:

*“Sé que eren un grup de nois i noies, llavors sí que hi havia nois i noies, perquè abans els nois que volien fer esport només es podien dedicar al futbol, no com ara que hi ha *multiplicitat d’esports i de possibilitats*”.*⁶⁷¹

*“Però és això, és la diferenciació, *el pare porta el nen a jugar a futbol, a hoquei, a baloncesto i la mare porta la nena a ballar*”.*⁶⁷²

⁶⁶⁹ Felip Elosegui –Esbart Egarenc de Terrassa-.

⁶⁷⁰ Eva Relats –Esbart Dansaire Sant Genís de Taradell-.

⁶⁷¹ Eva Relats –Esbart Dansaire Sant Genís de Taradell-.

⁶⁷² Felip Elosegui –Esbart Egarenc de Terrassa-.

5.4 El discurs dels entrevistats

En l'exposició que segueix hem donat la paraula als entrevistats, deixant que siguin ells els qui corroborin o rebutgin les nostres hipòtesis. D'aquí que s'hagi estructurat la presentació en un ordre similar al que s'ha desenvolupat al llarg de la Primera Part del treball.

Com es veurà, la majoria dels discursos són confluents. Quan es diferencia per associacions, sols s'han trobat diferències significatives entre els membres dels esbarts i la resta (possiblement per un efecte d'edat i generació) i entre aquells que tenen càrrec polític que difereixen en certa mesura dels altres. Aquests són més directes i espontanis. Aquells, més generalistes i matisats.

Vàries eren les preguntes a les quals preteníem donar resposta a partir del treball de camp:

√ El **sentiment de comunitat i d'identitat**, desdoblant en dues vessants diferents. D'una banda el sentiment de comunitat, de pertinença: pertinença al barri, al poble, a la nació. De l'altra, el sentiment d'identitat, entès com a sentiment de pertinença a una cultura diferenciada. Com a trasfons, la història recent i la **mundialització**, i com a hipòtesi la implicació que ambdós elements tenen en la revifalla de tot allò que és local (com a reacció).

√ L'**interés de la gent** de fruir col·lectivament, de fer festa, de trobar-se i d'allunyar-se dels valors individualistes de la societat actual, mesurat a partir del grau de participació.

√ La **professionalització i mercantilització** del món de la cultura festiva popular, que, pot significar, alhora, potenciació i extensió de les festes populars

i pèrdua de la seva significació tradicional, contribuint al procés d'evolució inherent a tota festa i entitat.

√ I, finalment, la influència del **turisme**, des de dues vertents diferents: d'una banda, l'activitat festiva com a recurs per oferir una ocupació del temps d'oci; i de l'altra, pels beneficis econòmics, socials i polítics que es poden derivar de l'activitat festiva.

A més dels aspectes anteriors, ens interessava també conèixer l'opinió dels entrevistats en relació als problemes que es plantegen en tota acció col·lectiva i a les exigències del finançament que requereix una festa o entitat per tirar endavant; i per últim, la importància dels mitjans de comunicació per la promoció, continuïtat i recolzament (a nivell institucional, mediàtic i comunitari) d'una festa. En aquest darrer punt, calia atendre els parers sobre les noves tecnologies de la informació i de la comunicació (TIC) en relació a la difusió de la cultura popular i tradicional catalana. S'apunta també el relleu de la tradició familiar i de l'ensenyament com agents distribuïdors de la cultura festiva popular.

Però deixem que els entrevistats s'expliquin:

Entre els principals motius de revifalla de les festes populars i tradicionals catalanes, apareix en els seus discursos la necessitat de compartir i de relacionar-se, de sentir-se lligat a una comunitat o a una entitat.⁶⁷³

Potser la manifestació més acurada ens la dóna Salvador Palomar, un intel·lectual dedicat a la recerca de la cultura festiva popular i tradicional dins l'Associació Carrutxa de Reus. No és estrany, per la seva relació amb les festes, que el seu discurs sigui relativament distant:

“La festa té varies dimensions. Una dimensió interna i una dimensió externa. Per un costat, *la festa actua sobre la comunitat* que la celebra, *cohesionant* o posant en evidència les seves contradiccions, o refermant les relacions que s'estableixen entre els membres d'aquesta comunitat, *generant una identitat de grup*”.

Les declaracions dels veïns (participants i organitzadors) potser són menys elaborades, però en canvi més directes:

“Doncs, la gent té una mica de ganes de sortir de casa i marxar d'aquella vida rutinària de la feina a la televisió a casa. A més, a l'estiu tens moltes oportunitats de fer coses, fa bon temps, pots anar a la platja, però a l'hivern què fas, on vas? Doncs, *vas al Grup i hi participes, col·labores, ajudes*”.⁶⁷⁴

La relació del grup es converteix, sovint, en el principal objectiu de la participació.

“Sempre *necessites formar part d'una entitat, d'un grup*”.⁶⁷⁵

“Però lo nucli de la gent no ho fa per això, sinó *per trobar-se amb la colla, perquè te ho passes bé*, i perquè és una cosa saludable i perquè, en principi l'ambient,... perquè és un ambient saludable, sense mals vicis”.⁶⁷⁶

A més, són molts els qui subratllen el desig de sentir-se valorat i preuat, de cercar l'autoestima i autorealització personal a través de la col·laboració amb d'altres persones fent coses per al seu poble. Aquests motius contribueixen a què les associacions i les ganes i l'entusiasme de la gent permetin incrementar i

---

⁶⁷³ Onze dels vint-i-dos entrevistats han reiterat aquest aspecte com a principal motor de revifalla de les festes populars i tradicionals catalanes.

⁶⁷⁴ Valerià Pujol –Associació Cultural i Recreativa Carnestoltes de Premià de Dalt-.

⁶⁷⁵ Jordi Freixas –Agrupament Rocaguinarda de Taradell-.

⁶⁷⁶ Francesc Florensa –Geganters i Grallers de Llardecans-.

mantenir les festes populars i tradicionals catalanes, tal com ens comenten els entrevistats:⁶⁷⁷

“D'altra banda, també és molt *grat ballar pel públic* i que aquest t'aplaudeixi. *Et fa sentir bé*. L'esbart te'l fas teu, aquest sentiment de dir, ostres!, *jo sóc part d'això*, i ensenyo nens a dansar. Gaudeixes. I sí, gaudeixo, faig gaudir i utilitzo un temps d'oci per enriquir-me personalment i a l'altra gent”.⁶⁷⁸

També el conèixer i relacionar-se amb altra gent (de diferents classes, religions, ideologies, edats, status social, no només del poble, sinó d'altres llocs gràcies a les trobades). L'interclassisme propi de les activitats festives queda palès en el seu discurs:

“Jo crec que si la gent entra a fer castells, és perquè dins dels castells trobes el que és conductor d'autobus, el que treballa al cementiri, el que és enginyer i el que és metge. *No hi ha diferències socials*, ni de sexes, ni de religions. I fins i tot, tu pots estar molt empenyat amb una persona a fora al carrer, però saps que quan estàs fent pinya, canvies i no hi penses, i si s'ha de fer el castell, el fas”.⁶⁷⁹

La decisió de participar a les festes va més enllà. Els entrevistats remarquen, més fins i tot del que esperàvem,⁶⁸⁰ el seu interès per fer país, per revivre una cultura autòctona que identifiquen amb la catalana. Una i altra vegada, quan es refereixen a la celebració de les festes sobrepassen l'esfera local i es refereixen a una identitat de caire supralocal, d'àmbit nacional. Això es el que sembla moure moltes persones a dedicar el seu temps i el seu esforç.

“A veure, el component d'identitat cultural és bàsic en la recuperació de les festes populars i tradicionals d'un territori concret.

⁶⁷⁷ Han estat 13 dels 22 entrevistats els que ens han reiterat aquest aspecte.

⁶⁷⁸ Eva Relats –Esbart Sant Genís de Taradell-.

⁶⁷⁹ Marc Sala –Castellers de Lleida-.

⁶⁸⁰ Són 14 dels 22 entrevistats els que han posat èmfasi en aquest aspecte com a principal motor de revifalla de les festes populars i tradicionals catalanes.

El fet de celebrar una festa suposa celebrar-la amb una llengua, d'una manera que evidentment ens identifica d'on som".⁶⁸¹

"Jo crec que aquest és l'element que justifica que es mantinguin les festes de cultura popular i que creixin les manifestacions de la cultura tradicional. Aquest *sentiment d'identitat que la gent no vol deixar perdre*, i no solament no vol deixar perdre el que ja hi ha, sinó que no vol deixar perdre coses que hi havia i que no eren festives i que ara es transformen en festives".⁶⁸²

"Ara estic pensant, però, que hi ha per exemple, una colla a la Catalunya Nord, que hi vam anar a actuar, era un poblet prop de Perpinyà, que la colla castellera feia castells *reivindicant la seva condició de catalans*, el patriotisme vinculat al fet casteller era doncs, evident".⁶⁸³

"(...) i en el fons *representes i fas quedar bé al teu país*, perquè balles i la gent identifica els catalans i a Catalunya amb això, amb aquests senyors que ballen així i aixà. I jo recordo que havia aprofitat molt les meves anades per aquests móns de Déu, explicant el fet català.

(...) Els Esbarts d'Andorra, els de València, els de la Franja, els de la Catalunya Nord, els de les Illes Balears i els del Principat, tots, cadascun amb les seves particulars tendències el que fan es difondre la cultura de la dansa tradicional catalana. Jo diria que *la identitat és la que mou que la gent treballi, que s'esforci*, i això no es canvia així com així, sinó que això seguirà. I lo fort és que el jovent, tens un apartat de jovent que passa de tot i un altre apartat que són super-macos, no necessàriament patriotes, però sí que es mouen per la identitat catalana".⁶⁸⁴

En la primera part de la tesi s'ha exposat com la història recent, la repressió franquista, ha pogut esperonar, reactivant-la, la necessitat de fer país, de que no es perdin les tradicions, de difondre la cultura territorialment. Ara, entre els entrevistats trobem la constatació d'aquelles afirmacions, enllaçades a més amb la nostàlgia de voler gaudir de nou d'una festa que anys enrere s'havia celebrat i que la gent més gran acostuma explicar als més joves. Aquesta pot ser la raó

⁶⁸¹ Salvador Palomar -Associació Carrutxa de Reus-.

⁶⁸² Joan Vidal i Gayolà -Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana de la Generalitat de Catalunya (CPCPTC)-.

⁶⁸³ Josep Farreny -Castellers de Barcelona-.

⁶⁸⁴ Andreu Garcia -Agrupament d'Esbarts Dansaires de Catalunya-.

de l'extensió de certes manifestacions com la dels castellers⁶⁸⁵ i el que explica el manteniment d'altres, com els esbarts, o fins i tot, la recuperació d'algunes, com el joc de bitlles:

“(…) a partir dels anys seixanta i fins els anys vuitanta, de mig franquisme fins l'inici de la democràcia, és clar hi havia molt voluntarisme, moltes ganes d'anar a fer país, “estem suplint el que no fan des del poder”, i clar, més o menys hi havia aquest treball voluntarista i il·lusionat de fer coses”.⁶⁸⁶

“Perquè nosaltres tenim molt clara una cosa, que *la nostra tasca és donar a conèixer les danses tradicionals catalanes, les costums de Catalunya*, sobretot en la canalla de l'escola. Infondre'ls l'amor a la cosa catalana, a la dansa, a la música”.⁶⁸⁷

“Perquè a més de fer alguna cosa, de passar-t'ho bé amb una colla de gent i de fer que les festes fossin molt més participatives, obertes a tothom, celebrades al carrer, on tothom volia i havia d'actuar, *contribuies, i ara també, a conèixer uns costums i unes tradicions teves, pròpies, del teu poble*. Però com et deïa, no només vas a la colla per passar-t'ho bé, per relacionar-te, sinó per fer més coses i així, hem fet recerca i hem recuperat el joc de les bitlles, però a més hi juguem”.⁶⁸⁸

“Sí,... sí; és allò que les arrels tiben, tiben les arrels. És dir, som catalans, no!, per exemple, i *la nostra dansa no és el flamenco, sinó que és la sardana i tot allò que és la nostra identitat nacional*”.⁶⁸⁹

Val a afegir que els canvis que el pas del temps porta implícits condueix també a la nostàlgia de les maneres de fer que hi havia abans. D'aquí la conversió d'algunes pràctiques artesanals i oficis en activitat festiva:⁶⁹⁰

“*Hi ha coses que neixen i que abans no existien i que la gent se les inventa*. Vull dir, abans no hi havia trobades de puntaires. Abans a

⁶⁸⁵ Cinc dels 22 entrevistats han reiterat l'interès de recuperar allò perdut i relegat durant el franquisme.

⁶⁸⁶ Antoni Anguela –CPCPTC-.

⁶⁸⁷ Felip Elosegui –Esbart Egarenc de Terrassa-.

⁶⁸⁸ Peter Rius –Ball de Diables de Reus-.

⁶⁸⁹ Eva Relats –Esbart Sant Genís de Taradell-.

⁶⁹⁰ Quatre dels 22 entrevistats ens han reiterat la nostàlgia i voluntat de no perdre costums del passat, ara obsolets.

ningú se li haguera ocorregut fer una festa per explicar com es segava i com es feia el batre, i els pallers i el pa. Les Festes dels Tres Tombs s'havien anat perdent. Ara hi ha una explosió de Festes dels Tres Tombs impressionant. Clar, *tot això vol dir que la gent no vol perdre la memòria i que fora de context aprofita moltes coses que no havien estat festes en elles mateixes i les converteix en activitats festives*, de manera que, no crec que haguem de patir que això, la cultura popular té molt bona, molt bona salut. A veure, quin sentit té que a la Pobla de Segur hi hagi un grup de gent que hagi *recuperat la Festa dels Raiers*, i hagi recuperat els rais. No en té cap de sentit. Ningú no baixarà més fusta pel riu. I per què ho han fet? Home, per *un sentit d'identitat*. Han dit, què ens identificava a la Pobla? Doncs, la feina dels raiers. I què era això? Una cosa que hi ha quatre que ho saben fer i que es moriran d'aquí a quatre dies. I també on han fet una cosa molt maca però que no és medieval perquè no és el seu tema és Tortosa amb la Festa del Renaixement. *És la transformació d'una fet habitual en una festa*".⁶⁹¹

Hi ha a més, en els discursos, una definició implícita de cultura. Cultura en un sentit antropològic que va des de les formes de relacionar-se, a la manera de produir i d'actuar, que inclou els coneixements i la història.

"Sí, tot i que aquesta identificació és més present en els llocs on els castells són nous, no?, en els llocs que acaben d'arrelar fa poc. Per exemple, ara es fan castells a la Catalunya Nord, a Millers, on ells fan castells perquè per a ells és un acte patriòtic i reivindicatiu. Però certament, si la gent fa castells, té també *motius tradicionals i culturals que l'empenyen a fer-se d'una colla castellera i fer castells, i sense saber-ho conscientment, anar fent cultura popular, anar fent poble, anar creant la identitat d'aquest lloc, de Tarragona, de Catalunya*".⁶⁹²

"Hi havia una modalitat molt anàrquica i reconeguda que era el Ball de Diables del Baix Camp, i nosaltres *hem volgut recuperar una tradició, la del Ball de Diables, que no està en la forma sinó en el fons*".⁶⁹³

"El que passa és que *el sentiment identitari va des de l'àmbit familiar, al teu grup social d'amics, al teu poble, a la teva comarca, al teu país*. En la festa, hi ha una identitat local molt important, on en cada manifestació i celebració hi ha elements propis d'aquell poble que identifiquen a aquella festa i a la població que la fa. També hi ha components d'identitat supralocal, que són molt pròpies d'una zona, per exemple la jota aquí a la zona meridional de Catalunya, del Camp per avall balla *la jota*, per la gent és el seu ball de plaça i no la sardana,

⁶⁹¹ Joan Vidal i Gayolà -CPCPTC-.

⁶⁹² Pau Ricomà -Colla Jove Xiquets de Tarragona-.

⁶⁹³ Peter Rius -Ball de Diables de Reus-.

i hi ha hagut una sèrie de moviments, de fer cursets, de recuperar les partitures i d'aprendre a ballar la jota, que és la dansa tradicional d'aquestes comarques, i que sense desvalorar-ne d'altres, *s'ha d'intentar que tingui el seu reconeixement i que es deixi de considerar menys catalana que la sardana, per exemple*".⁶⁹⁴

Si bé trobem actituds pronacionalistes en alguns organitzadors de festes, cal dir que tampoc són generalitzades, ja que en els nostres dies teòricament no existeix l'amenaça i la necessitat imperiosa de fer país, de salvaguardar uns valors identitaris propis, perquè les llibertats democràtiques de l'Estat garanteixen el respecte pels trets diferencials de les Comunitats Autònomes i l'Administració Autònoma s'encarrega de vetllar per la cultura catalana. Conseqüentment, aquesta situació ha propiciat que força gent es desentengui d'aquell compromís entusiasta i essencialista que existia a l'època franquista i primers anys de la democràcia, de lluita, reivindicació i defensa d'uns ideals progressistes i nacionalistes. D'aquesta manera, es fa difícil, trobar un rerafons de compromís polític i/o nacionalista en la gent que participa activament en la cultura festiva popular i tradicional.⁶⁹⁵ Ens ho descriu molt bé un dels entrevistats:

“Una vegada l'administració que se suposa que funciona i ha d'empendre la iniciativa de tot això, doncs la cosa es descindeix una mica, i clar no pots anar a exigir que un estigui allà complint i aportant el seu treball sense donar-li cap contraprestació⁶⁹⁶. Sempre hi ha gent voluntariosa i amb ganes de fer serveis, però, evidentment les coses han canviat i van una mica per aquí”.⁶⁹⁷

Però si la democràcia ha comportat un cert relaxament, paral·lelament també ha fomentat l'extensió de la necessitat festiva com a element d'identitat. D'aquesta manera, el districte de Nou Barris de Barcelona ha utilitzat els referents

---

⁶⁹⁴ Salvador Palomar –Associació Carrutxa de Reus-.

⁶⁹⁵ Quatre dels 22 entrevistats ens han reiterat aquest aspecte.

⁶⁹⁶ En el paràgraf anterior es planteja la qüestió de la necessitat de contraprestació, però d'això se'n tractarà més endavant.

⁶⁹⁷ Antoni Anguela –CPCPTC-.

culturals festius populars i tradicionals per configurar el sentiment de comunitat i d'identitat dels veïns.

“Per què volem recuperar les tradicions en un lloc com a Nou Barris? Perquè no ho tenim, perquè estem mancats de les tradicions culturals autòctones del país. Amb aquest nou model de Festa Major el que volem precisament és recuperar molt tot el tema tradicional, i ho entenem així perquè, pensa, que Nou Barris és un districte de nova creació, on no hi ha cap barri històric, és un districte una mica de sumatori, perquè tot són barris de la perifèria de la ciutat, i llavors tenim 14 barris, però cap d'ells amb una tradició històrica important, perquè tots van ser producte de la immigració espanyola dels anys seixanta, eh!,... i no tenen una història centenària, diguéssim, no tenen una arrel històrica de cultura doncs, d'aquest nivell de cultura popular i tradicional, i per tant estan molt lluny de la cultura més catalana”.

A la part teòrica, s'ha comentat que la mundialització esdevé l'altra motor que fa renéixer i refermar els *localismes*, les festes populars, com a reacció i resistencialisme pel temor a perdre unes tradicions autòctones davant el fenomen de la homogeneïtzació cultural. Tota comunitat, tot poble té la seva raó de ser amb el manteniment de les seves arrels i de les seves particularitats, de defensa de la identitat, que, més o menys conscientment se senten en perill. Així ens ho expliquen els entrevistats:⁶⁹⁸

*“És probable que la necessitat que tenim de sentir-nos allò que és nostre, ens porti a recuperar o a inventar festes i tradicions catalanes. És una mesura d'autodefensa davant tot allò que ens ve de fóra. Clar, nosaltres som un poble sense Estat i no podem renunciar a la nostra cultura, i ens hem de defensar de les invasions espanyolistes, angleses”.*⁶⁹⁹

*“La cultura no té fronteres, i una cosa està claríssima, *globalitzar sense defensar la teva pròpia cultura, no*, perquè la globalització va en perjudici de les cultures minoritàries, i en aquest cas, el cas català n'és un clar exemple. Tenim unes certes cultures majoritàries que s'estan menjant a unes cultures minoritàries”.*⁷⁰⁰

⁶⁹⁸ Han estat 12 dels 22 entrevistats els que ens han reiterat aquest aspecte com a principal motor de revifalla de les festes populars i tradicionals catalanes.

⁶⁹⁹ Jordi Freixas –Agrupament Rocaguinarda de Taradell-.

⁷⁰⁰ Joan M. Merino –Agrupació de Colles de Geganters de Catalunya-.

*“La necessitat obliga encara més a refermar la nostra identitat”.*⁷⁰¹

Però també, emergeixen sentiments defensius davant la por que provoca un multiculturalisme mal resultat.

“A mí, el que em fa molta por, particularment, és que se’ns mengin, amb el bon sentit de la paraula, que arribi un moment que predomini tant la cultura fantàstica dels àrabs, o la cultura fantàstica dels llatinoamericans que la nostra quedi tant minça, tant minça que escolta’m, suposo que ja no ho veuré i que no m’agradaria veure-ho, que caramba!. *Que no podem tampoc permetre-ho!*”.⁷⁰²

D’altres, davant el procés de multiculturalisme i mundialització no tenen clares les estratègies:

“Ens trobem en uns moments en els que en la societat, bàsicament el que hi ha, és una necessitat de retrobar-te amb les pròpies arrels, amb la pròpia identitat, de sentir que formes part d’un territori, un territori que té una personalitat pròpia. Aleshores, *sense deixar de pensar en el món*, hem de treballar localment per consolidar el nostre país. Per mi, *la globalització* no és res més que una espècie de puzzle de diferents peces i cada peça té la seva personalitat, i en el moment que en desapareix una, el puzzle queda tocat, malmès. *No podem permetre que en aquest mosaic en el que formem part, vagin desapareixent peces... perquè la cultura popular és una eina de primer ordre pel reforçament identitari davant un procés de globalització*”.⁷⁰³

“Ara *no podem permetre perdre la nostra identitat cultural pròpia, no pot desaparèixer la nostra cultura*, perquè els catalans que hem tingut més “pegues” que ningú, i per contra hem subsistit”.⁷⁰⁴

Hi ha diferències en els discursos que provenen del món rural i dels que es fan en els municipis més grans. En els pobles petits (com ara Riudoms, Llardecans,

---

⁷⁰¹ Antoni Anguela –CPCPTC-.

⁷⁰² Lluïsa Celades –La Roda d’Espectacles Infantils i Juvenils de Barcelona-.

⁷⁰³ Pepa Ninou –CPCPTC-.

Sudanell) la mundialització no té res a veure en la revifalla de les festes populars i tradicionals, sinó que el mòbil dominant és aquest interès de crear un caliu de poble, tot mantenint aquells costums que li són propis. Així ens ho corroboren els entrevistats:⁷⁰⁵

“El Pessebre Vivent de Sudanell no es celebra per aquesta por davant la mundialització, de perdre la nostra identitat cultural pròpia”.⁷⁰⁶

“Aquí, a Riudoms (la processó de Setmana Santa) és una festa en la que hi participa més tothom que no pas abans; però és més com el dia de Nadal, és una cosa completament popular, que alguns hi van per tradició, altres per fe, altres perquè els agrada, però des del meu punt de vista *la globalització no hi té res a veure*”.⁷⁰⁷

Una altra qüestió interessant que es detecta és la menor importància de l'associacionisme en els nuclis petits. En ser comunitats en la que tots es coneixen, la importància de l'associacionisme disminueix. Res no està tant regulat; tot és més espontani, més natural. Donat que la petita vila és per si mateixa una comunitat de relació, el fet de no participar activament en una festa, de no involucrar-se en la vida social, suposa quedar fàcilment aïllat, automarginar-se. Jordi Calderó⁷⁰⁸ ens ho explica posant de manifest que la no participació implica no ser ben vist, ser víctima de crítiques. El constrenyiment social “obliga” a la festa:

“(En relació al Pessebre Vivent) Se va anar animant la cosa a Sudanell, pot ser com que és un poble petit, *i tothom pareix que si no participa es queda molt al marge i queda lleig, i clar com que veus que hi col·labora aquell, aquell i aquell, clar...* A més, tot va començar amb quatre o cinc i aquests varen fer una cadena, i la majoria del poble va voler-hi participar”.

⁷⁰⁴ Andreu Garcia -Agrupament d'Esbarts Dansaires de Catalunya-.

⁷⁰⁵ Així ens ho han manifestat 3 dels 7 entrevistats que habiten en pobles petits.

⁷⁰⁶ Jordi Calderó -Associació Pessebre Vivent de Sudanell-.

⁷⁰⁷ Carles Bono -Confraria de la Sang de Riudoms-.

⁷⁰⁸ De l'Associació Pessebre Vivent de Sudanell.

A més, en aquests pobles petits acostuma a haver-hi una única entitat (força sovint són els quintos) que s'ocupa d'organitzar totes o pràcticament totes les festes que es celebren al poble, com ens comenta Francesc Florensa,⁷⁰⁹ i per tant, l'associacionisme cultural no és massa prolífic:

“Som els mateixos els de la Comissió de Festes que els de la Colla de Gegants”.

D'altra banda, l'interés de continuar participant en una festa popular molt sovint s'hereda de la tradició familiar, de casa, quan el pare instrueix al fill a anar a la processó, a ajudar a muntar la comparsa pel Carnestoltes, i aquest al seu fill. Així generació rere generació es va fent ressò d'uns determinats costums culturals, vetllant perquè ningú de la família en quedi al marge, transmetent els valors i les tradicions festives pròpies de la seva localitat. Així és com alguns entrevistats ens expliquen el seu particular interès i ganes de seguir fruit de les festes que de petit, els seus pares li varen inculcar:⁷¹⁰

*“Simplement per pura tradició, vull dir, jo estic fent només amb 46 anys que tinc, estic fent des de petit, el mateix que va fer el meu pare amb mi. Jo quan vaig néixer el meu pare ja em va portar a la Confraria, i als diferents llocs on ell estava, i és una continuïtat. Jo tinc un noi de 17 anys i una nena de 13 anys que des que van néixer estan inscrits a totes les entitats en les que jo estic, i així estan a tot arreu i vull dir, que els meus fills des de fa uns anys, doncs participen en aquesta continuïtat familiar, i assagen cada diumenge el timbal per participar a la Setmana Santa, fan teatre, estan a la Cavalcada dels Reis”.*⁷¹¹

Però alguns dels incentius que movien i motivaven en el passat, encara estan presents, especialment en les poblacions petites. Com exemple, l'orgull de ser d'una localitat. Orgull que es troba, sovint, esperonat per l'antagonisme, la rivalitat amb el poble veí, amb el barri o entitat del costat. Aquest sentiment va molt lligat al d'identitat i pertinença; al concepte del *nosaltres-local* vers els *altres*

⁷⁰⁹ De la Colla de Geganters i Grallers de Llardecans “Peroparaque”.

⁷¹⁰ Han estat 5 dels 22 entrevistats els que ens han reiterat aquest aspecte.

o *ells* exclosos; es tracta d'evitar que ningú (cap poble, barri de l'entorn proper) superi o sigui superior al concepte *nosaltres*.

“Perquè en part *fa una mica d'orgull i de cara al poble també*, no?, vull dir, mira hem fet això i a més ha sortit bé, vull dir que hi ha una miqueteta d'orgull perquè encara t'animis més a fer més coses. Llavors, *Sudanell comença a ser conegut* i quan el sents a la ràdio o qualsevol altra cosa, també et fa sentir orgullós, *tens un sentiment grat*”.⁷¹²

El sentiment d'orgull col·lectiu, de competència, actua d'antídot del cansament, els enfrontaments entre els companys, la desil·lusió, el desànim del grup, fins i tot ajuda a superar els problemes econòmics que es deriven de la manca de pressupost. En última instància, les ganes de que no es perdin els seus costums i tradicions o el sentiment competitiu o els vincles de solidaritat interna empenyan a la gent a que continuï esforçant-se per tirar endavant les festes que identifiquen el seu poble, el seu barri i el diferencien del poble, del barri veí. Només afegir que moltes entitats o festes varen néixer i/o es mantenen amb aquesta finalitat:⁷¹³

“*Aquí va començar perquè al poble del cantó, Maials, tenia una colla de gegants i l'altra també, i clar, sabia una mica de greu que naltros no!, i això fa que la gent s'animi més, com que tens gent coneguda que ho fa, és més fàcil posar-se-hi(...). (Malgrat la manca de compromís i de constància de la gent) segur que fins l'any vinent aguantem perquè clar no podem permetre tampoc que es perdi perquè si en un poble aixís es comencen a perdre les pròpies festes que tens, pos... I és més que res, més que el sentiment de catalanisme és el fet de trobar-se amb la gent del poble i voler que al poble es facin coses, i no es perdin festes, perquè si no fos per això segurament fa dos anys ja ho haguéssim deixat, però clar no vols que es deixin de fer coses al poble, te sap greu si es perden festes, tradicions, i que la gent pugui trobar-se i fer festa tot el poble*”.⁷¹⁴

⁷¹¹ Josep F. Ferrer –Germandat de Nostre Pare Jesús de la Passió de Tarragona-.

⁷¹² Jordi Calderó –Associació Pessebre Vivent de Sudanell-.

⁷¹³ Han estat 9 dels 22 entrevistats els que ens han reiterat aquest aspecte com a principal motor de revifalla de les festes populars i tradicionals catalanes.

⁷¹⁴ Francesc Florensa –Geganters i Grallers de Llardecans-.

“La passada reunió, en la que ens trobem els integrants del Grup, que es va parlar del Carnaval d’enguany, la gent començava a estar cremada, cansada de tanta feina i tantes coses, però quan es va proposar descansar un any, no va agradar i novament ens hem tornat a posar a treballar per fer una comparsa pel Carnaval del 2001. La il·lusió doncs de tirar les festes endavant pot més que el cansament”.⁷¹⁵

Algunes rivalitats son quasi ancestrals.

“Tarragona sempre ho ha viscut amb clau de rivalitat. I veiem que a l’altra colla de Tarragona, la rival, s’assembla molt a naltros, en tant a l’ocupació de la gent, entre d’altres coses, que no naltros amb ells, no!”.⁷¹⁶

D’altres, molt més recents.

“I et puc dir que els motius que varen fer néixer aquesta colla és perquè al carrer de Gurb i al barri del Remei des de feia uns anys tenien colles geganteres, i clar, *el barri de Santa Anna no podia ser menys*. A més, els nostres gegants els va fer la gent del mateix barri, amb la col·laboració i disseny de la Pilarin Bayés, cosa que en els altres dos casos els varen fer gent de fora”.⁷¹⁷

Però del que s’acaba de dir, no se’n pot derivar un afany excloent. Al contrari: la majoria de’entitats tenen com a objectiu crear espais socials que promoguin la participació ciutadana, sense diferències, potenciant la integració social i cultural de la gent que habita en aquell determinat indret, siguin quines siguin les condicions socials i econòmiques d’origen.⁷¹⁸

“Jo penso que *la festa ha jugat sempre un paper de cohesió dins la pròpia comunitat*. Si les festes funcionen, aquesta festa, no serà del món, ni dels americans, ni dels..., sinó que serà del poble”.⁷¹⁹

⁷¹⁵ Valerià Pujol –Associació Cultural i Recreativa Carnestoltes de Premià de Dalt.

⁷¹⁶ Pau Ricomà –Colla Jove Xiquets de Tarragona.

⁷¹⁷ Valentí Comas –Geganters del Barri de Santa Anna de Vic.

⁷¹⁸ Sis dels 22 entrevistats ens ho han manifestat.

“Aquestes activitats de cultura tradicional catalana han servit per la integració, i a partir d’aquesta integració o no, ha vingut la integració en la llengua, i d’altres tipus d’integracions. Les corals, ja en temps de’n Clavé es va començar tot aquest procés d’integració de la classe obrera. Els geganters, els castellers... estan plens de gent d’origen castellà que participen tant o més que els catalans, i bàsicament la gent hi va per divertir-se, i finalment poden acabar integrant-se en aquesta cultura que és diferent a la seva d’origen”.⁷²⁰

“(Pel que fa a la integració) l’única via d’accés a aquesta gent (immigrants) és a través de la cosa lúdica i a través de la festa i la cultura popular, un dels elements més espontanis i naturals de tots els pobles, sense que calgui apel·lar a la consciència de ningú. Disfrutant i gaudint, fent-se partícips de les tradicions, del cicle festiu, coneixent com funcionem nosaltres, la cultura que els rep. I d’aquesta manera, sense imposar res, la cultura popular va calant, va entrant, com aquell qui no vol, i va fent el seu pòsit”.⁷²¹

“A veure, no tothom que ve a fer castells ve perquè tingui un sentiment catalanista. Aquí ve gent que és del PP, els que menys, però n’hi ha, gent d’Iniciativa, gent d’Esquerra, gent del PSC i inclús del PSUC, o de Convergència, i cadascú ve per les seves raons, perquè s’ho passa bé, perquè es troba amb els seus amics, perquè li agrada el risc,... o perquè té un sentiment catalanista”.⁷²²

En el mateix sentit, la festa es concep com a un servei, com un bé públic, al qual tothom hi té accés.

*“En aquest cas, el que és de Tarragona vol treballar fent coses per Tarragona. Evidentment, totalment altruïsta i sense cap tipus de compensació econòmica, evidentment al contrari que encara et costa algun diner.”*⁷²³

Tanmateix, el perill de perdre el sentit col·lectiu de la festa, com a expressió de grup, fa que en molts indrets, especialment en pobles petits, es plategi com a problema o com a repte l’excessiva expansió de la festa. La temença a perdre el

---

⁷¹⁹ Palomar –Associació Carrutxa de Reus-.

⁷²⁰ Antoni Anguela –CPCPTC-.

⁷²¹ Pepa Ninou –CPCPTC-.

⁷²² Josep Farreny –Castellers de Barcelona-.

⁷²³ Josep F. Ferrer –Germandat de Nostre Pare Jesús de la Passió de Tarragona-.

seu caliu de poble els duu a prendre aquesta postura.⁷²⁴ La paradoxa de voler conservar i de voler estendre la festa i l'activitat es palesa en el paràgraf que segueix:

“No té cap sentit, per exemple, que la Festa Major de Vilafranca faci la festa Major de Vilafranca pensant amb els vilafranquins (...) és que a Vilafranca hi pot anar tothom qui vulgui, i al Carnaval de Sitges exactament igual. Sí, molt bé!, hi ha una intimitat local, però *és absurd intentar tancar-ho en la intimitat local*. Per exemple, a Sitges se'ls ha criticat, de gent mateixa de Sitges que hi ha anat recentment a viure que fan festes, fan una Festa Major de Sant Bartomeu excepcional, però d'esquenes de la gent de fóra. *No han tingut mai cap interès perquè la gent de fóra sàpiga, s'integri i visqui la festa, sembla que hi hagi un rebuig perquè en tenen massa de visitants. I a Berga. Als patumaires els agradaria que no hi anés ningú, perquè la Patum només és per ells. Són molt seus*”.⁷²⁵

I, aquí tornem en un altre gran tema dels que ens interessava indagar: les diferències entre els petits pobles i les grans ciutats. Com ja hem indicat, es demostra que en els pobles petits (com ara Riudoms, Llardecans, Taradell) la pauta que mou a la gent a participar i col·laborar en l'organització d'una festa és l'interès de crear un caliu de poble, un espai per a la trobada dels veïns i l'ocasió per gaudir plegats de les tradicions que els són pròpies. Contràriament, a les urbs més grans, aquest caliu o voluntat de relacionar-se amb els veïns no hi és tan (o gens) present; i a l'anonimat característic de les grans ciutats, se li ha d'afegir el creixement que experimenten fruit de la immigració, sense arrels ni lligams culturals amb la població autòctona de la localitat. Per aquestes raons, la festa en aquests nuclis poblacionals no manifesta tant el valor de sentiment de comunitat i d'identitat cultural, sinó que més aviat se celebra perquè toca, perquè el cicle festiu de l'any ho contempla, sense més relleu. La festa deixa en bona part de ser col·lectiva i comunitària, per començar a ser consumida de manera individual i passiva.⁷²⁶

⁷²⁴ Han estat 2 dels 22 entrevistats els que així ens ho han expressat.

⁷²⁵ Joan Vidal i Gayolà -CPCPTC-.

⁷²⁶ Han estat 4 dels 22 entrevistats els que ens han reiterat aquesta manca de caliu de comunitat i de sentiment d'identitat cultural present a les grans urbs.

“De fet, en els pobles és on la comunitat celebra més la festa, per la voluntat que té de relacionar-se amb els seus veïns del poble, i per tant, l’organitza de manera totalment voluntària, pagant-s’ho de la butxaca. En canvi, aquí a les grans urbs, aquest sentiment no és tan viu. De fet, allà on s’han produït les transformacions sociològiques més importants són en les àrees urbanes... Clar, el que queda de la població autòctona es manté amb dificultats i amb ajuda municipal perquè, és clar, la població actual majoritàriament no té res a veure amb la població autòctona, no té un lligam directe amb la tradició cultural de la localitat i això ho fa més difícil”.⁷²⁷

“Riudoms, amb el tema de Setmana Santa, és un poble molt tradicional i per exemple, és molt poca gent la que no celebra la Setmana Santa. Tota la gent que hem nascut a Riudoms, normalment no marxa ningú del poble, ni per anar d’excursió, ni per anar a esquiar, ni per anar on sigui. Normalment, fins el Divendres Sant a la nit, quasi la majoria, el 99% de la gent del poble es queda al poble i si marxa, marxa a partir del dissabte. Però el Divendres Sant és una tradició que gairebé tothom es queda al poble”.⁷²⁸

“Però, Premià, segons com, s’està convertint en un poble dormitori, i nosaltres això no ho volem. A nosaltres, el que ens fa por, els pobles contra més grans són, menys unió hi ha entre la gent. Quan un poble és petit sempre hi ha aquell caliu de poble; quan aquest es va fent gran, normalment no coneixes el veï del costat, i clar costa que la gent s’integri”.⁷²⁹

Malgrat quedi clar que amb les festes hom s’involucra activament en la comunitat que resideix, de vegades no és tan fàcil. El procés de socialització festiva no sempre és instantani.

“Penso que contra més petit és el nucli, més fàcil és integrar-te dintre d’aquest aspecte. I les festes és un ingredient bàsic. Ara bé, aquí a Sitges hi ha molta gent que ha vingut de Barcelona a viure-hi i no s’han integrat massa en la vida local. Sí, la gent s’integra al poble, té les seves colles, va als seus clubs, i fan les seves comunitats... però no entren en la vida social, el dia a dia ni amb les festes, perquè no és fàcil entrar en les festes, les has de conèixer de petit, i costa, costa entrar-hi”.⁷³⁰

⁷²⁷ Joan Vidal i Gayolà -CPCPTC-.

⁷²⁸ Carles Bono -Confraria de la Puríssima Sang de Riudoms-.

⁷²⁹ Valerià Pujol -Associació Cultural i Recreativa Carnestoltes de Premià de Dalt-.

⁷³⁰ Ignasi Deó -Regidor de Participació Ciutadana, Esports i Festes de l’Ajuntament de Sitges-.

Per tant, l'aprenentatge dels valors i tradicions de la cultura festiva popular catalana tenen un notable relleu en l'educació escolar.⁷³¹ És d'aquesta forma com, per exemple, treballen els castellers per captar adeptes:

*“Des de les escoles que estan obertes a que hi poguem anar a fer una xerrada, a fer un passi de vídeo per captar canalla”.*⁷³²

*“Un factor important és el de tallers que fem a les escoles, és a dir, fomentant el fet casteller a través de les escoles. Clar, és evident, a Valls o a Vilafranca actualment, les escoles tenen una assignatura que és la gimnàstica que incorpora el món dels castells, i la canalla ja ho porta dins, ja ho tenen, perquè sempre hi ha un familiar que ho és, el pare, un veí. Aquí no. I aleshores, el que aquí fem és una mica de tallers enfocats a la canalla, amb edat joveneta, el primer curs d'EGB, bueno!, ara és començaments de l'ESO, però també, els últims cursos de primària. En aquests tallers el que fem és que consten de dues parts: per una part, de forma amena se'ls explica els castells, se'ls passen diapositives perquè ho vegin, se'ls explica una mica les caigudes perquè això a la canalla també els agrada molt. I a la segona part, se'ls treballa una mica l'equilibri. També, des de fa dos anys, hem aconseguit tenir crèdits de lliure elecció a la Universitat de Lleida. I expliquem el fet casteller, també ho impartim nosaltres, dos xicots de la colla que s'han especialitzat en aquest tema i durant un trimestre, doncs, la gent que vol va a la facultat d'Inef i fa la part pràctica i la part teòrica”.*⁷³³

Aquest binomi *festes-ensenyament* és vist des del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana de la Generalitat de Catalunya com una de les millors opcions per a la inserció social i lingüísticocultural, ja no només de la població autòctona, sinó per a totes aquelles persones que han immigrat a les terres catalanes. La clau és incloure en els continguts curriculars, els coneixements de la cultura popular i les tradicions catalanes.⁷³⁴

⁷³¹ Com ens han reiterat 3 dels 22 entrevistats.

⁷³² Pau Ricomà –Colla Jove Xiquets de Tarragona-.

⁷³³ Marc Sala –Castellers de Lleida-.

⁷³⁴ Val a recordar, per exemple, que la llengua i la cultura occitanes han estat recuperades a les terres del Piemont italià, a través de la música tradicional i els seus instruments populars a

“(La integració social i cultural), *una de les vies més clares per garantir aquest procés, és des de l’escola, des de l’educació integral. I amb l’aprenentatge dels elements festius i culturals de l’escola podran desenvolupar-se lliurement dins del municipi (...)* Quan et dèia no és només festes, t’ho dèia perquè la cultura popular no és només festes. Quan estem parlant de literatura oral, és una literatura que entenem ha d’estar de manera normalitzada, doncs, estudiada en el sí de les assignatures de literatura. Tot el que és mitologia, tot el que és imaginari, tot això ha d’estar dins de les assignatures. Així que les matèries, les àrees han de contemplar la possibilitat d’estudiar cultura popular. Així, a música, el professor de música, a part de la flauta dolça, ha d’ensenyar el flabiol a primer cicle. I llavors, quan els nens ja tenen més potència física, la gralla; i tots els instruments musicals tradicionals. El professor de gimnàstica ha de poder ensenyar dansa autòctona, i als petits els hem d’ensenyar a comptar els passos de la sardana. Per mi, la importància de l’educació és doncs, indiscutible, perquè a les escoles tens una cantera de gent que de petits ja s’identifiquen amb una cultura. Precisament ara, començarem una experiència amb una escola de primària de l’Hospitalet de Llobregat (...) *Un altre dels àmbits del nostre Pla de Dinamització passa per treballar la universitat. El projecte que tenim és el mateix que amb les escoles de primària. És a dir, fer un buidat, (de fet ja s’ha començat a fer aquest buidat), de les llicenciatures susceptibles de tenir assignatures on poder incloure-hi cultura popular. Per exemple, l’arquitectura popular s’ha de treballar. A medicina també podem treballar la medicina ramallera. A filologia catalana, per què no s’estudia la literatura oral?*”⁷³⁵

Tot plegat ens duu de nou a la importància cabdal de la gent. Sense la participació voluntària i espontània dels veïns i el seu interès de gaudir de la festa per la festa, aquesta no existiria, no es podria dur a terme. Però certament, de l’acció col·lectiva festiva se’n desprenen problemes. Els canvis econòmics, socials i culturals afecten les associacions. També les manifestacions festives se’n ressenteixen. Alguns pensen que s’ha de trobar un altre model d’activitat festiva perquè l’actual està massa anclat en el passat i fins i tot, en alguns casos continua pagant la factura dels costos que va implicar el franquisme:

---

partir del seu aprenentatge a les escoles. Documental del programa 30 Minuts de TV3 “El retorn de’n Joan Petit”, emès el 4 de març del 2001.

⁷³⁵ Pepa Ninou –Gerent del CPCPTC-.

“Moltes de les nostres entitats estan ancorades en el passat, són poc dinàmiques, i en alguns casos, encara mantenen una actitud de resistència, talment com en els temps de la persecució franquista”.⁷³⁶

D'altres, s'atribueix el problema als canvis d'interessos que han acompanyat la democràcia i que han tingut efectes sobre l'actitud dels ciutadans.

“L'associacionisme està en crisi, i mantenir vives les associacions que donen suport econòmic a les iniciatives culturals de caràcter popular és realment difícil. Estem vivint del model associatiu de finals del segle passat i el món ha canviat molt, i la veritat és que no sabem trobar un model associatiu de recanvi. *Aquell soci filàntrop que deïa: “jo em faig soci d'aquesta entitat i en seré tota la vida”, perquè l'activitat que porta a terme la vull protegir encara que jo no en gaudeixi, això s'ha acabat*”.⁷³⁷

Els entrevistats insisteixen que cada cop es fa més difícil comptar amb les persones, que aquestes deixen de tenir constància, que ja no es comprometen, que és força habitual la figura del gorrer, que la gent defuig de les obligacions i responsabilitats. Aquest és el neguit que ens han transmés, i el que fa que sovint es parli de crisi en el món de les associacions.⁷³⁸

“Bàsicament si es va deixar de fer durant uns anys és perquè suposa dedicar molt de temps i molts esforços per poder-lo tirar endavant. A més, *sovint hi ha companys que no s'hi impliquen, no colaboren gens, només vénen l'últim dia perquè la resta del poble els reconegui una feina que no ha fet*. No sempre tothom s'hi compromet”.⁷³⁹

“Hi ha un moviment d'entrades i de sortides molt gran, que manté més o menys estabilitzat el nombre de socis en les entitats aquestes, però *no hi ha aquella adhesió permanent que hi havia abans*. I després, la gent no té la disponibilitat que tenia abans. La gent, la

⁷³⁶ Pepa Ninou –CPCPTC-.

⁷³⁷ Joan Vidal i Gayolà -CPCPTC-.

⁷³⁸ Han estat 11 dels 22 entrevistats els que ens han reiterat els problemes inherents a l'acció col·lectiva.

⁷³⁹ Jordi Freixas –Agrupament Rocaguinarda de Taradell-.

societat ha canviat, això és evident, i viu amb un altre ritme de vida. Tot això ha creat una dinàmica diferent”.⁷⁴⁰

“Els dies que la trobada és en dissabte som molta gent, però els dies que és en diumenge, la veritat és que costa més, no!. Bé, estables, som una quinzena entre geganters i grallers. Si comptes tota la gent que pot arribar a vindre, no sé a les trobades més importants, som entre vint i vint-i-cinc. Però, *la cosa estable una quinzena, que hi puguís confiar que quan els truques vénen, una quinzena*”.⁷⁴¹

“Potser els castells te n’ocupen massa de temps, i això és una dificultat perquè la gent continuï, perquè nosaltres assajem els dimarts, els dissabtes, tenim actuació els diumenges. Clar, *això lliga molt i és contraproductiu, no es converteix en una obligació*, perquè es dona una relació, per desgràcia, bastant laxa, tothom ve quan pot, o quan vol, o quan li sembla bé, però bueno, si agafes un cert compromís”.⁷⁴²

“Cal dir que al cap de deu, quinze anys hi ha una mena de crisi de la entitat, perquè aquesta *sobremana als membres* del grup, i clar aquests sortien per divertir-se, per passar-s’ho bé, no perquè els manin o els obliguin a fer una determinada cosa, ja que *ja tenen prou obligacions cada dia com perquè en tinguin el cap de setmana*”.⁷⁴³

Una de les causes que més s’apunten com a causa d’aquest desencís davant els compromisos és la rellevància que ha prè en la nostra societat l’individualitat i la projecció personal per damunt de la col·lectivitat. El tarannà de la cultura festiva popular i tradicional de fer-ho tot entre tots, on és el grup el que assoleix l’èxit i no un sol individu s’ha perdut, almenys entre una bona part de la població. La gent deixa de formar part de les entitats, donat que la projecció personal és inviable:

“Venir aquí significa un esforç, s’ha d’assajar molt, fer un espectacle, ballar en conjunt on la gent ha d’estar compenetrada, perquè si un ho fa malament no serveix de res lo bé que ho facis tu, i quan tothom ho fa bé, ho fa bé el grup, no és una cosa individual. En l’esport, tu arribes a ser el medalla, tu, i aquí tot es difumina. *Jo crec,*

⁷⁴⁰ Joan Vidal i Gayolà -CPCPTC-.

⁷⁴¹ Francesc Florensa -Geganters i Grallers de Llardecans-.

⁷⁴² Josep Farreny -Castellers de Barcelona-.

⁷⁴³ Valentí Comas -Geganters del Barri de Santa Anna de Vic i Regidor d’Esports i Festes de l’Ajuntament de Vic-.

que el que puntua més perquè la gent no trobi els esbarts atractius és perquè això és col·lectiu, no és individual, aquí per molt bé que balli una persona no és la figura d'un ballet, no arriba a agafar el nom".⁷⁴⁴

"Hi va haver un boom de colles però el que hi ha ara és un descens alarmant de la gent que hi participa. Cada vegada hi ha menys gent a les colles. La mundialització és la culminació de l'individualisme i això ens va en contra. En els castells, l'individualisme és una cosa totalment contrària, n'és l'antitesi".⁷⁴⁵

"Actualment malgrat tenim més temps d'oci, la societat és cada vegada més individualista i costa molt afiliar-se al món associatiu. Això és una cosa que estem notant tots els moviments associatius, sobre tot des de la cultura popular i tradicional, en el qual has de dedicar moltes hores del teu lleure al llarg de tot l'any, i a més a més posar diners de la teva butxaca per poder dur a terme això".⁷⁴⁶

"La gent no vol massa responsabilitats, i la gent no vol treballar a canvi de res, i ningú vol perdre unes hores a canvi de res, i la gent és molt egoista. La gent vol la vida fàcil, còmode i sense problemes. Treballar han de treballar perquè sinó no hi ha altre remei, però en pic acaba la jornada laboral, en pic han fet les seves feines i les seves visites, en comptes de posar-se a treballar en alguna entitat, prefereixen anar a passejar pel carrer, o assentar-se en un banc, o quedar-se a casa mirant la tele".⁷⁴⁷

L'individualisme i la consideració que "el temps és diner" són elements que també expliquen la manca de participació en l'organització i les activitats festives.

"(...) dónes moltes hores de col·laboració, de feina sobretot en els llocs que hi tens més responsabilitat, i malgrat les hores que hi passes, assages, i nits perdudes que ho restes de la família, del teu oci particular. I això no deixa de complicar-te la vida. No vas a buscar res econòmicament, i per això hi ha tant poques persones disposades a fer coses perquè no hi ha una compensació econòmica".⁷⁴⁸

⁷⁴⁴ Felip Elosegui -Esbart Egarenc de Terrassa-.

⁷⁴⁵ Josep Farreny -Castellers de Barcelona-.

⁷⁴⁶ Joan M. Merino -Agrupació de Colles de Geganters de Catalunya-.

⁷⁴⁷ Josep F. Ferrer -Germandat de Nostre Pare Jesús de la Passió de Tarragona-.

⁷⁴⁸ Josep F. Ferrer -Germandat de Nostre Pare Jesús de la Passió de Tarragona-.

Fins i tot, quan hi ha alguna recompensa econòmica, aquesta acostuma a ser minça i insignificant.

“Amb els grallers, hem fet alguna sortida cobrant, però què passa? *Si hi vols anar cobrant t’hi has de dedicar i has d’assajar unes hores, i això és el principi quan tens més falera, que comences i assajes més i ho portes més al dia, però ara què passa? La gent que en sap va plegant, i la gent que comença nova doncs, estàs una mica com a desequilibrat i la cosa pos tampoc, no pots anar pels llocs cobrant i fent lo ridícul i prendre els diners*”.⁷⁴⁹

D'altra banda, les obligacions (treball i estudi) passen davant del que es considera oci, responent a una mentalitat molt nostra (quasi calvinista) de que primer és l'obligació (el treball) i després la devoció.

“Perquè sí, la gent té ganes de ficar-se dins l'esbart, de formar-ne part, però *no volen el compromís de dir jo estic en aquella entitat i jo responc en aquella entitat. En canvi ara, la gent et diu, oh! és que jo tinc exàmens, no vinc perquè tinc exàmens*”.⁷⁵⁰

Malgrat tot, i per sort, el tarannà més altruista d'alguns continua existint:

“(La manca de gent a les entitats es deu a què) no tenen perquè anar a assajar els dilluns i els dijous a la nit, sentir els crits dels directors, tothom ho fa per amor a l'art, aquí no cobra ningú, ningú, ni dansaires, ni directors, ni la junta directiva, ni secretàries, ningú. Però *afortunadament, sempre hi ha algú disposat a venir gratuïtament. Però bé és una tasca que no és atraient*”.⁷⁵¹

Aquestes dificultats dificulten que l'entitat pugui innovar, avançar, i de retruc minven les seves possibilitats per continuar motivant als membres que tenen una constància en la participació.

⁷⁴⁹ Francesc Florensa –Geganters i Grallers de Llardecans-.

⁷⁵⁰ Eva Relats –Esbart Sant Genís de Taradell-.

⁷⁵¹ Felip Elosegui –Esbart Egarenc de Terrassa-.

“(…) i llavors la gent que hi va assiduament, que és fixe, doncs, llavors es cansa perquè no hi ha ningú i no hi ha gent per poder assajar. I clar, això implica que no estiguis ben preparat per sortir de cara a públic, que portis un nivell molt baix”.⁷⁵²

“I clar la gent perquè et vagi venint i estigui sempre motivada els has de donar sempre un motiu més, un repte més”.⁷⁵³

A més, no tots els que s’hi apunten estan després disposats a participar en qualsevol moment:

“Com a nombre de socis o camises repartides, en tenim 700 de repartides, però que realment doncs, vinguin assiduament als assajos i que puguis comptar amb ells a l’hora de fer castells, doncs, podem ser entre 200-250 màxim”.⁷⁵⁴

L’existència d’un grup compactat, organitzat, resulta clau per l’èxit de les entitats, també de les festives.

“I de fet, hi ha associacions, poques, que continuen funcionant molt bé perquè quan les analitges te n’adones per què. Doncs, perquè hi ha un *grup de persones molt ben organitzat*, molt compacte, molt ben unit, una gent que treballa en grup i que a més hi dedica moltes hores a la *dinamització de la pròpia entitat, fan moltes coses pels socis*”.⁷⁵⁵

La figura del líder és un altre element essencial. En molts casos, els entrevistats pensen que la garantia perquè una associació funcioni rau en el seu cap de colla, en el líder que sap crear un bon caliu, un grup compactat, unit, un president que motiva a la gent a implicar-se, a comprometre’s en el grup i els seus interessos.⁷⁵⁶

⁷⁵² Eva Relats –Esbart Sant Genís de Taradell-.

⁷⁵³ Josep Farreny –Castellers de Barcelona-.

⁷⁵⁴ Marc Sala –Castellers de Lleida-.

⁷⁵⁵ Joan Vidal i Gayolà –CPCPTC-.

⁷⁵⁶ Han estat 53 dels 22 entrevistats.

“Una de les coses que més hi intervenen per tal que tingui èxit una entitat és el líder, perquè depenent de la persona que dirigeix el grup, doncs, és participará més o menys, funcionarà o no”.⁷⁵⁷

“El que passa també, és que les associacions impliquen un compromís, un haver de complir uns mínims, i com et deïa, *o hi ha un líder que ho tibi, o...*”.⁷⁵⁸

“També és molt important la persona que va davant, que arrossega a la resta de la gent del grup”.⁷⁵⁹

“Els esbarts, doncs, sempre han tingut tendències. Sempre hi ha hagut dos o tres esbarts que han portat la batuta i els demés s’han limitat a ser satèl·lits, perquè en aquests esbarts hi ha hagut directors amb unes inquietuts i unes capacitats que han fet anar endavant a la colla. *Tot depèn dels directors*”.⁷⁶⁰

En d’altres ocasions, el problema es troba en els propis òrgans gestors de l’entitat. Per bé que l’experiència, i de retruc l’edat, són una garantia perquè les coses surtin bé, el que també és cert és que els col·lectius necessiten que hi hagi una renovació de les persones per evitar vicis, postures rànçies i anticuades. Les alternatives i les innovacions generen un canvi, un canvi d’imatge, que si és proper i s’adiu amb tot allò que es difon a través dels *mass media* garanteix l’èxit de l’entitat, de la festa.⁷⁶¹ Si no és així, ajuda a ensorrar-ho.

“*El món de les entitats està una mica en crisi, perquè la majoria tenen juntes molt històriques, molt cansades, que porten molts anys fent-ho i que es renoven poc, i que costa molt incorporar gent nova, injecció de gent nova (...)* Els gegants, clar no els poden portar perquè són gent que tenen 60 anys”.⁷⁶²

---

⁷⁵⁷ Valentí Comas –Geganters del Barri de Santa Anna de Vic i Regidor d’Esports i Festes de l’Ajuntament de Vic-.

⁷⁵⁸ Ignasi Deó –Regidor de Participació Ciutadana, Esports i Festes de l’Ajuntament de Sitges-.

⁷⁵⁹ Josep F. Ferrer –Germandat de Nostre Pare Jesús de la Passió de Tarragona-.

⁷⁶⁰ Andreu Garcia –Agrupament d’Esbarts Dansaires de Catalunya-.

⁷⁶¹ Segons ens han dit 3 dels 22 entrevistats.

⁷⁶² Maribel Benito –Districte de Nou Barris de Barcelona-.

Com s'ha vist a través dels testimonis dels entrevistats, independentment de la persona que lideri l'entitat, i fins i tot de la cohesió del grup, el que realment és necessari és saber trobar l'equilibri entre la responsabilitat i la diversió. No pot tractar-se d'un esclavatge, d'un lligam excessiu, però tampoc que sigui xauxa, despreocupació. Formar part d'una associació obliga a l'individu a dedicar part del seu temps lliure a dur a terme unes tasques concretes, a comprometre's a assistir a uns assajos i a unes trobades o actuacions uns dies i unes hores determinades, a tenir algunes despeses. Totes aquestes "càrregues", aquest sacrifici necessita ser compensat d'alguna manera per poder atraure a gent al grup; precisa d'incentius (selectius), un oferir a canvi d'un rebre, pel fet que es tracta del temps d'oci de cadaú; cal insistir en els beneficis intel·lectuals, socials, morals, d'equilibri, d'estatus o de prestigi que pugui generar.⁷⁶³ D'això en són conscients els qui estan davant les entitats. Està clar que, moltes vegades, la relació que es genera dins del grup actua ja com a incentiu selectiu:

"El tema del voluntariat costa, o ho fem a canvi d'algo, tenim una gratificació personal, si tu personalment en surts beneficiat com a persona perquè tens un grup d'amics i llavors anem junts, ens ho passem bé i a part, mira diuen que fem no sé què. Sinó és difícil pels compromisos que comporta".⁷⁶⁴

D'altres vegades, cal reforçar-ho amb qüestions més materials com sopars, dinars o sortides:

"Si tu pertanys a una colla, què menys que obligar-te una mica en els assajos i d'anar a actuacions, i clar, això de vegades és un sacrifici. Però no només es fan castells. Fer castells és el principal, però tot al voltant, hi ha els esmorzars que et trobes, hi ha el sopar que fas al mig de l'any, hi ha la sortida amb bicicletes un grup de gent, o sigui, hi ha una sèrie de coses que es promoen també per no perdre el caliu que es pot formar amb un grup tan gran de gent, no?".⁷⁶⁵

⁷⁶³ 13 dels 22 entrevistats ens han reiterat la importància de les gratificacions de la pròpia acció col·lectiva per resoldre els seus problemes intrínsecs.

⁷⁶⁴ Maribel Benito –Districte de Nou Barris de Barcelona-.

⁷⁶⁵ Marc Sala –Castellers de Lleida-.

També “els espectadors” constitueixen un incentiu important:

*“Hi ha altres compensacions més gratificants, com la cara de la gent en veure una processó, un seguici”.*⁷⁶⁶

Relacions, capital social i capital humà (cultura) són d'altres dels elements incentivadors per pertànyer a grups festius:

*“I a més, coneixes gent, tens relacions, coneixes l'alcalde de no sé on, el regidor de festes de no sé on més, i tot això, t'ajuda a enaltir la teva pròpia vida, vull dir, que em sembla que totes aquelles persones que es dediquen en tot aquest tipus de coses agafen un nivell cultural, perquè parles amb un, amb l'altre, i això és el pagament que reps de fer totes aquestes feines”.*⁷⁶⁷

*“Encara que no tens recompensa econòmica, i que a més potser deixes de fer coses amb les que hi guanyaries cèntims, fent més hores o fent d'altres coses, et compensa sobre tot amb el sentit de salut psicològica, de que tens una interacció social amb gent molt diferent, de diferents edats...”.*⁷⁶⁸

I per tot això, especialment en els pobles, la gent col·labora:

*“La gent a treballar en el Pessebre comencen a començaments de novembre, plega més aviat de treballar i van a la nit allà, i hi ha molt bon caliu, perquè quan es porta una estona treballant allí, fan una parada i es troben tots i fan un cafè amb madalenes i pastelets i fan petar la xerrada tots, un quart d'hora o així, i llavors es posen tots de nou a la feina, i és curiós aquest caliu. I a vegades, algú del poble que surt del cafè, ve per allà a donar un tomet i veure com va la cosa. Pensa que hi ha gent gran que si no fos per això, a l'hivern se n'aniria a dormir molt aviat, o estaria davant de la tele avorrida, i pot ser d'aquesta manera estan molt distrets, amb això, s'ho passen molt bé. I amb això, doncs, es crea molta amistat, perquè a vegades hi ha gent gran o gent més joves que quasi no hi havies parlat mai i per mitjà del Pessebre doncs...”.*⁷⁶⁹

⁷⁶⁶ Josep F. Ferrer -Germandat de Nostre Pare Jesús de la Passió de Tarragona-.

⁷⁶⁷ Josep F. Ferrer -Germandat de Nostre Pare Jesús de la Passió de Tarragona-.

⁷⁶⁸ Pau Ricomà -Colla Jove Xiquets de Tarragona-.

⁷⁶⁹ Jordi Calderó -Associació Pessebre Vivent de Sudanell-.

Aquests incentius i gratificacions rebuts per la participació en l'entitat i la festa són els que motiven a la gent a dedicar-hi el seu temps lliure per poder enriquir-se, autoformar-se, relacionar-se amb d'altre gent, divertir-se, descansar i recuperar les energies físiques i mentals. No obstant això, molts entrevistats consideren que el temps d'oci és una fal·làcia, perquè la gent necessita disposar d'aquest temps per continuar formant-se (en anglés, en informàtica) per poder ser competitiu professionalment o bé, fent hores extres a la feina. Aquests fets impossibiliten a molta gent a participar assiduament en l'organització d'activitats festives:⁷⁷⁰

“El que passa però, és que cada vegada per les feines que cadascú tenim, *cada cop et queden menys hores d'oci*. La prova és que en les empreses que estem treballant pues, hi has de dedicar més temps, més hores, encara que la jornada laboral sigui de vuit hores diàries, tothom en fa més, i això et resta temps al dia i a la setmana per poder fer aquelles coses que fa temps vas començar a fer”.⁷⁷¹

S'ha dit abans que la major part de les persones avantposen el treball i l'estudi a l'oci i la participació en grups socials. Però també s'ha comentat que aquesta no és l'actitud de tothom. En les paraules dels entrevistats hem trobat alguna de les causes que porten a la gent a intervenir. Certament, l'individualisme, l'alienació, el relativisme moral imperants en la societat actual ens han conduït a recloure'ns a casa i a aïllar-nos; però, aquests valors comporten sovint la reacció contrària: la necessitat de retornar a la “vida social”; de relacionar-se amb gent; de participar en activitats festives; de buscar el *corpus mysticum* de la identitat. Així, els castellers, els grups de comparses i rues del Carnestoltes, els esbarts, els pessebres vivents es caracteritzen perquè el grup sencer assoleixi una fita, sense que ningú destaqui per damunt dels altres. És evident que aquests valors

---

⁷⁷⁰ Han estat 12 dels 22 entrevistats els que consideren que el temps d'oci és un dels principals motors de reactivació de les festes populars i tradicionals a Catalunya, tot i que d'altres 6 manifesten que realment no gaudim de temps d'oci.

⁷⁷¹ Josep F. Ferrer -Germandat de Nostre Pare Jesús de la Passió de Tarragona-.

de col·lectivitat, de solidaritat, d'interrelació, de treball en equip es contradiuen amb el que es valora avui, que és el lluïment i l'exaltació individuals. Vegem com ho expressen els entrevistats:⁷⁷²

“Hem estat tant de temps centrats en desenvolupar-nos professionalment, que ara hi ha una *necessitat de sentir-se un ésser humà que té altres possibilitats de desenvolupament, a través d'altres activitats extra-professionals*. I alhora, la societat de la informació ens porta a un *consum de la cultura molt individual, molt més de casa, afavorit per les tecnologies de la comunicació social: mirem la tele, ens enduem els vídeos a casa, juguem a l'ordinador, ens connectem a internet...* Doncs, és clar, cada cop més això ha conduït a una individualització de la consumició de la cultura. Per contra, hi ha cada cop més gent que també té més ganes de sortir, de fer tertúlia, de trobar-se en el que eren abans els ateneus. Doncs ara passa també això, amb altres fórmules que no són l'ateneística, *però la gent té necessitat de compartir, de dialogar, d'obrir-se en un procés de desenvolupament cultural i social*. Vull dir, que com a resultat d'aquesta necessitat, com un procés una mica contrari al què ha estat passant fins ara, *de la individualització passem a l'interès per la col·lectivitat*”.⁷⁷³

Per a alguns, la decisió és del tot conscient i respon a una forma d'entendre el món i la vida:

“*I contra aquesta societat que ens vol tenir alienats davant una sèrie de coses, i que ens diu el que hem de fer i tal, doncs hi ha una reacció molt humana i molt normal d'agafar i fer les coses que vols fer no?, i penso que això pot contribuir a la recuperació de les festes del món popular. Quan el grup lluita i aconsegueix alguna cosa tu et sents protagonista també d'aquella història, i en les èpoques més dures, també, de tot se n'apren. Quan el grup triomfa, cadascun dels individus d'aquest grup se senten contents del que han fet. El treball en equip influeix molt, perquè sempre uns s'animen als altres, per ajudar-se a superar moments crítics, deixar de banda petites rivalitats, i tot això, es reflecteix en altres aspectes de la vida de cadaú*”.⁷⁷⁴

⁷⁷² Han estat 5 dels 22 entrevistats els que ens han reiterat aquest aspecte com a motor de revifalla de la cultura popular i tradicional catalana.

⁷⁷³ Pepa Ninou –CPCPTC-.

⁷⁷⁴ Pau Ricomà –Colla Jove Xiquets de Tarragona-.

I sovint, sobretot entre els més grans, es veu en les activitats festives una forma de socialitzar de manera diferent a la mainada:

*“El Grup Carnestoltes té molt d’interès en fer coses per la mainada, que surti de casa i deixi l’ordinador i la televisió, i es relacioni amb els altres nanos, s’ho passi bé amb d’altra gent i deixi d’estar sol”.*⁷⁷⁵

*“(L’ordinador) crea un individualisme tremendo, tremendo, el nen es posa sol davant l’ordinador, el joc, no sap ni relacionar-se. I nosaltres hem de treballar perquè el nen sigui a través de l’esplai, del seu barri, a través de la plaça, de l’entitat ics, es comuniqui, sobretot la comunicació, tant amb el nen, amb el pare, com amb els avis, amb tots”.*⁷⁷⁶

Entrem en un altre tema: la qüestió del finançament. Moltes entitats culturals manifesten la manca del finançament necessari per l’organització i celebració de festes i altres activitats de caire lúdic i popular. Moltes entitats tenen solventat el problema a través de subvencions de l’administració (local, autonòmica i/o de la diputació). Acostumen a ser quantitats petites de diners i/o cessions d’espais i locals per les trobades, els assajos.⁷⁷⁷

*“És l’Ajuntament que ens dona una subvenció. Sempre ens han “apoyat” molt i tant si hem tingut d’arreglar els gegants, com per fer una trobada, mos paguen lo kilometratge,..., vull dir que no tenim cap queixa amb això perquè de moment mos tracten molt bé. Tenim una subvenció fixa de cent-setanta mil pessetes”.*⁷⁷⁸

La discussió, en relació a com cal que es financii la entitat és present en els discursos. Per alguns la forma i quantitat rebuda no és discutible:

“De fet, des de l’Ajuntament es considera que les entitats culturals s’han d’autofinançar, i només rebem una petita quantitat de diners (unes

⁷⁷⁵ Valerià Pujol –Associació Cultural i Recreativa Carnestoltes de Premià de Dalt.

⁷⁷⁶ Lluïsa Celades –La Roda d’Espectacles Infantils i Juvenils de Barcelona.

⁷⁷⁷ Quinze dels 22 entrevistats han reiterat la importància de les subvencions públiques pel manteniment de la seva festa o entitat.

⁷⁷⁸ Francesc Florensa –Geganters i Grallers de Llardecans.

70.000.-ptes en tot l'any). *Certament però, l'Ajuntament ens cedeix infraestructures, com la casa, el cau on ens reunim, o material*".⁷⁷⁹

Per a d'altres, resulta del tot insuficient ja que malgrat des del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana⁷⁸⁰ es digui que "(...) *hi ha una important quantitat de diner públic que ajuda a mantenir aquestes coses*", el que arriba a cada entitat no garanteix el muntant de recursos per poder tirar endavant. Llavors, se les enginyen per obtenir diners per altres vies. És el cas dels que cobren una entrada o passen la barretina demanant la voluntat als visitants per les seves actuacions. Però això no totes les activitats ho permeten:

"Funcionen les activitats que generen ingressos, per exemple, els pessebres vivents no tenen cap mena de problema, perquè cobren entrada i s'autofinancien".⁷⁸¹

A vegades, els cal organitzar altres activitats dins la pròpia entitat, encara que no s'hi adiguin massa, però que generen uns ingressos.

"Però clar, per tal de recaptar diners, l'agrupament opta per fer altres activitats que no tenen res o poc a veure amb un agrupament escolta però que generen diners per l'entitat. Com pot ser la Caminada de Lluna Plena, o també el Concurs de Grills, o participant en la Fira de Santa Llúcia".⁷⁸²

O cobrant un *caché* als ajuntaments i entitats que els conviden. Aquesta és una pràctica habitual entre les colles de diables, geganters, castellers per actuar a la seva localitat/festa (tot i que en algunes ocasions es tracti simplement d'intercanvis).

---

⁷⁷⁹ Jordi Freixas –Agrupament Rocaguinarda de Taradell-.

⁷⁸⁰ Felip Elosegui -Esbart Egarenc de Terrassa-.

⁷⁸¹ Joan Vidal i Gayolà –CPCPTC-.

⁷⁸² Jordi Freixas –Agrupament Rocaguinarda de Taradell-.

“I lògicament, *les actuacions les cobrem*. No hi ha un preu fixe, depèn del foc, dels coets que utilitzem a cada actuació, però sempre demanem un sopar, perquè la gent no cobra per fer de diable, i per tant això és el mínim. De vegades, hi anem a canvi senzillament que ens tornin l'actuació, doncs perquè hi ha un bon ambient o una bona relació, i d'altres, a preu de cost, i d'altres pagant alguna cosa més. Depèn”.⁷⁸³

“En els seus orígens no es va rebre cap ajuda econòmica d'enlloc. No obstant ara, *s'obtenen ingressos de les actuacions que fan els Grallers de Santa Anna. Perquè les cercaviles que fem amb els gegants són d'intercanvi*, és a dir, nosaltres anem convidats a la festa d'un poble, i aquest ens torna la visita per la nostra festa major, al juliol”.⁷⁸⁴

“A veure, *la font principal de financiació són els ingressos per les actuacions*. O sigui, nosaltres quan anem a actuar es cobra una quantitat que no és per la gent que ve a fer castells, perquè la gent ve a fer castells perquè li agrada, o sigui, no cobra, però bueno! és per pagar tota la infraestructura que tenim doncs, de local, de camises, dels desplaçaments amb autocars, d'assegurances, de cinquanta mil coses. Depenent del tipus d'actuació cobrem més o menys. I a part, *tenim subvencions d'Institucions*. Bàsicament de les tres Institucions principals que hi ha, que és de la Generalitat, que bàsicament el que fa és finançar l'assegurança col·lectiva que hi ha a nivell de totes les colles; l'Ajuntament i la Diputació de Barcelona”.⁷⁸⁵

“(Ens financem) *cobrant les actuacions*, sí. Però a veure, nosaltres, com les altres colles de Tarragona tenim signat un conveni amb l'Ajuntament, i cada any cobrem un tant respecte al nivell de castells que hem fet a l'any anterior, el que passa és que és un cobrament que és *una subvenció encoberta*. I llavors, és com els artistes, tenim un caché en funció de les sortides que fem. I també amb les actuacions que són televisades tens un petit percentatge, que també ajuda, no!”.⁷⁸⁶

Altres vegades, són els propis participants els qui, a partir de quotes, financien l'entitat malgrat aquesta es pugui “ajudar” amb d'altres ingressos.

“*Els dansaires paguen una quota, un cop a l'any, que puja unes 3.000.-ptes i paguen aquesta cosa i prou. Llavors l'Esbart treu cèntims, diguéssim, del grup major que és el que fa les actuacions, a nivell de*

⁷⁸³ Peter Rius –Ball de Diables de Reus-.

⁷⁸⁴ Valentí Comas –Colla de Geganters del Barri de Santa Anna de Vic i Regidor d'Esports i Festes de l'Ajuntament de Vic-.

⁷⁸⁵ Josep Farreny –Castellers de Barcelona-.

⁷⁸⁶ Pau Ricomà –Colla Jove Xiquets de Tarragona-.

demostracions a festes majors o així. I l'Ajuntament dona una minsa subvenció a l'any, que deuen ser unes cinquanta o seixanta mil peles. Molt poc, perquè amb el vestuari d'una dansa, ja quasibé et gastes el doble i llavors, l'única solució són les actuacions del grup major. Per actuació, es cobra d'entre unes setanta-vuitanta mil pessetes".⁷⁸⁷

Resumint doncs, l'autofinançament és la peça clau perquè una festa i/o una entitat se'n pugui ensortir.⁷⁸⁸ Tot i que la majoria dels entrevistats insisteixen que massa sovint ni amb les subvencions ni amb l'autofinançament acaben de cobrir els costos que generen el material i equipaments del muntatge d'una activitat festiva. Aquest fet implica que hi hagi un seguit de despeses que les acostuma a posar de la seva butxaca cadascun dels actors, les persones que participen activament d'una entitat i/o d'una festa.

"I cadascú també es paga la seva vesta de vellut granatós, perquè el guardapits-escapulari rodó que és blanc es lloga i és de la confraria. Pensa que una vesta pot costar unes 25.000 pessetes, però és per tota la vida".⁷⁸⁹

"Nosaltres, no paguem res per ser castellers, no paguem ni cap quota anual, ni.... Senzillament el que es demana quan un comença a la colla, paga, ara em sembla que està pagant 1000 ptes. per drets d'entrar a la colla, més que res per temes de sobres, de correspondència, tot això; i després el que sí que s'exigeix és que es compri uns pantalons blancs i la faixa, perquè la camisa ja se li dona des de la colla mateix".⁷⁹⁰

En ocasions, aquest fet és un peix que es mossega la cua, com ja hem esmentat anteriorment: per tal que les entitats puguin cobrar per les seves actuacions precisen de la constància, de l'estabilitat i del compromís de la gent per poder assajar i elaborar espectacles amb un rigor i una qualitat que els permeti fixar un *caché*. Però com que la movilitat de la gent és molt gran, ja sigui perquè estudia, perquè se'n cansa, perquè no disposa de massa temps, etc., aquestes

⁷⁸⁷ Eva Relats –Esbart Sant Genís de Taradell-.

⁷⁸⁸ Així ens ho han dit 15 dels 22 entrevistats.

⁷⁸⁹ Josep F. Ferrer –Germandat de Nostre Pare Jesús de la Passió de Tarragona-.

⁷⁹⁰ Marc Sala –Castellers de Lleida-.

entitats malviuen o, fins i tot, acaben desapareixent perquè en no poder realitzar bones actuacions, no tenen pressupost per continuar funcionant ni projectes que puguin il·lusionar i captivar a d'altra gent perquè ho tirin endavant.

“També s’ha de dir que *cada és més difícil fer coses noves*. Per varios motius, *no solament el problema del temps, sinó el problema econòmic, de col·laboració, el problema de dedicació*. En ment pots portar molts projectes, però clar si per un cantó, et falta temps o no tens tant temps i per l’altre cantó, que és molt important la part econòmica, que cada vegada més, les col·laboracions són més complicades i més difícils, la veritat és que cada vegada és més costerut”.⁷⁹¹

Per això, hi ha entitats que proposen rebre finançament d’empreses privades per poder sufragar les seves despeses. Alguns ho tenen més fàcil. D’altres realment difícil. Per exemple, en aquests moments hi ha una fal·lera social vers els castellers molt important, i les empreses veuen una via de promoció i de publicitat que fàcil i ràpidament arriba a una gran massa de públic, amb edats, status, professions, ideologies i interessos diferents.⁷⁹²

“Aleshores, gran part del finançament que tenim és el de cobrar per les actuacions, i per l’altra, tenim *subvencions*, tant públiques com *privades*. En aquest cas, a través de convenis amb empreses d’aquí de Lleida. Per exemple, Llet El Castillo, ha entrat dins el món casteller a través de Castellers de Lleida. *L’empresa ha entrat al món casteller amb ganes, perquè li agrada aquest món i veu possibilitats de promoció del seu producte*, i és qüestió d’anar buscant empreses que col·laborin, i ja no només a nivell de diners, sinó també de productes. Els Supermercats Plus ens donen els gots, els plats. Vas a les cooperatives de fruita: “pos naltres et donem la fruita”. Bueno!, pos busquem una mica la col·laboració del món empresarial de Lleida”.⁷⁹³

Entre els que ho tenen difícil, hi han els geganters:

---

⁷⁹¹ Josep F. Ferrer –Germandat de Nostre Pare Jesús de la Passió de Tarragona-.

⁷⁹² Com ens han dit 4 dels 22 entrevistats.

⁷⁹³ Marc Sala –Castellers de Lleida-.

“El món geganter no pot sortir amb *patrocini*, en canvi els castellers sí, i ho necessitem *per poder subsistir*”.⁷⁹⁴

Del que s’ha exposat fins aquí se’n deriva una por, un perill. Aquest desencís degut a la manca de compromís de la gent i als deficitaris recursos econòmics poden augurar que si bé es mantindran entitats i festes per la seva pròpia dinàmica, hi haurà d’altres organitzacions i manifestacions lúdiques col·lectives que esdevindran puntuals, i només es mobilitzaran per l’ocasió, com s’esdevé amb molts grups de Carnaval, les confraries de Setmana Santa, les associacions dels pessebres vivents o les “penyes” (pròpies de les comarques lleidatanes properes a la Franja). Ja s’ha comentat anteriorment que es buscava un nou model associatiu. No obstant, per la pròpia dinàmica interna de la festa i de la comunitat en els poblets, sembla que aquesta professionalització serà en tot cas, només un fet propi de les grans concentracions urbanes:⁷⁹⁵

“El que passa és que hi ha una *predisposició personal de la gent a col·laborar en un moment determinat*. Ara, acabaran totes aquestes festes organitzades i patrocinades pels ajuntaments o per grups no estructurats que *es constituïran exclusivament per la festa, buscaran els recursos per poder fer aquella festa o aquella activitat i no faran res més. I no hi haurà una estructura associativa continuada i amb un programa d’actuacions*. Les processons de Setmana Santa, les confraries van bé, van molt bé, però és un acte que es fa per Setmana Santa i llavors, ja està, ja s’ha acabat. I ja està bé, potser anirem d’aquesta manera, amb grups que es constituïran per fer una activitat concreta!”.⁷⁹⁶

Un altre element se suma als plantejats, és la professionalització del món festiu. Professionalització que ja ha adquirit un fort protagonisme en algunes de les activitats festives, com en la dels mercats medievals.

“Hi ha *vàries promotores que organitzen fires medievals i que contracten a gent perquè hi vagin*, tenen un públic propi, d’actors, per

⁷⁹⁴ Valentí Comas –Colla de Geganters del Barri de Santa Anna de Vic i Regidor d’Esports i Festes de l’Ajuntament de Vic-.

⁷⁹⁵ Com ens manifesten 3 dels 22 entrevistats.

⁷⁹⁶ Joan Vidal i Gayolà –CPCPTC-.

dir-ho d'alguna manera, i doncs contracten artesans, gent d'aquesta, els disfressen i els porten a tot arreu. Això té èxit, dóna un resultat, tothom va pel negoci, no!".⁷⁹⁷

“ (Del mercat medieval), la lògica que porta, clar està pensat més per pobles o per un format més de petites poblacions, i llavors, *una de les propostes que fa la promotora d'aquest mercat és incorporar tota la dinàmica del poble en el propi mercat.* Per exemple, jo el vaig veure a Calafell aquest estiu, o fa dos Nadals el vaig veure a Vic i el que fa és incorporar el món artesanal, el món de botiguers que passa al voltant d'allà on es monta el mercat. Llavors, si hi ha, jo que sé, filadors, o hi ha gent que treballa el vidre o el ferro, o tal, se'ls hi fa la proposta d'incorporar-los al mercat amb unes condicions, com readaptar el vestuari, la paradeta ha de tenir un format medieval,... El Mercat Medieval té tres gràcies: una és la dels artesans que són les paradetes, una segona és l'ambientació que crea que realment reproduceix un mercat medieval i una tercera és que hi ha ambientació de saltimbanquis, circ,etc.”.⁷⁹⁸

De fet, aquesta dinàmica té sentit en aquelles activitats que proporcionen lucre, directe o indirecte. Perquè les fires i els mercats, més que una activitat popular – que també ho és en alguns aspectes- és una forma de promoció dels pobles i de comercialització d'alguns productes específics.

Hi ha però una altra circumstància que també implica un perill. És la professionalització dels actors que participen en les festes. Pot donar-se el cas que de voluntaris passin a professionals:

“Ara, en aquests moments, hi ha els esbarts que surten a televisió i els que no hi surten. Els esbarts que viatgen per tot el món i els que no viatgen. És a dir, hi ha competències. I clar, com estan els esbarts? Depèn, jo diria que *n'hi ha uns vint que funcionen a un nivell molt professionalitzat*, uns altres que estan en una zona intermitja i llavors n'hi ha un centenar que fan coses per distreure's. Però que mentre conservin la nostra tradició, ja fan una feina”.⁷⁹⁹

⁷⁹⁷ Joan Vidal i Gayolà –CPCPTC-.

⁷⁹⁸ Maribel Benito –Districte de Nou Barris de Barcelona-.

⁷⁹⁹ Andreu Garcia –Agrupament d'Esbarts Dansaires de Catalunya-.

Però aquesta és una qüestió que no té perquè estendre's i que en tot cas, se situa fora del que són els objectius de dinàmica popular festiva. Una modalitat diferent és la que signifiquen una sèrie de grups professionals que disposen actualment d'un espai d'abast nacional i internacional, de promoció i difusió dels seus productes culturals i festius: la *Fira d'Espectacles d'Arrel Tradicional*.

“Un altre sector en el que s'està treballant és el d'aconseguir que els grups, *les companyies artístiques de cultura popular que fan espectacles de cultura popular i que no són entitats sense ànim de lucre, sinó que són gent que volen ser professionals utilitzant la cultura popular. Grups de música, grups de dansa... A aquesta gent se'ls ha afavorit en el seu paper d'intervenir o de poder entrar en els circuits de contractació professionals. Com s'ha fet? A través de la Fira d'Espectacles d'Arrel Tradicional de Manresa. Aquesta fira, de la mateixa manera que Tàrrrega i Vic, és un aparador dels millors espectacles que hem seleccionat de cultura popular i tradicional. I allà hi tenen els diferents espais perquè puguin ensenyar i mostrar el seu producte. Vénen programadors que són els compradors de la cultura, per exemple un programador habitual seria un regidor de cultura que quan veu un espectacle que li interessa pensa en portar-lo a la festa major del seu poble. Cada vegada, hi ha més programadors estrangers que vénen a la Fira, visualitzen el que els interessa, ho compren i s'ho enduen al seu país. Amb aquest projecte, s'intenta resoldre aquest dèficit que hi havia fins ara i que encara hi ha, que la nostra cultura autòctona es projecti, circuli pels espais comercials com qualsevol altra modalitat cultural”⁸⁰⁰*

A més, el fenomen de la mundialització també suposa la renovació i implantació massiva dels elements de la cultura popular, amb unes fòrmules molt estandaritzades, obrint el pas als programadors, a la industrialització i al negoci del món festiu,⁸⁰¹ no tan sols en àmbits locals, sinó també internacionals,

---

⁸⁰⁰ Pepa Ninou –CPCPTC-.

⁸⁰¹En aquest sentit recordem la tasca de l'Associació Espanyola de Gestors de Patrimoni Cultural (AEGPC), que des de la seva creació al 1999, està duient a terme un directori d'especialistes i d'institucions o entitats dedicades a la gestió, l'estudi i la salvaguarda del patrimoni cultural. I fins i tot, no deixa de ser simptomàtic, que s'hagi publicat un llibre essencialment pràctic, adreçat als professionals de la gestió cultural i productors amateurs, per poder afrontar amb èxit la realització de les festes populars i tradicionals i dels espectacles que estan inclosos en els seus programes d'actes: BERTRAN, Jordi i NADAL, Eduard: Manual de producció tècnica. Contribució a l'organització d'espectacles i festes populars. Ed. El Mèdol-Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana. Tarragona, 2000.

des d'una lògica vessant lucrativa, de negoci, com assegura Joan Vidal i Gayolà:⁸⁰²

“La globalització realment és un motor per la renovació, i més que per la renovació per la posada al dia dels elements de la cultura popular i és el fet que la cultura hagi entrat en la dinàmica industrial. És a dir, fa uns quants anys, les activitats culturals les feia la societat civil sense cap mena de suport públic, i a més a més com que no representaven negoci no hi havia ningú que estés interessat en explotar-ho industrialment. Això en els temps moderns, ha anat canviant, ara ja hi ha programadors professionals que contracten grups per portar-los en teatre, o en zones lúdiques a l'aire lliure. Aleshores, nosaltres hem de procurar, si volem que continuï havent-hi cultura popular en el sentit més popular de la paraula, hem de procurar que hi hagi alguns elements de la cultura popular que es puguin incardinar en aquest procés de les indústries culturals i hem de procurar fer present la cultura popular en les indústries culturals. Per exemple, en l'àmbit musical tothom coneix l'èxit que ha tingut la música celta en les indústries culturals no?. Resulta que arrossegada per aquesta empenta de la música celta ha pujat al carro, per exemple, doncs, els grups musicals de Galícia i d'Astúries, i ens ha sortit un senyor que es diu Hevia que ningú s'ho hauria pensat mai i que a més a més ha fet una gaita elèctrica, fent una difusió de la música tradicional del nord d'Espanya a tot el món. Per tant, nosaltres pensem que el naixement de les indústries culturals, que probablement el podem incardinar en el procés de globalització, doncs és un motor important per a la renovació de les festes populars”.

Un altre factor que ajuda en la revifalla de determinats àmbits festius de la cultura popular i tradicional catalana és tota la difusió espectacular i massiva feta pels mitjans de comunicació. Sense menystenir l'esforç i l'empenta de la gent que pròpiament organitza l'acte festiu, és del tot obvi que el suport mediàtic (i com també s'ha vist, polític) facilita enormement fer sorgir del no res una festa, difondre-la i estendre-la arreu de la societat.⁸⁰³

*“Aleshores, el que existeix és el que surt en els mitjans, i el que surt en els mitjans és el que té una bona promoció, i el que té una bona promoció és el que entra en els circuits professionals”.*⁸⁰⁴

⁸⁰² President del CPCPTC.

⁸⁰³ Han estat 8 dels 22 entrevistats els que ens han refermat la importància dels mitjans de comunicació per la consolidació de la revifalla de les festes tradicionals i populars.

⁸⁰⁴ Joan Vidal i Gayolà -CPCPTC-.

Els estereotips existents s'aguditzen i perfilen a través dels *mitjans de comunicació*.

“Els catalans, tenim un desconeixement molt gran de l'autèntica cultura popular i tradicional que hi ha a les 41 comarques catalanes. Només ens basem en la barretina, en el porró i el plat de mongetes i de la sardana. *Només coneixem allò que més s'informa per la televisió o per les emissores de ràdio. I què és el que més s'informa actualment per la televisió o per les emissores de ràdio? Castells, sardanes i gegants*”.⁸⁰⁵

L'èxit, com ja s'ha dit, depèn molt de la propaganda que en fan els mitjans.

“*Primer de tot però cal que els mitjans de comunicació hagin fet un esforç per donar-ho a conèixer, entusiasmant a la gent per anar a una determinada festa o cercavila*”.⁸⁰⁶

I això, és aprofitat per moltes entitats per assegurar-se l'èxit.

“*Nosaltres hem fet molta tasca, molta tasca de divulgació a nivell dels mitjans de comunicació de Lleida. Nosaltres, només de començar ja teníem tríptics anunciant lo què és la colla casteller, lo què és el fet casteller. Paral·lelament vam parlar amb les ràdios de Lleida, i algunes s'elles ens van cedir uns minuts en algun programa, fixes, és a dir cada setmana els dimecres, durant mitja horeta parlant de castells i anunciant una mica el que faríem. I això també et dóna a conèixer. Llavors vam aconseguir tant a La Mañana, com El Segre, que són els dos diaris d'àmbit local, una plana sencera del fet casteller, i cada setmana expliquem el fet casteller, expliquem les jornades a nivell general, les colles que han actuat i com els ha anat, etc.*”.⁸⁰⁷

Tot i que, en poblacions més petites i per activitats de dimensions i de caire més local, el que realment en moltes ocasions ha permès que la gent s'assabentés de

⁸⁰⁵ Joan M. Merino –Agrupació de Colles de Geganters de Catalunya-.

⁸⁰⁶ Valentí Comas –Colla de Geganters del Barri de Santa Anna de Vic i Regidor d'Esports i Festes de l'Ajuntament de Vic-.

⁸⁰⁷ Marc Sala –Castellers de Lleida-.

la celebració d'una determinada festa, ha estat el boca-boca dels propis participants i col·laboradors, tal com ens ho manifesten els entrevistats:⁸⁰⁸

*“(...) bàsicament a través dels nens que estan fent el pessebre que ho diuen als seus amics de l'escola, als pares, aquests als veïns i familiars, i així oralment es va extenent a tot el poble”.*⁸⁰⁹

*“Bàsicament ha sigut el boca a boca que és el que funciona millor, o sigui la gent que fa castells, s'ho passa bé i normalment porta amics seus, perquè aquí s'ho passa bé, i fins a les mateixes observacions de les actuacions”.*⁸¹⁰

I en darrer lloc, com ja apunta l'anterior entrevistat, entre d'altres⁸¹¹, les pròpies actuacions i manifestacions festives celebrades són la manera més directa que té una entitat o un grup per donar-se a conèixer i promocionar-se:

*“El poble després de 25 anys d'estar treballant, ens coneix i és com un segell de garantia que anirà tot molt bé, tenim un ganxo, en el sentit que se sap que la gent que hi som ens ho prenem en serio, que treballem perquè la festa surti bé i sigui un èxit, i això la gent ho sap”.*⁸¹²

*“En principi, amb les sortides. Nosaltres sempre fem molt de sarau i de gresca, i animem molt i llavors se'ns coneix i se'ns vol que anem a les seves festes majors, a les cercaviles dels seus pobles. I es així com corren les veus, orella a orella”.*⁸¹³

Tanmateix són moltes les entitats que, a més, publiquen revistes periòdiques pels membres del seu grup, amb tot d'informacions referents a les festes populars i qüestions pròpies del seu entorn.⁸¹⁴ Es el cas, entre d'altres, de:

⁸⁰⁸ Han estat 7 dels 22 entrevistats.

⁸⁰⁹ Jordi Freixas -Agrupament Escolta Rocaguinarda de Taradell-.

⁸¹⁰ Josep Farreny -Castellers de Barcelona-.

⁸¹¹ Han estat 6 dels 22 entrevistats.

⁸¹² Valerià Pujol -Associació Cultural i Recreativa Carnestoltes de Premià de Dalt-.

⁸¹³ Valentí Comas -Colla de Geganters del Barri de Santa Anna de Vic i Regidor d'Esports i Festes de l'Ajuntament de Vic-.

⁸¹⁴ Han estat 5 de les 15 entitats analitzades.

“La revista és diu **L’Esperidió**, i hi ha diferents articles referents als castells, a la història de la colla, d’informacions relatives a l’activitat de tot el món casteller, etc.”.⁸¹⁵

“Publiquem una revista, la **Trencadansa**, que és el nom d’una dansa del Lluçanès, en la que fem monogràfics, aquest últim número és de Balls Cerdans. I també fem un **Punt Informatiu** amb les activitats i actuacions que es fan, amb cursos, informacions vàries, notícies, publicacions, etc.”.⁸¹⁶

Les publicacions no tanquen la roda de la difusió. Les noves tecnologies de la informació i de la comunicació tenen l’última paraula. Certament, veient el relleu d’Internet, bona part de les entitats s’han espavilat per configurar una pàgina web i tenir correu electrònic a disposició dels membres del seu grup, com és el cas dels Castellans de Lleida, l’Agrupació de Colles de Geganters de Catalunya, el Ball de Diables de Reus, l’Esbart Egarenc de Terrassa o la Germandat de Nostre Pare Jesús de la Passió de Tarragona.

“Jo ara estic preparant una pàgina web del nostre esbart precisament, és evident que *les noves tecnologies el que fan és que algú que de cap de les maneres ens coneixeria, amb la pàgina web es podrà assabentar que existim*”.⁸¹⁷

“La mundialització entesa com l’accés a fonts d’informació i a coneixements que no eren fàcilment accessibles abans, la possibilitat de descobrir fenòmens culturals que s’escapaven, *òbviament amplia la possibilitat de conèixer coses*, aquesta mena de capacitat d’intercanvi”.⁸¹⁸

“*És important tenir correu electrònic i pàgina web. És molt important posar la teva entitat al dia*”.⁸¹⁹

Fins aquí, la festa, els objectius i els problemes que envolten. Entrem ara en el darrer tema que volem considerar: la instrumentalització de la festa.

⁸¹⁵ Pau Ricomà –Colla Jove Xiquets de Tarragona-.

⁸¹⁶ Andreu Garcia –Agrupament d’Esbarts Dansaires de Catalunya-.

⁸¹⁷ Felip Elosegui –Esbart Egarenc de Terrassa-.

⁸¹⁸ Salvador Palomar –Associació Carrutxa de Reus-.

⁸¹⁹ Joan M. Merino –Agrupació de Colles de Geganters de Catalunya-.

Instrumentalització per part de l'àmbit polític; instrumentalització de l'àmbit econòmic. També aquesta qüestió ha estat present en el discurs dels entrevistats. En general, quan l'administració pública local o autonòmica intervé directa i activament en l'organització i celebració d'una festa, sorgeixen necessàriament diferents manipulacions i interessos partidistes. Normalment, darrera hi ha una important unió d'interessos que van des de procurar aportar riquesa i incentivar l'economia del poble, fins construir i oficialitzar els valors i símbols de la identitat i el nacionalisme català apropiant-se'n; passant per l'interés d'afavorir i incrementar la seva projecció personal, d'un candidat o d'un polític o d'un partit sencer:

*“Pensa que aquest mercat neix al 1995, fruit de l’Ajuntament de la ciutat que decideix que Vic ha de tenir un mercat cada mes. I a través de l’IMPE Vic, es veu que per Nadal s’escau un mercat medieval per les festes de Sant Nicolau, ja que és una època de compres, és un bon negoci”.*⁸²⁰

*“I de fet, pensa que a nivell local, et trobaràs com hi ha hagut, una voluntat, des de la més bona fe a vegades, i d’altres vegades amb no tanta bona fe, de diguessim, plantejar maneres de fer les coses o festes, una mica des de dalt, per cobrir la quota, no? Vull dir, en un moment donat, va semblar que, exagerant no?, una festa sense ballar sardanes no era una festa prou catalana. Després va semblar que a la festa s’hi havia de dur castellers de fóra, que no n’hi havia prou amb els del poble, en fi, a vegades, amb el tema dels signes identitaris hi ha això, l’apropiació de determinats elements que són elevats a la categoria de referents ineludibles, i a partir d’aquí, una mica la definició d’aquests referents indiscutibles com a necessitats absolutes i vitals. Per exemple, jo recordo moltes vegades, els diables aquí a Reus calia tenir un grup de diables, perquè és una cosa molt catalana, però evidentment en un context doncs de gent molt jove, que havia viscut sempre en pisos dels immigrants espanyols, i jo em plantejava, però vosaltres feu diables per fer país o perquè s’ho passeu molt bé. Bueno, no perquè ens ho passem molt bé, i amb la catalanitat, per exemple, de ser diables i de fer de diables s’hi juga, s’hi juga des de dalt, perquè s’ha de fer país, és la tradició. Doncs no, a veure, la identitat és important com a factor de coloració i conseqüència de tota una dinàmica, però no es pot posar quan convé, per refermar un poble, una nació”.*⁸²¹

⁸²⁰ Valentí Comas –Geganters del Barri de Santa Anna de Vic i Regidor d’Esports i Festes de l’Ajuntament de Vic-

⁸²¹ Salvador Palomar –Associació Carrutxa de Reus-

*“I no sé si és per qüestió política i a la Generalitat li va interessar engegar aquest tema..., i aquí, Castellers de Lleida va néixer precisament a partir d’una inquietud d’un conjunt de persones que pertanyien a altres colles castelleres que per circumstàncies treballaven a Lleida i volien continuar una mica el seu *hobbie* aquí a Lleida, i tot això amb una empena a darrere per part de la Generalitat, amb una conferència que es va fer aquí, van portar a gent per explicar què era el fet casteller, a més, TV3 va fer el reportatge que s’iniciava una colla a Lleida, i a partir d’aquí...”*.⁸²²

Evidentment, en un sistema democràtic, hi ha constriccions, limitacions a la instrumentalització. Un regidor de l’Ajuntament de Sitges, ho expressava així:

“Si tu tanques molt la porta, “sí faràs el que et dona la gana!”; però gràcies a Déu, això és per cada quatre anys i tens de donar després explicacions d’una manera o d’una altra: o te les donen a tu a les urnes i et diuen que te’n vagis a casa teva”.⁸²³

D’altra banda, aquest interès que condueix a legitimar un sentiment de país, de catalanitat que abanderaren certs àmbits de la cultura festiva popular de la mà d’alguns grups polítics està malmetent en força casos les pròpies entitats. Quan a una colla casteller, a una colla de geganters se li imposen unes directrius polítiques, sigui de la ideologia que sigui, s’està afusellant directament la naturalitat, la llibertat, l’espontaneïtat d’aquesta entitat. I per contra, se la converteix en un pur instrument a mans d’un grup polític per difondre les seves particulars idees. Aquesta politització de la cultura popular és fortament criticada pels propis protagonistes, i així ens ho han fet saber:⁸²⁴

*“La colla sempre ha tingut una *personalitat apolítica* totalment, no ens hem lligat mai a cap grup polític, ni ho volem tampoc”*.⁸²⁵

“(…) jo et diria que quan una entitat, una colla casteller, està molt polititzada aquesta es perd. Pensa, tot aquest boom recent de colles en llocs

⁸²² Marc Sala –Castellers de Lleida-.

⁸²³ Ignasi Deó –Regidor de Participació Ciutadana, Esports i Festes de l’Ajuntament de Sitges-.

⁸²⁴ Han estat 4 dels 22 entrevistats.

⁸²⁵ Marc Sala –Castellers de Lleida-.

sense cap mena de tradició han estat molt mediades per la política. La de Lleida, i ells mateixos ho admeten, ha nascut perquè la Generalitat els ha empès, els han fet cursos, hi ha anat gent; la de la Jonquera, també, pensa que des que l'aduana va desaparèixer, la Generalitat va abocar tots els seus esforços a muntar coses per aquesta gent per tal que estessin ocupats, des d'un equip de hòquei, a una colla castellera. La de Vic, va venir dirigida des d'Òmnium Cultural. I Esquerra Republicana, també ha mediat moltes colles. La Colla dels Xiquets de Reus, si en part està com està és perquè Esquerra s'hi ha posat molt i ha fet molt mal a la colla. L'Ernest Benach havia sigut president i cap de colla!. Ara ja no hi va, i la colla ja no sé massa com està, però no massa bé. En Carod Rovira està a la Colla dels Xiquets de Tarragona, o en Pep Bargalló, que està a la Colla dels Nois de la Torre, de Torredembarra. Pensa que nosaltres, no actuem mai per cap acte ni partit polític, ni per assemblees nacionals, ni mítings, a la gent li podria saber greu, no li agradaria. Inclús quan vam haver d'anar a fer un castell perquè es casava la Infanta ja hi van haver raons, al final s'hi va anar, però la gent no les tenia totes. No és bo que un partit polític dirigeixi cap colla, no és prudent, la pot acabar ensorrant. Pensa per exemple, a Montcada i Reixach, un regidor d'Esquerra va muntar una colla castellera, amb el complicat que deuria ser muntar-la en aquest poble, però al cap de quatre dies va plegar.. Però, sigui quin sigui el partit polític, penso que si aquest exerceix un dirigisme molt clar a la colla o a la festa, aquest fet va en detriment de la pròpia colla o de la pròpia festa, perquè va en contra de la unitat del grup, perquè tot i ser un grup, aquest és molt heterogeni i un decantament massa clar cap a una opció política, pot ferir els sentiments d'aquelles persones que no hi estan del tot d'acord".⁸²⁶

Com tot, hi ha d'altres postures, que sense voler indagar en els motius que mouen als polítics a intervenir interessadament en la cultura popular, agraeixen i valoren positivament el suport institucional que suposa no haver de veure com desapareix una festa. La política cultural de l'administració pública permet preservar la identitat cultural d'una comunitat, salvar-la de l'homogeneïtzació i el mercantilisme.⁸²⁷

"I pot ser les conselleries de cultura i els ajuntaments aprofiten per fer-se més populars d'aquesta manera i tocar el cor de la gent. Llavors, sí, els ajuntaments hi han influenciat moltíssim, jo no diré si és per vocació o per guanyar vots o per qüestió política, no ho sé. El que sí és cert és que és positiu".⁸²⁸

⁸²⁶ Josep Farreny -Castellers de Barcelona-.

⁸²⁷ Han estat 8 dels 22 entrevistats els que així ens ho han manifestat.

“Sense el suport de l’administració no es pot tirar endavant. Se’n fa molta demagogia de la cultura catalana, però escolti’m, la cultura funciona en primer lloc si hi ha una gent a davant que ho tira endavant, però, en segon lloc, *necessites el suport econòmic i institucional de l’administració*”.⁸²⁹

Està clar que tots són elements que hi juguen, però també sembla evident que si per solventar els problemes econòmics s’ha d’invertir la dinàmica i, en lloc de tenir el protagonisme la gent de base, el tenen els polítics, com a mínim, es perdrà el sentit popular de la festa.

I finalment, el darrer mòbil de la revifalla de les festes populars i tradicionals a Catalunya en el qual volíem indagar es el turisme. Fins ara, hem vist que els principals motors d’aquest fenomen es basen en la importància del sentiment d’identitat cultural i l’interés per incrementar la vida social i comunitària al poble. Però altres aspectes de la vida moderna, com la segona residència o els viatges, han comportat canvis en la dinàmica de vida de les persones. Aquestes, per exemple, poden sentir-se vinculades a dues o més comunitats locals o, a la inversa, considerar-se estranys als llocs on viuen. Afegir-hi altres elements com la mobilitat dinàmica, especialment per als qui viuen a les grans ciutats. Cal tenir-ho en compte. Cada cop hi ha més gent que durant les festes i els caps de setmana se’n va del seu domicili habitual a la segona residència, de tal manera que aquesta no participa de les festes del seu poble, sinó que, més aviat, s’integra en la vida social i festiva de la segona localitat. Aquest fet, comporta, un important allau de visitants-residents en les festes que es celebren en aquestes segones localitats. Així els ho sembla també als entrevistats:⁸³⁰

“La gent no fa vida en el lloc on viu, només hi dorm. Ara la gent el cap de setmana se’n va i les activitats festives no es comparteixen. La gent comparteix les activitats festives en el lloc on va a passar el cap de setmana, però no en el lloc on viu”.

---

⁸²⁸ Andreu Garcia –Agrupament d’Esbarts Dansaires de Catalunya-.

⁸²⁹ Felip Elosegui –Esbart Egarenc de Terrassa-.

També es mostra que quan es celebra una festa es fa pensant en la visita dels turistes, sense la presència dels quals, algunes festes no tindrien raó de ser.

*“Les festes tenen un component extern en la que es posa en relació la comunitat amb la gent que l’envolta, el poble, el grup social que la celebra o la gent que ve de fóra. Ademés aquesta relació diguessim del nucli que celebra la festa amb els demés s’esdevé pel component d’exhibició, un component de mostrar-se als altres. En fi, si ho analitzem històricament, l’efecte beneficiós de les festes majors dels pobles era instar la regulació de la població i dels casaments amb gent de fora del nucli per intentar evitar i aturar casaments entre la mateixa gent, i que això explica i justifica, vull dir, que hi hagués una sèrie d’institucions, com la institució del foraster que era convidat al ball i que no li calia pagar res, i que tot era degut a aquesta finalitat. (...I avui) continua havent la finalitat d’atraure al foraster, perquè aquesta finalitat de convocar al foraster sempre hi ha sigut”.*⁸³¹

Però avui, el foraster ja no és el qui ve sovint, el viatjant o el del poble proper. El foraster, ara, és el turista i com a tal, una possible font d’ingressos.

*“Certament la festa atrau al turisme. Tu fes una trobada de geganters i els turistes queden bocabadats, o de castellers que ara estan de moda, o de bastoners, de grallers, dins la cultura popular i tradicional”.*⁸³²

Aleshores, les festes tenen un poder d’atracció de gent forastera, que veu en aquestes manifestacions lúdiques una manera d’ocupar el seu temps d’oci, sobretot durant els caps de setmana.⁸³³ En alguns casos, és una vàlvula d’escapament a la rutina de cada dia.

“Sí, les festes de Premià atrauen a molta gent forastera, tant en el Carnaval, com en la Festa dels Reis, com el Pessebre Vivent, com en el Festival Infantil. Avui, la gent espera que arribi el cap de setmana per anar a la festa tal de tal poble per passar-s’ho bé. La gent espera poder-se

---

⁸³⁰ Joan Vidal i Gayolà -President del CPCPTC-.

⁸³¹ Salvador Palomar -Associació Carrutxa-.

⁸³² Lluïsa Celades -La Roda d’Espectacles Infantils i Juvenils de Barcelona-.

⁸³³ Han estat 14 dels 22 entrevistats els que així ens ho han corroborat.

agafar en alguna festa que faci el poble, la Festa del Bolet, la Festa dels Tres Tombs...”.⁸³⁴

“Sí que hi ha més *temps d’oci* però la gent, en general, que *participa més com a espectador*”.⁸³⁵

“*La gent eh!... entre setmana té molt poc oci, i l’oci el concentra en els dies de festa i en les vacances. Aleshores, aquest oci també pot ser un motor. La gent que surt, surt per passar-s’ho bé i són com els turistes que vénen aquí, estan encantats de la vida de participar en activitats*”.⁸³⁶

Però per d’altres, és l’excusa per conèixer la realitat festiva i cultural del país. En general, el turista català té motivacions específiques:

“*Hi ha un altre tipus de turisme, que busquen un contacte i que van a uns llocs determinats per conèixer i descobrir la seva realitat cultural concreta*”.⁸³⁷

“Sí, l’oci, sí que hi té a veure en què *dediquis temps a conèixer i a participar en aquelles festes i tradicions que et són pròpies*”.⁸³⁸

Quan els forasters arriben de més lluny, generalment ho fan cridats de forma més institucionalitzada.

“*Tenim un munt de gent que ens ve a veure. Penseu que tots els hotels de Salou que per Setmana Santa s’omplen, una de les excursions que tenen és anar a Tarragona a veure la Processó del Divendres Sant, i això és així de clar. Des del Patronat de Turisme es fan publicacions arreu de l’estat espanyol i ens fan difusió. I les Festes Populars, amb els balls de diables, gegants, castellers, tot el seguici popular atrau a molta gent*”.⁸³⁹

⁸³⁴ Valerià Pujol –Associació Cultural i Recreativa Carnestoltes de Premià de Dalt-.

⁸³⁵ Joan M. Merino –Agrupació de Colles de Geganters de Catalunya-.

⁸³⁶ Joan Vidal i Gayolà –CPCPTC-.

⁸³⁷ Salvador Palomar –Associació Carrutxa-.

⁸³⁸ Peter Rius –Ball de Diables de Reus-.

Els pobles i els agents que hi intervenen a les festes en són ben conscients d'aquestes realitats:

*“Certament, doncs, les festes formen part del patrimoni cultural d’una vila, d’un poble i s’aprofiten com a element turístic”.*⁸⁴⁰

De tota manera, el turisme en sí no suposa un motor de dinamització festiva, però el que sí és evident que totes les festes populars i tradicionals constitueixen una particularitat més d’un destí turístic, un complement als altres recursos turístics, una credencial pròpia dins el procés d’homogeneïtzadora globalització, com ho corroboren molts dels entrevistats.⁸⁴¹

*“Ara bé, no crec que les festes siguin motiu suficient per atraure turistes. És un complement, un fet puntual. La festa pot ajudar, però clar una persona que vé de fora, i li parles de la Festa Major de Sitges, la veurà, veurà els gegants, veurà els diables, però bueno! tampoc vindrà d’on sigui per veure només què passa amb la festa major. Complementa, però crec que no és el motor principal per movilitzar el turisme. Unes Fallas, una Feria de Sevilla, els San Fermín, tot això pot comportar una sèrie concreta de gent, però són coses molt puntuals. És complementari. Arribes, t’ho trobes, ho veus, ho vius, però és només un complement”.*⁸⁴²

*“Home, a veure, jo no crec que vingui ningú a veure expressament els castells. Però sí que és cert que és un símbol molt clar, vull dir que és una cosa que s’enten de seguida. Això, normalment a la gent de fora li agrada molt, però dubto que hi vingui exprés per veure-ho”.*⁸⁴³

Tanmateix, aquesta dimensió externa o turística de la festa, juntament amb la necessitat de singularitzar l’oferta turística de Catalunya envers els països receptors de la competència (utilitzant les festes com a un reclam complementari), ha portat a l’Administració Autònoma a desenvolupar el programa *Turisme i Cultura Popular*, una associació formada per empreses del

⁸³⁹ Josep F. Ferrer –Germandat de Nostre Pare Jesús de la Passió de Tarragona-.

⁸⁴⁰ Peter Rius –Ball de Diablers de Reus-.

⁸⁴¹ Com ens han dit 7 dels 22 entrevistats.

⁸⁴² Ignasi Deó –Regidor de Participació Ciutadana, Esports i Festes de l’Ajuntament de Sitges-.

sector turístic i ajuntaments de localitats costaneres turístiques amb l'objectiu d'impulsar la difusió de les festes, tradicions i costums propis de Catalunya als estrangers que ens visitin.

*“Hem promogut la creació de l'”Associació per a la difusió de la cultura popular en el sector turístic”, perquè entenem que aquesta activitat s'ha d'impulsar des de l'Administració, s'ha d'ajudar, però convé que se la senti pròpia el sector, i que el sector s'hi involucri. Per això vam decidir promoure la creació d'aquesta associació, formada per empresaris del sector i ajuntaments del sector. Ara estem preparant una campanya de difusió, que es dirà: “Festa: l'esperit festiu de Catalunya. La cultura popular en l'animació turística”. Aquesta associació es converteix en una mena de representació d'artistes que s'anirà oferint a tota aquesta gent perquè se'ls contracti. Pensa que cada vegada que hem parlat d'aquest tema, ha sortit immediatament algun operador turístic demanant informació ràpidament, fotografies, papers, etc. que ho volen incloure en els seus programes, donat que ara el turisme amb identitat és el que està en voga. I aquí, no som capaços de donar identitat a la nostra oferta?. El que estem oferint de turisme aquí, en aquest moment ho ofereix tot el Mediterrani i si ens va més bé que no ens anava, és perquè hi ha mig Mediterrani en conflicte. Si volem allargar la clientela hem d'oferir atractius, i si volem consolidar aquesta clientela, la volem fidelitzar, hem de procurar que sàpiga que el que oferim és una oferta diferent, que té una personalitat i que s'identifica. Així, que nosaltres hem començat a treballar en aquest projecte per tal de no adormir-nos, i ens pensem que pot anar molt bé”.*⁸⁴⁴

A més, el turisme ha diversificat els seus interessos. Junt al turista de sol i platja ha aparegut un altre tipus de demanda que valora els aspectes culturals que ofereix el país.

*“Com ja saps, la demanda turística d'aquests darrers anys s'ha diversificat molt. Ha aparegut una manera de turisme que demana, a més d'uns bons serveis, conèixer el patrimoni, la història, les llegendes i les costums dels llocs que visita; demana, doncs, atansar-se i viure la tradició, demana conèixer les formes de vida dels llocs de destí. Aquesta demanda ha impulsat la creació de rutes, la divulgació de les particularitats de cada territori, la difusió dels costums, la invenció de noves festes. Treballem doncs, la cultura popular i tradicional dins la vessant turística”.*⁸⁴⁵

⁸⁴³ Josep Farreny -Castellers de Barcelona-.

⁸⁴⁴ Joan Vidal i Gayolà -President del CPCPTC-.

⁸⁴⁵ Pepa Ninou -Gerent del CPCPTC-.

D'aquesta manera, les festes es converteixen en un instrument de promoció i de màrqueting de la població, una manera de donar a conèixer el poble, que interessa des del propi ajuntament, com als comerciants i restauradors, i als vilatans:⁸⁴⁶

*“El turisme, a més d’una activitat econòmica de primer ordre, implica que cada any milions de persones s’emportin una determinada imatge del nostre país. Cal que des de l’Administració es facilin accions i recursos al agents turístics perquè, mitjançant la cultura popular catalana, es puguin oferir serveis de lleure cultural que donin a conèixer la nostra realitat al turisme”.*⁸⁴⁷

Per aconseguir-ho, es tracta d’explotar totes les potencialitats específiques:

*“Per exemple, el Priorat viu del vi, i cal incentivar aquesta comarca perquè treballi la vinya i les cooperatives del vi tirin endavant, i aquest ressò del vi, portarà a gent a conèixer aquesta comarca i a les seves festes. Cada lloc ha d’aprofitar els seus recursos per treure’n un profit”.*⁸⁴⁸

*“Sí, i tant, hi té molt a veure. I això ho veuràs clarament si tu agafes un tríptic de les festes de Lleida, o de les Terres de Lleida, hi veuràs que com a fotografies hi ha els cargols, hi ha el coc típic de Lleida i castellers. Clar està claríssim”.*⁸⁴⁹

Quan tradicionalment no hi ha una dinàmica festiva pròpia, sovint l’esforç va destinat a crear-la i en fer-ho, es procura oferir quelcom diferenciador:

“Home sí, a veure, la importància del Mercat Medieval rau en que només es fa a Nou Barris, de tot Barcelona. I jo crec que això és molt important, i sobretot per districtes com el nostre, perquè parlis amb qui parlis de Barcelona, tothom, un dia o un altre ha anat a

⁸⁴⁶ Com ens dèien 9 dels 22 entrevistats.

⁸⁴⁷ Pepa Ninou –Gerent del CPCPTC-.

⁸⁴⁸ Salvador Palomar –Associació Carrutxa-.

⁸⁴⁹ Marc Sala –Castellers de Lleida-.

Gràcia, o la majoria de població ha anat al centre de la ciutat. Però, un barri que es diu Can Paguera, ho sap algú? O que hi ha un barri que es diu La Guineueta?, potser sona més. Clar, a Nou Barris, doncs, què ens interessa? Que la gent ens conegui, que ens visiti, *que sàpiga que Nou Barris també és una part de la ciutat. Volem que ens conegui la gent i que ens visiti per allò que estem fent, i que ho estem fent bé i amb qualitat*".⁸⁵⁰

Des del punt de vista econòmic, les festes populars i tradicionals generen beneficis indirectes; ja que els comerços, els restaurants i bars, entre d'altres es beneficien de l'allau de persones que visiten el seu poble i n'obtenen uns notables rendiments:⁸⁵¹

*"Tota festa és un reclam important, i tot poble li interessa fer festes per tal que hi vingui gent de fora, turisme, que deixen aquí les seves pessetes. A més, un poble perquè tingui vida, els comerços, els bars has de fer venir gent de fora, perquè amb només la gent del poble, clar justet. Llavors, clar quan s'organitza una festa, els restaurants, els bars, les pastisseries, ens dien: "Tu, s'hi nota!". I clar, *el caliu de la vida festiva porta que el comerç i la restauració també es reactivi*. I per exemple, en el Carnaval, quan el Dimecres de Cendra fem la Sardinada, aquí davant, a la Plaça de l'Ajuntament, amb música, sardines i pa torrat, el Juan Jorge, el forner, ens regala el pa, perquè clar aquest dia ell ja sap que ha de llogar a més dependents, que treballarà un munt i que no podrà disfrutar de la festa"*.⁸⁵²

La propaganda que es fa sobre l'acte festiu fa de reclam.

*"I això, a nivell turístic, això ho anuncien, i així els restaurants omplen, les cafeteries ja els hi va bé. A nivell turístic, suposo que *n'han de fer un bon ús*"*.⁸⁵³

I per això, sovint els botiguers posen diners per fomentar activitats festives.

⁸⁵⁰ Maribel Benito –Districte de Nou Barris de Barcelona–.

⁸⁵¹ Han estat 6 dels 22 entrevistats els que han emfatitzat en la importància del turisme festiu com a un recurs econòmic propici per tot el poble.

⁸⁵² Valerià Pujol –Associació Cultural i Recreativa Carnestoltes de Premià de Dalt–.

“Per exemple, el Mercat Medieval de Vic. *Actualment els botiguers estan pagant molts diners per tal que aquest mercat medieval funcioni*, donat que les diferents parades cobren per venir a fer el seu mercat, i aquí a Vic, de moment, el poble no munta la festa o el mercat medieval, sinó que la gent de Vic viu d’aquesta festa, en plan *negoci*”.⁸⁵⁴

A vegades, el que és un efecte colateral es converteix en l’objectiu primer:

“Ara, en molts llocs, *es celebren festes des d’una clara perspectiva diguessim de potenciar la pròpia economia a través de promocionar el poble més enllà del dia de la festa*, és a dir, fer el poble més conegut, el lloc més conegut i fer que la gent vingui, i provocar que tingui una despesa en allotjament, en els serveis de restauració, en la compra de productes específics i autòctons”.⁸⁵⁵

I, aquesta última possibilitat apunta el perill que el desmesurat interès econòmic d’una festa i la conseqüent visita massiva de turistes espatllin o desestructurin l’essència de les festes populars i tradicionals.

De tota manera, tot i la temença de Salvador Palomar,⁸⁵⁶ val a dir que en cap cas, ens hem trobat amb algú (organitzador, participant) que ens manifestés aquest neguit.

“Ara bé, *quan la festa es converteix purament en una necessitat, diguessim de satisfer aquest interès forani, moltes vegades la festa es desestructura*. És a dir, festes que a nivell intern funcionen molt bé i que tenen una gran capacitat d’assimilar als forasters, estan bé, perquè no deixen de ser el que són per la gent que les celebra, però al mateix temps la gent que la celebra són conscients que és un espectacle que els altres van a veure, i que la lectura que en fan els altres no és la mateixa que ells en fan”.

---

⁸⁵³ Marc Sala –Castellers de Lleida-.

⁸⁵⁴ Valentí Comas –Colla de Geganters del Barri de Santa Anna de Vic i Regidor d’Esports i Festes de l’Ajuntament de Vic-.

⁸⁵⁵ Salvador Palomar –Associació Carrutxa-.

⁸⁵⁶ De l’Associació Carrutxa de Reus.

A més, fins i tot en aquest cas, s'hi troben solucions. Per exemple, la Patum: es celebra primer pel poble i després pels forasters.

El que també hem pogut constatar, és que hi ha grups, colles que actuen bàsicament pel turisme de sol i platja (contractats pels hotelers com un producte d'animació) i pel turisme de negocis i congressos (contractats per operadors professionals de congressos, com a producte complementari i d'entreteniment). Pel sector turístic aquestes entitats tenen un especial interès en la mesura que representen uns costums i unes tradicions pròpies de Catalunya, i per tant els permet oferir als seus clients un producte autòcton i diferenciat de la resta de la seva competència. De l'altra banda, a les colles castelleres, als esbarts, a les colles geganteres, aquestes actuacions-espectacle els representen una important font de finançament i una motivació més pels seus membres, pel caire professional o semi-professional que pren l'entitat. Aquest és el cas de la colla de Castellers de Barcelona o l'Esbart Sant Martí, entre d'altres:⁸⁵⁷

“(En el turisme) hi pensem bastant, a més hi ha esbarts que ja estan fent molta cosa ja amb això. Actuen en hotels, i si no és perquè vinguin més turistes, és perquè els turistes que ja estan aquí se'n van i se'n duen una imatge de Catalunya, de les danses tradicionals catalanes. *Hi ha una mitja dotzena d'esbarts que actuen en hotels a la costa.* Per exemple, l'Esbart de Sant Martí porta ja cinc anys fent un promig de trenta o quaranta actuacions en hotels per any, és un bon promig”.

858

“Hi ha *actuacions*, per exemple, que nosaltres n'hi diem *de congrés*, que són això realment de congrés, fan això un congrés internacional de metges, o del que sigui, i llavors, o bé els hi fan flamenco o bé els hi fan castells, i clar, per aquesta actuació normalment es cobra molts diners”.⁸⁵⁹

“I a nosaltres ens agradaria que el món del turisme i de la restauració es normalitzés en aquest aspecte, la qual cosa seria un *gran ajut a nivell d'esponsorització de moltes entitats*. I així, les entitats de

⁸⁵⁷ Han estat 4 dels 22 entrevistats els que així ens ho han corroborat.

⁸⁵⁸ Andreu Garcia -Agrupament d'Esbarts Dansaires de Catalunya-.

⁸⁵⁹ Josep Farreny -Castellers de Barcelona-.

la cultura popular i tradicional no dependrien tant de les ditxoses subvencions administratives, que si arriben que si no arriben”.⁸⁶⁰

Tanmateix, aquesta defensa d'allò local inherents als fenòmens del turisme i la mundialització no suposa en cap cas tancar-se en el *corpus mysticum*. La modernització i evolució de la festa en paral·lel a la dinàmica de la societat és essencial, tal com manifesten els entrevistats:⁸⁶¹

“En cap cas però, sóc contrària a la interrelació de les diferents cultures, sempre que n’hi hagi una que predomini, perquè sinó anem a l’aiguabarreig i a la dissolució. Crec que hi ha d’haver una *possibilitat de convivència de les cultures, en les que cadascuna d’aquestes s’enriqueixi amb les altres*, acceptant l’assimilació d’elements d’altres cultures en el nostre propi entorn cultural”.⁸⁶²

“Pots estimar el teu poble, des d’una vessant nacionalista, sempre però respectant les altres cultures, i assimilant aquelles coses que es poden adaptar perfectament a la nostra cultura, sense que això suposi cap mena de rebuig, sinó tot el contrari, *vetllant per mantenir les nostres tradicions, però sense menysprear la resta de trets i d’elements que puguin aportar les altres cultures*”.⁸⁶³

“Sí, hem de començar a preuar més la nostra cultura. I això no vol dir que hem de mantenir-la com era abans, sinó que s’ha d’anar actualitzant. Evidentment, *la cultura s’ha d’anar modificant, dinamitzant*. Penso que la modernització ha d’anar lligada a la cultura com ho fa amb la resta de coses de la nostra vida diària”.⁸⁶⁴

“Quan es tracta de muntar la festa (hi ha un sector de gent) que munta la festa en un nivell clàssic i tradicional, en el sentit que cada any és la mateixa festa, perquè no hi ha idees innovadores. És a dir, *crec que la tradició, si no s’innova, si no es renova, la festa desapareix*. És a dir, les festes que celebrem avui en dia, indubtablement, no són com les festes de fa cent anys, però han sapigut evolucionar”.⁸⁶⁵

⁸⁶⁰ Joan M. Merino –Agrupació de Colles de Geganters de Catalunya-.

⁸⁶¹ Han estat 11 dels 22 entrevistats els que així ens ho han reiterat.

⁸⁶² Pepa Ninou –CPCPTC-.

⁸⁶³ Peter Rius –Ball de Diablers de Reus-.

⁸⁶⁴ Valentí Comas –Colla de Geganters del Barri de Santa Anna de Vic i Regidor d’Esports i Festes de l’Ajuntament de Vic-.

⁸⁶⁵ Joan M. Merino –Agrupació de Colles de Geganters de Catalunya-.

“Vulgues que no el fet casteller és un eix d’integració. I això ho tens claríssim, no sé quina colla és,... sí la de Cornellà, que té un cap de colla marroquí. Jo suposo que si parles amb puristes de Valls, de tota la vida de castells, et diran que això és inverosímil. Però clar jo crec que *això ha d’evolucionar amb el temps*, igual que han entrat les noies als castells que abans no hi eren, avui en dia tot s’ha d’anar adaptant als temps que vivim, i un cap de colla marroquí, “pos perfecte”, només faltaria. Igual que hi ha un enxaneta que és de color, els Bordegassos de Vilanova, doncs millor que millor. I aquí a Lleida, si poguessim fer-ho doncs, perfecte, no!”.⁸⁶⁶

5.5 Síntesi del capítol

Els principals resultats de l’anàlisi empírica són els que tot seguit s’exposen:

Pel que fa als vuit àmbits festius analitzats

En quant a la *recuperació i/o inici* de la celebració de les diferents manifestacions lúdiques col·lectives treballades, s’observa que les *Processons de Setmana Santa* van arrancar majoritàriament (56’82%), tot just acabar la Guerra Civil espanyola, ja que el component religiós va exaltar-se enormement amb el règim franquista. En canvi, els *Carnavals* van fer la seva explosió amb l’arribada de la democràcia (42’06%). A la dècada dels vuitanta i noranta es van configurar la majoria dels *Pessebres Vivents* (81’02%); i les *Fires Medievals* van aparèixer bàsicament (95’45%) en la dècada dels noranta.

---

⁸⁶⁶ Marc Sala –Castellers de Lleida-.

D'altra banda, a partir de l'espectacle "Dimonis", d'Els Comediants, a la Fira del Teatre al Carrer de Tàrrrega l'any 1984, es produeix l'expansió dels *grups de foc* arreu de Catalunya, és a dir, fora del seu àmbit geogràfic originari (les comarques del Camp de Tarragona, el Penedès, el Priorat, la Conca de Barberà i l'Anoia). La voluntat de recuperar el carrer i la festa, un cop retornades les llibertats amb la democràcia, hi tingueren també molt a veure. Com en el cas dels *gegants*, que a més acomplien la funció de representar i expressar la identitat local. Els *castellers* (característics també de les terres dels diables) reflecteixen novament una espectacular recuperació fora de la seva zona tradicional i històrica arrel del fenomen mediàtic, que a partir dels Jocs Olímpics de Barcelona del 1992 es va fer ressò dels castells humans, així com d'un singular dirigisme polític i institucional.

En relació als *organitzadors de la festa*, es fa palès que les *Processons de Setmana Santa* mantenen una estructura gremial, essent les germandats i les confraries (68'08%), les principals protagonistes de l'organització de la festa. Pel que fa als *Carnavals* i les *Fires Medievales*, el recolzament dels ajuntaments en l'organització és molt important (66'34% i 59'08%, respectivament). Els *Pessebres Vivents* presenten una diversitat més gran, tot i que les comissions ciutadanes (entitats culturals i cíviques) dominen l'actuació (61%).

Pel que fa als *motius que han originat la festa*, es reflecteix com les *Fires Medievales* tenen una orientació bàsicament econòmica (77'26%); els *Pessebres Vivents* i les *Processons de Setmana Santa* pretenen mantenir i dinamitzar el poble mitjançant els costums, les tradicions i els aspectes culturals que més identifiquen la gent (69'9% i 70'21%, respectivament); i els *Carnavals* s'ajusten a un origen reivindicatiu-democràtic molt accentuat (52'33%). Cal afegir que amb l'arribada de la immigració espanyola, sorgeixen confraries i germandats d'andalusos, murcians, aragonesos que organitzen processons segons l'estil propi de la seva terra d'origen. La nostàlgia que tenen en viure-hi lluny els empeny a organitzar-les.

En quant als grups festius, s'observa que són el dinamisme, el color, el risc i el perill que produeix el foc els elements que configuren l'interés de la gent per participar en els grups de diables. Aquests ingredients també són els que han captivat el fet casteller, tot i que en aquest cas cal afegir-hi la constitució del castell com un referent simbòlic d'identitat nacional.

Tant els diables, com els castellers, geganers, dansaires i organitzadors dels Pessebres Vivents, han creat agrupacions i coordinadores, amb la clara intenció de promoure i protegir la cultura tradicional de Catalunya.

Les diades assenyalades de les colles castelleres, geganteres i grups de diables són la Festa Major pròpia de la localitat o aquelles en les que hi són convidades. No obstant això, els castells tenen la seva particular Festa Major o diada anual amb la qual donen per tancada la temporada castellera, a part del competitiu concurs de castells. I els gegants també celebren una trobada monogràfica d'àmbit nacional, l'anomenada "Ciutat Gegantera".

Menció apart tenen els *esbarts*. Apareixen en el període de la Renaixença, amb la voluntat de recuperar els antics balls populars, arraconats per les noves danses modernes i forasteres que s'havien posat de moda en aquells temps. Durant la repressió franquista, els esbarts representen una resistència per salvar el llegat cultural de Catalunya. Avui, s'han convertit en una mena de relíquia, atesa la manca de dansaires (formats majoritàriament per gent gran o bé nenes), la gran ignorància de les institucions, tant d'àmbit local com autonòmic quan s'organitzen festes, i l'inexistent recolzament mediàtic.

Pel que fa al discurs dels entrevistats

Els *sentiments de comunitat* (de pertinença al barri, al poble, a la nació) i *d'identitat* (entès com a sentiment de pertinença a una cultura diferenciada)

representen els factors principals que expliquen la revifalla de les festes tradicionals i populars a Catalunya. En el trasfons, la *mundialització*, com a reacció i resistencialisme pel temor a perdre unes tradicions autòctones davant el fenomen de la homogeneïtzació cultural i la interculturalitat.

L'interés de la gent de fruit col·lectivament; el voler compartir i interrelacionar-se; cercar l'autoestima i autorealització personal a través de la col·laboració amb d'altres persones fent coses per al seu poble; la necessitat psicològica de trencar amb la vida laboral i renovar les seves forces expliquen aquesta recuperació festiva popular. En tots aquests elements s'hi observa una voluntat d'allunyar-se dels valors individualistes i del relativisme moral que imperen en la societat actual, com a reacció contrària, i alhora, de refermar de nou els valors de solidaritat, col·lectivitat i altruisme.

Aquest sentiment d'identitat està relacionat amb la voluntat de fer país, atesos diferents motius: la repressió franquista que encara és força present en la memòria; la nostàlgia dels temps passats i dels costums que es perden; l'interès de conèixer la història i la cultura de la societat que identifica com a poble; la necessitat de construir uns referents simbòlics d'identitat local i de crear un caliu de poble; el voler seguir amb la tradició familiar que s'ha viscut a casa des de petit; l'orgull que suposa ser d'una localitat i donar-la a conèixer; o la rivalitat i competitivitat amb el poble veí, amb el barri o entitat del costat.

En qualsevol d'aquests casos, es fa difícil trobar un rerafons de compromís polític i/o nacionalista en la gent que participa activament en l'organització de les festes. A banda, aquestes es conceben com a un servei, com un bé públic, al qual tothom hi té accés, facilitant-ne la integració social i cultural. Malgrat que, de vegades, el procés de socialització festiva no sempre és instantani i cal fer explícites les claus d'interpretació. Una solució es troba en l'educació.

Tanmateix, de l'acció col·lectiva festiva se'n desprenen problemes. Els canvis econòmics, socials i culturals afecten les associacions. Els actors deixen de tenir constància, no es comprometen, apareix la figura del gorrer. Les variables que expliquen la manca de participació en les activitats festives es troben en la rellevància que ha prè en la societat l'individualitat i la projecció personal per damunt de la col·lectivitat; i la consideració que "el temps és diner", juntament amb una mentalitat molt nostrada que les obligacions (treball i estudi) passen davant del que es considera oci. Lògicament, aquestes dificultats impossibiliten que l'entitat pugui innovar, avançar, i de retruc minven les seves possibilitats per continuar motivant als membres que tenen una constància en la participació.

Resoldre aquest desinterès i manca de compromís de la gent està a les mans del líder (amb la seva capacitat de compactar el grup i de saber trobar l'equilibri entre la responsabilitat i la diversió) i dels *incentius* (selectius) que ofereix el pertànyer a l'entitat, el reconeixement dels espectadors o els beneficis intel·lectuals, culturals i socials que aquesta representa.

Pel que fa al *finançament*, la majoria de les entitats no poden subsistir amb les subvencions de l'administració i se les ingenien per arrebregar més fons econòmics (cobrant un *caché*, organitzant altres activitats, aportant diners els mateixos actors). Fins i tot, s'aconsegueix l'esponsorització de l'empresa privada, com és el cas dels castellers.

Aquest desencís degut a la manca de compromís de la gent i als deficitaris recursos econòmics auguren *nous models associatius*. D'una banda, entitats que per la seva pròpia dinàmica esdevenen puntuals i només es mobilitzen per l'ocasió (com molts grups de Carnaval, les confraries de Setmana Santa, les associacions dels Pessebres Vivents). De l'altra, la professionalització del món festiu, com en la de les fires medievals, atès que es tracta d'activitats que

proporcionen lucre, directe o indirecte, en forma de promoció dels pobles i de comercialització de productes específics.

Es corrobora la importància dels *mitjans de comunicació* per la promoció, continuïtat i recolzament (a nivell institucional, mediàtic i comunitari) d'una festa. També el boca-boca, el ressò que aconsegueix la mateixa festa quan se celebra i les noves tecnologies de la informació i de la comunicació (TIC) contribueixen a la difusió de la cultura popular i tradicional catalana.

Quan l'administració pública local o autonòmica intervé directa i activament en l'organització i celebració d'una festa en sorgeix la seva *instrumentalització*, ja sigui dins l'àmbit econòmic o dins l'àmbit ideològico-polític. Normalment, darrera hi ha una unió d'interessos que van des de procurar aportar riquesa i incentivar l'economia del poble, fins a construir i oficialitzar els valors i símbols de la identitat i el nacionalisme català (tot apropiant-se'n); passant per l'interès d'afavorir i incrementar la projecció personal, d'un candidat o d'un polític o d'un partit sencer.

El darrer mòbil que actua com a esperonador de les festes populars i tradicionals es el *turisme*, des de dues vertents diferents: d'una banda, l'activitat festiva com a recurs per oferir una ocupació del temps d'oci (ja sigui en les segones residències o en els caps de setmana), ja sigui per trencar amb la rutina de cada dia o bé per conèixer la realitat cultural i festiva de l'entorn. I de l'altra, pels beneficis econòmics, socials i polítics que es poden derivar de l'activitat festiva per a un municipi turístic. En moltes ocasions, les localitats celebren una festa per tal de rebre visitants, per exhibir-se, per mostrar als *altres* la seva especificitat cultural pròpia. Les festes es converteixen en un instrument de promoció i de màrqueting de la població, una manera de donar a conèixer el poble. La finalitat doncs, de convocar al foraster és implícita en tota manifestació lúdica col·lectiva. I els ingressos que aquesta representa tampoc escapen a ningú. I amb tot, malgrat el perill que el desmesurat interès econòmic

d'una festa i la consegüent visita massiva de turistes puguin maltmetre l'essència de les festes populars i tradicionals, no s'ha observat aquest neguit entre els entrevistats. Contràriament, n'és un incentiu. Com també que esbarts actuïn pel turisme de sol i platja (contractats pels hotelers com un producte d'animació) i castellers pel turisme de negocis i congressos (contractats per operadors professionals de congressos, com a producte complementari i d'entreteniment).

L'excepció: es percep que en els pobles petits, ni la mundialització ni el turisme intervenen en la recuperació de les festes populars i tradicionals. Aquesta es deu essencialment a l'interés de crear espais de cohesió social i d'identificació cultural. En quant a l'associacionisme, aquest disminueix i acostuma a reduir-se a una única entitat. A més, el fet de no participar activament en una festa, de no involucrar-se en la vida social, suposa quedar-ne fàcilment aïllat, automarginar-se. Per tant, el constrenyiment social "obliga" a la festa.

TERCERA PART.
CONCLUSIONS

De l'estudi i del treball de camp realitzat se n'extreuen les conclusions següents:

Tota l'anàlisi empírica ens porta a comprovar que pels protagonistes de la festa, els organitzadors (els informants de l'anàlisi empírica) i els participants de carrer, aquesta és una activitat autotèlica: "La festa per la festa". Per tant, l'*homo festus* és la principal causa de revifalla, conjuntament amb la voluntat de continuar amb les tradicions i els costums que l'identifiquen. És a dir, el *sentiment de comunitat i d'identitat*, apareixen en l'anàlisi empírica com els primers motors de dinamització de la cultura festiva popular i tradicional catalana. Corroborem doncs, la primera de les hipòtesis plantejades. La festa popular i tradicional constitueix també avui, l'expressió d'un sentiment comunitari i d'identificació cultural, de cohesió, integració i pertinença de l'individu en el sí d'una comunitat, en un *locus* concret.

També, s'ha comprovat la convicció per part dels entrevistats que la festa *satisfà una necessitat psicològica*, suposa una vàlvula d'escapament davant la vida monòtona orientada cap el treball productiu. És la necessitat de rauxa *versus* el seny; la possibilitat de desinhibició i de deixar enrere les pautes de conducta que la societat imposa. Hem observat que el que mou a la gent a organitzar i dinamitzar una festa és la necessitat de compartir, de trobar-se i relacionar-se amb els membres de la seva pròpia comunitat. Aquesta participació en la festa, *satisfà les necessitats d'autoestima i d'autorealització personal*, ja que formar part d'un grup permet adquirir reconeixement, prestigi i respecte per part de la resta dels membres del grup al qual es pertany. Per últim, la festa *satisfà la funció de transmissió de cultura i de valors* ja que és a partir de la participació activa en l'organització d'una festa com nens, joves i adults coneixen la història i la cultura que els identifica i s'eduquen en els valors propis de la comunitat (la cultura de l'esforç per aconseguir les coses, per exemple).

En quant a la identificació cultural, aquesta es concep com un *corpus mysticum* atemporal i simbòlic que configura i garanteix la consciència i identitat

individual i grupal del nosaltres *versus* els altres. I, aquí, sorgeixen dos sentits de l'acció que es complementen i es solapen. El que té a veure amb la comunitat (barri, municipi) i un altre, més ampli, que es concreta amb l'*interès de fer país*, de reviure la cultura autòctona sobrepasant l'esfera local i identificant-se amb la identitat supralocal, la catalana. Ambdós, hem comprovat que esdevenen elements claus en la dinamització festiva popular actual.

En alguns casos, s'ha pogut comprovar que la *repressió cultural, política i social del franquisme* va esperonar la necessitat de fer país, i actuant com a revulsiu, va reactivar les festes. Els carnivals, nascuts gairebé tots l'endemà de la instauració dels ajuntaments democràtics, en són l'exemple més contundent. En d'altres, l'element incentivador és la *nostàlgia* –potser un crit front la modernitat– de recuperar de l'oblit aquella festa que temps enrere s'havia celebrat. Aquesta nostàlgia explica la conversió d'oficis, activitats artesanals i costums populars en festes de caire tradicional. En aquest sentit, la *tradició familiar* també té a veure en la continuïtat de la festa: cada generació ensenya a la següent a fruit amb els seus valors i tradicions, a identificar-se amb uns costums i unes manifestacions lúdiques característics de la seva localitat. Finalment, el sentiment local identitari: s'evidencia que la identitat cultural confereix a la persona l'*orgull* i la satisfacció *de ser d'una localitat* concreta. El fet de competir i de rivalitzar amb el poble veí, amb el barri o l'entitat del costat, determina el revifar d'una festa. Es tracta d'un sentiment molt lligat a la pertinença i a la identitat, al concepte *nosaltres-local* vers els *altres*.

En tots els casos, hi ha una voluntat més o menys conscient de fer cultura, de crear identitat en aquell espai territorial, en aquella comunitat on es viu, sense oblidar els arrels del lloc d'origen. En sintonia amb això, es destaca la creació de la Festa Major del districte de Nou Barris de Barcelona o la constitució d'associacions i confraries de gent provinent d'altres comunitats autònomes espanyoles que van arribar a Catalunya a mitjans del segle XX, i que evidencien

també aquesta voluntat exacerbada per preservar els seus propis trets d'identitat d'introduir-los en la comunitat de convivència.

La segona de les hipòtesis plantejades és la reacció a la *mundialització*, com a motor del renaixement i refermament de les festes populars i tradicionals. Front aquest nou marc, que imposa *pautes d'homogeneïtzació* s'assisteix al *resorgiment dels localismes* i de les identitats autòctones expressades amb manifestacions de cultura festiva popular. El *revival* del nosaltres-local està lligat a la identitat, al nacionalisme cultural, en detriment del nacionalisme territorial: la nació construeix un cos místic (religió civil) que legitima de nou la comunitat. En l'anàlisi dels discursos –objecte del treball de camp– es percep que el *temor a perdre* les tradicions autòctones davant els fenòmens d'homogeneïtzació i de interculturalitat fan *reaccionar* la gent i la impulsa a dinamitzar novament la cultura popular que els identifica. Ara, si bé aquesta dualitat global-local és present en tota la geografia catalana influïda per l'economia i els mitjans de comunicació, s'ha evidenciat que en els pobles petits, la mundialització no intervé en la revifalla de les festes populars i tradicionals. En aquestes comunitats, el mòbil dominant és bàsicament el de crear *caliu de poble*, tot mantenint els costums que els són propis.

Per tot això, la festa manté la seva *funció reproductora* i *reestructuradora* de l'ordre social; consolida la *funció autotèlica*, per la possibilitat que dóna a l'individu de transgredir aquest ordre, d'invertir els valors, els codis normatius del comportament i els capteniments consuetudinaris; insisteix en la funció *competitiva* entre determinades associacions i grups festius, refermant els vincles *nosaltres versus ells*; i garanteix la *funció social* de cohesió comunitària. Aquesta darrera funció és especialment important ja que a través de la festa es potencia la *integració social* i cultural de tota la ciutadania.⁸⁶⁷

---

⁸⁶⁷ Recordem que l'enxaneta de la Colla Castellera dels Bordegassos de Vilanova i la Geltrú és un nen de color o el cap de colla de la Colla Castellera de Santa Coloma de Gramanet és un jove magribí.

De tota manera, s'ha constatat que el procés de socialització festiva no és pas instantani. El fet que es visqui la festa des de la infantesa, des de la família, en la majoria dels casos, permet conèixer les seves pautes i comportaments. Però, també des de l'escola es revaloritza la festa. D'aquí la importància que la *institució escolar* inclogui la temàtica festiva popular i tradicional en els currículums de les diferents etapes de l'ensenyament. El binomi festes-ensenyament facilita la participació i recuperació de la cultura festiva popular i tradicional catalana. Remarcar, per exemple, que a la Universitat de Lleida, els castellers imparteixen un crèdit de lliure elecció amb la finalitat de difondre aquest fenomen entre els estudiants.

Quant a qui són els protagonistes de l'acció col·lectiva festiva -la tercera de les hipotesis plantejades- es constata que el procés de renovació festiva popular està incentivat bàsicament per dos agents: la iniciativa directe dels ciutadans i l'administració autonòmica i local.

Pel que fa a la iniciativa de la gent, és del tot evident que sense la seva participació voluntària i espontània, la festa no existiria. Tanmateix, la festa com a fruit de l'*acció col·lectiva* que és, no s'escapa dels seus problemes inherents (*free rider*), resolta amb *incentius selectius* positius (de privilegi, prestigi, inclusió) o negatius (rebuig i exclusió). La democràcia i la postmodernitat han acompanyat un *canvi d'interessos i d'actituds* dels ciutadans: el soci filàntrop i el resistencialisme cultural i polític s'han substituït per la manca de compromís i de constància. La figura del gorrer és tan habitual que configura un greu *escenari de crisi* en les associacions culturals i festives: d'una banda, dificulta seriosament el funcionament de l'entitat; de l'altra, fa minvar la motivació dels membres que tenen una constància en la participació.

Aquesta manca de compromís i constància s'explica per l'actual rellevància de la individualitat i de la projecció personal per damunt de la col·lectivitat; també per les consideracions que "el temps és diner" i que sempre, abans de la

devoció (la festa, l'entitat), és primer l'obligació (el treball i l'estudi). S'ha percebut que aquesta manca de compromís de la gent és una preocupació molt generalitzada dins de les entitats de l'àmbit festiu. Amb tot, hi ha associacions que rutllen, que saben trobar l'equilibri entre la responsabilitat i el fet de passar-ho bé. L'èxit de les entitats festives s'explica per dues raons: d'una banda, les capacitats del líder, del cap de colla, que sap captar l'interès de la gent, i alhora, compactar el grup; de l'altra, les compensacions o incentius que es reben a canvi de la participació. Els incentius que més notablement determinen l'èxit de l'entitat són: la interacció social i les sinèrgies que s'estableixen amb els membres del grup i de fora d'aquest; les activitats complementàries (sopars, sortides...); el reconeixement dels espectadors que gaudeixen de la festa; l'enriquiment cultural personal; i la rivalitat i competitivitat amb un altre poble, barri o entitat.

Amb tot, el temps d'oci incentiva la dinamització i recuperació de les festes populars i tradicionals, ja que aquest es destina en bona mesura a reaccionar contra l'aïllament i l'individualisme de la postmodernitat. És a dir, s'inverteix temps i, a vegades diners, per la necessitat que es té de retornar a la "vida social" que és implícita en la participació de les festes.

De l'anàlisi, també es desprèn que en els pobles petits, la importància de l'associacionisme és menor. La gent acostuma a col·laborar de "forma espontània", ja que el *constrenyiment social* "obliga" a participar de la festa. En cas contrari, l'exclusió del grup i la crítica social estan garantides. En canvi, les urbs tenen una vida festiva "normalitzada", sense que els sentiments de comunitat i d'identitat cultural hi tinguin una presència massa notable.

Capítol a part mereixen entitats com La Roda d'Espectacles Infantils i Juvenils,⁸⁶⁸ que d'una forma professionalitzada, recupera festes genuïnes en poblacions o barris amb més desarrelament català o en localitats properes a

---

⁸⁶⁸ Així, al 1999 va ser declarada *Entitat d'Interès Cultural* per la Generalitat de Catalunya.

l'àrea urbana de Barcelona que estan acollint a molts residents barcelonins de forma permanent.

Des del moment en què l'administració autonòmica i local també participa activament en la recuperació de la cultura festiva tradicional i popular catalana, sorgeixen funcionalitats noves en la festa: la *simbòlico-identitària* i la d'*espectacle-mercaderia*. Aquestes dues funcionalitats estan estretament lligades a la instrumentalització de la festa, tant per part de l'àmbit polític com de l'econòmic. D'una banda, s'observa una discrecionalitat política com a reacció al període de repressió cultural de la identitat catalana i al present fenomen de la mundialització; de l'altra, prenen relleu interessos econòmics relacionats amb el turisme. El maridatge entre la dinàmica identitària (mites d'identitat nacional) i la dinàmica del mercat (mercat econòmic de béns i serveis; mercat polític d'atracció de vots de l'electorat) de la festa és un fet.

Aquesta reacció al règim franquista i a la mundialització desemboca amb la legitimació d'uns valors i uns símbols que esdevenen els nous *referents de catalanitat*. Des de la Generalitat i les corporacions municipals es promou el manteniment i l'ampliació d'aquest sentiment d'identitat nacional com una assegurança política. Aquesta politització de la festa té efectes perversos o colaterals, però en una mesura menor a d'altres fenòmens socials. Hi ha apropiació de signes d'identitat cultural, però no hi ha tergiversació, com el franquisme que en va trencar l'esperit. Amb tot, part dels entrevistats manifesten el seu rebuig vers qualsevol partit polític que pretén legitimar el seu discurs ideològic utilitzant llur festa o entitat festiva. En aquest sentit, determinats protagonistes de les activitats festives (sobretot, els castellers) critiquen fortament la manipulació política que es fa de la festa.

Hi ha també l'altra cara, determinats grups (per exemple, els esbarts) valoren positivament el suport institucional que de vegades rep una festa. L'ús que se'n

fa de la festa té per a ells una importància relativa, ja que el que realment els interessa és que se'n garanteixi la continuïtat i se n'eviti la desaparició.

Aquest recolzament de l'administració pública, enllaça amb el *finançament* necessari per a la realització de la festa. Les entitats manifesten que majoritàriament depenen de les polítiques de subvencions que reben de l'administració. De tota manera, sovint aquestes ajudes econòmiques són insuficients, per la qual cosa acostumen a optar per altres vies de finançament: cobrant entrada al públic o un *caché* a l'ajuntament que els contracta per la seva actuació, o passant la barretina, o organitzant altres activitats que res tenen a veure amb la festa però que generen ingressos, o amb la col·laboració del propi participant (a partir de quotes). En general, els nostres entrevistats han considerat l'*autofinançament* com element essencial perquè una entitat pugui tirar endavant. No obstant això, hi ha entitats que recorren a l'esponsorització i sufraguen les seves despeses amb finançament d'empreses privades. Els castellers són els més avantatjats en aquesta dinàmica, ja que gràcies a la fal·lera social i mediàtica que viuen, troben fàcilment sponsors.

Com a conseqüència de la manca de compromís de la gent i els deficitaris recursos econòmics, està apareixent un *nou model associatiu* en el qual la participació veïnal és més escadussera o fins i tot, inexistent. D'una banda, es fa cada cop més viable l'existència d'entitats amb una activitat més esporàdica, és a dir, just en el període de la organització i celebració de la festa (com és el cas de les comissions del Pessebre Vivent o les confraries de Setmana Santa). De l'altra, la *professionalització* del món festiu, bàsicament de les àrees de cultura i festes de les diferents Administracions locals. D'altres exemples són les promotores que organitzen els mercats medievals o els grups de música tradicional. La Fira d'Espectacles d'Arrel Tradicional n'esdevé l'aparador comercial. Si bé, tant el primer model com el segon ja es donen i, amb mesura, resulten complementaris de la dinàmica festiva popular, introdueixen el perill

d'una professionalització excessiva de les entitats festives populars i tradicionals. A l'extrem, acabaria amb la pròpia concepció de la festa popular.

Pel que fa al *turisme*, la sisena hipòtesi assenyalada, es presenta com un dels elements *esperonadors de la festa*. Principalment a nivell macro (des de la Generalitat de Catalunya) i en menor mesura a nivell micro (des dels diferents municipis), s'ha dissenyat una *estrategia de diferenciació del producte turístic* propi enfront mercats de competència monopolística (substitutius imperfectes), intraterritorial i interterritorials. En aquest sentit, la revitalització de la festa, en tant en quant té un efecte dinamitzador i multiplicador de les economies locals i regionals, és present en la majoria dels pressupostos públics.

Les diferents entrevistes fetes als representants polítics han revelat una clara consciència de què *l'avantatge comparativa* dels municipis catalans en un món globalitzat passa per la potenciació d'un turisme, en el que la *festa* n'és el seu valor afegit. D'altra banda, l'administració pública és conscient que el turisme és un bon instrument per potenciar i exportar la *imatge* d'una Catalunya amb una identitat pròpia i diferenciada arreu. Lògicament, aquest tret diferencial es tradueix en un poder de mercat, en una estructura de competència monopolística. Per tant, quant més diferenciat serà aquest producte, més beneficis extraordinaris se'n podran esperar.⁸⁶⁹

Exemples d'utilització de les festes com a reclam turístic diferenciador els trobem, per exemple, entre els hotelers de Salou que, per Setmana Santa, proposen als seus clients-turistes una excursió a Tarragona, a veure la Processó

---

⁸⁶⁹ En aquest sentit, la creació de l'Associació per a la Difusió de la Cultura Popular en el Sector Turístic, promoguda des del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana, permetrà especialitzar l'oferta, crear imatge de marca i desestacionalitzar la demanda. El projecte del Parc Temàtic de les Tradicions permetrà estudiar, ordenar i potenciar els costums, les formes de vida, l'artesanía, la gastronomia, les festes tradicionals, la música, la dansa, l'imaginari col·lectiu, les figures i els entremesos, el foc, la mitologia i les llegendes de Catalunya.

del Sant Enterrament del Divendres Sant (declarada Festa Tradicional d'Interès Nacional). També trobem grups festius que actuen bàsicament pel turisme de sol i platja (contractats pels hotelers com un producte d'animació) i pel turisme de negocis i congressos (contractats per agències especialitzades en l'organització de congressos, com a producte complementari i d'entreteniment). És el cas de l'Esbart de Sant Martí i de la Colla de Castellers de Barcelona, respectivament.

El testimoni dels entrevistats ens ha permès ratificar que la festa actua en un mercat competitiu, format per molts municipis que decideixen diferenciar el seu producte (mitjançant la festa) per atraure a visitants. En la mesura que més pobles entren, per un "efecte imitació", en aquest mercat, el grau de diferenciació es va reduint, aconseguint una *homogeneïtzació festiva en tot el territori* ja que molts municipis incorporen elements festius d'altres llocs, sense massa o cap tradició local. En conseqüència, a Catalunya, les festes s'han desterritorialitzat, s'han descontextualitzat. Un bon exemple el constitueix el fet casteller aparegut en comarques amb cap mena de tradició vers aquest àmbit festiu (com a Vic o a Lleida). Així, també s'explica la proliferació de les fires medievals que han aparegut recentment en tantes poblacions de la geografia catalana. Responen bàsicament a un interès econòmic, per part de les associacions de botiguers o per part dels ajuntaments, donat que atrauen a molta gent i impliquen una despesa a la ciutat.

La *cultura festiva popular* i el *turisme* són doncs, el *nou tàndem* i la *nova aposta* davant uns clients que disposen de més benestar econòmic, més temps de lleure, més mobilitat i d'un nivell cultural i d'exigència turística més elevats, segons el nou model de societat d'oci que s'ha imposat. Les segones residències també hi tenen a veure, ja que els seus propietaris acostumen a integrar-se en la vida social i festiva de la segona localitat. Però això sol donar-se en els pobles petits sense un interès turístic massa destacat. En aquests casos, el valor afegit

que les festes poden donar a la localitat no té res a veure amb els interessos turístics. El seu motor és únicament el sentiment de comunitat i d'identitat.

Al llarg del treball (Capítols I, II i III), s'ha apuntat els perills que introdueix el desmesurat interès econòmic de la festa (que pot convertir-la en pur espectacle comercial, artificios i sense cap essència ni autenticitat) i la "invasió" i saturació de l'espai local que en suposa. Però, arran del treball de camp, es demostra que la majoria d'aquestes manifestacions lúdiques col·lectives continuen naixent per qüestions comunitàries, ideològiques i culturals, més que per interessos econòmics. Malgrat tot, és evident la importància del factor econòmic en algunes iniciatives aparegudes a la dècada dels noranta (del segle XX), com són les fires medievals. Certament, *el turisme utilitza la festa*. En un cert sentit, la potencia. Però també, *pot desvirtuar la festa*. L'exemple paradigmàtic és la Patum de Berga.⁸⁷⁰ Però s'hi ha trobat solució: el dijous i el diumenge se celebra la festa pels berguedans; el dissabte és el dia dels forasters. Per tant, se'n treu un ús turístic i comercial, sense que aquest condioni la festa o la desllueixi, tal com han reiterat els entrevistats. L'interès per atraure cada cop a més gent i fer que el seu poble i la seva festa siguin coneguts i admirats arreu, sense que això els representi perdre caliu ni identitat, preval en cada celebració. No oblidem que el concepte *nosaltres* necessàriament precisa del concepte *ells* per poder-se forjar.

De tota manera, queda palès que la sostenibilitat de la festa passa per trobar l'equilibri entre la seva explotació turística i la seva dimensió comunitària. *Tant la politització com la turistificació de la festa* responen en primer lloc a un interès marcadament de desenvolupament econòmic local, però també conservacionista. Finalment, però, i pel que hem pogut observar, continua primant una *intencionalitat social*, ja que revifar i renovar una festa popular i tradicional sobrepasa els objectius propis de la intervenció política o turística.

---

⁸⁷⁰ Recordem que aquest 2002 s'ha sol·licitat que la Festa de Sant Joan de Menorca sigui declarada per la UNESCO Patrimoni de la Humanitat, i el 2004 es vol demanar que també ho sigui la Patum de Berga.

Per últim, i donant resposta a la setena de les hipòtesis plantejades, volem remarcar l'important paper dels *mitjans de comunicació*. S'han convertit en un puntal per la projecció i consolidació del símbol festiu, del mite de la catalanitat (els castells en són de nou l'exemple emblemàtic), tot i que també dilueixen i arraconen aquelles manifestacions que no són tant atractives, mediàtica i políticament parlant. La sardana corrobora aquesta darrera afirmació, així com també el món dels esbarts.

Bibliografia

- AGUILAR, Salvador, 2000, *Los movimientos sociales y el cambio social: ¿una lógica o varias lógicas de la acción colectiva?*. Universitat de Barcelona.
- ALVAREZ SOUSA, Antonio, 1994, *El ocio turístico en las sociedades industriales avanzadas*. Barcelona. Bosch.
- AMADES, Joan, 1982, *Costumari català*. 5 Volum. Barcelona. Salvat i Ed. 62.
- AMADES, Joan, 1980, *Folklore de Catalunya*. Barcelona. Selecta.
- AMADES, Joan, 1980, *Guia de les festes tradicionals de Catalunya. Itinerari per tot l'any*. Barcelona. Aedos.
- ARIÑO, Antonio, 1988, *Festes, rituals i creences*. Temes d'Etnografia Valenciana (IV). València. Edicions Alfons els Magnànim, IVEI.
- ARIÑO, Antonio, 1992, *La ciudad ritual. La fiesta de las fallas*. Barcelona. Anthropos.
- ARIÑO, Antonio, 1997, *Sociología de la cultura. La constitución simbólica de la sociedad*. Barcelona. Ariel.
- ARTÍS-GENER, Avel·lí i MOYA, Bienve, 1980, *Festes populars a Catalunya*. Barcelona. HMB.
- BAJTIN, Mijail, 1974, *La cultura popular en la Edad Media y Renacimiento*. Barcelona. Seix Barral.
- BALLART, Josep, 1997, *El patrimonio histórico y arqueológico: valor y uso*. Barcelona. Ariel.
- BARRERO, A., 1995, "Turismo: entre la prosperidad y la enfermedad crónica" a *Ecosistems*, núm 14.
- BATAILLE, Georges, 1975, *Teoría de la Religión*. Madrid. Taurus.
- BELL, D., 1992, *Las contradicciones culturales del Capitalismo*. Madrid. Alianza.
- BERGER, Peter & LUCKMANN, Thomas, 1984, *La construcción social de la realidad*. Buenos Aires. Amorrortu.
- BERIAIN, Josetxo, 1998, *La identidad colectiva: vascos y navarros*. Haranburu Editor. Universidad Pública de Navarra.
- BERIAIN, Josetxo, 1996, *La integración en las sociedades modernas*. Barcelona. Anthropos.

- BONET, Lluís (coord.), 1995, *Diversitat cultural i polítiques culturals a Europa*. Barcelona. Fundació Jaume Bofill.
- BOTE GÓMEZ, Venancio, 1988, *Turismo en espacio rural. Rehabilitación del patrimonio sociocultural y de la economía local*. Madrid. Popular.
- BROTONS, Xavier i BEUMOLA, Joan, 1997, *Castellers. Història, tècnica i present*. Barcelona. Columna.
- BROTONS, Xavier, 1995, *Castells i castellers. Guia completa del món casteller*. Barcelona. Lynx.
- BURCKHARDT, Jacob, 1983, *Consideraciones sobre la Historia Universal*. Barcelona. Edicions 62.
- BURKART, A.J. & MEDLIK, S., 1974, *Tourism, Past, Present and Future*. Londres. William Heinemann.
- CALS, Joan, 1974, *Turismo y Política Turística en España: una aproximación*. Barcelona. Ariel.
- CAPMANY, Aureli, 1982, *Calendari de llegendes, costums i festes tradicionals catalanes*. Barcelona. Laia.
- CAPMANY, Aureli, 1934, *Folklore y Costumbres de Espanya*. Barcelona. A. Martín.
- CARDINI, Franco, 1984, *Días sagrados. Tradición popular en las culturas euromediterráneas*. Barcelona. Argos Vergara.
- CARDÚS i ROS, Salvador, 1985, *Saber el temps. El calendari i la seva significació en la societat moderna*. Barcelona. Altafulla.
- CARO BAROJA, Julio, 1989, *El carnaval*. Madrid. Taurus.
- CASASSAS, Lluís, 1978, *Fires i mercats a Catalunya*. Barcelona. Edicions 62.
- CASTELLS, Manuel, 1997, *La era de la informació. Economía, sociedad y cultura*. 3 Vol. Madrid. Alianza.
- COCHRANE, Alan & CLARKE, John, 1993, *Comparing Welfare States: Britain in International Context*. Sage.
- COGUIBET, Claude, 1984, *El Carnaval*. Barcelona. Altafulla.
- COLOMER, Jaume, 1978, *Festes populars de Catalunya*. Barcelona. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

- CUENCA, Manuel, 1995, *Turismo y tiempo libre. Actividades, Métodos y Organización*. Bilbao. Universidad de Deusto.
- CURET, Francesc, 1967, *Història del teatre català*. Barcelona. Aedos.
- DD.AA, 1999, *Globalización, riesgo, reflexividad. Tres temas de la teoría social contemporánea*. Madrid. Centro de Investigaciones Sociológicas.
- DD.AA (Pere Català i Roca, director), 1981, *Món casteller. 2 volums*. Barcelona. Dalmau Ed.
- DD.AA.(REIXACH, Modest coord.), 1989, *Calendari de Festes de Catalunya, Andorra i la Franja*. Barcelona. Fundació Serveis de Cultura Popular i Altafulla.
- DD.AA., 1999, *50 años de turismo español. Un análisis histórico y estructural*. Madrid. Escuela Oficial de Turismo. Secretaría de Comercio, Turismo y Pyme. Centro de Estudios Ramon Areces.
- DD.AA., 2000, *Quaderns de Cultura Popular*. Barcelona. El Periódico i Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana.
- DD.AA., 1993, *El Ball de Diables de Tarragona. Teatre i festa a Catalunya*. Tarragona. El Mèdol.
- DD.AA., 1986, *España bajo el franquismo*. Barcelona. Crítica.
- DD.AA., *Estudios Turísticos*. Nº 143, 144, 145, 150 (2000-2001). Instituto de Estudios Turísticos.
- DD.AA., 1997, *La festa a Catalunya. La festa com a vehicle de sociabilitat i d'expressió política*. Barcelona. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- DD.AA., *La temporada turística a Catalunya*. 1981, 1990, 1999. Departament d'Indústria, Comerç i Turisme de la Generalitat de Catalunya.
- DD.AA., 1999, *Les Festes a Catalunya*. Col. Som i Serem, 13. Barcelona. Generalitat de Catalunya. Edicions 62.
- DD.AA., *Revista d'Etnologia de Catalunya*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana. (Núm. 13 Novembre 1998), (Núm. 16 Abril 2000).
- DD.AA., *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*. CIS. Núm. 82. Abril-Juny, 1998.

- DD.AA, 1991, *Associacions. Cultura i societat civil a Catalunya*. Col. L'Agulla, núm 9. Tarradona. El Mèdol.
- DD.AA, *Estudis de Turisme de Catalunya*. Generalitat de Catalunya. Departament d'Indústria, Comerç i Turisme. Dossiers 1,2,3,4,5,6,7,8,9. Barcelona, 1998-2001.
- DD.AA., 1998, *La Roda. 20 anys als barris, 20 anys amb els infants i els joves*. Barcelona. Departament de Benestar Social. Direcció General d'Acció Cívica.
- DD.AA., 1995, *L'economia del turisme*. Revista Econòmica de Catalunya. Dossier 28. Barcelona.
- DD.AA., 1994, *L'economia catalana davant del canvi de segle*. Barcelona. Departament d'Economia i Finances. Banco Bilbao Vizcaya.
- DD.AA., 2000, *Anàlisi econòmic i social de la immigració*. Barcelona. Societat d'Estudis Econòmics.
- DE FRANCISCO, Andrés, 1997, *Sociología y cambio social*. Barcelona. Ariel.
- DELEITO, J., 1988, *También se divierte el pueblo*. Madrid. Alianza.
- DELGADO, Manel, 1992, *Les festes a Catalunya, avui*. Barcelona. Barcanova.
- DOMEDEL, Núria, 1991, *Fauna fantàstica de Catalunya*. Terra Nostra, 25. Barcelona. Labor.
- DURKHEIM, Émile, 1982, *Las formas elementales de la vida religiosa*. Madrid. Akal.
- ECO, Humberto, 1997, *Cómo se hace una tesis. Técnicas y procedimientos de investigación, estudio y escritura*. Barcelona. Gedisa.
- ELIADE, Mircea, 1998, *Lo sagrado y lo profano*. Barcelona. Paidós Orientalia.
- ELIADE, Mircea, 1991, *Mito y realidad*. Madrid. Labor.
- ELSTER, John, 1991, *El cemento de la sociedad*. Barcelona. Gedisa.
- ELSTER, John, 1990, *Tuercas y tornillos. Una introducción a los conceptos básicos de las ciencias sociales*. Barcelona. Gedisa.
- EMBER, Carol & EMBER, Melvin, 1997, *Antropología cultural*. Madrid. Prentice Hall Inc.
- ESPINÀS, Josep i FORCANO, Eugeni, 1976, *Festa Major*. Barcelona. Destino.
- ESPINÀS, Josep M^a, 1976, *Catalunya també és una festa*. Barcelona. Diàfora.

- FÀBREGAS, Xavier, 1982: *El fons ritual de la vida quotidiana*. Barcelona. Edicions 62.
- FÀBREGAS, X. i GUMÍ, J., 1979, *Tradicions, mites i creences dels catalans. La pervivència de la Catalunya ancestral*. Barcelona. Edicions 62.
- FÀBREGAS, Xavier, 1976, *Cavallers, dracs i dimonis. Itinerari a través de les festes populars*. Barcelona. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- FARRÀS, Jaume i COSTA, Dolors, 1987, *Corpus berguedà i administradors 1619-1987*. Sabadell. Ed. J. Farràs i l'Àmbit de Recerques del Berguedà.
- FARRÀS, Jaume, 1986, *La Patum de Berga*. Terra Nostra 3. Barcelona. Labor.
- FEDOU, René, 1971, *L'État au Moyen Age*. Presses Univesitaires de France.
- FERNÁNDEZ AGUADO, Carmen, 1991, *Manual de estadística descriptiva aplicada al sector turístico*. Madrid. Síntesis
- FERNÁNDEZ FUSTER, Luis, 1985, *Introducción a la teoría y técnica del turismo*. Madrid. Alianza.
- FIGUEROLA PALOMO, Manuel, 1991, *Elementos para el estudio de la economía de la empresa turística*. Madrid. Síntesis.
- FIGUEROLA PALOMO, Manuel, 1990, *Teoría económica del turismo*. Madrid. Alianza.
- FÒRUM BARCELONA TRADICIÓ, 1998, *Festa i ciutat*. Vol. I. Barcelona. El Mèdol.
- FUSTEL DE COULANGES, 1966 (3ª ed.), *La ciudad antigua*. Barcelona. Emecé Editores. Pròleg de Fernando Márquez Miranda.
- GIDDENS, Anthony, 1973, *The class structure of the advanced societies*. Madrid. Alianza (edició en castellà, 1993).
- GIL CALVO, Enrique, 1991, *Estado de fiesta*. Madrid. Espasa-Calpe.
- GINER, Salvador et altere, 1998, *La societat catalana*. Barcelona. Institut d'Estadística de Catalunya.
- GINER, Salvador; FLAQUER, Lluís; BUSQUET, Jordi i BULTÀ, Núria, 1996, *La cultura catalana: el sagrat i el profà*. Barcelona. Edicions 62.

- GORBEÑA et altere, 1997, "El derecho al ocio de las personas con discapacidad", *Documentos de Estudios de Ocio*, Nº 4. Bilbao. Universidad de Deusto.
- GOYTIA, A., 1999, "Nuevos públicos y nuevas audiencias de ocio" a *Estudios de gestión turística*. Barcelona. Esade. Núm. 5 febrer.
- GRAU MARTÍ, Jan, 1996, *Gegants*. Col. Terra Nostra. Barcelona. Columna.
- GRAU MARTÍ, Jan, 1995, *La nit de Sant Joan*. Col. Terra Nostra. Barcelona. Columna.
- GRAU MARTÍ, Jan, 1990, *Ball de gegants*. Barcelona. Agrupació de Colles de Geganters de Catalunya.
- HABERMAS, Jürgen, 1998, *Identidades nacionales y postnacionales*. Madrid. Tecnos.
- HIRSCHMAN, Albert, 1977, *Salida, voz y lealtad*. México. Fondo de Cultura Económica.
- HOBBSAWM, Eric J. & RANGER, Terence, 1988, *L'invent de la tradició*. Vic. Eumo.
- HORTALÀ, Joan, 1999, *Teoria econòmica*. Madrid. McGraw-Hill.
- HUIZINGA, Johan, 1996, *Homo Ludens*. Madrid. Alianza.
- HUMPHREY, Nicholas, 1993, *Mirada interior*. Madrid. Alianza.
- INGLEHART, Ronald, 1998, *Modernización y posmodernización. El cambio cultural, económico y político en 43 sociedades*. (161). Madrid. CIS.
- LAMO DE ESPINOSA, Emilio et altere, 1995, *Culturas, estados, ciudadanos. Una aproximación al multiculturalismo en Europa*. Madrid. Alianza.
- LASLETT, Peter, 1987, *El mundo que hemos perdido, explorado de nuevo*. Madrid. Alianza Editorial.
- LIPSEY, Richard G. & HARBURY, Colin, 1990, *Principios de economía*. Barcelona. Vicens Vives.
- LISÓN TOLOSANA, Carmelo, 1997, *Las máscaras de la identidad*. Barcelona. Ariel.
- LISÓN TOLOSANA, Carmelo, 1977, *Invitación a la antropología cultural de España*. La Coruña. Adara.

- LISÓN TOLOSANA, Carmelo, 1973, *Ensayos de Antropología Social*. Madrid. Ayuso.
- LLOPART, Dolors, PRAT, Joan et altere, 1985, *La cultura popular a debat*. Barcelona. Fundació Serveis de Cultura Popular, Altafulla.
- MACIONIS, John J & PLUMMER, Ken, 1999, *Sociología*. Madrid. Prentice Hall Iberia SRL.
- MAJÓ, J., 1997, *Chips, cables y poder*. Barcelona. Planeta.
- MALARET, Albert, 1998, *Supervivència nacional i dret a l'autodeterminació*. Barcelona. Columna Assaig.
- MARTÍ, Josep, 1996, *El folklorismo. Uso y abuso de la tradición*. Barcelona. Rosel.
- MASCARILLA, Òscar, 2000, *Habitatge, localització residencial i contraurbanització: una anàlisi des de la teoria econòmica*. Tesi Doctoral. Universitat de Barcelona.
- MAUSS, Marcel, 1970, *Lo sagrado y lo profano*. Barcelona. Barral.
- MOCHÓN, Francisco, 2000, *Economía. Teoría y Política*. Madrid. McGraw-Hill.
- MONTANER, Jordi, 1996, *Estructura del mercado turístico*. Madrid. Síntesis.
- MOYA, Bienve, 1996, *Calendes. Impressions sobre mites, festes i celebracions catalanes*. Tarragona. Col. L'Agulla, núm. 18. El Mèdol.
- MOYA, Bienve, 1996, *La festa a Catalunya. Àlbum de cultura popular i tradicional*. Barcelona. Cercle de Lectors.
- MUR, Rosa, 2002, *L'exclusió multidimensional de la pobresa*. Tesi Doctoral. Universitat de Barcelona.
- OLSON, Mancur, 1986, *Auge y decadencia de las naciones*. Barcelona. Ariel.
- PI DE CABANYES, Oriol, 1984 *Apunts d'Història de la Renaixença*. Barcelona. Del Mall.
- PIEPER, Josef, 1974, *Una teoria de la fiesta*. Madrid. Rialp.
- PRAT DE LA RIBA, Enric, 1982, *La nacionalitat catalana*. Barcelona. Aymá.
- PRAT, Joan i CONTRERAS, Jesus, 1984, *Les festes populars catalanes*. Barcelona. Coneguem Catalunya, 2. Els llibres de la Frontera.

- PRATS, Llorenç, 1997, *Antropología y patrimonio*. Barcelona. Ariel.
- PRATS, Llorenç, 1988, *El mite de la tradició popular*. Barcelona. Edicions 62.
- PUIG, Núria i ZARAGOZA, Àngel, 1994, *Lectures en sociologia de l'oci i de l'esport*. Publicacions de la Universitat de Barcelona.
- PUJADAS, Joan Josep, 1993, *Etnicidad. Identidad cultural de los pueblos*. Madrid. Eudema.
- QUIVY, Raymond & VAN CAMPENHOUDT, Luc, 1997, *Manual de Recerca en Ciències Socials*. Trad. Joan Estruch. Barcelona. Herder.
- RUIZ OLABUÉNAGA, J. I., 1996, *Los desafíos del Ocio*. Documentos de Estudios de Ocio, núm 3. Bilbao. Universidad de Deusto.
- SAHLINS, Marshall, 1983, *Economía de la Edad de Piedra*. Madrid. Akal.
- SANCHEZ, Mª Ángeles, 1998, *Fiestas populares. España día a día*. Madrid. Maeva.
- SANMARTÍN, Ricardo, 1993, *Identidad y creación. Horizontes culturales e interpretación antropológica*. Barcelona. Humanidades.
- SANTCOVSKY, Héctor, 1995, *Los actores de la cultura*. Barcelona. Hacer.
- SEARLE, John, 1997, *La construcción de la realidad social*. Barcelona. Paidós Ibérica.
- SEMPERE, Quim, 1992, *L'explosió de les necessitats*. Barcelona. Edicions 62.
- SEMPRONIO, Xavier, 1980, *Barcelona era una festa*. Barcelona. Selecta.
- SEMPRONIO, Xavier, 1978, *Aquella entremaliada Barcelona*. Barcelona. Selecta.
- SIMMEL, Georg, 1986, *El individuo y la libertad*. Ensayos de crítica de la cultura. Historia/Ciencia/Sociedad, 198. Barcelona. Península.
- SMITH, Valene L. (comp.), 1989, *Anfitriones e invitados*. Col. Antropología del turismo. Madrid. Endymion.
- SOLER AMIGÓ, Joan, 1990, *Mitologia catalana. Dracs, gegants i dones d'aigua*. Barcelona. Barcanova.
- STEBBINS, R.A., 1992, *Amateurs, professionals and serious leisure*. Londres. McGill-Queen's.
- STRUBELL, Toni, 1997, *El cansament del catalanisme*. Barcelona. La Campana.

- TÖNNIES, Ferdinand, 1984, *Comunitat i associació*. Barcelona. Edicions 62.
- VALLS, Josep-Francesc, 1999, *La gestió d'empreses de turisme i lleure. L'art de provocar satisfacció*. Barcelona. Proa-Columna.
- VALLS, Josep-Francesc, 1996, *Las claves del mercado turístico. Cómo competir en el nuevo entorno*. Bilbao. Deusto-Turismo.
- VELASCO, Honorio, 1982, *Tiempos de fiesta. Ensayos antropológicos sobre las fiestas en España*. Madrid. Tres, Catorce, Diecisiete.
- VEYNE, Paul, 1976, *Le pain et le cirque*. Paris. Seuil.
- VILAR, Pierre, 1986, *Catalunya dins l'Espanya moderna*. Vol. 1. Barcelona. Curial.
- VILAR, Pierre et al., 1988, *Història de Catalunya*. Vol. V. "La fi de l'Antic Règim i la Industrialització (1787-1868)" per Josep Fontana. Barcelona. Edicions 62.
- VILARRASA, Salvador, 1966, *La vida a pagès*. Ripoll. Maideu.
- VIOLANT SIMORRA, Ramon, 1983, *El llibre de Nadal. Costums, creences, significat i orígens*. Barcelona. Altafulla.
- WEBER, Max, 1999 (17^a ed.), *La ética protestante y el espíritu capitalista*. Barcelona. Península.

Webs consultades

- <http://cultura.gencat.es>
- <http://albiol.etse.urv.es>
- <http://beg.gencat.es>
- <http://etnocat.readyson.es/carrutxa>
- <http://vilaweb.com>
- <http://www.fddc.net>
- <http://www.festes.org>
- <http://www.idescat.es>
- <http://www.ine.es>
- <http://www.festivales.com>
- <http://www.diba.es/turismetotal>

Annex

Índex

1. <i>Llistat de Festes Tradicionals d'Interès Nacional</i>	377
2. <i>Model de qüestionari usat a les entrevistes telefòniques</i>	380
3. <i>Els resultats de les enquestes telefòniques: quadres d'estudi segons tema</i>	
3.1 <i>Processons de Setmana Santa</i>	382
3.2 <i>Carnestoltes</i>	387
3.3 <i>Pessebres vivents</i>	401
3.4 <i>Fires medievals</i>	410
4. <i>Guió de les entrevistes personals</i>	412
5. <i>Transcripció de les entrevistes personals</i>	412
5.1 <u>Aspectes generals</u>	
Joan Vidal i Gayolà. President del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana, Generalitat de Catalunya	413
Pepa Ninou. Gerent del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana, Generalitat de Catalunya	428
Antoni Anguela i Dotres. Àrea de Recerca, Conservació i Protecció del Patrimoni Etnològic del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana, Generalitat de Catalunya	442
Salvador Palomar i Abadia. Associació Carrutxa de Reus	449
4.2 <u>Processons de Setmana Santa</u>	
Carles Bono i Cabré. President de la Cofraria de la Puríssima Sang de Riudoms	457
Josep Francesc Ferrer i Val. President de la Germandat de Nostre Pare Jesús de la Passió de Tarragona	459
4.3 <u>Carnestoltes</u>	
Lluïsa Celades i Mediavilla. Coordinadora General de La Roda d'Espectacles Infantils i Juvenils de Barcelona	468
Valerià Pujol. Associació Cultural i Recreativa Carnestoltes de Premià de Dalt	475
Ignasi Deó Valera. Tinent d'Alcalde i Regidor de Participació Ciutadana, Esports i Festes de l'Ajuntament de Sitges	482

4.4 Pessebres Vivents

- Jordi Freixas i Codina.** Agrupament Escolta Rocaguinarda de Taradell --- 489
- Valerià Pujol.** Associació Cultural i Recreativa Carnestoltes de Premià de Dalt⁸⁷¹
- Jordi Calderó i Sanjuan.** Associació Pessebre Vivent de Sudanell ----- 493

4.5 Fires medievals

- Maribel Benito.** Responsable de Cultura del Districte de Nou Barris de
Barcelona ----- 498
- Valentí Comes i Quintana.** Regidor d'Esports i de Festes de l'Ajuntament
de Vic ----- 511

4.6 Diablers

- Peter Rius May.** Ball de Diablers de Reus ----- 518

4.7 Castells i castellers

- Marc Sala.** Vicepresident i relacions públiques dels Castellers de Lleida --- 525
- Josep Farreny Gil.** Àrea de relacions públiques dels Castellers de
Barcelona ----- 534
- Pau Ricomà.** President de la Colla Jove Xiquets de Tarragona ----- 543

4.8 Gegants i geganters

- Valentí Comes i Quintana.** Geganters del Barri de Santa Anna de Vic⁸⁷²
- Francesc Florensa Masip.** Geganters i Grallers de Llardecans ----- 552
- Joan-Miquel Merino.** Mitjans de Comunicació de l'Agrupació de Colles de
Geganters de Catalunya ----- 558

4.9 Esbarts

- Eva Relats i Serra.** Esbart Dansaire Sant Genís de Taradell ----- 569
- Andreu Garcia i Cartaïà.** President de l'Agrupament Esbarts Dansaires
de Catalunya ----- 574
- Felip Elosegui i Navarro.** President de l'Esbart Egarenc de Terrassa ----- 585

⁸⁷¹ Part de l'entrevista de Valerià Pujol està vinculada als Pessebres Vivents, donat que la seva entitat els organitza, a més del Carnestoltes, pel poble de Vilassar de Dalt.

⁸⁷² Part de l'entrevista de Valentí Comas està vinculada al món dels Geganters, i l'altra, a les fires medievals, en quant havia estat regidor de festes de Vic.

1. Llistat de “Festes Tradicionals d’Interès Nacional”

Fins l’any 2001 han obtingut la declaració de festes tradicionals d’interès nacional 22 celebracions. I es tracta de les següents:

La Passió d’Esparreguera⁸⁷³ (a la comarca del Baix Llobregat). Les representacions tenen lloc cada dia festiu de Quaresma i fins a mitjans de maig.

La Passió d’Olesa de Montserrat⁸⁷⁴ (a la comarca del Baix Llobregat). Les representacions tenen lloc cada dia festiu de Quaresma i fins a mitjans de maig.

La Processó i la Dansa de la Mort, de Verges⁸⁷⁵ (a la comarca del Baix Empordà), que es celebra el Dijous Sant i és una de les representacions tradicionals de la Setmana Santa que més fidelment reproduïx l’antiga tradició passionística catalana.

La Patum de Berga⁸⁷⁶ (a la comarca del Berguedà), que es celebra el Dijous de Corpus i diumenge següent.

El Carnestoltes de Vilanova i la Geltrú⁸⁷⁷ (a la comarca del Garraf), que es celebra del Dijous Gras al Dimecres de Cendra, el qual presenta els trets i les influències dels Carnavals vuitcentistes, afavorits per l’esplendor econòmic dels “americanos”.

La Dansa i el Ball del Ciri, de Castellterçol⁸⁷⁸ (a la comarca del Vallès Oriental), són danses cerimonials que es ballen els darrers diumenge i dilluns del mes d’agost.

Les festes decennals de la Mare de Déu de la Candela, de Valls⁸⁷⁹ (a la comarca de l’Alt Camp), que es celebra el dia 2 de febrer, festivitat de la

---

⁸⁷³ DOGC, núm. 373, de 19 d’octubre de 1983.

⁸⁷⁴ DOGC, núm. 373, de 19 d’octubre de 1983.

⁸⁷⁵ DOGC, núm. 373, de 19 d’octubre de 1983.

⁸⁷⁶ DOGC, núm. 373, de 19 d’octubre de 1983.

⁸⁷⁷ DOGC, núm. 510, de 6 de febrer de 1985.

⁸⁷⁸ DOGC, núm. 570, de 2 d’agost de 1985.

Mare de Déu de la Candela i dia en què té lloc la solemníssima Processó Votiva, de tot els anys acabats en 1. No obstant, dies abans i després d'aquesta data tenen lloc una infinitat d'actes festius de tota mena que transformen la ciutat de Valls.

La Festa Major de Sant Fèlix, de Vilafranca del Penedès⁸⁸⁰ (a la comarca de l'Alt Penedès), que es celebra el dia 30 d'agost.

La festa de les falles d'Isil⁸⁸¹ (a la comarca del Pallars Sobirà), que es celebra el dia 23 de juny.

La Festa Major de Sant Bartomeu de Sitges⁸⁸² (a la comarca del Garraf), que es celebra el dia 24 d'agost.

La Festa del Pi, de Centelles⁸⁸³ (a la comarca d'Osona), que es celebra el dia 30 de desembre, i està vinculada al solstici d'hivern i als ritus de la fecunditat i la regeneració de la vida en el món natural.

Les Festes de Santa Tecla, de Tarragona⁸⁸⁴ (a la comarca del Tarragonès), que es celebra el dia 23 de setembre.

Les Festes de la Mare de Déu del Tura, d'Olot⁸⁸⁵ (a la comarca de la Garrotxa), que es celebra el dia 8 de setembre.

La Festa Major de Gràcia, a Barcelona⁸⁸⁶ (a la comarca del Barcelonès), que es celebra el 15 d'agost (i per un període mínim de set dies).

Via Crucis vivent, de Sant Hilari Sacalm⁸⁸⁷ (a la comarca de la Selva), que es celebra el Divendres Sant.

La Festa de les Enramades, d'Arbúcies⁸⁸⁸ (a la comarca de la Selva), que es celebra el Diumenge anterior de Corpus i la capvuitada del Corpus. En aquesta festa destaquen les catifes de flors i el cicle festiu de cada barri.

---

⁸⁷⁹ DOGC, núm. 1459, de 26 de juny de 1991.

⁸⁸⁰ DOGC, núm. 1459, de 26 de juny de 1991.

⁸⁸¹ DOGC, núm. 1459, de 26 de juny de 1991.

⁸⁸² DOGC, núm. 1459, de 26 de juny de 1991.

⁸⁸³ DOGC, núm. 922, de 26 de juny de 1991.

⁸⁸⁴ DOGC, núm. 2177, de 4 de març de 1996.

⁸⁸⁵ DOGC, núm. 2272, de 23 d'octubre de 1996.

⁸⁸⁶ DOGC, núm. 2502, de 23 d'octubre de 1997.

⁸⁸⁷ DOGC, núm. 2929, de 13 de juliol de 1999.

⁸⁸⁸ DOGC, núm. 2929, de 13 de juliol de 1999.

La Festa de les Enramades, de Sallent⁸⁸⁹ (a la comarca del Bages), que es celebra del dia de Corpus fins el dilluns següent.

La Processó del Sant Enterrament, de Tarragona⁸⁹⁰ (a la comarca del Tarragonès), que es celebra el Divendres Sant.

Festa de l'Arbre de Maig i el Ball del Cornut, de Cornellà del Terri⁸⁹¹ (a la comarca del Pla de l'Estany), que es celebra el Dilluns de Pasqua Florida. Aquesta festa és alhora una evocació a la redempció dels “mals usos” feudals, un ritual de veneració dels arbres com a autèntiques divinitats fecundants de la terra i un símbol d'identitat pels habitants de Cornellà de Terri.

Festa dels Traginers, de Balsareny⁸⁹² (a la comarca del Bages), que es celebra el Diumenge de la Sesagèsima o diumenge abans de Carnestoltes, en el que és la benedicció dels animals domèstics per Sant Antoni Abat.

21. **Festa Major i Ball dels Cavallets, Gegants i Mulassa**, de Sant Feliu de Pallerols⁸⁹³ (a la comarca de la Garrotxa), que es celebra durant cinc dies al voltant de la Pasqua Granada.

22. **Ball del Sant Crist**, de Salomó⁸⁹⁴ (a la comarca del Tarragonès), que es celebra durant els quatre primers diumenges del mes de maig. Es tracta d'un “Ball Parlat” hagiogràfic, que escenifica un fet historicollegendari local i serveix per explicar al poble la llegenda i els miracles de la imatge del Sant Crist.

---

⁸⁸⁹ DOGC, núm. 2929, de 13 de juliol de 1999.

⁸⁹⁰ DOGC, núm. 2929, de 13 de juliol de 1999.

⁸⁹¹ DOGC, núm. 2929, de 13 de juliol de 1999.

⁸⁹² DOGC, núm. 2930, de 14 de juliol de 1999.

⁸⁹³ DOGC, núm. 2930, de 14 de juliol de 1999.

⁸⁹⁴ DOGC, núm. 2933, de 19 de juliol de 1999.

2. Model de qüestionari usat a les entrevistes telefòniques

Aquest és el qüestionari que he utilitzat per elaborar la base de dades dels Pessebres Vivents, dels Carnavals, de les processons de Setmana Santa i de les fires medievals que es celebren a Catalunya, i que es presenten a continuació:

Nom de la festa

Data de celebració

Poble i comarca

Any d'inici de celebració, posterior a la Guerra Civil Espanyola

Entitat que l'organitza

Motius de la seva recuperació/celebració

3. Els resultats de les enquestes telefòniques: quadres d'estudi segons tema

A continuació s'exposen els resultats obtinguts de les enquestes telefòniques realitzades a quatre col·lectius festius: les processons de Setmana Santa, els carnestoltes, els pessebres vivents i les fires medievals.

3.1. PROCESSIONS DE SETMANA SANTA

POBLACIÓ	INIC I	ORGANITZADORS	ACTIVITAT/MOTIUS
Ascó (Ribera d'Ebre)	1940	Parròquia d'Ascó	Processó de l'Enterrament (Dss) i Processó de l'Angelet (DII Pàsqua). Recuperació dels trets culturals i religiosos catalans
Badalona (Barcelonès)	1986	Patronat de la Processó	Processó dels Misteris o del Silenci. Recuperació dels trets culturals i religiosos catalans
Banyoles (Pla de l'Estany)	1940	Agrupació de Manaies, Germandat i Congregació dels Dolors	Processó dels Dolors, per la Festivitat de la Verge dels Dolors. Recuperació dels trets culturals i religiosos catalans
Barcelona (Barcelonès)	1970	Parròquia de Sant Agustí, amb l'Asociación Pontificia y Real Hermandad de Nazarenos de Nuestro Padre Jesús del Gran Poder y María Santísima de la Esperanza Macarena, i Cofraria de Ntra. Sra. de las Angustias	Processó en honor de la Mare de Déu de la Macarena. Recuperació nostàlgica dels trets culturals i religiosos de la comunitat immigrant resident a Ciutat Vella de Barcelona
Bellpuig (Urgell)	1940	Congregació dels Dolors	Processó dels Dolors, per la Festivitat de la Verge dels Dolors. Recuperació dels trets culturals i religiosos catalans
Besalú (La Garrotxa)	1940	Congregació dels Dolors	Processó dels Dolors, per la Festivitat de la Verge dels Dolors. Recuperació dels trets culturals i religiosos catalans
Blanes (La Selva)	1940	Comissió de Processons i Parròquia de Santa Maria de Blanes	Processó del Crist Resuscitat (Dge). Recuperació dels trets culturals i religiosos catalans

Blanes (La Selva)	1950	Comissió de Processons i Parròquia de Santa Maria de Blanes	Processó Penitencial del Sant Crist (Dv). Recuperació dels trets culturals i religiosos catalans
Bossòst (Val d'Aran)	1940	Comissió d'Organitzacions de Processons de Setmana Santa de Bossòst	Viacrucis i Processó del Sant Enterrament (Dv) i Processó del Sant Encontre (Dge). Recuperació dels trets culturals i religiosos catalans
Castelldefels (Baix Llobregat)	1987	Hermandad del Cristo de la Paz	Processó de Jesús Cautivo o de las Antorchas (Dj), Processó de Jesús Nazareno, Cristo de la Paz y Virgen de la Paz (Dv), Processó del Silenci (Dss) i Processó del Dimenge de Rams. Recuperació nostàlgica dels trets culturals i religiosos de la comunitat immigrant andalusa resident a Castelldefels
Cornudella de Montsant (Priorat)	1940	Parròquia de Santa Maria de Cornudella	Viacrucis i Processó del Sant Enterrament (Dv). Recuperació dels trets culturals i religiosos catalans
El Vendrell (Baix Penedès)	1940	Confraria del Sant Sepulcre	Processó del Silenci (Dv). Recuperació dels trets culturals i religiosos catalans
El Vendrell (Baix Penedès)	1991	Hermandad de Nuestro Padre Jesús de las Penas y de la Virgen del Consuelo	Processó de Nuestro Padre Jesús de las Penas y de la Virgen del Consuelo (Dge Rams). Recuperació nostàlgica dels trets culturals i religiosos de la comunitat immigrant andalusa resident al Vendrell
Esterrí d'Àneu (Pallars Sobirà)	1991	Comissió Organitzadora d'Esterrí d'Àneu	Viacrucis i Processó dels Jueus (Dv). Recuperació dels trets culturals i religiosos catalans
Fatarella (Terra Alta)	1940	Parròquia de Fatarella	Processó del Sant Enterrament (Dss). Recuperació dels trets culturals i religiosos catalans
Flix (Ribera d'Ebre)	1940	Parròquia de Flix	Processó del Calvari (Dv), Processó de l'Encontre (Dge) i Processó a l'Ermita del Remei (DII Pàsqua). Recuperació trets culturals i religiosos

			catalans.
Girona (Gironès)	1940	Junta de Confraries i de Manaies de Girona	Processó del Sant Enterrament (Dss). Recuperació dels trets culturals i religiosos catalans
Hospitalet de Ll. (Barcelonès)	1980	Hermandad de los Quince más Uno	
Igualada (Anoia)	1939	Confraria dels Priors del Sant Crist	Processó del Sant Crist (Dm després de Pàsqua). Recuperació dels trets culturals i religiosos catalans
Llagostera (Gironès)	1940	Parròquia de Llagostera i des de 1990 també la Hermandad de Jesús Nazareno	Processó de Divendres Sant. Recuperació dels trets culturals i religiosos catalans, a més de les tradicions cordobeses (des de 1990)
Mataró (Maresme)	1992	Cofraria del Sant Sepulcre i Casa Hermandad de Ntra. Sra. de la Soledad	Processó del Silenci (Dss)
Mataró (Maresme)	1986	Parròquia de Santa Maria, amb les confraries de la Germandat de Jesús Captiu i Ntra. Sra. dels Dolors	La comunitat d'immigrants de Mataró recuperen les tradicions en les processons de la seva terra andalusa, d'origen. Processó de Maria al peu de la Creu
Mieres (La Garrotxa)	1940	Congregació de la Verge dels Dolors i Parròquia de Sant Pere	Processó dels Dolors, per la Festivitat de la Verge dels Dolors. Recuperació dels trets culturals i religiosos catalans
Peralada (Alt Empordà)	1940	Confraria dels Dolors i Parròquia de Sant Martí	Processó dels Dolors, per la Festivitat de la Verge dels Dolors. Recuperació dels trets culturals i religiosos catalans
Reus (Baix Camp)	1940	Reial Congregació de la Puríssima Sang de N.S.J.	Processó del Sant Enterrament (Dss). Recuperació dels trets culturals i religiosos dels reusencs
Reus (Baix Camp)	1950	Confraria del Nostre Pare Jesús del Calvari	Processó del Silenci (Dv). Recuperació dels trets culturals i religiosos dels natzarens reusencs

Reus (Baix Camp)	1994	Confraria de Sant Tomàs d'Aquino i Confraria Verge de l'Amargura	Processó de l'Amargura (Dm). La comunitat d'immigrants aragonesos recuperen les seves tradicions
Reus (Baix Camp)	1995	Germandat de Sant Miquel Arcàngel i Confraria dels Sants Just i Pastor	Processó del Prendiment (Dj). La comunitat d'immigrants manxecs recuperen les seves tradicions
Riba-Roja d'Ebre (Ribera d'Ebre)	1940	Consell Parroquial de la Parròquia de Sant Bartomeu, amb les confraries del Sant Sepulcre i de les Filles de Maria	Processó del Sant Enterrament (Dv), Processó al Calvari i Viacrucis (Dss) i Processó de l'Encontre (DII Pàsqua). Recuperació dels trets culturals i religiosos catalans
Riudoms (Baix Camp)	1940	Confraria de la Puríssima Sang	Processó del Sant Enterrament (Dv). Recuperació dels trets culturals i religiosos catalans
Sabadell (Vallès Occidental)	1960	Parròquia de Sant Roc i Agrupació Hermandad de Semana Santa Andaluza de Can Puigjaner	Processó del Divendres Sant. Recuperació dels trets culturals i religiosos de les processons andaluses, a mans d'aquesta comunitat resident a Sabadell
Sant Hilari Sacalm (La Selva)	1941	Associació del Viacrucis Vivent	Viacrucis Vivent (Dv). Festa d'Interès Nacional. Recuperació dels trets culturals i religiosos catalans
Sant Vicenç dels Horts (Baix Llobregat)	1945	Parròquia de Sant Vicenç	Processó del Sant Enterrament (Dss). Recuperació dels trets culturals i religiosos catalans
Sant Vicenç dels Horts (Baix Llobregat)	1998	Cofradía de la Buena Gente del Barri de St. Josep	Processó de la Virgen de la Soledad (Dv). Recuperació dels trets culturals i religiosos de les processons andaluses, a mans d'aquesta comunitat resident a Sant Vicenç
Seu d'Urgell (Alt Urgell)	1940	Capítol de la Catedral	Processó del Divendres Sant. Recuperació dels trets culturals i religiosos catalans
Tarragona (Tarragonès)	1940	Reial i Venerable Congregació de la Sang i	Processó del Sant Enterrament (Dv) -Festa d'Interès Nacional- i

		Congregació de la Santíssima Verge de la Soledat, respectivament	Processó de la Soledat (Dss). Recuperació dels trets culturals i religiosos catalans
Tarragona (Tarragonès)	1992	Germandat del Nostre Pare de la Passió	Processó del Dolor (Dx). Recuperació dels trets culturals i religiosos catalans
Torredembarra (Tarragonès)	1954	Confraria de la Creu dels Armats	Viacrucis i Processó del Sant Enterrament (Dv). Recuperació dels trets culturals i religiosos catalans
Tortosa (Baix Ebre)	1940	Associació de Confraries i Bisbat de Tortosa	Processó del Sant Enterrament (Dv) i Processó de la Passió (Dge. Rams) Recuperació dels trets culturals i religiosos catalans
Tortosa (Baix Ebre)	1996	Confraria de la Puríssima Sang	Processó del Silenci (Dj). Recuperació dels trets culturals i religiosos catalans
Tremp (Pallars Jussà)	1940	Associació d'Armats i Parròquia de Tremp	Processó del Sant Enterrament (Dv). Recuperació dels trets culturals i religiosos catalans
Ulldecona (Montsià)	1940	Consell Parroquial de la Parròquia de Sant Lluc	Processó de l'Encontre (DII Pàsqua) Recuperació dels trets culturals i religiosos catalans
Verges (Baix Empordà)	1940	Associació de la Processó del Dijous Sant	Processó del Dijous Sant, amb la Dansa de la Mort. Festa d'Interès Nacional. Recuperació dels trets culturals i religiosos catalans
Vic (Osona)	1981	Congregació dels Dolors de Maria Santíssima i el Cos dels Armats	Processó dels Armats (Dge. Rams). Recuperació dels trets culturals i religiosos catalans

3.2. CARNESTOLTES

POBLACIÓ	INIC I	ORGANITZADORS	ACTIVITAT/ MOTIUS
Agramunt (Urgell)	1984	Comissió de Festes de l'Ajuntament d'Agramunt	Rebuda del Carnestoltes, rua amb comparses, ball de disfresses i enterrament de la sardina (3 dies). Poder celebrar per tot el poble una festa que es celebrava per la mainada a l'escola i pel jovent a la discoteca del poble.
Albons (Alt Empordà)	1979	Ajuntament d'Albons	Cercavila i ball infantil, rua de carrosses, ball i sorteig tradicional de Carnaval (3 dies). Interès de l'ajuntament democràtic de recuperar una festa molt popular i centenària al poble d'Albons
Amposta (Montsià)	1980	Associació de Joves i l'Ajuntament d'Amposta	Rua infantil, rua de Carnestoltes i enterrament del rei Carnestoltes (3 dies). Iniciativa dels ajuntaments democràtics de recuperar les festes al carrer i pel poble
Arenys de Mar (Maresme)	1982	Regidoria de Cultura i entitats ciutadanes (Agrupament Flors i Calcat, Colla de Geganters, Club de Bàsquet,...)	Rua d'escoles bressol, arribada d'en Carnestoltes, rua de comparses, ball de disfresses, enterrament de la sardina i ball de màscares (5 dies). Iniciativa dels ajuntaments democràtics de recuperar les festes al carrer i pel poble
Arenys de Munt (Maresme)	1980	Regidoria de Festes i Comissió de Festes	Rua de comparses, ball de disfresses i carnaval infantil (2 dies). Iniciativa de l'Ajuntament democràtic de recuperar les festes del carrer i

			pel poble
Argentona (Maresme)	1960	Àrea de Joventut de l'Ajuntament d'Argentona	Concurs de truites, rua infantil, ball de disfreses, titelles i correfoc de diables (4 dies). Interès de les entitats juvenils de dinamitzar cultural i lúdicament el poble
Artés (Bages)	1988	Unió de Botiguers, entitats ciutadanes i Ajuntament d'Artés	Rua infantil amb grallers (1 dia). Idea de les entitats ciutadanes i dels botiguers de celebrar el Carnaval pel poble, com els pobles veïns de Sallent i Avinyó
Badalona (Barcelonès)	1980	Àrea de Cultura de l'Ajuntament i entitats ciutadanes	Rua infantil i balls de carnavals (1 dia). Voluntat de l'Ajuntament democràtic de dinamitzar la cultura popular
Badalona, Barri de Sant Roc (Barcelonès)	1990	Ateneu Popular, Esplai Borinot i La Roda d'Espectacles Infantils i Juvenils	Espectacle infantil (1 dia). Recuperació de les tradicions i costums catalans, en llocs de desarralament de la població
Banyoles (Pla de l'Estany)	1979	Entitats ciutadanes, comerços i Àrea de Cultura de l'Ajuntament de Banyoles	"Botiguestoltes", cercavila infantil, rua de comparses i ball (1 dia). Voluntat de l'Ajuntament democràtic de dinamitzar la cultura popular i al carrer. El relleu del Carnaval a Banyoles és a partir del 1996 amb els cartells compromesos del Negre de Banyoles
Barcelona (Barcelonès)	1979	Ajuntament de Barcelona, àrea de cultura. A partir del 1989 els Mercats Municipals	Arribada d'en Carnestoltes, Carnaval als mercats, rua de Carnaval, carnaval infantil i enterrament de la sardina (6 dies). Voluntat de l'Ajuntament democràtic de dinamitzar la cultura popular i al carrer
Barcelona, Barri Ciutat Meridiana (Barcelonès)	1988	La Roda d'Espectacles Infantils i Juvenils.	Espectacle infantil (1 dia). Recuperació de les tradicions i costums catalans, en llocs de desarralament de la població
Barcelona, Barri de Gràcia (Barcelonès)	1993	Centre Artesà Tradicionàrius (CAT)	Ball de Carnaval (1 dia). Dins els actes del Festival Musical Tradicionàrius.

Barcelona, Barri Via Trajana (Barcelonès)	1989	El Drac i La Roda d'Espectacles Infantils i Juvenils	Espectacle infantil (1 dia). Recuperació de les tradicions i costums catalans, en llocs de deserrament de la població
Barcelona, Barri de Nou Barris (Barcelonès)	1982	Entitats culturals i La Roda d'Espectacles Infantils i Juvenils als Barris	Espectacle infantil (1 dia). Recuperació de les tradicions i costums catalans, en llocs de deserrament de la població
Barcelona, Barri Besòs (Barcelonès)	1985	La Roda d'Espectacles Infantils i Juvenils als Barris	Espectacle infantil (1 dia). Recuperació de les tradicions i costums catalans, en llocs de deserrament de la població
Barcelona, Barri de Sant Antoni (Barcelonès)	1977	Associació de Veïns del Barri de Sant Antoni, l'Esplai Totkap i La Roda d'Espectacles Infantils i Juvenils	Espectacle infantil (1 dia). Recuperació de les tradicions i costums catalans prohibits durant la repressió franquista
Barcelona, Barri de la Prosperitat (Barcelonès)	1977	Esplais Druida i Atahualpa i La Roda d'Espectacles Infantils i Juvenils	Espectacle infantil (1 dia). Recuperació de les tradicions i costums catalans prohibits durant la repressió franquista, i en llocs de deserrament de la població
Bellpuig (Urgell)	1979	Ajuntament de Bellpuig	Cercavila infantil i ball de disfresses (1 dia). Revitalitzar la vida cultural local
Berga (Berguedà)	1986	La Bauma dels Encantats. Darrerament, la Penya Boletaire de Berga	Rua de disfresses (2 dies). Revitalitzar la vida cultural local i l'essència del fet de ser berguedà
Blanes (La Selva)	1987	Entitats ciutadanes preocupades per la vida cultural i les festes del poble i l'Ajuntament de Blanes	Ball de disfresses, rua de comparses i enterrament de la sardina (3 dies). Iniciativa dels ajuntaments democràtics de recuperar les festes al carrer i pel poble
Calella (Maresme)	1982	Ajuntament de Calella i entitats ciutadanes preocupades de la vida cultural i festiva del poble	Dijous Llarder, cercavila infantil (amb gegants), rua d'en Carnestoltes, ball de disfresses i enterrament de la sardina (4 dies). Iniciativa de

			l'Ajuntament democràtic de recuperar les festes al carrer
Cambrils (Baix Camp)	1984	Associació Cívica del Carnaval	Desfilada de carrosses i ball (1 dia). Iniciativa de l'Ajuntament democràtic de recuperar les festes al carrer
Cambrils (Baix Camp)	1996	Departament de Cultura de l'Ajuntament	Carnaval d'ESTIU, amb rua i ball de disfresses (1 dia). S'inventa aquesta festa donat el relleu turístic de Cambrils a l'estiu, i fer festa amb els turistes-visitants
Camprodon (Ripollès)	1979	Comissió de Festes i Ajuntament de Camprodon	Rua de comparses, ball i enterrament del rei Carnestoltes (2 dies). Iniciativa de l'Ajuntament democràtic de recuperar les festes al carrer
Capmany (Alt Empordà)	1940	Ajuntament de Capmany	Cercavila i ball de disfresses (1 dia). Mai es va aturar; es celebrava abans i després de la dictadura de Franco, sempre amb el permís de les autoritats competents i amb les cares descobertes.
Castelldefels (Baix Llobregat)	1980	Ajuntament i entitats cíviques que formen la Comissió de Festes/ Cultura	Rua i ball (1 dia). Iniciativa de l'Ajuntament democràtic de revitalitzar les festes populars i de carrer
Castellterçol (Vallès Oriental)	1980	Ajuntament de Castellterçol	Festa de l'Escudella, cercavila i ball de disfresses (1 dia). Iniciativa de l'Ajuntament democràtic de revitalitzar les festes populars i de carrer
Centelles (Osona)	1980	Comissió Carnestoltes. Originàriament va ser el Grup "Hierba Buena"	Pregó, rua infantil, rua de Carnestoltes, ball, concurs infantil de disfresses i enterrament de la sardina (4 dies). Voluntat de recuperar la cultura popular i al carrer
Cornellà de Ll. (Baix Llobregat)	1984	Comissió d'entitats ciutadanes (esportives, culturals,...)	Cercavila i ball (1 dia). Voluntat dels ajuntaments democràtics de recuperar les festes col·lectives, els espais públics i interès en la participació al Carnaval de tota la població, inclosa la immigrant.
Cornudella de	1996	Ajuntament de Cornudella	Ball, concurs de disfresses i enterrament de la sardina (1 dia) . Iniciativa

Montsant (Priorat)			de l'ajuntament de portar al carrer una festa que des de sempre s'havia celebrat als locals Íntim i Renaixença del poble
El Masnou (Maresme)	1979	Departament de Cultura de l'Ajuntament del Masnou	Rus, ball i concurs de disfresses (1 dia). Voluntat dels ajuntaments democràtics de recuperar les festes col·lectives i els espais públics.
El Prat de Ll. (Baix Llobregat)	1985	Regidoria de Cultura i Joventut de l'Ajuntament del Prat	Concurs de truites, carnaval infantil, concurs de disfresses, balls i enterrament del Carnestoltes (6 dies). Iniciativa de l'Ajuntament democràtic de recuperar les festes al carrer
El Vendrell (Baix Penedès)	1950	La Lira Vendrellenca	Ball de disfresses infantil, ball de l'escuma i enterrament de la sardina (2 dies). Recuperació del Carnaval ja en l'època de repressió franquista
Esplugues de Ll. (Baix Llobregat)	1982	Departament de Cultura de l'Ajuntament i entitats ciutadanes	Concurs de disfresses, cercavila i ball (2 dies). Iniciativa dels ajuntaments democràtics de recuperar les festes al carrer i pel poble
Falset (Priorat)	1992	Amics del Sarau (associació exclusiva per organitzar el carnaval)	Cercavila i ball de disfresses (2 dies). Aquesta associació volia celebrar el carnaval al poble, i no haver-se de desplaçar als pobles veïns per celebrar aquesta festa
Figueres (Alt Empordà)	1980	Ajuntament de Figueres. Des del 1996, i després de 8 anys sense fer-se, l'organitza l'Àrea de promoció i AMPES del poble	Rua (1 dia). Iniciativa de l'Ajuntament democràtic de recuperar les festes al carrer. I ara, interès pedagògic, ja que es tracta d'un carnaval temàtic pels nens
Gandesa (Terra Alta)	1980	Ajuntament de Gandesa i Societat Unió Gandesa	Rua i ball de disfresses (1 dia). Iniciativa de l'Ajuntament democràtic d'organitzar oficialment una festa de tradició molt arrelada al poble
Gavà (Baix Llobregat)	1980	Ajuntament de Gavà	Cercavila, ball i cercavila infantil (1 dia). Iniciativa de l'Ajuntament democràtic de revitalitzar les festes populars i de carrer
Girona, Barri Font de	1999	Associació Esbargi i La Roda d'Espectacles Infantils i	Espectacle infantil (1 dia). Recuperació de les festes i tradicions

la Pòlvora (Gironès)		Juvenils	catalanes en llocs de desarrelament de la població
Godall (Montsià)	1945	Entitats del poble i l'Ajuntament de Godall	Cercavila i ball de disfresses i carnaval infantil (2 dies). La gent mai va deixar de celebrar aquesta festa que tenia una gran tradició al poble
Granollers (Vallès Oriental)	1982	Servei de Cultura de l'Ajuntament de Granollers	Rua infantil, Ball de Donzelles i rua (2 dies). Iniciativa de l'ajuntament i entitats associatives del poble que volien recuperar les festes al carrer.
Guardiola de Font-rubí (Alt Penedès)	1985	Entitats culturals i La Roda d'Espectacles Infantils i Juvenils	Espectacle infantil (1 dia). Recuperació de tradicions i costums catalans, per satisfer l'oci i el lleure a la població infantil, en poblacions que estan creixent molt darrerament a causa del trasvassament de població de les ciutats grans als pobles més petits
Guissona (Segarra)	1971	Entitats del poble i Ajuntament de Guissona	Rua i ball de disfresses (1 dia). Iniciativa de la gent del poble que volia celebrar oficialment aquesta festa, tot i que des del 1950 les colles d'amics ja es disfressaven i feien sarau pels carrers
Hospitalet de Ll. (Barcelonès)	1979	Ajuntament de l'Hospitalet	Rua i ball (1 dia). Iniciativa dels ajuntaments democràtics de recuperar les festes al carrer i pel poble. Ara només als districtes, com a ciutat ja no existeix
Hospitalet de Ll. (Barcelonès)	1985	Club d'Esplai Pubilla Casas-Can Vidalet i La Roda d'Espectacles Infantils i Juvenils	Espectacle infantil (1 dia). Recuperar les tradicions i les festes catalanes, en llocs de desarrelament de la població
Igualada (Anoia)	1979	Ajuntament d'Igualada i entitats ciutadanes	Cercavila infantil, rua de comparses, ball i enterrament de la sardina (2 dies). Iniciativa dels ajuntaments democràtics de recuperar les festes al carrer i pel poble
Juneda (Les Garrigues)	1998	Associació Cultural i Recreativa El Dau	Ball de disfresses pels adults i ball de disfresses infantil i juvenil (2 dies). Interès en dinamitzar culturalment el poble

L'Escala (Alt Empordà)	1990	Entitats ciutadanes i Ajuntament de l'Escala	Cercavila i ball infantil, rua de carrosses, ball i sorteig tradicional de Carnaval (3 dies). Interès d'implantar una festa molt popular i centenària del poble veí d'Albons.
L'Espluga Calba (Les Garrigues)	1990	Grup de Dones del poble	Rua i ball de disfresses (1 dia). Dinamitzar culturalment el poble
L'Estartit (Baix Empordà)	1979	Entitats ciutadanes i Ajuntament de Torroella de Montgrí	Carnaval infantil, cercavila amb els gegants i ball de disfresses (2 dies). Iniciativa de l'Ajuntament democràtic de revitalitzar les festes populars i de carrer
La Fuliola (Urgell)	1975	Penya del Carnaval de la Fuliola i Ajuntament de La Fuliola	Rua de comparses i ball de disfresses (1 dia). Interès de la gent del poble a fer festa.
Les Planes (Vallès Occidental)	1998	Associació Doble Via, l'Ajuntament de Sant Cugat i La Roda d'Espectacles Infants i Juvenils	Espectacle infantil (1 dia). Recuperació de les tradicions i costums catalans, en llocs de desarrelament de la població
Llançà (Alt Empordà)	1979	Departament de Cultura de l'Ajuntament de Llançà	Cercavila, ball infantil i ball de Carnaval (3 dies). Voluntat dels ajuntaments democràtics de recuperar les festes populars per tots i al carrer
Lleida (Segrià)	1984	Germandat Pau Pi, entitats ciutadanes i l'Ajuntament de Lleida	Dijous Gras, Rues i comparses, enterrament de la sardina (6 dies). Interès per part de la Germandat de recuperar la festa del Carnaval pels habitants de la ciutat
Llers (Alt Empordà)	1980	Entitats cíviques i Ajuntament de Llers	Cercavila de carrosses i disfresses (1 dia). Interès dels ajuntaments democràtics de recuperar una festa que des del 1960 el poble ja la celebrava clandestinament
Lloret de Mar	1979	Entitats ciutadanes i Ajuntament de Lloret de Mar	Concurs de disfresses, Ball dels Homes, cercavila de Carnaval i ball

(La Selva)			d'època a l'estil de Lluís XIV, Ball de les Dones, enterrament de la sardina i Ball de les Vídues (5 dies). Voluntat dels ajuntaments democràtics de recuperar les festes populars i de carrer
Malgrat de Mar (Maresme)	1988	Comissió de Cultura i l'Ajuntament de Malgrat de Mar	Rua de comparses i carrosses, ball, rua infantil i Ball de les Vídues (3 dies). Voluntat dels ajuntaments democràtics de recuperar les festes populars i de carrer
Manresa (Bages)	1979	Imaginat (Associació d'Espectacles Infantils i Juvenils)	Rua (1 dia). Voluntat amb l'arribada dels ajuntaments democràtics de recuperar les festes al carrer i pel poble
Manresa, Barri Font dels Capellans (Bages)	1990	Esplai La Font. La Roda d'Espectacles Infantils i Juvenils	Espectacle infantil (1 dia). Recuperació de les tradicions i costums catalans, en llocs de desarrelament de la població
Martorell (Baix Llobregat)	1979	El va començar el Centre Recreatiu El Progrés. Ara l'Àrea de Joventut de l'Ajuntament de Martorell	Rua, ball i Carnaval infantil (2 dies) Iniciativa d'una associació cultural de revitalitzar les festes populars i de carrer
Martorell, Barri Buenos Aires (Baix Llobregat)	1989	Centre d'Esplai Trencadissa i La Roda d'Espectacles Infantils i Juvenils	Espectacle infantil (1 dia). Recuperació de les tradicions i costums catalans, en llocs de desarrelament de la població
Mataró (Maresme)	1979	Patronat Municipal de Cultura, entitats culturals i associacions de comerciants, des del 1982 (De fet qui va recuperar la festa fou el Gremi del Carnaval que no tenia res a veure amb l'ajuntament)	Dia de la truita, tallers de disfresses, rua i ball infantil, rua de comparses i ball, enterrament de la sardina, lectura del testament d'en Pellofa i aparició de la Vella Quaresma (3 dies). Voluntat amb l'arribada dels ajuntaments democràtics de recuperar les festes al carrer i pel poble
Miralcamp (Pla d'Urgell)	1982	Comissió de Festes (veïns del poble)	Rua de carrosses i ball (2 dies). Iniciativa de l'Ajuntament democràtic de revitalitzar les festes populars i de carrer
Mollet	1980	Departament de Cultura de l'Ajuntament de Mollet	Ball i desfilada (2 dies). Iniciativa de l'Ajuntament democràtic de

(Vallès Oriental)			revitalitzar les festes populars i de carrer
Montbrió del Camp (Baix Camp)	1980	Regidoria de Cultura i Festes de l'Ajuntament	Rua de disfresses (1 dia). Iniciativa de l'Ajuntament democràtic de revitalitzar les festes populars i de carrer
Mont-roig del Camp (Baix Camp)	1980	Quintos i Quintes i Regidoria de Cultura i Festes de l'Ajuntament	Rua de disfresses (1 dia). Iniciativa de l'Ajuntament democràtic de revitalitzar les festes populars i de carrer
Móra d'Ebre (Ribera d'Ebre)	1983	Regidoria de Festes	Dijous Llarder, rues i enterrament de la sardina (4 dies). Iniciativa de l'Ajuntament democràtic de revitalitzar les festes populars i de carrer
Olot (La Garrotxa)	1990	Centre d'Iniciatives Turístiques d'Olot	Carnestoltes infantil, recital de poesia, pregó i Ball de les Dones, cercavila i ball de disfresses (5 dies). Donar un relleu intercomarcal a un carnaval excessivament local. Igualar-se a la importància del Carnaval de Platja d'Aro.
Palamós (Baix Empordà)	1980	Associació de Carnaval	Cercavila i ball infantil, rua de comparses i carrosses i ball de disfresses, enterrament de la sardina, Ball de la Dona i ball de cloenda (7 dies). Interès per dinamitzar el poble amb cultura popular
Pineda de Mar (Maresme)	1980	Ajuntament de Calella.	Rua infantil, rua, ball i enterrament de la sardina (3 dies). Iniciativa dels ajuntaments democràtics de recuperar les festes populars i al carrer
Platja d'Aro (Baix Empordà)	1977	Entitats ciutadanes i l'Àrea de Turisme de l'Ajuntament de Platja d'Aro	Desfilades i balls populars, Ball de Dones i enterrament de la sardina (8 dies). Voluntat de l'Ajuntament democràtic de dinamitzar la cultura popular i al carrer
Ponts (La Noguera)	1979	Ajuntament de Ponts	Rues, balls, ranxo i concerts (5 dies). Iniciativa de l'Ajuntament democràtic de recuperar les festes al carrer
Premià de Dalt	1975	Associació Cultural i Recreativa Carnestoltes	Rua, ball tradicional de l'Espolsada i crema del Rei Carnestoltes (2 dies).

(Maresme)			Iniciativa de diferents famílies per celebrar aquesta festa
Premià de Mar (Maresme)	1980	Àrea de Cultura de l'Ajuntament de Premià de Mar i entitats ciutadanes	Cercavila, defilada de ploraneres i enterrament de la sardina (2 dies). Iniciativa de l'Ajuntament democràtic de revitalitzar les festes populars i de carrer
Reus (Baix Camp)	1977	Federació Reusenca d'Associacions de Carnaval "FRAC" i Ajuntament de Reus	Les comparses visiten Tarragona, Carnaval infantil, Guerra de Tomàquets, Rua de Lluïment, Ball de Carnaval, Batalla de Confeti, Dol de les Res-tes, Rua de les Res-tes, Res i Crema de les Res-tes, Enterrament del Braç i Fira dels Premis Gueus (6 dies). Interès de la gent a fer el Carnaval col·lectivament, ja que es celebrava individualment als diferents barris
Ripoll (Ripollès)	1979	Entitats ciutadanes i Ajuntament de Ripoll	Cercavila infantil, concurs de disfresses i comparses, ball i enterrament de la sardina (3 dies). Iniciativa de l'Ajuntament democràtic de recuperar les festes al carrer
Ripollet (Vallès Occidental)	1981	Patronat Municipal de Cultura i Joventut de l'Ajuntament de Ripollet i entitats ciutadanes	Carnaval infantil, rua, ball i sardinada (2 dies). Iniciativa de l'Ajuntament democràtic de revitalitzar les festes populars i de carrer
Roda de Ter (Osona)	1980	Comissió de Festes, Regidoria de Cultura de l'Ajuntament de Roda de Ter	Baixada de carretons, rua i ball de disfresses, enterrament de la sardina (2 dies). Iniciativa de l'Ajuntament democràtic de recuperar les festes al carrer
Roses (Alt Empordà)	1780	Entitats ciutadanes i Ajuntament de Roses	Desfilada de carrosses, balls, Carnaval infantil i enterrament de la sardina (5 dies). Mai s'ha interromput, llevat del període de la Guerra Civil. Inclús durant la repressió franquista es va continuar celebrant, canviant-li el nom (Bailes Tradicionales) i sense que ningú es tapés la

			cara
Rubí (Vallès Occidental)	1980	Comissió del Carnaval i l'Ajuntament	Concurs de truites, rua, ball, concert i crema d'en Carnestoltes i enterrament (4 dies) . Iniciativa dels ajuntaments democràtics de recuperar les festes al carrer i pel poble
Sabadell (Vallès Occidental)	1980	Ajuntament fins al 1996. Llavors se'n fa càrrec la Colla Sebesoltes (Grup 99)	Rua, ball i enfarinada (2 dies). Iniciativa dels ajuntaments democràtics de recuperar les festes al carrer i pel poble.
Sallent (Bages)	1985	Gent amb Nassos de Sallent i La Roda d'Espectacles Infantils i Juvenils	Espectacle infantil (1 dia). Recuperació de tradicions i costums catalans, per satisfer l'oci i el lleure a la població infantil, en poblacions que estan creixent molt darrerament a causa del trasvassament de població de les ciutats grans als pobles més petits
Sant Boi de Ll., Barri de Marianao (Baix Llobregat)	1987	Esplai Arrels, Casal Infantil i Juvenil de Marianao i La Roda d'Espectacles Infantils i Juvenils	Espectacle infantil (1 dia). Recuperació de les tradicions i costums catalans, en llocs de desarrelament de la població
Sant Cugat del Vallès (Vallès Occidental)	1980	Coordinadora de Cultura Popular i Tradicional (inclou un munt d'entitats culturals)	Cercavila de gitanes i bastoners de l'Esbart, concurs de disfresses, cercavila i ball infantil (2 dies). Iniciativa de l'Ajuntament democràtic de revitalitzar les festes populars i de carrer
Sant Feliu de Guíxols (Baix Empordà)	1980	Entitats ciutadanes i Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols	Rua de carrosses i comparses, ball de disfresses, Ball de les Dones Light, Ball de les Dones, enterrament de la sardina i Ball dels Homes (9 dies). Iniciativa dels ajuntaments democràtics de recuperar les festes al carrer i pel poble
Sant Joan Despí (Baix Llobregat)	1984	Comissió de Carnaval (Ajuntament i entitats)	Rua i Ball de Màscara (2 dies). Iniciativa dels ajuntaments democràtics de recuperar les festes al carrer i pel poble

Sant Pere de Ribes (Garraf)	1990	GER, Entitat Cultural i Esportiva i La Roda d'Espectacles Infantils i Juvenils	Espectacle infantil (1 dia). Recuperar les festes i tradicions catalanes en poblacions que estan creixent molt darrerament a causa del trasvassament de població de les ciutats grans al pobles més petits
Santa Coloma de Gramanet (Barcelonès)	1979	Servei de Cultura de l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramanet	Rua i ball de carnaval (1 dia). Recuperar les festes al carrer i catalanes amb la vinguda dels ajuntaments democràtics
Santa Cristina d'Aro (Baix Empordà)	1980	Entitats ciutadanes i Ajuntament de Sta. Cristina d'Aro	Carnaval infantil, ball i concurs de disfresses (3 dies). Iniciativa dels ajuntaments democràtics de recuperar les festes al carrer i pel poble
Santa Perpètua de Mogoda (Vallès Occidental)	1979	Servei de Cultura de l'Ajuntament	Carnaval infantil, rua i ball de disfresses (2 dies). Iniciativa dels ajuntaments democràtics de recuperar les festes al carrer i pel poble
Seu d'Urgell (Alt Urgell)	1996	Entitats cíviques i l'Ajuntament de La Seu d'Urgell	Rua, Mercat dels Disbarats, processó de la Llum i el Silenci (3 dies). Revitalitzar i dinamitzar culturalment el poble de La Seu
Sitges (Garraf)	1975	Comissió de Carnaval	Ball vuitcentista, xatonades, balls, Rua de la Disbauxa, Rua de l'Extermini i enterrament del Carnestoltes (9 dies). Revitalitzar i dinamitzar culturalment el poble.
Solsona (Solsonès)	1971	Comissió del Carnaval de Solsona	Paròdia de la Festa Major de Solsona. Recuperar la identitat del poble en moments de la repressió franquista, fent una festa molt pròpia i particular
Tarragona (Tarragonès)	1981	Àrea de Cultura de l'Ajuntament de Tarragona	Visita de les comparses de Reus, desfilada de les Disfresses d'Or, concerts, Rua de Carnaval, ball de disfresses, Rua de Lluïment, Judici i enterrament del Carnestoltes (8 dies). Iniciativa dels ajuntaments democràtics de recuperar les festes al carrer i pel poble

Tàrraga (Urgell)	1979	Comissió de Carnestoltes (entitat cultural amb interès per dinamitzar i recuperar festes)	Carnaval infantil, rua i ball de disfresses i enterrament de la sardina (3 dies). Voluntat de l'ajuntament democràtic de recuperar una festa molt antiga i tradicional al poble
Terrassa (Vallès Occidental)	1977	Sussietat de l'Embut	Festa infantil, rua de comparses, ball i enterrament de la sardina (6 dies). Aquesta entitat cívica promou i revitalitza la festa del Carnaval.
Torelló (Osona)	1978	PIOC (Promocions i Organitzacions Culturals), entitat que únicament organitza el Carnaval	Nit de Bruixes, Ball de les Senyorettes, rus de comparses i carrosses, ball, carnaval infantil, "Guerra de Neu" i enterrament de la sardina (8 dies). Interès en dinamitzar culturalment el poble
Torredembarra (Tarragonès)	1980	Patronat Municipal de Turisme i entitats ciutadanes	Carnaval infantil, rua, ball i enterrament de la sardina (4 dies). Iniciativa dels ajuntaments democràtics de recuperar les festes al carrer i pel poble
Torroella de Montgrí (Baix Empordà)	1979	Entitats ciutadanes i Ajuntament de Torroella de Montgrí	Carnaval infantil, cercavila i balls (2 dies). Iniciativa dels ajuntaments democràtics de recuperar les festes al carrer i pel poble
Tortosa (Baix Ebre)	1980	Servei de Realitzacions Socioculturals (Ajuntament de Tortosa) i Associació de Veïns de Ferreries	Rues, comparses, concursos i balls de disfresses (3 dies). Iniciativa dels ajuntaments democràtics de recuperar les festes al carrer i pel poble
Tossa de Mar (La Selva)	1940	Entitats ciutadanes i Ajuntament de Tossa de Mar	Concurs de truites, balls, rues, cercaviles infantils, enterrament de la sardina i Ball de les Vídues (6 dies). De sempre s'ha celebrat, tot i que en l'època franquista només es feia el ball de disfresses de diumenge a la tarda. Amb els Ajuntaments democràtics es va incorporar la rua.
Ulldecona (Montsià)	1979	Regidoria de Cultura de l' Ajuntament d'Ulldecona i entitats del poble	Cercavila i ball de disfresses i carnaval infantil (2 dies). Iniciativa dels ajuntaments democràtics de recuperar (en aquest cas imposar una tradició) les festes al carrer i pel poble

Valldoreix (Vallès Occidental)	1980	Entitat Municipal Descentralitzada de Valldoreix	Carnaval infantil (1 dia). Iniciativa dels ajuntaments democràtics de recuperar les festes al carrer i pel poble
Viladecans (Baix Llobregat)	1979	Ajuntament de Viladecans i entitats ciutadanes	Rua i ball (2 dies). Iniciativa dels ajuntaments democràtics de recuperar les festes al carrer i pel poble
Vilanova i La Geltrú (Garraf)	1955	Federació d'Associacions pel Carnaval	Festa d'Interès Nacional. Ball de Mantons, Empastifada de Merenga, xatonada, Arribo d'en Carnestoltes, Ball de Mascarots, Ball del Comparsar, Ball del Vidalot i enterrament de la sardina (7 dies). Recuperació de la festa en època de repressió franquista
Vilobí del Penedès (Alt Penedès)	1985	Entitats ciutadanes i La Roda d'Espectacles Infantils i Juvenils.	Espectacle infantil (1 dia). Recuperació de les tradicions i costums catalans, per satisfer l'oci i el lleure a la població infantil, en poblacions que estan creixent molt darrerament a causa del trasvassament de població de les ciutats grans al pobles més petits

3.3. PESSEBRES VIVENTS

POBLACIÓ	INIC I	ORGANITZADORS	ACTIVITAT/MOTIUS
Anglès (La Selva)	1985	Comissió del Pessebre Vivent de l'Escola Vall dels Àngels (AMPA i mestres)	Representació del pessebre amb els nens de l'escola. Interès pedagògic i cultural
Ardèvol de Pinós (Solsonès)	1993	Centre Cultural d'Ardèvol	Representació del naixement de Crist i recuperació d'antics oficis
Avinyonet de Puigventós (Alt Empordà)	1991	Comissió de Festes del Pessebre Vivent	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist i recuperació d'antics oficis i tradicions
Bàscara (Alt Empordà)	1973	Associació El Pessebre	Representació del naixement de Crist i recuperació d'antics oficis i tradicions de la Palestina de fa 2000 anys
Berga (Berguedà)	1997	Grup Pastorets Infantils de Berga (Organitzat pels monitors)	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist a càrrec dels nens i nenes de l'esplai
Bescanó (Gironès)	1990	Comissió del Pessebre Vivent	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist i recuperació d'antics oficis i tradicions. Fira de l'Embotit
Blanes (La Selva)	1991	Associació de Veïns del nucli de Valldolig	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist
Borges Blanques (Garrigues)	1992	AMPA del Parvulari i del Col·legi de Montserrat	Representació del pessebre amb els nens de l'escola. Interès pedagògic i cultural
Brunyola (La Selva)	1980	Associació dels Amics de Brunyola	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist i

			recuperació d'antics oficis i tradicions
Caldes de Montbui (Vallès Oriental)	1984	Parroquia de Santa Maria (l'organitzen els catequistes, els pares i els joves de la parròquia)	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist i recuperació d'antics oficis i tradicions
Calella (Maresme)	1991	Entitat cultural: Grup Pa, Vi i Moltó	Dinamitzar la cultura del poble
Calonge (Baix Empordà)	1996	Grup Els Trapelles de Calonge	Dinamitzar la cultura del poble i recuperar antics oficis i activitats artesanals
Camarasa (La Noguera)	1992	Societat del Pessebre Vivent	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist i recuperació d'antics oficis i tradicions
Campdevàrol (Ripollès)	1996	Parròquia de Campdevàrol	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist
Cardona (Bages)	1989	Col·legi Mare de Déu del Carme	Representació del pessebre amb els nens de l'escola. Interès pedagògic i cultural
Cassà de la Selva (La Selva)	1995	Col·legi La Salle	Representació del pessebre amb els nens de l'escola. Interès pedagògic i cultural
Castell d'Aro (Baix Empordà)	1959	Parròquia de Santa Maria de Castell d'Aro	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist i recuperació d'antics oficis i tradicions
Celrà (Gironès)	1993	Associació del Pessebre Vivent i Ajuntament de Celrà	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist i recuperació d'antics oficis i tradicions
Corbera de Ll. (Baix Llobregat)	1962	Amics de Corbera	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist
Flaçà (Gironès)	1999	Associació Cultural Molí de l'Olla	Dinamitzar la cultura del poble i recuperar antics oficis i activitats artesanals

Fontcoberta (Pla de l'Estany)	1975	Joves de Fontcoberta	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist
Fornells de la Selva (Gironès)	1987	Agrupació Cultural i Esportiva de Fornells de la Selva	Recuperació d'antics oficis artesanals i costums perduts
Girona (Gironès)	1990	Grup d'Esplai de la Parròquia del Mercadal	Representació del naixement de Crist, durant la celebració de la Missa del Gall
Joanetes (Garrotxa)	1985	Associació de veïns i jovent del poble de Joanetes	Representació de 43 quadres relatius al naixement de Crist i recuperació d'antics oficis artesanals i la manera de vestir de la gent de Joanetes de fa uns 80 anys
L'Escala (Alt Empordà)	1997	Casal d'Hivern (grup de joves molt dinàmics. Volien fer un pessebre mariner)	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist. L'edició del 2000 varen celebrar els Pastorets de Folch i Torres, ja que els era difícil i costós continuar celebrant el pessebre
L'Estany (Bages)	1991	Associació de Veïns i Ajuntament de L'Estany.	Representació de quadres típics del Nadal, tot reproduint la vida de l'època mitjaval, recuperant antics oficis artesanals i plats culinaris
La Galera (Montsià)	1993	Associació Cultural El Cadub	Recuperació d'antics oficis artesanals i costums perduts del poble
La Pobla de Montornès (Tarragonès)	1975	Associació d'Amics de Montornès	Dinamitzar la vida cultural al poble
La Torreta (Vallès Oriental)	1995	Associació d'Amics del Pessebre Vivent del nucli de la Torreta (Subcomissió de La Cavalcata dels Reis)	Representació de quadres relatius al naixement de Crist, aprofitant que preparaven la Cavalcata dels Reis
La Roca del Vallès (Vallès Oriental)	1995	L'Esplai La Xiruca, Associació del C/ d'Abaix i la Comissió de Festes	Recuperar el Pessebre Vivent que feia uns 20 anys enrera s'havia fet.
Les Gunyoles	1976	Societat La Torre	Dinamitzar la vida cultural al poble

d'Avinyonet (Alt Penedès)			
Llagostera (Gironès)	1974	Grup Excursionista Bell Matí	Dinamitzar la vida cultural al poble, recuperant vells oficis i tradicions
Llançà (Alt Empordà)	1994	Associació de Pares i Mares d'Alumnes del Col·legi Pompeu Fabra	Representació del pessebre amb els nens de l'escola. Interès pedagògic i cultural
Llers (Alt Empordà)	1994	Associació Juvenil Brullersenca	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist
Maçanet de la Selva (La Selva)	1989	Agrupació del Pessebre Vivent	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist
Martorell (Baix Llobregat)	1993	L'AMPA del Col·legi La Mercè + la Penya Barcelonista + el Centre Cultural i Recreatiu El Progrés	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist
Martorelles (Vallès Oriental)	1976	Joventut Sardanista de Martorelles	Dinamitzar culturalment el poble
Masnou (Maresme)	1994	Associació d'Amics del carrer Pere Grau	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist i recuperació d'antics oficis i tradicions
Mira-Sol (Vallès Occidental)	1974	Comissió de Festes del Casal Cultural	Dinamitzar culturalment el poble
Montagut (La Garrotxa)	1988	Associació Cultural Terra Aspra + Grup de Jovent del Poble	Dinamitzar culturalment el poble
Navata (Alt Empordà)	1996	Amics del Pessebre	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist
Olesa de Montserrat (Baix Llobregat)	1995	Diferents entitats i associacions d'Olesa	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist i recuperació d'antics oficis i tradicions

Olot (La Garrotxa)	1991	Escola Malagrida	Representació del pessebre amb els nens de l'escola. Interès pedagògic i cultural
Pals (Baix Empordà)	1986	Associació d'Amics del Pessebre Vivent de Pals	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist i recuperació d'antics oficis i tradicions
Peralada (Alt Empordà)	1981	Associació Pessebre Vivent de Peralada	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist
Picamoixons (Alt Camp)	1986	Comissió del Pessebre Vivent de Picamoixons	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist i recuperació d'antics oficis i tradicions
Piera (Anoia)	1990	Comissió de veïns	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist
Pineda de Mar (Maresme)	1985	Associació de Veïns del barri de les Creus	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist
Porqueres (Pla de l'Estany)	1990	AMPA, professors i alumnes del Col·legi Públic L'Entorn	Representació del pessebre amb els nens de l'escola. Interès pedagògic i cultural
Portbou (Alt Empordà)	1981	Societat Mestresses de Casa	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist, amb l'interès de dinamitzar culturalment el poble
Prats de Lluçanès (Osona)	1984	Col·legi de la Presentació de la Mare de Déu	Representació del pessebre amb els nens de l'escola. Interès pedagògic i cultural
Prats de Rei (Anoia)	1971	Agrupació Cultural Recreativa Sigarra	Dinamitzar la cultura del poble i recuperar antics oficis i activitats artesanals
Premià de Dalt (Maresme)	1996	Agrupació Cultural i Recreativa Carnestoltes	Interès per dinamitzar culturalment el poble. També fan representacions dels Pastorets.
Puig-Reig (Berguedà)	1987	Escoles Parroquials Anunciata i Centre Excursionista	Representació del pessebre amb els nens de l'escola. Interès pedagògic

		CQuiè	i cultural
Puigcerdà (Cerdanya)	1991	Parròquia	Representació del pessebre
Reus (Baix Camp)	1988	Patronat Foc Nou	Representació de diferents passatges bíblics relatius al naixement de Crist
Rocafort de Vallbona (Urgell)	1994	Comissió del Pessebre Vivent	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist i recuperació d'antics oficis i tradicions
Rupit (Osona)	1987	Comissió del Pessebre Vivent del Centre Parroquial de Rupit	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist
Sabadell (Vallès Occidental)	1984	Secció del Pessebre Vivent del Casal Parroquial de Sant Salvador	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist
Salou (Tarragonès)	1986	Comissió del Pessebre Vivent	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist
Sant Cugat del Vallès (Vallès Occidental)	1976	Grup de Joves de la Parròquia de Sant Cugat	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist
Sant Feliu de Guíxols (Baix Empordà)	1986	Escola Bressol Municipal	Representació del pessebre amb els nens de l'escola. Interès pedagògic i cultural
Sant Fost de Campcentelles (Vallès Oriental)	1967	Comissió del Pessebre Vivent	Representació de diferents passatges bíblics relatius al naixement de Crist
Sant Fruitós de Bages (Bages)	1996	Agrupament d'Esplai Estel Amic	Representació de diferents passatges bíblics relatius al naixement de Crist
Sant Guim de la Plana (Segarra)	1982	Grup de Joves la Marinada	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist i recuperació d'antics oficis i tradicions

Sant Joan de les Abadesses (Ripollès)	1983	AMPA del Col·legi Públic Mestre Andreu	Representació del pessebre amb els nens de l'escola. Interès pedagògic i cultural
Sant Martí de Maldà (Urgell)	1994	Esplai l'Oliva i Amics del Pessebre Vivent	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist i recuperació d'antics oficis i tradicions
Sant Martí Vell (Gironès)	1995	Grup de joves del poble i dels pobles veïns	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist i recuperació d'antics oficis i tradicions
Sant Pau de Segúries (Ripollès)	1996	Grup Esportiu i Cultural de Sant Pau	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist i recuperació d'antics oficis i tradicions
Sant Pere de Ribes (Garraf)	1989	Els Xulius (Centre Social Ribetà)	Representació de diferents passatges bíblics relatius al naixement de Crist
Sant Quintí de Mediona (Alt Penedès)	1986	Comissió del Pessebre Vivent	Representació de diferents passatges bíblics relatius al naixement de Crist
Santa Agnès de Malanyanes (Vallès Oriental)	1995	Agrupació Pessebrista de la Parròquia de Santa Agnès	Representació d'onze quadres relatius al naixement de Crist
Santa Cristina d'Aro (Baix Empordà)	1998	Fidels de la Parròquia de Santa Cristina d'Aro	Representació de diferents passatges bíblics relatius al naixement de Crist
Santa Pau (La Garrotxa)	1983	Associació d'Amics del Pessebre Vivent de Santa Pau	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist i recuperació d'antics oficis i tradicions
Sarral (Conca de Barberà)	1966	Parròquia i entitats culturals del poble	Representació de diferents passatges bíblics relatius al naixement de Crist
Sudanell (Segrià)	1995	Comissió del Pessebre Vivent	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist i

			recuperació d'antics oficis i tradicions
Taradell (Osona)	1984	Agrupament Rocaguinarda	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist. Interès en recuperar aquesta festa que s'havia perdut al Cau.
Tàrrega (Urgell)	1994	AMPA, professors i alumnes de l'Escola Pia	Representació del pessebre amb els nens de l'escola. Interès pedagògic i cultural
Tèrmens (La Noguera)	1994	Comissió de Festes i Regidoria de Cultura i Joventut	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist i recuperació d'antics oficis i tradicions
Tivissa (Ribera d'Ebre)	1992	Esplai Parroquial Esforç	Representació de diferents passatges bíblics relatius al naixement de Crist
Tona (Osona)	1971	Agrupació Pessebre Vivent d'Osona	Representació de diferents passatges bíblics relatius al naixement de Crist
Torre Baró (Barcelonès)	1996	Associació de Veïns, parròquia de Santa Bernadeta	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist, amb la intenció de dinamitzar el barri culturalment
Torres de Fals (Bages)	1976	Associació Cultural Recreativa de Fals	Dinamitzar la cultura del poble i recuperar antics oficis i activitats artesanals
Torrelavit (Alt Penedès)	1975	Comissió del Poble	Representació de diferents passatges bíblics relatius al naixement de Crist
Tortosa (Baix Ebre)	1985	Parròquia de Sant Francesc de Jesús	Representació de diferents passatges bíblics relatius al naixement de Crist
Tossa de Mar (La Selva)	1978	El van començar el Grup Teatre Xixanet. Ara l'organitza l'Associació Assot i l'Ajuntament de Tossa	Representació de diferents passatges bíblics relatius al naixement de Crist, amb la voluntat de dinamitzar culturalment el poble

Vilablareix (Gironès)	1984	Parròquia de Vilablareix i grup de joves	Representació de diferents passatges bíblics relatius al naixement de Crist
Vilanova i la Geltrú (Garraf)	1990	Associació de Veïns del barri de la Collada-Els Sis Camins	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist i recuperació d'antics oficis i tradicions de les masies dels voltants
Vilassar de Dalt (Maresme)	1990	Parròquia i Club d'Esplai Vilassar de Dalt	Representació de diferents passatges bíblics relatius al naixement de Crist
Vil avenut (Pla de l'Estany)	1989	Comissió de festes	Representació de diferents quadres relatius al naixement de Crist i recuperació d'antics oficis i tradicions

3.4. FIRES MEDIEVALS

POBLACIÓ	INIC I	ORGANITZADORS	ACTIVITAT/MOTIUS
Anglesola (Urgell)	1996	Societat Sant Antoni Abat	Dins la Festa dels Tres Tombs, que té lloc a l'abril. Complement econòmic
Bagà (Berguedà)	1996	Associació Medieval de Bagà	Dins la Setmana Medieval. Recuperació elements culturals del passat medieval
Banyoles (Pla de l'Estany)	2000	Ajuntament de Banyoles	Dins la Festa Petita d'Estiu. Complement econòmic
Barcelona, Barri de Nou Barris (Barcelonès)	1998	Ajuntament de Barcelona, Districte de Nou Barris	Dins la Festa Major. Idea municipal d'impulsar i recuperar trets i artesanies culturals populars en un barri de desarrelament català
Batea (Terra Alta)	1998	Associació de Dones	Dins el Mercat Medieval, que té lloc en aquest poble pel maig. Interès cultural i econòmic
Calafell (Baix Penedès)	1998	Ajuntament de Calafell	Dins el Mercat Medieval. Interès econòmic i cultural
Esplugues de Ll. (Baix Llobregat)	2000	Ajuntament d'Esplugues	Dins la Festa Major, pel setembre. Interès econòmic
Hostalric (La Selva)	1996	Entitats ciutadanes i Ajuntament d'Hostalric	Dins la Festa Medieval, pel maig. Interès econòmic i cultural
Manresa (Bages)	1997	Associació de la Misteriosa Llum	Dins les Festes de la Llum, al febrer. Interès econòmic i cultural
Montblanc (Conca de	1987	Associació Medieval de la Llegenda de Sant Jordi	Dins la Setmana Medieval de la Llegenda de Sant Jordi. Interès cultural,

Barberà)			aprofitant l'entorn de la ciutat
Òdena (Anoia)	1996	Ajuntament d'Òdena	Dins la Festa Major de Sant Joan. Complement econòmic
Peratallada (Baix Empordà)	1994	Associació de Comerciants i Restauradors de Peratallada i l'Ajuntament de Forallac	Dins la Festa Medieval. Interès cultural i econòmic, aprofitant l'entorn del poble que manté l'estructura d'un poble medieval
Ripoll (Ripollès)	1997	Comissió de Festes i Centre d'Iniciatives i Turisme de l'Ajuntament de Ripoll	Dins el Mercadal del Comte Guifré. Interès en recuperar els trets culturals i la vida quotidiana durant l'Edat Mitjana
Sant Andreu de Lllaneres (Maresme)	1999	Ajuntament de Sant Andreu de Lllaneres	Dins la Festa Major, al juliol. Complement econòmic
Sant Pere Vilamajor (Vallès Oriental)	1992	Associació de Teatre de Sant Pere	Vetllada de Vilamagore (festa medieval), al juliol. Interès cultural i econòmic
Santa Oliva (Baix Penedès)	1998	Associació d'Artesans	Dins la Festa Medieval que es celebra cada dos anys. Interès cultural i econòmic, amb l'objectiu recuperar la vida medieval catalana
Tarragona (Tarragonès)	1996	Associació Setmana Medieval	Dins la Setmana Medieval, a l'octubre. Interès en recuperar els trets culturals de l'Edat Mitjana
Tossa de Mar (La Selva)	1995	Ajuntament de Tossa de Mar	Dins la Festa Major d'Estiu. Activitat realitzada per interessos econòmics
Tremp (Pallars Jussà)	1999	Ajuntament de Tremp	Dins la Fira de Primavera. Activitat complementària amb interessos econòmics
Vic (Osona)	1995	Ajuntament de Vic	Dins la Fira de Sant Nicolau, al desembre. Interessos econòmics
Vilanova del Camí (Anoia)	1999	Patronat Municipal de Cultura de Vilanova del Camí	Dins la Festa Major d'Hivern, la Fira de Sant Hilari, al gener. Complement econòmic
Vila-Rodona	1993	El Grup de Teatre del poble	Dins la Fira Agro-pecuària, al novembre. Complement econòmic

---

(Alt Camp)			
------------	--	--	--

4. Guió de les entrevistes personals

A part de voler saber la data i els motius que van originar l'entitat, i la forma de finançament i de difusió que tenen, els hem preguntat què en pensaven de les hipòtesis que presentem com a elements dinamitzadors d'aquestes celebracions. Tot seguit, es detalla el guió de les qüestions que s'han dut a terme en les entrevistes personals.

- Data i motius de fundació de l'entitat festiva
- Tipus de finançament de l'entitat
- Forma de donar-se a conèixer
- Motors de la renovació festiva popular a Catalunya:
  - L'associacionisme
  - La identitat cultural/nacional
  - La mundialització
  - El turisme
  - El temps d'oci

5. Transcripció de les entrevistes personals

Hem realitzat un total de 22 entrevistes, a persones vinculades a l'àmbit de les festes populars i tradicionals que ens ocupaven. A continuació, es transcriuen aquestes entrevistes.

Joan Vidal i Gayolà⁸⁹⁵

**Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional
Catalana⁸⁹⁶**

1.- Considera que la globalització és un motor de dinamització i renovació de les festes populars i tradicionals catalanes?

Bé, jo penso que efectivament la globalització no sé si,... clar la globalització és un concepte ambigu, que a vegades... El que jo crec, i no deixa d'estar relacionat amb la globalització, és que realment és un motor per la renovació, i més que per la renovació per la posada al dia dels elements de la cultura popular i és el fet que la cultura hagi entrat en la dinàmica industrial. És a dir, fa uns quants anys, les activitats culturals les feia la societat civil sense cap mena de suport públic, i a més a més com que no representaven negoci no hi havia ningú que estés interessat en explotar-ho industrialment. Això en els temps moderns, ha anat canviant, ara ja hi ha companyies de teatre professionals o empreses professionals de teatre que contracten companyies i que tenen teatres propis, i hi ha el món de les indústries discogràfiques, hi ha la televisió, hi ha doncs programadors professionals que contracten grups per portar-los en teatre, o en zones lúdiques a l'aire lliure o no... Aleshores, el que existeix és el que surt en els mitjans, i el que surt en els mitjans és el que té una bona promoció, i el que té una bona promoció és el que entra en els circuits professionals. Aleshores, nosaltres hem de procurar, si volem que continuï havent-hi cultura popular en el sentit més popular de la paraula, hem de procurar que hi hagi alguns elements de la cultura popular que es puguin incardinar en aquest procés de les indústries culturals i hem de procurar fer present la cultura popular en les indústries culturals o alguns elements de la cultura popular, naturalment presentant-los d'una forma que no serà exactament la mateixa que en els àmbits més tradicionals. Per exemple, el que nosaltres no podem fer és traspasar la Dansa de Castellterçol o les Falles d'Isil o la Passió d'Esparreguera doncs en

---

⁸⁹⁵ President del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana.

⁸⁹⁶ Entrevista realitzada el dilluns 26 de febrer del 2001.

formats professionals i enviar-los a tot arreu del món, però hi poden haver perfectament elements que neixen a la Passió d'Esparreguera, o a les Falles d'Isil, o a la Dansa de Castellterçol que poden formar part d'espectacles que tinguin un ressò internacional i que tinguin tota la gràcia que poden tenir en la societat moderna i en canvi recordin perfectament la tradició, el fil conductor d'on vé, etc.

En el camp musical tenim exemples formidables dels quals nosaltres n'hem d'aprendre exemple, i estem treballant en aquest sentit. De fet, la Fira d'Espectacles d'Arrel Tradicional de Manresa té aquesta intenció i aquesta funció, i de moment va prou bé, tractant-se d'haver fet només tres edicions, perquè els programadors s'interessen molt i sobre tot els programadors estrangers tenen un gran interès i contracten. A veure, en l'àmbit musical tothom coneix l'èxit que ha tingut la música celta en les indústries culturals no!, però clar resulta que arrossegada per aquesta empenta de la música celta ha pujat al carro, per exemple, doncs, els grups musicals de Galícia i d'Astúries, i ens ha sortit un senyor que es diu Hevia que ningú s'ho hauria pensat mai i que a més a més ha fet una gaita elèctrica i que doncs està guanyant molts diners i venent molts discos i fent una difusió de la música tradicional del nord d'Espanya a tot el món. Per què nosaltres no podem fer el mateix amb la nostra? Tenim elements més que suficients per poder tenir una presència brillant i pretenem impulsar-ho. Evidentment, l'Hevia no toca la gaita com la toquen els gaiters dels pobles d'Astúries i de Galícia quan es tracta de fer representacions de la cultura tradicional, però gràcies a aquestes representacions incloses, modificades o realitzades, etc en el circuit professional de programació, la gent sap que existeix a Astúries i a Galícia una música tradicional que ha estat transportada a la modernitat i que continua donant vida i justificant l'existència d'aquestes activitats tradicionals. Per tant, a causa de tot això nosaltres pensem que evidentment que la transformació de les indústries culturals o l'existència, el naixement de les indústries culturals que probablement el podem incardinar en el procés de globalització, doncs és un motor important per a la renovació de les festes populars. I a veure, pot ser un motor important si el sabem aprofitar, i

pot ser un factor important en el sentit positiu, però pensem que també pot ser-ho en el sentit negatiu si no ho sabem aprofitar. En el sentit positiu, és a dir si ho sabem aprofitar i incorporar i... en els circuits professionals de programació a través d'espectacles moderns, doncs mantindrem viva la cultura tradicional perquè hi haurà referències i després d'haver sentit segons quin tipus de música es voldrà conèixer l'origen i pot ser gaudirà moltíssim veint com ho fan per la Festa Major a la plaça d'un poble determinat, i si no som capaços d'incloure-ho aquí doncs, es transformaran cada vegada més en una cosa molt íntima del lloc concret i tindrà molt poca difusió. És probable que no acabi morint perquè les col·lectivitats locals probablement el mantindran com una cosa pròpia, i íntima però molt tancada i poc coneguda.

2.- Un altre dels motors d'aquesta renovació festiva popular podria ser el turisme?

Sí, sí i tant, segur. Està una mica en la mateixa línia, i tant. Nosaltres tenim l'obsessió de fer conèixer la realitat del país portant grups a l'estranger i que actuïn. Doncs mira, aquests grups que van a l'estranger i que actuen en sales amb 800 espectadors i això representa un esforç econòmic important, hi ha viatges llargs, etc. Hi ha fins i tot grups que no actuen a Catalunya i que només actuen a l'estranger i són grups catalans i resulta que tenen molt d'èxit fora i aquí no acabem de valorar la seva tasca perquè cobren car i aquí els sembla que és massa car. En canvi a Alemanya, no els deixen marxar i se'ls disputen.

Bé, i tot això fent un gran esforç. En canvi, ens visiten milions de persones cada any i no fem res perquè coneguin la nostra cultura. De tal manera que hi ha molta gent que passa per Catalunya sense saber exactament on ha estat. Si els diguéssim on ha passat les vacances, i els diguéssim que han estat a Mallorca potser es pensarien que és veritat o que han estat a la Costa del Sol. Hi ha moltes anècdotes en aquest sentit. Aquí hi ha doncs, una coincidència d'objectius tant per part de la Generalitat en la línia de difondre la cultura popular i fer conèixer la realitat del país a la gent que ens visita, i que per tant sàpiga on han estat i que puguin valorar com és el país que visiten. Hi ha una coincidència d'interessos i d'objectius de la Generalitat i del sector turístic,

perquè resulta que els empresaris turístics també necessiten identificar la seva oferta. Ells necessiten allargar la temporada i fidelitzar la clientela. I per allargar la temporada necessiten donar un altre tipus d'atractius que no siguin el sol i la platja i així cobrir aquestes estades. I per fidelitzar la clientela, no poden pretendre fer-ho si aquests no saben on han passat les vacances. És absurd. Aleshores, els hi hem d'explicar, d'alguna manera s'han de distingir dels altres destins, s'han d'identificar, necessiten elements identificadors que els donin una personalitat pròpia en relació a les altres zones turístiques que poden oferir com aquí sol, platja i bon clima. I clar, això ho tenim a la mà, tenim una riquesa excepcional que la podem presentar al sector turístic a través dels serveis d'animació de l'hotel, dels càmpings, a través de les activitats de difusió dels ajuntaments i que naturalment hem de presentar de manera que sigui assimilable fàcilment pel públic que ens visita que no té els mateixos conceptes estètics que nosaltres i d'altra banda tampoc li podem demanar que s'emocioni i li caigui una llagrimeta com ens passa a nosaltres quan es fa segons quin tipus d'activitat. Doncs, també convé una preparació i una transformació pel consum exterior d'aquestes activitats que tindrà la mateixa virtualitat que després explicàvem pel que fa referència a què després s'incloguin en el camp de les indústries culturals, que els hi presentarem d'una manera perquè els frapi, perquè els toqui, però que després segurament els mourà l'interès per saber això d'on vé i llavors voldran veure la tradicionalitat pròpia de l'activitat, i amb això hi estem treballant.

3.- De fet, he estat fullejant el vostre programa "Turisme i Cultura Popular"?

Sí, ho estem llançant. Ara començarem a fer-ho en serio. Vam fer un programet, i hem promogut la creació de l'"Associació per a la difusió de la cultura popular en el sector turístic", perquè entenem que aquesta activitat no s'ha de fer des de l'Administració sinó que s'ha d'impulsar des de l'Administració, s'ha d'ajudar, però convé que se la senti pròpia el sector, i que el sector s'hi involucri i llavors s'ho facin sols, i per això vam decidir promoure la creació d'aquesta associació, formada per empresaris del sector i ajuntaments del sector que va fent el seu

camí. I aquesta associació ara comença a marxar, ara doncs, estem preparant una campanya de difusió, que es dirà: “Festa: l’esperit festiu de Catalunya. La cultura popular en l’animació turística”, farem una representació molt potent sobre..., en fi del projecte que tenim aquí en el qual s’explicaran en un format molt modern i molt per aquesta gent, doncs les festes tradicionals seguint el calendari festiu: l’arbre de maig, els focs de Sant Joan, les Festes Majors, els rituals de mar i costa, la festa dels oficis agraris, la tardor, els rituals de muntanya, la institució del Carnestoltes, la Dansa de la Mort (rituals de Setmana Santa), el Corpus, acabant amb el Tirabou de Berga, en fi, aquest és el projecte. I que segurament si el podem tirar endavant aquest estiu es passejarà per vuit o deu pobles turístics importants de la costa. Ara comencem a oferir serveis de formació per animadors, informadors, recepcionistes perquè sapiguem explicar a la gent què és el que tenim, no!. I després cursos d’animació per incloure en les activitats d’animació turística els elements de la cultura popular, de l’artesanía... i bueno, aquesta associació es converteix en una mena de representació d’artistes que s’anirà oferint a tota aquesta gent perquè se’ls contracti... i així hem començat a treballar.

També es parla moltíssim de parcs temàtics, amb grans inversions que no se sap ben bé si tindran rentabilitat o no; nosaltres el tenim fet aquest parc temàtic, senzillament l’hem de vendre, i això ens costaria molts pocs diners. Cada vegada que hem parlat d’aquest tema, ha sortit immediatament algun operador turístic demanant informació ràpid, fotografies, papers, etc que ho volen incloure en els seus programes, donat que ara el turisme amb identitat és el que està en voga. Escolta, tu te’n vas a la Bretanya per les tradicions bretones i quan vas allà en veus molt poques de tradicions bretones, però pagues el plus, eh!. I te’n vas aquí a veure els Castells dels Càtars, que aquí també han muntat una aureola entorn dels càtars que també la podríem muntar nosaltres, perquè els càtars que varen marxar d’allà varen venir aquí, eh!. També el tenim nosaltres el país dels càtars. Bueno, i aquí, te’n vas a la zona Occitana, i també et fan pagar el plus perquè estàs en el país dels càtars. I aquí, no som capaços de donar

identitat a la nostra oferta?. El que estem oferint de turisme aquí, en aquest moment ho ofereix tot el Mediterrani i si ens va més bé que no ens anava, és perquè hi ha mig Mediterrani en conflicte. Jo he fet un article, bé un capítol d'un llibre que sortirà ara, juntament amb varis autors més, parlant exactament d'això, i diguent-los que han de ser conscients que estem vivint amb uns quants centenars de milers de turistes deixats, i que si no som capaços de retenir-los, el dia que tinguin més bon preu i no hi hagi conflictes en el Mediterrani Oriental, doncs se n'adonaran que hem acabat. Clar, aquest cofoïsme de dir cada any més, i cada any més, i tot plegat, això és un gran error. I que si no som capaços de fer això, malament rail!. Si volem allargar la clientela hem d'oferir atractius, i si volem consolidar aquesta clientela, la volem fidelitzar, hem de procurar que sàpiga que el que oferim és una oferta diferent, que té una personalitat i que s'identifica. Així, que nosaltres hem començat a treballar en aquest projecte per tal de no adormir-nos, i ens pensem que pot anar molt bé. Ara, la presentarem en el Saló Internacional de Turisme de Catalunya. Bé de fet, ja vàrem fer quatre o cinc presentacions l'any passat a Salou, a Lloret de Mar, a Calella, a la Costa Brava Nord, en fi, a varios llocs, per cert, amb molt de públic, molt bé, i a partir d'aquí vàrem començar a fer més socis. Ara en som una cinquantena, esperem ser-ne més. Ara farem una campanya de promoció més directa, i bueno, jo crec que pot anar molt bé.

4.- La importància de l'associacionisme és també un motor d'aquesta renovació festiva popular?

A veure, l'associacionisme ha de mantenir la tradició pura, per dir-ho d'alguna manera, però la promoció industrial ha de venir per d'altres conductes. L'associacionisme està en crisi, i mantenir vives les associacions que donen suport econòmic a les iniciatives culturals de caràcter popular és realment difícil. Estem vivint del model associatiu de finals del segle passat i el món ha canviat molt, i la veritat és que no sabem trobar un model associatiu de recanvi. Costa molt de trobar-ho, nosaltres hem fet temptatives de tota mena, hem encarregat estudis sociològics... ningú no ens dóna respostes plausibles. I de fet, hi ha associacions, poques, que continuen funcionant molt bé perquè quan les

analitzes te n'adones per què. Doncs, perquè hi ha un grup de persones molt ben organitzat, molt compacte, molt ben unit, una gent que treballa en grup i que a més hi dedica moltes hores a la dinamització de la pròpia entitat, fan moltes coses pels socis... Clar, això cada vegada es fa més difícil de la manera com viu la societat, és molt difícil mantenir aquest tipus d'activitat i aquesta dinàmica. La gent té altres maldecaps, altres problemes. Avui dia, per exemple, està demostrat que les entitats que ofereixen serveis, per exemple, hi ha entitats corals o d'altres que han muntat escoles de música i tenen èxit, els pares hi porten els nens i les nenes. Els pares joves, hi porten els nens i les nenes però quan no els hi serveix, els donen de baixa, es fan socis per... Aquell soci filàntrop que deia: "jo em faig soci d'aquesta entitat i en seré tota la vida", perquè l'activitat que porta a terme la vull protegir encara que jo no en gaudeixi, això s'ha acabat. Ara és... aquests què ofereixen?. Ah!, mira fan serveis d'escola música, ah! hi portaré els nens que aprenguin música, quan val? Tant, ah! Però per poder venir s'ha de fer soci. Es fa soci. Quan el nen ja no ha d'anar a l'escola de música es dona de baixa. Hi ha un moviment d'entrades i de sortides molt gran, que manté més o menys estabilitzat el nombre de socis en les entitats aquestes, però que no hi ha aquella adhesió permanent que hi havia abans. I després, la gent no té la disponibilitat que tenia abans. La gent, la societat ha canviat, això és evident, i viu amb una altra angoixa, amb una altra angoixa poder no, però amb un altre ritme de vida. Abans, per exemple, un noi de catorze anys anava a treballar, i quan tornava de fer el servei es casava, perquè ja era oficial de no sé què, i tenia un sou garantit, i treballava en una empresa a la qual probablement hi treballaria tota la vida si volia i tenia unes necessitats limitades, ningú no l'estimulava a què consumís més del que podia consumir, i aleshores es conformava amb el que tenia i anava vivint i feia vuit hores de treball i li quedava moltes hores per ocupar durant el dia. Aleshores, doncs les dedicava si tenia inquietuds culturals a treballar amb una entitat cultural, i no tenia l'angoixa de pensar que podia perdre la feina, i que havia d'estar absolutament actualitzat i que havia d'aprendre anglès perquè no en sabia, i que havia de fer un curs d'informàtica, i que ara la informàtica canviava,

i havia de sapiguer més el sistema operatiu que venia, i després resulta que l'empresa podia canviar de lloc i clar... Tot això ha creat una dinàmica diferent. Això d'una banda.

De l'altra, la gent no fa vida en el lloc on viu, només hi dorm, i aleshores quan s'hi hauria de fer vida, que és el que passava, abans la gent treballava i pertant li quedava més hores i tenia més activitat, encara que semblava mentida, tenia més activitat de lleure o les poques hores de lleure que tenia les tenia molt més tranquil·les que no pas les que té ara. Però a més a més, la gent no es movia. Ara la gent el cap de setmana se'n va i les activitats festives no es comparteixen. La gent comparteix les activitats festives en el lloc on va a passar el cap de setmana, però no en el lloc on viu. I això ha canviat completament els esquemes i amb tota aquesta situació, quin model d'associacionisme podem mantenir, tenint en compte que l'associacionisme tradicional es basava en la no mobilitat de la gent, en més hores per dedicar a activitats culturals, amb la no competència de les indústries culturals. Si una entitat volia fer teatre, en aquell poble hi havia teatre, o en aquell barri hi havia teatre, i si no ho volia fer no n'hi havia ni tenia possibilitat de tenir-ne. Ara, Mare de Déu!, escolta'm poden anar a teatre a Tortosa la gent de Barcelona si volen i tornar, i la gent de Tortosa pot venir a veure qualsevol obra aquí o qualsevol concert i tornar a casa seva a dormir. Clar, tot això ha capgirat tant els esquemes que de fet, les associacions culturals, de fet la majoria amb més de cinquanta anys de vida o més de vint-i-cinc les més joves, es mantenen per inèrcia, però amb un model caducat. Tampoc sabem on trobar el recanvi.

Aleshores, què vol dir això, que la cultura popular anirà malament? No, la cultura popular no ha anat mai tant bé com ara. El que passa és que hi ha una predisposició personal de la gent a col·laborar en un moment determinat i això hi és amb tot, en qualsevol iniciativa. Es veu ben clar, amb les iniciatives solidàries, tu demanes ajuda en un moment determinat, trobaràs gent, però si els hi demanes que ho facin tota la vida, et diran que no. Per tant, això funciona, hi ha molt bona predisposició, i després, home! Hi ha moltes activitats d'aquest tipus que les sostenen els ajuntaments, i de vegades, hi ha una entitat que dóna

la cara però és perquè l'ajuntament vol que es faci a través d'aquesta entitat i la subvenciona. I hi ha una important quantitat de diner públic que ajuda a mantenir aquestes coses. Jo crec que continuarà funcionant, jo crec que hi ha coses molt atractives, molt festives, molt divertides, molt emblemàtiques, molt identitàries de la localitat en concret i que no es deixaran perdre. A part de que, en aquest moment, hauria de dir que passa tot el contrari, que hi ha coses que neixen i que abans no existien i que la gent se les inventa. Vull dir, abans no hi havia trobades de puntaires. Hi havia una senyora que feia puntes de coixí fa molts anys i que després es perdia, no!. Escolta, ara és una cosa excepcional, que trobes arreu. Abans a ningú se li haguera ocorregut fer una festa per explicar com es segava i com es feia el batre, i els pallers i el pa... Ara hi ha festes del segar i del batre a diversos llocs de Catalunya. Les Festes dels Tres Tombs s'havien anat perdent. Ara hi ha una explosió de Festes dels Tres Tombs impressionant. Ara que no hi ha pagesos, que ningú té carros, i que els animals no serveixen més que per passejar... Clar, tot això vol dir que la gent no vol perdre la memòria i que fora de context aprofita moltes coses que no havien estat festes en elles mateixes i les converteix en activitats festives, de manera que, no crec que haguem de patir que això, la cultura popular té molt bona, molt bona salut. Ara, acabaran totes aquestes festes organitzades i patrocinades pels ajuntaments o per grups no estructurats que es constituiran exclusivament per la festa, buscaran els recursos per poder fer aquella festa o aquella activitat i no faran res més. I no hi haurà una estructura associativa continuada i amb un programa d'actuacions, etc.

Els geganters, per exemple, són, en general, de les colles que funcionen més bé per una raó, perquè tots els que formen part de la colla gegantera actuen, tots són protagonistes i són grups reduïts, però després l'avantatge es transforma amb un inconvenient a l'hora de finançar les coses, perquè s'ho han de pagar tot ells, de la seva butxaca perquè no tenen un suport al darrera, des de la betzina, el menjar, els vestits... També funcionen les activitats que generen ingressos, per exemple, els pessebres vivents no tenen cap mena de problema, perquè cobren entrada i s'autofinancien, i s'ha acabat. Llavors, no cal que siguin una associació

en el sentit clàssic de la paraula que tinguin uns socis al darrera que paguin perquè l'entitat pugui funcionar, és que tampoc no els hi cal. Els esbarts tenen molts problemes perquè la gent no els contracta, i el problema és que l'activitat de l'esbart ha de canviar radicalment, hi ha gent que ja hi està fent alguna cosa en aquest sentit, però hi ha d'haver un canvi total de plantejament perquè és que sinó no se'n podran ensortir econòmicament de cap manera. A part, de què hi ha coses que són molt carrinclones en el món dels esbarts, que més valdria que no actuessin, vull dir que fa més mal que bé, no!. Hi ha d'altres coses, que no sé, hi ha grups petits que se'n surten molt bé. No sé, els castellers que aquests ja se sap. Però aquests tenen problemes també, perquè mira, les colles castelleres molt petites actuen de franc pràcticament, i les colles grosses, doncs, aquestes ja se'n surten molt bé, però les colles del mig tenen grandíssims problemes per poder subsistir, perquè mira es troben, per exemple, les colles que fan castells de set i de vuit però no arriben a fer castells de nou i les colles que fan castells de sis i de set que tenen a sota, doncs les que fan de set i de vuit, aquestes, les que en diem colles del mig tenen grans problemes perquè no les contracta ningú, perquè si volen un castell petit van a les colles petites que aquestes no cobren pràcticament res i si volen castells castells, van a les colles grosses que els claven una clatellada, però la paguen. Sí, tenen problemes. Els diables, aquests se'n surten bé, però tenen un gran problema que és el de la seguretat, i són, encara que ells diguin que no i es pensin que tots són molt serios, n'hi ha que no ho són gens. I clar, juguen amb foc i això té el seu problema, el seu perill. Tenen grans problemes per trobar assegurances que vulguin cobrir la responsabilitat d'un accident perquè, bueno!, encara que siguin accidents petits, cremades de vestits i trencades d'algun aparador, n'hi ha molt sovint. I clar, una companyia d'assegurances no vol assegurar coses que hi hagi sinistres continuats. Són capaços d'admetre on hi hagi una gran catàstrofe i morin vint persones i paguen, si això passa una vegada cada cinquanta anys, però si cada setmana hi ha un senyor que reclama que li han cremat el traje, cagada!. I tenen molts problemes. Però bueno!, a proposta d'ells mateixos vàrem dictar un decret regulat per organitzar les festes del foc, i ara no

el compleixen. I ara es queixen, i el voldrien canviar, però... però alguns el voldrien canviar d'una forma absurda, absolutament absurda, i a més a més, bueno res! que no té cap mena de sentit i que a més a més, seria entrar en la illegalitat absoluta però, en aquest sentit tenen problemes. Ara s'ha constituït una federació per primera vegada dels grups de foc, que sembla que està posant una mica d'ordre en aquest sentit, però... aquests se'n surten, aquestes també cobren quan actuen. Les processons de Setmana Santa, les confraries van bé, van molt bé, però és un acte que es fa per Setmana Santa i llavors, ja està, ja s'ha acabat. I ja està bé, potser anirem d'aquesta manera, amb grups que es constituïran per fer una activitat concreta. I certament, ara també fan trobades d'Armats, però aquests són una altra història. Els Armats d'alguna manera tenen una dinàmica pròpia dintre de les activitats de la Setmana Santa. Han fet algunes trobades multitudinàries darrerament, a Banyoles, a Besalú l'any passat, i alguna altra en algun altre lloc... És que n'hi ha molts. I també actuen d'aquesta manera, aquests sí que no cobren, s'ho paguen ells, és totalment voluntarisme.

De fet, en els pobles és on la comunitat celebra més la festa, per la voluntat que té de relacionar-se amb els seus veïns del poble, i per tant, l'organitza de manera totalment voluntària, pagant-s'ho de la butxaca... En canvi, aquí a les grans urbs, aquest sentiment no és tan viu.

Sí, bueno, de fet, allà on s'han produït les transformacions sociològiques més importants són en les àrees urbanes. Barcelona d'ara i Barcelona de fa cinquanta anys no té res a veure, i no parlem de Sant Cugat, o de Rubí, o de Mollet. Si te'n vas a Mollet i no ho coneixes!... ha tingut una transformació enorme en pocs anys. Clar, el que queda de la població autòctona es manté amb dificultats i amb ajuda municipal perquè és clar la població actual majoritàriament no té res a veure amb la població autòctona, no té un lligam directe amb la tradició cultural de la localitat i això ho fa més difícil.

5.- El temps de l'oci constituïria també un altre motor a tenir present en aquesta renovació festiva popular?

També segurament, però d'una altra manera. La gent eh!... entre setmana té molt poc oci, i l'oci el concentra en els dies de festa i en les vacances. Aleshores, aquest oci també pot ser un motor, però un motor diferent de tal com l'enteniem abans perquè és un oci aterritorial, és un oci que no té res a veure amb el lloc de residència de la persona, i que per tant s'ha de plantejar d'una altra manera. No s'ha de plantejar en funció del lloc concret on la gent viu, per exemple la gent de Puigcerdà si fessin coses o de la Cerdanya, en general, no les haurien de fer pensant en el públic de la Cerdanya sinó en el públic que puja de Barcelona a esquiar i a passar les vacances, i el públic de la costa que també rep gent de fóra, però també gent del país, hauria de fer propostes no, per la gent de Roses o de l'Escala, sinó per la gent que va a l'Escala i que va a Roses. S'hauria de fer una mica diferent, i de fet, té èxit. La gent que surt, surt per passar-s'ho bé i són com els turistes que vénen aquí, estan encantats de la vida de participar en activitats. Hi ha coses que no fan mai aquí, ni farien, però que sí que en participen allà. Jo estic cansat de veure, per exemple, a la Festa de la Mel que la fan a Crespià, prop de Banyoles, que venen tonelades de mel, i clar a part de vendre tonelades de mel, fan festa. I jo he vist a ballar sardanes gent de Barcelona que poder no ho havien fet amb vint anys, però que allà... s'hi esplaien. El mateix problema que tenim per aquests problemes de canvi sociològic, territorial... també el tenen les parròquies. I el problema és un altre, perquè la gent ha perdut la fe pel que sigui. Però a més a més, la parròquia està enclavada en un barri en el qual la gent ja no hi viu, i en canvi viu en altres llocs on no hi ha parròquia, perquè la parròquia no es pot traslladar i clar vivíem d'una realitat urbana, i clar aquesta realitat urbana ha canviat i les necessitats també en són unes altres. Aleshores, en allà s'hi pot fer molt poca feina, perquè la gent és en un altre lloc, doncs, en la cultura popular li passa una mica el mateix, no!. Si s'ha de desterritorialitzar s'ha de fer amb una altra... En el moment en què el territori és tot Catalunya, i de fet les ofertes s'han de fer, penso jo, per tothom, no té cap sentit, per exemple, que la Festa Major de Vilafranca faci la festa Major de Vilafranca pensant amb els vilafranquins... és que a Vilafranca hi pot anar tothom qui vulgui, i al Carnaval de Sitges

exactament igual... Sí, molt bé, hi ha una intimitat local, però és absurd intentar tancar-ho en la intimitat local. Per exemple, a Sitges se'ls ha criticat, de gent mateixa de Sitges que hi ha anat recentment a viure que fan festes, fan una Festa Major de Sant Bartomeu excepcional, però d'esquenes de la gent de fóra. No hi ha tingut mai cap d'interès perquè la gent de fóra sàpiga, s'integri i visqui la festa. I aquesta era la funció de la festa quan a Sitges no hi anava ningú, però hi anaven els quatre estiuejants, que de fet eren de la parròquia, no!. Però ara és diferent, sembla que hi hagi un rebuig perquè en tenen massa de visitants. I a Berga. Tot i que ara a Berga estan intentant fer una cosa que té molt de sentit, i que si la poden fer anirà molt bé, que és fer el que jo els he suggerit que en diguin, perquè ho he vist en algun altre lloc, perquè n'hi ha pocs, "la Casa de la Patum". La Casa de la Patum vol ser una mena de museu on hi tinguin exposats tots els elements de la Patum i es pugui visitar tots els dies de l'any. I això ja els hi va bé, i els hi agrada, i els hi encanta, i estarien encantats de la vida de tenir els gegants allà, i l'àliga, tots els vestits dels salts, dels plens, una representació audiovisual perquè la gent quan hi vagi el mes de juliol pugui saber com és la Patum per Corpus, etc. I això els ajudarà que hi vagi més gent. El que passa és que durant el Corpus no hi cap més gent i tenen autèntics problemes. Clar, dius, que no en vinguin més!. Els patumaires els agradaria que no hi anés ningú, perquè la Patum només és per ells. Són molt seus.

6.- I l'últim, seria la identitat cultural *per se*, motor d'aquesta renovació festiva popular?

Sí, aquest és un dels altres elements. Jo crec que aquest és l'element que justifica que es mantinguin les festes de cultura popular i que creixin les manifestacions de la cultura tradicional en un moment de crisi associativa. Aquest sentiment d'identitat que la gent no vol deixar perdre, i no solament no vol deixar perdre el que ja hi ha, sinó que no vol deixar perdre coses que hi havia i que no eren festives i que ara es transformen en festives. Per mí és això. A veure, quin sentit té que a la Pobla de Segur hi hagi un grup de gent que hagi recuperat la Festa dels Raiers, i hagi recuperat els rais. No en té cap de sentit. Ningú no baixará més fusta pel riu. I per què ho han fet? Home, per un sentit d'identitat. Han dit,

què ens identificava a la Pobla? Doncs, la feina dels raiers. I què era això? Una cosa que hi ha quatre que ho saben fer i que es moriran d'aquí a quatre dies. Doncs que ens ho expliquin i tornem-ho a fer, i transformem-ho en una festa. I home, a causa d'això, per exemple, a la Pobla de Segur han començat a investigar i han creat la Federació Internacional de Raiers. Escolta, és clar, han descobert, bueno descobert!, van pensar un dia que a tot arreu on hi havia muntanyes havien de baixar els troncs pels rius, perquè no hi havia cap altra forma de baixar-los. I clar, n'hi ha a tot arreu, al Tirol, a Europa, a tot arreu del món, a tot arreu del món, a l'Àsia, al Canadà... I encara hi ha activitat viva de raiers a segons a on, sobretot als països més pobres, que encara continuen baixant els troncs pel riu. I d'altres, que ho han transformat en festa, com aquí.

7.- I de les fires medievals, què me'n pot dir?

Jo sóc molt crític amb les fires medievals, perquè n'hi ha que ho fan molt malament. Estant fent unes representacions molt, molt, en fi, molt enganyoses, de molt poca qualitat. Tot és una fira medieval ara. Hi ha vàries promotores que organitzen fires medievals i que contracten a gent perquè hi vagin, tenen un públic propi, d'actors, per dir-ho d'alguna manera, i doncs contracten artesans, gent d'aquesta, els disfressen i els porten a tot arreu. Però n'hi ha que ho fan relativament bé, i n'hi ha que ho fan molt malament. A veure, molt adulterat. Ofereixen coses de medieval que no en tenen res de medieval!. I tothom s'hi apunta. Això té èxit, dona un resultat. Ara si això es fés amb una mica més de criteri i el que es presentés fos més medieval, doncs estaria millor, no!. Clar que també seria més car, i llavors és complicat, i tothom va pel negoci, no!. Però clar els que contracten haurien de ser més rigurosos, haurien d'exigir més autenticitat. De vegades, no en tenen gens d'autenticitat. N'hi ha de bones de fires, la de Castelló d'Empúries està molt ben feta. Fan un sopar medieval en el que no hi ha res que no sigui autènticament medieval, i et fan menjar herbes del camp, herbes que es donaven als conills però que es veu que tendres són bones i la gent s'ho menjava abans. No hi veuràs un tomàquet per enlloc, bueno!. Fet amb una exquisidesa extraordinària, i on tothom, tothom no, els convidats

poder no, però la gent del poble van tots disfressats autènticament de medieval, començant per l'alcalde de mercader, i el que vulguis, no!.

I també on han fet una cosa molt maca però que no és medieval perquè no és el seu tema és Tortosa amb la Festa del Renaixement. I vas allà i fan coses realment espectaculars. Allà sí que si veus vestits del Renaixement, són del Renaixement. Hi ha gent que es gasta mig milió de pessetes amb un vestit d'aquests. És una cosa excepcional. Començant per l'Ajuntament que es vesteix de la mateixa manera que un quadre que tenen de l'època al propi Ajuntament. Llavors, els regidors i l'alcalde porten una túnica blau fosc,... amb una faixa vermella, un barret, sí, sí, molt bé. És la transformació d'una fet habitual en una festa. Sí, sí, de fet si ho analitzessim, probablement hi ha moltes festes que tenim per tradicionals de tota la vida que varen fer aquest camí en un altre moment. Com a Taradell amb la Festa de'n Tocasons, un altre invent, i que si es va mantenint es convertirà en una festa institucionalitzada, tradicional i legitimada pel poble, si es va mantenint.

Pepa Ninou⁸⁹⁷

**Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional
Catalana⁸⁹⁸**

1.- Considera que la globalització és un motor de dinamització i renovació de les festes populars i tradicionals catalanes?

No només de les festes, sinó de la cultura en general, donat que ens trobem en uns moments en els que en la societat, bàsicament el que hi ha, és una necessitat de retrobar-te amb les pròpies arrels, amb la pròpia identitat, de sentir que formes part d'un territori, un territori que té una personalitat pròpia i que comparteix, amb altres territoris també amb personalitat pròpia, una sèrie d'elements comuns que és el que provoca d'alguna manera la globalització, o el resultat de la globalització. Aleshores, sense deixar de pensar en el món, hem de treballar localment per consolidar el nostre país.

Per mi, la globalització no és res més que una espècie de puzzle de diferents peces i cada peça té la seva personalitat, i en el moment que en desapareix una, el puzzle queda tocat, malmès. Aleshores, jo crec que és una xarxa de pobles... i que nosaltres, Catalunya som i formem part d'aquest món i d'aquesta xarxa de pobles, en els quals cadaú preserva o, hi ha la voluntat de preservar, la seva pròpia identitat, la seva personalitat, la seva pròpia manera de ser i la seva pròpia manera de manifestar-se, funcionar i pensar. No podem permetre que en aquest mosaïc en el que formem part, vagin desapareixent peces. Entre tots els països del món tenim una riquesa cultural grandíssima... i no la podem perdre, no la podem menysprear; sinó tot el contrari, l'hem de promoure, l'hem de potenciar. Per tant, a partir d'aquí, si hi ha elements que realment ajuden a reforçar aquest sentiment identitari, de formar part d'un col·lectiu diferenciat de la resta de col·lectius, tot i que formant part d'aquest món sencer i global, és la cultura popular, perquè per mi, la cultura popular és la cultura que neix del poble, és una cultura que està pensada, planificada, gestionada, participada i

---

⁸⁹⁷ Gerent del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana.

⁸⁹⁸ Entrevista realitzada el divendres 2 de març del 2001.

gaudida pel poble, per la gran massa. És per tant, la cultura de la participació i de la creativitat. No és una cultura pensada des de dalt, des de l'administració, des del poder, i per un seguit de professionals, sinó que és una cultura pensada des de baix, des del poble. I per tant, facilita la participació directa de tots els ciutadans, del país. Aleshores, clar, en tant en quan és una cultura de massa, i és una cultura participativa, és la que possibilita i facilita, jo crec, més que qualsevol altra modalitat cultural, doncs, aquest sentiment de pertinença i aquest sentiment identitari i aquest sentiment de formar part d'un territori diferenciat. I si en aquest sentiment de pertinença, jo diria que la llengua hi té molt a veure, crec fermament que el disfrutar de la cultura popular, encara en té més.

D'altra banda, hem de tenir clar que Catalunya ha estat des de sempre, un lloc d'acollida de població de diferents orígens, la qual cosa ha exercit una acció despersonalitzadora de l'expressió cultural catalana i ha afavorit el debilitament de la nostra identitat. La immigració regional espanyola va arribar massivament als anys 1960-1970, en un moment en què la nostra cultura popular es trobava perseguida pel franquisme. I aquesta circumstància va dificultar que aquests immigrants poguessin conèixer i gaudir de les nostres festes, amb la qual cosa no vam aconseguir, ni de bon tros!, una integració cultural. Només hem aconseguit una integració social. La gent que ha vingut d'altres pobles, d'orígens molt diferents, sortosament, ha pogut trobar a aquí un espai de desenvolupament professional i de desenvolupament social molt correcte, amb el transcurs dels anys. Però, en canvi la integració cultural no hi és. I ara, que estem presenciant aquest allau d'immigració extracomunitària, amb unes manifestacions culturals i religioses pròpies, que depassen les nostres possibilitats d'integració, aquesta integració encara ens serà més difícil!. Hem de tenir present, que en la majoria dels casos, la seva cultura va lligada absolutament a la religió, és força tancada, molt estructurada,... i, per això, l'única via d'accés a aquesta gent és a través de la cosa lúdica i a través de la festa i la cultura popular, un dels elements més espontanis i naturals de tots els

pobles, sense que calgui apel·lar a la consciència de ningú. Disfrutant i gaudint, fent-se partícips de les tradicions, del cicle festiu, coneixent com funcionem nosaltres, la cultura que els rep. I d'aquesta manera, sense imposar res, la cultura popular va calant, va entrant, com aquell qui no vol, i va fent el seu pòsit. I d'aquesta manera, aquest col·lectiu d'immigrants podrà anar-se desenvolupant a través d'aquests coneixements adquirits. I una de les vies més clares per garantir aquest procés, és des de l'escola, des de l'educació integral, en la que es contempla la cultura popular com un element bàsic d'identitat, com t'explicaré més endavant. En cap cas però, sóc contrària a la interrelació de les diferents cultures, sempre que n'hi hagi una que predomini, perquè sinó anem a l'aiguabarreig i a la dissolució, d'alguna manera, perquè llavors, ja no saps què pertany a què, i clar, aquí, no s'hi pot arribar!. Crec que hi ha d'haver una possibilitat de convivència de les cultures, en les que cadascuna d'aquestes s'enriqueixi amb les altres, acceptant l'assimilació d'elements d'altres cultures en el nostre propi entorn cultural,...; però, en tot cas, una d'aquestes ha de ser la predominant, que s'alimenti, que s'enriqueixi de les altres, que s'enforteixi,... és imprescindible, perquè no podem quedar-nos estancats,...i menys ara que el món n'és un altre i no ens hem de recloure en l'anyorança del passat. Hem d'anar afegint-hi elements. Ara la barreja per la barreja, crec que no ens porta enlloc, només a la desintegració cultural i a la uniformització de la multiculturalitat.

I com et deïa, no és només les festes. Per exemple, des del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana el que s'intenta és anar incorporant de mica en mica la cultura popular a qualsevol sector social que entenem que és susceptible i responsable d'impulsar, de gestionar cultura popular i tradicional catalana, per tal de dinamitzar-la i revitalitzar-la comarca a comarca. Aquest projecte l'anomenem Pla de Dinamització. Vam decidir, doncs, segmentar la societat i incidir en aquells àmbits que ens semblava que podrien estar interessats en la cultura popular i tradicional: els mitjans de comunicació, les entitats culturals, el sector turístic, el sector escolar, el sector universitari,

l'àmbit del patrimoni etnològic i les entitats civils lúdiques amb ànim de lucre, i per cadaún d'aquests sectors estem elaborant projectes molt específics de dinamització de la cultura popular, perquè la cultura popular és una eina de primer ordre pel reforçament identitari davant un procés de globalització.

I d'aquesta manera, no només estem parlant de les entitats culturals, sinó també de les escoles, perquè els nostres infants i joves visquin de molt a prop la cultura popular. Quan et dèia no és només festes, t'ho dèia perquè la cultura popular no és només festes. Quan estem parlant de literatura oral, és una literatura que entenem ha d'estar de manera normalitzada, doncs, estudiada en el sí de les assignatures de literatura,... de manera normalitzada. I això, no s'està donant. Doncs, nosaltres estem en aquests moments fent un projecte perquè això es doni. Tot el que és mitologia, tot el que és imaginari,... tot això ha d'estar dins de les assignatures. Tot el que és artesanian, els nostres nanos a plàstica es dediquen a fer un munt de treballs artesanals que no toquen la nostra cultura autòctona, per què no incloure-hi doncs, l'artesanian que es deriva de la nostra pròpia cultura? Així que les matèries, les àrees han de contemplar la possibilitat d'estudiar cultura popular. Així, a música, el professor de música, a part de la flauta dolça, ha d'ensenyar el flabiol a primer cicle. I llavors, quan els nens ja tenen més potència física, la gralla;... i tots els instruments musicals tradicionals. Lògicament però, hem de dotar a aquests mestres de les eines necessàries per poder impartir aquests coneixements. El professor de gimnàstica ha de poder ensenyar dansa autòctona, i als petits els hem d'ensenyar a comptar els passos de la sardana. El professor de matemàtiques.... Si està demostrat científicament i, a més hi ha un munt de llibres publicats que així ho demostren, que hi ha un joc típic del país, que és la butifarra, que és un joc que ajuda i agilitza mentalment el càlcul d'una manera brutal, doncs, segurament, podríem, en comptes de dedicar-nos a altres tècniques de càlcul mental, a ensenyar el joc de la butifarra, que estimula el càlcul mental d'una manera directa i divertida, no!. Certament, doncs, estem fent un estudi d'àrea per ara, assignatura per assignatura, el qual volem implementar l'any vinent, per veure com la cultura

popular hi pot incidir i es pot introduir a les escoles; tenint sempre present a les entitats del poble.

Per mi, la importància de l'educació és doncs, indiscutible, perquè a les escoles tens una cantera de gent que de petits ja s'identifiquen amb una cultura i a partir d'aquí, quan són joves, ells mateixos han viscut ja els coneixements necessaris d'aquesta cultura per poder-se desenvolupar o en el marc d'una entitat cultural, o muntant un grup musical o de dansa,... i que d'adults continuïn. I per mí, doncs, l'escola és bàsica. Precisament ara, començarem una experiència amb una escola de primària de l'Hospitalet de Llobregat, que és una escola amb un nivell importantíssim d'immigració extracomunitària, en el que volem posar damunt la taula tots els elements en comú que tenim les diferents cultures. La cultura és la que permet entrar de manera espontània i sense cap mena d'imposició pel porus de la pell, que més tard podràs compartir i viure al carrer, a les entitats culturals,... D'aquesta manera, aquesta gent podrà identificar-se amb una cultura que els rep, doncs d'alguna manera il·lusionada, que hi puguin anar entrant,... i que es puguin desenvolupar d'una manera absolutament normalitzada, perquè a partir d'aquí l'ús de la llengua, el consum social de la llengua estarà resolt. I amb l'aprenentatge dels elements festius i culturals de l'escola podran desenvolupar-se lliurement dins del municipi.

És a dir, hi ha molts àmbits de la cultura popular que no els veus exclusivament a través de les festes. Tot i que, pràcticament les festes ho toquen tot, i per exemple, el teatre popular hi pots trobar-hi pràcticament de tot, i t'expliquen una rondalla, o un conte,... depèn, però jo diria que hi ha molts elements que es desconeixen precisament perquè no es treballen en el sí de les escoles, com una formació adaptada i normalitzada dins de les matèries. A veure, què més es fa a les escoles ara? Es fan les celebracions típiques i tòpiques del Sant Jordi, del Tió i del Carnestoltes. La cultura popular no és només això. Personalment entenc, que aquestes celebracions s'haurien de fer en el barri o en el sí de la ciutat, i en tot cas amb una interacció entre escola-barri-municipi. És a dir, l'escola prepara

la festa per poder-la disfrutar al barri, i de fet cada vegada els agents educatius van més enllà del que és escola i família, i s'obren més al que és el món social del barri. I estic parlant d'interrelació entre escola-famílies-entitats del barri. Aleshores, les festes no s'han de fer únicament per l'escola, sinó que han d'estar totalment obertes al barri, i d'aquesta manera les escoles esdevenen una important eina formativa.

Un altre dels sectors són els mitjans de comunicació. Els mitjans de comunicació es miren a la cultura popular molt per sobre, com si fos una cultura de segona categoria, una mica perquè ha preservat unes manifestacions culturals de manera molt arcaïca, que no han entomat el tren de la modernitat. Hi ha moltes entitats culturals que estan en aquesta situació, per no dir la pràctica majoria. Aleshores, és clar amb un sentiment d'anyorança dels temps passats, s'han quedat anclades en el passat i han deixat al marge la innovació necessària perquè la seva oferta cultural pogués competir amb la macro oferta cultural existent en el país i en el món de la globalització, en el que hi ha un allau d'oferta cultural brutal. Doncs, clar si no es posen al dia, malament rai!. I paral·lelament, ens trobem que les indústries culturals i els mitjans de comunicació ens imposen una cultura estàndard. Es tracta d'una cultura programada amb criteris de rendibilitat i destinada al consum de masses, en la qual es difonen uns valors universals, sense que recullin la riquesa i la diversitat del patrimoni cultural dels pobles.

Relacionat amb els mitjans de comunicació, veiem clar, que també hem de treballar amb les entitats i associacions culturals sense ànim de lucre, a les que hem de donar les eines i treballar amb elles per tal que agafin el tren. A les entitats no les tenim ben conduïdes. Moltes de les nostres entitats estan ancorades en el passat, són poc dinàmiques, i en alguns casos, encara mantenen una actitud de resistència, talment com en els temps de la persecució franquista.

Un altre dels àmbits del nostre Pla de Dinamització passa per treballar la universitat. El projecte que tenim és el mateix que amb les escoles de primària. És a dir, fer un buidat, (de fet ja s'ha començat a fer aquest buidat), de les llicenciatures susceptibles de tenir assignatures on poder incloure-hi cultura popular. Per exemple, l'arquitectura popular s'ha de treballar perquè no pot ser que treballis l'arquitectura i no vegis l'autòctona. A medicina també podem treballar la cultura popular, concretament la medicina ramallera. A filologia catalana, per què no s'estudia la literatura oral? I a música. La universitat, per exemple, ensenya música d'èlit, clàssica i globalitzadora, però no ensenya música tradicional, la nostra música autòctona, la que ens defineix com som i com pensem i com funcionem i com ens manifestem.

Com els conservatoris, els conservatoris municipals no tenen ni idea del què és la nostra música autòctona, no!. Doncs, el sistema de normalització passa per aquí. Nosaltres tenim unes aules de música i unes aules de dansa per tapar el forat, però de fet tot això hauria d'estar inclòs dintre els conservatoris i escoles de música. La tenora, per exemple, gràcies al treball del grup de l'Elèctrica Dharma que a l'edició de l'any passat a Manresa va presentar un espectacle per celebrar el 150è aniversari de la tenora, i bé, els programadors estrangers se l'han endut per tot el món perquè varen gaudir moltíssim del so de la tenora. I se n'han anat per Centre i SudAmèrica, han estat per tot Europa, i han estat en un dels Festivals de Música més importants del món que és el que se celebra a Ríu de Janeiro, no!. Vull dir, com és que nosaltres desconeixem aquest instrument i a fóra el valoren tant? Per què? Perquè el que es busca precisament en el món de la globalització és la diversitat, la diferència, i quan s'arriba a Catalunya, no només es busca el sol i la platja, per exemple, sinó veure els productes artesanals del país, les tradicions, els costums, quines festes,... i quin bagatge es té propi i diferenciat de la resta de pobles, no!. I suposo, que amb la globalització, que tan es parla del perill de perdre les identitats, doncs jo diria, que el que fa és un resorgir una voluntat molt personal dels arrels propis. I, a més, crec que la nostra gent jove està una mica tipa de la música enllaunada i de la música anglosaxona que ens invadeix, i està apostant per desenvolupar-se en

un marc autòcton. L'èxit de la música celta és un exemple, però clar llavors desconeixem la nostra música autòctona. Aleshores, la societat està fent un retorn cap a les seves pròpies arrels.

A més, t'he de dir que ara ja hi ha la Diplomatura en Dansa a la Universitat Autònoma; per tant ara els mestres poden diplomar-se en dansa. Hi ha hagut dues promocions de Graduat, necessàries abans que aquests estudis poguessin esdevenir diplomatura. Però enguany ja en serà. Tenim un munt de postgraus de cultura popular, per tal de poder introduir als professors i als mestres a aquest sector. Un altre projecte és les escoles de formació de cultura popular a l'estiu, per la gent jove, el FestCat, amb quatre escoles repartides arreu del territori.

Un altre col·lectiu és el del patrimoni etnològic, els estudiosos de les formes de vida del passat i del present, no! que configuraran les formes de vida del nostre futur. Aquestes persones que trobem repartides per tot el territori, no només en el món acadèmic, com ara els antropòlegs, els sociòlegs,... sinó també gent que està molt interessada en estudiar la seva pròpia estructura territorial, la seva pròpia geografia, des de centres d'estudis, des de museus,... En aquest sentit, doncs, també tenim un projecte que permeti desenvolupar tot el que són programes de recerca, d'inventari, de documentació que després reverteixen en la societat en llibres, en rutes de viatges, en jocs didàctics,... en infinitat de coses. Productes, materials que arribin al ciutadà.

Un altre sector és el turisme. El projecte del turisme i les festes populars ens permetrà ofertar serveis de turisme cultural. Com ja saps, la demanda turística d'aquests darrers anys s'ha diversificat molt. Ha aparegut una manera de turisme que demana, a més d'uns bons serveis, conèixer el patrimoni, la història, les llegendes i les costums dels llocs que visita...; demana, doncs, atansar-se i viure la tradició, demana conèixer les formes de vida dels llocs de destí. Aquesta demanda ha impulsat la creació de rutes, la divulgació de les

particularitats de cada territori, la difusió dels costums, la invenció de noves festes,... Treballem doncs, la cultura popular i tradicional dins la vessant turística. El turisme, a més d'una activitat econòmica de primer ordre, implica que cada any milions de persones s'emportin una determinada imatge del nostre país. Cal que des de l'Administració es facin accions i recursos al agents turístics perquè, mitjançant la cultura popular catalana, es puguin oferir serveis de lleure cultural que donin a conèixer la nostra realitat al turisme.

Un altre sector en el que s'està treballant és el d'aconseguir que els grups, les companyies artístiques de cultura popular que fan espectacles de cultura popular i que no són entitats sense ànim de lucre, sinó que són gent que volen ser professionals utilitzant la cultura popular. Grups de música, grups de dansa,... A aquesta gent se'ls ha afavorit, d'alguna manera, en el seu paper d'intervenir o de poder entrar en els circuits de contractació professionals. Com s'ha fet? A través de la Fira d'Espectacles d'Arrel Tradicional de Manresa. Aquesta fira, de la mateixa manera que Tàrraga i Vic, és un aparador dels millors espectacles que hem seleccionat de cultura popular i tradicional. I allà hi tenen els diferents espais perquè puguin ensenyar i mostrar el seu producte. Vénen programadors que són els compradors de la cultura, per exemple un programador habitual seria un regidor de cultura que quan veu un espectacle que li interessa pensa en portar-lo a la festa major del seu poble. Cada vegada, hi ha més programadors estrangers que vénen a la Fira, visualitzen el que els interessa, ho compren i s'ho enduen al seu país. Amb aquest projecte, s'intenta resoldre aquest dèficit que hi havia fins ara i que encara hi ha, que la nostra cultura autòctona es projecti, circuli pels espais comercials com qualsevol altra modalitat cultural.

I el Projecte Arrels, que per mi és el que té més envergadura, que el fem amb vuit comarques, però que està previst ampliar-les mica en mica, i que és una dinamització de la cultura popular tocant tots els sectors, tots,... fent cursos formatius i programes específics per cadascun d'aquests sectors que t'he anat

explicitant, per tal d'afermar la cultura popular i tradicional com a patrimoni del territori, com a motor de la cohesió social i de la interrelació cultural. Aleshores, la cultura popular és molt més àmplia que la simple festa; la festa evidentment que també, però va més enllà, i l'estem treballant per tot arreu i des de tots els àmbits. Tot i que tot queda englobat per la festa, la gastronomia, la imatgeria, l'artesanía,... tot és una festa. Hi ha molta matèria en el món de la cultura popular que la gent desconeix. La gent acostuma a identificar molt la cultura popular amb els gegants, la sardana i els castells. I no és només això.

2.- I com es podria justificar aquest èxit dels geganteres, dels diables, dels castellers, els quals han esdevingut els símbols emblemàtics de la nostra identitat cultural catalana?

Jo diria que es tracta de processos socials, de modes, que ara tenen una bona temporada, i segurament vindrà una època en el que el sardanisme tornarà a resorgir, i pot ser els castellers arribarà un moment que n'estarem una mica tips; tot i que en cap cas decaurà l'interès cap els castellers, els diables,... De ben segur que perviuran. Però, molt possiblement resorgiran altres modes, altres símbols de catalanitat. I en tot cas, insisteixo que crec que la cultura catalana com a element identitari, només té futur si s'hi insereix per les escoles i a través d'un model associatiu renovat. Mira, a les colles geganteres, castelleres, als diables, en els grallers,... hi trobem gent de tota mena i de tarannàs ben diversos, però el que sí que és cert és que en aquests grups comparteixen un seguit d'experiències que els ajuda a madurar, a ser responsables i a fer-los créixer amb el sentiment de consciència i de pertinença a una comunitat social i cultural concreta, creant uns espais importants d'interrelació.

No ho sé, quan jo demano als antropòlegs, als sociòlegs,... cap a on anem, ningú sap què respondre. Però clar, si no se sap socialment, menys se sabrà culturalment. Però jo crec, i en tot cas tinc la percepció, la sensació que difícilment tots aquests elements deixaran de ser. La globalització és un fenomen creixent i la societat de la informació va a una velocitat tant brutal que ja és imparabile; per això crec que tots aquests països petits com el nostre, amb uns elements identitaris molt propis, tenim sort, jo crec, d'aquesta societat

de la informació que ens ajuda, ens ajuda a projectar tot el que som, perquè cada vegada tindrem més necessitat de comunicar-nos amb elements diferenciadors. Aquest serà un procés potser fins i tot romàntic i sentimental, no ho sé, però que cada vegada hi haurà més aquesta necessitat, sí. Certament per internet te'n podràs anar a l'altra punta del món per consultar qualsevol cosa, però això també ens revertirà en positiu perquè l'altra punta del món podrà venir a visitar-nos. És un retroalimentar-se que pot ser molt beneficiós.

I no sé, crec que el resorgir de la festa al carrer ja no té aturada tampoc, perquè entre d'altres coses, cada vegada hi ha més una necessitat, per part de la persona, de l'individu de trobar els seus propis espais personals que no són només els de treballar, i per tant, el temps lúdic cada vegada té més valor, té més un preu d'or, i per tant cada vegada hi ha més gent que té la necessitat de buscar aquests espais en els que ell se sent ell mateix, desenvolupant activitats extra-laborals que li permetin créixer personalment. I cada vegada hi haurà més gent interessada en aprendre i fer puntes de coixí, i cada vegada hi haurà més gent interessada en tocar instruments tradicionals, i trobarem cada cop més gent en entitats que els permetran desenvolupar-se personalment.

Jo diria, que per un cantó tenim la globalització que ens duu a refermar la nostra personalitat i identitat concretes, fent resorgir els arrels; i de l'altra tenim la individualització, hem estat tant de temps centrats en desenvolupar-nos professionalment, que ara hi ha una necessitat de sentir-se un ésser humà que té altres possibilitats de desenvolupament, a través d'altres activitats extra-professionals. I alhora, la societat de la informació ens porta a un consum de la cultura molt individual, molt més de casa, afavorit per les tecnologies de la comunicació social: mirem la tele, ens enduiem els vídeos a casa, juguem a l'ordinador, ens connectem a internet... i més si d'aquí a quatre anys, la televisió també ens permetrà navegar pel món!!. Doncs, és clar, cada cop més això ha conduït a una individualització de la consumició de la cultura. Per contra, hi ha cada cop més gent que també té més ganes de sortir, de fer tertúlia, de trobar-se en el que eren abans els ateneus. L'ateneu, abans era això: amb el

seu bar, no!, era l'espai on s'hi duïen a terme diferents activitats culturals i on la gent s'hi trobava. L'ateneu és un model d'associacionisme que sempre ha afavorit la culturització i la interrelació de les persones sense distinció d'edats, de sexes, d'orígens, d'ideologies. Doncs ara passa també això, amb altres fòrmules que no són l'ateneística, però la gent té necessitat de compartir, de dialogar, d'obrir-se en un procés de desenvolupament cultural i social. I per tant, pot molt bé passar que hi hagi un increment de socialització en el món de la cultura popular, de fins i tot generar més espais de trobada que no siguin únicament les entitats. Perquè les entitats, primer han de constituir-se com a grup, han de passar per tot un procés jurídic, i clar, hi ha molts grups que no volen passar per tots aquests tràmits, ni tenir normes, ni estatuts, ni res, i s'estan constituint com a grups fermes, muntant sessions formatives, conferències, sessions lúdiques sense haver-se de constituir com a entitat. Aquest fenomen cada cop s'esdevé més freqüent. Vull dir, que com a resultat d'aquesta necessitat, com un procés una mica contrari al què ha estat passant fins ara, de la individualització passem a l'interès per la col·lectivitat. Tot i que la individualització cultural no desapareixerà, en contrapartida tindrem cultura compartida. Jo diria que sense adonar-nos-en anirem equilibrant móns, per tal de no situar-nos dins una macroglobalització que ens faci sentir sense identitat i a tots se'ns vegi tallats del mateix patró, ni passarem a un només resorgir de les arrels.

3.- I l'oci, creu que potenciarà l'explosió de les entitats culturals i la celebració de festes populars i tradicionals?

Hi ha diferents nivells d'oci. L'oci que dediquem al cap de setmana està fent replantejar moltes coses en les segones residències, per exemple. Mira, ara a Cardedeu, em deien que els esplais funcionen cada quinze dies, i no pas cada cap de setmana, per tal que les famílies puguin portar als nanos a l'esplai els caps de setmana que aquest funciona però també puguin sortir i anar-se'n el cap de setmana que aquest està tancat. Clar, depèn de quins indrets, això és el que està passant.

Durant la setmana, és cert que s'estan reforçant les matèries de l'anglès, l'informàtica,... però d'aquesta formació cada cop se n'ocupa més les pròpies escoles i ho reforcen més. I jo, el que estic veient, és que cada vegada més la canalla està fent teatre, està fent música, està fent dansa,... i perquè encara no tenim unes bones entitats culturals modernes, amb uns espais ben acondicionats, perquè la gent avui dia, ja no se'n va a entitats *cutres* com abans, perquè ara aquest sentiment pel país, i de sacrificar-te, i tal, ja no és el que toca, i clar, si a l'entitat no hi ha calefacció, difícilment tindrà aflluència!!. Però si aquestes entitats estiguessin ben acondicionades físicament, a nivell d'espai, i donessin una oferta cultural de qualitat....! Mira, la prova està, com et deïa, que les nostres aules de música i dansa estan plenes, en tenim cinc de música i dues de dansa i estem "a tope" d'alumnes. I quan aquestes aules munten espectacles de cap de setmana, en les que, cal dir que acostumen a integrar ja elements propis de les altres cultures forànies, arribades i instal·lades a Catalunya, els alumnes s'hi apunten i disfruten moltíssim. Per tant, jo diria,... que el que passa és que hi ha poca oferta moderna, de la cultura popular.

4.- Però aquests nanos s'acaben d'impregnar de la música, de la dansa, i la continuen practicant i gaudint de manera regular i estable la resta de la vida?

Bé, les nostres aules són de gent jove, i, i tant! que continuen; però ja no entren en un esbart, els esbarts estan excessivament anclats en els temps passats, però el que estan fent els nostres alumnes de dansa és grups, com els músics que creen grups de música tradicional, aquests munten grups de dansa contemporània d'arrel tradicional. El que és la música només tradicional la deixen pels esbarts. Perquè, clar, nosaltres en les nostres aules ensenyem dansa tradicional, clàssica i contemporània. Als esbarts només ensenyen dansa tradicional. Les tècniques de la dansa clàssica i contemporània són bàsiques per una bona formació integral de la dansa. I per tant, també entenem que per aprendre dansa tradicional s'ha de passar per aquestes dues tècniques.

5.- Considera finalment, que la identitat cultural *per se* és un motor de dinamització i renovació de les festes populars i tradicionals catalanes?

La cultura popular i tradicional certament, té un potencial cultural enorme: és l'expressió de molta gent que treballa per al país i és una de les millors eines que tenim per construir un país cohesionat, per reforçar el sentiment d'identitat nacional, per vertebrar la societat i per potenciar l'implicació activa dels ciutadans en un projecte de consolidació del país. Sens dubte, la cultura popular i tradicional és un instrument social de primer ordre, una eina de dinamització social i d'integració cultural, que permet reforçar, enfortir i vitalitzar la consciència i la identitat nacionals. Fixa't, amb les festes populars i tradicionals permetes que el col·lectiu immigrant i tots els ciutadans s'introdueixin a la societat per la via de la participació. La participació a manifestacions castelleres, a les cercaviles de gegants, als balls, als correfocs dels diables,...., i d'aquesta manera, progressiva i naturalment, els elements identificadors del nostre poble es poden assimilar i estimar, sense necessitat d'apel·lar i d'apretar la consciència de ningú.

Antoni Anguela i Dotres⁸⁹⁹
Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional
Catalana⁹⁰⁰

1.- Quina és la història i el motiu pel qual es crea el Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana?

Bé, doncs, de fet, el CPCPTC comença arrel del Departament de Cultura de l'any 1980, en el que hi havia una Direcció General d'Activitats Artístiques i Literàries que englobava el que avui dia és la Direcció General de Promoció Cultural, de cinema, teatre, el llibre,... bueno! tots aquests àmbits,... I a més a més, hi havia un Servei de Promoció Cultural, que englobava dos seccions: una de Relacions amb l'Administració i les Entitats Culturals, i l'altra que en deien Secció de Cultura Tradicional. Després hi va haver un petit canvi, i la Secció de Cultura Tradicional va passar a ser el Servei de Cultura Tradicional i es va crear un Centre de Documentació de la Cultura Popular i Tradicional, com a conseqüència del I Congrés de Cultura Popular que es va celebrar els anys 1981-82, i que una de les conclusions, potser una de les conclusions més unànimes d'aquell congrés era que l'Administració creés o tutelés tot el procés de recopilació, de conservació de materials de les fonts orals de l'estudi de la cultura popular. I aleshores, va ser això, a l'any 1983 es va crear per decret aquest Centre de Recerca de la Cultura Tradicional i Popular, perquè a més a més, en èpoques ha anat primer el tradicional i després el popular, i ara és primer el popular i després el tradicional. Va a modes. I aleshores, doncs, es va començar a donar beques, es va començar a tenir una relació i es van començar a establir unes línies d'actuació en el foment de la cultura tradicional. A l'any 1988 hi va haver una restructuració del Departament i va desaparèixer aquest Servei de Promoció Cultural i es va crear una Secretaria de Difusió Cultural que estava directament vinculada al conseller Guitart, i el Servei de Cultura Tradicional va passar a dependre de la Direcció General de Patrimoni Cultural.

---

⁸⁹⁹ Àrea de Recerca, Conservació i Protecció del Patrimoni Etnològic.

⁹⁰⁰ Entrevista realitzada el dijous 1 de març del 2001.

I aleshores, doncs, el que en principi a partir de la creació del Departament havia caminat junt es va separar d'aquesta manera. Tota la dinamització de les entitats, que de fet són el motor de la cultura popular no!, van quedar adscrites a aquesta Secretaria de Difusió Cultural i l'estudi i conservació de la cultura tradicional va anar a dependre de Patrimoni. I l'any 1993, doncs, vam fer el camí a la inversa i es va tornar a ajuntar tot, la Secretaria de Difusió Cultural i el Servei de Cultura Tradicional i aleshores es va crear per llei el Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana. I així van començar a coordinar-se de nou dos serveis que feia anys que feien la seva vida apart, i feien accions totalment disperses. Un es dedicava a l'estudi i l'altra a la dinamització, i clar els ritmes de treball eren totalment diferents. I es va anar conjuminant això sota un mateix paraigües, i a partir d'aquí caminen plegats.

2.- I quines activitats fan per dinamitzar les entitats, les quals sembla que pateixen una crisi molt generalitzada?

Sí, certament hi ha una crisi generalitzada que s'arrossega de fa temps, i és bastant difícil de resoldre. Hi han hagut jornades d'estudi, hi ha hagut seminaris, s'han reunit gent amb directius per encarrilar una mica doncs, el procés per fer que les entitats renovessin una mica les seves estructures també, fessin un pas endavant, s'adeqüessin, perquè clar tot ha anat evolucionant i els sistemes de funcionament de les entitats han anat quedant més o menys enquilonades i la societat ha anat cap a d'altres camins. Des de temes de fiscalitat, de relacions amb els socis d'oferir uns serveis que la gent cada vegada exigeix més coses menys compromeses i més còmodes i no tant això, perquè a partir dels anys seixanta i fins els anys vuitanta, de mig franquisme fins l'inici de la democràcia, és clar hi havia molt voluntarisme, moltes ganes d'anar a fer país, "estem suplint el que no fan des del poder", i clar, més o menys hi havia aquest treball voluntarista i il·lusionat de fer coses. Una vegada l'administració que se suposa que funciona i ha d'empendre la iniciativa de tot això, doncs la cosa es descindeix una mica, i clar no pots anar a exigir que un estigui allà complint i aportant el seu treball personal i físic, en tirar el carro endavant sense donar-li cap contraprestació. Sempre hi ha gent voluntariosa i amb ganes de fer

serveis, però, evidentment les coses han canviat i van una mica per aquí. Hi ha les crisis de directius, hi ha crisis diríem de rentabilitat de l'oferta que fan les entitats envers els seus socis.

Aleshores, el 1981 es va fer aquest I Congrés i amb el Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana es va convocar el II Congrés, havien passat dotze anys i es va veure l'oportunitat de fer una repassada a fons per veure en quina situació es trobava la cultura popular, com havia evolucionat. Les conclusions no foren tan unànimes com en el primer, en el que es va demanar de revitalitzar i dinamitzar la cultura popular i tradicional. En aquesta ocasió hi havia també problemàtiques però eren més diversificades, depenent dels sectors, dels quals n'hi ha que s'han revaloritzat i han pujat, i d'altres que han anat baixant esglaons, per dir-ho d'alguna manera. I aleshores doncs bé, es va fer aquest II Congrés, hi ha hagut diferents Expocultures, és a dir, fer una mena de, posar al servei de les entitats, doncs, com un aparador comercial per dir bueno!, la vitalitat i la potència, i l'abast que poden tenir les diferents branques de la societat civil, perquè la gent per comoditat, és això, t'asseus davant la tele i no et mous més i llavors no saps ni què hi ha aquí davant. Si no recordo malament, s'han fet quatre expocultures, les tres primeres van tenir lloc al recinte firal de Montjuïc i l'última al Moll de la Fusta, al 1994. En aquestes, hi va haver una gran implicació dels consells comarcals, de les entitats que hi havia a cada territori, i va ser això no!, un revulsiu de dir qui és qui, qui és cadascú, tenim una il·lusion, una història, tenim un patrimoni i hem fet una feina important. També es va fer una exposició molt important que es va fer a Terrassa, al Museu de la Ciència sobre l'associacionisme cultural, adreçat a valorar el patrimoni de les entitats, les quals tenen un gran last perquè han de conservar tota aquesta herència que tenen i que, és això, la major part d'ingressos que tenen per quotes de socis i fins i tot, per altres aportacions o subvencions, van a parar a conservar les quatre parets, perquè són el seu patrimoni històric. I clar, hi ha entitats que tenen un pes específic pel seu patrimoni. Per exemple, el Centre de Lectura de Reus és de les més representatives, perquè la biblioteca que té és enorme i després tota la

instal·lació que té és realment una entitat extraordinària. Clar al seu costat, hi ha ateneus tant petits que no té punt de comparació una cosa amb l'altra. Però la filosofia sí que és més o menys la mateixa. També s'han fet tres Congressos d'Ateneus. En època de la Generalitat només se n'ha fet un, però n'hi havia hagut dos anteriorment. L'últim precisament es va fer a Reus, com a ateneu emblemàtic. D'altres accions, abans de l'any 1988, quan erem un nucli més reduït, varem fer jornades amb regidors de cultura de cara a la dinamització de les diferents àrees rurals i les àrees urbanes per veure quines necessitats hi havia. I tot això va donar peu a plantejar diferents línies d'actuació, de subvencions de les entitats culturals per ajudar-les en les seves infraestructures, perquè clar per molta il·lusió que hi hagi cal un espai per reunir-se i no acabar al menjador de casa del president. Aleshores, doncs, mínimament has de tenir un lloc amb condicions per poder-te reunir i per poguer oferir un mínim de serveis, i poder xerrar i fer un intercanvi d'impressions. Cal anar més enllà d'un cafè de barri o de poble. I tot plegat, ha conduït a la Fira d'Espectacles de Manresa,... són altres maneres d'enfocar les festes i de veure'n l'evolució.

3.- Es financien moltes entitats de cara a dinamitzar la cultura popular?

Sí, efectivament. Un dels nostres leit motiv, com aquell qui diu, ha sigut sempre la "cançó" de la subvenció. Però, evidentment no tenim mai suficients recursos per cobrir-ho tot i és clar, quan s'han plantejat les convocatòries per concedir les subvencions doncs, s'ha hagut d'estructurar cap a on es potenciaria i quines coses es potenciarien perquè evidentment no donava per tot. Hi ha entitats que per la seva estructura aquí no les podem atendre, perquè ja hi ha una Secretaria d'Esports i una de Joventut,... doncs, les entitats de joves i les que fan activitats esportives aquí ja no les atenem. Després, ajuntaments que demanen per la seva festa, per organitzar la trobada de no sé què, clar cada poble com a mínim té la seva festa major, però normalment tenen la d'estiu i la d'hivern, i llavors tenen la dels barris, i després la d'associació de veïns,... clar, multiplica, hi ha 970 municipis multiplica per dos, per tres o per quatre i surten moltes festes. Aleshores, les festes també queden excloses, a no ser que hi hagués una festa

d'un interès molt rellevant. I d'aquí, s'han creat les Festes d'Interès Nacional, festes tradicionals que tenen una línia d'actuació i una presència en el temps i una presència identificadora de la comunitat que les promou que fa doncs, que aquelles festes tinguin un caràcter especial. Aleshores, es valora una mica això, aquests elements, si hi ha comitès o una organització que se'n responsabilitzi de la història passada i de la projecció del futur, que no vulgui fer d'avui per demà una barrabassada i desfiguri totalment una festa. Hi ha doncs un control mínim, una tutela diríem, perquè les festes més significatives es mantinguin i segueixin una línia. No la línia de la tradicionalitat, evidentment però quan es fa el decret otorgant el caràcter tradicional d'una festa es fa un retrat, un informe dient les característiques de la festa i dient el motiu perquè s'atorga aquesta distinció és per motiu d'això, això i això. Això no vol dir que no es pugui mai més moure d'aquells estereotips, sinò que evidentment allò evolucionarà, però com a mínim quan s'ha fet i declarat mantenia aquelles característiques i un lligam amb els arrels del passat, sense que això vulgui dir que no es pot evolucionar de la mateixa manera que ho fa la societat que la promou o s'identifica amb aquella festa.

4.- La mundialització, la interculturalitat, la immigració intervenen en la reactivació de les festes populars?

Home, una mica sí, és clar, evidentment. Sempre hem anat una mica en aquesta línia, però evidentment la necessitat obliga encara més a refermar la nostra identitat. L'any 1990, amb motiu del centenari de Joan Amades, també vam fer una gran exposició sobre el món de Joan Amades, de tot el que ha significat. No és que Joan Amades sigui el paradigma de la tradicionalitat perquè en Joan Amades va posar-hi molta salsa, però com a mínim va deixar una recopilació d'informacions que ha servit per tirar fils i que cadascú dels estudiosos que es mouen en aquests àmbits hagin pogut després desenvolupar les seves pròpies experiències i recerques. Però, vaja, va servir una mica per això, per definir que hi ha unes formes de vida característiques que evidentment no sempre han sigut així i que han anat evolucionant amb el temps i que són fruit d'això del destilar d'unes aportacions de diferents pobles i de diferents formes de fer, però

que han anat a parar a formar o a determinar unes formes de vida molt concretes en un moment molt determinat. Que a partir d'aquí, aquestes formes de vida tinguin una evolució, precisament perquè tenen també unes influències d'altres maneres de fer i de comportar-se, és evident. Les formes de vida no han de ser mai inamovibles.

5.- El turisme, el gaudir del nostre temps lliure duu a dinamitzar la cultura festiva popular i tradicional catalana?

Bé, sí clar, es camina cap a la cultura del lleure, i aleshores hi ha moltes més hores lliures i la gent busca els recursos per omplir aquest temps lliure. La recuperació de moltes d'aquestes formes antigues de vida o de practicar un determinat ofici o fer una cosa determinada, fan que això es converteixi en motiu de celebració i aquell dia determinat es vagi a practicar aquell fet concret. Sí, sí, és un recurs útil per recuperar,... sí és una via directe amb la tradició, el passat i per la seva actualització. Els raiers, en són un exemple, perquè la construcció dels pantans han estroncat el seu ofici. Però bé ells, cada any fan la festa de la seva festa i això té una potencialitat bastant considerable.

6.- La identitat *per se* seria un motiu pel qual es dinamitzen festes populars?

Home, jo crec que aquestes activitats de cultura tradicional catalana han servit per la integració, hi ha molta gent que hi participa perquè no es vol quedar enquilotat en un lloc tancat i concret s'ha obert a participar en aquestes activitats i s'hi ha integrat d'una manera total, i a partir d'aquesta integració o no, ha vingut la integració en la llengua, i d'altres tipus d'integracions. Les corals, ja en temps de'n Clavé es va començar tot aquest procés d'integració de la classe obrera, d'integració dels immigrants, una mica totes aquestes coses han servit per això. Els geganters, els castellers,... estan plens de gent d'origen castellà que participen tant o més que els catalans, i bàsicament la gent hi va per divertir-se, i finalment poden acabar integrant-se en aquesta cultura que és diferent a la seva d'origen. I lògicament, aquesta cultura seva evoluciona també paral·lela a la nostra.

7.- I finalment, com el Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana es dona a conèixer, i la seva tasca,....?

En primer lloc, la necessitat lògica i legítima de la societat civil d'anar a trucar a la porta de l'administració per veure què els pot oferir o com els pot ajudar és la forma més habitual i més corrent. Però, evidentment, hi ha aquestes accions i exposicions, i unes exposicions itinerants, la primera va ser amb uns dibuixos molt naïfs de la Pilarín Bayés sobre les festes justament, que es va muntar a l'any 1983 i encara la continuen demanant. Després se n'han fet d'instruments tradicionals, de música, de gralles, del sac de gemecs, de terrissa popular,... i encara avui dia continuen, i això s'ofereix a les entitats per si en un moment determinat o a les comissions de festes ho volen tenir i els serveixi per bastir un altre acte. Fem d'altres activitats puntuals: jornades, congressos, trobades, col·laboracions,... cada any es fa l'Aplec de Sardanes i Mostra de Grups Folklorics durant l'agost, cada any en un lloc diferent d'Europa, hi van bastoners, castellers, geganters i sardanistes i fan un acte per mostrar la cultura catalana. El primer es va fer a Amsterdam, llavors a Paris, aquest any a Copenhaguen,.... Tenim la Revista d'Etnologia i de divulgació també varem fer un Manual del Mètode d'Acordeó Dietònic, l'instrument que sobretot als pobles de muntanya acostumaven a fer servir com l'orquestra de les festes. En aquest sentit, hi havia una tradició, però no hi havia res escrit, i aleshores vàrem trobar una persona que havia fet un estudi i tenia molt interès en aquest tema i vam enginyar un mètode que fos pràctic perquè la gent que encara que no sabés massa de solfa pogués aprendre a tocar melodies per tocar aquest instrument. Totes aquestes accions porten el nostre segell i així ens anem donant a conèixer.

Salvador Palomar i Abadia⁹⁰¹

Associació Carrutxa de Reus⁹⁰²

1.- Considera que el temps d'oci que disposem tots plegats contribueix a recuperar les festes populars i tradicionals catalanes?

Bé, fins a cert punt sí, perquè sens dubte l'oci és un temps de festa, però per mi no és el més definitiu. La festa ha estat sempre, segons com ho veig, present en la vida de la gent com a contrapunt a l'espai productiu, laboral i tal, com un contrapunt dedicat a .... no sé, a què el poble expressi el món dels símbols, el món de les creences i tal, i que es contraposa a l'activitat laboral i la complementa. Per tant, en èpoques de treball, doncs, on hi havia un ritme de treball diferent, i hi havia igualment festes i potser n'hi havia més que ara, és a dir, fins i tot mirant el calendari veuràs que hi ha moltes festes que les hem recuperat dels nostres besavis però que ells, de fet anaven al tros, tot i que sembla que tenien un temps de festa molt més gran.... Aleshores, l'augment, o sigui, la reorganització del temps de l'oci que s'ha imposat en la nostra societat, evidentment afecta a aquests espais, diguessim de no treball, en els quals hom fa altres coses, però que no necessàriament han de ser espais de festa; perquè la festa no és només el no-treball, no és només diguessim el descans, entre cometes del treball, sinó que la festa és troba en un context que té els seus propis continguts, les seves pròpies dinàmiques, els seus propis simbolismes,... i pertant i evidentment, té un component lúdic i de distracció propi d'una sèrie de coses.... i pertant, això no vol dir que només sigui distracció i moments lúdics, sinó que vol dir que a partir de la generació dels espais d'oci, de determinats espais d'oci, s'hagin engegat un seguit de manifestacions que han incorporat tota una sèrie d'elements culturals i que han donat lloc a la festa. Però bé, en un principi, tot i que la festa es fa en el transcurs del no-treball, el nou concepte de les festes és diferent.

---

⁹⁰¹ Membre de l'Associació Carrutxa de Reus.

⁹⁰² Entrevista realitzada el divendres 8 de juny del 2001.

2.- El turisme seria un element que intervindria en la recuperació de les festes populars i tradicionals catalanes?

A veure, en la organització de la festa, o sigui la festa té varies dimensions. Una dimensió interna i una dimensió externa. Per un costat, la festa actua sobre la comunitat que la celebra, cohesionant o posant en evidència les seves contradiccions, o refermant les relacions que s'estableixen entre els membres d'aquesta comunitat, a vegades, vull dir, generant identitats molt col·lectives, generant una identitat de grup que d'alguna manera confronten al respecte, vull dir, són coses molt complexes. A vegades, es parla de la festa en singular, com si la festa fos un fenomen únic, i certament la festa és un fenomen únic però alhora molt complex, ja que hi ha moltes tipologies i molts matisos. A partir d'aquest encís, de que les festes tenen un component intern i un component extern; un component extern en la que es posa en relació la comunitat amb la gent que l'envolta, el poble, el grup social que la celebra o la gent que ve de fóra. Ademés aquesta relació diguessim del nucli que celebra la festa amb els demás s'esdevé pel component d'exhibició, un component de mostrar-se als altres, un component d'integrar als altres a la realitat,... En fi, si ho analitzem històricament, l'efecte beneficiós de les festes majors dels pobles era instar la regulació de la població i dels casaments amb gent de fora del nucli per intentar evitar i aturar casaments entre la mateixa gent.... i que això explica i justifica, vull dir, que hi hagués una sèrie d'institucions, com la institució del foraster que era convidat al ball i que no li calia pagar res, i que tot era degut a aquesta finalitat. Aquesta finalitat, jo diria que avui ja no es dóna, perquè la gent té moltes més possibilitats, més àmplies i més diverses,.... però continua havent la finalitat d'atraure al foraster, perquè aquesta finalitat de convocar al foraster sempre hi ha sigut. Ara, en molts llocs, es celebren festes des d'una clara perspectiva diguessim de potenciar la pròpia economia a través de promocionar el poble més enllà del dia de la festa, és a dir, fer el poble més conegut, el lloc més conegut i fer que la gent vingui, i provocar que tingui una despesa en allotjament, en els serveis de restauració, en la compra de productes específics i autòctons. Pertant aquesta és una finalitat que vull dir, posats a fer una mica de valoració, jo diria que és positiva si s'equilibra amb la comunitat de

la festa, és a dir, mentre la comunitat controla la seva festa, no passa res. Ara bé, quan la festa es converteix purament en una necessitat, diguessim de satisfer aquest interès forani, moltes vegades la festa es desestructura. És a dir, festes que a nivell intern funcionen molt bé i que tenen una gran capacitat d'assimilar als forasters, estan bé, perquè no deixen de ser el que són per la gent que les celebra, però al mateix temps la gent que la celebra són conscients que és un espectacle que els altres van a veure, i que la lectura que en fan els altres no és la mateixa que ells en fan.

A veure, en aquest sentit cal distingir entre la festa vinculada a tot el procés on hi afloren tots aquests components de fer la festa dintre de la pròpia comunitat com a resultat de la història, de la tradició, de la nova creació o d'unes noves circumstàncies, i la festa que s'esdevé com a conseqüència o com a necessitat d'invitar a gent forània i que moltes vegades no funciona i es perd, no!, com passa amb moltes setmanes medievals, no!, i aquest tipus de festa paquet, que tu compres, no!, aquestes firarettes, que repeteixen els models,.... Amb això no vull dir que la repetició de models sigui dolenta, vull dir, sempre s'ha produït perquè si funciona aquí, funciona allà i en un tercer lloc també, però de vegades hi ha festes d'aquestes que no tenen continuïtat o que no acaben d'arrelar, d'enganxar com a festes, perquè de fet no són festes, sinó que són un intent..., diguessim, tu veus com un poble fa una jornada entorn un producte típic o un producte gastronòmic i funciona meravellosament perquè hi ha la implicació de tot el veïnat que hi participa perquè la gent ha decidit que allò pot ser útil, o que per ells allò representa alguna cosa, i llavors veus que el poble del costat fa el mateix, i així s'acaba convertint en una festa popular. Però, de tota manera, tot el que s'anuncia com una festa no és pròpiament una festa.

A més, pensa que hi ha un conjunt de gent que quan fa turisme i es desplaça, no va fer a fer cultura, sinó a fer oci; i hi ha un altre tipus de turisme, que busquen un contacte i que van a uns llocs determinats per conèixer i descobrir la seva realitat cultural concreta. Per exemple, el Priorat viu del vi, i cal incentivar aquesta comarca perquè treballi la vinya i les cooperatives del vi tirin endavant, i aquest ressò del vi, portarà a gent a conèixer aquesta comarca i a les seves

festes, i a elaborar estudis, i a recuperar no sé què,... i cada lloc ha d'aprofitar els seus recursos per treure'n un profit.

3.- La mundialització seria un altre element dinamitzador de les festes populars i tradicionals catalanes?

Bé, la mundialització hi és i la homogeneïtzació de la cultura també hi és. A veure, la mundialització hi és i aquest és un concepte o una situació que no depèn de la nostra comunitat sinó d'una sèrie de circumstàncies en les que ens trobem envoltats. I inevitablement, vull dir, la mundialització entesa com l'accés a fonts d'informació i a coneixements que no eren fàcilment accessibles abans, la possibilitat de descobrir fenòmens culturals que s'escapaven, òbviament amplia la possibilitat de conèixer coses, i jo penso que seria, tenint en compte, vull dir que la gent s'interessa per la seva cultura i tal, no renunciem a gaudir del plaer estètic de gaudir escoltant una música que s'ha produït a l'altra banda del món. Evidentment, una cosa és això, és aquesta mena de capacitat d'intercanvi, i l'altra és el fet que s'estan proposant, imposant, definint formes molt més homogènies de cultura. Jo de totes maneres, penso que és important, jo penso que la festa ha jugat sempre un paper de cohesió dins la pròpia comunitat. Si les festes funcionen, aquesta festa, no serà del món, ni dels americans, ni dels ..., sinó que serà del poble. El que passa és que la teva festa pot ser que incorpori elements que fins ara no hi eren. I llavors s'ha de distingir entre la mundialització entesa com una certa aculturació, la no acceptació o la simple repetició d'uns esquemes,... i el fet que a partir d'aquesta sèrie de propostes que ens envolten cada comunitat, cada poble, cada comarca, cada país, faci la seva pròpia festa. I llavors, en aquest sentit, si que penso que el camí no és diguessim molt important preservar tota mena de diversitat cultural, ecològica,... i mantenir, promocionar i difondre tots els trets... en funció del tros de món on ens ha tocat viure. Però no com una cosa de resistència envers els altres, sinó com una mena de diàleg, en el qual allò que t'arriba vull dir, d'alguna manera ho assimiles o ho lences a la brossa directament. A vegades, amb les festes populars, determinades tècniques o determinades imatges o determinats entorns són fruit d'aquesta homogeneïtzació, l'estètica del vermell i

verd per Nadal, els ninots de neu, els avets,... Tots aquests elements, a mi el que menys em preocupa és si al final es compra una nadala o no; si resulta que la compra d'aquesta flor de Nadal s'encab en una dinàmica de relació familiar, de celebració de la festa com a punt de contacte i de trobada amb la família i els amics,... perquè s'esdevé com una tradició i permet preservar el nucli de la festa, és això, és la dinàmica i si resulta que canviem una miqueta l'estètica, vull dir no és el més greu. Moltes vegades, això de la importància de mantenir els trets d'identitat propis i tal, es pot mantenir menys en la forma que en el fons. Vull dir, jo en aquest món mundial no vull renunciar a expressar-me, a comunicar-me amb els altres en català, i és bo que la festa doncs, serveixi pel que ha de servir, per la pròpia comunitat, però no entés com un acte de resistència, sinó com una afirmació en positiu, en la que ens permet assimilar allò interessant i llençar a la brossa allò que no ho és tant. És més important el fons que la forma. Pensem que la festa són unes dinàmiques de grup, i l'afirmació i la resistència hi és com a fet català, però...no és el tot.

4.- Aleshores, el sentiment de comunitat, l'associacionisme és cabdal en la recuperació de les festes populars i tradicionals catalanes?

Exacte, per mi, les persones i la comunitat en general necessiten pertànyer i sentir que formen part d'una colla, d'un grup d'amics, a les organitzacions públiques,... i pertant certament, aquest fet té una especial importància. I en aquests moments, les associacions enteses com a grups de persones que s'agrupen per interessos culturals constitueixen una bona part de totes les entitats que existeixen. Abans eren més aviat grups d'edats, eren els fadrins del poble, o grups gremials, és a dir, els ferrers, avui està claríssim que el concepte del grup cultural és el que prima. Abans els gegants, els balls eren entre cometes propietat d'un gremi o d'una confraria,... mentre que avui hi ha una associació al darrera. Fins i tot, àmbits en els que abans el tema de l'associacionisme no hi havia entrat, ara funciona, com per exemple el fenomen de les puntaires, no!. Per exemple, aquí a Reus, el diumenge passat es van trobar 600 puntaires de tot Catalunya. A veure la punta de coixí era una tasca domèstica que tenia una vessant individual i també una de col·lectiva, en el

treball col·lectiu en els mecanismes de comercialització del poble. Avui, el fenomen puntaire no és només el fenomen de l'afició a practicar aquest tipus de treball, sinó que han sorgit una sèrie de grups associatius que cada diumenge o un o dos diumenges al mes se'n van de trobada i és evident que això afegeix una sèrie d'elements absolutament nous, perquè funcioni això. Els grups de dones d'un barri, d'un poble, d'un casal,... que tenen un grup de puntaires no només busquen treballar col·lectivament, sinó tot el que els aporta de relacionar-se amb altre gent, de formar part de quelcom. I això doncs, no només funciona amb el món geganter, o casteller o dels diables,... pensa que en el món absolutament festiu, aquest és un fenomen absolutament important, ja que aporta tot un seguit de components relacionals i de comunicació. Llavors, evidentment tots aquests fenòmens associatius tenen uns trets d'identitat del propi col·lectiu, i les faleres de pertànyer a una entitat i la festa que en comporta, i que permet establir un contacte i un diàleg amb la gent no només en l'àmbit local, en les trobades locals, sinó en un àmbit molt més ampli. És el component intern de la festa i del grup. Per això, també s'ha recuperat, per exemple les bitlles. Tu formes part d'un grup, i t'hi sents bé, i no sé què, i a més participes en la recuperació de fets culturals propis del teu poble, del teu territori... Pensa que, amb les bitlles, per exemple, cada poble tenia la seva pròpia lliga, perquè cadascun tenia una particularitat en quant a mida, a l'estil a jugar...

5.- I finalment, el sentiment de la pròpia identitat cultural ens duu a reactivar certes festes populars i tradicionals catalanes?

A veure, el component d'identitat cultural és bàsic. El que passa és que el sentiment identitari va des de l'àmbit familiar, al teu grup social d'amics, al teu poble, a la teva comarca, al teu país. Tu t'identifiques amb el teu poble, amb la teva comarca, amb la teva família, amb el teu país. En la festa, hi ha una identitat local molt important, on en cada manifestació i celebració hi ha elements propis d'aquell poble que identifiquen a aquella festa i a la població que la fa. També hi ha components d'identitat supralocal, que són molt pròpies d'una zona, per exemple la jota aquí a la zona meridional de Catalunya, del

Camp per avall balla la jota, per la gent és el seu ball de plaça i no la sardana, i hi hagut una sèrie de moviments, de fer cursets, de recuperar les partitures i d'aprendre a ballar la jota, que és la dansa tradicional d'aquestes comarques, i que sense desvalorar-ne d'altres, s'ha d'intentar que tingui el seu reconeixement i que es deixi de considerar menys catalana que la sardana, per exemple. I la jota, seria doncs un símbol d'identitat supralocal. I també hi ha una identitat més àmplia, més regional o més nacional que té a veure amb una llengua, amb una determinada sonoritat... Tots aquests factors juguen evidentment un paper molt important en la recuperació de les festes populars i tradicionals d'un territori concret, perquè simplement les festes serveixen per comunicar-nos, per lligar, per passar-s'ho bé, i per vendre oli i pel que sigui, per preservar els goigs de la Mare de Déu de no sé on. El fet de celebrar una festa suposa celebrar-la amb una llengua, d'una manera que evidentment ens identifica d'on som, però a mi m'espanta quan algú em diu: "hem de fer festes per refermar...". No nosaltres no fem festes per refermar la nostra identitat. I de fet, pensa que a nivell local, et trobaràs com hi ha hagut, una voluntat, des de la més bona fe a vegades, i d'altres vegades amb no tanta bona fe, de diguessim, plantejar maneres de fer les coses o festes, una mica des de dalt, per cobrir la quota, no! Vull dir, en un moment donat, va semblar que, exagerant no!, una festa sense ballar sardanes no era una festa prou catalana, i això, en aquestes terres, et puc ben jurar que era un veritable problema. Pertant, doncs, no dubto que en d'altres territoris la sardana funcioni i tot sigui fantàstic, però aquí... Després va semblar que a la festa s'hi havia de dur castellers de fora, que no n'hi havia prou amb els del poble, en fi, a vegades, amb el tema dels signes identitaris hi ha això, l'apropiació de determinats elements que són elevats a la categoria de referents ineludibles, i a partir d'aquí, una mica la definició d'aquests referents indiscutibles com a necessitats absolutes i vitals. Amb aquesta actitud, d'alguna manera la identificació d'allò que tu vols celebrar amb la identitat global, nacional, ajuda a legitimar allò que tu vols fer. Per exemple, jo recordo moltes vegades, els diables aquí a Reus calia tenir un grup de diables, perquè és una cosa molt catalana, però evidentment en un context doncs de gent molt jove,

que havia viscut sempre en pisos dels immigrants espanyols, i jo em plantejava, però vosaltres feu diables per fer país o perquè s'ho passeu molt bé. Bueno, no perquè ens ho passem molt bé, i amb la catalanitat, per exemple, de ser diables i de fer de diables s'hi juga, s'hi juga des de dalt, perquè s'ha de fer país, és la tradició... Doncs no, a veure, la identitat és important com a factor de coloració i conseqüència de tota una dinàmica, però no es pot posar quan convé, per refermar un poble, una nació.

Carles Bono i Cabré⁹⁰³**Cofraria de la Puríssima Sang de Riudoms (Baix Camp)⁹⁰⁴****1.- Des de quan existeix aquesta entitat?**

A veure, la Congregació de la Puríssima Sang, és com bé diu el nom, és una confraria religiosa que està integrada dintre de l'església de Sant Jaume Apostol; es va iniciar al... creuen que és des de l'Edat Mitja perquè hi havia un antic convent a l'entrada del poble, i els frares d'aquells convents diuen que van ser els que van iniciar la tradició aquí al poble de celebrar la Setmana Santa, però document escrit, el primer document escrit que hi ha als arxius del poble és del 1888. L'activitat que duu a terme és la de preparar, organitzar i dirigir, inclús econòmicament, tot el que és la Setmana Santa aquí al poble, tot el que és la festa popular i religiosa de la Setmana Santa.

2.- De quina manera es financia la vostra entitat, i com us doneu a conèixer?

Actualment dintre de la Cofraria hi ha 896 confreres que paguen una quota voluntària, i a més a més, per organitzar la processó de la Setmana Santa hi ha una banda musical que la paga l'Ajuntament. Aquesta entitat no es dona a conèixer al poble, perquè simplement està integrada al poble de tota la vida, tothom sap que quan arriba el Divendres Sant, la Cofraria aquesta és la que fa tota la funció d'organitzar, dirigir, preparar tot el que són les processons i inclús els actes litúrgics. Dintre de l'església es fa l'Agonia i també sota la direcció de la Cofraria.

3.- Considera que aquest interès en reactivar tantes festes en la Catalunya actual es deu al factor de la immigració inherent a la mundialització?

Aquí, a Riudoms ni tenim turisme que vingui a veure-ho, ni els marroquís, els àrabs o la gent d'altres religions tampoc s'hi fiquen massa, vull dir que és igual ara que els anys seixanta, no ha fet cap canvi. Potser només al no haver-hi la

---

⁹⁰³ President de la Cofraria o Congregació de la Puríssima Sang.

dictadura, s'ha obert més amb el tema del català, hi ha coses que es toleren que abans no es toleraven i que són força boniques, com és la participació de les dones a les processons i els crios. És potser una festa en la que hi participa més tothom que no pas abans; però és més com el dia de Nadal, és una cosa completament popular, que alguns hi van per tradició, altres per fe, altres perquè els agrada, però des del meu punt de vista la globalització no hi té res a veure.

4.- Considera que aquest interès en reactivar tantes festes en la Catalunya actual tampoc hi té a veure el turisme?

El turisme, el problema que tenim al Baix Camp amb el turisme és de que no vé ningú perquè en els pobles del costat també s'organitzen processons tant maques com la nostra. Llavors, cadaú està al seu poble i cadaú fa la seva processó. Lo que sí que ens ajuntem, és que fem unes trobades d'armats, que es fa a nivell de Catalunya; enguany també fem una trobada de portants del Sant Crist; això sí, abans de la Setmana Santa, dues o tres setmanes abans, el que es fa és que un poble va a l'altre fent aquestes trobades, però el que és turisme.... No vol dir que hi hagi quatre persones que estiguin per aquí hi vinguin a veure-ho, però normalment només hi participa la gent del poble.

5.- Considera que el temps d'oci té a veure en aquest interès en reactivar les festes populars?

Riudoms, amb el tema de Setmana Santa, és un poble molt tradicional i per exemple, és molt poca gent la que no celebra la Setmana Santa. Tota la gent que hem nascut a Riudoms, normalment no marxa ningú del poble, ni per anar d'excursió, ni per anar a esquiar, ni per anar on sigui. Normalment, fins el Divendres Sant a la nit, quasi la majoria, el 99% de la gent del poble es queda al poble i si marxa, marxa a partir del dissabte. Però el Divendres Sant és una tradició que gairebé tothom es queda al poble.

---

⁹⁰⁴ Entrevista realitzada el dissabte 17 de febrer del 2001.

Josep Francesc Ferrer i Val⁹⁰⁵**Germandat de Nostre Pare Jesús de la Passió de Tarragona⁹⁰⁶****1.- Des de quan existeix la Germandat de Nostre Pare Jesús de la Passió de Tarragona?**

A veure, just acabada la guerra, l'any 1939, un grup de joves, encapçalats per Martí Marias i Magriñà, varen tenir la idea de constituir una nova agrupació amb la finalitat de reunir les persones que sense formar part de cap confraria coneguda, volguessin participar en la tradicional Processó de Setmana Santa de Tarragona. El 14 de desembre es va fer una reunió a la seu de Ràdio Tarragona per organitzar la "Hermandad de Nuestro Padre Jesús de la Pasión" i el 16 de gener de 1940 varen celebrar la Junta General Constitutiva. El Divendres Sant de 1940 varem sortir per primer cop al Sant Enterrament amb la participació de 78 Germans, i des d'aleshores, la nostra Confraria ha seguit la seva tradició ininterrompuda de participar en el actes de la Setmana Gran, i des d'aleshores hem adquirit nous passos, hem recuperat la Procesó del Dolor, la formació d'una pròpia banda de tambors, l'augment de la llista de confreres i aspirants, l'edició de l'opuscle de la nostra confraria, ...

Som una de les confraries, que com en d'altres, ens ve gent de fora de la ciutat de Tarragona durant les processons de Setmana Santa, probablement per la tradició d'algun familiar que de petit se li va inculcar i encara que hagi anat a treballar i a viure fora de Tarragona, ve a la nostra confraria per les processons. Hi ha un xicot que viu a Barcelona que sempre ve: hi ha un ofici el dilluns, ell ve; que fem la processó el dimecres, ve; la processó del divendres ve. Aquest any, ens van convidar anar a Reus el Dijous Sant en una Processó, doncs també va venir. I aquest xicot, segur que ha fet una promesa, jo no li he preguntat mai, però veus que tothom ja s'ha encaputxat, i ell es treu les sabates i va descalç a la processó, i quan s'acaba, abans de treure's la caputxa es torna a calçar i ningú sap qui és qui va descalç o qui va calçat. I segurament hi ha molta gent de la

---

⁹⁰⁵ President de la Germandat de Nostre Pare Jesús de la Passió de Tarragona i vicepresident de l'Agrupació d'Associacions de Setmana Santa de Tarragona.

⁹⁰⁶ Entrevista realitzada el divendres 8 de juny del 2001.

processó que hi va amb fe, però aquests que van descalços segur que han fet una promesa, segur que han fet lo que sigui, des d'una malaltia, un negoci,... La tradició de casa sempre fa tornar la gent a Tarragona.

2.- Com us financeu?

Els socis paguen a l'any 2000 pessetes i els aspirants a ser confreres paguen 1000 pessetes. I cadascu també es paga la seva vesta de vellut granatós, perquè el guardapits-escapulari rodó que és blanc es lloga i és de la confraria. Pensa que una vesta pot costar unes 25.000 pessetes, però és per tota la vida. Fixa't, jo porto la del meu pare. També portem una creu llatina de llautó i esmaltada de color vermell i a l'interior una de negra més petita.

A més, totes les confraries de Setmana Santa tenim el nostre estàndard i aquests estàndards els ha de portar algú a les processons. Doncs molt bé, busques algú, algú que sigui conegut, algú que tingui algun càrrec, sigui arquitecte, sigui advocat, polític, advocat,... però ja se sap, perquè no fa falta que li expliquis i si no se'n dona per enterat li expliques que anar a portar una bandera és un honor que la porti per nosaltres, però per ell portar l'insignia d'una entitat, sigui la que sigui, significa doncs una aportació econòmica, des de cent mil a dues-centes mil pessetes. Vull dir, per deu mil pessetes es pot quedar a casa, ja la portaré jo. I tothom n'és conscient, i això funciona així. I, les confraries, un dels ingressos que tenim, a parts dels socis, els d'alguna col·laboració institucional, el publicar aquests llibrets en els que hi ha anuncis de les cases comercials, el que passa és que aquí, no et queda massa perquè pràcticament fas la pau entre el que et val fer el llibre i el que recull, i procures que et quedi alguna pesseta, i llavors les aportacions de les banderes. Nosaltres tenim una bandera d'aspirants, que normalment és una senyora qui ho porta amb les seves cordionistes, i tenim la bandera dels congregants que la porta un senyor amb els seus cordionistes, i aquests dos personatges contribueixen econòmicament per poder portar la bandera. I això és així, i no hi ha volta de full. Només ens hem trobat un cas que no ens ha donat res, però què hi vols fer? no el pots pas matar!. Però, ja se sap que quan se surt, això et costarà un centimet. I tot ajuda.

Pensa que els dos milions i mig que nosaltres més o menys, gastem, el llibret que fem ens costa 1000 pessetes, i si en fem 1000, ja ens gastem un milió. I clar, aquests llibres no els fem pagar, són de difusió dels actes que fem, qui som,... I de fet. Són els enunciantes els que paguen l'edició del llibre. I en donem als socis, en donem a la gent que ens presenta el llibre, que sempre procura buscar a una personalitat que et presenti el llibre, que és tradició aquí a Tarragona que totes les confraries fan el seu llibre i es presenten en dies diferents, i que cada vegada busquen gent més coneguda,... A nosaltres, ens ha presentat en Gomis, que és el padri de la nostra confraria, en Puyals, periodistes de renom d'aquí de Tarragona,... Busques gent de certa categoria, que aquests no et donen res, i que de fet, d'això ja es tracta, només paguen els abanderats, però sí que et costa alguna cosa, perquè és clar, són relacions que has de tindre, i si et col·laboren amb un tema d'aquests, llavors els convides a sopar,.... Ara hem creat una pàgina web amb totes les dades de la germandat, la seva història, les activitats, ... L'adreça és <http://www.fut.es/-npjp>. Ah, i el 2000 vàrem confeccionar un vídeo "Moments de Passió", on es descriu d'una manera didàctica els seixanta anys d'història de la nostra Confraria, de la nostra Germandat.

Pensa que fins al 1977, els portants dels passos eren gent del port, i per això se'ls deia portants, gent forta, corpulent que s'encarregaven, pagant, de portar els passos. A partir del 1977, aquests passos els van portar els congregants, els socis de les entitats i ja no costava ni un duro, perquè clar els congregants que porten els passos no cobren res, a diferència dels Armats que sí que cobren per actuació.

3.- Creu que l'oci esdevé un element clau en la recuperació de les festes populars i tradicionals catalanes?

Jo diria que anys enrera sí, que l'oci es podia utilitzar d'aquesta forma, que un després de la feina quotidiana de cada dia, doncs buscava una miqueta d'oci, o bé treballar o col·laborar per la ciutat en la que havia nascut o de la que n'era natal, en aquest cas, el que és de Tarragona vol treballar fent coses per Tarragona. Evidentment, totalment altruïsta i sense cap tipus de compensació econòmica, evidentment al contrari que encara et costa algun diner. El que

passa però, és que cada vegada per les feines que cadascú tenim, cada cop et queden menys hores d'oci. La prova és que en les empreses que estem treballant pues, hi has de dedicar més temps, més hores, encara que la jornada laboral sigui de vuit hores diàries, tothom en fa més, i això et resta temps al dia i a la setmana per poder fer aquelles coses que fa temps vas començar a fer i que cada vegada t'és més difícil continuar aquestes labors. El que passa és que algú ho ha de fer. I qui les fa? Qui les continua fent? Aquells que fa anys que les fem, i que encara que et faltin hores, com que tens l'experiència, com que tens la coneixença de tot el que s'ha de fer i tal, podria ser que ens costés menys de fer aquestes coses en comparació amb gent que comença ara de nou, que no sapigués a on contactar, a on anar, no sapigués què fer. O sigui, els que portem temps fent aquestes coses tenim una avantatge i és l'experiència que tenim envers tot el que s'està fent. I potser amb això, amb aquesta experiència, doncs, nosaltres a lo millor utilitzem una hora per fer una feina determinada, cosa que un altre nou, potser necessitaria, tres hores o cinc o tres dies. Clar, això és una avantatge, però per l'altre cantó, també s'ha de dir que cada és més difícil fer coses noves. O sigui, estàs procurant sempre conservar lo que vas fent, o lo que has anat fent fins ara i esporàdicament, molt molt esporàdicament, intentes fer alguna novetat. Per què? Per varios motius, no solament el problema del temps, sinó el problema econòmic, de col·laboració, el problema de dedicació,... Són tres o quatre factors que et reprimeixen o et limiten, doncs, el poder fer més coses de les que un podria fer o si més no, portes al cap. En ment pots portar molts projectes, però clar si per un cantó, et falta temps o no tens tant temps i per l'altre cantó, que és molt important la part econòmica, que cada vegada més, les col·laboracions són més complicades i més difícils, la veritat és que cada vegada és més costerut,... No obstant, és van fent coses.

4.- Creu que el turisme té a veure en la recuperació de les festes populars i tradicionals catalanes?

Bueno, aviam!, en aquest aspecte, jo diria que avui per avui, això ja ho tenim, almenys aquí a Tarragona. Des de la Cavalcada dels Reis, que per les dates que és o per les inclemències del temps, només ho disfrutem la gent de casa, els

tarragonins, però jo m'atreveixo a dir, que ja passat el Carnaval, des de Setmana Santa fins a les Festes Tradicionals i Populars nostres, que són a l'agost i al setembre, m'atreveixo a dir que la Setmana Santa, que està denominada Festa Tradicional d'Interès Nacional per la Generalitat, així com des de l'any passat la ciutat de Tarragona, el tema del Patrimoni de la Humanitat ens va ajudar molt, i després tot el que és el seguici popular té també la seva denominació. Vull dir que Tarragona té la seva Setmana Santa, Festes Populars, Sant Magí, el 19 d'agost i Santa Tecla, el 23 de setembre, són dos Festes Populars que també estan denominades, i si a més hi afegim lo del darrer any, del Patrimoni de la Humanitat, jo diria que Tarragona, turísticament parlant crec que tenim molta cosa a oferir, i crec que la gent n'és coneixedora, no només del sol de Salou, sinó que també gaudeix de la història romana. I ara, crec que no caldria que se'n fes massa de propaganda, perquè crec que de tots és conegut que tenim tot el que tenim a Tarragona. Llavors jo diria que turísticament parlant, aviam! Per Setmana Santa, que és una de les coses que domino més, vull dir, posem de tres mil a quatre mil cadires que les posem al carrer i cada any se lloguen totes. Vull dir, la gent cada any ve a veure la Processó de Tarragona, sense ganes de fer més de lo que realment és, és la primera processó de Setmana Santa de Catalunya, que després a nivell d'Espanya, tothom diu que podríem estar entre la quarta o la quinta, salvant Sevilla, salvant Valladolid, salvant Murcia potser o Màlaga, per la riquesa festiva. Per l'afluència de gent, ens vénen entre seixanta a vuitanta mil persones. Tarragona participa amb cinc mil persones a la Setmana Santa, però és que si poguessis anar a la processó, es veu sobretot a la part alta de la ciutat, hi veus una munió molt gran de gent. Diuen tots, que tot això passa perquè antigament la procesó de Setmana Santa o processons de Setmana Santa, perquè a Tarragona en tenim dues, la de Divendres Sant que hi participem les onze cofraries, que és la Processó del Sant Enterrament, en la que hi participen aquestes cinc mil persones, però no només és la processó, sinó que ja a partir de les tres de la tarda ja és una moguda a Tarragona, dels passos, els carrers queden tancats, la ciutat queda colapsada,....., i tots ens ajuntem a una plaça que és on comencem i on acabem, després de fer un recorregut de gairebé tres

kilometres i mig o quatre, és clar, tot aquest moviment de gent és digne de veure. Si a més a més li sumem, que a part de la Setmana Santa, doncs tenim un munt de gent que ens ve a veure,... penseu que tots els hotels de Salou que per Setmana Sant s'omplen, una de les excursions que tenen és anar a Tarragona a veure la Processó del Divendres Sant, i això és així de clar. Des del Patronat de Turisme es fan publicacions arreu de l'estat espanyol i ens fan difusió. I les Festes Populars, amb els balls de diables, gegants, castellers,... tot el seguici popular atrau a molta gent.

5.- Creu que la mundialització porta la pèrdua de la nostra identitat cultural catalana i pertant com a reacció contribueix a aquesta recuperació de les festes populars i tradicionals?

Jo amb això no hi crec gens. D'entrada t'he de dir que nosaltres no ho veurem, i dubto que la pròxima generació ho vegi. I et vull explicar per què. A Tarragona, som unes 300 persones que estem en tres o quatre o cinc o sis entitats a la vegada. Vull dir que tot el que es fa a Tarragona, belluga un cercle de gent, jo diria d'un número reduït i que gràcies a aquestes persones sabem positivament que això no ha de morir mai. I per què ho dic tot això? Doncs molt fàcil, jo tinc un noi de 17 anys i una nena de 13 anys que des que van néixer estan inscrits a totes les entitats en les que joestic, i així estan a tot arreu i vull dir, que els meus fills des de fa uns anys, doncs participen en aquesta continuïtat familiar, i assagen cada diumenge el timbal per participar a la Setmana Santa, fan teatre, estan a la Cavalcada dels Reis,... Vull dir que som una sèrie de famílies, una sèrie de gent que la continuïtat crec que estar assegurada, per continuar tenint i fent les nostres pròpies festes i les nostres pròpies tradicions, que en definitiva, són les arrels d'un poble, i d'una família, i que estimem Tarragona, Catalunya, digues-li com vulguis, m'és igual. Vull dir que aquest futur serà bastant llunyà si de cas perdem alguna de les nostres tradicions, és una cosa difícil. I després, una de les altres coses, amb la Processó del Divendres Sant de Tarragona, que és en la que hi participava tothom, només hi anaven els homes, perquè les dones ho tenien prohibit, i d'això en fa vint anys. I estava prohibit pel clero, i des que les dones van poder-hi accedir, hi ha famílies senceres que participen a les

processons de Setmana Santa. I així, cada vegada hi ha més gent, cosa que abans restava gent de participar-hi, perquè clar les famílies podien quedar dividides, vull dir tu te'n vas a la processó i jo m'he de conformar aquí mirant-la o quedant-me a casa. I clar, hi havia famílies que ho combinaven, un any anaven a la processó i l'altre no. Llavors, gràcies amb això s'ha pogut salvar aquest tema.

6.- Creu que l'associacionisme és un element clau en la recuperació de les festes populars i tradicionals catalanes?

Sí, simplement per pura tradició, vull dir, jo estic fent només amb 46 anys que tinc, estic fent des de petit, el mateix que va fer el meu pare amb mi. Jo quan vaig nèixer el meu pare ja em va portar a la Confraria, i als diferents llocs on ell estava, i és una continuïtat. I com que som aquestes 300 persones, aquest nombre reduït de persones que participem en moltes coses, Carnaval, Cavalcada, Setmana Santa,... hi dónes moltes hores de col·laboració, de feina sobretot en els llocs que hi tens més responsabilitat, però tots som necessaris, hi ha moltes coses a fer,... i malgrat les hores que hi passes, assages, i nits perdudes,... que ho restes de la família, del teu oci particular,...i clar això no et deixa de complicar-te la vida, i ve hi ha molta gent que es queda a casa asseguda al sofà veient la televisió. És complicat, però hi trobes una satisfacció en poder fer totes aquestes coses, però cada vegada, torno a repetir, se't complica més la vida, no tens hores i les feines avui t'apreten cada cop més, et resten més temps, bé sigui temps d'oci, bé sigui temps per dedicar a la família, o sigui jo m'atreveixo a dir que tenim prohibits posar-nos malalts, perquè sembla que sense tu el món es para. Però això és erroni, perquè ningú, cap de nosaltres som imprescindibles, tots som substituïbles, però clar, t'ho has de prendre amb ganes, amb carinyo, amb fe, amb temps,... No vas a buscar res econòmicament, i per això hi ha tant poques persones disposades a fer coses perquè no hi ha una compensació econòmica i també hi ha una cosa que qui fa coses també està criticat, que és un tema que no ha sortit. I per què està criticat? Doncs, bueno!, perquè tothom deu pensar és que aquest està a tot arreu, és que aquests només fan el que volen,... però la veritat és que s'han de fer les coses, les festes han de celebrar-se en un poble, per petit que sigui. I hi ha altres compensacions més

gratificants, com la cara de la gent en veure una processó, un seguici,... I a més, coneixes gent, tens relacions, coneixes l'alcalde de no sé on, el regidor de festes de no sé on més,... i tot això, t'ajuda a enaltir la teva pròpia vida, vull dir, treus unes valoracions que em sembla que totes aquelles persones que es dediquen en tot aquest tipus de coses agafen un nivell cultural, perquè parles amb un, amb l'altre,... i això és el pagament que reps de fer totes aquestes feines. És l'única cosa, i per contra partida, a més et costa alguns cèntims perquè avui s'ha d'anar a tal puesto, i vinga agafes el cotxe, la gasolina, evidentment no te la paga ningú, mira tal dia hi ha una assemblea i llavors es va a sopar, ... o sigui són despeses que evidentment s'han de tenir en compte, que depèn de quina persona i del tipus de feina que tingui, la part econòmica no s'ho pot permetre. De vegades amb segons qui no ho permet. Tenir una feina degudament remunerada et pot ajudar o et pot permetre estar a diferents llocs. M'atreveixo a dir, que és un conjunt de coses que tot ajuda, per bé o per malament. Però també vull afegir, que hi ha gent que no els hi vindria d'aquí i que dineràriament podrien fer totes aquestes coses i més, però tenen una altra mentalitat, una mentalitat totalment diferent, egoista digues-li, pobra d'esperit digues-li, digues-li el que vulguis, que cadascú es defineixi.... I la gent no vol massa responsabilitats, i la gent no vol treballar a canvi de res, i ningú vol perdre unes hores a canvi de res, i la gent és molt egoista. La gent vol la vida fàcil, còmode i sense problemes,... treballar han de treballar perquè sino no hi ha altre remei, però en pic acaba la jornada laboral, en pic han fet les seves feines i les seves visites,... en comptes de posar-se a treballar en alguna entitat, prefereixen anar a passejar pel carrer, o assentar-se en un banc, o quedar-se a casa mirant la tele.

També és molt important la persona que va davant, que arrossega a la resta de la gent del grup,... tot i que això ho porta la mateixa experiència,... perquè ets una persona inquieta, vols fer coses.

7.- Creu que l'identitat cultural és un element clau en la recuperació de les festes populars i tradicionals catalanes?

No necessàriament, i jo tot ho resumeixo amb una paraula i és la tradició. Perquè moltes vegades fem les coses sense saber el per què, ni per què les fem, ni per què les hem fetes ni per què les farem. Què és tradició?, què és la història? Que el dia 5 de gener ha de sortir la Cavalcada dels Reis, per què? Perquè ha de sortir i ha de continuar sortint la Cavalcada de Reis, no hi ha cap altre explicació que és per pura tradició. Tot és pura i simple tradició. Tarragona sense les processons de Setmana Santa no pot ser, serà per un motiu de guerra, o algo estrany o que ploqui,... Que un dia de Sant Magí o de Santa Tecla no es fan castells, alguna cosa passa, no pot ser, cau un aiguat que es fa difícil fer castells,... Són tradicions, i les tradicions s'han de fer, és igual el nivell de cultura que hi vulguis posar. Les tradicions s'han de continuar fent, Es pot canviar el carrer, s'escurçarà el recorregut, ... però la festa es continuarà fent. I culturalment, tradicions, deixa estar la identitat cultural,... Avui, es dona el cas que tot és cultura, i a vegades no és així. Fer una processó no és cultura, fer un castell no és cultura, baix el meu punt de vista. Són tradicions. Cultura no. Cultura és aquella persona que estudia, aquella persona que sap, aquella persona que ensenya, però tot el que són festes, per mi, no és cultura, són tradicions.

Lluïsa Celades i Mediavilla⁹⁰⁷

La Roda d'Espectacles Infantils i Juvenils de Barcelona⁹⁰⁸

---

⁹⁰⁷ Coordinadora General de La Roda d'Espectacles Infantils i Juvenils als Barris i d'Accions Culturals i Socials. Actualment La Roda agrupa prop de cent associacions juvenils, infantils i culturals de trenta-quatre poblacions catalanes. Des de fa vint-i-quatre anys, La Roda programa espectacles i tallers de tots els gèneres per als infants i els joves a través de les associacions dels barris. Els objectius són aportar un lleure de qualitat, educatiu i formatiu als infants i els joves, afavorir l'ús de la llengua catalana en el lleure, difondre el coneixement de la cultura popular i les tradicions del país i donar suport al teixit associatiu dels barris.

⁹⁰⁸ Entrevista realitzada el dijous 1 de febrer del 2001.

1.- Des de quan existeix aquesta entitat?

Des de l'any 1977, va nèixer de set barris de Barcelona, que nosaltres, els pares, quan erem joves, ja fèiem coses per les criatures a través d'on vivíem eh!, de Sants, de l'Esquerra de l'Eixample, la Guineuta, Montbau, i tots aquests barris,... Vall d'Hebrón, Sant Antoni, que van ser els barris que vam iniciar aquesta tasca pels nanos, vers els nostres fills i la gent jove que tenia ansietat i que estava treballant a la Dictadura, a nivell de portar les tradicions, la llengua, la cultura al nostre país. Aleshores, quan hi va haver el primer any de la democràcia, ens vam començar a moure per veure si a través de l'Ajuntament de Barcelona se'ns donava... doncs algun diner per poder-ho fer més ampli i doncs fer-ho amb més força a través de tots els barris. Això, eh, va anar molt bé perquè ens va rebre l'alcalde Socias que era de l'època de la transició i ens va dir que ho trobava fantàstic que... doncs ja ho fessim més oficial tot allò que havíem lluitat durant els anys setanta, eh! contra el que teníem, que era la Dictadura.

La Dictadura no solament era privar la gent de l'expressió i de la llibertat, sinó que també ens privava de la nostra cultura, les nostres tradicions, etcetera, etcetera. Bé, se'ns va dir en concret que sí i vam començar fent una gran festa que encara es fa, que és La Tamborinada, la gran festa dels barris. La primera que vam fer, va ser al Parc Güell a l'any 77, i va tenir un gran èxit i llavors, què vam fer? A través de la Federació d'Associacions de Veïns i de les entitats que erem, sigui centres d'esplais, entitats culturals, de parròquies, etc, sobretot allò que era dedicat a l'infant i al jove, doncs fantàstic, vam fer una coordinadora i aleshores, amb els diners que ens va donar aquest alcalde de la transició, vam fer la Tamborinada i vàrem repartir els diners, i varem començar essent vint o vint-i-cinc barris de Barcelona, i com que això va seguir el segon any doncs, ja en vam ser quaranta i vam arribar a cinquanta barris de Barcelona. Això en l'època aquella.

Aleshores, doncs, acabada aquesta època de transició, en la que l'Ajuntament ens acceptava bé, quan en Socias ja no hi era i va entrar el nou alcalde, en Serra, ja no se'ns va fer tant de cas. Després,... que semblava mentida no!, perquè qui els votava era la gent precisament dels barris, i és aquesta cosa que no ho

entens, políticament no ho entens. Nosaltres, el que passa és que anavem a nivell cultural,....

I aleshores, en Jordi Pujol, que és el que es presentava després d'en Tarradellas ens va cridar i ens va dir que en fi, que veïa que fèiem una tasca de recuperació de la llengua, de la cultura, etc, i que això era molt maco i que si sortia com a president, ell prometia que se'ns ajudaria, i va fer-ho, va fer-ho. Cosa que no va fer, i que és molt trist, l'Ajuntament de Barcelona, quan era un ajuntament, representa dels barris, d'esquerres, no!, i de la ideologia de la gent que lluitava. Hipotèticament no, així per dir-ho ara, que és clar, nosaltres com a Roda no hi ha d'entrar la política no!, sinó la cultura. Però, desgraciadament va ser així, i sí, sí, vam passar un temps en discussions amb l'Ajuntament, que si del PSUC va passar als socialistes, els socialistes no ho veien tan bé,... en fi fins a l'any 1982, allò lluitant una mica, amb si seguia no seguia, però la Generalitat ja ens havia cridat, ja havíem fet algunes coses i ens va dir que ens recolzaria i que des del Departament de Cultura, que això és molt important, l'Albert Manent, el fill del Marià Manent, poeta i escriptor, l'Albert Manent que era el Director General de Difusió Cultural, doncs, se'ns va dir que estaven molt interessats i el President també, que això es tirés endavant,... i aleshores clar, l'únic que se'ns va dir que no podia ser només Barcelona perquè la Generalitat és Catalunya, i vam ampliar-ho arreu de Catalunya, i des d'aleshores mai,... algú que ha tingut dubte, sigui conseller, sigui director general,... des de la Generalitat de Catalunya, fem una trucada al nostre President, que encara ho és actualment, i com veuràs li tinc un gran carinyo i no ho puc evitar, i se'ns han obert les portes, i sempre, sempre, endavant, endavant, endavant, endavant, fins avui,... fins avui. O sigui, bueno, amb això volem dir que l'Ajuntament ens va anar retirant i no interessava tant, potser perquè ja es pensaven que ho havien guanyat tot i era una mica engallifa, quin terror, no!, quin desengany, no!,... que bé qui ens va acollir va ser el President de la Generalitat. I fins aleshores, escolta'm, sigui Tamborinada, sigui la tasca que fem els barris arreu de Catalunya,... que nosaltres voldríem tres vegades més del que rebem, evidentment que sí que voldríem tres vegades més, perquè hi ha molta gent que

truca a la porta, entitats de joves,... però, jo et diria que fent un resum de tots aquests vint-i-quatre anys que ara portarem, fóra dels primers anys que vàrem lluitar molt, amb la Generalitat també lluitem perquè volem que s'engrandeixi més el pressupost, però han sigut més alegries que desenganys.

2.- Per què, clar, vosaltres financeu entitats si us vénen a demanar suport?

Sí, sí, però amb una cosa determinada, d'educació en el temps lliure, a través de l'espectacle, de tallers, amb festes,... de tot. Clar, el pastís a repartir és molt petit, i els trossets també són molt petits, clar si el pastís fós més gran podríem repartir els trossets més grans i fer més activitats.

3.- Entenc, doncs, que l'única font de finançament és la Generalitat?

És la forta, però no és la única. Sempre que ha vingut alguna cosa ha sigut a través de la Generalitat. Per exemple, fem unes petites coses a l'any que és a través de la Fundació-Agrupació Mútua, que és un teatre estable a quatre poblacions d'arreu de Catalunya, que també doncs, va veure el tarannà nostre i ja fa cinc anys que ens estan recolzant i fem vuit mesos de teatre cada any arreu de Catalunya en diferents pobles,... de Catalunya.

I això, portem cinc anys i també la Fundació el que li interessa molt és les arrels, la llengua ben parlada, els costums, a través del teatre i de l'expressió dels titelles, etc, etc. Però sobretot una cura molt, molt bona dels nostres costums, de les nostres tradicions i del nostre teatre, del teatre en català.

4.- Bé, jo en la meua proposta de la Renovació Festiva Popular, intueixo que hi ha diferents motors que la dinamitzen. Un d'ells ja me l'ha esmentat, que és el relleu de la identitat cultural, recuperar les tradicions, els costums, les festes, no!, tot allò que el franquisme ens havia vetat. Un altre, que implícitament també me l'ha esmentat, és aquesta necessitat que tenim la gent d'associar-nos, de formar part d'una entitat?

Això, sobretot. L'associacionisme per nosaltres és bàsic. O sigui, la força del nostre país, la força de Catalunya és, i com ho diu el nostre President, el teixit associatiu és el més important que tenim a Catalunya, i jo aquesta tesi, aquesta

forma de parlar d'ell, la mantinc, la mantinc perquè sense aquesta força i aquest teixit associatiu, Catalunya no seria el que és, no hagués avançat el que ha avançat, o el poc que ens deixen avançar.

També t'he de dir que portem uns anys, en són vuit o nou, que s'ha fet el Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana, que depèn del Departament de Cultura. Jo estic com assessora dintre d'aquest ent, i la gerent del Centre, la Pepa Ninou, en Joan Vidal i Gayolà és el director, t'ampliaria més del que s'està fent del programa cultural que porten a través de la Generalitat, en aquest centre.

És important que se sàpiga bé el que està fent la Generalitat pel país, perquè moltes vegades,... que hauria de fer més, evidentment, si els diners ens vinguessin directament o no els haguessim d'enviar a Madrid, possiblement podríem fer moltes més coses a Catalunya, entens. Però, bueno, com que primer s'ha de passar pel sedàs, quan arriba, arriba el que ens arriba i el Centre de Promoció de la Cultura... evidentment, és una eina molt important pel nostre país.

5.- La globalització, aquest fenòmen de la mundialització, vostè creu que hi té a veure alguna cosa en la revitalització de la cultura local?

Sí, jo estic d'acord en què anem cap aquest món, cap aquesta..., no obstant, nosaltres, com a catalans, jo no entro en la política, però sí en la cultura, crec que fa segles que lluitem i hem de seguir lluitant pel nostre país, per tant, està molt bé, el món de la globalització, el món de diverses cultures i ètnies, això està molt bé, no!, però jo crec que, una altra frase molt cèlebre del President Pujol, que és català aquell qui viu i treballa a Catalunya, i s'ha de sentir català o ha de ser-ho. Bé, jo diria, que està molt bé, però, que tots aquells que vénen, els hem d'acollir i que evidentment han de venir amb contractes de treball per no patir, i no patir els demés, que aleshores, clar, això que dic és molt poc polític, perquè et dirien que fas sectarisme, que fas racisme, que fas tot això, no?. Però, això, per no patir ells i no patir nosaltres, potser s'ha de reestructurar i això sí que ja forma part de la cúpula de la política. Però que si vénen aquí, i tant de bo, perquè abans que res són persones, abans que ètnies o que races, abans de tot són persones,

però també caldria que miressin aquests que vénen, de formar part d'aquell país que els acull, de formar part, perquè clar, si nosaltres ens n'anem ja no dic, fora d'Europa, a Espanya mateix, si vivim a Madrid mirarem els costums de Madrid, si vivim a Andalusia mirarem els costums o al Nord, o així. Aleshores a mí, el que em fa molta por, particularment, és que se'ns mengin, amb el bon sentit de la paraula, que arribi un moment que predomini tant la cultura fantàstica dels àrabs, o la cultura fantàstica dels llatinoamericans que la nostra quedi tant minça, tant minça que escolta'm, suposo que ja no ho veuré i que no m'agradaria veure-ho, que caramba! Que no podem tampoc permetre-ho.

El que passa és que això és políticament incorrecte dir-ho, però clar abans que tot hi ha persones, però el sentiment d'una cultura pròpia, jo crec que no hi hem de renunciar i que no hi ha cap país que hi hagi de renunciar. A mí em sembla molt bé els que vénen de Xile, de Mèxic, de Brasil,... acollirem a tota la gent que poguem, però clar si al Brasil, per dir alguna cosa, hi ha un carnaval que el celebren molt bé, doncs, escolta'm a nosaltres ens agrada veure'l, però clar també ens agrada veure el carnestoltes que nosaltres celebrem no!, i que això no es perdi, que no es perdi aquí, en el nostre país, perquè sinó cada vegada ens anirem fent més petits, més petits, més petits. Clar això és el nacionalisme, no, i avui dia està sensiblement relacionat amb el neoracisme i clar, abans que res són persones.

6.- La pràctica del turisme, és una eina més per a la recuperació de les festes?

Això, la Pepa Ninou et dirà el que es pensa fer de cara el turisme, per tal que aquest turisme sàpiga on està aterrant, sàpiga el que es fa, el que es preten fer i quines costums i tradicions tenim aquí, i ja s'ha començat a dur a la pràctica.

Certament la festa atrau al turisme. Tu fes una trobada de geganters i els turistes queden bocabadats, o de castellers que ara estan de moda, o de bastoners, de grallers, dins la cultura popular i tradicional. Mira, ara nosaltres, amb la Tamborinada d'enguany, que és el 13 de maig i farem l'any internacional del voluntariat, nosaltres i entrem de ple, i farem una gran festa major, que convidarem professionalment a gent de València, d'Euskadi, a gent

de les Illes,... i que ens portin un mostreig dels seus costums i tradicions. I serà una gran festa major arreu del nostre país, amb gent de fora.

Ara, al turisme, se li ha d'ensenyar més el que són els nostres arrels, els nostres costums, la nostra tradició, eh!, i la llengua, que moltes vegades es pensa que la llengua és un dialecte o..., escolta, és una riquesa i molt àmplia, té un vocabulari molt ampli el que tenim, i tot això, els que tenim anys i hem lluitat per això, no podem anar enrera, no podem anar enrera,... i això, no vol dir no ser acollidors, però no podem desvirtuar el que tants anys ens ha costat mantenir la nostra identitat cultural.

7.- Cada cop s'està reduint més la jornada laboral i s'està donant més importància al temps d'oci, creu que aquest fet podria ser un altre motor de revitalització de les festes populars i tradicionals a Catalunya?

Oi, tant i tant. Nosaltres, oficialment fa 24 anys i a lo que anem és al temps lleure. Cada cop potenciem més el temps del lleure, i que sigui la persona gran, petita o mitjana,... i escolta, no cal tampoc que anem contra les noves tècniques que s'avança que és l'ordinador, però que es crea un individualisme tremendo, tremendo, el nen es posa sol davant l'ordinador, el joc, no sap ni relacionar-se. I nosaltres, no anem en contra d'això, però hem de treballar-ho perquè el nen sigui a través de l'esplai, del seu barri, a través de la plaça, de l'entitat ics,... es comuniqui, sobretot la comunicació, tant amb el nen, amb el pare, com amb els avis, amb tots, si perdem això, perdem molt la nostra identitat, la nostra identitat a nivell globalitzadora. Per tant, lluitem moltíssim i ja et dic, des del Centre de Promoció de la Cultura te'n parlaran molt d'això.

És el que fem nosaltres, les escoles ens interessa molt que ho facin a les escoles, i ens interessaria que els mestres canviessin el seu xip, però clar amb aquestes ensenyances tant rares tampoc no tenen massa temps. Ara, el nano sí que ens interessa molt,... la família. Nosaltres quan fem aquest teatre per la Fundació-agrupació Mútua ja els diem que és teatre per tota la família, no només pels nens, per la família. Nosaltres, a les rodes de premsa que fem cada curs, sempre ho manifestem que el teatre que fem no és perquè el pare o la mare deixi el nen

allà, com una guarderia, el dissabte o el diumenge, no,no,noooo. És per tota la família, els pares, els avis, els cosins, la germana,...

8.- Ara que diu això, com s'ha donat a conèixer La Roda, com us heu fet promoció?

Fent feina, fent feina i el boca a boca ja ha anat fent la seva. La feina per nosaltres, és molt important, la feina que s'ha fet gràcies a totes les entitats que coordina la Roda. El motor són les entitats, nosaltres som una eina que bueno, va a buscar les fonts de finançament, però sense el gran motor que són les entitats no faríem res, això està molt clar. Tot i que editem una revista trimestral "Carrer" i lògicament la festa de la Tamborinada que ens dóna molta projecció.

Valerià Pujol⁹⁰⁹**Associació Cultural i Recreativa Carnestoltes de Premià de Dalt
(Maresme) ⁹¹⁰****1.- Des de quan existeix aquesta entitat?**

Des de l'any 1975, quan una colla de matrimonis que va voler, doncs, fer una festa per Premià de Dalt, i es va dir, "Per què no organitzem el Carnaval?", i bueno, llavors hi va haver uns divuit o vint matrimonis que vàrem decidir organitzar el Carnaval. I com et deïa, volíem recuperar una cosa que estava prohibida en aquells moments. Ja s'havia fet, però molt d'amagat.

Ara, en aquests moment jo també hi trobo una altra cosa, i és que ara actualment la gent ja comença a estar una mica cansada d'estar a casa mirant la televisió, no!, perquè la televisió, bueno sí en un moment determinat era una cosa, un invent molt maco, molt distret, però arriba un moment de que la televisió en sí, a veure, tiros, garrotades, guerres, assassinats, explosions,... i la gent entre el que veu als diaris, el que sent a la televisió, que si les vaques penjades, boges, mortes, i a veure, és una mica recent, però és així,... doncs, la gent té una mica de ganes de sortir de casa i, a veure, fer una cosa que no fas normalment a casa, com és l'organització del Carnestoltes, que és cosir, pintar, clavar,... coses que a casa no ho fa, i poder és la manera de que bueno, nosaltres mateix, el grup que som divuit o vint matrimonis, arrosseguem una mar de quantitat de gent amb el carnaval i altres coses que, doncs molta gent treu hores d'on sigui i ve. I llavors aquesta gent què vol, oi!, mira, jo me'n vaig a passar dues hores allà amb discuteixo, ric, ploro, m'enfado, perquè moltes vegades això també porta algun enfado, però bueno, demà hi tornarem, i és poder també per marxar d'aquella vida rutinària de la feina a la televisió a casa, o la persona que té feina a casa moltes vegades, doncs diu me'n vaig de casa perquè sinó només acabaré de planxar, estaré tota la nit planxant, i en lloc d'estar planxant, me'n vaig dues hores a cosir o a pintar. A més, a l'estiu tens moltes oportunitats

---

⁹⁰⁹ Membre fundador d'aquesta associació.

⁹¹⁰ Entrevista realitzada el dissabte 3 de febrer del 2001.

de fer coses, fa bon temps, pots anar a la platja,... però a l'hivern què fas, on vas? Doncs, vas al Grup i hi participes, col·labores, ajudes,....

2.- Per què, la vostra entitat, a part d'organitzar el Carnaval, fa moltes més coses, no? Fa uns quatre anys, heu començat a celebrar un Pessebre Vivent?

Bueno, bé, això, el Grup Carnestoltes va sorgir a l'any 1975, i es va tirar endavant el Carnaval. Primer es feia ball a la nit, abans de la rua de carnaval, tothom es disfressava, l'endemà anaves a dormir a les quatre, dormies dues o tres hores, perquè després ja tenies d'organitzar la rua de les dotze del matí,... bueno, això es va fer uns quants anys, i llavors això del ball es va deixar i llavors es va dir: "Per què no fem una altra cosa? Perquè clar, el carnaval és el carnaval". Llavors, doncs, el mateix grup va fer els Pastorets, durant sis o set anys es van fer els Pastorets, però va arribar el moment que es va deixar. Llavors també una tradició molt important que hi ha aquí a Premià de Dalt que també la va agafar el Grup Carnestoltes, ja fa uns anys, és que des de finals de la Guerra, hi havia una gent aquí a Premià de Dalt, uns comerciants que donaven roba, principalment roba de vellut, que jo per cert quan era petit, tenia cinc o sis anys, me'n donaven, i es feia la Festa dels Reis. La Festa dels Reis la muntava, això ja et parlo de l'any 1944-45, la muntava l'ajuntament i aquests comerciants donaven doncs, peces de robes, i se'n tallava un tros per fer un pantalons, i els Reis venien i ens regalaven a la mainada aquestes peces de roba. I això, després de la roba es va passar als juguets, i coses així, i sempre ha estat una tradició molt arrelada, sense fer pagar res a la mainada. Llavors, l'Ajuntament ho volia deixar, i el Grup Carnestoltes ho va tirar endavant, ho va tirar endavant. Però, és clar, llavors va resultar que les despeses varen començar a ser importants, i és clar, entre les robes de carnaval, els juguets,...., el que vam fer és muntar uns Pastorets per recaptar diners. També, es va muntar un grup de teatre, i es va fer teatre, i més endavant, es va muntar una coral,... tot per anar fent diners. Tot i amb això, va arribar un moment que no n'hi havia prou i es va haver de demanar la col·laboració de l'Ajuntament. L'Ajuntament col·labora amb el Grup i nosaltres tirem endavant la festa i anem fent tot això.

Continuant amb aquesta Festa dels Reis, és clar, va arribar un moment que el poble va passar de 2000 habitants a 8000, i ara ja en falten poquets pels 10000, i es va haver de controlar. Es va controlar en el sentit que només els nanos de dos a set anys, cosa que abans s'havia fet també però sense mirar prim, però ara sí que es fa realment un control, i només hi tenen dret els veïns que són residents aquí a Premià de Dalt i tenen nens de dos a set anys, per poder venir a buscar el juguet que es dóna a la Festa dels Reis. Aquesta Festa dura tres hores, des de les vuit a les onze, a la plaça de l'Ajuntament, a l'aire lliure, sota un toldo, i es va cridant a la mainada per edats de 2 a 3 anys, de 4 a 5 anys, de 6 a 7 anys,... van entrant per tongades, i clar és molt maco.

Llavors, tornant al Carnaval, aquest va anar millorant. Primer va ser una rua de la manera que vam poder, i mica en mica la rua del Grup Carnestoltes va anar destacant de la resta, i ara ja fa uns quants anys que amb el Grup i amb molta gent que no són del grup, però són persones que col·laboren amb nosaltres perquè sinó no ho podríem tirar endavant, és l'ajuda que tenim, hi ha doncs, un xicot que és un artista important i un dissenyador rellevant que ens fa uns models per elaborar la comparsa per sortir a Carnaval. Aquesta comparsa ja fa uns 4 o 5 anys que surt en Carnavals fora del de Premià de Dalt, és a dir, participa en rues de carnivals d'altres poblacions. La nostra intenció, en un començament, era només celebrar la rua a Premià de Dalt, però en vista de que, és clar, el que es feia era una comparsa bastant important i molt maca, ja es va començar a sortir i a l'any 1997 (amb *Casa de Nines*) es va guanyar el primer premi a Premià de Mar, el segon premi a Calella de Palafrugell i el tercer premi a l'Illa Fantasia de Vilassar de Dalt. A l'any 1998 (amb *Llums Vuitcentistes*) es va guanyar el primer premi a Premià de Mar, el segon d'Illa Fantasia, el primer de Calella de Palafrugell i el segon de Premià de Mar (amb la disfressa *Els Pintors*). A l'any 1999 (amb *Sang de la Terra*) es va guanyar el primer premi a Calella de Palafrugell, el primer de Premià de Mar, el segon premi de Barcelona i també el segon d'Illa fantasia. I l'any 2000 (amb *El Modernisme*) es va guanyar el primer premi a Barcelona, el primer de Calella de Palafrugell, el primer de Pineda de Mar i el segon d'Illa Fantasia.

A Barcelona, nosaltres, al 1999 va ser la primera edició en la que vam poder participar, ja que a Barcelona el Carnaval l'organitzen els Mercats i altres entitats i mai hi havia pogut desfilars a la rua comparses de fora de la ciutat comtal. Nosaltres vam demanar de poder participar i el Sr. Clos i la Sra. Rahola ens van dir que sí. El Grup Carnestoltes no només ha guanyat premis aquests quatre anys, sinó que s'han guanyat altres premis perquè ja fa anys que havíem anat a una discoteca de Mataró, a una discoteca molt coneguda del Vallès, al Masnou, però era una manera molt d'estar per casa,.... però quan es va veure que hi havia unes idees importants, i que es podien fer més coses, es va tenir present el treball d'aquest dissenyador del poble, en David Duran, que feia una molt bona estructura de les comparses, i poder sortir a participar en rues d'altres pobles.

3.- Aleshores, amb aquests premis també financieu les activitats de la vostra entitat?

Sí, tot ajuda a sufragar les despeses, perquè l'any passat mateix, no es van poder cobrir les despeses perquè la pintura, el ferro, la roba, la cola,...., tot avui és molt car. Els altres anys, sí que amb els premis s'havia pogut cobrir les despeses. Però bé, el Grup Carnestoltes el que té molt clar que el que ens defineix és el Carnaval, i les altres festes també, però si no hi ha diners,...

També, ara fa uns sis anys que celebrem un Festival Infantil, l'últim diumenge d'agost, de tot el dia, matí i tarda,... L'any passat varen venir 3000 persones.

També, fa quatre anys que fem un Pessebre Vivent, primer es va fer aquí al poble en una masia i ara es fa a la Cisa. Aquest és un entorn natural, més gran que ens ajuda també amb els ingressos.

4.- Sou una entitat realment molt dinàmica, molt compromesa en dinamitzar culturalment el poble.

Sí, però clar, hi ha molta feina. La passada reunió, en la que ens trobem els integrants del Grup, que es va parlar del Carnaval d'enguany, la gent començava a estar cremada, cansada de tanta feina i tantes coses, però quan es va proposar descansar un any, no va agradar i novament ens hem tornat a

posar a treballar per fer una comparsa pel Carnaval del 2001, i cada dia, en un local que ens deixa l'Ajuntament, la gent hi anem a treballar una o dues hores, fent vestits,... La il·lusió doncs de tirar les festes endavant pot més que el cansament. Inclús, aquest any 2000, el Grup Carnestoltes feia 25 anys i vam decidir celebrar-ho, i el 15 d'agost vam fer una Cantada d'Havaneres, amb ron cremat que va tenir un gran èxit.

5.- I a nivell del poble, com us doneu a conèixer?

El poble després de 25 anys d'estar treballant, ens coneix i és com un segell de garantia que anirà tot molt bé, tenim un ganxo, en el sentit que se sap que la gent que hi som ens ho prenem en serio, que no anem a passar dues hores, a cobrar i a marxar, sinó que treballem perquè la festa surti bé i sigui un èxit, i això la gent ho sap. A més, entre nosaltres mateixos, tenim una rivalitat de treball, de fer-ho bé entre tots. La Festa de la Cavalcada dels Reis és molt coneguda aquí a Premià, per exemple, i hi ha gent de fora que ve aquí en comptes de veure els reis del seu poble. En el Carnaval, també hi ha una munió de gent molt gran que ve a Premià de Dalt a celebrar-la, i ara hem recuperat el ball de l'Espolsada, un ball tradicional i propi del poble, que abans s'havia ballat i ara l'Esbart de Can Figueres, ja fa uns tres anys, l'ha recuperat i ara es balla després de fer la rua del Carnaval. Fa uns deu anys que hi ha aquest Esbart, i ho estan fent força bé.

També vam intentar fer una colla de gegants. Els primers que vam fer eren de cartró i clar de seguida es varen fer mal bé, i hem intentat fer una colla de geganters, però una colla de geganters és una cosa molt lligada, molt sèria, i no ens hem atrevit. Perquè clar, això vol dir que si tu tens uns gegants fets a consciència, ja tens uns compromisos amb diferents llocs, perquè clar si només te'ls fas per tu, poca cosa faràs. Tu has d'anar a participar a Teià, a El Masnou, a Terrassa, a Sabadell,... si és que vols que els altres et vinguin. Aleshores, clar... sí obligacions sí, però....

6.- I el Pessebre Vivent, ha arrelat al poble?

Sí, el Pessebre Vivent apareix perquè feia uns anys que s'havia deixat de fer els Pastorets, i creïem que s'havia de fer alguna cosa i bé, vam dir d'organitzar un Pessebre Vivent. Vam mirar un espai en el nostre entorn, tot tenint present la necessitat que té un pessebre d'una bona instal·lació de llum. Primer es va pensar amb el Turó d'En Pons, llavors es va anar a mirar la finca de Can Botey, i vam pensar en darrer lloc amb els Jardins de Can Figueres. Vam optar per aquest darrer lloc, la gent hi va col·laborar de seguida, però certament l'espai es va fer petit i, a més com que aquí hi van començar a fer obres, vam haver de traslladar-nos a La Cisa, l'entorn emblemàtic de Premià de Dalt. El recorregut té 500 metres i ha arrelat força entre la gent del poble, perquè la mainada hi disfruta fent d'actor, i a més com que no és un pessebre estàtic, els nanos es mouen amunt i avall i s'ho passen bé. Fem 15 quadres, els pastors i la gent es mou i participa en vàries escenes, es belluga, no està al mateix lloc fent sempre exactament el mateix, i finalment tots ens trobem en el naixement.

El Grup Carnestoltes té molt d'interès en fer coses per la mainada, que surti de casa i deixi l'ordinador i la televisió, i es relacioni amb els altres nanos, i agafin la confiança de ser actors, tant en el pessebre com en el carnaval, i perdin la por que la gent se'ls miri, i s'ho passi bé amb d'altra gent i deixi d'estar sol.

En el pessebre vivent intentem també recuperar antigues tradicions: el que fa pa artesanalment, el ceramista, el ferrer,...

7.- Aleshores, moltes d'aquestes festes atrauen a visitants de fora, a turistes?

Sí, les festes de Premià atrauen a molta gent forastera, tant en el Carnaval, com en la Festa dels Reis, com el Pessebre Vivent, com en el Festival Infantil,.... vénen molta gent de fora, la Riera sempre està plena de gent quan organitzem les festes.

Avui, la gent espera que arribi el cap de setmana per anar a la festa tal de tal poble per passar-s'ho bé. La gent espera poder-se agafar en alguna festa que faci el poble, la Festa del Bolet, la Festa dels Tres Tombs,.... Tota festa és un reclam important, i tot poble li interessa fer festes per tal que hi vingui gent de fora, turisme, que deixen aquí les seves pessetes. A més, un poble perquè tingui vida,

els comerços, els bars,... has de fer venir gent de fora, perquè amb només la gent del poble, clar justet,... Llavors, clar quan s'organitza una festa, els restaurants, els bars, les pastisseries,... ens dien: "Tu, s'hi nota!". I clar, el caliu de la vida festiva porta que el comerç i la restauració també es reactivi. La gent o es quedarà a dinar o anirà a comprar un tortell o un *Tornemi*,.... I per exemple, en el Carnaval, quan el Dimecres de Cendra fem la Sardinada, aquí davant, a la Plaça de l'Ajuntament, amb música, sardines i pa torrat, el Juan Jorge, el forner, ens regala el pa, perquè clar aquest dia ell ja sap que ha de llogar a més dependents, que treballarà un munt i que no podrà disfrutar de la festa.

8.- I considera que aquest interès en reactivar tantes festes es deu al factor de la immigració inherent a la mundialització?

Aquí, a Premià de Dalt potser la immigració estrangera no. Però aquí, tenim a molta gent que ve de fora de Barcelona, de Santa Coloma,... que s'estan comprant una torre i estan venint a viure aquí, són gent nova que intentem que arrelhi en el poble, que s'integri en les nostres festes, tot i que costa bastant. Però, Premià, segons com, s'està convertint en un poble dormitori, i nosaltres això no ho volem. Ara, mira, t'he de dir que el Ball de l'Espolsada, i per tant l'Esbart, hi ballen nois i noies fills d'immigrants espanyols, que fa quaranta anys que viuen aquí, al Barri de Santa Anna Tió. Sortosament, també n'hi ha d'aquests nous residents de Premià, que fa uns set o vuit anys que han vingut a viure al nostre poble.

A nosaltres, el que ens fa por, els pobles contra més grans són, menos unió hi ha entre la gent. Quan un poble es petit sempre hi ha aquell caliu de poble; quan aquest es va fent gran, normalment no coneixes el veï del costat, i clar costa que la gent s'integri. Nosaltres mateix, tenim col·laboradors que són gent que s'han comprat una torreta aquí, però el percentatge és tan baix, el 2 o el 3% que clar és molt poca cosa. De 60 cases de les noves barriades, per exemple, només en vénen dos, i clar els altres 58 on són?.

Ignasi Deó Valera⁹¹¹

---

⁹¹¹ Portaveu del grup popular.

Tinent d'Alcalde; Regidor de Participació Ciutadana, Esports i Festes de l'Ajuntament de Sitges⁹¹²

1.- Quina és la història del Carnaval de Sitges?

Mira, aquest any s'ha publicat un llibre escrit per cinc periodistes d'aquí de Sitges, i els primers inicis del Carnaval es remunten al 1600 i algo, en el que tenim indicis de la festa. El que entenem del Carnaval de Sitges ara, amb tota la projecció que té, és de fa 26 anys, el Carnaval al carrer és de fa 26 anys. L'anterior, inclús durant l'època franquista, hi havia Carnaval, aquest famós on la gent anava tapada i era el "¡No me conoces!"; era aquest en el que en les societats hi havia les seves interpretacions, els seus actes, però el que és sortir, sortir al carrer per fer el Carnaval actual, amb rues, comparses,... és de fa 26 anys. I és de fet, el que volen les entitats. A Sitges, hi ha en aquest moment, doncs mira, la Societat Recreativa El Retiro, el Casino Prado Suburense, el Grup Independent del Carnaval, Poble Sec, Cases Noves i el Club Natació Sitges, i aquestes són les entitats que fan les comparses del Carnaval de Sitges. Són entitats que tenen activitat pròpia tot l'any, però que s'encarreguen del Carnaval, alguna més que altres, però totes hi participen. Per exemple, Retiro porta la meitat de les plataformes que surten, de les 45 que surten, 22 surten del Retiro, que és una de les societats centenàries que hi ha aquí a Sitges, juntament amb el Prado, que aquesta en porta 11. Independents, que és una escissió que hi va haver del Prado, en porta 7 o 8, i les demés en porta una, una i una.

L'Ajuntament, l'únic que posa és els diners, porta el control d'aquests diners, però qui organitza el Carnaval és les entitats. Hi ha una Comissió Municipal i a partir d'aquí, almenys des que jo sóc regidor municipal, del 1995, he procurat anar passant aquestes coses a la societat civil, que és molt més pràctic que no que hi hagi els polítics controlant una cosa i una altra, no té cap sentit.

2.- I només l'Ajuntament financia la festa?

---

⁹¹² Entrevista realitzada el dijous 5 d'abril del 2001.

No, no, no. Pensa que nosaltres tenim un pressupost de Carnaval tancat, de tots els actes que fem des de la rua com els externs..., un pressupost municipal que se'n anirà a uns 32 milions de pessetes. Res més. Tampoc és... I el Carnaval de Sitges costa molts més diners. Pensa que hi ha uns 4000 comparsers i la representació és una moguda important; les entitats es reparteixen, entre elles uns 15 milions de pessetes, aproximadament a repartir, no és ni molt menys el total, però és una ajuda important. El que no podem suportar tampoc és nosaltres el 100%.

3.- Quines tasques de promoció del Carnaval de Sitges duieu a terme?

No, és curiós, és una cosa espontània. No hi ha hagut..., no l'hem promocionat, però pensa a més que,... a veure, evidentment des de l'oficina d'informació turística sí que s'ha promocionat i donat a conèixer lògicament, però, nosaltres, per exemple, el cartell de carnaval el presentem una setmana abans o deu dies abans del Carnaval. No és com d'altres poblacions que el presenten el mes de desembre per portar-lo a fires,... El fet de competir amb poblacions com Santa Cruz de Tenerife o Càdis,... estem parlant de capitals de província amb uns pressupostos que nosaltres no podem competir. Ara, lògicament, jo.... però amb entrevistes que m'han demanat mitjans de comunicació, tant de Catalunya com de la resta de l'Estat, de la resta de l'Estat m'han tingut, inclús, amb el regidor per una banda, el regidor de cultura i de festes de Santa Cruz, el regidor de festes o cultura de Càdis i jo. Per tant, alguna cosa vol dir, no.

Val a dir, que per exemple, enguany va venir el periodista Antoni Bassas, a fer el seu programa aquí a Sitges, el dimarts de Carnaval, per donar a conèixer Sitges i el nostre Carnaval, com un dels més representatius i rellevants de Catalunya.

4.- I quin és el volum de participació ciutadana que aplega aquest Carnaval?

Sí, són 4000 – 4500 persones, que és una part important del poble, però no és tot el poble. Hi ha gent que per Carnaval se'n va. Pensa que aquest any hem arribat a 300.000 persones que han vingut a visitar-nos i a gaudir del Carnaval. Tingues però present, que som uns 20.000 habitants que estem censats a Sitges, més uns

5000 que també hi resideixen,... I pensa que, el dimarts de Carnaval, a l'una i mitja de la matinada arriba l'últim tren especial de Renfe a Sitges, des de Barcelona, i tot per la marxa del Carnaval de Sitges. A més, estant tant a prop de Barcelona, molta gent, amb vint-i-cinc minuts es planten aquí a Sitges, i poden gaudir d'una festa molt viva i popular.

5.- Considera que la mundialització intervé en el procés de revitalització de la cultura popular catalana?

Això és normal, no. Jo crec que això és humà, no, és un parer molt personal. Jo diria que cadaú es té de preocupar molt més de casa seva i lo que arrastra, i lo que tira, i lo que vius és lo que més aprop tens i més t'agrada per viure. Per tant, jo crec que sí, que les festes..., les coses petites, són les que a vegades fan més caliu. Les festes majors, per què són importants? Perquè són les festes majors del poble, i són la teva festa major. Resulta que a les grans ciutats, i jo sóc fill de Barcelona i hi he viscut durant molts d'anys, això no es viu. Si tu no estaves al barri de Gràcia, que era un barri que hi havia una mica d'això,... ni te n'enteraves; o hi estaves molt involucrat,... En un poble és més complicat, i això és més complicat per una banda i més fàcil per l'altra. Penso que contra més petit és el nucli, més fàcil és integrar-te dintre d'aquest aspecte. I les festes és un ingredient bàsic. Ara bé, aquí a Sitges hi ha molta gent que ha vingut de Barcelona a viure-hi i no s'han integrat massa en la vida local. Jo sóc una mena d'excepció. Jo vaig entrar a la Junta del Club de Mar, que és una entitat bàsicament de la Colònia que li diuen la gent del poble, que és la gent que venia a passar l'estiu aquí al poble, a estiuejar, i jo vaig entrar de vicepresident, i el president que hi havia em va dir que havia de dur la part social del club, i a més, l'intent d'apropar el club al poble. I aquesta proposta que, vaig acceptar al 1984, m'ho va canviar tot, perquè vaig traslladar-me a viure definitivament aquí, perquè és un poble que m'ha tirat sempre, i m'he estimat,..., segurament no tant com la gent del poble, però, la meva integració és diferent a la resta de la gent, que clar, pensa que molta gent que ve a viure aquí, treballa a Barcelona,..., com a Sant Cugat,..., però a Sitges som una població més cosmopolita, amb molts serveis culturals, tenim a la comunitat gai,....

Sí, la gent s'integra al poble, té les seves colles, va als seus clubs, i fan les seves comunitats,... però no entren en la vida social, el dia a dia, no. No tots. Ni amb les festes, perquè no és fàcil entrar en les festes, les has de conèixer de petit, i costa, costa entrar-hi. Però estan, i paguen els seus impostos,....

6.- Considera que la identitat cultural *per se* té a veure en aquesta revitalització festiva popular catalana?

Sí, jo crec que sí. Lo que passa que, insisteixo que cada vegada les arrels, potser, són més petites,... no entrarem en política a parlar de l'Estat, nació o Catalunya, però jo crec que contra més petites són les coses més fàcil és controlar-les. El que passa és que en contraposició tens que tot el món està obert i que no hi ha fronteres, que les divisions no existeixen, que les autonomies o entren en una dinàmica d'autodeterminació o no té sentit tampoc perquè tothom s'està obrint. Ara pots anar a qualsevol puesto. Jo me'n recordo quan era petit, que per anar a Andorra tenies que anar amb passaport i ojo!, i en canvi ara vas per tot arreu d'Europa i no fa falta que portis res més que el DNI. El tema d'arrels, jo crec, que són molt importants, a nivell cultural, i molt tancades, en canvi, en la part econòmica i en la part social, cada vegada s'està obrint més tot, tendim més a no, no tenir fronteres. És una contraposició i jo crec que és així, no!. En els aspectes culturals s'intenta mantenir els trets particulars, però amb la resta, en els temes econòmics, no. Ara bé, fins on arriba lo cultural? I aquí, és on està potser que topes amb el País Basc, o amb puestos d'aquests que per desgràcia estem en la situació que estem.

7.- L'associacionisme té a veure en tot aquest procés de revitalització de la cultura popular catalana?

Oh!, i tant!. I més en poblacions petites. Jo ara, que estic al capdavant com a responsable de l'àrea de participació ciutadana, estem treballant els estatuts i els punts per sortir en un tema de la participació ciutadana, on hi entra tot això de l'associacionisme, i jo crec que és fonamental donar la possibilitat de participació a la gent, perquè pugui entrar en el que és la política local, i si no la política, sí la vida local, per saber on arribar, perquè tinc de fer aquests tràmits,

perquè em passa això, perquè em passa lo altre,... A la gent li has de donar mitjans perquè pugui preocupar-se una mica. Si tu tanques molt la porta, “sí faràs el que et dóna la gana!”; però gràcies a Déu, això és per cada quatre anys i tens de donar després explicacions d’una manera o d’una altra: o te les donen a tu a les urnes i et diuen que te’n vagis a casa teva. Jo crec que és important i que és bo que la gent prengui consciència d’on estan, qui són, què poden fer i què necessita la població, no!, i això és important.

8.- Creu que estan en crisi les associacions culturals?

No, jo crec que no. Jo estic convençut que no. És com tot a la vida. Si tu tens facilitats per arribar a aquesta acció social, jo crec que la gent cada cop s’engrescarà més. Si tu hi poses “pegas” i no tens mitjans per fer-ho, llavors sí que a la gent no li interessarà la problemàtica. Ara, sempre hi ha un líder que ho porta endavant. O hi ha algú que es preocupa del tema o clar,... La gent és molt comodona: tu arribes a casa, vols descansar, et treus la corbata, el traje, et prens un whisky, poses la tele, parles amb la teva dona, els teus fills,... tens ganes de desconnectar,... I clar, si a més has de preocupar-te de.... I això, traslladat a tot el tema d’associacions, on hi ha temes que poden aglutinar a tota la població,... jo crec que necessita de líders per tirar endavant, crec que aniran endavant i que necessiten de polítics, dels que tenen responsabilitats municipals, han de facilitar les eines perquè es facin les coses bé. Si no s’hi posa una mica de voluntat, i a més mitjans, clar,... A més, crec que és bo que hi hagi diferents entitats que pensin diferent, que l’enfrontament, entre cometes, és bo i té d’existir perquè si no estaríem en un món d’idiotes.

9.- El temps d’oci, això de que disposem més temps lliure, possibilita la revitalització de la cultura popular catalana?

Sí, i també esportives. Jo crec que la distribució del temps lliure cada vegada,... jo per exemple, que he sigut jugador de golf quan tenia deu i quinze anys,... quan es deia que era un esport d’èlite; d’èlite perquè anar al club era relativament car en aquella època, i no hi tenies un accés. Avui en dia, els pitch & put que hi ha, llegint els diaris, n’hi ha per tot arreu i hi ha molta gent

federada. I això és bo. Et poden dir, “Això és un deporte de pijos”. Bueno!, no ho sé. Però la gent s’apunta i jo vaig amb gent que són cambrers que estan jugant, amb tots els respectes pels cambrers. Per què no pot jugar un cambrer al golf? Això, fa vint-i-cinc anys era inviable. Aleshores, el temps d’oci és important, per tot: per expandir-te, per conèixer gent, per entaular converses que puguin variar una mica,... jo crec, això entronca amb els famosos horaris de més rendiment en les empreses: abans es treballava els dissabtes, s’anava al col·legi els dissabtes,... per tant, això, jo recordo que només tenia festa el dissabte a la tarda i el diumenge. I ara ja es parla de les 35 hores a la setmana, repartint la feina perquè n’hi hagi més per tots, amb un sou digne per poder viure, doncs, tampoc està tant malament.

10.- I per últim, el turisme, intervé en aquest procés de dinamització de la cultura popular catalana?

A Sitges? O en general?

A Sitges, moltíssim, perquè nosaltres som una població de serveis. Mira, abans era una població on hi havia moltíssimes fàbriques de sabates i ara només en queda una. I una de petita, además, d’una gent que van comprar una antiga associació que havia quebrat, es van quedar alguns empleats i junt amb la nova direcció s’han constituït en socis. I és l’única que hi ha a Sitges. Pescadors. A Sitges, Sitges en deuen quedar unes vuit o deu famílies. A veure, és un poble de serveis. A més, s’ha perdut l’estacionalitat. Estem en una població on els vuit hotels de quatre estrelles que hi ha, més tres que se’n fan ara, un de cinc i dos de quatre, no tanquen, no tanquen en tot l’any, excepte un que tanca tres o quatre mesos. La resta no tanca en tot l’any. A més, ens hem convertit en la segona població, després de Barcelona, de seu de congressos i convencions,... per tant, ah!, l’autopista també ha arribat,... estem treballant pràcticament,... els restaurants tanquen el mes de vacances i prou i, en una població com la nostra el turisme és molt important, tant també per Catalunya, com per la resta de l’Estat. Un dels principals ingressos nostres és el turisme. I no només les empreses que es dediquen directament al turisme, com els hotels, sinó totes les

empreses paral·leles al sector que viuen d'això. Jo, et diria, que un 40-50% de la població viu d'això.

Ara bé, no crec que les festes siguin motiu suficient per atraure turistes. És un complement, un fet puntual. Perquè, aquí, tenim la frase típica, que els turistes vénen a Espanya buscant el sol, la platja, bona vida, bona temperatura, la "juerga",... això és el que ven. La festa pot ajudar, però clar una persona que vé de fora, i li parles de la Festa Major de Sitges, la veurà, veurà els gegants, veurà els diables,... però bueno! tampoc vindrà d'on sigui per veure només què passa amb la festa major. Complementa, però crec que no és el motor principal per movilitzar el turisme. Unes Fallas, una Feria de Sevilla, els San Fermín,... tot això pot comportar una sèrie concreta de gent, però són coses molt puntuals. És complementari. Arribes, t'ho trobes, ho veus, ho vius,... però és només un complement. Com quan tu vas a Paris. No hi vas per veure-hi una festa. O a Itàlia, que són també llatins com nosaltres, no vas a Pisa o a Florència, a veure les seves festes de pintors, vas a veure Florència. I si a més et trobes una manifestació d'aquestes, pues molt millor, perfecte. I sinó, no passa res. Complementa, aporta "juerga".

Jordi Freixas i Codina

Agrupament Escolta Rocaguinarda de Taradell (Osona)⁹¹³

1.- Des de quan l'Agrupament Rocaguinarda de Taradell celebra el Pessebre Vivent?

Per la meua memòria històrica de l'entitat, que és bastanta, no el cent per cent, però quasi bé el noranta per cent, perquè he format part de l'entitat vint anys aproximadament, i l'entitat té uns trenta anys,... doncs, quan era petit, petit em refereixo a quan tenia vuit anys o així, fèiem el pessebre vivent. Però és un pessebre vivent de canalla,... de canalla i una activitat de l'entitat en aquest dies era muntar un pessebre vivent. De fet eren els monitors els que l'organitzaven i nosaltres hi participàvem fent bàsicament de pastors. Es buscaven llocs emblemàtics del poble per situar-hi diferents estampes del pessebre. Al cap d'uns anys però,... es va perdre aquesta tradició, i no va ser fins al 1994 que el vam tornar a recuperar.

2.- Com sorgeix la idea de recuperar de nou el Pessebre Vivent al Cau?

Els caps de l'agrupament i els monitors, per nostàlgia del pessebre vivent en el que quan erem petits participàvem, decidim dedicar temps i esforços per celebrar-lo de nou. Bàsicament si es va deixar de fer durant uns anys és perquè suposa dedicar molt de temps i molts esforços per poder-lo tirar endavant. A més, sovint hi ha companys que no s'hi impliquen, no colaboren gens, només vénen l'últim dia perquè la resta del poble els reconegui una feina que no ha fet.

3.- Quines ajudes rebeu per fer viable aquest projecte? Com us financieu?

El Pessebre Vivent del Cau és gratuït i està obert a què tot el poble el visiti, i al final del recorregut hi ha una barretina perquè la gent hi pugui deixar el que vulgui. També rifem una panera.

---

⁹¹³ Entrevista realitzada al Centre Cultural de Taradell, el dissabte 16 de desembre del 2000.

De fet, des de l'Ajuntament es considera que les entitats culturals s'han d'autofinançar, i només rebem una petita quantitat de diners (unes 70.000.-ptes en tot l'any). Certament però, l'Ajuntament ens cedeix infraestructures, com la casa, el cau on ens reunim, o material,.... Però clar, per tal de recaptar diners, l'agrupament opta per fer altres activitats que no tenen res o poc a veure amb un agrupament escolta però que generen diners per l'entitat. Com pot ser la Caminada de Lluna Plena, que es paguen unes 300 ptes per inscriure's-hi i et donen un entrepà i un record,.... i d'aquí obtens diners per l'entitat; o també el Concurs de Grills, o participant en la Fira de Santa Llúcia,....

Ah, també tots els nens que es matriculen al Cau paguen unes 2000.-ptes,.... tot i que són per la seva assegurança.

La política cultural de l'Ajuntament és fer això,.... aquesta instal·lació, que sí és un centre cultural que ha quedat molt bé, és molt maco,.. però que ha costat 400.000.000-ptes,.... però clar, aquesta instal·lació, per sí sola, no farà cultura. Necessita persones i entitats al darrera, i si no les ajuda,.... aquestes s'han de buscar la vida per altres vies, amb altres activitats... Però bé, la idea de l'Ajuntament és que les entitats culturals es poden autofinançar... i Taradell és un poble que amb cinc mil habitants, té una setantena d'entitats....

4.- Com doneu a conèixer la celebració del Pessebre Vivent al Cau?

A través de la ràdio municipal,.... també fem programes que pengem als comerços del poble, i bàsicament a través dels nens que estan fent el pessebre que ho diuen als seus amics de l'escola, als pares, aquests als veïns i familiars,.... i així oralment es va extenent a tot el poble.

5.- Creus que el Pessebre Vivent que celebren al Cau desperta l'interès turístic, de visitants forasters, per veure'l?

No, segur que no, perquè aquest és un pessebre bàsicament visitat pels pares i familiars dels nens que el fan, i que per les festes de Nadal vénen aquí a Taradell, a casa de la família. A més, aquest no és un pessebre estàtic, ja que els nens constantment es mouen, se'n van a coure's una torrada, a veure els altres nens que estan en un altre quadre,.... i clar, et pots trobar que quan visites un

quadre no hi hagi ningú allà representant res, perquè tots els pastors estan voltant, moguent-se amunt i avall. A més, els monitors tampoc els fem estar estàtics, ni quietes, a part que és força impossible. És doncs un pessebre molt dinàmic, i aquest és segurament el seu atractiu. Per això, no vénen forasters a visitar-lo.

6.- Creus que en la celebració del Pessebre Vivent al Cau hi ha un interès per recuperar els trets d'identitat de la cultura catalana, catòlica?

Bueno, mmm.... no. Jo crec que més aviat, hi ha una nostàlgia de recuperar allò que feiem quan erem petits, perquè clar els monitors d'avui, som o erem la canalla que fa uns anys varem començar a anar al cau, i a fer el pessebre vivent, i per tant hi ha com una nostàlgia de tornar a fer allò que fèiem de petits. A més, quan estàs fent el pessebre vivent no penses en la fe cristiana ni catòlica, estem ara ja molt secularitzats tots plegats.

A més, el cau és una entitat molt jove, i clar quan tens una edat et veus obligat a deixar-lo, a cedir el pas al canvi generacional i clar,... sempre queden els records...

7.- Aleshores, creus que les persones tenim una necessitat de formar part d'un grup social? De sentir-te que pertanys a tal entitat?

Sí, sí clar...ara, jo ara he deixat el cau perquè ja sóc vell, tinc 29 anys, i s'ha de deixar pas als més joves, i em sap molt greu, perquè és un lloc on t'hi sents molt bé, i t'agrada,... i clar, haver-lo de deixar, però s'ha de fer, tot i que sempre, amb més o menys mesura t'hi sents vinculat. Però sí, sí,...sempre necessites formar part d'una entitat, d'un grup,...

8.- Creus que la major disponibilitat de temps d'oci, de temps lliure, us ha permès recuperar el Pessebre Vivent al Cau?

Bueno,... els catalans som gent molt pencona, treballem durant tota la setmana, i clar, el cap de setmana ens agrada fer altres coses. Tot està molt relacionat. Tot i que en el cas del pessebre del cau hi ha intervingut, crec, molt més la nostàlgia

que res més, perquè per muntar-lo has de dedicar-hi molt de temps i molts esforços,... i clar, no sempre tothom s'hi compromet.

9.- Creus que la mundialització té a veure alguna cosa en aquesta vetlla dels pobles per recuperar les seves tradicions?

Bueno,... és probable que la necessitat que tenim de sentir-nos allò que és nostre, ens porti a recuperar o a inventar festes i tradicions catalanes. És una mesura d'autodefensa davant tot allò que ens ve de fóra. Clar nosaltres som un poble sense Estat i no podem renunciar a la nostra cultura, i ens hem de defensar de les invasions espanyolistes, angleses,... Certament, és una mesura d'autodefensa i per això potenciem les nostres festes, les nostres entitats.

Jordi Calderó i Sanjuan⁹¹⁴**Associació Pessebre Vivent de Sudanell (Segrià)⁹¹⁵****1.- Des de quan existeix un Pessebre Vivent a Sudanell?**

Va començar amb una senyora, la Mercè, que va anar a visitar un pessebre, i va dir, doncs, se podria provar de fer al poble, una miqueteta no sé, almenos una escena del pessebre vivent, perquè li havia agradat molt no!, i de fet ara, aquesta senyora és una de les que ara més se n'encarrega, està al davant, i aquí va començar una miqueteta no!, de muntar alguna escena,... i la cosa poc a poc va .... Ella va venir al poble, se va dir que se feia aquest pessebre, que li havia agradat molt, que es feia així i aixà, ho va anar explicant, i a poc a poc se va anar animant la cosa, i se van començar a fer tres o quatre escenes, però només de cara pel poble, però llavors se va anar animant, i quan varen demanar qui tenia material i coses antigues, doncs,... sí que hi havia molta gent que havia llençat coses, i s'havia perdut, perquè realment tot això és una nosa tenir-ho a casa, carros,... ara ja no es fan anar, ni res, i sempre són racons, i de tota manera, es va veure que hi havia encara molta cosa, van anar arplegant coses i es va anar animant la cosa, es va dir qui hi col·laboraria i tot, i va sortir més gent de la que es pensaven. I llavors es varen plantejar de fer moltes més escenes, i així es va anar animant, i va ser un continu de fer cada cop més coses. I ara ja fem 60 escenes, quan vam començar allò va anar cada cop a més, semblava que no podia ser, i ara ja som 250 persones que hi participem en les escenes, posant, i a més hi ha gent que hi col·labora muntant-ho, que hi participa més indirectament, quan arriben els cotxes, aparcant, vull dir fent altres històries, n'hi ha que porten els vedells,... Ha sigut realment un continu de la gent d'anar-se animant. I ara, les escenes, pot ser hi continuen havent les mateixes però cada vegada s'ha mirat d'anar polint, s'ha trobat més material i més coses, estris antics de casa o que als pobles del cantó, que a vegades hi ha alguna casa vella que han d'enderrocar i tenen estris antics, i ens truquen i ens diuen, "Veni a casa, veniu

---

⁹¹⁴ Membre de l'Associació Pessebre Vivent de Sudanell.

⁹¹⁵ Entrevista realitzada el diumenge 17 de juny del 2001.

a buscar a veure si hi trobeu alguna cosa". Poc a poc, s'ha anat omplint més de material i d'escenes. El que fem també, és intentar variar les escenes perquè no es facin monòtones, i per canviar-les i modificar-les una miqueta.

Se va anar animant la cosa a Sudanell, perquè deu ser un poble petit, i no ho sé, perquè potser en algun altre poble no passarà igual, perquè en algun poble del cantó s'havia començat alguna història així, però es va acabar de seguida, i en canvi aquí a Sudanell, la gent de seguida s'hi va enganxar, pot ser com que és un poble petit, i tothom pareix que si no participa es queda molt al marge i queda lleig, i clar com que veus que hi colobra aquell, aquell i aquell, clar, perquè clar en aquestes coses a vegades és difícil que els més joves entrin en aquestes coses, i més com que hi ha una mica de caire religiós, però suposo que molts dels que hi colobren no és pel sentit religiós, sinó pel caliu que hi ha. A més, tot va començar amb quatre o cinc i aquests varen fer una cadena, i la majoria del poble va voler-hi participar.

2.- I com us financieu?

Financiar? Bueno el primer any, anàvem una mica amb crèdit no!, vull dir, moltes coses dèiem "Ja us les pagarem després, quan fem l'entrada". Se va mirar l'Ajuntament que hi posés una mica de calers, d'uns quants calers que hi havia arreplegats d'algunes altres festes, i se van agafar i se van invertir al Pessebre Vivent per començar-lo, però amb la intenció que després aquests diners se tornarien, eren només com un préstec. I la veritat és que va venir molta gent al poble, i de fet, va ser algo que no ens ho esperàvem, no!.

3.- I com us heu donat a conèixer?

Pos, els primers anys vàrem fer folletos i els vàrem repartir pels pobles del cantó, pels ajuntaments del cantó, inclús vam fer pregons als pobles del cantó, en alguna emissora de la ràdio de Lleida se va parlar que es faria això, sobre tot quan vàrem veure que s'havia animat molt la cosa, que hi havia moltes escenes, i naltros ens sorpreníem i tot, pel que treballàvem i tot, i vulgues que no quan veus que una cosa rutlla, llavors encara t'animes més i vols fer més coses, i quan un colobra molt, l'altre encara s'anima a fer-ho més, i si és en negatiu, també

passa no!, quan una cosa va a menos, llavors cau en picat de seguida, no!. I clar, un dia, doncs jo passaré a una emissora a fer no sé què, doncs jo aniré a les botigues de Lleida a penjar cartells i pels pobles del cantó,.... I així es va anar animant la cosa i va venir molta gent.

4.- Creus que l'associacionisme seria un motor de reactivació de les festes populars i tradicionals catalanes?

Una mica sí, però tampoc seria lo més important, perquè crec que hi ha molts més factors que intervenen; aquest sol no. Pensa que en un poble petit, hi ha molt poques coses a fer, molt poques distraccions, i clar a la mínima que hi ha una cosa, tothom s'hi apunta, com que tothom s'avorreix tothom s'apunta al carro, més que res per les poques coses que hi ha per fer.

5.- I el sentiment d'identitat cultural, creus que intervé en la dinamització de les festes populars i tradicionals catalanes?

Sí que hi té a veure, perquè en part fa una mica d'orgull i de cara al poble també, no!, vull dir, mira hem fet això i a més ha sortit bé, vull dir que hi ha una miqueteta d'orgull perquè encara t'animis més a fer més coses.

6.- El turisme intervindria en la dinamització de les festes populars i tradicionals catalanes?

Sí, de fet sí que hi influeix, perquè d'aquesta manera amb el Pessebre Vivent, hem donat a conèixer una mica Sudanell, i Sudanell és un poble molt petit, i ademés té una carretera que hi has d'anar exprés, no està situat prop de cap carretera nacional o que sigui transitable ni res, no!. Llavors, Sudanell comença a ser conegut, i dóna a conèixer una mica el poble, i quan el sents a la ràdio o qualsevol altra cosa, també et fa sentir orgullós, tens un sentiment grat, i si a més les coses surten bé.

7.- El temps d'oci és un altre factor de revitalització de les festes populars i tradicionals catalanes?

Sí, tot i que de temps lliure, no et creguis eh!. La gent a treballar en el Pessebre comencen a començaments de novembre, perquè hi ha cases velles en les que hi ha gent que hi viu i n'hi ha que no, però hi comencen a treballar a la nit, quan la gent plega de treballar, van a sopar i llavors van allí a treballar i crea molt bon caliu a la nit això, i pensa que fa un fred que pela!, però la gent està allà al carrer o dins d'una casa,... però es comença un mes abans a preparar-ho tot, i a l'hivern sí que és veritat que naltros, els pagesos, tenim una miqueteta més de temps lliure, perquè anem segons les hores del sol, la gent plega més aviat de treballar i van a la nit allà, i hi ha molt bon caliu, perquè quan es porta una estona treballant allí, fan una parada i es troben tots i fan un café amb madalenes i pastelets i fan petar la xerrada tots, un quart d'hora o així, i llavors es posen tots de nou a la feina, que si els taladros, un que pica, l'altre que monta una bastida,... i és curiós aquest caliu. I a vegades, algú del poble que surt del café, ve per allà a donar un tomet i veure com va la cosa,... i mira, d'aquesta manera ocupem el nostre temps lliure. Pensa que hi ha gent gran que si no fos per això, a l'hivern se n'aniria a dormir molt aviat, o estaria davant de la tele avorrida, i pot ser d'aquesta manera estan molt distrets, amb això, s'ho passen molt bé. I amb això, doncs, es crea molta amistat, perquè a vegades hi ha gent gran o gent més jovers que quasi no hi havies parlat mai, sí són del poble, i et saludes, però mai hi havies tingut una relació, i per mitjà del Pessebre doncs, a la nit ens veiem treballant allí, o quan estàs actuant en el Pessebre estàs amb un crió més petit i estàs parlant amb ell, i bé, o estàs amb algú de més gran i aquests més vells t'expliquen com es treballava antigament, i hi ha molt bon caliu.

8.- I el fenomen de la mundialització intervé en la dinamització de les festes populars i tradicionals catalanes?

Bé, jo em sembla que el Pessebre Vivent de Sudanell, en aquest cas, no es recupera o es celebra per aquesta por davant la mundialització, de perdre la nostra identitat cultural pròpia. Fins ara, tot el que era treballar amb els animals, els carros, tots els estris, fins fa vint o trenta anys es tenien bastant a mà i no se'ls hi donava massa importància ni valor, però ara ha arribat un moment que

ha canviat tant la cosa que això ara està desapareixent i ara totes les cases que tenien carros i antiguitats s'estaven treient, i no se'ls hi donava valor, com que tens tanta cosa i en tanta quantitat no li dónes valor, i així, mica en mica s'havia anat oblidant i arraconant tot, i la gent gran li agrada recordar com treballaven abans i amb el Pessebre s'ha aconseguit recuperar aquesta manera de fer les coses abans, com es treballava, i no amb el sentit religiós, sinó perquè són oficis, estris, maneres de fer d'abans que no volíem que es perdessin.

Maribel Benito⁹¹⁶

Districte Nou Barris, Ajuntament de Barcelona ⁹¹⁷

1.- El Districte de Nou Barris és el que organitza la Fira Medieval durant els actes de la Festa Major. Des de quan sorgeix aquesta idea i per quin motiu sorgeix aquesta possibilitat de celebrar aquí, a Nou Barris, un mercat medieval?

A veure, jo per contestar-te el tema concret,... tu has concretizat molt, però voldria donar-te més el marc global, perquè és dintre d'aquest marc en el que es pot englobar aquesta activitat en concret. A veure, la Festa Major de Nou Barris ha tingut com diferents edicions, amb diferents propostes al llarg de molts anys. Llavors, estem parlant de l'última edició, que de fet és la tercera, la tercera edició de Festa Major, això t'ho dic, perquè ha tingut línies de treball molt diferents, eh!. Primer hi va haver una línia en la que es feien més concerts, després hi va haver una línia de més participació d'entitats, i ara estem en una tercera, que en aquesta en portem tres anys, aquest serà el tercer any, i amb aquest nou model de Festa Major el que volem precisament és recuperar molt tot el tema tradicional, i ho entenem així perquè, pensa, que Nou Barris és un districte de nova creació, on no hi ha cap barri històric, és un districte una mica de sumatori, perquè tot són barris de la perifèria de la ciutat, i llavors tenim 14 barris, però cap d'ells amb una tradició històrica important, perquè tots van ser producte de la immigració espanyola dels anys seixanta, eh!. I per tant tenim això. Uns són més polígons, i d'altres que van néixer en l'època del barraquisme i ara s'han anat reformant, però tots els 14 barris són de nova creació i no tenen una història centenària, diguéssim, no tenen una arrel històrica de cultura doncs, d'aquest nivell de cultura popular i tradicional, i per tant estan molt lluny de la cultura més catalana.

Llavors, en aquesta tercera edició de Festa Major, teníem claríssim, i amb això ja vam començar el 1999, que volíem incorporar molt els temes tradicionals, i llavors, per exemple, doncs què vam fer?. Vam agafar una mica, sense agafar el

---

⁹¹⁶ Responsable de Cultura del Districte Nou Barris.

model, però sí anant amb aquesta línia, les Festes de la Mercè. Llavors, doncs, vam incorporar un matí de Festa Major amb uns cercaviles, una diada castellera, uns correfocs,... Aquí, al Districte, tenim d'aquests elements de cultura tradicional. Aquí a baix, al vestíbul tenim els gegants, però els gegants han estat com deu anys tancats en un magatzem, perquè els gegants es van crear, fa això, uns deu o dotze anys amb una gent que en el seu moment va pensar que era interessant de tenir-los, però aquesta incipient colla gegantera es va desfer, es va diluir....

2.- Era la Colla Gegantera de Nou Barris?

No, no era ni això. Era una gent lligada a una entitat molt important que tenim aquí, que és la Ideal d'en Clavé, que té moltes seccions de treball, bàsicament treballa el tema de coral i de sardanes, i llavors, aquesta gent va considerar fa molts anys que era important que el Districte tingués gegants, no!. El que passa però és que és una entitat amb un perfil de població d'edat avançada, que a més a més s'ha anat fent gran i que ara doncs, no poden portar els gegants. Llavors, han estat guardats en un magatzem, mig perduts. Llavors, aquests gegants en concret, els vam recuperar l'any passat. Els vam trobar en un magatzem on estaven fets caldo, els vam arranjar, ens van ajudar la gent del món dels geganters a recuperar-los. I de fet, no tenim colla en el Districte, sinó que és la gent de Sant Andreu, de la Colla Gegantera de Sant Andreu els que ens els porten, eh!. Hem signat un conveni, que l'any passat va ser el primer any, i aquest ja és el segon, i hem pactat uns mínims, perquè aquesta gent ja té els seus propis gegants, i de fet en tenen quatre, més uns gegantons que ara estan fent, perquè els nanos també els puguin portar. Per tant, clar, ells ja tenen molta responsabilitat en la seva entitat i a nosaltres ens fan el favor de treure els nostres gegants en la seva Festa Major, en la nostra i a la Mercè. Aquests són els compromisos que tenim amb ells, i deu n'hi do! el favor que ens fan.

I mentre's, estem intentant que gent d'aquí de Nou Barris, doncs, s'animi a formar una colla, i per això els tenim aquí a la seu del Districte exposats

---

⁹¹⁷ Entrevista realitzada el dilluns 12 de febrer del 2001.

permanentment, i per això a la Festa Major, a part de sortir en els cercaviles, doncs durant tota la festa els tenim presents, exposats a la plaça porxada de la seu. I així, la gent els veu, sap que a Nou Barris tenim gegants, i així a veure si s'anima i forma una colla. Hi ha hagut trucades, eh! de gent que ens truca i ens diu: "Escolta, això dels gegants i tal...", però encara no ha acabat de quallar. Quan ens truca algú, què fem?. Els posem en contacte amb la gent de Sant Andreu i llavors, ells els conviden a sortir a les seves sortides, i a veure si així els arrela la falera gegantera.

Això és un tema, no!. I a part hem fet la ballada de gegants de colles petites, o el correfoc de bestiarí. Aquí hem optat, com que tenim avingudes molt grans, molt àmplies,... eh!, el que hem fet és modelar un correfoc una mica diferent del de Ciutat Vella o del de Gràcia, que passa per carrers més petits. Una de les gràcies del correfoc o el que agrada a la gent d'aquest món és que els carrers siguin estrets i que el foc arribi molt. Aquí, això no és tant possible, pel tipus de barri i tal, i per això hem ideat el que nosaltres en diem més, un correfoc de bestiarí. I llavors, més que a colles de diable, el que convidem és a bèsties de foc. I llavors, fem un format un pèl diferent. Agafem grans avingudes i agafem més aquest format de bèsties de foc i no de colles de diables, eh!.

Bé, hem anat generant tota aquesta història, recuperant aquestes activitats també a Nou Barris. Aquí, gegants en tenim, però no tenim colla gegantera; però en canvi, de diables sí que en tenim. Tenim dues colles de diables, una que està lligada a l'Ateneu de Nou Barris, que està al Barri de Roquetes, i són els Diables de Nou Barris i també tenim el Drac de Nou Barris, que també està allà, i després tenim els Diables de la Guineueta, que estan aquí més propers, i un Drac que treuen els de la Guineueta, tot i que inicialment està més lligat a la tradició d'un centre cívic que és el de Torre Llobeta, que està al passeig Maragall, que és una masia antiga, és un centre cívic molt maco. I allà està lligat el Drac de la Guineueta.

3.- I fa molt que existeixen aquestes colles de diables?

Sí, sí. No et sabia dir la data amb exactitud, però jo et parlaria d'uns deu anys. I això, sí que els tenim i sí que funcionen.

A part d'això, què tenim més?. Pensa que la Festa Major, que té lloc a finals de maig, no existia i ens l'hem hagut d'inventar. Llavors, fa un parell d'anys, vam pensar en aquest edifici, la seu del Districte, que és molt gran, i que és l'antic mental, l'antic edifici de salut mental,... doncs bé, s'hi ha fet molts arranjaments. Abans, els entorns de l'edifici eren un barranc, sense asfaltar, sense res, ... eh!. Llavors, des del 1997 al 1999 es van fer els arranjaments i a l'any 1999 es va inaugurar tot aquest entorn, amb la Plaça del Districte i el Parc Central de Nou Barris, i tots aquests entorns ens van ajudar a crear el centre neuràlgic de la vila, de Nou Barris. Com que no hi ha un centre històric com a Gràcia, com a Horta,... el que intentem és això, crear aquest centre, aquest entorn i, jo crec, que la seu això ens ho està permetent, no!, perquè és la casa de l'Ajuntament a la plaça gran, com a tots els pobles, i és això, no!, com a Sant Andreu que té la plaça Urfila, o a Gràcia la plaça Rius i Taulet, o a Horta Santes Creus,... doncs, una mica el mateix. El que passa però, és que ho hem d'anar creant, perquè no existeix. La Seu és el centre, amb la plaça de la vila i els entorns que acaben de configurar-ho, és on també té lloc la Festa Major. Llavors, cada vegada,... a l'any 1999 la festa estava molt dispersa perquè preteníem que arribés a tots els barris, i l'any passat ja vam fer un intent de recollida cap aquí, i aquest any 2001 encara hi haurà més recollida. Llavors, com que el 80-90% de les activitats passaran a l'entorn del que és la casa de l'Ajuntament, la plaça porxada, la plaça de la seu,... Estem parlant d'un volum d'activitats d'entre 45-50 que transcórren en deu dies, és una festa d'envergadura,... Si parlem de números, de grans números, en la festa ens passen entre 130-150.000 persones, vull dir que deu n'hi do!. Vull dir que és una festa que es concentra bàsicament en dos caps de setmana i que en aquests dos caps de setmana hi passa molta, molta gent per aquí.

Llavors, fa dos anys, amb la recuperació del pati interior porxat vam pensar que estaria molt bé fer alguna cosa allà dins que donés un format més de caire de cultura tradicional. Llavors sabíem de l'existència del mercat medieval, perquè

ja havia passat en d'altres poblacions, i vam plantejar la possibilitat de fer-ho. Bé, ho vam programar, el vam buscar, vam parlar amb els impulsors d'aquest mercat, ens va encaixar la proposta i el vam programar. I d'això fa... el 1999 la primera vegada, el 2000 la segona i aquest any tornem a programar-lo. Llavors, aquest mercat, la lògica que porta, clar està pensat més per pobles o per un format més de petites poblacions, i llavors, una de les propostes que fa la promotora d'aquest mercat és incorporar tota la dinàmica del problema en el propi mercat. Per exemple, jo el vaig veure a Calafell aquest estiu, o fa dos Nadals el vaig veure a Vic,... i el que fa és incorporar el món artesanal, el món de botiguers que passa al voltant d'allà on es monta el mercat. Hi ha una producció mínima que són els 50 artesans, no sé, m'invento la xifra, que acompanyen el mercat i llavors el que preten és incorporar l'entorn d'allà on passa. Llavors, si hi ha, jo que sé, filadors, o hi ha gent que treballa el vidre o el ferro, o tal,.. se'ls hi fa la proposta d'incorporar-los al mercat amb unes condicions, i és que ha de readaptar el vestuari, la paradeta ha de tenir un format medieval,... Clar, això a Nou Barris era difícil, perquè no tenim artesans per incorporar en aquest entorn. A Gràcia, a Ciutat Vella potser hagués estat possible, però aquí no. Però bé, què teníem aquí a Nou Barris que podíem aportar al Mercat Medieval? La producció de l'Ateneu. L'Ateneu de Nou Barris és un centre cultural que treballa molt les propostes del circ. Llavors, què tenim?. El Mercat Medieval té tres gràcies: una és la dels artesans que són les paradetes, una segona és l'ambientació que crea que realment reproduïx un mercat medieval i una tercera és que hi ha ambientació de saltimbanquis, circ,... i aleshores, tots aquests productes són de l'Ateneu, estan comprats, llogats a l'Ateneu. Són productes que fem aquí a Nou Barris i que s'incorporen al Mercat Medieval. Era la manera de portar i d'apropar el Districte de Nou Barris al Mercat. Llavors, a més a més, tenim un nivell de producció en temes de circ molt alt, vull dir, ara hem estat al Teatre Nacional de Catalunya amb un producte, vull dir que el nivell és de molta qualitat i per tant, què hem fet? Hem incorporat el que ja teníem al Mercat. Ha sigut la nostra manera de portar algo autòcton.

Clar, aquí a Nou Barris tenim molts equipaments culturals, amb molta singularitat i amb molt de nivell i llavors, un d'ells és allò el circ. Quan parles de Nou Barris sempre surt el circ com el *copyright*, el segell de qualitat. Llavors, era només incorporar aquesta història que funcionava al Mercat i apart perquè encaixava molt bé. Clar no tenim artesans, no tenim no sé què, però tenim l'espectacle que és de Nou Barris. Era una manera més de sumar activitats en aquest format de Festa Major tradicional. A més a més, jo crec que vam tenir el do de l'oportunitat, vam ser els primers a Barcelona que vam fer el Mercat i tenim l'exclusivitat, ara. Bé, no tenim signat cap contracte d'exclusivitat, però la pròpia activitat ja fa que sigui exclusiu, a banda que els promotors del producte ho tenen claríssim. Si a Barcelona, cada mes tens un Mercat Medieval, al final el cremes, al final el cremes. En canvi ara, només passa un cop a Barcelona i això és important, perquè la gent ho espera. És vistós, és agradable de passejar, pots menjar, pots comprar,... hi ha espectacle i l'espectacle és molt vistós, pots estar una hora i mitja veient l'espectacle i això li dóna molt de relleu, molt de caliu. Llavors la gent ens ho demana, "Torneu a portar el Mercat Medieval?". Si això passés al maig aquí, a l'agost a Gràcia, el setembre no sé on,... perdria l'interès, perquè Barcelona és molt gran, però és una ciutat i la gent té molta movilitat, no!. I jo crec, que hem tingut la sort, que ha estat casual, no vull posar jo cap medalla a Nou Barris, però hem tingut la sort de ser els primers de programar-ho i que ara, una mica, és l'exclusivitat de la ciutat. I els promotors també ho tenen molt clar. Això es fa a Nou Barris, i no pot passar després a Sant Andreu, a Gràcia, a Horta,... perquè és que sinó perd la gràcia. Llavors, sabem això, que el Mercat té lloc per Nadal a Vic, l'estiu a Calafell, no sé quan a les Illes,... i per maig a Nou Barris. I això és un punt més.

Què passa amb el Mercat Medieval? El vam fer el primer any i vam triomfar, però triomfar. Tenim uns números altíssims, perquè es va programar tres dies seguits, el dissabte, el diumenge i el dilluns de Pàsqua, que aquí a Barcelona és festiu. L'any passat i enguany només serà de dos dies. El divendres a la tarda es munta, però no està obert al públic i el dissabte al matí s'inaugura.

El primer any vam triomfar, el segon també, però teníem por a l'hora de programar-ho perquè dèiem, "Home el Mercat és el Mercat, però... *visto una vez*, ja perd la gràcia". Llavors, què proposem?. A part que no és veritat, perquè realment la gent espera el propi Mercat,... però què proposem?. L'any passat ja ho vam fer i ens va sortir genial. Era dotar-lo d'una activitat afegida cada any, eh!, que tot i que el mercat és el mercat, sempre s'espera veure què hi ha de nou. L'any passat, per donar-li la seva gràcia de medieval, ens van fer una proposta d'un grup de teatre que eren de la zona de Tarragona-Castelló, de molt al sud, que ens proposaven la construcció d'un drac de gran format, d'un drac que feia 4 metres d'alçada per no sé quan... molt gran. I llavors, era un drac mecanitzat, és una estructura mecànica de ferro, amb una gran lona que es feia a la tarda-nit. Llavors aquest drac va estar des de les 11 del matí del diumenge davant de la plaça... doncs, es va descarregar un trailer de ferro i es va començar a modelar aquest drac. De forma que l'expectativa de tota la gent que passava pel mercat era veure què passava. A més, la gent, els propis constructors ho anaven explicant.... Per fer-lo més territorial, el que vam fer, és que aquest drac el vam incorporar als diables de Nou Barris, i es va generar una història, una lluita entre el drac de Nou Barris i el drac que venia de fora, el forani. Llavors, tot això va crear tot un espectacle de carrer. Llavors aquest drac es va anar construint aquí, va ser realment impressionant, molt maco i llavors els diables de Nou Barris, quan va acabar el mercat medieval a les vuit de la tarda, van entrar dins el mercat i amb bengales i tal van fer sortir la gent cap a fora. I llavors es va fer tot un espectacle de carrer, amb aquesta lluita dels dos dracs i ens van acompanyar fins a la part del llac, on començava el castell de focs, com a cloenda de la Festa Major. Llavors, aquesta història de lluita de foc, de diables, de dracs, va donar l'encesa del castell de focs.

Aquest any encara ho estem treballant, i també incorporem els diables de Nou Barris, també incorporem alguna cosa que estem acabant d'ajustar, però sí que hi ha una singularitat en el mercat mitjaval que ho fa diferent. A més, el mateix diumenge, final de Festa Major, al parc fem una activitat que és una macrofesta infantil, que li diem "Festa al Parc" i que és tota una proposta de 30 o 40 tallers

diferents adreçats als nens, i l'any passat ho vam fer i aquest any també ho farem, i li donem com un centre d'interès que és l'època medieval. I llavors, tots els tallers tenen un format medieval, a part que el parc estava ambientat amb unes banderoles i tal que simulaven i donaven una ambientació medieval. Hi havia els esplais que van fer una proposta de torneig medieval, per exemple. I tots els tallers, fer clauers, el cuir,... tenien un format medieval. Llavors, diguem-ne que durant aquell dia, tot el que passava tenia el format medieval.

4.- El fet de ser Ajuntament, econòmicament aquest projecte és doncs ja viable?

Sí, clar, tot el projecte en global, tot el projecte de Festa Major té un pressupost propi de l'Ajuntament, que destina a les festes i després en aquest cas més concret de la cultura tradicional, jo diria que hi ha un suport de voluntariat important, perquè està tot el treball que aporten els diables, els castellers,...

A Nou Barris no tenim castellers, a Barcelona només hi ha quatre colles, els de Barcelona, Gràcia, Sarrià i Sants. Són molt petites les colles i l'única que té solera és la de Barcelona i la colla castellera de Barcelona són els que ens munten la diada. I una mica el que vam pensar el primer any, és que la plaça de la seu se l'havia de fer seva una colla, ja que nosaltres com a tècnics no hi podíem fer res. I per tant es va intentar traspasar aquesta complicitat als Castellers de Barcelona, per fer-se seva la plaça i, la veritat és que tenim molt bona relació amb ells. Llavors, la gent de Barcelona ens munten la diada, ells busquen a les altres colles, i munten una miqueta això. Però clar ara ens comencen a demanar diners, però fins ara ens han vingut gratuïtament; les altres colles les hem hagut de pagar, lògicament, ja que són colles que es desplacen, vénen de fora de Barcelona, les despeses d'autocar, de menjar,... que òbviament s'ha de fer. Els diables també els paguem la pólvora, per entendre'ns, la pirotècnia, però que sí que tot el treball aquest.... Perquè una mica és això, la cultura tradicional va amb aportació del patrimoni cultural que té el propi Districte, en aquest cas, o la ciutat. I per tant, aquí jo crec que és important que es recolzi o es doni relleu que hi ha aquest treball voluntari, de

tot el patrimoni cultural que hi ha en el barri. I a part, lògicament hi ha una aportació econòmica que ens toca com a ajuntament.

5.- Com us doneu a conèixer?

Bé, la nostra Festa Major existeix des dels ajuntaments democràtics i ha passat per tres formats diferents. D'aquesta darrera edició, editem fulletons...

La nostra festa té un format molt ampli, i l'any passat vam incorporar un "Festival Flamenco", un festival que intentava... Clar, Nou Barris té uns tòpics de cultura andalusa de taca-taca, i el que vam intentar era donar una altra visió de què era el flamenco. Jo no sé si coneixes el Festival Flamenco que es fa a Ciutat Vella, que ja té molta tradició, i nosaltres volíem incorporar un festival que tingués un nivell molt alt, que fos reconegut a nivell de ciutat. I igual del que passa a Ciutat Vella que tota la gent del món del flamenco sap que a Ciutat Vella hi ha el millor Festival de Flamenco de no sé què, doncs, també volíem que passés a Nou Barris. Llavors, l'any passat, amb el Taller de Músics, que són una gent que està a Ciutat Vella i que a nivell del flamenco són els millors programadors o els únics programadors que tenim a la ciutat, i llavors, conjuntament amb ells programem aquest festival i pels entesos, diuen que és de *lo mejorcito que hay*. Llavors, fem una proposta de flamenc, que es fa al pati porxat, la setmana abans, donat que la setmana després es fa el mercat medieval.

Aleshores, pel que fa a la difusió, vam intentar que aquest festival tingués molt de ressò entre la gent del flamenco, vam fer una roda de premsa, que l'endemà sortíem a tots els diaris,... clar depèn. La difusió és molt àmplia. I tenim, a part del tríptics i fulletons i no sé què més, doncs depenent de l'activitat fem diferents difusions. A més, tenim mitjans de difusió local, tenim un diari, tenim una ràdio, o la TV Nou Barris. I tot això ens fa de difusió, a part dels suports típics dels cartells, els tríptics i demés.

6.- Consideres que un dels motors, doncs, de dinamització de la cultura popular i tradicional és el fenomen de la mundialització, de la immigració

que aquesta porta implícita, a més a més de la immigració espanyola dels anys seixanta-setanta?

Jo, això ja és opinió personal, jo no sé si estaria del tot d'acord amb això. Jo ho veig com una contradicció. Clar, per què volem recuperar les tradicions en un lloc com a Nou Barris? Perquè no ho tenim, perquè estem mancats de les tradicions culturals autòctones del país. Va arribar tota la immigració, i ara nosaltres intentem doncs posar-nos al nivell de la societat on estem vivint, i per tant recuperem totes aquelles tradicions pròpies d'on estem.

Però no tant, no sé, jo crec que la interculturalitat ja està bé que existeixi. I, per exemple, l'any passat vam programar activitats més d'altres cultures, vingudes de fora, perquè vam treballar amb Metges Solidaris i llavors hi havia propostes de música africana,... i el tema del mestissatge el vam treballar molt. Tenim un Centre Cívic, que és Les Basses, que és un auditori musical i allà es van treballar músiques de mestissatge....

Aleshores, el fet de recuperar aquestes tradicions, per l'entorn que tenim que és molt d'immigració, si arreu de la ciutat passen, a Nou Barris també, però no tant amb la intenció de refermar la nostra identitat cultural.

7.- Consideres que les festes, el mercat medieval actua com un recurs per a captar turisme?

Home sí, a veure, la importància del Mercat Medieval rau en que només es fa a Nou Barris, de tot Barcelona. I jo crec que això és molt important, i sobretot per districtes com el nostre, perquè parlis amb qui parlis de Barcelona, tothom, un dia o un altre ha anat a Gràcia, o la majoria de població ha anat al centre de la ciutat, i la gent, encara que no hi hagi anat, sap on està Horta o sap on està Sant Andreu, o ... Però, un barri que es diu Can Paguera, ho sap algú? O que hi ha un barri que es diu La Guineueta?, potser sona més. O, Ciutat Meridiana, hi sabries anar? O a Torre Baró? O Prosperitat? Prosperitat potser també sona més. O Canyelles? Algú ha anat a Canyelles mai? Algú de la ciutat, necessita anar a Canyelles?... Clar, a Nou Barris, doncs què ens interessa? Que la gent ens conegui, que ens visiti, que sàpiga que Nou Barris també és una part de la ciutat. Que aquests que es dediquen a promocionar el turisme des del centre de

la ciutat, i fan els plànols, ens empenyem molt, perquè Nou Barris no surt, o una part d'Horta-Guinardó no surt. Els plànols aquests turístics, i aquí els tècnics que no vivim a Nou Barris però que ens creiem la feina que fem, ens empenyem molt quan Nou Barris no surt, i ja no Torre Baró o Ciutat Meridiana que està a la punta, sinó Prosperitat o fins i tot Torre Llobeta, que està al Passeig Maragall, i que és molt possible que ens el tallin, no!. Clar, ens interessa molt que la gent ens conegui i que ens conegui per coses de qualitat, no només com allò, el barri d'immigrants que hi ha no sé a on, no!, sinó que sigui allò reconegut, que se sàpiga les qualitats que té i que pot potenciar el Districte.

I que la gent ens conegui perquè fem flamenco, no el flamenco lolailo aquest, que tothom critica, perquè clar els immigrants que varen arribar a la ciutat eren d'un nivell cultural determinat i van portar una cultura,.... S'ha de reconèixer que la qualitat del nostre flamenco és bona. I com això, doncs el Mercat Medieval,.... Volem que ens conegui la gent i que ens visiti per allò que estem fent, i que ho estem fent bé i amb qualitat.

8.- Consideres que un dels altres motors de dinamització de la cultura popular i tradicional té a veure amb el món de les associacions?

Sí, del tot, les entitats, tant les que tenen més tradició com les que menys, són les que ens ajuden a muntar tota la Festa Major. Per exemple, la Banda Simfònica de Roquetes, fa dos anys, va fer el desè aniversari i va fer una trobada de bandes de tot Catalunya,... Hi ha moltes entitats que tenen molta tradició aquí al barri, i que potser no són conegudes més que aquí, i per tant la gràcia dels tècnics és fer-ne la seva projecció cap a la ciutat.

Aquí, les entitats participen molt en la festa, s'hi involucren molt. Per exemple, la trobada de corals l'organitza la Coral Canticòrum que fa la convocatòria i que convida a d'altres corals, en fa el format,... Quan fem la ballada de sardanes, la coorganitzem també. Els diables, els casals d'avis que munten el ball d'envelat o de festa major,... Certament el teixit que tenim en el territori col·labora i participa molt en l'organització de la festa.

9.- Cada cop tenim més temps d'oci, més temps lliure, podria aquest ser un altre factor de dinamització de la cultura popular i tradicional?

No ho sé, jo és que això que tenim més lleure encara no m'ho acabo de creure, perquè cada vegada tinc més feina. Aquests pensadors que creuen i fan propostes de que cada vegada més anem cap a la societat de l'oci, jo no m'ho acabo de creure. Tant de bo, però,... jo crec que aquí encara no fruïm massa del lleure.

A veure, per exemple, el món de les entitats que és un món format per voluntariat i que per tant la gent es pot donar, pot prestar part del seu temps a fer voluntariat i tal... El món de les entitats està una mica en crisi, perquè la majoria tenen juntes molt històriques, molt cansades, que porten molts anys fent-ho i que es renoven poc, i que costa molt incorporar gent nova, injecció de gent nova. Llavors és que... jo no sé si és que els joves no s'enganxen perquè no els interessa o perquè no sabem o no saben com fer que s'enganxin, o perquè és un món que no els interessa aquest de les entitats, no!. A mi, un tema que m'està sorprenent, és el món de les AMPAS a les escoles. Jo crec que està en creixement i a més et renoves automàticament, perquè entren noves fornades i els antics van sortint, no!. Però les entitats amb més tradició, amb més solera, amb més no sé què, estan una mica en crisi. Totes aquestes entitats que participen en la nostra festa,... bueno, tot el que és l'Ateneu, l'Ateneu sí que funciona, tenen gent jove, bé per ells gent jove vol dir de 40 anys i clar... Però tota la resta, de gent més lligada a la cultura tradicional, corals, grups de sardanes,... és gent amb juntes molt grans. Els gegants, clar no els poden portar perquè són gent que tenen 60 anys. Costa una mica el món del voluntariat, està molt en crisi, perquè és un voluntariat no compromès,... Fixa't hi ha un fenomen a la ciutat que són els Voluntaris 2000, una entitat que ha nascut amb l'interès de fer ciutat, de col·laborar i ajudar voluntàriament,... doncs bé, participen quan l'activitat els satisfà personalment. Per exemple, jo no tindré cap problema per trobar voluntaris pel matí de cercaviles de festa major, i van amb els gegants i s'ho passen bé,... però quan jo demano voluntaris per acompanyar o fer reforç escolar amb un nano que té dificultats d'aprenentatge o per acompanyar gent gran o gent amb sol·litud... no tinc cap voluntari, hi ha poc compromís social. O

inclús, les ONG's que estan plenes d'un sector de població determinat però que a vegades és més per poder viatjar o rebre personalment quelcom, més que no pas oferir l'ajuda voluntàriament.

El tema del voluntariat costa, o ho fem a canvi d'algo, tenim una gratificació personal, si tu personalment en surts beneficiat com a persona perquè tens un grup d'amics i llavors anem junts, ens ho passem bé i a part, mira diuen que fem no sé què. Sinó és difícil pels compromisos que comporta.

Inclús, hi ha coses que tenen més augi i d'altres menys. Per exemple, fa deu-quinze anys, el món dels diables va fer un boom i a tots els barris van néixer colles de diables, fins i tot als barris perifèrics, i segurament és el cas de Nou Barris, jo no el conec en detall. O el Carmel, en barris on no hi havia cap tradició, perquè els diables és una activitat que enganxa molt en els joves. Això de la pòlvora, el foc, el mig colocón que agafes amb la pòlvora,... és un món que omple als joves. Els castellers també comporten un risc, i a més és una activitat que implica a tota la família, que els petitets poden estar a dalt fent d'enxaneta i no sé què, que els més grans fan la pinya,... Però hi ha d'altres móns que costa més. Per exemple, les colles geganteres estan en crisi. La gent de Sant Andreu és una excepció a la ciutat. I vam anar a Sant Andreu perquè la gent del món geganter ens va dir que anéssim a Sant Andreu perquè estan en un bon moment, però estan una mica en crisi, en general. Els gegants, els porten quatre de la colla, però la resta de gent van d'acompanyament. I a més, la gent de la junta són gent massa gran.

Valentí Comas i Quintana⁹¹⁸

Colla de Geganters del Barri de Santa Anna de Vic (Osona)⁹¹⁹

1.- Des de quan existeix la Colla de Geganters del Barri de Santa Anna?

Des del 18 de juliol de 1984. Fins fa dos anys n'he estat el cap de colla. I et puc dir que els motius que varen fer néixer aquesta colla és perquè al carrer de Gurb i al barri del Remei des de feia uns anys tenien colles geganteres, i clar, el barri de Santa Anna no podia ser menys. A més, els nostres gegants els va fer la gent del mateix barri, amb la col·laboració i disseny de la Pilarin Bayés, cosa que en els altres dos casos els varen fer gent de fora.

2.- Quines ajudes es reben per fer viable aquest projecte? Com us financieu?

En els seus orígens no es va rebre cap ajuda econòmica d'enlloc. No obstant ara, s'obtenen ingressos de les actuacions que fan els Grallers de Santa Anna. Perquè les cercaviles que fem amb els gegants són d'intercanvi, és a dir, nosaltres anem convidats a la festa d'un poble, i aquest ens torna la visita per la nostra festa major, al juliol.

3.- Com us doneu a conèixer, perquè se sàpiga que existeix la vostra colla?

En principi, amb les sortides, com que hi ha moltes colles, nosaltres sempre fem molt de sarau i de gresca, fem molta gresca i animem molt i llavors se'ns coneix i se'ns vol que anem a les seves festes majors, a les cercaviles dels seus pobles. I es així com corren les veus, orella a orella.

De tota manera s'ha de tenir present que s'han de limitar les sortides a l'any, i acotar molt bé les sortides, anant només a les més bones.

4.- Quanta gent forma part de la Colla Geganter de Santa Anna?

Bé, en la època que jo era cap, en alguns moments havíem arribat a ser unes quaranta persones, però certament això fluctua força. En els orígens, vam tenir

---

⁹¹⁸ Regidor de festes i esports de l'Ajuntament de Vic, en el període 1995-1999.

sort que un grup de noies varen apuntar-se per ser geganteres, i aquestes varen atraure un munt de nois, que eren els que portaven els gegants. I elles doncs, varen ser el ganxo perquè vinguessin la resta de geganters. I d'aquí, varen anar venint més amics i amigues, i així es va anar creant i creixent la colla, gràcies al jovent, perquè de gent gran n'hi havia molt poca.

Ah! I no tots eren gent del barri, s'havia arribat a l'extrem que hi havia només quatre persones que vivien al barri i tota la resta era de fora.

5.- Creus que les persones tenen la necessitat de formar part d'un grup social? De sentir-se que pertanyen a l'entitat gegantera del seu barri?

Aquest és el problema, ... que les persones estan molt, molt ocupades en altres coses que no volen apuntar-se en aquests grups, i clar passa que en els geganters i en els grallers cada dia hi ha més gent que està ocupada, i a més no volen portar gegants o fer castells perquè els fa mal l'esquena, resultat dels mals hàbits de seure's malament a les cadires,...

6.- Creu doncs que cada cop hi ha menys entitats geganteres?

No, no és això. El que passa és que com tota entitat cultural o aleatòria, té uns moments més àlgids i d'altres més de baixa. I una de les coses que més hi intervenen per tal que tingui èxit una entitat és el líder, perquè depenent de la persona que dirigeix el grup, doncs, és participarà més o menys, funcionarà o no. Clar, la història és trobar un bon líder que pugui mantenir aquest ritme àlgid, la cohesió, l'interès.

7.- D'on sorgeix la idea de fer a Vic, a l'any 1999, la Trobada Gegantera?

Quan estava de regidor de festes i esports a l'Ajuntament, un dia li vaig deixar caure a l'alcalde que Vic podria ser la seu de la XVena Trobada de Gegants de Catalunya, i a ell li va entusiasmar moltíssim la idea, i l'any següent Vic va ser Ciutat Gegantera. Així, l'alcaldia va promoure directament aquesta proposta i va destinar un pressupost totalment exclusiu, no sortia de cap departament, i

---

⁹¹⁹ Entrevista realitzada el diumenge 17 de desembre del 2000.

per tant era totalment lliure i tancat. També vam rebre la col·laboració de l'IMPE Vic (Institut Municipal de Promoció Econòmica) i de l'IMAC (Institut Municipal d'Acció Cultural), i després de l'Àrea d'Ensenyament, que varen fer un treball molt elaborat, amb l'edició de llibres, llibres per canalla,... sobre els gegants de Vic... I també es va fer una exposició de la història dels gegants de Vic.

Aquesta Trobada va aplegar 407 gegants, que representa al voltant d'uns 250 i escaix de colles, perquè també hi havia gegantons, nans i capgrossos.

7.- Abans també m'esmentava que existeixen Trobades Internacionals de Gegants. Quantes n'hi ha hagut aquí a Catalunya?

Dues, totes a Matadepera. Una al 1980 i l'altra al 1990. És molt difícil fer Trobades Internacionals. Aquest 2000 es va fer tot allò del Goliat, i aquest any els gegants de Vic també han anat a dues trobades internacionals, una de França i l'altra de Bèlgica.

8.- Deixant de banda el món geganter, vostè considera que les entitats culturals o les tradicions o les festes es poden recuperar degut a la necessitat que tenen les persones de formar part d'un grup, d'una associació concreta?

A veure, des del meu punt de vista, si hi ha una comunicació i un bon ganxo dels mitjans de comunicació, sí que es pot recuperar. Per l'altre cantó, cal que siguin grups formats per la gent del poble i que hi hagi un bon líder, agafant tota aquella gent per fer-la sortir de casa, pel sol fet que tu estàs en una gran ciutat, surts de casa per anar a la feina i de la feina a casa i no surts del pis i ni tan sols coneixes els veïns de la teva planta i després doncs, necessites sortir. I una opció és anar amb una colla perquè t'ho passes bomba i t'hi trobes la mar de bé. Llavors és cert, que moltes vegades una entitat funciona si està formada per una colla d'amics, i aquests junts sempre tindran interès per fer alguna, per recuperar algun aspecte de la nostra cultura, per passar-s'ho bé. Ara, cal dir que al cap de deu, quinze anys hi ha una mena de crisi de la entitat, perquè aquesta sobremana als membres del grup, i clar aquests sortien per divertir-se, per passar-s'ho bé, no perquè els manin o els obliguin a fer una determinada cosa,

ja que ja tenen prou obligacions cada dia com perquè en tinguin el cap de setmana.

9.- Hi ha com una necessitat de recuperar els nostres trets d'identitat culturals? Arrel de què es creen o inclús, s'inventen festes com la de'n Tocasons de Taradell, per exemple?

Sí, si que sembla que hi hagi una necessitat de recuperar festes o tradicions nostres, perquè el poble estima allò del qual n'està orgullós i depenent del muntatge que facis al teu poble perquè aquest estigui orgullós de la festa i que a més aquest participi de la festa, és quan aquesta festa llavors es converteix en tradicional. Per exemple, el Mercat Medieval de Vic per tal que tingui continuïtat necessita que la gent s'hi involucri. Actualment els botiguers estan pagant molts diners per tal que aquest mercat medieval funcioni, donat que les diferents parades cobren per venir a fer el seu mercat, i aquí a Vic, de moment, el poble no munta la festa o el mercat medieval, sinó que la gent de Vic viu d'aquesta festa, en plan negoci. I a veure, pots crear una festa perquè la gent s'hi involucra, es disfressa,... i d'aquesta manera, aquesta festa es converteix en popular, en tradicional, la gent se la fa seva.

10.- Ara per ara, doncs, el Mercat Medieval de Vic, encara no ha arrelat el suficient?

Pels botiguers de la ciutat si que està plenament integrat, perquè porta molts calers, és un bon negoci, però per la gent de la ciutat encara no se l'han fet seu. Pensa que aquest mercat neix al 1995, fruit de l'Ajuntament de la ciutat que decideix que Vic ha de tenir un mercat cada mes. I a través de l'IMPE Vic, es veu que per Nadal s'escau un mercat medieval per les festes de Sant Nicolau, ja que és una època de compres.

11.- Aleshores, i retornant al fil inicial, vostè creu que el temps que tenim d'oci, el temps lliure que tenim volguem disposar-lo amb un grup d'amics, amb una entitat per fer una activitat que ens porti això, uns arrels com a poble, com a ciutat, com a país?

Jo crec que sí, doncs cadascú ha introduït les festes pròpies, ara, aquí cal veure si som capaços de tancar-nos i acceptar les nostres tradicions. Hi ha pobles que accepten més les seves tradicions. Per exemple, estem sempre criticant el poble andalús i poca gent no té almenys una cosa pròpia, un tret cultural propi d'Andalusia. I en canvi, aquí, quanta gent té un disc d'una sardana, o coses de cultura popular a casa seva, en proporció de l'exterior? A vegades, nosaltres, hem de ser més,... hem de deixar més a banda les cançons que vénen de fóra de l'Estat o de Catalunya o del país, i ficant-nos una mica més en el nostre món.

12.- Per tant vostè creu que la mundialització pot suposar un renéixer de les nostres identitats culturals més locals?

Sí, hem de començar a preuar més la nostra cultura. I això no vol dir que hem de mantenir-la com era abans, sinó que s'ha d'anar actualitzant. I d'aquesta manera, doncs, els grups de grallers cada dia tenen més força perquè anem adaptant cançons conegudes ara amb les del passat. I amb la sardana pot passar el mateix. La sardana dura massa i tothom queda cansat de ballar-la tota i possiblement s'hauria de plantejar fer-la més curta i amb un altre estil, o barrejar ball i sardana. Evidentment, la cultura s'ha d'anar modificant, dinamitzant. Els grups de folk quan toquen balls i sardanes curtes tothom, inclús el jovent, surt i balla. En les trobades o ballades de sardana no hi acostuma a haver-hi mai gent jove. Ara, si es vol mantenir la cultura tal com era abans..., penso que la modernització ha d'anar lligada a la cultura com ho fa amb la resta de coses de la nostra vida diària.

13.- Considera que la recuperació d'una festa o per exemple, Vic com a ciutat gegantera, o quan els gegants surten en una ciutat a fer el seu seguici, la seva cercavila, desperten, captiven l'interès turístic de visitants, de forasters, de turisme?

Sí, i tant, que captiva. Primer de tot però cal que els mitjans de comunicació hagin fet un esforç per donar-ho a conèixer, entusiasmant a la gent per anar a una determinada festa o cercavila,.... En els últims anys, la ciutat de Vic té una força d'atracció bastant bèstia, i Vic ara està de moda, tant des de Granollers

com des de Manresa es fa evident aquest caliu, i la gent es mou per anar a comprar o per participar en diferents manifestacions culturals. Cal però mantenir una propaganda forta, i després pensar que a Vic tot el que es fa és una cosa bona, i això fa que vagin venint la gent a veure els muntatges, cultura, el Mercat Medieval, el Mercat de Música Viva,...A més, l'any passat, des de la Colla de castellers dels Sagals d'Osona s'està ideant de fer una festa, una festa dels castellers de tot l'eix, seguint el lema de "L'eix uneix", I l'any passat hi va haver una trobada d'escoltes aquí a Vic, que va batre el rècord històric, més de 15.000 nanos plantats en tendes de campanya, que no s'havia vist mai enlloc. La Ciutat Gegantera, el muntatge dels Comediants en la inauguració de la Universitat de Vic,... són tot un seguit de coses que fan que Vic ATREU. I a més a més, el nostre entorn és molt maco.

A més, és evident que en tota tradició també hi ha d'haver-hi una vessant econòmica. Ara, en el món geganter es començaran a fer fires, fires del món geganter, amb capgrossos, amb llibres, compacts, música, etc, etc. A la Ciutat Gegantera de Vic, va ser el primer lloc on es va fer i a partir d'aquí s'han anat implantant aquestes fires de cara a vendre aquests productes geganters. El món de la comercialització de productes, doncs, el món geganter no pot sortir amb patrocini, en canvi els castellers sí, i ho necessitem per poder subsistir.

14.- A què creu que es deu aquesta revifalla o aquest interès pel món casteller?

Pel morbo, per veure si cau o no cau, aviam! si es faran mal, ai! pobrets, sentir el comentari "...és que jo el meu fill no el portaria mai", però van a veure com els altres fills cauen a baix. Intervé molt el morbo, els aspectes de subversió, d'aviam si pot aconseguir-ho, aquests no han caigut, però en el moment que han caigut, el patiment... fa que ens tregui l'adrenalina del cos, l'estress...

Peter Rius May⁹²⁰
Ball de Diables de Reus⁹²¹

1.- Des de quan existeix la colla de diables de Reus?

El Ball de Diables que té la ciutat de Reus no deixa de ser de fet un dels grups d'acció de carrer que té Carrutxa, perquè des dels seus començaments aquesta associació estava interessada en els grups populars i les festes al carrer, entre d'altres coses perquè a l'època del 1978-79 hi havia uns moviments d'estudiants reivindicatius on calia ser progre i anar als balls i a les festes populars i arriba un moment que no en tenim prou només en anar-ho a veure, sinó que a més ho volem fer. I és en aquests moments que neix Carrutxa com a grup que té una etiqueta que és molt complicada, molt de l'època, amb el nom de Grup de Recerca i Acció entorn de la festa i la cultura popular, o sigui, ens fem ressó i som de fet hereus del cercle d'estudis i de recuperació de les festes i la cultura popular que des de Barcelona estaven treballant, i que entre d'altres, estava format per Bienvue Moya, en Jordi Pablo, en Jesus Contreras, etc, etc. que finançats per Caixa de Barcelona munten aquell seguit d'exposicions com "Ara ve Nadal", "La porta de l'Estiu", "Festes de la Primavera", "La tardor", etc, etc. Nosaltres som hereus, i inclús generacionalment, ells són una generació més gran que nosaltres. Hi havia molta tradició i comencem per recuperar festes, i recuperem, per exemple, la celebració popular de la nit de Sant Joan, perquè aquesta era una festa que es celebrava de manera privada, tothom buscava un mas amb la seva colla, però no existia una foguera i una revetlla popular i reivindiquem aquesta festa participativa per tothom, i nosaltres la portem aquí a la plaça del castell, i així neix la festa. També hi ha un altre factor que ens influencia molt que és la gent que està en grups d'animació, que comencen amb la moguda dels diables i tal, però nosaltres no som hereus dels espectacles de Comediants, perquè aquests vénen molt després, tot i que tots hem begut de les mateixes fonts, una època que per comprar o per aconseguir que algú et deixés

---

⁹²⁰ Vocal de l'Arxiu de Ball de Diables de Reus.

⁹²¹ Entrevista realitzada el divendres 8 de juny del 2001.

un llibre de Joan Amades o catàlegs d'aquests havies de fer mans i mànigues. I de fet, nosaltres anem més enllà de l'estricta i típic recercador, de recuperar la tradició de Reus del Ball de Diables, escriure-ho i deixar-ho tancat en un armari, això no tenia cap mena de gràcia, sinó que a més l'haviem de practicar, pensa que teníem 23 o 24 anys tots nosaltres, llavors anava així. I així comença. Llavors arriba un moment que clar, no tothom entra amb les mateixes finalitats, el grup inicial de Carrutxa hi ha qui només vol fer recerca i hi ha que només vol fer acció. Aquesta situació, més o menys complicada, s'allarga fins als anys 90, i llavors hi ha una escissió, es trenca físicament, i Carrutxa té un propi local i nosaltres ens establím en el nostre propi local i ens legalitzem com a associació de Ball de Diables, tot i que la primera actuació de diables va ser el 3 de juny de 1981, que vam fer la primera sortida sense masses acabades, només tirant carretilles, perquè era la Jornada Mundial Antinuclear, perquè per ser popular i antimilitarista s'havia de ser ecologista i a més demostrar-ho. Llavors, els deu anys vam estar com associació dins de Carrutxa, fins que ens vam separar com a entitat amb el nom de Ball de Diables. El per què d'aquest nom ja fa referència a la història, ja que a Reus hi havia un ball de diables des del 1604. A Tarragona van més enrera, i tenen el que es el primer grup de pòlvora amb finalitats festives de tot Europa i és un rebut de l'any 1463 on es diu que es pagui no sé quants sous i no sé quants diners a no sé qui pels coets pels diablers. En Jordi Beltran, per exemple, doncs ha sigut un dels fundadors del Ball de Diables de Tarragona. Aquest és doncs, un document important, i pensa que tota la gent que vam fer recerca erem o som autodidactes, i tots teníem una altre feina, això era una ocupació fora d'hores. Bé i el nom de Ball de Diables de Reus ve perquè hi havia una modalitat molt anàrquica i reconeguda que era el Ball de Diables del Baix Camp, i que no sé si ho saps, però no té un nombre determinat de components, portem carretilles, portem cadaú a sobre un civader, portem els vestits, amb les formes i els colors dels vestits que duien a l'època de finals del XVIII,... tot plegat, amb una mica de garantia de bon fer, fer-ho bé, de copiar el que realment s'havia fet amb tot, amb les carretilles, amb les masses, amb els vestits, amb el civader,.... Tots doncs, no només nosaltres, sinó Tarragona,

Vilafranca,... hem volgut recuperar una tradició, la del Ball de Diables, que no està en la forma sinó en el fons, perquè no som uns diables doncs, estrictament tradicionals perquè segur que el meu besavi no portava les bambes que jo porto, tot i que nosaltres portem espadenyes de set betes, però segur que no es mullava el vestit amb una bomba a pressió que tenim, sinó que deuria posar la jaqueta en un abeurador. Però avui en dia, d'abeuradors no n'hi ha. Per altra banda, nosaltres portem tots ulleres per protegir-nos, ells no en portaven. I nosaltres tenim molt clar que som diables del segle XX o del segle XXI, no del segle XIX.

2.- I com us financeu?

En principi, tots hi anàvem pagant-nos-ho de la butxaca, i hi havia actuacions,... que entren una dinàmica amb l'Ajuntament, ja en l'època Carrutxa que vam entrar en la dinàmica de convenis. Però davant d'una política, davant del que normalment fa la corporació municipal o una administració pública que és la de subvencionar l'activitat cultural, nosaltres ens hi neguem perquè no és massa clar, és una cosa que critiquem en els altres i no estem disposats a fer-ho i, pertant entrem en un conveni de contractació, és a dir, volem que quedi ben clar què farà cadaú, on es convenen les activitats i actuacions que durà a terme Ball de Diables al llarg de l'any i el que li serà recompensat per aquestes. També cal dir, que Ball de Diables de Reus, està disposat cada any, a fer una actuació en nom de la ciutat a preu de cost. I la ciutat de Reus ens pot enviar com a representació seva, i això vol dir que un any ens van enviar a la Fira de Calella perquè hi havia estat convidada Reus, va ser anar i tornar, o un any que ens va enviar 10 dies a la República d'Argentina, a la ciutat de Bahía Blanca, i vam anar quinze membres del ball de Diables de Reus en representació de la ciutat.

Llavors, tenim aquest conveni que ens paguen en funció de les actuacions que fem, però també per cobrir les despeses que tenim, del local, i les altres coses que anem fent. Per exemple, Ball de Diables de Reus incorpora la Cabra de Reus, que és un element festiu del bestiar que no volem fer tradicional, sinó

que volem mantenir-lo per disfrutar-ne nosaltres. Aquest és el primer animal que apareix a Catalunya després del franquisme, i és com un ariet amb orelles i amb foc. Té molt d'èxit, i li han sorgit moltes còpies. Però és per les nostres actuacions pròpies, per fer el boig, per passar-nos-ho bé. Llavors per les actuacions més serioses, ja tenim el drac.

Aquí, a Tarragona, hi ha un programa de suport per part de la Diputació a través dels ajuntaments que consisteix en un catàleg de serveis culturals on cada consistori es posa en contacte amb aquestes entitats, les contracta, pagant una part la Diputació de Tarragona i l'altra l'Ajuntament del poble concret, i darrerament s'ha limitat a tres actuacions per grup i per Ajuntament, perquè tothom hi tingués cabuda.

I lògicament, les actuacions les cobrem. No hi ha un preu fixe, depèn del foc, dels coets que utilitzem a cada actuació, però sempre demanem un sopar, perquè la gent no cobra per fer de diable, i per tant això és el mínim. De vegades, hi anem a canvi senzillament que ens tornin l'actuació, doncs perquè hi ha un bon ambient o una bona relació, i d'altres, a preu de cost, i d'altres pagant alguna cosa més. Depèn.

3.- Quants membres formeu el Ball de Diables de Reus?

Sempre hem estat sortint al carrer entre uns vint o trenta-cinc, comptant els acompanyants. Hauríem de ser més, per anar bé, però,... L'entitat té 85 socis en aquest moment, on hi ha gent que hi col·labora perquè ha sigut diable algun cop a la seva vida, gent que ho és perquè hi té el seu fill o el seu pare. I, de fet, tots som diables, no diferenciem els que toquen els tabals, aquí tothom és imprescindible i és necessari.

4.- L'oci és un element de reactivació de les festes populars i tradicionals?

Sí, hi estaria d'acord. No sé si als 80 quan es va produir aquesta eclosió, perquè la sensació que teníem és que disposàvem de més temps però s'havia produït un canvi, s'havia acabat de fer la Constitució, i necessitàvem saber d'on erem. I va ser quan, per exemple, es va fer la primera Trobada de Gegants a Matadepera, perquè la gent volia saber d'on erem, i conèixer les tradicions

catalanes. I ara, la gent vol saber quins són els gegants del seu poble. Però si jo sóc català i sóc modern, i sóc nacionalista i popular i no sé què més, també he de conèixer els gegants, i els diables, i els castells,... Aleshores, sí, l'oci, sí que hi té a veure en què dediquis temps a conèixer i a participar en aquelles festes i tradicions que et són pròpies.

5.- Relacionat amb això, doncs, la identitat cultural és de fet l'element clau per la reactivació de les festes populars?

Sí, però més que per conèixer el fet català, per què com sé que sóc català, i no de Reus o de Tarragona?. És a dir, que la sensació d'identitat col·lectiva, primer comença a la família, llavors al teu barri o al teu carrer o al teu poble, i llavors es va estenent al teu país. Aleshores, hi ha un seguit d'identitats col·lectives, i òbviament una no treu l'altre, tu ets d'una família, d'un carrer, d'un barri, d'un poble, d'un país,... amb una identitat cultural molt concreta.

6.- I el turisme, tindria res a veure en la dinamització de les festes populars i tradicionals catalanes?

Sí, amb això sí, i aquest és el recolzament que es va trobar de seguida per part del que era la Direcció General d'Activitats Artístiques i Literàries que englobava el que avui dia és la Direcció General de Promoció Cultural, on hi havia una gent amb un concepte molt obert i molt receptiu pel que fa a la cultura popular i tradicional, que van promoure la celebració del I Congrés de Cultura Popular, i que va aplegar a totes les entitats i grups de cultura popular i tradicional catalana, les quals va ser difícil que ens poséssim d'acord, però va permetre que ens coneguéssim tots, si més no els de la teva pròpia branca, i saber el que feien i qui eren, per exemple, els diables d'Alpens,....., i en principi el món dels diables, els balls parlats era una qüestió molt pròpia del Camp de Tarragona,... Bé, l'èxit d'aquest congrés, va ser que en comptes de durar uns pocs dies, va durar tot un any, i va permetre que la gent ens poséssim en contacte, compartíssim molta informació, ens coneguéssim i poguéssim treballar conjuntament, amb seminaris, jornades. I tot va acabar a Girona, en un cap de setmana molt explosiu i emotiu. Això doncs, no sé fins a quin punt havia

rebut alguna influència del turisme, però t'he de dir que a nivell del grup de diables de Reus, sempre he pensat, que nosaltres mateixos erem els primers que els caps de setmana que ens n'anàvem a Vilafranca, era com una peregrinació, per anar a veure la Festa Major, i era una senyal d'honor haver anat a les Matinades de Vilafranca. Certament, doncs, les festes formen part del patrimoni cultural d'una vila, d'un poble i s'aprofiten com a element turístic, i Tarragona en aquest cas, és un exemple molt clar. O com la Festa de la Mercè a Barcelona, que és on apareix la paraula córrer de diables. I de tota manera, depèn de cada grup i del temps que porti participant i fent festa. Contra més anys, segurament, l'interès turístic hi és més present que els que acaben de començar, i lògicament depèn també a on actüis. Fixa't que nosaltres quan anem a actuar a Torredembarra fem molt menys, perquè està plegat de turistes, que quan actuem a Reus, on hi ha molta més gent que córrer amb nosaltres, es mulla,...

7.- I tot aquest fenomen de la mundialització, té a veure en la dinamització de les festes populars i tradicionals catalanes?

Pot ser sí, de fet al 1977-78 ja podíem dir que no erem espanyols, i reivindicàvem el fet de ser catalans, perquè no ho havíem pogut ser tant com havíem volgut. I el catalanisme, de fet, a nivell de moviment ideològic, era pràcticament minoritari, no era majoritari. I de fet, què vol dir ser català? Com ser jo que sóc català? I clar sempre que jo em manifesto, penso, sento,... en català, a on està el límit per tal que no em tractin de xenòfob? Pots estimar el teu poble, des d'una vessant nacionalista, sempre però respectant les altres cultures, i assimilant aquelles coses que es poden adaptar perfectament a la nostra cultura, sense que això suposi cap mena de rebuig, sinó tot el contrari, vetllant per mantenir les nostres tradicions, però sense menysprear la resta de trets i d'elements que puguin aportar les altres cultures.

8.- I en darrer lloc, és l'associacionisme el motor clau de la reactivació de les festes populars i tradicionals catalanes?

Sí, i tant, perquè a més de fer alguna cosa, de passar-t'ho bé amb una colla de gent i de fer que les festes fossin molt més participatives, obertes a tothom,

celebrades al carrer, on tothom volia i havia d'actuar,..., contribuïes, i ara també, a conèixer uns costums i unes tradicions teves, pròpies, del teu poble. I jo recordo, que quan encara erem Carrutxa, un dels objectius que teníem és que la gent baixés de les voreres al carrer, perquè el carrer és de tots, i això venia perquè el Fraga havia dit que "la calle era suya" al 1976, després de la mort de Franco i amb el primer govern de l'Arias Navarro, on el Fraga Iribarne era Ministre d'Interior, i llavors, aquest 1976 és quan hi ha la Marxa per la Llibertat, on si tu et senties català hi havies d'anar, i on va sorgir la discussió que s'havia de fer alguna cosa, ja que amb el sentiment català sol no n'hi havia prou, sinó que s'havia de fer alguna cosa. Pensa, que era una època on la cultura acadèmica, universitària era molt encarcarada, i tothom reivindicava que aquesta cultura era de tots i que pertant havia d'estar al carrer. Jo havia vist pintades d'aquestes en parets d'aquí de Reus. I la gent, pertant estava en un grup, però per actuar, per participar. Ara sembla que ens apropem més a un concepte estètic de la festa, més de caire espectacular, i es deixa més de banda el seu caràcter participatiu. Però com et deïa, no només vas a la colla per passar-t'ho bé, per relacionar-te,... sinó per fer més coses. I nosaltres hem recuperat i juguem a Bitlles, que és un dels jocs propis dels pobles des del Baix Llobregat fins a les Terres de l'Ebre, i vam unificar les normes, i fem competicions,... perquè és un joc d'aposta, on el risc és molt alt, perquè tu apostes una quantitat de diners i dius quines bitlles no es tiraran a terra,... i així, hem fet recerca i hem recuperat el joc de les bitlles, però a més hi juguem.

Marc Sala⁹²²

Castellers de Lleida⁹²³

1.- Com sorgeix la idea, aquí a Lleida, de formar una colla castellera? I quants membres en formeu part?

Jo sóc soci fundador dels Castellers de Lleida, de l'any 1995, i com a nombre de socis o camises repartides, en tenim 700 de repartides, però que realment doncs, vinguin assiduament als assajos i que puguis comptar amb ells a l'hora de fer castells, doncs, podem ser entre 200-250 màxim.

2.- I com us financieu? Hi ha alguna mena de quota per ser casteller?

Nosaltres, no paguem res per ser castellers, no paguem ni cap quota anual, ni... Senzillament el que es demana quan un comença a la colla, paga, ara em sembla que està pagant 1000 ptes. per drets d'entrar a la colla, més que res per temes de sobres, de correspondència,... tot això; i després el que sí que s'exigeix és que es compri uns pantalons blancs i la faixa, perquè la camisa ja se li dona des de la colla mateix. Llavors, com es fa? En aquest tema, hi ha una mica d'autofinançament, vol dir que cobrem per les sortides, per cada actuació. Evidentment tenim un preu diferent per les sortides aquí als barris de Lleida que per les sortides a fóra, més que res pels costos que suposa, en sortir a fora, per exemple, contractar autocars pels desplaçaments. Nosaltres cobrem per actuar a Lleida, depenent del barri i de l'entitat que ens contracta, entre 50.000 i 80.000 ptes. per actuar. I a fóra, una mitja de 170.000.- pte, perquè a fóra has de moure molts autocars. Pensa que si desplaces a 180 persones, això representa un o dos autocars de 55, més un de dos pisos amb 80 places, més cotxes particulars. Llavors, has de procurar almenys no perdre-hi diners, és a dir, has de mirar una mica el cost, i mira si pots tenir 10.000.-ptes. de benefici, tot això que tens, per sufragar els costos de l'entitat.

---

⁹²² Vicepresident i relacions públiques de la Colla de Castellers de Lleida.

⁹²³ Entrevista realitzada el dissabte 31 de març del 2001.

Aleshores, gran part del finançament que tenim és el de cobrar per les actuacions, i per l'altra, tenim subvencions, tant públiques com privades. L'Ajuntament en aquest cas, ens col·labora anualment amb una quantitat per muntar les quatre diades a la plaça Paeria. L'Ajuntament no s'encarrega de res. L'organització de qualsevol acte casteller a Lleida depèn de nosaltres. Hi ha un pressupost anual, que... ens dieu nois! Aquí teniu quatre diners i m'heu de muntar quatre diades castelleres. I nosaltres, fem mans i mànigues per intentar fer quatre diades dignes. Per exemple, aquest any, al setembre per la Festa Major de Sant Miquel, vindran Minyons i la Vella de Valls, i això ho paguem nosaltres, una mica amb el que ens dona la Paeria i el que podem treure d'altres llocs.

T'he parlat de finançament públic. També estem buscant ara ja finançament privat, perquè entenem que una entitat cultural si no hem de pagar nosaltres, els socis, res, el que hem de buscar és vies de finançament i un és el privat; a través de convenis amb empreses d'aquí de Lleida. D'empreses on tu vas i..., per exemple, Llet El Castillo, ha entrat dins el món casteller a través de Castellans de Lleida. Ara, si t'hi vas fixar, en el Concurs de Castells de Tarragona hi havia pancartes de Llet El Castillo. I això vol dir, que l'empresa ha entrat al món casteller amb ganes, perquè li agrada aquest món i veu possibilitats de promoció del seu producte, i és qüestió d'anar buscant empreses que col·laborin amb Castellans de Lleida, i ja no només a nivell de diners, sinó també de productes. Tu fas una festa, i vas als Supermercats Plus, que són d'aquí de la província de Lleida, doncs els Supermercats Plus et diran que "pos va!" volen col·laborar amb els castellers de Lleida, et donem els gots, els plats,... el que convingui. Vas a la fruita, a les cooperatives de fruita: "pos naltres et donem la fruita". Bueno!, pos busquem una mica la col·laboració del món empresarial de Lleida. I sí, hi ha resposta, tot i que se'ls ha d'anar al darrera perquè nosaltres som una entitat jove, tenim cinc anys i no hi havia tradició casteller i els ho has d'explicar molt, què és, què és el que fas, què és el que pretens,.. i ho has de vendre amb una mica de màrketing, que això a nivell de Catalunya va bé, a La Jonquera, a Salt, a Vic, a Perpinyà, a Malloca,... i més o

menys, t'ajuden, colaboren molt. El que et dèia: a la Festa de la Candelera de Valls, és una festa que es fa cada deu anys i hi van totes les colles del país a actuar, a fer un castell alhora. Evidentment, fa uns vint anys n'eren deu colles, i actualment erem 56 colles, actuant a l'hora. Veus una mica el *boom* aquest. La raó, particularment la raó que tinc jo d'això, jo crec que hi ha un interès per promocionar aquest tipus de cultura, el tema dels castells, a nivell de ràdio, a nivell de televisió, a nivell del *boom* del 92 de les Olimpíades. A partir d'aquí, jo crec que hi va haver molta moguda, i no sé si és per qüestió política i a la Generalitat li va interessar engegar aquest tema. Jo ho veig així, i aquí, Castellers de Lleida va néixer precisament a partir d'una inquietud de un conjunt de persones que pertanyien a altres colles castelleres que per circumstàncies treballaven a Lleida i volien continuar una mica el seu *hobby* aquí a Lleida, i tot això amb una empenta a darrere per part de la Generalitat, amb una conferència que es va fer aquí, van portar a gent per explicar què era el fet casteller, a més, TV3 va fer el reportatge que s'iniciava una colla a Lleida, i a partir d'aquí, amb aquesta empenta, i amb la dinàmica que véns a veure què serà això que ho he vist a la tele, a veure què, i decideixes de provar-ho,... i vas creant la colla, el primer dia erem deu persones, el segon dia ja eres vint i el acabar l'any vam acabar essent 150 pràcticament. Una mica, un s'ho diu a l'altre, i un porta a l'amic, l'altre porta al germà,... i així va, així vas formant la colla.

3.- Assajeu molt sovint?

Nosaltres assajem dos cops per setmana, els dimarts i els divendres. Els dimarts és un assaig de vuit a onze. Diem que de vuit a deu és la canalla la que assaja i de nou a onze els adults. Tenim una hora conjunta d'assaig, però també s'enten que els dimecres has d'anar a estudi o a treballar i procures no fer massa tard. I els divendres, si que ho fem de deu a dotze o dotze i quart. Més les actuacions que sorgeixen el cap de setmana, el dissabte o el diumenge, que per sort en tenim moltes. En ser la única colla de la província de Lleida, i ser encara una mica la novetat, els ajuntaments ens demanen bastant per actuar a les festes majors,... i que no faltin. Al cap de l'any, doncs, hem de dir, que hi ha unes sis,

deu actuacions que no hi podem anar perquè es solapen les dates amb altres dates d'actuacions que any a any ja les tens concertades, previstes. Amb aquest tema anem molt bé. A més, hem tingut una evolució molt ràpida, no sé perquè, potser per l'interès, per les ganes, no ho sé, però ja l'any passat vam assolir fer castells de tota la gamma de set, i ja fa dos anys que la tenim assolida, i ja l'any passat vam fer un quatre de vuit, cosa que està molt bé per una colla que porta cinc anys i per una colla que està a Lleida, just a l'altra punta del món. I sorprèn el ressó que tenim, a nivell de la ràdio, amb aquest tema, perquè ens fan una mica el seguiment, ens tenen una mica més de carinyo, pel fet de ser de Lleida. Ens sentim molt recolzats pel món casteller.

Assajem al Convent de Santa Clara, que és un espai cedit per l'Ajuntament, però que ara ha d'anar a terra, perquè el casc antic d'aquí Lleida ara s'està remodelant, oxigenant, s'estan fent moltes places, moltes zones verdes,... i aquest és un espai que anava a terra en un principi, però com que naltres vam demanar un lloc d'assaig,... perquè els primers anys vam estar molt malament, vam estar de pavellons, vam estar realment en llocs on no podiem aixecar una alçada de tres pisos,... i van entendre al cap del temps que necessitàvem un espai més adient. Fins que no varen veure que això podia tirar endavant, tampoc no es van mullar i s'entén perfectament. Llavors, ens van deixar el Convent de Santa Clara per nosaltres, però bueno! és una situació transitòria, perquè tard o d'hora ha d'anar a terra, i llavors haurem de buscar solucions. Si ho cedeix l'Ajuntament perfecte, i si no, s'ha de fer algun tipus d'inversió i s'haurà de fer un estudi... ja veurem què fem.

4.- Com us heu donat a conèixer?

Nosaltres hem fet molta tasca, molta tasca de divulgació a nivell dels mitjans de comunicació de Lleida. Nosaltres, només de començar ja teníem tríptics anunciant lo què és la colla casteller, lo què és el fet casteller,.... Paral·lelament vam parlar amb les ràdios de Lleida, i algunes s'elles ens van cedir uns minuts en algun programa, fixes, és a dir cada setmana els dimecres, durant mitja horeta parlant de castells i anunciant una mica el que faríem. I això també et

dóna a conèixer. Llavors vam aconseguir tant a La Mañana, com El Segre, que són els dos diaris d'àmbit local, una plana sencera del fet casteller. El Segre és el dimecres i a La Mañana el dijous. I cada setmana, tenim la pàgina cedida, i cada setmana expliquem el fet casteller, expliquem les jornades a nivell general, les colles que han actuat i com els ha anat,... I procurem donar a conèixer el món dels castellers. Paral·lelament, un altre factor important és el de tallers que fem a les escoles, és a dir, fomentant el fet casteller a través de les escoles. Clar, és evident, a Valls o a Vilafranca actualment, les escoles tenen una assignatura que és la gimnàstica que incorpora el món dels castells, i la canalla ja ho porta dins, ja ho tenen, perquè sempre hi ha un familiar que ho és, el pare, un veí,... Aquí no. I aleshores, el que aquí fem és una mica de tallers enfocats a la canalla, amb edat joveneta, el primer curs d'EGB, bueno!, ara és començaments de l'ESO, però també, els últims cursos de primària. En aquests tallers el que fem és que consten de dues parts: per una part, de forma amena se'ls explica els castells, se'ls passen diapositives perquè ho vegin, se'ls explica una mica les caigudes perquè això a la canalla també els agrada molt. I a la segona part, se'ls treballa una mica l'equilibri. I d'allí, és on nosaltres en treiem més profit, és a dir, quan veus quin xicot o quina nena serveix pels castells, procures parlar amb els pares, i això també és una font que et dóna molta vida.

També, des de fa dos anys, hem aconseguit tenir crèdits de lliure elecció a la Universitat de Lleida. I expliquem el fet casteller, també ho impartim nosaltres, dos xicots de la colla que s'han especialitzat en aquest tema i durant un quadrimestre, doncs, la gent que vol va a la facultat d'Inef i fa la part pràctica i la part teòrica. I també, aquesta gent vé als assajos i veu realment com és una colla, i si podem algun d'ells també es queda. A més, a Inef, i a la Universitat en general, no només hi estudia gent de Lleida, sinó que també ve gent de Barcelona, de Tarragona, d'altres comarques, i vulguis que no també et trobes gent d'altres colles que agafen aquest crèdit i és una convivència maca, i una manera de donar-ho a conèixer.

5.- Consideres que la globalització intervé en la recuperació de les festes populars i tradicionals catalanes?

Mira, del tema de la globalització, tens un fet clar, que vulgues que no el fet casteller és un eix d'integració. I això ho tens claríssim, no sé quina colla és, ... sí la de Cornellà, que té un cap de colla marroquí. Jo suposo que si parles amb puristes de Valls, de tota la vida de castells, et diran que això és inverosímil i..., però clar jo crec que això ha d'evolucionar amb el temps..., igual que han entrat les noies als castells que abans no hi eren, avui en dia tot s'ha d'anar adaptant als temps que vivim, i un cap de colla marroquí, "pos perfecte", només faltaria. Igual que hi ha un enxaneta que és de color, els Bordegassos de Vilanova, doncs millor que millor. I aquí a Lleida, si poguessim fer-ho doncs, perfecte, no!. Perquè a quí a Lleida tenim molta immigració amb el tema de la fruita. Algun dia, quan estàvem a Pardinyes, encara va vindre algú que estava a la fruita a provar a veure què tal, com podia anar,... però els hi costa adaptar-se, però bueno!. De fet, no ens importaria, perquè una cosa està clara, jo crec que si la gent entra a fer castells, és perquè dins dels castells trobes el que és conductor d'autobus, el que treballa al cementiri, el que és enginyer i el que és metge. No hi ha diferències socials, ni de sexes, ni de religions,... I fins i tot, tu pots estar molt empenyat amb una persona a fora al carrer, però saps que quan estàs fent pinya, canvies i no hi penses, i si s'ha de fer el castell, el fas. I això és bonic, i això amb el tema de la globalització, que tu dèies, la integració, doncs, suposo que és un factor més, per la qual cosa ha servit per tirar endavant això, el tema dels castells.

6.- Consideres que l'associacionisme cultural incentiva aquesta recuperació de les festes populars i tradicionals catalanes?

Sí, sí, perquè en una colla hi entres, en teoria, sense prejudicis, eh!. A mi, m'és igual si estic fent pinya, com et comento, amb un noi de raça gitana, que amb el degà de medicina que també ve a la colla, m'entens. Però bueno, cadascú té lo seu, però quan tu fas una festa, t'ho passes bé igual, i pots parlar amb un i amb l'altre, i això, crida l'atenció. I aquest és un dels factors pels quals crec que ve gent a la colla, tothom és igual.

7.- Un altre dels motors de la recuperació de les festes populars i tradicionals catalanes és el turisme. Què et sembla?

Sí, i tant, hi té molt a veure. I això ho veuràs clarament si tu agafes un tríptic de les festes de Lleida, o de les Terres de Lleida, i veuràs que com a fotografies hi ha els cargols, hi ha el coc típic de Lleida, d'escalibada, veuràs el paisatge pirinenc, la neu, i en quant a festes veuràs l'aplec del cargol, veuràs Moros i Cristians⁹²⁴ que és una tradició recuperada des de fa cin anys, cosa que és molt vistós i llueix molt en un tríptic de Lleida, i veuràs castellers. Clar està claríssim. Per aquest any, s'està preparant aquí a Lleida una cosa important que no s'havia fet mai, i que és un protocol de festa, que aquí a Lleida no el teníem. Un protocol de festa vol dir, totes les entitats culturals, diguem, sobre paper, crear una mica de cercavila tradicional, o com li vulguis dir, però crear un ordre d'actuació, qui va el davant, qui va al darrera, qui actua, qui no actua, de quina forma es fa,... Tot això no s'havia fet, i tothom anava per lliure. Ara aquest any es voldrà estructurar una miqueteta, i de cara al setembre, el dia de Sant Miquel es vol fer una mica de cercavila popular i tradicional. Això, vulguis que no, a nivell turístic, això val molt. Perquè l'Ara Lleida, que és el patronat de la Diputació, com Terres de Lleida, que és el de l'Ajuntament, tenen molt present tot allò que és cultural i popular, perquè els hi va, i perquè l'Ajuntament ho té molt fàcil amb nosaltres: per la Festa Major saben que tenen la plaça Paeria, el diumenge al migdia la tenen plena, de gom a gom, des de les dotze fins a les dos del migdia, i saben que ells no s'han de preocupar de res. I això, a nivell

---

⁹²⁴ Més tard, m'explica en què consisteix aquesta tradició: "Resulta, que a Lleida hi ha un historiador, Xavier Massot, que va buscar una mica en els llibres les tradicions culturals a les Terres de Lleida, i va descobrir que a Lleida hi havia hagut els Moros i Cristians, igual que a València, i sap els noms de les famílies dels moros que havien viscut aquí i la dels cristians de les valls pirinenques. I a partir d'aquí, va voler recuperar una mica aquest tema, i evidentment va comptar molt amb l'ajuda institucional, eh!, per recuperar tot això, perquè més que res això és un símbol de València i d'Alacant, aquest tema dels Moros i Cristians. Però aquí fa quatre o cinc anys que s'ha recuperat, i actuen una vegada a l'any, per les Festes del Maig, i surten al matí i a la tarda. Al matí surten una mica més de país, porten les bandes de música que lloguen allà baix al País Valencià, i a la tarda fan el que és la desfilada, que baixen des del Castell, passen pel carrer Cavallers, pel casc antic, i llavors puguen de nou cap el Castell i fan la batalla final entre els moros i els cristians. És una festa que mou un pressupost molt alt, perquè és molt vistós, els trajos aquests s'han de llogar i, a part, pel què em consta, les persones que hi participen han de pagar bastant de la seva butxaca per participar en aquesta festa: per pagar els vestits i perquè han de pagar mensualment una quota.

turístic, això ho anuncien, i així els restaurants omplen, les cafeteries ja els hi va bé,... A nivell turístic, suposo que n'han de fer un bon ús.

8.- Consideres que aquest disposar cada cop de més temps d'oci ens pot dur a pensar que intervé en la recuperació de les festes populars i tradicionals catalanes?

Mira, a nivell personal, no crec que això influeixi massa, perquè el fet casteller, no sé amb d'altres entitats culturals que no puc parlar del nivell de dedicació que necessites, però si tu pertanys a una colla, què menys que obligar-te una mica en els assajos i d'anar a actuacions, i clar,... evidentment, això de vegades és un sacrifici, perquè hi ha aquell matrimoni que té l'apartament a la platja i que ben de gust marxaria el cap de setmana i just tenen actuació el diumenge aquell, i sacrifiquen una mica el seu temps lliure amb els castells. Aleshores, no és que tinguis més temps lliure o menys, sinó suposo perquè s'hi troben còmodes i és una activitat doncs, que els hi agrada. Però no només fer castells. Fer castells és el principal, però tot al voltant, hi ha els esmorzars que et trobes, hi ha el sopar que fas al mig de l'any, hi ha la sortida amb bicicletes un grup de gent,... o sigui, hi ha una sèrie de coses que es promoen també per no perdre el caliu que es pot formar amb un grup tan gran de gent, no!. Que et pots trobar gent molt diferent, no!. I llavors procures lligar-los d'alguna manera, no només des dels castells, que és el principal com dic, sinó a partir dels castells hi cap altres coses.

9.- Consideres que la identitat cultural, *per se*, és un altre motor de dinamització de les festes populars i tradicionals catalanes?

També, també, sí. Jo et diria, amb aquest cas, que hi ha gent que ve a la colla doncs perquè és catalanista, i perquè diu que els castellers són una cosa catalana, i després quan actuen les Casas Regionales aquí a Lleida, doncs, diuen: "Ara han de fer aquí flamenco, aquí a la plaça Sant Joan ". Sí, hi ha gent així i a tot arreu, però bueno!, a la colla hem tingut la sort que això, bueno!.... saps qui són, però ells no han incidit mai en coses inflexibles o intolerables, de dir, tu hem de treure l'estelada, no, la colla sempre ha tingut una personalitat

apolítica totalment, no ens hem lligat mai a cap grup polític, ni ho volem tampoc. I senzillament ens considerem una entitat cultural, i com a tal acceptem qualsevol persona, i no per dir tu ets catalanista véns, tu com que no ho ets, no véns. Mira aquí a la colla, hem tingut gent del Partit Popular i gent dels Maulets, no!, posats per cas, i entre ells prou es parlen, però cadaú té les seves idees, i ja està.

10.- En relació això que em comentes ara, tu creus que actualment s'estan instrumentalitzant políticament les festes?

Això és inevitable, és inevitable, i no només les festes populars sinó les de qualsevol tipus. Aquí, en aquests moments estan governant socialistes a Lleida. Això vol dir, que has d'estar bé amb la Paeria ara socialista, el dia que entri Convergència, també hi hauràs d'estar bé. I vull dir, tot és així, i està instrumentalitzat, segur, perquè avui la política està a tot arreu. Està en la cultura popular, perquè, oh! si vas a la Generalitat des de l'Ajuntament, o si vas a l'Ajuntament des de la Generalitat et diuen que, ostres, com és que vas als altres. I ja no et dic res, si hi ha la Diputació pel mig. Sempre has d'anar amb peus de plom, i intentar quedar bé amb tothom, nosaltres ens debem a la ciutat de Lleida i no a cap partit polític. Per tant, has de procurar només quedar bé i estar content amb tothom.

Josep Farreny Gil⁹²⁵
Castellers de Barcelona⁹²⁶

1.- Des de quan existeix la vostra entitat, els Castellers de Barcelona?

Bé, els Castellers de Barcelona es varen fundar el 8 de juny de 1969, o sigui d'aquí a uns dies celebrarem els 32 anys, i som la quarta colla més antiga de les actualment en funcionament. Hi ha colles, com la Jove de Valls o la dels Xiquets de Tarragona que recullen una tradició molt antiga a les seves ciutats, però per data de fundació nosaltres som la quarta colla més antiga. O sigui, vindria la Vella de Valls, els Nens del Vendrell, Castellers de Vilafranca i Castellers de Barcelona. Nosaltres considerem la nostra data de fundació, la data de la primera actuació. Nosaltres, la primera actuació que va fer la Colla de Barcelona, va ser quan es va posar la primera pedra al Monument als Castellers que hi ha al Vendrell. Abans estava al costat de la Nacional, però ara han fet una variant i ja no està tant a prop de la carretera. És un quatre de vuit de pedra a tamany natural, i nosaltres vam anar, bueno nosaltres!, la Colla Castellera de Barcelona hi va anar a fer la primera actuació, allà. Va fer un piló de quatre i eren set persones. Els diem "Els Set Magnífics". I bueno!, doncs ara som els dies que podem ser més, ens podem ajuntar sobre unes 300 i pico persones. Quan es van fer els estatuts i això, no ho sé, però vull dir que, nosaltres com a Colla de Barcelona pren aquesta data com la data fundacional i tot i que, la colla de Barcelona recull la tradició d'una colla que havia funcionat cap a finals dels 50, cap el 1958 es va crear, que és el que se'n deia el Cos de Castellers dels Ballets de Catalunya, o sigui, era com una secció dintre dels Ballets de Catalunya, amb els Sardanistes, els Esbarts, i tal, i llavors clar, els anys cinquanta era molt difícil suposo engegar una iniciativa d'aquestes i més a la ciutat de Barcelona i es va anar aixopluc als Ballets de Catalunya, no!, els Ballets Populars de Catalunya. També a començaments de segle havia funcionat una colla, el que passa és que

---

⁹²⁵ Àrea de Relacions Públiques dels Castellers de Barcelona.

⁹²⁶ Entrevista realitzada el dimarts 22 de maig del 2001.

no està massa clar si una o dues. Una al Barri de Gràcia segur i deien una altra a Barcelona, que es deien els Xics de Barcelona, però bueno!, l'antecedent més directe és aquesta colla del 58, que va durar quatre o cinc anys, després es va desfer, però al 69 va reprendre pràcticament amb la mateixa gent, i aquesta va agafar, va cuallar i és la que ha arribat fins ara.

2.- Aleshores, els motius de l'existència de Castellars de Barcelona són els de reprendre una tradició castellera que hi havia hagut a la ciutat, no?

Bueno, bàsicament era, no de la tradició que hi havia a la ciutat, perquè de tradició n'hi havia poca o gens, sinó que era gent que havia vingut doncs, de Valls, de Tarragona, de Vilanova, de Vilafranca, que en venir aquí, van voler aportar... Pensa que el primer cap de colla del 69, que és una persona que encara ve, havia sigut el primer enxaneta de la Colla de Vilafranca, el seu pare, que havia sigut cap de colla de la Colla del 58, havia sigut cap de colla de la Colla de Vilafranca. Tot era bàsicament gent que provenia de les zones tradicionals, que en venir aquí va voler seguir fent castells, no!. I això és també el que va passar amb les colles de començaments de segle. Pel que diuen, amb tot el tema de la fil·loxera hi va haver molta despoblació als camps i va haver-hi molta emigració del Camp de Tarragona cap a Barcelona, i llavors va ser la gent que havia fet castells a Valls, a Tarragona,... que en venir a Barcelona va seguir fent castells. Però també es va perdre aquesta tradició. Ha sigut sempre una mica, pel que fa a la Colla de Barcelona, gent de fora que ho ha portat, gent amb una tradició d'allà d'on venia.

3.- Quanta gent formeu part de Castellars de Barcelona?

Els dies que som més, unes 300, però per desgràcia només són tres o quatre dies a l'any, que són les actuacions més importants, que són la Festa Major, que és la Mercè, i llavors hi ha molts dies que també són molt tradicionals per la Colla, un és l'aniversari, que celebrem la fundació i sol ser entre el juny i el juliol, depèn de com ens cau i com ens convé, i després una actuació que és amb la que tanquem la temporada, que és la dels Minyons de Terrassa, que és a finals d'any i ja és a anar a cremar els últims barcos, i llavors, són aquests dies que ve

la gent. Llavors també tots els anys parells hi ha Concurs a Tarragona, que es fa pels voltants de la Mercè, finals de setembre, començaments d'octubre, i també és un dia doncs, que hi ve molta, molta gent. Clar, els dies que som menys, som entre 100-120.

4.- Com us financeu?

A veure, la font principal de financiació són els ingressos per les actuacions. O sigui, nosaltres quan anem a actuar es cobra una quantitat que no és per la gent que ve a fer castells, perquè la gent ve a fer castells perquè li agrada, o sigui, no cobra, però bueno! és per pagar tota la infraestructura que tenim doncs, de local, de camises, dels desplaçaments amb autocars, d'assegurances, de cinquanta mil coses... I a part, tenim subvencions d'Institucions. Bàsicament de les tres Institucions principals que hi ha, que és de la Generalitat, que bàsicament el que fa és finançar l'assegurança col·lectiva que hi ha a nivell de totes les colles; l'Ajuntament i la Diputació de Barcelona.

Depenent del tipus d'actuació cobrem més o menys. Hi ha actuacions, per exemple, que nosaltres n'hi diem de congrés, que són això realment de congrés, fan això un congrés internacional de metges, o del que sigui, i llavors, o bé els hi fan flamenco o bé els hi fan castells, i clar, per aquesta actuació normalment es cobra molts diners. Hi ha d'altres actuacions, que són per associacions de veïns en les que llavors es cobra menys, això depèn una mica. Depèn molt de per qui sigui i evidentment del desplaçament. Si has d'anar molt lluny has de cobrar més perquè et costa més anar-hi i perquè normalment t'has de quedar a dinar.

5.- Com us heu donat a conèixer, com us feu difusió?

És una cosa que estem fent constantment, no!, perquè sempre hi ha gent doncs, que es sorprèn que hi hagi una colla castellera a Barcelona, i tot i que som la quarta colla més antiga, però bàsicament ha sigut el boca a boca que és el que funciona millor, o sigui la gent que fa castells, s'ho passa bé i normalment porta amics seus, perquè aquí s'ho passa bé, i llavors pel ressò mediàtic, des de penjant un cartell anunciant assajos especials per la Mercè, o anunciant actuacions, doncs fins a les mateixes,... diguessim, observacions de les

actuacions. Nosaltres hem sigut portada doncs, d'alguns, no massa, alguns dies després de la Mercè pels castells que hem aconseguit, no!, i això és el que dóna a conèixer més a la colla. Evidentment des del 1992 cap aquí hi ha hagut un boom mediàtic molt important, amb programes de ràdio, retransmissions de televisió, i tot això ha anat ajudant a la difusió, òbviament no només a la nostra colla, sinó a totes les colles castelleres, en general.

6.- Considera que l'oci és un motor de reactivació de les festes populars i tradicionals catalanes?

Ah!, jo crec que una part sí que hi és, o sigui hi ha una part de temps d'oci que s'ha d'ocupar no!, el que passa és que potser els castells te n'ocupen massa de temps, i això és una dificultat perquè la gent continuï, perquè nosaltres assajem els dimarts, els dissabtes, tenim actuació els diumenges; el cap de setmana passat, per exemple, vam tenir assaig divendres a la nit, dissabte al matí es va casar un de la colla i vam anar a fer castells, vam fer castells diumenge al matí i diumenge a la tarda, o sigui que només vam tenir dissabte a la tarda lliure, i clar, això lliga molt. La gent si que és una manera d'ocupar l'oci, però a vegades els castells te n'ocupen massa de temps, i llavors és contraproductiu; no es converteix en una obligació, perquè es dóna una relació, per desgràcia, bastant laxa, tothom ve quan pot, o quan vol, o quan li sembla bé, però bueno, si agafes un cert compromís,... vull dir, la gent que puja al tronc, doncs sí que aquesta té un compromís, en principi, més gran,... aquesta gent evidentment hi emplea molt més temps. I clar, en el nostre cas, l'oci, diguem-ne es pot girar en contra, per la disponibilitat d'hores i de temps que has de dedicar-hi als castells. Pensa que assajem una hora i mitja els dimarts, una altra hora i mitja o dues el dissabte, la canalla assaja un altre dia sola que és el dijous, però clar això vol dir que els pares els han d'acompanyar, i llavors el diumenge, jo que sé, pots dedicar-hi tot el matí. Si vas a fora a actuar, si no et quedes a dinar, pots arribar aquí a les quatre o a les cinc de la tarda i encara has de dinar,... vull dir que és realment ja perdre-hi el dia.

7.- Una altra font de reactivació podria ser el turisme?

No, abans..., a veure no et diria que als anys setanta..., no el turisme, crec que no, però nosaltres hem sortit moltes vegades a fora de Catalunya a actuar, vull dir, moltes vegades, hem anat a Berlin, a Paris, a Copenhaguen, quatre cops a Suïssa, a França, per la resta de la península,... i llavors a la gent si que li feia molta il·lusió sortir a fora, perquè abans era molt més difícil sortir a fora. Però ara, amb això ja no ens hi trobem. Abans podies tenir dificultats per portar-hi a tota la gent que volia venir per problemes econòmics, i ara tens problemes perquè la gent et vingui a fora, perquè si a la gent no li poses molt fàcil, anar-hi amb avió, i tal i que qual,... si ha d'anar amb autocar, ja no li fa gràcia. Recordo que abans, s'havia anat fent una ruta per Alemanya, Dinamarca i França, de vuit dies, i es va fer en autocar,... la gent va agafar-se una setmana de vacances,... Ara no, si has d'anar amb autocar fins a, jo que sé, fins a Bilbao, amb cinc o sis hores d'autocar, la gent ja no t'hi vol anar perquè és massa cansat, ara ja no.

8.- Certament, jo em referia als castellers, les festes populars com un recurs d'atracció turístic, com una especificitat pròpia del poble català capaç d'atraure turisme i per tant també de reactivar tot aquest fenomen festiu. Què en pensa?

Home, a veure, jo no crec que vingui ningú a veure expressament els castells, però sí que és veritat que és un fenomen que vénen moltes televisions a filmar-les de fora. Nosaltres, eh, amb molta freqüència ens truquen televisions per venir a filmar els assajos, per venir a les actuacions,... va venir, fins i tot, una empresa americana a fer un vídeo, especialment del que eren els castells per una empresa, un congrés que volia demostrar que la unió feia la força, bueno, tot el lema típic que sempre va lligat als castells, i va estar un mes amb nosaltres filmant assajos, actuacions i tot. O sigui, va ser una cosa espectacular. Però jo dubto que vingui expressament la gent a veure això; però sí que és cert que és un símbol molt clar, vull dir que és una cosa que s'enten de seguida, que una sèrie de gent que en un moment determinat s'uneix per fer una cosa i que amb la mínima explicació que li donis doncs, la gent capta que no és un mer exercici gimnàstic o un mer circ, sinó que hi ha alguna cosa més. Això, normalment a la gent de fora li agrada molt, però dubto que hi vingui exprés per veure-ho. El

que sí és cert, és que després de la cerimònia inaugural dels Jocs Olímpics que és una cosa que es va veure per tot el món, doncs a nivell, jo crec que a nivell mundial ha tingut un ressò molt important. A nosaltres, per exemple, han vingut els de National Geographic a fer-nos reportatges. Normalment quan vénen a fer reportatges a Barcelona, doncs una cosa que vénen a fer són els castells, això ho tenen molt clar, no sé si perquè pensen que els castells és una cosa molt important a Barcelona, o molt important a Catalunya, o no ho saben, però els diuen, escolta això és una cosa molt autèntica i molt diferent a lo que es fa a tot arreu, i llavors vénen, vénen normalment a filmar algun assaig, i llavors en una actuació per veure com és no!.

9.- El fenomen de la mundialització podria tenir a veure en la reactivació festiva popular?

Jo crec que en el nostre cas no, en el cas dels castells no. Jo crec que el boom dels castells va ser una combinació de Jocs Olímpics, de boom mediàtic i que tot això va comportar que s'apuntés molta gent a les colles i llavors òbviament pugés molt, això va passar el 94-95, però des d'aleshores hi ha hagut una davallada. O sigui, s'han fet més colles, però cada vegada hi ha menys gent per colla i jo crec que el fenomen de la mundialització és molt més recent que no pas els fets del 94-95. La mundialització és una cosa del 98 cap aquí. I ara el boom ja s'ha parat també. Hi va haver un boom de colles però el que hi ha ara és un descens alarmant de la gent que hi participa. Cada vegada hi ha menys gent a les colles. Abans anaves quatre autocars, llavors vam passar a tres autocars, i ara és allò tres autocars amb un que va mig buit. I amb això totes les colles s'hi troben, o sigui hi ha un descens de la participació preocupant. El per què? Seria crec, perquè lliga massa i perquè crec que la mundialització hi ha jugat en contra. Per mi, la mundialització és la culminació de l'individualisme i això va en contra,.... o sigui en els castells, l'individualisme és una cosa totalment contrària, n'és l'antitesi. I llavors, la gent el que pensa és que té la torre pels caps de setmana i tota aquesta història, així solidària, ja no es porta, o sigui no es porta amb res, vull dir, guanya el PP i vull dir, jo crec que tot és el mateix. Hi ha una pèrdua de valors a la societat i això fa que la gent prefereixi anar a la platja que no venir a

fer castells. Tot és molt respectable, però clar és preocupant perquè hi ha molta gent per anar a la platja i poca gent per fer coses d'aquestes. Perquè hi ha molta gent que està aquí que també porta els gegants, que porta els diables,... I clar, crec, que ara tot plegat, ho ha perjudicat, perquè la mundialització ha contribuït a l'exaltació de l'individualisme, i jo crec que això ha anat en contra, tot i que això no vol dir que.... O sigui, hi ha hagut dos booms grans de creació de colles, la de finals del seixanta amb tot el moviment clandestí pel tema del franquisme i la de finals del setanta amb l'arribada de la Generalitat; i llavors el segon boom amb el ressò mediàtic dels Jocs Olímpics. Però ara, cada cop hi ha menys participació.

10.- En qualsevol cas, l'associacionisme és clarament un motor de la reactivació festiva popular?

I tant, sense cap mena de dubte. La gent que ve, que participa, que s'hi entusiasma, que hi porta més gent, familiars, amics, que s'ho passa bé, que disfruta fent castells i trobar-se amb els amics que hi té aquí,... Pensa que després dels Jocs Olímpics, sense enganyar-te, cada dia ens venien aquí al local 25 persones a apuntar-se per fer castells. De tots aquests, sempre hi ha aquells que de seguida connecten i s'ho passen bé, i fan els seus amics, i s'hi queden,.. però pensa que també hi ha els que no s'hi acaben d'integrar, ni de sentir-se-hi a gust i acaben marxant. Però nosaltres rebem a tothom, i sempre fins i tot, hi hem tingut estrangers, escocesos, americans,... Però clar, pensa que totes les colles tenen un primer moment molt bo, de creixement, de tirar cap a munt, però el que costa és mantenir-se, consolidar-se, que no fluctuï molt la gent, perquè clar per fer bons castells, necessites assajar, i clar si la gent ara ve ara no, no pots fer bons castells a la plaça. I clar la gent perquè et vagi venint i estigui sempre motivada els has de donar sempre un motiu més, un repte més. El que passa amb els castells, és que arriba un moment que ja no pots avançar més. Però sí, la gent ve, ja sigui per les ganes del risc, de l'aventura, de l'esperit competitiu amb altres colles,... i sense que hi hagi gent constant en les entitats no podríem tirar endavant. Però ara costa, costa una mica, com ja t'he dit. Hi ha molt poca participació, i les colles, tot i que n'hi ha moltes més que abans, surten cada cop

menys, només per les actuacions més importants, i no desapareixen, però clar no són prou gent per poder assajar, i sense assajos, no pots fer grans actuacions. Costa incentivar a la gent, i mantenir que vingui,... no sé com acabarà això!.

11.- I la identitat cultural catalana, és un factor clau en la reactivació festiva popular?

A veure, no tothom que ve a fer castells ve perquè tingui un sentiment catalanista. Aquí ve gent que és del PP, els que menys, però n'hi ha, gent d'Iniciativa, gent d'Esquerra, gent del PSC i inclús del PSUC, o de convergència, i cadascú ve per les seves raons, perquè s'ho passa bé, perquè es troba amb els seus amics, perquè li agrada el risc,... o perquè té un sentiment catalanista. Però jo et diria que quan una entitat, una colla castellera està molt polititzada aquesta es perd. Pensa, tot aquest boom recent de colles en llocs sense cap mena de tradició han estat molt mediades per la política. La de Lleida, i ells mateixos ho admeten, ha nascut perquè la Generalitat els ha empès, els han fet cursos, hi ha anat gent,... La de la Jonquera, també, pensa que des que l'aduanera va desaparèixer, la Generalitat va abocar tots els seus esforços a muntar coses per aquesta gent per tal que estessin ocupats, des d'un equip de hòquei, a una colla castellera. La de Vic, va venir dirigida des d'Òmnium Cultural. I Esquerra Republicana, també ha mediat moltes colles. La Colla dels Xiquets de Reus, si en part està com està és perquè Esquerra s'hi ha posat molt i ha fet molt mal a la colla, l'Ernest Benach havia sigut president i cap de colla!. Ara ja no hi va, i la colla ja no sé massa com està, però no massa bé. En Carod Rovira està a la Colla dels Xiquets de Tarragona, o en Pep Bargalló, que està a la Colla dels Nois de la Torre, de Torredembarra. Pensa que nosaltres, no actuem mai per cap acte ni partit polític, ni per assemblees nacionals, ni mítings,... a la gent li podria saber greu, no li agradaria. Inclús quan vam haver d'anar a fer un castell perquè es casava la Infanta ja hi van haver raons, al final s'hi va anar, però la gent no les tenia totes. No és bo que un partit polític dirigeixi cap colla, no és prudent, la pot acabar ensorrant. Pensa per exemple, a Montcada i Reixach, un regidor d'Esquerra va muntar una colla castellera, amb el complicat que deuria ser muntar-la en aquest poble, però al cap de quatre dies va plegar. Ara, ell i els

altres castellers impulsors van a la Colla dels Minyons de Terrassa. Però, sigui quin sigui el partit polític, penso que si aquest exerceix un dirigisme molt clar a la colla o a la festa, aquest fet va en detriment de la pròpia colla o de la pròpia festa, perquè va en contra de la unitat del grup, perquè tot i ser un grup, aquest és molt heterogeni i un decantament massa clar cap a una opció política, pot ferir els sentiments d'aquelles persones que no hi estan del tot d'acord. Però, no només Esquerra s'ha interessat pels castells. Durant els primers anys democràtics i gairebé fins al final dels anys vuitanta, les quinze o vint colles castelleres que existien arreu de Catalunya es trobaven en ciutats amb ajuntaments socialistes. Per aquestes raons, al començament CIU i la Generalitat recolzava altres festes, com les sardanes, i deixava de banda els castells. Ara ja no és així, però sí que ho havia estat al començament, i de fet la majoria de colles se sentien més properes a les ideologies socialistes perquè sentien que hi havia una mena de solidaritat entre les alcaldies socialistes i els ciutadans que volien celebrar les festes al carrer... Però, en qualsevol cas, el dirigisme polític d'un colla l'acaba malmetent.

Ara estic pensant, però, que hi ha per exemple, una colla a la Catalunya Nord, que hi vam anar a actuar, era un poblet prop de Perpinyà, que la colla castellera feia castells reivindicant la seva condició de catalans, el patriotisme vinculat al fet casteller era doncs, evident.

Pau Ricomà⁹²⁷

Colla Jove Xiquets de Tarragona⁹²⁸

1.- Des de quan existeix la Colla Jove Xiquets de Tarragona?

A veure, molt per damunt, a Tarragona es fan castells des de fa 200 anys pràcticament, des que van començar els castells que van arrelar al Camp de Tarragona, a Valls, però a Tarragona també. I el seu origen ve a ser una evolució d'una sèrie de balls medievals, hi havia balls de valencians,... una sèrie de balls on uns puguen damunt dels altres, no!. Llavors hi ha hagut una evolució cap al que és colla de castells, que quan van néixer al segle XIX, estaven molt..., a veure, eren organitzacions que es fomentaven en sectors de treball. Abans van néixer dues colles que eren els pagesos i els menetrals, i a Tarragona, els pescadors i els pagesos, també. Vull dir, era bastant normal en aquella època que les organitzacions tinguessin a veure amb els sectors de treball, no!. Això es va anar desenvolupant, i al llarg del segle XIX va tenir una època d'or a la segona meitat del segle XIX on es van fer els primers castells de nou, bastant importants. D'això, estem parlant d'un àmbit molt propi que és Camp de Tarragona, fins a Baix Penedès i Penedès, fins el que és Vilafranca, tot i no tenir colla pròpia, Vilafranca fa uns anys estan fent castells molt importants, no!. Això és una mica l'evolució, i a finals del segle XIX, que amb la industrialització, la fil·loxera, una sèrie de coses, fa que hi hagi un punt de bastant canvis de gent que canvia d'un lloc a l'altre, i el tema castells cau en decadència, cau en decadència i tarda moltíssim, moltíssim a recuperar-se. No és fins a la segona meitat del segle XX, després de la Guerra Civil que comencen a fer-se els primers castells de vuit,..., però vaja!, estem parlant de bastant després, no!, que és quan comença la revifalla autèntica que bueno! a partir dels anys 70 es va fent més important i als 80 hi ha hagut un boom que és molt gran, no!. Tarragona viu de sempre aquesta evolució, no és com d'altres ciutats que

---

⁹²⁷ President de la Colla Jove Xiquets de Tarragona.

s'incorpora més tard, des de fa uns vint anys o poc més, sempre ho ha viscut, i ho ha viscut amb clau de rivalitat. Les dues colles antigues que eren la dels pescadors i la dels pagesos amb el temps es van transformant, la situació canvia, i després de la Guerra també hi ha dues colles que són la Colla Vella i la Colla Nova de Sant Magí, dita Nova normalment, i Tarragona viu sempre en un segon pla el que és el protagonisme dels castells, i Tarragona tot i tenir colles, és incapaç de seguir el ritme que hi ha a Valls. Entre altres coses, perquè Valls aconsegueix que tot el poble visqui la història dels castells, mentre que a Tarragona queda reduïda a uns sectors de treball molt concrets: gent que treballa als molls, gent de la part alta i són colles que tenen encara molt d'aire de les colles antigues, colles on no hi ha gent de diferents classes socials, sinó que és una cosa molt molt sectoritzada, perquè Tarragona és una ciutat molt especial, molt de funcionari, molt de capellà,... vull dir, una ciutat molt complicada. I els castells es viuen com una cosa aliena, i tampoc fa res els castells per integrar-se, no!. Llavors, amb tot això, hi ha una crisi forta, bueno!, sempre viuen aquestes dues colles en un segon terme, i als anys 1970, l'Ajuntament té una gran idea, que surt fatal, que és la d'unificar les dues colles, i ajuntant-les se'n crea una de nova que és la de Xiquets de Tarragona. La colla nova no va fer dos i dos no són quatre, sinó que dos i dos fan dos i mig, i de les dues colles hi ha una gent que es va integrar completament a la colla, mentre que la Colla Vella no es va integrar quasi gens i hi va haver una època amb resultats de castells molt fluïxos, amb poca gent,... una sèrie de coses, no!, perquè continua essent un nucli de gent bastant tancat. I la crisi continua perquè no incorporen gent de fora. I dintre de la colla, hi ha un grup de gent molt jove, que estan constituint la junta directiva d'aquesta colla, que a finals dels anys setanta intenta obrir la colla a la resta de la ciutat, a d'altres sectors, tal i qual. La cosa no funciona perquè hi ha un seguit de resistències dins de la colla bastant importants. D'altra banda, se sumen que hi ha gent de dintre l'antiga Colla Vella que no volia ajuntar-se en aquesta nova colla, i aquí ja hi ha doncs el gèrmen d'una nova colla, que som nosaltres, la Colla Jove Xiquets de

---

⁹²⁸ Entrevista realitzada el divendres 8 de juny del 2001.

Tarragona. Això se sap ara, i hi ha un aluvió de gent molt jove, molt estudiant i gent de sectors lliberals, de sectors molt lliberals que fan una colla interclassista, com són avui en dia les organitzacions modernes, molt interclassistes, i llavors es quan amb pocs anys, nosaltres passem a ser la primera colla de Tarragona, en quant a resultats, en quant a nombre de gent que mobilitzem, en quant a presència a la ciutat,... I bàsicament és aquesta la història, són tres nuclis, un de gent de dins que no és capaç de canviar, la gent que no va voler unificar-se a la única colla creada per l'Ajuntament i tota la gent que s'interessa pel món casteller, persones de diferents orígens: estudiants, professionals lliberals, empleats,... La Colla Jove Xiquets de Tarragona és hereva de la tradició, però també comporta aportacions noves, i aconsegueix integrar els castells a la ciutat. I amb el temps, com és lògic, les coses van per aquí, no!. I veiem que a l'altra colla de Tarragona, la rival, s'assembla molt a naltros, en tant a l'ocupació de la gent, entre d'altres coses, que no naltros amb ells, no!.

2.- Quanta gent formeu part de la Colla?

Home, el nombre de gent de la colla és molt poc fixe, perquè a la colla hi ha molt de sacrifici, és assajar dos cops a la setmana durant tot l'any, i la canalla que assaja un dia més, i una sèie de coses. I llavors, clar, hi ha gent que entra i surt, i fluctua molt no!. En èpoques o dies més assenyalats podem arribar a ser unes 500 persones, però són molts pocs dies a l'any, i els altres dies podem ser uns 300. Però és molt difícil dir-ho perquè a veure, és una cosa molt voluntarista, i no es passa llista ni saps ben bé,... Ara saps amb qui pots comptar i amb qui no, però hi ha gent que té compromisos, i que ve a mitges, i ho has de tenir en compte, i no pots obligar a ningú a més del que pot donar perquè llavors el perdries no!, més val que vinguin quatre o cinc dies a l'any, que no vinguin mai, no! I la cosa és una mica irregular per això.

I per captar gent, fem tot el que podem. En principi hi ha una tendència natural a anar-hi, evidentment funciona molt el que la gent va allà on hi té un amic o un familiar. Llavors hi ha el tema més difícil que és la canalla, perquè quasi bé cada any s'ha de renovar, no perquè deixin de vindre, sinó perquè es van fent grans i

van canviant de pis, van baixant,... i llavors, es fa de tot. Des dels propis castellers, que tenen un fill, o un veí o un conegut que ho pot fer bé, o bé, des de les escoles que estan obertes a que hi poguem anar a fer una xerrada, un passe de vídeos per captar canalla, activitats diverses,... Per exemple, a Tarragona, hi ha una fira de Nadal, on les entitats hi exposen, i nosaltres cada any hi som,... La idea és que vingui,... jo recordo que el principi els fundadors de la colla eren uns quants i llavors es va anar ampliant, i d'aquestes persones més significants i el president hi havia algun dia que quan estaven fent pinya, algú deia: "I qui és aquest?", i ja anem bé, quan la gent no sap qui són els primers, els que van fundar la colla, ja anem bé, vol dir que la cosa va bé. Vull dir, que la colla sempre està a favor que hi vingui cada cop més gent, i perd el protagonisme a favor de més gent.

3.- I com us financeu?

Cobrant les actuacions, sí. Però a veure, nosaltres, com les altres colles de Tarragona tenim signat un conveni amb l'Ajuntament, i estem bastant ben tractats i cada any cobrem un tant respecte al nivell de castells que hem fet a l'any anterior, el que passa és que és un cobrament, que és una subvenció encoberta, i no és que uns cobrin molt i els últims cobrin molt poc, sinó que tots cobrem bastant, i el que ho fa més bé, cobra una mica més. El sistema és bo. I llavors, és com els artistes, tenim un caché en funció de les sortides que fem, i no és el mateix quan vas a una actuació molt important on mouràs a molta gent, i hi ha actuacions de barris, en llocs més petits, i que inclús hi vas gratuïtament, només per crear ambient social, hi ha moltes diferències.

I també amb les actuacions que són televisades tens un petit percentatge, que també ajuda, no!. És la Coordinadora de les Colles Castelleres de Catalunya la que negocia el percentatge que cada colla rebrà en les diades castelleres que es retransmeten per TV3, els drets que tenen per cada actuació televisada. I també, la Coordinadora vetlla per aconseguir de la Generalitat que pagui el tema de les assegurances, que n'hi ha tres: l'assistència mèdica, l'assegurança d'accident i la de responsabilitat civil enfront a tercers, que en el món dels castellers és una

xifra molt important, tot i que no s'hagi fet servir mai aquesta última, i que mai passa res, però bé,...

4.- I com us doneu a conèixer?

A veure, nosaltres tenim una pàgina web (<http://www.fut.es/-cjxt>), que està molt bé, per cert, d'entre totes les webs del món casteller, on hi ha de tot, la història de la nostra colla, informacions,.... I editem també una publicació per transmetre, tant dintre del local com de portes enfora, tota l'activitat de la nostra colla. La revista és diu L'ESPERIDIÓ, i hi ha diferents articles referents als castells, a la història de la colla, a informació relatives a l'activitat de tot el món casteller,... Aquest butlletí intern va néixer el 16 de gener de 1981, i el vam batejar amb aquest nom en reconeixement al mític casteller del segle XIX, conegut per les seves proeses. Actualment, a la revista hi apareix també publicitat, que també ens permeten finançar, bàsicament l'edició de la revista.

5.- Creus que l'oci, aquest suposat disposar cada dia de més temps lliure, contribueix a la reactivació de les festes populars i tradicionals catalanes, en general, i dels castellers, en particular?

Sí, home sí, jo penso que és positiu, però clar això depèn de cadascú, perquè avui en dia, en la societat que estem avui en dia, que tot sembla que es pugui comprar i vendre, el fet que hi hagi moltíssima gent que es dediqui a coses que sap que no guanyarà ni un duro i que més aviat hi perdran diners,... és una bona indicació. I que a més a més, encara que no tens recompensa econòmica, i que a més potser deixes de fer coses amb les que hi guanyaries cèntims, fent més hores o fent d'altres coses, et compensa sobre tot amb el sentit de salut psicològica, de que tens una interacció social amb gent molt diferent, de diferents edats,... perquè una de les coses maques en les colles de castells és que no només parles amb gent de diferents sectors socials, amb gent que normalment no hi parlaries, sinó que a més, els crios tracten amb gent de diferents edats com a companys, i això és molt important. Els crios normalment tenen els seus companys de col·legi, els seus pares i familiars, però són més o menys relacions estàndards i tal. I aquí no, pot tractar com a un company a una

persona de seixanta anys, de cinquanta, i així va creixent no!. Perquè mira, per exemple, el cap de la colla, de la direcció tècnica, que tenim ara, va començar amb nou o deu anys, i ara en té trenta i algo i ha anat visquent els diferents pisos, i això és un aprenentatge per la vida, no! I és molt interessant.

6.- I lligat amb això, el factor associacionisme té un paper clau en la reactivació de les festes populars i tradicionals?

Sí, sí, clar, sí, aquí està tot el tema de pertinença a un grup, quan el grup lluita i aconsegueix alguna cosa tu et sents protagonista també d'aquella història, i en les èpoques més dures, també, de tot se n'apren. Hi ha hagut temporades que hem estat molt bé, i temporades que pel que sigui ha costat molt més tirar endavant, però bé, el fet de superar situacions difícils com a grup i tot això, penso que és una lliçó per la vida, i que t'ensenya a portar el que aprens aquí a altres llocs diferents, no, en el món professional, en la situació familiar, no ho sé. Jo, l'associació hi és i sempre hi ha de ser, i la sento. Quan el grup triomfa, cadascún dels individus d'aquest grup se senten contents del que han fet, perquè a més, i això costa molt d'entendre si no ets d'aquest món, però quan et plantejes fer un castell que no has fet mai perquè és important, perquè costa molt, pots tardar dos anys en fer-lo, comences amb els assajos, a provar-ho d'una manera, llavors veus que és millor fer-ho de l'altra, hi ha una sèrie de qüestions tècniques que has de superar,... costa molt d'entendre des de fora. Però des del moment que aquest castell el fas, aquest és un moment inolvidable, inolvidable. Hi ha una foto aquí a baix⁹²⁹ del quatre de nou que vam fer, vam ser la primera Colla de Tarragona que el vam fer, i un castell de nou ja és arribar al nivell màxim, i va ser un any que per Sant Magí, que és el dia de la festa Major a aquí, va ploure, i hi havia un temps de tristor, de derrota, tot estava ple de gent, no es volia deixar estar... I finalment, vam haver de convocar nosaltres sols, sense el suport de les altres colles ni de l'Ajuntament de Tarragona, una actuació només de la nostra colla a la plaça de la Font. Clar, la plaça de la Font és una plaça molt gran i a la foto ja es veu que estava pleníssima de gent, i

tothom estava per nosaltres, i aconseguies fer un castell que saps que t'ha costat molt d'esforç i de temps per aconseguir-lo, clar, aquell moment tens una sensació inanarrable, no! I a més a més, tu estàs com boig, però si tu guanyes un partit de tennis estàs com boig tu, però en un castell, som cinc-centes persones les que estàvem boges, eufòriques,... I clar, això és una de les coses que més uneixen a un grup. El treball en equip influeix molt, perquè sempre uns s'animen als altres, per ajudar-se a superar moments crítics, deixar de banda petites rivalitats,... i tot això, es reflecteix en altres aspectes de la vida de cadaú.

7.- El turisme té alguna cosa a veure en la reactivació de les festes populars i tradicionals?

Sí, i tant, pot ser, sí pot ser. Però clar, en principi tu no fas castells per això, però segur que els ajuntaments dediquen a això una atenció especial. Aquí a Tarragona és l'única ciutat que hi ha dues festes declarades d'Interès Nacional, que són les festes de Santa Tecla i les Processons de Setmana Santa, i és evident que això, a darrera d'aquest nomenament, hi ha hagut un ajuntament que hi ha apostat, pels seus interessos comercials o el que vulguis. I de fet sí, s'utilitzen en aquest sentit, no! Això és claríssim, sí, sí. Hi ha hagut una recuperació de festes per part d'una sèrie de gent i, l'Ajuntament, qui sigui, en treu un rendiment, i és normal que el tregui. A més, és part del patrimoni, igual que hi ha la catedral de Burgos, nosaltres aquí a Tarragona, tenim aquestes festes, i molta gent, doncs mira,.. No es fa per això, però evidentment hi ha una utilització de la festa en aquest sentit, sí claríssim.

8.- Creus que la mundialització contribueix a la reactivació de les festes populars i tradicionals catalanes?

Home sembla que el tema de la mundialització és d'aquelles coses que sembla que han d'anar cap a un costat, però després en van cap a un altre, no!, i a mesura que les coses sembla que siguin més globals, doncs també, les entitats intermitges, com a reacció, com a cosa normal, cadaú fa més allò que té ganes

---

⁹²⁹ M'indica una foto que està penjada prop del taulell d'informacions i propaganda que la Colla Jove Xiquets de Tarragona té al seu local social.

de fer,... llavors, no sé, jo amb aquest sentit, a veure, quan s'intenten imposar modes de fora, que és sempre caríssim, no sé, estic pensant amb el cas del fútbol americà, que s'hi gasten un munt de diners cada any amb això, i no arrela, no arrela, no arrela perquè la gent ho veu com algo aliè, no!, en el fons. I bé, és molt normal això que està passant, deixen de ser necessaris una sèrie de... A més, el fenomen de la mundialització va junt amb el fet que la població cada cop té un major nivell cultural i que per una banda, et bombardegen més amb coses, coses que no serveixen per res i llavors ja no fan efecte, i per l'altra, la gent com que és més capaç de dedicar amb coses més concretes i més determinades, manifesten llavors, doncs, una reacció contrària. Mira, per exemple, nosaltres, una cosa que ens costa molt expressar és com ensenyar els castells, anant a parar a coses més teòriques, perquè estem en la societat de l'espectacle, a les teories que diuen que tot el món estem representant, i els castells, d'alguna manera, s'adiuen a això, perquè tots som protagonistes d'una història, i una manera de vendre els castells és dir: "Escolta no cal que només t'ho estiguis mirant, sinó que tu també t'hi pots posar, eh!". Ja ho sabem que no t'hi faràs ric, però tu seràs el que faràs la pel·lícula, no!. I contra aquesta societat que ens vol tenir alienats davant una sèrie de coses, i que ens diu el que hem de fer i tal, doncs hi ha una reacció molt humana i molt normal d'agafar i fer les coses que vols fer no!, i penso que això pot contribuir a la recuperació de les festes del món popular.

9.- I lligat a aquest últim factor, la identitat cultural catalana té a veure en la reactivació de les nostres festes populars i tradicionals?

Sí, tot i que aquesta identificació és més present en els llocs on els castells són nous, no!, en els llocs que acaben d'arrelar fa poc. En els llocs, com Tarragona, on els castells és una activitat festiva molt normal... A veure, jo estic segur, que si fessim una enquesta aquí a la gent sobre les seves preferències i la seva situació ideològica, trobaries més gent catalanista que no catalanista, segur. Però, també trobaries gent que no ho fos, vull dir que és una activitat que, en aquest cas, està molt al marge de les qüestions ideològiques. Aquí sí, però si fos en d'altres llocs, el sentiment patriòtic hi és. Per exemple, ara es fan castells a la Catalunya Nord, a Millers, on ells fan castells perquè per a ells és un acte

patriòtic i reivindicatiu, però nosaltres fem castells com una cosa més quotidiana, però no ho fem com a un fet d'afirmació de res, sinó que el component lúdic i el fet de ser quelcom habitual és el que preval. Sí, sí, és una mica diferent. Però certament, si la gent fa castells, té també motius tradicionals i culturals que l'empenyen a fer-se d'una colla castellera i fer castells, i sense saber-ho conscientment, anar fent cultura popular, anar fent poble, anar creant la identitat d'aquest lloc, de Tarragona, de Catalunya.

Francesc Florensa Masip⁹³⁰

Colla de Geganters i Grallers de Llardecans “Peroparaque”

(Segrià)⁹³¹

1.- Des de quan existeix la vostra entitat, la Colla de Geganters i Grallers de Llardecans, coneguda com “Peroparaque”?

El grup “Peroparaque” fa set anys que existeix, però la Colla de Geganters ja feia dos anys que hi havia una colla més o menys estable que sortia cada ..., bueno! sobre tot a l'estiu. Ara fa 9 anys que hi ha gegants i que hi ha colla estable.

2.- I com és que sorgeix la idea de fer aquesta colla de Geganters i Grallers a Llardecans?

Bueno!, suposo que la Comissió de Festes que hi havia llavors, és que clar,... què passa? És que en aquests pobles los mateixos som de diferents puestos, ets del fútbol, ets de la penya, ets dels gegants,... pos, la Comissió de Festes de llavors és va animar a fer uns gegants nous i va començar a sortir per la Ciutat Gegantera de Matadepera i ho van animar i va passar això, se van fer els gegants, l'Ajuntament va ficar els calers per fer els gegants i la cosa ha anat tirant. Llavors, quan va canviar la Comissió de Festes es va fer el Grup de Grallers, perquè primer no tenia grallers la colla, i, bueno! pos això... Al cap d'un parell d'anys, en canviar la Comissió, que vam entrar naltros, vam començar a fer classes de gralla i a l'any següent ja vam començar a tocar. El fet que jo sóc el que he estudiat més, sóc el cap de colla dels grallers, més que res el que marca una mica el...

A la Colla som gent molt, molt jove, de la meva edat, tinc 21 anys, què passa? Que els dies que la trobada és en dissabte som molta gent, però els dies que és en diumenge, la veritat és que costa més, no!. Bé, estables, som una quinzena

---

⁹³⁰ Cap de colla dels grallers.

⁹³¹ Entrevista realitzada el dissabte 19 de maig del 2001.

entre geganters i grallers. Si comptes tota la gent que pot arribar a vindre, no sé a les trobades més importants, som entre vint i vint-i-cinc. Però, la cosa estable una quinzena, que hi puguis confiar que quan els truques vénen, una quinzena. Costa mantenir el nucli, les persones de la colla i més ara hi hauria d'haver una mica de relleu, no! Perquè com que molts estudiem a fora, pues costa més, perquè el dia que vens tampoc tens ganes de ficar-te a,... i sobre tot si tens l'obligació. Ara, com ara, enguany farem sis o set trobades perquè què passa? Si tens trobada cada cap de setmana, l'estiu tampoc en tens ganes. Clar, el primer sí, el segon també, però clar, ara ja fa sis anys que som els mateixos. I arriba un punt que dius i que tens ganes de fer altres coses no!, i sembla que aquest canvi de gent està costant una mica, perquè hi ha poca gent, no! És un poble de sis-cents i poc habitants, i què passa? Que no a tothom no li agrada el mateix, no!. Això també mos va passar quan vam començar a fer gralla que mos vam apuntar vint-i-cinc, i el professor va quedar parat perquè com pot ser que en un poble tant petit n'hi hagi vint-i-cinc, però és que després realment n'hi queden cinc o sis que realment els hi agrada, i és que és lo normal. I clar, haver d'assajar, l'obligació,...

Però bueno! segur que fins l'any vinent aguantem perquè volem fer la festa gran, dels deu anys i llavors, bueno!, amb més o menys quantitat de trobades, suposo que anirem també sortint, però si són només tres o quatre a l'any, pos bé, però clar no podem permetre tampoc que es perdi perquè si en un poble aixís es comencen a perdre les pròpies festes que tens, pos ...

3.- I com us financeu?

L'Ajuntament. És l'Ajuntament que ens dóna una subvenció. Bueno! a part, a veure, nosaltres vam fer uns pins, però poca cosa, perquè et queden perquè no els vens i bàsicament és l'Ajuntament, que amb això hem d'estar bastant contents que tant l'Ajuntament que hi havia abans, com ara, que han canviat en les últimes eleccions, (hi havia Convergència i Unió i ara hi ha un Grup Independent, perquè als pobles ja se sap com que de vegades no es fiquen d'acord amb ells mateixos, doncs passa això!), sempre ens han "apoyat" molt i

no hem tingut mai cap problema, tant si hem tingut d'arreglar els gegants, com per fer una trobada, mos paguen lo kilometratge, vull dir que,... mos paguen a a vint o vint-i-una pessetes lo kilometre per desplaçar-nos a les trobades dels altres pobles, vull dir que no tenim cap queixa amb això perquè de moment mos tracten molt bé. Tenim una subvenció fixa de cent-setanta mil pessetes. La veritat és que l'Ajuntament dóna una quantitat semblant a totes les entitats del poble. Dóna el mateix al fútbol sala que als gegants,... No sé si és encertat o no perquè uns tenen més gastos que els altres, però bueno! de moment ho fan així. I de l'Ajuntament no en tenim cap queixa, ells mos donen subvenció fixa, però si mos fan falta diners, mos acaben sempre ajudant. I en un poble, els diners surten del mateix puesto. Com ara el curset de gralla que vam fer, mos el va pagar tot l'Ajuntament, si van ser sis o set mesos o vuit i no sé quan cobraven, però ho va pagar tot. Estem molt contents.

Amb els grallers, hem fet alguna sortida cobrant, però què passa? Si hi vols anar cobrant t'hi has de dedicar i has d'assajar unes hores, i això és el principi quan tens més falera, que comences i assajes més i ho portes més al dia, però ara què passa? La gent que en sap va plegant, i la gent que comença nova doncs, està una mica com a desequilibrat i la cosa pos tampoc, no pots anar pels llocs cobrant i fent lo ridícul i prendre els diners. Que de fet encara mos surten trobades, perquè la veu sembla que no però corre molt ràpid, i aquestos van colla i com ara els quintos que el que volen és que facin soroll, pos a la gent li agrada que vagin allí amb bombos,... però ara ho tenim bastant deixat tot això. I a més, les peles que fèiem mos les gastàvem en qualsevol rucada, vull dir que erem capaços de quan tornàvem parar a dinar i mos els gastàvem tots. I ara, fins i tot sap greu, perquè tenim unes peles que com l'Ajuntament mos va pagant, tenim unes peles que les tenim allí i no en fem res i com que hi ha hagut un canvi important de gent, tant per repartir-les com per gastar-les no sabem massa bé com fer-ho. Ara com que tenim aquest local cultural, l'espai pels joves i dels gegants, de tot una mica, que fa uns tres mesos que està obert, doncs potser les invertirem aquí. Però aquestes peles que hem fet, perquè hem fet calers amb els grallers no les hem destinat pels gegants.

4.- I com us heu donat a conèixer?

Home!, doncs perquè anàvem a bastantes trobades, ara no tant perquè la cosa sembla que està una mica més de baixa, no!, sembla que aquest canvi generacional, hi ha molta gent estudiant a fora i això, i es fa com més difícil, perquè també l'estiu tens altres coses, un se'n va de viatge, l'altre se'n va a estudiar, i què passa? Ara està una mica de baixa, però fins ara anàvem a moltes trobades, casi bé que a l'estiu cada cap de setmana feiem una o dos trobades. La majoria eren per aquí, a la comarca, lo 70% són per aquí, però també hem anat a trobades lluny també, com ara Sant Joan Despí, apart també anem a Oliana, a pobles de la muntanya. De la província de Tarragona hi anem molt també, perquè La Ribera la tenim aquí mateix, perquè casi estem més a prop de la zona de la Ribera que de la zona de Lleida. I donar-nos a conèixer? Home, suposo que som un grup que toca la gralla i això no en sabem massa, les coses com són, hi ha grups que en saben molt i se hi dediquen molt, però naltros no!, però bueno! com que som gent molt jove, i hi vas tanta colla fem bastanta gresca, i fins i tot colles de lluny, de Manresa i de Navarcles, mos conviden perquè és gent que mos coneix, a nivell musical potser o perquè els gegants ballin molt bé, no, perquè no mos hi dediquem la veritat, però com ara, a nivell de fer jaleo, sí.

5.- Consideres que l'oci és un factor que intervé en la reactivació festiva popular?

Pot ser en colles més grans això sí que és així, però naltros no, perquè de temps d'oci encara n'hi tenim bastant, i no penso que en tinguessim més naltros que fa deu anys, que no hi havia tant boom no!. Suposo que la gent pot ser més gran sí que ara té més temps el cap de setmana i així, però penso que les colles que són de gent jove, la veritat és que lo perquè no ho sé,.. Suposo que quan se hi tira un, tothom ho segueix, com una moda. Aquí va començar perquè al poble del cantó, Maials, tenia una colla de gegants i l'altra també, i clar, sabia una mica de greu que naltros no!, i això fa que la gent s'animi més, com que tens gent coneguda que ho fa, és més fàcil posar-se-hi.

6.- I l'activitat turística permet que es reactivin les festes populars?

Aquí a Llardecans no. Naltros no som una colla representativa d'això perquè, com que som gent bastant jove i a més les trobades no les fem per la Festa Major, amb la cercavila de tots els gegants,... sinó que la fem un altre dia, un diumenge o un dissabte qualsevol, depèn de l'any, perquè passa una cosa que per la Festa Major, ja tens prou mal de cap perquè som els mateixos els de la Comissió de Festes que els de la Colla dels Gegants, doncs com que vas una mica de cull. I només faltaria que haguéssim d'organitzar la trobada dels gegants, i fer els menjars,... no pot ser. Has de pensar que aquí som quinze i som els que muntem tota la Festa Major, i no hi ha més gent, no per res, perquè no hi ha més gent que tingui l'edat perquè s'encarregui d'això.

Mira, per exemple, al principi la trobada dels Gegants a Llardecans se feia per Sant Jordi, però cada any la canviem, i mira fa tres setmanes que la vam celebrar, i llavors, clar, tornem la trobada a totes les colles que mos vénen; però per la Festa Major els nostres gegants surten també, però no hi ha cercavila, més que res per una qüestió pràctica, i clar als pobles per la Festa Major tens molta feina, els dinars de família,..., és diferent de la Festa Major de les ciutats.

7.- Aleshores, veient com va, la mundialització, aquí a Llardecans, poc intervé en la reactivació de les festes populars?

No tampoc, no.

8.- Aleshores, el fet de mantenir la pròpia identitat cultural catalana és la que mou a aquesta dinamització festiva, per exemple aquí a Llardecans, conjuntament amb l'interès de formar part d'una entitat?

La gent, n'hi ha de tot. És clar hi ha gent que li agrada més, d'altre que menys, un ho fa per unes coses, i l'altre per unes altres. Hi ha de tot. A mi, personalment m'interessa bastant, però hi ha gent que ho fa per anar de festa, perquè els gegants és una festa per molta gent no!. Aleshores, què passa? Que vas en un poble i t'ho passes bé i és del que es tracta, però això de fer-ho per un motiu de mantenir els arrels catalans,... depèn de cadascú. Jo, per exemple, apart de tocar la gralla, toco el sac dels gemecs, que fa només uns deu anys cap

aquí que això ha començat a funcionar, vull dir que a mí si que m'agrada realment, i a d'altres segurament també, però lo nucli de la gent no ho fa per això, sinó per trobar-se amb la colla, perquè te ho passes bé, i perquè és una cosa saludable i perquè, en principi l'ambient,... aquí quan la gent jove vol començar a vindre no hi ha cap mena de recança per part dels pares ni res, perquè és un ambient saludable, sense mals vicis,... I és més que res, més que el sentiment de catalanisme és el fet de trobar-se amb la gent del poble i voler que al poble es facin coses, i no es perdin festes, perquè si no fos per això segurament fa dos anys ja ho haguéssim deixat, però clar no vols que es deixin de fer coses al poble, te sap greu si es perden festes, tradicions, i que la gent pugui trobar-se i fer festa tot el poble. Naltros aquí, més que res, és fer festa, perquè les tradicions en sí ens les prenem una mica a l'ample. Si tu vas a La Ribera, s'ho prenen més en serio, té més litúrgia, més ritual,... naltros volem només fer festa i passar-mos-ho bé, i ens ho prenem tot més a la torera!

Amb tot aquest tema, la música tradicional i això, ara sembla que funciona una mica més bé, amb l'Aula de Música de la Generalitat, que també n'hi ha una a Tarragona, a Vila-Seca, a Reus, a Barcelona. A Barcelona n'hi ha dos, hi ha el Tradicionàrius que fan lo nivell preliminar i després hi ha l'Aula de Música que fan a partir del primer any. I aquí a Lleida tot això ho teníem bastant abandonat, i ara sembla que des de fa tres o quatre anys hi ha una millora, no!. I és important, perquè vénen professors de fóra, de Barcelona, de Tarragona i mos ensenyen música tradicional, a tocar instruments, com la gralla, el sac de gemecs, vila de roda, acordeó dietònic (és com lo que toquen los bascos, la *triquiticha*).

Joan Miquel Merino⁹³²

Agrupació de Colles de Geganters de Catalunya⁹³³

1.- Des de quan existeix l'Agrupació de Colles de Geganters de Catalunya?

L'Agrupació de Colles de Geganters de Catalunya existeix des de 1984. Del 1999 al 2000 vam celebrar el quinzè aniversari, i a l'any 2000, la Generalitat ens va concedir el Premi Nacional de Cultura Popular, dels màxims guardons que lliura la Generalitat, el Premi Nacional i la Creu de Sant Jordi. Actualment, tenim 300 colles associades. Tenim colles associades de tots els nuclis dels Països Catalans. Majoritàriament les 300 són de Catalunya, del Principat, però també tenim socis de la Catalunya Nord, d'Andorra, a la Franja de Ponent, al País Valencià, a les Illes i, actualment, s'ha incorporat un soci de Navarra. És a dir, no ens tanquem les portes a tenir socis de fóra de Catalunya. I a nivell de la revista Gegants que editem, la distribuïm per tot el món. L'enviem a la Universitat de Berkeley als Estats Units, a la Maison des Giants d'Ath a Bèlgica, a Sheffield, a França, al Japó, a Guatemala, a Portugal, a molts països de Llatino-Amèrica, a molts països d'Europa, a Itàlia,... als països on hi ha gent que es mou dins el món geganter.

2.- Un dels motors de reactivació de la cultura festiva popular catalana podria ser el temps d'oci?

A veure, sobre aquesta pregunta, i a nivell general, diguem-ne de la part activa o passiva de la participació, des de les dues vessants com a espectador, o com a persona organitzadora i participant directa de l'activitat, crec que s'ha de diferenciar molt. Sí que hi ha més temps d'oci per part de la gent, en general, que participa més com a espectador; en canvi, a l'hora de la veritat, quan es tracta de muntar la festa, de fet, quan hi ha la festa, sobre tot la festa major en tots els pobles, pensa que són els dies de l'any que més s'esperen, no!, sobre tot en els pobles petits, però també en les grans ciutats, en les grans urbs, també

---

⁹³² Vocal de Mitjans de Comunicació de l'Agrupació de Colles de Geganters de Catalunya.

passa, i aleshores, malgrat tot, encara que hi hagi molta gent, la gent s'hi troba. Però a l'hora de la veritat, la d'organitzar les activitats, poca gent, malgrat tenim més disponibilitat. Crec que també es degut, en part, a dos aspectes: un el que la gent que activa aquest moviment, hi ha dos sectors, un que jo no anomenaria conservador, però sí standard que es manté durant molts anys i que munta la festa en un nivell clàssic i tradicional, en el sentit que cada any és la mateixa festa, és a dir, perquè no hi ha idees innovadores. És a dir, crec que la tradició, si no s'innova, si no es renova, la festa desapareix. És a dir, les festes que celebrem avui en dia, indubtablement, no són com les festes de fa cent anys, tot depenent del moviment social que es viu, i les festes s'han sapigut com viure i evolucionar, però en canvi, avui en dia es dona aquesta situació, d'aquest sector de gent involucionista, des del meu punt de vista; i llavors, hi ha un altre sector de gent, diguem-ne que participa més d'un procés democràtic, a nivell associatiu on cada x temps els càrrecs es van renovant i que constantment estan renovant la seva pròpia festa, entre altres coses perquè s'han qüestionat el perquè de la festa, el motiu i a qui va dirigida la festa. Moltes vegades, els que som actius ens oblidem de per qui muntem la festa i per què la muntem, i aleshores caiem en el parany de que muntem la festa per nosaltres, i això és un parany i un greu problema i que es constata a molts llocs; i a d'altres, precisament, ens constata aquesta transformació, no caure en aquest parany i estar sempre constanment evolucionant. I en el meu cas, en el cas dels gegants, indubtablement, any rera any, durant una trobada s'intenta afegir algun element nou o alguna varietat que li doni un altre caire, que no sigui el de sempre, que en aquest cas, és el de portar els gegants, plantar-los, fer la passejada, els balls finals i punt, no!. És des de plantar els gegants, aquest any plantarem els gegants de quatre metres aquí, els de tres aquí, i els... Aquest altre any, els plantarem per simbologies, si són pagesos, pagesos, els reis amb els reis, els catalans benestants amb els catalans benestants, si són figures antropomòrfiques amb figures antropomòrfiques,... és a dir, donar-li un caire festiu, lúdic, però a la vegada, innovador. Aquesta és, almenys, la meva

---

⁹³³ Entrevista realitzada el dimecres 20 de juny del 2001.

experiència en el camp de la cultura popular des de fa vint anys, no només en el camp dels gegants, sinó també, a nivell també de membre d'una comissió de festa major del meu poble, de Rubí, i també, radiofònicament en les diferents emissores on colaboro com a comentarista de les activitats geganteres, en emissores d'àmbit nacional, o bé en un programa propi que tinc a Ràdio Rubí sobre festes populars, on cada setmana informem o parlem o entrevistem a representants responsables d'alguna festa assenyalada que hi ha durant el cap de setmana, a nivell de Catalunya. Tot i que, aquesta setmana doncs, parlaré d'unes músiques populars de Portugal,....

3.- Un altre element reactivador de la cultura festiva popular catalana podria ser el turisme?

Curiosament, aquest és un aspecte que des de l'Agrupació de Colles de Geganters de Catalunya i des d'altres àmbits, s'està treballant, és a dir, el turisme i la restauració són dos aspectes sobre els quals volem fer incidència. És a dir, aquí a Catalunya es dóna una situació inversemblant, que no es dóna en d'altres països. Quan un turista ve de l'estranger i arriba a un aeroport, o a una terminal naviera, en un port, els primers cartells que es troba són els toros i el fútbol o l'anunci d'un tablao flamenco, en un local de molt renom, de molta qualitat en quant a les representacions d'altres cultures, no és cap crítica, i clar, llavors el turista es pensa que això és una tradició d'aquí, i llavors se'n va en aquell lloc a veure-ho perquè li estan oferint o a lo millor, dins del mateix hotel, per això parlo de la restauració, vull dir, des del mateix hotel, sobre tot des dels grans hotels que tenen els seus auditoris, els seus teatres, doncs ofereixen aquest tipus de cultura tradicional i popular, que a mi ja m'està bé, em sembla perfecte. En canvi, d'altres països, per exemple Bèlgica o Portugal, que són els que conec més directament, més personalment, en totes les ofertes turístiques, en totes les delegacions i oficines de turisme que hi ha en aquests països, el mateix govern, en l'apartat de difusió turística inclouen tríptics i programes informatius on, per exemple, les mostres de cultura popular, i en aquest cas, els gegants o cap grossos, hi són presents, d'alguna manera, encara que sigui amb una foto i aquí no!, aquí, no!. Aquest és un tema que ja hem parlat diverses

vegades amb la Generalitat, ara hi ha un projecte amb la Generalitat, nosaltres hem sigut dels primers moviments associatius conjuntament amb els sardanistes, que els pobres deu n'hi do! com estan, hem decidit engegar i recolzar aquest projecte perquè el trobem molt interessant per intentar difondre i normalitzar la cultura popular i tradicional, moltes vegades infravalorada, sobre tot en l'àmbit del turisme. És ara, el turisme i els restauradors, quan s'estan donant compte curiosament, moltes vegades i ho he de dir clar, s'estan adonant de la viabilitat econòmica que els pot repercutir en ells, no de la necessitat de dir, ep!, estem en un país que tenim una cultura, cal que els estrangers la coneguin, o ajuntar les dues vessants, indubtablement, nosaltres no ens movem per l'aspecte turístic, perquè nosaltres si ens fa una contractació un restaurador, que estan també contractant aquests grups de tablao, de flamenco o de qualsevol altres cultures, principalment de flamenc, si ens contracten, nosaltres el caché que cobrem no és per la nostra butxaca, és per l'entitat, és pel moviment, per l'entitat aquella que en el cas dels gegants, o en el cas dels esbarts, o en el cas dels sardanistes és per serveis: per pagar la cobla, o per pagar el muntatge escenogràfic o el transport de tota la tramoia, tot el vestuari o totes les figures, és a dir, no és cap repercussió econòmica per les nostres butxaques. I penso, que el turisme està veient aquesta oportunitat i se n'adona, però per què se n'adona? Degut, a la part activa, de l'element actiu de l'ésser humà que està al darrera d'això i hi ha uns moviments dins de la cultura popular, com és el món dels gegants, que han descobert totes aquestes possibilitats. Per exemple, jo he parlat amb diversa gent del món del turisme, directores d'hotels, de cadenes d'hotels en el qual, els hi dic, mireu a Catalunya es fan 300 trobades de gegants, el que ve a representar a una per dia, a més a més de totes les activitats on són presents els gegants i totes les activitats geganteres relacionades, presentació de llibres, presentació de CDs, exposicions, tallers, etc.; vull dir, es varen quedar bocabadats, no s'ho pensaven, no s'ho pensaven. És dir, "Mireu, tenint tantes cadenes d'hotels en aquests pobles, el que us interessaria a vosaltres és saber d'aquestes activitats, conèixer-les perquè moltes vegades, ells mateixos se n'han desinteressat, no han tingut cap interès.

Ara sí, ara sí, però perquè veuen que hi ha un camí econòmic, com que veuen que han de renovar l'oferta dels nostres clients, vull dir, si volem augmentar i acabar amb aquesta crisi de turisme que hi ha ara, volem atraure més visitants, com ho podem fer? Aquí, en les festes populars hi ha aquesta viabilitat; és trist però és així. I a nosaltres, ens agradaria, a mi personalment m'agradaria molt que el món del turisme i de la restauració es normalitzés en aquest aspecte, la qual cosa seria un gran ajut a nivell d'esponsorització de moltes entitats. I així, les pròpies entitats no dependrien tant, les entitats de la cultura popular i tradicional no dependrien tant de les ditxoses subvencions administratives, que si arriben que si no arriben,... Moltes vegades, també, les pròpies entitats, parlo en àmbit general, no només dels gegants, s'han acomodat a rebre la subvenció, i parlen només sobre això. Mai s'han preocupat de l'esponsorització, la qual cosa és un element molt important. I aquí hi entraria també, la famosa llei del mecenatge, la famosa llei del mecenatge per la qual l'empresari pot obtenir beneficis fiscals, però que aquí, a més a més, caldria, i ja hi ha un altre projecte que en el Parlament de Catalunya s'està estudiant, de reformar aquesta llei del mecenatge perquè fos més beneficiosa per les empreses veritablement, totes, no les fundacions, no les empreses que tenen fundacions, no aquestes, perquè en fi només beneficia els grans holdings, no a la petita i mitjana empresa, a la petita i mitjana empresa no la beneficia, aleshores el que volem és que es reformi perquè així d'aquesta manera si obtenen uns beneficis fiscals, automàticament en el moment que una entitat presenti el projecte, està segur que li concediran, sempre que el projecte tingui cara i ulls, per tant a l'empresa li interessa perfectament.

4.- La mundialització tindria res a veure en la recuperació de la cultura festiva popular i tradicional catalanes?

La globalització, jo personalment n'estic molt cansat d'aquesta paraula de la globalització, perquè penso que això, la política actual que estan portant certs sectors de la societat actual, sobre tot, la Unió Europea i els Estats Units, de parlar d'això de la globalització que només beneficia a les grans empreses. Vull dir, la cosa va per aquí. Vull dir, la cultura no té fronteres, i una cosa està

claríssima, globalitzar sense defensar la teva pròpia cultura, no, perquè la globalització va en perjudici de les cultures minoritàries, i en aquest cas, el cas català n'és un clar exemple, on nosaltres no podem negociar res davant de la globalització perquè tot ha d'estar centralitzat per Madrid. La globalització estaria molt bé, sempre i quan tots els països o nacions sense estat poguessim parlar d'igual a igual. El dir això, no significa que estigui en contra de la mundialització, sinó que és tal i com s'està portant ara, que s'està jugant només en benefici del gran capital, no en benefici de la difusió de la cultura popular i tradicional. Però, globalitzem-nos sí, però tots conjuntament, i tots d'igual a igual, des del poble més petit, des de la cultura més petita a la més gran. Però no com ara, que tenim unes certes cultures majoritàries que s'estan menjant a unes cultures minoritàries. És a dir, la societat va tant ràpida que ens està engolint. Per això, hi ha pobles que encara poden mantenir la seva cultura popular i tradicional, però no sé fins quan, no sé fins quan. Però si continuem per aquesta línia de la globalització, ho tenim una mica magre.

5.- Un altre element veritablement reactivador de la cultura festiva popular catalana podria ser l'associacionisme, el món de les entitats?

Sí, actualment malgrat tenim més temps d'oci, la societat és cada vegada més individualista i costa molt afiliar-se al món associatiu. Això és una cosa que estem notant tots els moviments associatius, sobre tot des de la cultura popular i tradicional, en el qual has de dedicar moltes hores del teu lleure al llarg de tot l'any, i a més a més posar diners de la teva butxaca per poder dur a terme això. Això fa que les entitats es queixin també moltes vegades de manca d'associats, és a dir, que la gent no s'associa. Jo crec que hi ha els dos factors que juguen que això actualment es doni. I un, depenent del moviment associatiu, si parlem de sardanes perquè és un dels que actualment més estan patint aquest problema, o parlem del món geganter o del fet casteller, a veure, el fet casteller és un cas apart, és un cas apart perquè estem parlant del mass media, i és un aspecte mediàtic a través de la televisió, però això és un cas apart. En canvi, el món geganter està evolucionant a nivell associatiu, s'està ampliant, cada cop són més les colles que estan naixent de geganters i grallers que s'afilien a l'Agrupació o a

altres Coordinadores, tenen la doble associació, i en altres moviments no, per això també què passa? De fet, hi ha un problema molt gran. En general, en general, la gent no s'afilia a les entitats; primer, per aquest individualisme que parlàvem abans; i segona, també perquè les pròpies entitats, no saben presentar una oferta. És a dir, esperen que la gent s'apunti: "Escolta, tu t'has d'apuntar a la meva entitat". No, no és apuntar-se a l'entitat. Jo, per exemple, una persona que no s'estimi els gegants, i vingui perquè només s'ho passi bé, aquesta persona només et vindrà dos dies, i el tercer marxarà quan vegi que s'ha de treballar, i això és perquè no entén els gegants. I això passa en molts moviments associatius de la cultura popular, i aleshores si no saps donar l'oferta, no has posat la teva entitat al dia, al dia, de les noves tècniques,... sobre tot, és important tenir correu electrònic i pàgina web. És molt important posar la teva entitat al dia, adaptar-la a l'euro, la teva comptabilitat, que aquest és l'altra problema que parlem de les empreses, però això ho patirem el món associatiu per no haver posat l'ordinador i la comptabilitat adaptada al sistema euro, i ens queden sis mesos. Jo crec que aquests dos factors són molt importants, i a més a més, les entitats necessiten, el món associatiu de la cultura popular necessita un reciclatge, necessita la celebració de moltes jornades, de molts cursets per saber quins són els sistemes, com es porta una entitat, quina és la situació actual, les gestions administratives que calen fer, les gestions socials, com aconseguir socis, analitzar la problemàtica interna de l'entitat, és a dir, perquè moltes entitats se n'obliden que a finals d'any, l'assemblea no és només per dir què bé que ho hem fet durant l'any, sinó també per valorar els aspectes positius i negatius. Moltes entitats no saben què és una DAFO, les debilitats, amenaces, fortaleces i oportunitats. I això són coses que convindria que moltes entitats passessin per aquí, i ho desaprofiten. Hi ha molts pobles en els que s'intenta fer cursos o seminaris sobre l'associacionisme, i per exemple, posaré un exemple de Rubí. Durant un any s'ha fet un curset d'associacionisme, al llarg de tot un any. El primer dia hi havia trenta persones, no vol dir trenta entitats. Trenta que representaven a quinze entitats i pensa que Rubí és una població que té més de 200 entitats esportives, culturals,... Quan va acabar el curset, d'aquestes quinze,

en quedaven sis o set d'entitats. I aquest curset era gratuït. I aquest és un altre problema que adoleix el món associatiu, és una de les mancances i problemes, que apart del que parlàvem abans, és un problema intern de no saber estructurar i posar al dia l'entitat, a través dels mitjans que se t'ofereixen, que si no se t'ofereixen els vas a buscar. I encara que no sigui al teu poble, hi ha la Fundació Pere Tarrés que cada dos per tres t'està oferint serveis d'aquest tipus. Aprofita'ls, doncs. Mira les pàgines web que hi trobaràs totes les informacions sobre aquests cursets, i dóna la teva adreça electrònica perquè aquestes fundacions a partir d'ara t'enviïn tota la informació. I això són coses molt senzilles que les entitats no ho fan, i estan molt acomodades. Surten un cop a l'any per fer la trobada de Gegants i sortir a la seva festa Major, i para de comptar. I després es troben amb el problema que no tenen gent, que els hi falta gent,.. i per què?, el per què no se'l pregunten. I sovint, la culpa és de la pròpia entitat, que no ha sabut analitzar el seu propi problema, no ha sabut posar les seves cartes damunt la taula. I per exemple, a nivell de l'Agrupació de Colles de Geganters de Catalunya, ja portem dos anys fent dues DAFOs, en els que vam instaurar un cap de setmana del mes de gener i el dediquem a això. En principi, ho fem a nivell de la junta directiva de l'Agrupació, perquè la junta directiva està dividida en dos, el que és l'executiva i la junta directiva. L'executiva són els set màxims responsables, els gestors directes, el president, vicepresident, secretari, tresorer i els tres vocals, vocal de material, de música i ball i de mitjans de comunicació. I llavors, hi ha la junta directiva que es compona de tots els vocals comarcals més l'executiva. Aleshores, estem parlant de molta gent, d'una trentena de persones, però que a més a més, ampliem aquestes jornades als representants de les diferents comissions de treball que hi ha dins de l'Agrupació, vull dir que en tenim deu aproximadament, la comissió d'actes lúdics, la comissió d'internet, la comissió de la revista Gegants, la comissió de material, la comissió de mitjans de comunicació, la comissió de monitors de mestre i balls de música, la comissió de cap grossos,...

6.- Un altre element reactivador de la cultura festiva popular i tradicional podria ser el sentiment d'identitat cultural catalana?

Avui en dia, hi ha aquesta dicotomia de dir, actualment, abans si que teníem clar, abans fa cent anys, si que teníem clar quina era la cultura catalana; però avui en dia, hi ha un sector de la societat que diu que existeix un flamenc d'arrels catalanes. I aquesta és la dicotomia que hi ha actualment. A veure, si que hi ha la rumba catalana, però jo no conec encara el flamenc en català, en tot cas, catalans que cantin i ballin flamenc, això sí. Però bé, jo per exemple m'he llegit unes ponències d'alguns partits que ens envien, sobre tot dels socialistes que han treballat molt sobre la cultura popular, i parlen de la globalització i del flamenc català. Bé, son modes, persones que tenen el seu punt de vista i a mi em sembla molt bé, tot el respecte, i podré estar més o menys d'acord. Però bé, tornant a la pregunta que em feies, actualment la nostra cultura, jo crec que hem de trencar la imatge de la barretina i del porró i del plat de mongetes, i m'encanta la barretina, i el porró, i el plat de mongetes i botifarra. Quan sortim amb els gegants, l'esmorzar és el plat de mongetes i botifarra i el porró i ens ho passem molt bé, però hem de trencar aquesta imatge que és falsa, és a dir, els catalans, tenim un desconeixement molt gran de l'autèntica cultura popular i tradicional que hi ha a les 41 comarques catalanes. Quan et poses a cantar una jota en català, et diuen "Mira, està cantant una jota aragonesa en català". No, perdona, estic interpretant les jotes de la Terra Alta o del Baix Ebre, sobre tot del baix Ebre, que hi ha la Jota Xertolina, que m'encanta, i a més a més, els gegants tenen una adaptació d'aquest ball popular de Xerta adaptada als gegants, que a més a més, enganxa molt. Quan parles del sac de gemecs, tothom et diu "Mira la gaita gallega, la celta". I li dius, "No, perdona, si algun origen va tenir a la península ibèrica, va ser a Catalunya que es va expandir a la resta de l'estat espanyol i de la península ibèrica, però els que la van portar varen ser els romans, i aleshores a França, a Bretanya, a Escòcia, la van portar els romans, el que passa és que hi ha les diferents modalitats, el sac de gemecs, la gaita, la xirimia que en diuen a Mallorca. Però bé, jo crec que tenim aquest gran desconeixement, com per exemple, aquest cap de setmana mateix, tothom parla de les fogueres de Sant Joan, tothom, però, i de les Falles d'Isil?. Quan dius que aquí a Catalunya es celebren falles pròpies, que no només hi ha les de València,

la gent es queda estranyadíssima, i podríem continuar anomenant moltes manifestacions d'aquest tipus. I tenim un gran desconeixement i només ens basem en la barretina, el porró i el plat de mongetes, i de la sardana. I de la sardana no en sortim, quan tenim molts d'altres balls, el Ball del Rigodón, el Ball Pla, o la Matadegolla de Sant Feliu de Pallerols, el Xotis, la Jota Xertolina, el Ball de Gitanes del Vallès, o del Maresme o de les comarques meridionals,... jo que sé, un munt de balls, un munt de balls populars.

Tenim un desconeixement veritablement bastant gran. Només coneixem allò que més s'informa per la televisió o per les emissores de ràdio. I què és el que més s'informa actualment per la televisió o per les emissores de ràdio? Castells, sardanes i gegants. Els gegants han estat els últims en arribar a la ràdio. A les televisions encara ens costen, porto sis anys intentant que la televisió nacional hi faci alguna cosa, però res. Alguna vegada en diferit, han fet algun reportatge, però en diferit,.... Doncs, bé, són aquests tres els que més es coneixen, cadascún està dins del seu nivell, no!. Fora d'aquí,...llevat de conèixer les tradicions del seu poble o aquelles festes que són molt populars, com la Patum, que és un cas aïllat, o el Carnaval de Solsona, o les Festes de Santa Tecla de Tarragona que també són molt importants, i que són aquestes Festes Tradicionals declarades d'Interès Nacional. Però fora d'això, poca cosa més.

A més, personalment, crec que d'aquests elements festius se n'està fent un ús polític, perquè indubtablement tot el que atragui masses, pensa que el moviment geganter movem més de 30.000 persones, només com a geganters, no parlo després del públic estàtic, del passiu que hi està. Sinó de la gent que es mou el dia que surts al carrer i fas una trobada o el dia que fas una activitat a la gent que arrossegués, i te'n vas a un poble i veuràs que els gegants és de les activitats que més gent congreguen. Clar, són vots, són vots. Que hi ha hagut intervencionisme polític? Sí. Que hi ha hagut agrupacions que s'han deixat manipular per l'obtenció d'una subvenció? També, no ho nego pas. I això ha passat i està passant, el que passa és que hem de ser prou intel·ligents perquè els polítics no se n'aprofitin del món associatiu i de la cultura popular i tradicional, perquè ara ho estan empenyent. Van començar per un altre món

associatiu, primer les associacions de veïns, després pel Departament de Benestar Social de la Generalitat i ja sabem la manipulació que ha fet i les inversions que s'han fet en cert tipus de festes populars, entre altres coses no catalanes, i en les poques inversions que han donat, quan a la cultura tradicional i popular local no els hi ha donat res o els hi ha donat unes deixalles. I aquí, ens podem preguntar, com un Departament de Benestar Social s'ocupa de l'àrea de cultura. Si és cultura, se n'ha d'ocupar la Conselleria de Cultura. Oportunisme polític. Oportunisme polític. I de la Diputació, igual. I els Consells Comarcals, igual, encara que aquests no tenen un duro, però bé. I moltes vegades, els polítics de torn que en una trobada de gegants es fa la foto amb els gegants, o que en el teu poble, els polítics volen tenir una acció més directa i tots volen parlar en el moment de fer l'activitat, i clar tu t'hi oposes. Parla l'alcalde o l'alcaldessa que és el màxim representant, i punt. Però res més, ni el regidor de cultura, ni el regidor de festes, ni res. Això és un intervencionisme polític, que sovint hi és. I en molts pobles, s'està donant aquest cas, perquè a través de l'àrea de cultura, els propis polítics manipulen les entitats en el seu propi benefici. I són ells els que munten la festa, no les entitats. Indubtablement, jo crec doncs que sí, que hi ha aquesta manipulació, per sort, vull dir a nivell federatiu, de l'Agrupació doncs, en aquest aspecte no tenim problemes. De moment, cap de les juntes que hi ha hagut aquí al llarg d'aquests quinze anys, que em sembla que n'hi ha hagut cinc, no hi ha hagut aquest intervencionisme ni cap línia política definida en les juntes directives, i som de molts partits.

Eva Relats i Serra

Esbart Dansaire Sant Genís de Taradell (Osona)⁹³⁴

1.- Des de quan existeix aquesta entitat? I quina és la seva tasca en l'Esbart?

Ahhmm.... sóc monitora de nens petits. Ensenyo als nens petits a dansar, a ballar. Jo al grup major ja no danso, i porto el grup que s'inicia, porto a nenes, perquè tot són nenes, malauradament, són nenes d'entre cinc i sis anys, són molt petites, i en tinc setze.

2.- Hi ha més grups de gent que s'inicia en la dansa, a part del teu?

D'iniciació? No, bueno,... el meu és el més petitó, i han pujat no!, és com una escala. Llavors hi ha el grup més gran, que tenen entre set i vuit anys, llavors els de nou fins arribar als que tenen catorze-quinze anys, però tots, gairebé tots són nenes. A tot l'esbart, potser només hi ha 10 vailets, tota la resta són nenes.

3.- I quanta gent forma part de l'Esbart?

Ostres,... no et sabria dir el número exacte, però aproximadament som entre unes setanta cinc persones.

4.- Quines ajudes rebeu per fer viable aquest projecte? Com us financieu?

Els dansaires paguen una quota, un cop a l'any, que puja unes 3.000.-ptes i paguen aquesta cosa i prou. Llavors l'Esbart treu cèntims, diguéssim, del grup major que és el que fa les actuacions, a nivell de demostracions a festes majors o així, però el que passa ha baixat molt això... i cada cop hi ha menys actuacions. A més, ara, nosaltres, l'esbart diguéssim, el grup major no té tampoc un grup prou consistent per poder-se anar a exhibir, perquè han quedat catorze noies, i hi ha quatre nois tant sols. Llavors això complica, i has de fer uns ballets de tot noies que queda molt antiestètic, bueno... n'hi ha molt pocs que siguin de només noies i llavors has de muntar una altra manera de ballar, de dansar... Ha estat una mica un peix que es mossega la cua. Perquè sí, la gent té ganes de

---

⁹³⁴ Entrevista realitzada el dissabte 16 de desembre del 2000.

ficar-se dins l'esbart, de formar-ne part, però no volen el compromís de dir jo estic en aquella entitat i jo responc en aquella entitat. Jo que sé... jo recordo que a l'època gloriosa de l'esbart, ara ja fa uns deu anys ben bons, hi havia gent que estudiava, a Barcelona, però quan ells venien aquí a Taradell, els divendres i els dissabtes (que aleshores s'assajaven dos dies), els divendres i els dissabtes sabíem que de quatre a sis de la tarda s'assajava, i la gent complia, encara que hi haguessin exàmens... que per ells dèien que aquell moment era un trencar el xip dels estudis, fer un parèntesi. En canvi ara, la gent et diu, oh!... és que jo tinc exàmens, no vinc perquè tinc exàmen,... i llavors la gent que hi va assiduament, que és fixe, doncs, llavors es cansa perquè no hi ha ningú i no hi ha gent per poder assajar. I clar, això implica que no estiguis ben preparat per sortir de cara a públic, que portis un nivell molt baix.

Tornant al finançament, i a part de la quota dels socis, l'Ajuntament dóna una minsa subvenció a l'any, que deuen ser unes cinquanta o seixanta mil peles. Molt poc, perquè amb el vestuari d'una dansa, ja quasibé et gastes el doble i llavors, l'única solució són les actuacions del grup major. Per actuació, es cobra d'entre unes setanta-vuitanta mil pessetes. Però hi havia hagut temps, bueno, l'època gloriosa que és que cada cap de setmana sortíem eh!. I ara... no se surt. S'ha fet un gir brutal. Jo penso que les colles castelleres han arraigat més. Allò que dèiem, va a èpoques, va a modes. I ara, poder, en una festa major abans convidaran, jo que sé, als dimonis perquè fan alterar, excitar més a la gent, que no pas està allà contemplant danses com un estaquirot... tot i que jo trobo que és realment molt maco veure dansar.

5.- I des de quan existeix l'Esbart Sant Genís de Taradell?

Fa tres anys que vàrem celebrar el vintè aniversari, és a dir, des del 1977. Llavors vam dir, que de cara al vint-i-cinquè aniversari s'havia de fer una festa encara més gran.

6.- I el vestuari, qui els paga? El mateix dansaire?

No, no, els paga l'entitat, i de fet queden de l'entitat. Nosaltres tenim el que és la roba íntima, és a dir, els calçons, les mitges, les sabates i alguna xarxa, i els manegots... però tot, absolutament tot és de l'esbart. Diguéssim que l'esbart té molts diners invertits en vestuari.

7.- I el local és propi de l'esbart?

No, cedit per l'Ajuntament, a uns cinquanta anys o així.

8.- Crear un esbart dansaire aquí a Taradell... saps d'on va sorgir aquesta idea? Qui en va ser el o els promotors?

No ho sé. Jo no t'ho puc dir. Sé que eren un grup de nois i noies, llavors sí que hi havia nois i noies, perquè abans els nois que volien fer esport només es podien dedicar al futbol, no com ara que hi ha multiplicitat d'esports i de possibilitats... Aleshores hi havia doncs, un grup format per nois i noies, i sé que venia un senyor de Manresa que els hi venia a ensenyar les danses a ells, i bueno, per això sempre hi ha hagut un molt bon lligam entre l'esbart dansaire de Manresa i el de Taradell. Com que l'esbart manresà té un nivell molt més alt que el nostre... doncs ells ens podien ensenyar danses i la manera de ballar, i orientar-nos una mica.

Però els seus inicis, allò de dir, si eren una colla, que sortien tots junts i els agradava ballar i varen decidir muntar un esbart. Sincerament no ho sé.

9.- Com l'esbart s'ha donat a conèixer al poble i a la resta de comarques per poder fer actuacions?

Tenim un representant, una persona que és la que ens contracta les actuacions. I llavors, hem fet tríptics que hem enviat als ajuntaments dels diferents pobles oferint-nos per ballar. I pel poble, és a través del boca a boca. Els nens, al cole es comenten que s'han apuntat a ballets..., com a d'altres entitats, lògicament, i així es va donant a conèixer.

10.- Per quins motius creus que es deu que encara hi hagi nens, nenes, persones que vulguin formar part de l'esbart dansaire Sant Genís, malgrat hagi passat l'època gloriosa?

No ho sé. També és un fet que poder les mares hi tenen molt a veure, ja que segurament elles hi havien participat o si més no recorden quan l'esbart havia sortit per la tele i competíem amb l'esbart de Tona, que a la comarca d'Osona eren considerats els millors i sempre hi havia hagut aquesta rivalitat, i sí tothom volia anar a l'esbart, veure si podia arribar com els grans... i penso que avui, no tant fort, però hi ha mares que hi havien ballat i transmeten als seus fills el seu entusiasme. Perquè, certament hi ha nenes que no els agrada ballar, concretament en tinc una que és negada pobrissona, balla fatal.

I, és més, doncs, els pares que per nostàlgia del que va ser, ara hi duen als seus fills, perquè puguin reviure una part d'aquells moments viscuts en el passat. Els nens vénen apuntats pels pares, i llavors aquests nens quan són més grans i no s'hi senten bé, pleguen. D'altra banda, també és molt grat ballar pel públic i que aquest t'aplaudeixi... et fa sentir bé.

11.- Creus que també hi ha un cert interès per refermar els trets d'identitat de la nostra cultura, del nostre poble?

Sí, sí és allò que les arrels tiben, tiben les arrels. És dir, som catalans, no!, per exemple, i la nostra dansa no és el flamenco, sinó que és la sardana i tot allò que és la nostra identitat nacional.

12.- Creus que és la major disponibilitat de temps d'oci, de temps lliure, el que fa que la gent decideixi participar en una entitat, i no pas la voluntat de refermar la nostra identitat cultural?

Bueno... jo penso que tot va molt lligat, una cosa amb l'altra. Et sents català i clar, sents que has de guardar les teves arrels, per tal que no tornir a suprimir-nos-les. Bueno, poder no passarà... però clar l'actitud del PP d'ara... mmm. Bueno, a part d'aquest sentiment que te'l fas teu, per exemple, l'esbart te'l fas teu, aquest sentiment de dir, ostres!, jo sóc part d'això, i ensenyo nens a dansar, gaudeixes. I sí, gaudeixo, faig gaudir i utilitzo un temps d'oci per enriquir-me

personalment i a l'altra gent. Jo penso que, tot és un *fifty-fifty*, un cinquanta per cent de cada.

13.- Creus que aquest interès que hi ha per mantenir aquestes tradicions tant nostres tindria res a veure amb aquest fenomen anomenat de la mundialització, aquesta homogeneïtzació de la cultura?

Sí, perquè sembla com si se'ns volguessin menjar, jo ho veig com si fos un monstre i s'anés menjant les petites cultures que hi ha. Com si tots fossin xais, i seguissim uns paràmetres establerts... i que les nostres arrels en quedin al marge, i per això és probable que ens refermem més en el que són les nostres coses.

14.- Podria haver-hi alguna mena d'interès turístic en desplaçar-nos a un poble, com Taradell, per veure al teu esbart ballar diferents danses?

Ara, en aquests moments, a Taradell, crec que no. Temps enrera sí, perquè jo mateixa per veure actuar a diferents esbarts ho havia fet. Ara penso que la gent es mouria més per altres coses, de cultura eh! també, però en d'altres àmbits, no per anar a veure un esbart. Ara tenen més tirada els castellers o els diables, potser molta més que no pas els esbarts.

Andreu Garcia i Cartaña⁹³⁵
Agrupament Esbarts Dansaires⁹³⁶

1.- Des de quan existeix aquesta entitat, l'Agrupament Esbarts Dansaires?

En aquesta entitat pretenem aglutinar una mica tots els esbarts, perquè la unió fa la força, doncs, i entre tots poguem lluitar contra aquest món, que diem que és tan inòspit per fer coses així, amb l'objectiu de conrear les nostres danses tradicionals, ensenyar-les i donar-les a conèixer. I publiquem una revista, la **Trencadansa**, que és el nom d'una dansa del Lluçanès, en la que fem monogràfics, aquest últim número és de Balls Cerdans, llavors en farem un altre sobre el Salvador Melo, que va ser un gran coreògraf que va sortir a l'època del Verdaguer i pujava al Palau a fer coses agosarades, el següent serà sobre el Centenari,.... I també fem un **Punt Informatiu** amb les activitats i actuacions que es fan, amb cursos, informacions vàries, notícies, publicacions,...

Tot plegat, perquè cada cop hi ha més gent que s'interessa per aquest món com també veiem que cada cop hi ha més jovent portant gegants o fent de diables, o fent castells,... Ara que els castells em fan molta por, perquè els castells han estat molt, molt ajudats pel mercantilisme de la competició, i les emissores de la televisió se'ls han fet seus, i les seccions fixes del diari també, per què? Perquè és com si fos fútbol això, aquest ha arribat al dotze de vuit i aquest al catorze de nou, però arribarà un moment que això ja no donarà per més i llavors s'avorriran, i què passarà? En sortiran d'altres, potser a d'altres pobles i així aniran sobrevivint, però els mitjans se'n separaran i llavors no tindran tant d'èxit. Mentre que els esbarts, com que no som tant competitius estem abandonats de l'Administració. I per això, nosaltres després del Congrés de Dansa Tradicional, que es va celebrar fa, doncs exactament setze anys, a partir d'aquí es va muntar aquest Agrupament d'Esbarts, perquè la gent va demanar que existís aquest agrupament i es dediqués única i exclusivament a la dansa tradicional, perquè ja existia i existeix un Grup de Ballets Populars, però com

---

⁹³⁵ President de l'Agrupament Esbarts Dansaires de Catalunya.

⁹³⁶ Entrevista realitzada el dimecres 30 de maig del 2001.

que toquen moltes coses, nosaltres no ens sentíem massa representats; i clar, també hi ha una Colla de Sardanistes que no fan res més que veure el món de la sardana i la seva problemàtica, i els moviments diferents que té, que ara hi va només gent gran i no hi ha gent jove, i l'estan buscant,..., bé cada món té la seva problemàtica. Per això, amb la creació de l'Agrupament hem pogut unir-nos tots, analitzar les seves tendències i l'experiència del que s'està fent. Llavors, per això, arrel d'aquest congrés es va decidir fer l'Agrupament d'Esbarts, que es dediqués única i exclusivament a la dansa tradicional i integrés la creació d'avui, perquè el que avui és creació, d'aquí a un temps serà tradició. I així anem. I clar, dins del món dels esbarts hi ha dues grans tendències, els que són immobiliistes i diuen que només s'ha de ballar com el 1901 a Vic i d'aquí no ens movem, i clar això no pot ser, perquè donant tres quarts d'hora voltes en una plaça, per exemple, i això a la gent no els agrada, perquè si ja no aguanten cinc minuts davant de la tele, com aguantaran tres quarts d'hora... No, no que ara tot ha canviat, és un altre món, tot ha evolucionat. Nosaltres respectem molt aquesta gent tant immobiliista, però també acceptem la dualitat, mira fem una part de dansa de més tradició, amb la gestualitat, el vestuari,... i una part en la que hi ha un poti-poti de barreja de coses tipus contemporani i també tradicional, sobretot jugant amb músiques de tradició, però tocares amb instruments moderns, amb un sintetitzador i una bateria, i ho ballen i veus l'arrel folklòrica exacta, i penses que és realment molt guapo. I això està molt bé, perquè si hi poses només dansa tradicional, molt possiblement aquesta sola no acabarà d'agradar, i clar és qüestió de guanyar-nos la gent amb una barreja, de la música antiga i la contemporània. I ara volem que amb la celebració del Centenari tots els esbarts s'hi adhereixin, i si més no que tots respectem les postures de tots.

Clar, no t'ho he dit,... En aquests moments, l'Agrupament d'Esbarts estem immersos en la celebració del Centenari dels Esbarts, que tindrà lloc a finals de l'estiu. Mira, el 20 d'octubre concretament, farem a Vic, al Teatre Atlántida la presentació del Primer Programa de Balls Tradicionals que es va fer al 1901. Pensa que al 1901, Mossèn Cinto va dir: "En comptes de poemes, farem dansa",

i va promoure una sèrie de danses, i va començar a bellugar-se, a preparar-les i al 1901, al Teatre Principal de Vic es va estrenar el Primer Programa de Danses Tradicionals Catalanes, i en un teatre precisament, ja no a l'aire lliure, en un teatre. Al cap d'un temps, l'Esbart aquest de Vic va plegar, ells van ser els pioners i al cap d'uns anys ho varen deixar córrer, i no sabem exactament quin any va plegar, però ja ho buscarem. I llavors, a partir d'aquí, el moviment s'ha estès arreu de tot el país, i bé, fins avui. Ara, volem fer una celebració i l'escriptura d'un llibre que ho intentarà explicar una mica tot, el nombre d'esbarts que hi ha hagut al llarg d'aquests cent anys, i de quina data a quina altra han existit, i en l'exposició itinerant que volem fer arreu de les principals ciutats de Catalunya, hi reflexarem tota aquesta història, tot aquest fenòmen que des de Vic, va arribar a Barcelona i com una taca d'oli es va anar estenent a Tarragona, Lleida,... I aquest, va ser un fenomen sociològic especial, abans de la República, després de la Guerra Civil, amb la democràcia,... I en l'exposició sortirà tota aquesta història, i també, com, per exemple, els Esbarts, fa quaranta-cinc anys, vam adquirir el violoncel de Pau Casals posant cinc duros cadaú, i és patrimoni català perquè el tenien els EEUU i van demanar uns diners en concepte de despeses de trasllat o de gestió, i els esbarts el van comprar perquè era un llegat dels catalans..... També volem fer seminaris i concerts,...

Aquí, a l'Agrupament d'Esbarts, hi tenim el cens dels Esbarts, dels esbarts associats. El que succeeix és que en un moment donat no tenim de cap de les maneres informació dels esbarts que ja no existeixen,... i ara estem fent un recull del què ha estat el moviment social del món dels esbarts. Altra cosa és la feina que ha fet, com ho ha fet,... això ja és un altre món. I aquí, tenim una biblioteca amb un petit fons que només toca el que és la dansa tradicional, un arxiu de llibres capdavanters de la dansa tradicional, alguns fins i tot, d'edicions exhaurides,..., tenim un petit patrimoni, que n'estem molt contents. No tenim costumaris o volums de la cultura popular i tradicional, perquè la bibliografia que hi ha és tan extensa..., es considera que tenim 480.000 documents de cultura tradicional popular a Catalunya,... clar des d'imatgeria, balls parlats, balls que no són d'esbarts, de diables, de pastors, de geganters,... és immens, és una

passada!. A Catalunya, tenim una riquesa impressionant i malgrat les repressions i malgrat tot, hi ha raconets i raconets d'informació, que han permès que el Centre de Recerca del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana de la Generalitat pogués aglutinar molta informació, tota aquesta documentació.

Pensa també, que hi ha esbarts, precisament pel què et deïa abans de les dues tendències presents actualment en aquest món, hi ha esbarts, que d'una colla, se'n fan dues, tres o més, per exemple, a Reus, d'una colla de principis de segle, hi van començar a haver escissions i més escissions, i ara són 9 colles perquè uns només volien ballar dansa tradicional, amb postures molt immobiliistes, i els altres volien anar incorporant noves tendències, perquè la vida evoluciona i la dansa i la gestualitat també, ens vestirem com catalans, però d'uns catalans que conservant la seva línia no siguem "nyonyos", i la gestualitat no caldrà que sigui ben bé la mateixa perquè ara algunes d'aquestes gestualitats són ridícules, que ara no tenen raó de ser, el que hem de fer és estilitzar-les sense mutilar-les, sense perdre-les de vista, però el que estigui lluy de l'estètica d'avui, deixar-ho de banda. No es tracta de fer una remodelació en contra d'allò, sinó de purificar una miqueta allò, situar-nos en un punt intermig. És que pensa que el món dels esbarts és molt fluctuant, perquè la gent tendeixen a saltar, d'un sector a un altre, i d'aquest a un tercer,..., ja ho veuràs. Tot i que ara, tot això s'ha aturat una miqueta, i més aviat de dos se'n fa un. Per què? Perquè hi ha menys gent, perquè les afeccions són diferents, perquè en el món que actualment vivim tens 74 activitats per triar i per fer, i abans només tenies una o dues opcions, ara és un altre món, és molt diferent. Té molt més mèrit avui fer dansa tradicional i dedicar-hi aquest temps, perquè tens moltes obligacions amb la família, amb el treball,... tens cinquanta mil provocacions diferents que et dona la societat per distreure't. El lleure és un altre món.

2.- Com us financeu?

Els esbarts es financien amb les actuacions que fan, i de vegades tenen subvencions dels Ajuntaments i del Centre de Promoció de la Cultura Popular i

Tradicional Catalana de la Generalitat, però jo no els hi aconsello mai perquè llavors el dia que fallen les subvencions, se'n va tot a norris!. I aquí, a l'Agrupament ens financem amb les quotes dels associats, dels esbarts, i algunes subvencions també del Centre. I llavors, el nostre patrimoni és la riquesa que constituïm entre tots, que una vegada a l'any ens reunim, parlem i ens enriqueim.

3.- Aleshores, vostè creu que els esbarts no estan tampoc tant immersos en la crisi que tothom parla?

Bé, és una realitat, que és com tot, per poder saber si hi ha realment una crisi en els esbarts caldria fer-ne un estudi, enquestes i encara no se n'ha fet cap, només és la *vox populi* que en parla. Jo, en aquests moments estic fent una enquesta, justament pel llibre del Centenari, i me n'adono que no hi ha tanta crisi com em pensava. Per què? Doncs, perquè hi ha molta gent jove que està apretant moltíssim, i treballen d'una altra manera, diferent a com treballàvem els de la meva edat, nosaltres ho fèiem d'una manera i aquests ho fan d'una altra, són molt més pràctics, i jo hi crec moltíssim amb la joventut. I què passa? Que els grups tenen una dinàmica diferent, abans treballàvem un munt d'hores, molts assajos, moltes coses, i ara amb la retentiva que tenen la joventut d'ara, no exigeix tanta dedicació, i estudien, treballen, van a l'esbart, tenen nòvia, van d'excursió i juguen a futbol i fan 54 coses més. Tenen una capacitat diferent, i la manera dels trasllats, tot plegat ha canviat, treballen aquí, festegen allà, viuen a un altre lloc,... clar no es pot comparar. Sí, aparentment hi ha hagut una crisi, però et diria que aquesta crisi no és tal, i possiblement els esbarts que hi ha avui són més pràctics, i tenen menys gent que abans. Jo estic molt content del jovent que puja en els esbarts; ja no m'agrada tant la gent del meu temps que no ha evolucionat. Jo fa 55 anys que estic en un esbart, el de Sant Martí, i ara en sóc senador, i els assessoro i els vaig a veure..., i crec que els he deixat un llegat de sempre posar-se al dia, i si cal un conjunt modern per ballar, endavant!. La música de l'antigor hi ha de ser, però també peces amb versions més modernes, i així, els immobiliistes es queden enrera, mentre que els progressistes tiren endavant, perquè no arriben a la gent, no els frapen, els deixen indiferents. A la

gent se l'ha de fer vibrar, has de fer moure els cors i no els culs!, si mouen els culs és que volen marxar. Els que generen la crisi són els que fan música contemporània i al grup li diuen esbart. Llavors, això sí que és una mentida, la música contemporània no pot ser mai un grup folklòric.

Amb el Centenari volem precisament intentar que aquesta gent que tenen una concepció una mica errònia dels esbarts canviï... Els esbarts seran el que la gent volem que siguin. Els castellers també tenen aquest problema, eh!. Hi ha els defensors de la manera antiga i els defensors del sistema més modern. I els sardanistes, també, amb la sardanova, aquesta cosa que s'ha inventat en Santi Arisa que ha ficat al mig d'una cobla, una bateria i un parell d'instruments de conjunt, i és la mateixa sardana, però en un moment determinat fa un ritme més frapant, més entusiasmador per la gent jove, encara que no tant per la gent gran. Hem de canviar esquemes per tenir a gent, doncs fem-ho!, abans de quedar-nos sense ningú. No va fer una evolució la cobla que de tres músics va passar a tenir-ne dotze, doncs això és exactament el mateix. Els immobilistes no ho veuen bé, però és l'única manera... Buscant coses intermitges es resolen aquests problemes, entre l'avior i la modernor.

4.- Aleshores, als esbarts els fa falta el ressò mediàtic per tal que desaparegui “aquesta crisi” i es conegui aquesta nova vessant?

Sí, però saps què passa, que aquesta crisi va “por barrios”. Això depèn, hi ha una sèrie d'esbarts, com el de Sant Martí que en sortir tant a fora és molt internacional i llavors, se'l disputen i tots el veuen com un mirall, i pensen si aquesta gent ho fa perquè no ho puc fer jo, i llavors hi ha una sèrie d'imitadors d'això, i això és positiu. Hi va haver una temporada que tothom imitava l'Esbart de Rubí, però ara la colla de Rubí està una mica aturada, ha parat d'evolucionar,... i sorgeixen noves colles a imitar, com la de Sant Martí, que estan més al dia. Els esbarts, doncs, sempre han tingut tendències. Sempre hi ha hagut dos o tres esbarts que han portat la batuta i els demés s'han limitat a ser satèl·lits, perquè en aquests esbarts hi ha hagut directors amb unes inquietuts i unes capacitats que han fet anar endavant a la colla. Tot depèn dels directors.

Un dels fundadors més grans que ha tingut la dansa catalana ha sigut el Manuel Cubelles, que va ser el que va agafar la dansa i va dir: “Bueno!, ara a la plaça farem una ballada, però també anirem al Palau de la Música, i a dalt de l’escenari hi posaré unes llums i un canó i un ciclorama,...” que van entusiasmar a la gent, perquè d’aquella manera la gent no veia la dansa tant arcaïca, i dalt de l’escenari, amb una altra gestualitat, amb una altra música, amb uns altres arranjaments...

Ara, en aquests moments, hi ha els esbarts que surten a televisió i els que no hi surten. Els esbarts que viatgen per tot el món i els que no viatgen. És a dir, hi ha competències. I clar, com estan els esbarts? Depèn, jo diria que n’hi ha uns vint que funcionen a un nivell molt professionalitzat, uns altres que estan en una zona intermitja i llavors n’hi ha un centenar que fan coses per distreure’s. Però que mentre conservin la nostra tradició, ja fan una feina.

Llavors, pensa que a l’Agrupament tenim 130 esbarts afiliats, però compto que n’hi ha un centenar més que no estan afiliats, i que van per lliure doncs, perquè actuen poc i tampoc tenen necessitat de l’Agrupament, perquè alguns fan danses vives. I clar, aquests també se’ls diu esbart, però pròpiament només fan danses vives, i no són de manera constant esbarts, perquè per exemple, l’Esbart de Premià de Dalt, ballen una dansa típica de Premià de Dalt, que és el Ball de l’Espolsada, però només actuen per la Festa Major, i és l’Esbart Espolsada, però només actuen un cop a l’any, i aquests són pròpiament grups de dansa viva, i no ballen altres danses, i com aquest, n’hi ha molts, un centenar o més. I són grups diferents, perquè en els esbarts hi ha un treball constant de vestuari, de recerca, de... És un altre món.

I també hi ha molts esbarts infantils, i també molts esbarts de gent gran, esbarts de gent de més de seixanta anys n’hi ha moltíssims, com a trenta i pico, que assagen dos cops a la setmana i que quasi cada mes actuen. Aleshores, on és la crisi? Jo compto, a més, que dintre de cada esbart hi ha tres o quatre seccions. Els petits, els mitjans, el cos de dansa que porta el nom i els representa a tot arreu, i es mantenen aquests veterans que van a ballar, a passar-s’ho bé.... Però de manera diferent que als Països Nòrdics, que ballen i si no hi ha públic són

més feliços perquè així no els distreuen i s'ho passen més bé, és una altra concepció; aquí, però encara volem l'aplaudiment de la gent, encara volem aquell ballar perquè a la gent els hi agradi i sentir-nos recompensats després del sacrifici dels assajos, d'haver preparat el cos fent això fent lo altre, i en el fons representes i fas quedar bé al teu país, perquè balles i la gent identifica els catalans i a Catalunya amb això, amb aquests senyors que ballen així i aixà. I jo recordo que havia aprofitat molt les meves anades per aquests móns de Déu, explicant el fet català. Jo me'n recordo, un viatge a Frizzia, que són uns separatistes acabats a Holanda, i els vaig explicar el fet català, i sí, resulta que som ciutadans del món, i d'Europa, però tenim una manera de fer la mar de maca que hem de defensar.

5.- Creu que el sentiment d'identitat cultural catalana és un motor de reactivació de les festes populars i tradicionals?

Sí, i tant, pensa que els esbarts han fet alguna cosa més que ballar. Han fet pressió perquè el país en un moment determinat..., pensa que la majoria dels esbarts es van crear a retosta d'alguna església, d'algun centre catòlic, i els capellans et deien: "Mira noi, aquí t'ho deixaran fer perquè contra mi no hi aniran", i així fèiem una feina bastant reivindicadora perquè pensàvem i ballàvem en català quan aquest estava prohibit. Llavors, els capellans dintre els locals dels centres parroquials van deixar fundar molts esbarts. Jo en vaig ser fruit d'això, perquè en el centre parroquial, el rector feia classes de català d'amagat i ens deixava una sala per poder assajar. Molts pocs esbarts, un cop feta l'entrada els nacionals, jo et diria un 10%, varen enganxar-se a la història dels "Coros y Danzas", per no haver de plegar. Llavors, un cop acabada la moguda franquista, s'han canviat la camisa i s'han tornat a dir esbarts. Tot i que mai varen deixar de dir-se esbarts, perquè cotinuaven essent esbarts de la "Sección Femenina de los Coros y Danzas", no varen renegar de la paraula esbarts però tampoc varen rebutjar-los. Però eren molt poquets, aquí a Catalunya, molt poquets. Alguns, malgrat els cridessin per formar-ne part, els deien que no, arriscant-se, però, clar era aquesta la seva resistència. Amb els

“Coros y Danzas”, la Sra. Pilar Primo de Rivera, que n’era la responsable, i ella unia tots els “coros y danzas” i els feia anar “por ahí, para que la unidad de España no se rompiera”, també va voler que alguns grups catalans s’hi ajuntessin, i d’altres no, i era aquest moviment de resistència, de dir: “No!, no em dóna la gana de combregar amb lo vostre”. A més allà, vés a saber què els hi feien fer, com parlaven i quin és el missatge que els donaven de Catalunya, no ho sé. I clar, després aquests esbarts han volgut borrar aquest fet, però clar hi ha coses que no es borren, i bueno!, és un error que tampoc és tan greu, perquè jo conec gent que ara són uns grans catalanistes i en aquella època es posaven camisa i pantalons curts, eren del Frente de Juventud o eren nenes que anaven a brodar i a aprendre el nacionalisme a la Sección Femenina.

Els Esbarts d’Andorra, els de València, els de la Franja, els de la Catalunya Nord, els de les Illes Balears i els del Principat, tots, cadascún amb les seves particulars tendències el que fan es difondre la cultura de la dansa tradicional catalana. Jo diria que la identitat és la que mou que la gent treballi, que s’esforci,... i això no es canvia així com així, sinó que això seguirà. I lo fort és que el jovent, tens un apartat de jovent que passa de tot i un altre apartat que són super-macos, no necessàriament patriotes, però sí que es mouen per la identitat catalana.

6.- Creu, tot i que en certa manera ja m’ho ha comentat, que el temps d’oci contribueix a reactivar les festes populars i tradicionals?

Sí, si la gent té voluntat fa miracles, pot fer cinquanta mil coses, pot fer del temps moltes coses, perquè ara no és com abans, té uns mitjans de comunicació més ràpids,... és diferent, i també penso que és vocacional. El que té ganes de fer una cosa, treu el temps d’allà on sigui, és una filosofia de viure.

7.- I el turisme, hi té a veure en aquesta reactivació de les festes populars i tradicionals?

No, jo diria que no, perquè nosaltres fa molts anys que estem tancats en nosaltres mateixos, i ara tenim necessitat de sortir, de materialitzar allò que teníem amagat. I pot ser les conselleries de cultura i els ajuntaments aprofiten

per fer-se més populars d'aquesta manera i tocar el cor de la gent, i mira ara us donem la bèstia de tal puesto, o el gall amb potes pels focs artificials, o la cucafera,... Pot ser que per la política, bueno! el que està clar és que si no fos per això potser no existiria, no es faria. Llavors, sí, els ajuntaments hi han influenciat moltíssim, jo no diré si és per vocació o per guanyar vots o per qüestió política, no ho sé. El que sí és cert és que és positiu.

Aleshores, crec que de moment pel turisme no és, ara hi pensem, des d'aquí l'Agrupament hi pensem bastant, a més hi ha esbarts que ja estan fent molta cosa ja amb això. Actuen en hotels, i si no és perquè vinguin més turistes, és perquè els turistes que ja estan aquí se'n van i se'n duen una imatge de Catalunya, de les danses tradicionals catalanes. Hi ha una mitja dotzena d'esbarts que actuen en hotels a la costa. Per exemple, l'Esbart de Sant Martí porta ja cinc anys fent un promig de trenta o quaranta actuacions en hotels per any, és un bon promig. I inclús, hi ha gent que quan ve aquí, no vol anar a veure un "tablao flamenco", sinó que vol veure el que és propi i tradicional d'aquí, sobre tot els americans ho demanen això!.

8.- I el fenomen de la mundialització, és un motor de reactivació de les festes populars i tradicionals catalanes?

Sí, i no, perquè a veure què és el folklore. Per mi, si el folklore és rock-and roll, sí que es troba a tot arreu, i ara està de moda la música celta,... i certament, el que fan els altres està molt bé, però els catalans tenim una riquesa que hi és, i ja hi ha esbarts que ballen amb aquesta línia del gran espectacle. I amb el tema de la mundialització, no ho sé, no ho sé. Ara no podem permetre perdre la nostra identitat cultural pròpia, no pot desaparèixer la nostra cultura, perquè els catalans que hem tingut més "pegues" que ningú, per contra hem subsistit, i els que han obtingut tota mena d'ajudes, aquests es troben en crisi. I això vol dir, que la identitat, el cor, pot més que tot lo altre. Jo ho sé, perquè he estat en contacte amb grups d'arreu del món, i sobre tot amb grups de l'Estat espanyol i els que han tingut tot, i peles, tenen crisi, tenen crisi, i aquí en els esbarts que no tenim pràcticament res, tot i tenir crisi, no rebem ajuda ni n'hem tingut mai a la vida. Aleshores el que val és la identitat.

9.- I l'associacionisme, és també un element clau en la reactivació de les festes populars i tradicionals?

Sí, però això també va “por barrios”. Mira, l'associacionisme en els pobles ja està en crisi, i són pobles que tots són una pinya, *pues* a les grans ciutats ja em diràs. Però és que també depèn moltíssim de la zona, per exemple, de la gent que se sent molt sola i necessita companyia, i llavors es posa en un lloc i fa serveis, perquè d'aquesta manera se sent acompanyada, però fa serveis d'una manera indirecta, ha participat d'una escalfor humana i un cop allà, a més fa un servei. I ho trobo molt bé, però hi rumies una miqueta, i això no és ben bé el que es voldria, m'explico. Hi ha gent que ho fa amb un sentit totalment diferent pel qual jo m'hi he posat, per fer un servei al barri, al poble, de difondre la cultura nostra. L'associacionisme en un moment determinat ha d'existir, però amb matisos, només per distreure't o per buscar un bé comú o per què? De totes formes, pel que sigui ja està bé, *châpeau!*. Pensa que avui amb el voluntariat, que de manera voluntària hi hagi gent que faci una feina, t'has de treure el barret, ja no pots dir res, perquè avui dia que cadascú només va per ell, i sempre s'està a casa estirat al sofà i sense fer res pels demés,... doncs, en el moment que surt algú fora de casa, encara que la motivació no sigui ben bé la d'aquí o la d'allà, ja és igual. Pensa que la gent avui cada cop es vol complicar menys la vida. Jo quan era jove i anava a l'esbart em trobava sempre una gran quantitat de gent al carrer, i ara estem com quan sortia de jove a l'estranger que a les vuit del vespre no veia ni una ànima pel carrer. I aquí, en l'època franquista, “España era una fiesta” i és veritat, teníem una mentalitat de “pan y toros”, i de “pan y porqueria”, però mira, era una situació de molt del tercer món. I ara, vinc aquí a l'Agrupament a segons quines hores a fer una reunió i trobo el carrer buit i penso: “Mira com passava abans a Europa”.

Felip Elosegui i Navarro⁹³⁷

Esbart Egarenc de Terrassa⁹³⁸

1.- Des de quan existeix l'Esbart Egarenc?

Mira, aviam!, la història de l'Esbart Egarenc, realment comença com a Esbart Egarenc el 26 de gener de l'any 1958. O sigui, que enguany hem celebrat nosaltres el nostre 43è aniversari amb el nom d'Esbart Egarenc. I dic amb el nom d'Esbart Egarenc perquè resulta que aquest estiu farà cinquanta anys, o sigui el 1951, allà al Centre Parroquial de Sant Pere es va formar un Esbart que es va anomenar, Esbart Vall Paradís. Vall Paradís és un torrent molt famós que tenim aquí, que ara és un parc no un torrent, i d'allà agafa el nom de Vall Paradís. Aleshores, aquest Esbart a l'any 1958 per diferents qüestions tot l'esbart en pes, la direcció artística, els dansaires, la junta directiva, tots, absolutament tots, van abandonar el Centre Parroquial Sant Pere i varen venir a aixoplugar-se a aquí, al Centre Social Catòlic. I quan varen arribar aquí, varen haver de canviar de nom. Ara, nosaltres celebrem els nostres aniversaris com Esbart Egarenc. I com Esbart Egarenc arribem aquí a l'any 1958, una colla, si no recordo malament, de setze dansaires, nois i noies, el director artístic, el Sr. Miquel Rion, la junta directiva, etc i d'aquí anem tirant. El segon any que estàvem aquí, l'Esbart Egarenc va recuperar l'anomenat Ball de Plaça de Terrassa, que és un antic ball que es ballava per la Festa de la Candelera, i nosaltres el vam recuperar per ballar-lo el diumenge de Festa Major a la sortida de l'ofici. I aleshores, des d'aquell moment, cada any per la Festa Major, l'Esbart Egarenc ballen amb les autoritats el Ball de Plaça. Per què amb les autoritats? Perquè en aquella època, l'època de Maria Castanya que en dèien abans, resulta que per la Candelera, els benestants de la ciutat feien el ball, ballaven a la plaça el Ball de Plaça, el ballaven amb tota la cerimònia, vestits de gala,... i quan ells acabaven les noies del poble, les ja no benestants, sortien a ballar i treien a ballar, perquè el Ball de Plaça es diu Ball de Plaça de Terrassa, perquè es treu a

---

⁹³⁷ President de l'Esbart Egarenc.

⁹³⁸ Entrevista realitzada el dissabte 2 de juny del 2001.

ballar a la plaça. Aleshores, les noies treien a ballar els nois que els feien “tilin”. Era la manera, en aquella època, tant diferent a ara perquè ara es va directament al gra, però bé també és una manera d’anar al gra, si treien un noi ja volia dir que aquell noi els agradava, i llavors representa doncs, que acabava de ballar el poble. Ara, en aquests moments, nosaltres fem el Ball de Plaça que inicien les autoritats junt amb els dansaires de l’Esbart, fan un passeig, fan quatre passes,... i a continuació, l’Esbart Egarenc el balla totalment. No hi ha l’aportació del poble, però l’Esbart Egarenc representa el poble. I per representar el poble, l’Esbart Egarenc el balla, amb un determinat nombre de parelles vestides de gala, hi ha un altre determinat nombre de parelles vestides de classe mitja, i uns altres que van més “cutres” perquè representen el poble.

Pel que fa a la resta de balls, nosaltres des del primer moment, hem estat dedicats a les danses tradicionals dels Països Catalans, Catalunya, les Illes, València, l’Alguer,... i aquests balls els hem portat a diferents ciutats a Europa, i fins i tot a Mèxic. El tipus de balls que hem ballat són tradicionals, coreografies que ja no són tant tradicionals, sinó que són reculls que han fet coreògrafs catalans, per exemple, Abel Sants que va fer una coreografia, “Marina” treta de l’òpera Marina precisament, que no és ben bé català però que està basat en els punteigs i en la música..., o sigui, sense ser tradicional, sense ser un ball que ballaven els nostres avantpassats, té molt a veure amb la dansa catalana d’abans. Hi ha altres treballs fets per altres coreògrafs, el Joaquim Navarro va fer un recull que se’n deia “A València, festa” que són un seguit de balls tradicionals valencians, que nosaltres quan els vam portar a València, la gent va quedar una mica sorpresa que des de Catalunya es poguessin ballar tant bé les seves danses. S’ha de tenir molta cura, cadascú amb lo seu. Perquè els esbarts catalans tampoc ballaran sardanes perquè no són lo seu, en canvi, nosaltres hem anat a Alcalà La Real, on va nèixer Pep Ventura, hem ballat una sardana a la Festa Major, i fou fantàstic, meravellós. Però fora d’aquí, un esbart no pot ballar una sardana.

Enguany, hem fet una obra, hem sortit una mica del que teníem fins ara, una obra que se’n diu precisament “Trama”, que vol ser un homenatge a la gent que

va treballar a inicis del segle passat, en el tèxtil, que és la indústria puntera de Terrassa, i també la indústria puntera de molts llocs de la Conca del Llobregat, del Maresme,.. i que al llarg d'aquests anys han vist com aquesta indústria s'ha perdut, però que els hi queda el record del que va ser. I aquí hem muntat una coreografia que tenint molt a veure amb la dansa catalana, doncs és una altra cosa. Representa un dia de treball a una fàbrica qualsevol dedicada al tèxtil. I es veu quan la gent començava a treballar de bona matinada, després es veu a les filadores, un tercer ball que es veuen els mossos als magatzems, una quarta dansa dedicada als nens, perquè resulta que en aquella època, a començaments del segle, no hi havia guarderies, i les mares es veien amb l'obligació o de deixar la canalla a casa, o endur-se'ls a la fàbrica. Hi havia molta gent, que depenent del tipus de fàbriques, se'ls emportaven a les fàbriques, i aleshores la canalla en els magatzems simplement jugava, i doncs, hi ha un ball amb nens jugant. Llavors hi ha un altre ball que recorda la maternitat, no hi havia seguretat social, no hi havia hospitals, com aquell que diu, i les mares es veien obligades a parir a casa, i si es descuidaven ho feien a peu del teler, i hi ha un ball que representa això. Llavors van començar a arribar els emigrants, sobre tot els andalusos, que van portar una certa gràcia, un cert "salero",... en fi, és una dansa, o és un espectacle que té deu balls i que cadaún d'ells està interrelacionat amb el soroll dels telers i mentrestant es va teixint un tapís gran que al final de tot serveix per pantalla de diapositives, on es veu tota una sèrie d'imatges de la Terrassa industrial, de la maquinària, de les fàbriques,.. I tot acaba, com acaba una jornada de treball, parant-se, paralitzant-se la maquinària es van aturant els dansaires. És un espectacle de caire...., no sabem si catalogar-lo com una dansa moderna, o contemporània. Sí, és un espectacle modern, perquè és fet d'ara, que té arrels d'abans, té passos i té danses d'abans. A la premsa va tenir molt bona acollida, i ara estem en la fase de... hem fet un programa, un vídeo de presentació... i a veure, si això podem fer-ho especialment, en aquelles ciutats o pobles que van tenir com nosaltres un arrel fàbril textil i que quan veuen l'espectacle veuen part de la seva història.

2.- I quanta gent balla a l'Esbart?

Mira, nosaltres en aquests moments, tenim a prop d'unes 130-140 persones. Tenim una escola de dansa, amb tres nivells, d'entre 4 a 12 anys. I quan acaben les tres classes, passen a l'elenc juvenil, que és l'estatge d'espera per arribar al cos de dansa. Els esbarts tenen una "pega", jo diria més que els esbarts, qualsevol grup de ball té avui dia una gran "pega". Jo tinc molta amistat,... perquè nosaltres tenim molt clara una cosa, que la nostra tasca és donar a conèixer les danses tradicionals catalanes, les costums de Catalunya..., sobretot en la canalla de l'escola, infondre'ls l'amor a la cosa catalana, a la dansa, a la música, a tot, educar-los que siguin... però també tenim molta cura que acceptin altres formes de veure la dansa, la música... d'altres cultures. I aleshores, nosaltres tenim molta amistat amb grups, concretament andalusos, i ballen, i ballen... però no hi ha nois. Avui en dia, inclús escoles de dansa amb molt de renom d'aquí a Terrassa, veus el programa de fi de curs i tot són noies. Què passa? És una qüestió de mentalitat equivocada, però que és la que és. Tots els pares, què fan? El pare agafa el nen i cada cap de setmana se'n va al Club no sé què, a l'Egara... el club que sigui a jugar a lo que sigui, no sé si esperant que algun dia el seu fill sigui un gran jugador de no sé què. I les mares, agafen les nenes i les porten a dansa, a la que sigui, les que tenen més les porten a un tipus de dansa que es paga més i les que... Aquesta és una dansa exclusiva pels socis del Centre Social Catòlic, no s'admet gent fora del centre, tot i que feta la llei feta la trampa. I clar, nosaltres de 60 alumnes, hi ha tres nois. Es paga una mica d'ajuda, pels vestits de la festa de Nadal, de fi de curs... es paga molt poca cosa. Però és això, és la diferenciació, el pare porta el nen a jugar a futbol, a hoquei, a baloncesto... i la mare porta la nena a ballar. I llavors, repeteixo, els andalusos i nosaltres, i tots, que tenim nenes però no tenim nens. En aquests moments, nosaltres tenim 60 alumnes a l'escola de dansa, tres són nois. Tenim nou noies a la juvenil i cap noi. I tenim 13 noies en el Cos de Dansa i quatre nois, i d'aquests, tres vénen de l'Escola de Dansa... i clar, és important que siguin els nois de la cantera els que vagin pujant al Cos de Dansa, perquè amb gent de fora no hi pots comptar, i forçosament s'han de crear espectacles, com "Trama" o d'altre

tipus, en el qual hi intervinguin bàsicament noies, com en aquest amb 13 noies i 4 nois. I possiblement, d'aquí a uns anys, s'haurà de crear un altre tipus d'espectacle amb tot noies. I això, què vol dir? Que els esbarts, la dansa tradicional s'haurà d'anar aparcant. Nosaltres aquí, a l'Esbart Egarenc, tenim l'escola de dansa, l'elenc juvenil, el cos de dansa, però tenim un grup de dansaires veterans, d'antics dansaires, on jo hi ballo, per exemple, per ballar i recuperar el Ball de Bombers, i precisament a finals de mes, tenim el II Festival de Dansaires Veterans i aquí s'ajunten, si no recordo malament, 35 parelles. La diferència és molt gran, però clar estem agafant tot el vano de gent que han passat per aquí durant 43 anys. En aquest Festival, vindran convidats els dansaires veterans de l'Esbart Sant Martí... i bé, hi ha previst ballar...

I una cosa curiosa, per allà on he començat, fa ara 70 anys que aquí hi va haver el primer Esbart Dansaire de Terrassa, que es deia Esbart Dansaire del Centre Social, perquè abans de la Guerra això es deia Centre Social, i quan vam celebrar el 43 aniversari, vam arregar a tota la gent que havia ballat, i va venir una senyora que ara té 82 anys i ballarà "l'Hereu Riera", que 70 anys enrera ella va ballar. Al 1931, aquest esbart va nèixer per morir al 1936, perquè quan va esclatar la guerra, van agafar tots els nois i se'ls van emportar a la guerra. Però quan es va acabar la guerra, això va canviar de nom, i es va dir Centre Social Catòlic i no es va poguer fer cultura catalana. I aquells nois, els que van tornar, que no tots desgraciadament van tornar, i aquelles noies, els uns van fer teatre, els altres van anar a Sant Pere, i no va ser fins al 1951 que no es va començar a poder ballar sardanes. I hi va haver una bona colla d'anys, que a pesar del que digui el rei, ni es podia parlar en català, ni es podia ballar en català, ni es podia pensar en català, ni es podia fer res en català. Les coses que es feien en català es feien en els centres excursionistes quan deixaves la ciutat i te'n anaves muntanya amunt. Però "si te encontrabas con la guardia", havies de parlar en castellà. Jo me'n recordo, que un bon dia, com deia primer es va començar per les sardanes, i al 1951 ja ens vam atrevir a ballar. Una mica com camuflat, que tampoc no sabien massa exactament què feiem... però bé, jo me'n recordo un dia que ens ho vam passar molt malament perquè estàvem

acollonits, jo me'n recordo un dia, un diumenge a la tarda que estàvem ballant sardanes i per primera vegada algú es va atrevir a tocar una sardana, que quan estava prohibida era molt esperada, i que quan va deixar d'estar prohibida doncs, no d'allò, que és la Santa Espina. La vam ballar acollonits, mirant a la porta que no entrés ningú, mirant que no entrés la policia per veure per on ens podíem escapar en cas que vingués la policia... No van venir. No van venir. I vam ballar la Santa Espina. Després amb els anys, segurament com ha passat amb tot que les coses quan ja no són prohibides no criden tant l'atenció, doncs no sé perquè, però la Santa Espina no se sent gaire. Diuen els entesos que no és una sardana per ballar, sinó que és més aviat una sardana per escoltar, i com per plorar... Deixem-ho?

3.- I què caldria fer perquè vinguessin més nois als esbarts?

Mira, producte de la societat benestant que tenim, gràcies a Déu i als esforços de molta gent, hi ha un problema que la vida de les societats s'està perdent, o sigui, tenim molta oferta. Jo quan era jovenet, que vaig començar a ballar amb nou anys, pràcticament no hi havia res, i sempre estava al Casal de Sant Pere, amb el ballet, amb la sardana, amb el bàsquet... sempre feia societat, però la veritat és que no hi havia res més per fer. No hi havia televisió, no hi havia res... La meva avia tenia una ràdio vella... i no hi havia res. Avui en dia, l'oferta és tan gran, les possibilitats de fer altres coses són tantes i tant atreients, que dir que han de venir aquí significa un esforç, s'ha d'assajar molt, fer un espectacle, ballar de conjunt de gent que ha d'estar compenetrada, perquè si un ho fa malament no serveix de res lo bé que ho facis tu, i quan tothom ho fa bé, ho fa bé el grup, no és una cosa individual. En l'esport, tu arribes a ser el medalla, tu, i aquí tot es difumina... L'oferta és molt gran, és molt atraient. La gent, per exemple, se'n va a l'hivern a esquiar i no ha de donar comptes, no tenen perquè anar a assajar els dilluns i els dijous a la nit, sentir els crits dels directors, tothom ho fa per amor a l'art, aquí no cobra ningú, ningú, ni dansaires, ni directors, ni la junta directiva, ni secretàries... ningú. Però afortunadament, sempre hi ha algú disposat a venir gratuïtament... però bé és una tasca que no és atraient, a la

majoria de la gent no li acaba de fer el pes... afortunadament, però en aquest món tan difícil i complicat, hi ha gent que no només vénen a assajar al cos de dansa, sinó que l'endemà vénen a l'escola o al juvenil a fer de monitores, i després marxen, i al cap d'un temps, després d'haver-se casat i de tenir les criatures enllestides, vénen i s'apunten a aquest grup de veterans... Però jo crec, que el que puntua més perquè la gent no trobi els esbarts atractius és perquè això és col·lectiu, no és individual, aquí per molt bé que balli una persona no és la figura d'un ballet, no arriba a agafar el nom... I sincerament, l'Esbart Egarenc ha tingut sort de l'escola de dansa, que és la cantera que ha donat el gran percentatge de gent que any rera any ha anat circulant en la roda... i actualment, per exemple, la directora que tenim aquí ve de l'escola, va començar a ballar amb quatre anys, ara en té trenta i és la directora. Aviam!, de les 60 persones que hi ha actualment, quan vagin passant d'una classe a l'altra, al final no n'arriben 60, sinó tres, dues, una... però sempre hi ha algú, sempre hi ha algú que arriba fins al final i que es queda, sempre hi ha algú que la dansa, el ball li agrada, ja no perquè li porta la seva mare, sinó perquè li agrada, li agrada la dansa i aquest tipus de dansa. Però el principal és que hi ha persones que entren aquí un dia, s'hi troben bé, els agrada el que fan i es fan grans fent allò que els agrada, simplement ja no els acompanya la mare sinó que continuen venint perquè allò els agrada. A més, aquí les relacions humanes són molt cordials, hi ha un bon tracte, hi ha un ambient agradable, maco... també ens enfadem! i hi ha gent que s'hi troba molt bé, i que agrada a una determinada gent d'una determinada manera de ser o de pensar.

4.- Per tant, podria ser que l'associacionisme contribuís a la reactivació de les festes populars en general, i dels esbarts dansaires en concret?

Sí, sí perquè mira, nosaltres ens hem trobat precisament, i a molts altres grups també els passa, perquè això és com una dent de ferro, al llarg dels anys es passen moments de tota mena, és una dent de ferro això. I en aquest moment, hi ha una cosa, que dius, bé, ara quan es muntava aquest gran espectacle, significa un gran sacrifici, s'ha de treballar moltes hores i hores perquè s'ha de muntar una cosa que no existeix, i això comporta que la gent hi ha de dedicar moltes

hores, però a pesar d'això la gent ho vol tirar endavant, sobretot els que estan posats en el tunnel aquest i tenen un entusiasme, i un interès, que s'hi dediquen amb les hores i esforços que calguin. Sí, jo crec que quan tenim a la sang la dansa, i ho sents dins, i et trobes bé amb la gent, vas a ballar, i no t'importa... és com ara, a algú se li va ocòrrer tornar a ballar el Ball de Bombers, el Ball de Panderetes que havíem ballat... i és una cosa que et va, t'agrada, ho sents. I com pots arribar en aquest punt? Doncs, si repetim la història, vaig començar a ballar des que tenia 9 anys, llavors em vaig casar i al cap d'un temps vaig tornar a venir per aquí, fent de secretari... i és algo que se t'ha posat a dintre... La meva dona és aragonesa, i clar, ella ho diu molt clarament, "Jo esto no lo he mamao, però ell ho ha mamat". I clar, si la canalla comencen aquí als quatre anys, clar ho mamen, ho viuen i se'ls ensenya doncs, això, a sentir-ho dins.

5.- I el turisme, intervé en la reactivació de les festes populars catalanes?

A veure, una part evidentment. Si nosaltres ens dediquem a fer això, perquè ho sentim o pel motiu que sigui, però no ho presentem mai, si no ho ensenyem mai, dius bueno!. Els aplaudiments de la gent formen part del morbo, del sacrifici. Si nosaltres, un esbart, estem un any treballant amb això, i en conseqüència no agafes cap actuació per preparar això, volem ensenyar-ho i que tothom ho vegi, perquè sino no té cap gràcia. Si nosaltres, que ens hem centrat en això, en "Trama", un espectacle que pels que ho han vist i havien viscut fa uns anys en el tèxtil, van veure si no reflexada la seva vida, si varen recordar moltes coses... Ara, clar, el nostre somni és que tothom que hagi tingut alguna cosa a veure amb el món del tèxtil ho pugui veure, i si ho veuen els turistes que vénen de la Conxinxina... que vegin que nosaltres tenim cultura moderna, balls antics... que vegin la nostra història, la nostra cultura que ve de molt lluny i que és molt rica, i tot això s'ha d'ensenyar perquè la gent vegi que nosaltres tenim una cultura, una cultura milenària, no una cultura d'abans d'ahir, i respectant, això sí, totes les altres cultures.

6.- I la mundialització, hi té res a veure en la dinamització de festes populars i tradicionals a casa nostra?

Aviam!, això de la mundialització, depèn. D'això se'n parla molt, però clar depèn del context en el que se'n parli. La mundialització es presenta com una cosa dolenta, vista des d'un prisma i enfocada cap a una meta determinada, i si la mundialització és que els que vivim bé cada vegada continuem vivint més bé i millor, i els que viuen malament que continuin vivint malament i cada vegada pitjor, llavors això no va. Si la mundialització és que ha d'arribar el dia que la immensa majoria de les persones d'aquest món vivim més bé, que és molt difícil perquè uns vivim bé a costa dels que viuen malament. En el camp cultural, és evident que la tecnologia actual, la televisió, el cinema, l'internet... jo ara estic preparant una pàgina web del nostre esbart precisament, és evident que les noves tecnologies el que fan és que algú que de cap de les maneres ens coneixeria, amb la pàgina web es podrà assabentar que existim... i nosaltres, també ens enterem que a la Polinesia hi ha un grup que tenen uns costums, que fan no sé què... i això evidentment és bo si ens respectem, sino no.

7.- I l'oci, seria un altre element motor de la recuperació de festes?

Hi ha una part que sí que hi intervé. La societat de l'oci pot contribuir a que es facin coses, o que es recuperin coses i que no es perdin, o que no es deixin en un calaix amagades. La societat de l'oci pot contribuir a això, però perquè això sigui possible, cal que les administracions, totes les administracions tinguin clar què volen fer amb la cultura del poble, amb la cultura de tots els pobles. A l'Estat espanyol, posem per cas, ha de saber què "es lo que quiere hacer". La Generalitat de Catalunya ha de saber què és el que vol fer, a quins grups de cultura vol afavorir i a quins grups de cultura considera que no és cultura i els deixa. Sobre el paper està tot molt clar. Nosaltres tenim aquí un Conseller de Cultura, i si jo sóc un esbart, i pertanyo a un grup cultural, doncs, aquest bon senyor o aquest bon departament hi té alguna cosa a dir. En canvi, no diu res. Senzillament, "no sabe no contesta". Malauradament, aquesta és la constesta més normal que es troba: malauradament en aquest moment, celebrem molt que vostè, però malauradament... I en canvi, a d'altres tipus de cultura o a d'altres tipus de manifestacions culturals, o el que algú interpreta que són

manifestacions culturals, reben els milions a punta pala. Per exemple, i no vull dir que no s'hagués de fer, però m'escandalitza que no havent-hi cèntims, que no n'hi ha!, hagin recuperat el Liceu amb el poc temps que l'han recuperat i amb l'esplendor que s'ha fet... Es podia haver recuperat més lentament i part d'aquests diners podrien haver..., però clar, quan interessa es treuen els diners d'allà on sigui per fer no sé què i quan no interessa mai hi ha un duro per fer... I des de les administracions s'ha de tenir clar què volen fer, a on volen portar la nostra cultura. La nostra cultura és la que és i aquí hi intervenen els castellers, però no només els castellers, i ara tots són els castellers. També hi ha els diables, que també són cultura catalana i a ells no els arriba ni un duro i la feina que tenen per poder tirar un petardo. Les administracions, totes les administracions, haurien de tenir molt clar què és el que volen fer amb la nostra cultura. Nosaltres, concretament l'Esbart Egarenc, tenim la sort que l'alcalde d'aquí de Terrassa és dels pocs que té molt clar recolzar a la cultura, a la cultura en majúscules i a la cultura en minúscules, des de convertir Terrassa en la segona ciutat universitària de l'Estat, a afavorir dintre de les possibilitats,... però clar l'Ajuntament agafa també, compromisos que no li corresponen ben bé a l'Ajuntament. Però clar si no ho fan ells, no ho fan ningú. I sense el suport de l'administració no es pot tirar endavant. Mira, si jo tinc aquí 60 alumnes, si jo volgués que l'esbart funcionés amb l'escola, utilitzant l'escola com a recurs econòmic, hauria de cobrar una matrícula tan grossa que no vindria ningú. Però clar, el llum, els assajos necessiten llum i música... hi ha un seguit de despeses fixes que algú ha de pagar. O tanquem la porta i ens oblidem de molta part de la cultura, perquè aquí al Centre hi ha un coro, hi ha havaneres, hi ha baloncesto, hi ha fulbito, hi ha un grup de sardanes, hi ha un esbart, hi ha teatre... bueno! doncs ens n'oblidem, ens n'oblidem tots plegats de la cultura catalana. Les grans companyies de teatre professional es nutreixen dels grups de teatre amateur. Totes les grans figures surten del teatre amateur... no hi ha una escola de teatre. Si amb tot això no es fa res i es deixa que es mori, però clar les administracions ho haurien de tenir molt clar. Se'n parla molt, se'n fa molta demagogia de la cultura catalana, però escolti'm, la cultura funciona en primer

lloc si hi ha una gent a davant que ho tira endavant, i vinga i vinga i vinga i te les vagis empassant com a rodes de molí, però en segon lloc, necessites el suport econòmic i institucional de l'administració. Per exemple, nosaltres amb vestuari ens gastem una fortuna, i sort que tenim un grup de dones, mares de dansaires que ens vénen i ens cusen moltes coses gratuïtament, dos cops per setmana. I si no ens ajudés l'ajuntament res de res.